

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLA

dr. Árkosy Lilla Anna

Az árujelzőktől a védjegyig

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Témavezető:

Prof. Dr. Jakab Éva

Tanszékvezető egyetemi tanár

Szeged

2019

Tartalom

| | |
|--|-----------|
| Bevezetés | 5 |
| A római jog–az európai jogrendszerek anyajoga | 15 |
| I. fejezet A szellemi alkotások koncepciója az ókorban | 18 |
| 1. Szellemi alkotások római jogi aspektusból | 19 |
| 1. 1. A filozófia és a szellemi alkotások az ókorban | 20 |
| 1. 2. Testi és testetlen dolgokon fennálló tulajdonjog | 22 |
| 1. 3. A festményekre vonatkozó speciális dologegyesülési szabályok..... | 24 |
| 1. 4. Feldolgozással létrehozott alkotások..... | 32 |
| 1. 5. Szellemi alkotások kötelmi jogi oldalról..... | 37 |
| 1. 6. Megbízás és <i>artes liberales</i> | 37 |
| 1. 7. <i>Locatio Conductio Operis</i> | 40 |
| II. fejezet Az alkotók védelme az ókori Rómában..... | 45 |
| 1. <i>Actio iniurianum</i> | 45 |
| 2. <i>Actio furti</i> | 47 |
| III. fejezet Szerzői jog gyökerei az ókorban..... | 51 |
| IV. fejezet Eredet- és áruhamisítás az ókorban | 59 |
| 1. Áruhamisítás az ókori Görögországban | 59 |
| 1. 1. Az athéni piac | 59 |
| 1. 2. Az agoranomoszok | 63 |
| 2. Az áruforgalom legfőbb helyszíne az ókori Rómában | 68 |
| 2. 1. A római piac | 68 |
| 2. 2. Az <i>aediles curules</i> | 70 |
| 2. 3. A dáciai viaszostáblák garancia stipulációi (<i>law in action</i>)..... | 77 |
| 2. 4. Az <i>aedilis curulis</i> által alkotott kellékszavatossági keresetek..... | 84 |
| 2. 5. Az <i>actio redhibitoria</i> és az <i>actio quanti minoris</i> | 85 |
| 3. Összefoglalás..... | 89 |
| V. fejezet Iparjogvédelem: védjegy | 91 |
| A) Védjegy történet | 91 |
| 1. Árujelzők az ókorban | 92 |
| 1. 1. Amphorák..... | 92 |
| 1. 2. Borok..... | 101 |
| 1. 3. Téglák..... | 107 |

| | |
|---|-----|
| 2. Árjelzők a középkorban | 111 |
| 2. 1. Technikai forradalom: könyvnyomtatás | 112 |
| 2. 2. Monopóliumok | 117 |
| 2. 3. Privilégiumok | 119 |
| 2. 4. Céhjelzések..... | 121 |
| 2. 5. Újkori jogfejlődés..... | 121 |
| 3. A védjegyoltalom magyarországi története | 127 |
| 3. 1. Árucere–forgalom Magyarországon | 128 |
| 3. 2. Az 1858. évi védjegypátens..... | 134 |
| 3. 3. Az 1890. évi II. védjegy törvény | 142 |
| 3. 4. Az 1969. évi IX. védjegy törvény | 167 |
| 3. 5. A védjegyek büntetőjogi védelme | 175 |
| B) A modern értelemben vett védjegy jogintézményének szabályozása..... | 175 |
| 1. Nemzetközi egyezmények..... | 176 |
| 1. 1. Párizsi Uniós Egyezmény..... | 177 |
| 1. 2. Védjegyek Nemzetközi Lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodás..... | 181 |
| 1. 3. Madridi Jegyzőkönyv | 182 |
| 1. 4. Madridi Protokoll | 183 |
| 1. 5. Emberi Jogokról szóló Egyetemes Nyilatkozat | 183 |
| 1. 6. Az Európai Unió Alapjogi Chartája | 184 |
| 1. 7. Nizzai Megállapodás | 184 |
| 1. 8. TRIPS Egyezmény | 185 |
| 2. Európai uniós irányelvek..... | 186 |
| 2. 1. A közösségi védjegy | 188 |
| 2. 2. Az európai uniós védjegy | 191 |
| 3. Hatályos hazai jogunk | 193 |
| 3. 1. Alaptörvény | 194 |
| 3. 2. Polgári Törvénykönyv | 195 |
| 3. 3. A Szerzői jogi törvény | 198 |
| 3. 4. Védjegy törvény | 199 |
| 3. 5. További jogszabályok..... | 201 |
| 3. 6. A védjegyoltalom megszűnése | 207 |
| 3. 7. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának védjegyügyekben hozott határozatai..... | 208 |
| 3. 8. Védjegyügyekben hozott határozatok elleni jogorvoslat | 208 |

| | |
|--|------------|
| 3. 9. A márka és a védjegy kapcsolata..... | 209 |
| 3. 10. A védjegy jelentősége versenyeszközként..... | 212 |
| 3. 11. A védjegy árbevételnövelő hatása | 214 |
| 4. Részletek más országok védjegyjogából..... | 215 |
| 4. 1. Spanyolország | 216 |
| 4. 2. Németország..... | 218 |
| 4. 3. Ausztria..... | 220 |
| 4. 4. Amerikai Egyesült Államok | 222 |
| 4. 5. Anglia | 225 |
| 4. 6. Franciaország | 227 |
| 5. Hazai védjegyperek | 231 |
| 6. Az Európai Unió védjegyjoggal összefüggő gyakorlata | 237 |
| 7. Külföldi védjegyperek..... | 275 |
| 7. 1. Németország..... | 275 |
| 7. 2. Amerikai Egyesült Államok | 278 |
| 7. 3. Anglia | 280 |
| 8. Következtetések | 282 |
| Befejezés | 284 |
| Felhasznált irodalom..... | 287 |
| Hivatkozott jogszabályok jegyzéke..... | 300 |

Bevezetés

Doktori értekezésem írásakor arra a kérdésre kerestem a választ, amelyre az egész dolgozat is koncentrálni fog, hogy hogyan jutunk el az árujelzőktől a védjegy jogintézményének megjelenéséig? Emellett, vizsgáltam azt is, hogy vannak-e ókori előzményei az árujelzőknek, a védjegyeknek legalább azok funkcióit tekintve? Érdekes kérdés továbbá, hogy miért nem jelent meg hamarabb a védjegy? Miért csak a XIX. századtól kezdődően beszélhetünk védjegyről? A védjegy definíciója a napjainkban hatályos 1997. évi XI. számú védjegy törvényünkben szerepel, amely szerint:

„Védjegyoltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen mások áruitól vagy szolgáltatásaitól.”¹

Ebből kiindulva vizsgáltam, hogyan jutottunk el e törvényi fogalom megalkotásáig. A védjegy multifunkcionális, mivel rendkívül sok funkciót tölt be a gazdasági életben, amelyek megnevezésre is kerültek hatályos védjegy törvényünk preambulumban:

„A magyar piacgazdaság fejlődésének előmozdítása, a megkülönböztetésre alkalmas árujelzők használatán alapuló verseny feltételeinek javítása, a fogyasztók tájékozódásának elősegítése érdekében, összhangban Magyarországnak a szellemi tulajdon védelme terén fennálló nemzetközi és európai uniós jogi kötelezettségeivel, az Országgyűlés a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról a következő törvényt alkotja.”²

Magának a védjegynek, mint jogintézménynek rendkívül sok funkciója van, amely védjegyfunkciók az idő múlásával egyre inkább bővültek. Kérdéses, hogy ezek a funkciók mikor jelentek meg? Védjegyről ugyan nem beszélhetünk a XIX. századig, mégis kutatásaim eredményeként arra jutottam, hogy a modern értelemben vett védjegy bizonyos funkciói már az ókorban megjelentek.³ A védjegyeknek eleinte csupán három fő funkciója volt: a származás- és minőségjelzés, a megkülönböztetés, illetve az információszolgáltatás biztosítása. A származást jelző funkció a megjelölt áru származásával, és eredetével kapcsolatos, amelynek köszönhetően ma a védjegy tájékoztatja a vásárlókat, hogy melyik cég gyártja az adott árut. Fontos funkció emellett a minőségi garancia, amely meghatározott áru minőséget garantál és a megkülönböztető-képesség, amely révén különbség tehető az egyes áruk között a védjegy segítségével. A védjegy megkülönböztető funkciójának köszönhetően képes arra, hogy árukat és szolgáltatásokat megkülönböztessen más áruktól és szolgáltatásoktól, és a védjegy e jellemzőjén alapul a gazdasági életben részt vevő

¹ 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban: tv.): 1. § (1) bekezdés (a továbbiakban: bek.)

² 1997. évi XI. tv. Preambulum

³ Edward S. ROGERS: Some Historical Matter concerning Trade-Marks. In: *Michigan Law Review* 9. 1910. 29-43. p

versenytársak közötti verseny, illetve a fogyasztók ez alapján tudnak választani és tájékozódni, továbbá ma ez a törvényi szabályozás legfontosabb eleme, a védjegyek alapvető követelménye.⁴ Így a védjegynek véleményem szerint e megkülönböztető funkciója a leglényegesebb. Fontos az információszoigáltató funkció is, hiszen a védjegy tömörített információkat tartalmaz, azonban ez nem válik el élesen az előbbi funkcióktól.

Lényeges a későbbiekben az üzletszerző funkció is, amely jelentős mértékben növeli az áru értékesíthetőségét.⁵ E funkció leginkább akkor kerül előtérbe, amikor új versenytárs tűnik fel a piacokon, hisz a fogyasztók nagyobb bizalommal veszik a már jól bevált védjeggyel ellátott árukat, szemben az ismeretlen árukkal.⁶ A védjegyek üzletszerző funkciójának rendkívüli jelentőségét támasztja alá a volt szocialista országok külkereskedelmének statisztikája, amely szerint a védjegyes árukat 15–20%–kal magasabb áron el lehetett adni, mint a védjegy nélküli, semleges árukat.⁷ Emiatt a frissen megjelenő versenytársaknak muszáj igyekezniük megfelelő reklám– és marketing tevékenységet folytatniuk, amely megvalósításához nyújtanak segítséget a védjegyek. A kapitalista viszonyokban egy adott védjegyjogosult vállalat profitjának állandóságát vagy akár növelését biztosítják a védjegyek.⁸

A védjegyek egyes funkciói feloszthatóak az alapján is, hogy az összes védjegynél előforduló vagy csak bizonyos védjegyekhez és esetlegesen kapcsolódó funkcióról beszélünk, amely értelmében a védjegyek fő funkciói a védő, a megkülönböztető, a minőségjelző és a reklámfunkció, míg ma a védjegy esetleges funkciói közé sorolható az eredetjelző funkció, az eredetiség, különlegesség tanúsításának funkciója, a vállalatjelző, piacfelosztó, esztétikai funkció és a társadalmi környezet jelzésének a funkciója.⁹

A vállalatjelző funkció értelmében a védjegy jelenti, és teremti meg a kapcsolatot az általa megjelölt áru, szolgáltatás és az azt gyártó vállalkozás között.¹⁰ A védjegyekhez sokszor kötődik egy bizonyos minőség vagy speciális tulajdonság képze, amelyből kifolyólag a fogyasztók általában a valamely védjegymegjelöléssel ellátott árut veszik meg előszeretettel.¹¹ E minőségvédelmi funkció nem tartozik a védjegy jogi funkciói közé, inkább gazdasági

⁴ BACHER Gusztáv: A Védjegyoltalomból eredő jogok és kötelezettségek. In: *A védjegy törvény magyarázata*. HVG Orac Lap– és Könyvkiadó. Budapest. 2014. 31. p

⁵ FAZEKAS Judit: *Fogyasztóvédelmi jog*. Novotni Kiadó. Miskolc. 2003. 95. p

⁶ VIDA Sándor: *A védjegy és az ipari termékek értékesítése*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1962. 20. p

⁷ VIDA 1962. 19. p

⁸ FAZEKAS 2003. 107. p

⁹ TATTAY Levente: *Védjegyekről vállalkozóknak*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1995. 24. p

¹⁰ BACHER 2014. 31. p

¹¹ TATTAY 1995. 25. p

jellegű, hisz lehetetlen annak az állandó kontrollja, hogy a védjegyeket csak jó minőségű árukra, szolgáltatásokra vonatkozóan alkalmazzák.¹² Egy védjegy igazából egyfajta biztosítékot is jelent a vásárló számára, hogy jó minőségű árut kap, és így érdemes akár többet is fizetni érte, vagy beszerezni azt, akkor is, ha ez több nehézséggel jár.¹³

Negyedik fő funkcióként a reklámfunkció érdemel említést, mivel a védjegyek a reklámozás legfőbb eszközei, a megjelölt árura vonatkozó információkat tartalmazza tömörítve és azokat közvetíti is a fogyasztó felé.¹⁴ A védjegyek rendkívül jól alkalmazhatóak reklám illetve marketing tevékenységek során. Az áruk minél jobb áron történő eladásánál kulcsfontosságú a vásárló belső meggyőződése is az adott terméken feltüntetett védjeggyel kapcsolatosan, és a védjegyhez való pszichológiai hozzáállása is nagy szerepet játszik a különböző védjegyekkel megjelölt áruk közötti választásban.¹⁵ Egy cég üzleti stratégiájának az elengedhetetlen elemei, hisz rengeteg módon felhasználható, az utcai hirdetőtábláktól kezdve a reklámokon át akár a szórólapokig.

Kiemelendő a védjegyek védőfunkciója is, hiszen jogosultjának kizárólagos jogot biztosít az alkalmazására és mindenki más viszont köteles ezt túrni és persze tartózkodni annak (jogosulatlan) használatától vagy egyéb zavarásától.¹⁶ E *non facere* magatartást (tartózkodási kötelezettséget) az egyes jogágak eltérően szabályozzák: mind a büntetőjog, mind a szabálysértési jog, mind a védjegyjog tiltja a védjegy törvényben meghatározott védjegybitorlást. Jelenleg is alkalmazandó védjegy törvényünk értelmében:

„Védjegybitorlást követ el, aki a 12. §-ban foglalt rendelkezések megsértésével a védjegyet jogosulatlanul használja.”¹⁷

Büntető Törvénykönyvünk Iparjogvédelmi jogok megsértése nevezetű tényállása védelmet nyújt a védjegyjogosultak számára és biztosítja e jogok oltalmát.¹⁸

¹² CSÉCSY György: *A szellemi alkotások joga*. Novotni Kiadó. Miskolc. 2002. 186. p

¹³ TATTAY 1995. 25. p

¹⁴ BACHER 2014. 31. p

¹⁵ TATTAY 1995. 14. p

¹⁶ TATTAY 1995. 25. p

¹⁷ 1997. évi XI. tv. 27. § (1) bek.

¹⁸ 2012. évi C. tv. 384. §: Iparjogvédelmi jogok megsértése: Aki a jogosultnak törvény, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés vagy európai uniós jogi aktus alapján fennálló iparjogvédelmi oltalomból eredő jogát

a) az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével,

b) az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével előállított áru forgalomba hozatalával, vagy az ilyen áru forgalomba hozatal céljából való megszerzésével vagy tartásával megsérti, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában

a) iparjogvédelmi oltalom:

aa) a szabadalmi oltalom,

ab) a növényfajta-oltalom,

ac) a kiegészítő oltalmi tanúsítvány,

Hazai 2012. évi II. számú szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló törvényünk is védelemben részesíti a védjegyeket.¹⁹ Vagyis a védőfunkció a különböző jogágak által biztosított védelem formájában jelentkezik.

A védjegyfunkciók közül a megkülönböztető, az információszoigáltató, és a származás– illetve eredetjelző funkció a kereskedelem megjelenése óta jelen van a piacokon, amióta az ember kereskedelmi illetve alkotói tevékenységet folytat, ugyanis a *naturalis ratió*ból (természetes ésszerűségéből) következik, hogy a különböző személyek saját áruikat megkülönböztessék mások termékeitől az értékesítés során. Megjelent az ókorban és a középkorban is a származás– és eredetjelző funkció, amelyek az amphora és téglapecsétek formájában valamint az *aedilis curules* és az *agoranomoi* (római és görög piacfelügyelők) által lefektetett szabályok révén tűntek fel. Ez utóbbi a rabszolgák adásvételénél került előtérbe, amikor az eladó köteles volt közölni a rabszolga nemzetiségét a vevővel, igazolva ezzel áruja eredetét.

Ezek mellett a minőségjelző funkciót hozta a felszínre az ókorban az *agoranomos*zok (athéni piacfelügyelők) tevékenysége, akik az áruhamisítást szankcionáló szabályaikkal meghatározott minőség biztosítására kötelezték az eladókat.

Nagyon halványan már észlelhető a vállalatjelző funkció is, abban a tekintetben, hogy az egyes árukon szereplő jelzések utaltak a gyártó vagy készítő személyére. Viszont ekkor még vállalatokról nem beszélhetünk, mégis például a középkori céhek esetében az adott céhnek a céhjelzése révén lehetett következtetni a megjelölt árut létrehozó céhre.

Tehát az egyes védjegyfunkciók megjelentek az ókorban és a középkorban is, kérdéses tehát, hogy miért nem jelent meg korábban a védjegy is? Miért nem volt rá szükség korábban? Hogy hogy nem volt védjegy az ókorban és a középkorban? A válaszok kutatásakor még több kérdésbe botlottam, ugyanis a védjegyoltalom, mint modern jogintézmény létrejöttének számos előfeltétele volt.

Elsőként az emberi alkotó tevékenység kibontakozását említeném, a különböző személyek által készített alkotások létrejöttét, amelyek kis– és nagykereskedelme hívta életre az árujelzők, majd védjegyek alkalmazását. Ezzel összefüggésben arra a kérdésre kerestem a választ, hogy az alkotó joga vagy az anyag tulajdonosának a joga „erősebb” a vitatott dolog

ad) a védjegyoltalom,

ae) a földrajziárujelző–oltalom,

af) a formatervezésiminta–oltalom,

ag) a használatiminta–oltalom,

ah) a topográfiaoltalom;

b) áru alatt értendő minden birtokba vehető forgalomképes ingó dolog és a szolgáltatás.

¹⁹ 2012. évi II. tv. A Szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 238/B §

felett? Vagyis melyik jogosultság rontja le a másik érvényesülését? És ehhez kapcsolódik a másik kérdésem is, vagyis, hogy a különböző korszakokban dologi jogi oldal vagy a kötelmi oldal a hangsúlyosabb? Emellett vizsgáltam, hogy az adott szellemi alkotás megrendelőjének továbbra is tekintettel kell-e lennie az alkotást létrehozó személy, vagyis az alkotó jogaira?

A védjegy joghatásokat keletkeztet, vagyis adott megjelölés lajstromoztatásával létrejön a védjegyoltalom, egyfajta dologi jogi jellegű, abszolút szerkezetű jogviszony. A védjegyoltalom jogi oltalmat biztosít a védjegytvény szerint lajstromoztatott megjelölések számára, kérdéses azonban, hogy vajon mit kell bizonyítani egy védjegy megkülönböztető-képességének a sérelme esetén?

Az általam igénybe vett kutatási módszerekre rátérve: a jogtörténeti megközelítés az ókortörténetnek, a védjegy jog kialakulásával kapcsolatos magyar tételes jogi szabályozásnak, törvénycikkeknek valamint a témával összefüggő nemzetközi jogi szabályoknak az elemzésekor került alkalmazásra.

A jog-összehasonlító kutatási módszert az európai uniós szabályozás, valamint a nemzetközi egyezmények elemzésekor alkalmaztam. Ezzel kapcsolatban eredményként arra a megállapításra jutottam, hogy az egyes országok rendkívül teljes körűen, egymással összhangban szabályozzák a védjegy jogintézményét, amelynek oka az 1883-as Párizsi Uniós Egyezmény, amely révén az iparjogvédelem nemzetközivé vált. Így a nemzeti szabályozások azonossága lett a főszabály.

Ha rábukkantam valamilyen tanulságos jogesetre, hazai vagy nemzetközi viszonylatban, akkor ezt elemeztem, azonban az adott állam joggyakorlatának részletes, elemzésére nem vállalkoztam. A joganyagok felhasználása és értelmezése folyamán a hatályban lévő jogforrásokat csak érintőlegesen említettem meg. Törekedtem mind a hazai, mind a külföldi szerzők tudományos munkáit minél teljesebb körben felhasználni.

Az értekezésemben alkalmazott szóhasználattal kapcsolatban megjegyzendő, hogy törekedtem a terminológia, különösen olyan alapvető fogalmak, mint a szellemi alkotás és a védjegy logikus, értelmezhető, követhető használatára. E két fogalom szoros kapcsolatban áll, hisz a szellemi alkotás egy tágabb jogi kategória, amely magába foglalja valamennyi alkotó elme által kimunkált szellemi alkotást, többek között a védjegyet is. Itt a grafikus az alkotó személy és a grafikus szellemi és fizikai munkájának eredményeként létrejött védjegy maga az a szellemi alkotás, amely alkalmazásra kerül a piacokon. A szellemi alkotások egy adott személy, az alkotó, a szerző által létrehozott, legkülönbözőbb alkotások, amelyek szorosan

kapcsolódnak az évszázadok alatt megvalósuló tudományos és technikai fejlődés során létrejött vívmányokhoz. A jogvédelem tárgyát az ember által megalkotott, kreativitása révén létrehozott szellemi alkotás képezheti.²⁰

A témaválasztással összefüggésben kiemelendő, hogy napjainkban, a piacgazdaságban, forgalomban lévő áruk típusai, fajtái rendkívül sokrétűek, felszaporodtak a piacon a választható áruk, így a védjegyek jelentősége is egyre fontosabbá vált. A rengeteg áru beazonosításához, megkülönböztetéséhez elengedhetetlen bizonyos ábrák, jelölések, szavak, betűk, színek védjegyként való alkalmazása. Korunkban a szellemi alkotások jelentős szerepet játszanak a modern értelemben vett piacgazdaságban,²¹ mivel a gazdasági társaságok vagyonának egyre nagyobb részét képezik.²² Tagadhatatlan a szellemi alkotások felértékelődése napjainkra, amit rendkívül jól szemléltet az a tény is, hogy a szellemi alkotások egyre nagyobb hányadot képviselnek a sikeres vállalkozások beruházási szekezetében a versenyelőny megőrzése érdekében.²³ Mindemellett a védjegy azért is rendkívül jelentős szerepet tölt be, hisz megkülönböztető-képessége révén segíti a fogyasztókat abban, hogy különbséget tegyenek az érdeklődési körükbe tartozó áruk között. A kínálat ma már olyan széleskörű a piacon, hogy a gyártóknak egyenesen rabul kell ejteniük a fogyasztót alkotásukkal.²⁴ Tehát a védjegy a piacgazdaság alappilléreinek is tekinthető, mivel megjelöl, azonosít, eredetet, származást igazol, információkat közöl, illetve megkülönbözteti az adott árut vagy szolgáltatást a többi árutól, szolgáltatástól.²⁵

A szellemi alkotások joga történelmünkben mindig is szoros kapcsolatban állt az adott korban, illetve történelmi időszakban fennálló technikai fejlettség szintjével.²⁶ Már az őskortól kezdve számos műszaki, tudományos, kulturális alkotás készült, többek között különböző szerszámok, és egyéb megélhetéshez szükséges találmányok. A Kr. e. VI. évezred körül már használták a tüzet, és ezt követte a fejsze, és az olajmécses találmánya.²⁷ Az ember élete során folyamatosan alkot, és az ennek eredményeként létrejövő vívmányok alkotják az ember civilizációs fejlődésének főbb állomásait.²⁸ Ma már a szellemi alkotófolyamat eredményeként létrejött alkotások jelentősége magában foglalja magának a műalkotásnak az

²⁰ JAKAB Éva: *Szerzők, kiadók, kalózkodók. A szellemi alkotások védelmének kialakulása Európában*. Akadémiai kiadó. Budapest. 2012. 13. p

²¹ GÖRÖG Márta: Szabályozási állandók és változók a know how/ üzleti titok védelme körében.

In: *Infokommunikáció és jog*. 2014. 159–162. p

²² GRAD–GYENGE Anikó: *Búcsú a szellemi alkotások jogától*. 2012. 1. p (2014–11–04)

²³ GÖRÖG 2014. 160. p

²⁴ SZALAI Péter: *A megkülönböztető képesség jelentése a védjegyjogban*. PhD értekezés. Győr. 2014. 5. p

²⁵ SZALAI 2014. 4. p

²⁶ JAKAB 2012. 13. p

²⁷ TATTAY Levente: *A szellemi alkotások joga*. 3. kiadás. Szt. István Társulat. Budapest. 2007. 16. p

²⁸ PAPP László: *A szabadalmi jogvédelem történeti perspektívái*. Gondolat Kiadó. Budapest. 2015. 15. p

értékét és a műhöz kapcsolódó forgalomképtelen személyhez fűződő jogokat valamint a forgalomképes vagyoni jogosultságokat is.²⁹

A kezdetekben már az állattenyésztés kialakulásával jellemzővé vált, hogy a tenyésztők állataikat megbillogozták, vagyis egy úgynevezett tulajdonjegyet raktak az ígás barmokra, amely megjelölések segítségével felismerték saját tulajdonukat. Európában és Ázsiában is bevett szokás volt az állattenyésztő népeknél, hogy a tulajdonos kilétét a házi állatokon lévő tulajdonjegy (billog) igazolta. A billog felhelyezésekor az állattartók belevésítették tulajdonjegyüket egy vaspálca végére, amelyet felforrósítva a jószág bőréhez vagy jobb esetben a szarvához érintve használtak, égésnyomot hagyva az állaton. Erre akkor volt szükség, amikor első alkalommal kiengedték a házi állatokat a közös legelő területre. Az állatra égetett megjelölés segítségével a gazdák meg tudták különböztetni a közös réten lévő állataikat a többi gazda állataitól, és ha elszökött valamelyik jószág, a billog révén azonosítani tudták, hogy kihez tartozik, kinek a tulajdonában van.³⁰ Ez abból a szempontból is fontos volt, hogy ha egy pásztor a gondjaira bízott állatokat szem elől veszítette vagy azok közül páran elpusztultak a felügyelet időtartama alatt, az elhullott egyedekkel a tulajdonos részére el kellett számolnia azok lenyúzott irhájának a bemutatásával.³¹ A védjegyekhez ez annyiban kapcsolódott, hogy ha később elárverezték a megjelölt állati irhát, akkor a tulajdonjegy már egyben eredet- vagy származásmegjelölésként is szolgált.

A Kr. e. IV. évezredben létrejöttek az ókori kereskedelmi útvonalak és az azokat ábrázoló kezdetleges térképek.³² Aztán a különböző ábrák elkezdtek megjelenni a kereskedelemben, az árucseré-forgalomban részt vevő dolgokon, egyre több kereskedő kezdte el megjelölni az általa forgalmazott alkotásokat különféle jelekkel. E kezdetleges megjelölések (a mai értelemben vett védjegyek) az ókortól kezdődően azt a célt szolgálták, hogy a kereskedelmi forgalomban résztvevő árukat megkülönböztessék egymástól, igazolják azok eredetét, illetve tömörített információkat szolgáltatassanak. Ezen társadalmi szükségletek, amelyek a védjegyek alkalmazását elősegítették, már jóval korábban kialakultak, megelőzve az erre vonatkozó jogszabályok létrejöttét.³³

Már az ókori államokban megjelölték az előállítás helyét szimbolizáló jelzetekkel a különböző alkotásokat, többek között építőanyagokat, amphorákat, téglákat, lábasokat,

²⁹ LEGEZA Dénes: Egy paragrafus margójára–Adalékok a munkaviszonyban létrehozott művek szabályozásához. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 9. (119.) évfolyam 2. szám. 2014. 107. p

³⁰ KÉKI Béla: *Az írás története a kezdetektől a nyomdabetűkig*. Vince Kiadó. Budapest. 2000. 12. p

³¹ KÉKI 2000. 13. p

³² TATTAY 1995. 9. p

³³ VIDA Sándor: *Védjegy és vállalat*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1982. 13. p

fazekas edényeket, fegyvereket (erre az első fejezetben még visszatérek).³⁴ Az egyes megjelölések kereskedelemben való elterjedésének elengedhetetlen és szükségszerű feltétele volt az írás kialakulása, illetve az írásbeliség magas fejlettségi szintje.³⁵

A bor az ókorban is rendkívül népszerű árucikk volt. Már ekkor tiltották a borok jó hírnevének csorbítását. Alkalmazásra kerültek bizonyos árjelzők is a Római Birodalomban, főleg a borokra vonatkozóan. A szőlőtermesztés és a szőlőből történő must vagy borkészítés is nagy népszerűségnek örvendett.³⁶

Az emberekben egyre inkább kialakult egyfajta árueredethez fűződő tudat, amelynek értelmében már a görög szobrokon Kr. e. 500 körül feltüntették megalkotójuk nevét. Később Rómában honoráriumot kaptak a szellemi alkotások létrehozói.³⁷ Már az ókori rabszolgatartó társadalmakban napvilágot láttak magas színvonalú szellemi alkotások, azonban az ókori jogrendszerekben a szellemi alkotásokkal összefüggő, azokkal kapcsolatban keletkező társadalmi viszonyok jogilag nem kerültek értékelésre. A szellemi alkotásokat övező erkölcsi elismerés (jogi szabályozás hiányában) nem alakult át még ekkor jogi oltalommá.³⁸ A jogi szabályozottság hiánya (a fennálló joghézag) ellenére az emberek előszeretettel alkalmaztak bizonyos megjelöléseket állatállományuk nyilvántartása céljából illetve kerámia edények és egyéb alkotások kereskedelme során.³⁹ A fejlett római jog sem alkotott normatív szabályokat a szellemi alkotásokkal kapcsolatos viszonyokra. A gondosan kialakított tulajdonjogi szabályai alapján esetenként mégis védelemben részesítette a szellemi alkotásokat.⁴⁰ Az ókori részben foglalkozom majd az alkotók jogi védelmével.

Ma már a legtöbb modern európai ország korszerű szellemi tulajdonvédelmi struktúrával rendelkezik.⁴¹ Tehát az emberi szellemi tevékenység oltalmának a szükségessége körülbelül civilizációs fejlődésünkkel párhuzamosan, azzal egy időben megjelent, viszont a modern értelemben vett szellemi alkotások joga, az iparjogvédelem, vagyis e védelmet

³⁴ CSÉCSY György: A magyar védjegyjog kialakulása és fejlődésének főbb állomásai. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis*. Sectio Juridica et Politica. IX. évf. 1994. 5. p

³⁵ Fritz FUNKE: *Könyvismeret*. Budapest. 2005. 13. p

³⁶ JAKAB Éva: *Borvétel és kockázat, Jogtudomány és jogélet a Római Birodalomban, Értekezések a jogtudomány köréből*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 2011. 29. p

³⁷ TATTAY 2007. 17. p

³⁸ LONTAI Endre–FALUDI Gábor–GYERTYÁNFY Péter–VÉKÁS Gusztáv: *Magyar polgári jog, szerzői és iparjogvédelem*. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest. 2011. 13. p

³⁹ TÓSZEGI Zsuzsanna: A magyar szellemi tulajdon–védelmi rendszer, valamint a hatósági feladatkör kialakulása és fejlődése a millenniumtól napjainkig. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői jogi Szemle*. 1. szám. 2017. 74. p

⁴⁰ LONTAI–FALUDI–GYERTYÁNFY–VÉKÁS 2011. 13. p

⁴¹ PAPP László: Új tendencia vagy múló szeszély? A szellemi tulajdon–védelmi bírászkodás általános áttekintése. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 12. (122.) évfolyam 3. szám. 2017. 7. p

biztosító normatív keret csupán a XIX. században alakult ki.⁴² A védjegynek a jogi szabályozása kapcsolatban van a magánjog, a kereskedelmi jog és a versenyjog rendelkezéseivel. A terméket megjelölő jel megtestesíti magát a terméket, annak gyártóját, forgalmazóját, tanúsítja annak származási helyét, eredetét, és ennek folyományaként a jog révén nyújtott védelem szintén erre a körre vonatkozik, mivel a jogi oltalom nem csupán a lajstromba vett ábrát oltalmazza, hanem a termelőnek, gyártónak, és a kereskedőnek az érdekeit és a tisztességes piaci magatartást is.⁴³

Értekezésem első fejezetében tárgyalom, hogyan jelent meg a szellemi tulajdon, illetve milyen ókori szerződés keretei között hoztak létre szellemi alkotásokat. Dolgozatom első fejezetében abból a feltevésből indulok ki, hogy a védjegyek a kereskedelemmel párhuzamosan jöttek létre és terjedtek el, csak ekkor ezeket még nem így nevezték. A mai védjegyek különböző funkcióinak a jelenléte azonban egyértelműen kimutatható már az ókorban is. Kiindulópontként ábrázolom a szellemi alkotás jogi relevanciájának első nyomait, majd összefoglalom a szellemi alkotást létrehozó tevékenység szerződési rendszerbeli elhelyezkedését.

Az értekezés második fejezetében a védjegy jogintézményének létrejöttét tárgyalom, és az árujelzők használatát vizsgálom a ránk maradt régészeti leletek alapján, néhány tipikus és a forrásokban dokumentált alkotás (például amphora, téglá) segítségével. Majd kitekintést teszek a nemzetközi jogfejlődés jelentősebb mérföldköveire és pár ország jelenlegi, valamint korábbi védjegyoltalmi szabályozására egyaránt. Az országok kiemelése némileg önkényesen történt, hisz releváns lehetne más országok szabályozását is vizsgálni. Választásom szempontja egyrészt a magyar tételes joggal való összefüggés, másrészt a hasonló, illetve az eltérő védjegyjogi fejlődés az egyes országok között, a hagyományok ismertetése, ezen felül a hazánkkal szorosabb gazdasági viszonyban álló országok védjegyjogi rendelkezéseinek bemutatása. Viszont az 1883-as Párizsi Uniós Egyezmény létrejöttét követően a nemzeti rendelkezések közelítése jellemző, a nemzeti szabályok azonossága lett a főszabály, vagyis ezzel vált nemzetközivé az iparjogvédelem.

Annak vizsgálata is fontos szempont volt számomra, hogy a védjegyoltalom teljes körű védelmet nyújt-e jogosultja számára? A joggyakorlat és a szakirodalom tanulmányozása arra enged következtetni, hogy a védjegyoltalom nem nyújt teljes körű védelmet annak kizárólagos jogosultja számára. Ugyanis bizonyos esetekben előfordulhat, hogy a

⁴² PAPP László: A szabadalmi bíraskodás szervezeti kérdései. In: *Jogtörténeti Szemle*. Gondolat Kiadó. Budapest. 2007. 104. p

⁴³ HOMOKI-NAGY Mária: A védjegy magyarországi történetéről. In: GÖRÖG Márta-MEZEI Péter: *A szellemi tulajdonvédelem és a szabadkereskedelem aktuális kérdései*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2018. 76. p

lajstromoztatott védjegy más névviseléshez való vagy egyéb személyhez fűződő jogát sérti, így hiába lajstromoztatta az érintett személy a védjegyét, annak használatától a bíróság el fogja tiltani. Az általam választott országok konzekvens bírói gyakorlatának bemutatására a dolgozat terjedelmi korlátja keretét szabott, ebben a kérdéskörben újabb kutatásokra is szükség lenne. Csupán néhány érdekes nemzetközi és hazai jogesetet elemzésére vállalkoztam.

A római jog–az európai jogrendszerek anyajoga

„A római jog az európai jogi kultúrák legnagyobb „minta–szolgáltatójának”, a jogi megoldások mindmáig kimeríthetetlen „kincsesbányájának” tekinthető.”–hangsúlyozta Szabó Béla Professzor Úr.⁴⁴ A római jog, mint fogalom ambivalenciát hordoz magában, hiszen egy általánosan elfogadott tudásanyagot jelent, illetve egy korszakonként változó eltérő elvek alapján érvényesülő jogszabálytömeget is.⁴⁵

A napjainkban megalkotott jogi normák, jogász szerepek, és a jog rétegeinek mélyrehatóbb értelmezéséhez elengedhetetlen a történelem korábbi szakaszaiban kialakult jogrendszerek, jogi normák vizsgálata.⁴⁶ A római jog nagy szerepet játszott az európai társadalmak és jogrendszerek fejlődésében, mind a világi, mind az egyházi jog területén, hisz a római jogban gyökerezik a humanizmus, illetve a természetjog számos alapvető tézise.⁴⁷ A római jog tehát a legjelentősebb forrása a mai jogrendszereknek.⁴⁸ Számos jogász tevékenységet folytató személy támaszkodik a római jogra érthető, világos fogalomrendszerének köszönhetően.⁴⁹ „Mai kultúránk gyökérszállai nagyrésztben ókori, főleg római (és görög) műveltség talajából sarjadtak ki, mindenek fölött pedig a római jog a legtökéletesebb szellemi alkotás, melyet idáig semmiféle más nemzet joga felül nem múlt, a legtöbb még csak meg sem közelített”– így értékelte a római jog jelentőségét Bozóky Alajos tankönyvében.⁵⁰ Teljes mértékben egyetérttek vele abban, hogy a római jog a legtökéletesebb szellemi alkotás, amelynek a megalkotása felbecsülhetetlen értéket képvisel a mai ember számára is. A római jog rendkívül jó eszköz a jogrendszerek működésébe történő bevezetéshez.⁵¹ A római jog ismerete elsődleges szempont minden jogász számára.⁵²

„Az összehasonlító jogtörténet ismerete adhatja a kulcsot aktuális társadalmi és jogi kérdések megalapozott megítéléséhez”– írta Földi András az általa szerkesztett

⁴⁴ SZABÓ Béla: Haszontalan dolgok tudománya? A római jog a harmadik évezred tükrében. In: *Debreceni Szemle*. 1999. 609. p

⁴⁵ SZABÓ. 1999. 610. p

⁴⁶ POKOL Béla: *Középkori és újkori jogtudomány*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs. 2008. 11. p

⁴⁷ HAMZA Gábor: *Az európai magánjog fejlődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 2002. 16. p

⁴⁸ BENEDEK Ferenc–PÓKECZ–KOVÁCS Attila: *Római magánjog*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs. 2013. 13. p

⁴⁹ BESSENYŐ András: *Római magánjog II. A római magánjog az európai jogi gondolkodás történetében*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs. 1999. 17. p

⁵⁰ BOZÓKY Alajos: *Római magánjog. I. Institutiók*. Stampfel Károly Kiadása. Pozsony. 1899. 1. p

⁵¹ MARTON Géza: *A Római magánjog elemeinek tankönyve. Institutiók*. „Méliusz” Könyvkereskedés Bizománya. Debrecen. 1922. Előszó

⁵² GÁL Lajos: *A római jog definitióinak betűsoros jegyzéke*. Polizter Zsigmond és fia. Budapest. 1902. Előszó

Összehasonlító jogtörténet című könyv bevezetőjében.⁵³ A legtöbb modern jogrendszer a római jog mintájára jött létre, ennek következtében fontos jogelméleti alapot nyújt a hatályos jogokban történő eligazodáshoz.⁵⁴

Amellett, hogy a római jogra épül a legtöbb modern jogrendszer, a római jogászok döntéseinek az elemzése fejleszti a jogászai gondolkodásmódot is.⁵⁵ A legtöbb modern európai jogrendszer magában hordozza ennek az évezredek joganyagnak a lenyomatait.⁵⁶

Ebből kifolyólag rendkívül nagy jelentősége van napjainkban is a római jognak, hiszen sokszor a mélyrehatóbb jogtörténeti elemzések adnak iránymutatást egy esetlegesen felmerülő, aktuális jogi probléma megoldásához.⁵⁷ „A római jog ma is eleven része a modern világ jogának.”⁵⁸—Molnár Imre és Jakab Éva szerint. A római jogi jogelvek, a speciális gondolkodásmód, illetve annak lényeges elemei beépültek egész Európa jogi valamint politikai nézeteibe.⁵⁹

„A római jogon keresztül gondolkodni akarjuk megtanítani hallgatóinkat, mégpedig a problémák sajátos jogászai megközelítési lehetőségét kíséreljük meg közvetíteni. Mert a dolog természetéből adódóan van egy speciális jogászai gondolkodásmód, amely különbözik a laikusok és más szakmák képviselőinek módszereitől”– írta Szabó Béla.⁶⁰

Úgymond egyetemes jelleggel, általános értékkel bír a római jog.⁶¹ Eörsi Gyula szerint legtöbb európai ország magánjogának három közös jellemzője emelhető ki, amelyek közül az első a római jogi gyökerek, a közjog illetve a magánjog elhatárolása valamint a kodifikációs törekvések.⁶² Hasznosnak bizonyulhat annak vizsgálata, hogy az ókori jogi megoldások és az ezekhez képest a napjainkban nyújtott praktikák mennyiben hasonlítanak vagy különböznek egymástól.⁶³ Az ókori rómaiak műveltségének maradványaival még napjainkban is találkozunk, hiszen a római jog alapvető struktúrái, dogmatikailag kicsiszolt tézisei napjainkban is fellelhetőek egész Európa jogrendszerében.⁶⁴ A római jog a kulturált

⁵³ FÖLDI András: *Összehasonlító jogtörténet*. Elte Eötvös Kiadó. Budapest. 2012. 17. p

⁵⁴ MOLNÁR Imre–JAKAB Éva: *Római jog*. Hetedik átdolgozott kiadás. Szeged. 2015. 17. p

⁵⁵ FÖLDI András–HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó. Budapest. Huszonegyedik átdolgozott és bővített kiadás. 2016. 8. p

⁵⁶ SZABÓ 1999. 610. p

⁵⁷ FÖLDI András–KELEMEN Miklós–KISTELEKI Károly–MÁRKUS Eszter–POMOGYI László–SCHWEITZER Gábor–SIKLÓSI Iván: *Összehasonlító jogtörténet*. Elte Eötvös Kiadó. Budapest. 2012. 17. p

⁵⁸ MOLNÁR–JAKAB 2015. 17. p

⁵⁹ Peter STEIN: *A római jog Európa történetében*. Osiris Könyvtár. Budapest. 2005. Fordította: Földi Éva. 9. p

⁶⁰ SZABÓ 1999. 610. p

⁶¹ BOZÓKY 1899. 4. p

⁶² EÖRSI Gyula: *Összehasonlító polgári jog*. Budapest. 1975. 131. p

⁶³ POKOL 2008. 11. p

⁶⁴ STEIN 2005. 9. p

társadalom közkinccse, amely állandó kiindulópont a modern joggyakorlat számára.⁶⁵ Azért is van rendkívül nagy jelentősége a római jognak, mert szabályai rendelkeztek a legkülönbözőbb életviszonyokról és lehetővé tették az individuális szabadságát.⁶⁶ Ebből a szempontból is hasznos e szabályok tanulmányozása eredeti alakjukban, amilyen formában létrejöttek.⁶⁷ A római jog a problémás élethelyzetekre vonatkozó bírói döntéseket helyezte előtérbe, kazuisztikus gondolkodás jellemezte, azaz meghatározott életviszonyokra vonatkozóan egy ún. esetjog alakult ki.⁶⁸ Az állandóan változó társadalmi viszonyok és államforma mellett az ezekhez idomuló jog anyagát is módosították, azonban e jog a rengeteg módosítás ellenére is gyakorlatilag ugyanaz a jog maradt, amely már az ókori Rómában is rendezte a mindennapi élet jogi problémáit.⁶⁹ A Justinianusi kodifikációt követően is tart e joganyag fejlődése egészen napjainkig.⁷⁰ A kontinentális jogok az egyes államokban rendkívül különböző módokon és eltérő történelmi hagyományokra alapulva, de mégis a római jogra épülnek.⁷¹ A római jogban számos jogintézményt kidolgoztak, amelyek közül rengeteg szinte változatlan formában fennmaradt a modern jogrendszerekben is. Többek között ilyen a *mandatum* (megbízás), a *locatio conductio operis* (vállalkozási szerződés) stb.⁷²

Éppen ebből a megfontolásból én is az ókori Rómában kezdtem a védjegyek funkcióinak valamint a védjegyek jogtörténeti fejlődésével kapcsolatos kutatásaimat. Így e védjegy-történeti disszertáció is ókori alapokon nyugszik, ettől az időszaktól kezdve igyekeztem feltárni minden jogi és egyéb jelenséget, amely hatással lehetett az árujelzőknek, és a védjegyeknek a kialakulására.

⁶⁵ BOZÓKY 1899. 1. p

⁶⁶ BOZÓKY 1899. 4. p

⁶⁷ MOLNÁR–JAKAB 2008. 17. p

⁶⁸ POKOL 2008. 17. p

⁶⁹ STEIN 2005. 9. p

⁷⁰ HAMZA Gábor–FÖLDI András: *Az európai magánjog fejlődésének főbb útjai*. Savaria University Press. Szombathely. 1998. 9. p

⁷¹ KECSKÉS László: *A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszereiben*. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest. 2009. 39. p

⁷² Alan WATSON: *Contract of Mandate in Roman law*. Clarendon Press. Oxford. 1961. 78. p

I. fejezet

A szellemi alkotások koncepciója az ókorban

Az egyes szellemi alkotásokra vonatkozóan, így a védjegyekre is, a védelem egyedi kérdéseit ma már speciális törvények szabályozzák, amelynek fő indoka, hogy a szellemi alkotásokkal kapcsolatos személyiségi jogok eltérnek a személyhez fűződő jogok általános meghatározásától, így ezek szabályozására külön jogszabályok szükségesek. Lényeges eltérés, hogy a személyiségi jogok feltétlenek, hiszen nincs szükség semmilyen jogi aktus lebonyolítására ahhoz, hogy létrejőjenek, azonban a szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogosultságok csak törvény által előírt eljárás lefolytatását követően jönnek létre.⁷³ Ha napjainkban e szellemi tulajdonhoz kapcsolódó jogosultságokat emlegetjük, olyan jogintézményeket értünk, mint a védjegy, a szabadalom, a szerzői jog, illetve a különféle találmányok oltalma. Olyan jogosultságokról beszélünk, amelyek kizárólagos gazdasági hasznosítást biztosítanak a jogosultjuk számára a gazdasági piacokon folytatott kereskedelmi vagy egyéb szolgáltatást nyújtó tevékenysége során, védelmet biztosítva az egyes árucseréforgalomban résztvevő szellemi alkotások részére.⁷⁴

A szellemi alkotások védelmének kialakulása aspektusából három korszak különíthető el, amelyek közül az elsőre a titokban tartás a jellemző, míg a második szakaszra az egyes privilégiumok és monopóliumok állami biztosítása tipikus. Az utolsó korszaknak már a modern oltalmi struktúra kialakítása minősül, amelyet minden ország tudatos, szellemi alkotásokra vonatkozó speciális törvényhozással valósított meg.⁷⁵ Yoshiyuki Tamura elmélete alapján a szellemi tulajdont oltalmazó szerzői jog, védjegyjog és a technológia összekapcsolódó evolúciójában három nagy „lépcsőfok” különíthető el.⁷⁶ Az első nagy lépés a nyomtatás technikájának a feltalálása, illetve a nyomdagépek megalkotása volt, ami végül elősegítette a témára vonatkozó specializálódás, az egyes jogterületek (szellemi alkotások jogának és az ezen belül elhelyezkedő szerzői jog és iparjogvédelem) létrejöttét. Eleinte, amíg e szerkezetekhez nehezen lehetett hozzáférni, és a könyvek nyomtatása és kiadása jelentős beruházásokat igényelt, addig a jogellenes utánczók ellen ez megfelelő védelmet nyújtott.⁷⁷ Viszont a XX. században a modern másológépezetek létrejöttével minden ember lemásolhatta

⁷³ CSÉCSY 1994. 8. p

⁷⁴ Giannantonio BENACCHIO: *Az Európai Közösség magánjoga*. Osiris Kiadó. Budapest. 2003. Fordította: FÖLDI András és CSIZMAZIA Norbert. 329. p

⁷⁵ PAPP 2015. 15. p

⁷⁶ Yoshiyuki TAMURA: Rethinking Copyright Institution for the Digital Age. In: *WIPO Journal*. 2009. 66. p

⁷⁷ MEZEI Péter: A szerzői jog jövője (is) a tét-gondolatok a Google Books könyvdigitalizálási projektről. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 5. szám. 2011. 5. p

gyakorlatilag a különféle jogilag oltalmazott műveket, így emiatt változtatni kényszerült a jogalkotó e speciális jogi tárgyú szabályozáson is.⁷⁸ Tamura a harmadik „lépcsőfoknak” az elektronikus programok, know how–k és a legmodernebb technológiák megjelenését, illetve a mindenki számára hozzáférhető világháló térhódítását tartja, amely bonyolult jogi problémákat vethet fel napjainkban.⁷⁹

1. A szellemi alkotások római jogi aspektusból

A szellemi tulajdonnal kapcsolatos rendelkezések rendszertelenül bukkantak fel a római jog rendelkezései között, a szellemi alkotásokkal kapcsolatos szabályok nem összefüggő jogterületként voltak jelen még ekkor. Visky Károly szerint már a rómaiak is felismerték, hogy az irodalmi, írói, költői és egyéb művészeti alkotások a szerző vagy más alkotó sajátos tulajdona, azonban ez nem minősíthető a modern szellemi tulajdon előzményének, mert, a szellemi érték annak hordozójától különálló jogi oltalomban nem részesült.⁸⁰ Nagyrészt egyetértek Visky Károllyal, azonban azzal a kiegészítéssel, hogy ez előbbi ókori római felismerés jelentette a szellemi tulajdon létrejöttének a „csíráját.” Így szerintem a római jogi oltalom közvetetten előzményének tekinthető a szellemi tulajdonnak.

Az ókorban számos szellemi érték jött létre, amelyek közül sokat ma is megtekinthetünk a múzeumokban. Többek között szobrok, irodalmi művek, festmények, különböző szövegek, színdarabok, megjelölések, ábrák, térképek stb. E szellemi alkotások terjesztésre és alkalmazásra is kerültek, nyilvánosságra hozták őket, a nagy közönség számára elérhetőek voltak. Viszont ekkor e gondolati jellegű tulajdonnal kapcsolatos viszonyokra vonatkozó jogi tartalmú szabályok megalkotására még nem került sor, és az adott szellemi alkotás megalkotója főleg erkölcsi elismerést kapott a honoráriumok mellett.⁸¹

Természetesen az emberek által létrehozott alkotások (szobrok, képek, kódexek, és irodalmi művek) is számtalanszor cseréltek gazdát a piacokon a kereskedelem kibontakozása során, tehát adásvétel tárgyai is lehettek.⁸² A különféle áruk tulajdonjogának a cseréje és eladása elengedhetetlen minden szervezett közösségben és azok gazdaságban.⁸³

⁷⁸ MEZEI 2011. 5. p

⁷⁹ TAMURA 2009. 67. p

⁸⁰ VISKY Károly: *Geistige Arbeit und die „artes liberales” in den Quellen des Römischen Rechts.* Akadémia Kiadó. Budapest. 1977. 105. p és 114. p

⁸¹ Katharina SCHICKERT: *Der Schutz literarischer urheber schaft im Rom der klassischen Antike.* Studium der Neueren deutschen Literatur in Berlin. Berlin. 2004. 13. p

⁸² SCHICKERT 2004. 14. p

⁸³ JAKAB Éva: Sale and community from the Roman World. In: JAKAB Éva: *Sale and community. Documents from the Ancient World.* EUT Edizioni Università di Trieste. Trieste. 2015. 213. p

Az ókori világban a kereskedelem a Földközi-tenger medencéjében igen intenzív volt, nemzetközi jellegű.⁸⁴ Először az arabok és a föníciaiak, ezután a görögök illetve a rómaiak kereskedelmi tevékenységének köszönhetően rendkívül távoli területek áruai terjedtek el különböző földrajzi megjelölésekkel⁸⁵ díszítve, amelyek úgymond az ókor híres áruinak tekinthetőek. Híres árucikk volt például a libanoni cédrus, a kínai tea és a porcelán, az egyiptomi gabona, az indiai drágakövek, kristályok, selyem, baltikumi borostyán, illetve a hordóba, vagy amphorába töltött borok.⁸⁶

A szellemi alkotásokkal összefüggő szabályok az ókorban különböző aspektusokból vizsgálhatóak. Mivel nem egységes jogterületként voltak jelen e szabályok, így elkülöníthetők egyrészt a dologi jogi jellegű, másrészt a kötelmi jogi rendelkezések, amelyek között szellemi alkotásokkal összefüggő normák jelentek meg. A dologi jogon belül különböző szellemi alkotásokkal kapcsolatos tulajdonjogi kérdések és a tulajdonszerzés problematikája merültek fel, vagyis, hogy az adott szellemi alkotás kié legyen, kit illessen? Itt érdekesnek bizonyult a dologi jogi és a kötelmi jogi oldal konkurálása. Ennek során az ókorban a dologi jogi oldal volt hangsúlyosabb, hisz többször az anyag tulajdonosáé lett a vitatott dolog, annak ellenére, hogy az egy másik személy szellemi alkotása volt.

1. 1. A filozófia és a szellemi alkotások az ókorban

Egyfajta modern értelemben vett szellemi tulajdoni formát említett az ókori római sztoikus filozófus, drámaíró Seneca, amikor különbséget tett magának a szellemi alkotásnak és az azt hordozó dolognak a tulajdona között.⁸⁷ Szerinte a könyv, amelyet Cicero írt, az Cicero tulajdona⁸⁸, azonban a könyv, amelyben Cicero munkái vannak, azon könyvkereskedőnek is a tulajdonát képezte, aki azt megvásárolta (Sen. *benef.* 7,6,1):

„In omnibus istis, quae modo rettuli, uterque eiusdem rei dominus est. Quomodo? Quia alter rei dominus est, alter usus. Libros dicimus esse Ciceronis; eosdem Dorus librarius suos vocat, et utrumque verum est. Alter illostamquam auctor sibi, alter tamquam emptor adserit; ac recte utriusquedicuntur esse, utriusque enim sunt, sed non eodem modo. Sic potest Titus Livius a Doro accipere aut emere libros suos.”

⁸⁴ JAKAB 2015. 213. p

⁸⁵ Lásd bővebben: A. W. JOHNSTON: Trademarks on Greek Vases. In: *Greece & Rome* 21. 2. szám. 1974. 138-152. p

⁸⁶ TATTAY 1995. 9. p

⁸⁷ Lucius Annaeus SENECA: *De Beneficiis*. (a továbbiakban: Sen. *benef.*): 7,6,1. Vö. Miriam T. GRIFFIN: *Seneca on Society: A Guide to De Beneficiis*. Oxford. 2013.

⁸⁸ Vö. LENDVAI Zsófia: Szerzői jog az ókorban. In: *Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle*. 3. (113.) évfolyam 3. szám. 2008. 65. p

E forráshelyben el lett különítve Cicero, mint az auctor vagyis a szerző saját alkotásain fennálló tulajdonjoga (*dominus rei*) és Dorus, mint a könyvárus tulajdona, aki megvette a szellemi alkotást (*dominus usus*). A Kr. e. 4–Kr. u. 65 körül, a császárkor első századában tevékenykedő filozófus–drámaíró igyekezett érzékeltetni Cicero saját szellemi alkotásain fennálló jogosultságát, azonban nem jutott el addig, hogy ezt logikusan levezesse, nem tudta elhatárolni a szellemi alkotáson fennálló, gondolati jellegű tulajdoni formát a könyv feletti tulajdonjogtól.⁸⁹ Ennek értelmében Cicero és a műveivel kereskedő könyvárus Dorus, aki megvette a könyveket ugyanolyan mértékben jogosult a sajátjának tekinteni Cicero könyveit. Tehát a szellemi tulajdon gondolata már egyértelműen felmerült. Kérdéses továbbra is, hogy mi lehet adásvétel tárgya? Kizárólag forgalomképes, testi dolog? Vagy esetleg jog és követelés is? E kérdéseknek napjainkban is van aktualitása.⁹⁰

Platón idézte Szókratészt, aki megteremtette a szellemi alkotások filozófiai vetületeit, amikor az írás és a festés hasonlóságára utalt.

„Szókratész: Mert van valami különös és megdöbbentő az írásban, Phaidrosz, ami valójában a festészetre emlékeztet. Ennek az alkotásai is úgy állnak előttünk, mintha élőlények volnának, de ha kérdezel tőlük valamit, méltóságteljesen hallgatnak. Ugyanígy a leírt szavak: azt gondolnád, értelmes lényekként beszélnek, de ha megkérdezed valamelyik szavukat, hogy jobban megértsd: egy és ugyanaz mindig, amit jelezni tudnak. Továbbá, ha egyszer le van írva, minden szöveg megfordul mindenütt: eljut a műértőkhöz éppúgy, mint azokhoz, akiknek semmi közük hozzá, és nem tudja megmondani, kikhez kellene eljutnia és kikhez nem. Ha pedig figyelembe se veszik, vagy igazságtalanul ócsárolják, atyja segítségére volna szüksége, mert maga sem védekezni, sem magán segíteni nem tud”⁹¹ Az írás és a festés közös vonásaira utalt Szókratész, akinek szavait Platón idézte. Kiemelte az írással valamint festéssel létrehozott szellemi alkotások jelentőségét és védtelenségét. Megjelent az elhatárolás a szellemi munka és az ennek eredményeként a külvilágban megtestesült dolog között, amely jelenséget Szókratész különösnek tartott. Az írásokat és a festményeket már szinte élőlényeknek tekintette a Kr. e. 469–Kr. e. 399-ig élt ókori görög filozófus. Részletezte azt is a görög bölcs, hogy e szellemi alkotások eljutottak mindenkire.

⁸⁹ Vö. Astrid EGGERT: Der Rechtsschutz der Urheber in der römischen Antike. In: *UFITA–Archiv für Urheber-, Film– Funk-, und Theaterrecht*. 1999. 193. p

⁹⁰ E témakörrel lásd bővebben: KESERŰ Barna Arnold: Tulajdon–e a védjegy? In: *Diskurzus*. 2011. 12–20. p

⁹¹ PLATÓN: *Állam*. Phaidrosz. 275 d-e. Platón Összes Művei. Fordította: SZABÓ Miklós. Európa Könyvkiadó. Budapest. 1984.

1. 2. Testi és testetlen dolgokon⁹² fennálló tulajdonjog

A testetlen dolgokon fennálló ún. szellemi tulajdon létrejötte, e tulajdoni forma elismerése egy nagyon hosszú jogfejlődés eredménye. Ma már a természetes, vagyis az emberrel született alapvető jogok közé tartozik a tulajdonhoz való jog, amely minden embert megillet.⁹³ Ráadásul a tulajdonhoz való joggal, mint alkotmányos alapjoggal minden ember rendelkezik a modern jogrendszerekben, így szabad és méltóságteljes életet élhetnek.⁹⁴ A szellemi tulajdon speciális, gondolati jellegű fajtája a tulajdonjognak.

A tulajdonjoggal összefüggésben rendkívül alapos szabályok megalkotására került sor az ókori Rómában. A tulajdon védelmét biztosító klasszikus, bárkivel szemben fennálló abszolút szerkezetű tulajdonjogi védelem mintájára alakult ki a szellemi tulajdon, az ipari tulajdon valamint a kereskedelmi tulajdon, mint a tulajdon speciális formái.⁹⁵ Viszont a szellemi tulajdonra vonatkozó szabályok, mint egységes jogterület még nem voltak megtalálhatóak a római jogban, ilyen rendelkezések csupán összefüggéstelenül kerültek elő.

A testetlen dolgokon fennálló tulajdonjogot már nagyon korán ismerték. Testetlen dolgoknak (*res incorporales*) minősültek a különböző jogok, jogosultságok.⁹⁶ Tehát már az ókorban felismerték, hogy vannak testetlen dolgok, amelyek ugyanúgy gyarapítják a vagyont, ugyanúgy vagyoni értéket képviselnek, ugyanúgy adásvétel tárgyai lehetnek, mint a testi dolgok.⁹⁷ Ezt rendkívül jól szemléltetik a korai források is, ugyanis *mancipatio*⁹⁸ útján voltak átruházhatóak a mezei telki szolgalmak, és mint jogok, ezek is a testetlen dolgok kategóriájába tartoztak, mégis volt lehetőség ezek átruházására, tehát ugyanúgy részt vettek az árucere–forgalomban, mint a testi dolgok.

A klasszikus kori híres római remekjogász, Gaius már meghatározta a testetlen dolgok definícióját, azonban ez a fogalmi meghatározás kizárólag jogosultságokra vonatkozott (Gaius: *Institutiones* (a továbbiakban: Gai. *Inst.*): 2,12,14=D. 1,8,1,1):

„12. *Quaedam praeterea res corporales sunt, quaedam incorporales. 13. Corporales hae sunt, quae tangi possunt, uelut fundus, homo, uestis, aurum, argentum et denique aliae res*

⁹² Lásd bővebben: Alan WATSON: *Law of Property*. Clarendon Press. Oxford. 1968. 14. p

⁹³ Peter GARNSEY: *Thinking about Property: From Antiquity to the Age of Revolution*. University of Cambridge. 2007. 204. p

⁹⁴ GARNSEY 2007. 205. p

⁹⁵ Hasonlóan nyilatkozik: FÖLDI–HAMZA 2016. 373. p

⁹⁶ Christian BALDUS: *Res incorporales im römischen Recht*. In: St. Leible–M. Lehmann–H. Zech: *Unkörperliche Güter im Zivilrecht*. 2011. 7-8. p vö. Dário Moura VICENTE: *Unkörperliche Güter im romanischen Rechtskreis*. In: St. Leible–M. Lehmann–H. Zech: *Unkörperliche Güter im Zivilrecht*. 2011.75–94. p

⁹⁷ WATSON 1968. 14. p Vö. GARNSEY 2007. 205. p továbbá Max KASER–Rolf KNÜTEL–Sebastian LOHSSE: *Römisches Privatrecht*. Verlag C.H. Beck. 2017. 117. p

⁹⁸ *Mancipatio*: Egy ősi, ünnepélyes alakiságokkal végbemenő, *res macipi* (itáliai telek, rabszolga, Itáliában honos ígás állat, és a mezei telki szolgalmak) átruházására szolgáló ügylet volt, s amely révén tulajdonjogot, férji hatalmat, vagy akár szolgálmat is át lehetett ruházni.

innumerabiles. 14. Incorporales sunt, quae tangi non possunt, qualia sunt ea, quae in iure consistunt, sicut hereditas, ususfructus, obligationes quoquo modo contractae. nec ad rem pertinet, quod in hereditate res corporales continentur, et fructus, qui ex fundo percipiuntur, corporales sunt, et id, quod ex aliqua obligatione nobis debetur, plerumque corporale est, ueluti fundus, homo, pecunia: nam ipsum ius successionis et ipsum ius utendi fruendi et ipsum ius obligationis incorporale est.”

Gaius megnevezte, hogy mely dolgok lehetnek testi dolgok és mely dolgok testetlenek.⁹⁹ Testetlen dolognak¹⁰⁰ minősítette a különféle jogokat, jogosultságokat, amelyek megfoghatatlanok, amelyeket nem lehet megérinteni (*quae tangi non possunt*).¹⁰¹ Gaius fejtegetése szerint testetlen dolognak minősült a *hereditas* (hagyaték), az *ususfructus* (haszonélvezet) és a bármilyen jellegű *obligatio* (kötelem), amelynek tárgya lehetett akár egy szellemi alkotás is.¹⁰² Gaius említette tankönyvében azt is, hogy a testetlen dolgok nem lehetnek sem *traditio*, sem *mancipatio* tárgyai, egyetlen kivétellel: „Ugyanígy majd minden, ami testetlen, nem mancipálható, kivéve a mezei telki szolgálmat; ezeket ugyanis mancipálhatónak minősítik, ámbár testetlen dolgok közül valók” Tehát a szolgalmat volt a kivétel. Gaius rögzítette azt is, hogy a testetlen dolgok nem lehetnek *traditio* tárgyai (Gai. *Inst.* 2,28): „*Res incorporales traditionem non recipere manifestum est.*” Azaz nyilvánvaló, hogy testetlen dolgok nem alkalmasak átadásra– írta Gaius (Gai. *Inst.* 2,29) „*Sed iura praediorum urbanorum in iure cedi tantum possunt; rusticorum uero etiam mancipari possunt.*” Eszerint városi telki jogokat viszont csak *in iure cessio*–val lehet átengedni, a mezeieket azonban mancipálni is lehet (Gai. *Inst.* 2,29). Ennek értelmében a mezei telki szolgalmat átruházható *mancipatio*–val, annak ellenére, hogy testetlen dolognak minősült, és gyakorlatilag nem lehetett megvalósítani e szerződések érvényességének feltételeit, hiszen tényleges kézből kézbe történő átadás nem valósulhat meg testetlen dolgok esetében, hisz amely dolgokat nem lehet megérinteni, nem lehet átadni sem, mivel fizikailag lehetetlen lebonyolítani az átadás aktusát, mert a testetlen dolgok nem jelennek meg a külvilágban.¹⁰³ Emellett birtoklási alapelv volt, hogy birtokolni csak testi dolgot lehet, majd csupán a posztklasszikus korban jelent meg a *iuris quasi possessio*, amely szerint egy adott jogosultság gyakorlása az adott jog birtoklásának minősült.¹⁰⁴

⁹⁹ SCHICKERT 2004. 104. p

¹⁰⁰ Vö. BALDUS 2011. 7-8. p és G. FALCONE: Osservazioni su Gai. 2, 14 e le res incorporales, ebda., 125. p valamint Francesco GIGLIO: Coherence and Corporeality: On Gaius II, 12-14. In: *ZRG RA 130*. 2013. 127-163. p és Alan WATSON: *The Law of property in the later Roman Republic*. Oxford. 1984. 16. p

¹⁰¹ WATSON 1968. 14. p

¹⁰² GIGLIO 2013. 128. p

¹⁰³ SCHICKERT 2004. 105. p

¹⁰⁴ Max KASER: *Das Römische Privatrecht*. C. H. Beck'sche verlagsbuchhandlung. München. 1975. 305. p

Cicero az alapján határozta el a testi és a testetlen dolgokat, hogy amelyik megtestesült a külvilágban az testi dolognak minősült, amelyik viszont nem realizálódott materiálisan az testetlen dolog volt (Cic. top. 26-27):

„*Definitionum autem duo genera prima: unum earum rerum quae sunt, alterum earum quae intelleguntur. Esse ea dico quae cerni tangique possunt, ut fundum aedes, parietem stillicidium, mancipium pecudem, supellectilem penus et cetera; quo ex genere quaedam interdum vobis definienda sunt. Non esse rursus ea dico quae tangi demonstrarive non possunt, cerni tamen animo atque intellegi possunt, ut si usus capionem, si tutelam, si gentem, si agnationem definias, quarum rerum nullum subest corpus, est tamen quaedam conformatio insignita et impressa intellegentia, quam notionem voco.*”

Cicero szerint testetlen dolgok voltak azok a dolgok, amelyeket csak ésszel felfogni lehetett, vagyis intellektuálisan érzékelni (*cerni animo atque intellegi*), ezek a dolgok nem rendelkeztek testtel.¹⁰⁵ Ezzel szemben a testi dolgok voltak, amelyeket be lehetett mutatni, amelyeket lehetett demonstrálni (*quae tangi demonstrarive*).¹⁰⁶ Rendkívül hasonló azonban mégsem azonos Gaius és Cicero dologosztályozása. Ez utóbbi szerint például testetlen dolog volt az elbirtoklás, a gyámság, a vérokonosság, míg Gaius a kötelmeket, a haszonélvezetet és a szolgálmatkat¹⁰⁷ sorolta ide.¹⁰⁸

1. 3. A festményekre¹⁰⁹ vonatkozó speciális dologegyesülési szabályok

Megjelent a szellemi tulajdon és annak hordozója közötti elhatárolás az ókori római dologegyesülési szabályok¹¹⁰ révén, amikor más személy tulajdonában álló dologra hoztak létre szellemi alkotást, akár írással, akár festéssel. A dologegyesüléssel¹¹¹ kapcsolatosan jelentek meg az első speciális rendelkezések, amelyek értelmében a festmény esetében nem érvényesült az írásos műalkotásokra vonatkozó főszabály. Az ingó dolgok egyesülésének három kiemelt esetét szabályozták.¹¹² A tulajdonjog eldöntésénél nem egyformán vették

¹⁰⁵ R. MONIER: La date d'apparition du dominium et la distinction juridique des res en corporales et incorporeales. In: *Studi in onore di Siro Solazzi*. Nápoly. 1948. 361. p

¹⁰⁶ GIGLIO 2013. 133. p

¹⁰⁷ Cosima MÖLLER: *Die Servituten*. Göttingen. 2010. 222–228. p

¹⁰⁸ GIGLIO 2013. 134. p

¹⁰⁹ Lásd bővebben az ókori festményekről: Max KASER: *Tabula Picta*. In: *TR* 36. 1968. 35. p és Anna PLISECKA: *Tabula Picta. Aspetti giuridici del lavoro pittorico in Roma antica*. Cedam. Padova. 2012. 36. p továbbá Mariagrazia RIZZI: *Accessio cedit principali: Die Fäll der scriptura und pictura*. Princ. gen. Madrid. 2014. 361–372. p

¹¹⁰ WATSON 1968. 74. p

¹¹¹ A dologegyesüléssel kapcsolatban lásd bővebben: KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2017. 158–159. p, J.–F. GERKENS: *Insula quae in mari nascitur*, J. P. MEINCKE: *Superficies solo cedit*. In: *SZ* 88. 1971. 136. p és H. HINKER: *Tignum iunctum*. In: *SZ* 108. 1991. 94. p

¹¹² BENEDEK–PÓKECZ–KOVÁCS 2014. 183. p és

tekintetbe a létrejött műalkotásokat.¹¹³ Ezt az is befolyásolta, hogy eltérően minősítették az egyesült dolgokat földolognak illetve járuléknak.¹¹⁴

Gaius a Digestában a következőket írta a papírra vagy pergamenre vetett szövegek tulajdonjogával összefüggésben (D. 41,1,9,1):

Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum

„*Litterae quoque licet aureae sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo cedere solent ea quae aedificantur aut seruntur. Ideoque si in chartis membranisque tuis carmen vel historiam vel orationem scripsero, huius corporis non ego, sed tu dominus esse intellexeris.*”

Eszerint az írás egyesül annak hordozójával. Így ha más tulajdonában lévő papírra vagy bármilyen felületre hoztak létre egy írásos művet, akkor a felület tulajdonosa, amelyre létrehozták megszerezte a műalkotás tulajdonját is, az egyesülés következtében. Tehát irodalmi művek esetében, ha a te pergamenre írom, akkor te leszel a tulajdonosa.¹¹⁵

Gaius *Intitutiones* című tankönyvében is hasonlóan vélekedett, vagyis szerinte a papírra vetett műalkotás a papír tulajdonosáé lett (Gai. *Inst.* 2,77):

„*Eadem ratione probatum est, quod in cartulis siue membranisque meis aliquis scripserit, licet aureis litteris, meum esse, quia litterae cartulis siue membranisque cedunt: itaque si ego eos libros easque membranas petam nec impensam scripturae soluam, per exceptionem doli mali summoueri potero.*¹¹⁶

Eszerint ha valaki az én papíromra, vagy pergament lapomra írt, még ha arany betűkkel is, az enyém lesz, mert az írás a papírhoz illetőleg a pergamenthez járul. Gaius tehát az írást (*scriptura*) az alárendelő dologegyesülés egyik fajtájának tartotta. Ennek következtében a papír vagy pergamen tulajdonosa megszerzi az ezekre írt szöveg tulajdonját, abban az esetben is, ha azt aranytintával írták és értékesebb, mint a felület, amelyre létrehozták.¹¹⁷ E tulajdonszerzés indokolása, hogy a papirusz illetve a papír hordozta az írást, így ez utóbbi minősült az alkatrésznek.¹¹⁸ A különböző anyagok beszövése, hímzése (*textura*), a táblára, pergamenre vagy papírra írás (*scriptura*) esetén hiába értékesebbek a beszótt szálak vagy az anyag amivel írtak, a létrejött dolog annak a tulajdonát fogja képezni, akinek tulajdonában az alapanyag: a szövet, fatábla, pergamen, érc tábla, papír is volt.¹¹⁹ A szövet vagy egyéb anyagok tulajdonosa szerzi meg az ezekben szótt fonalak, az ezekre vetett írás tulajdonját.¹²⁰ Tehát az értékes selyemfonalak vagy a drága aranytinta alkatrészként egyesültek az

¹¹³ MOLNÁR–JAKAB 2015. 200. p

¹¹⁴ FÖLDI–HAMZA 2016. 339. p

¹¹⁵ RIZZI 2014. 361-372. p és PLISECKA 2012. 70. p valamint M. J. SCHERMAIER: *Materia*. 1992. 163. p

¹¹⁶ Vö. VISKY 1977. 106. p

¹¹⁷ Vö. LENDVAI 2008. 66. p

¹¹⁸ Vö. LENDVAI 2008. 66. p úgy nyilatkozik, hogy: „a pergamen hordozza a betűket, ezért a betűk képezik a növedéket.” Ebben az esetben szerintem helyesebb alkatrésznek tekinteni a pergamenre létrehozott írást illetve a betűket és nem növedéknek.

¹¹⁹ BENEDEK–PÓKECZ–KOVÁCS 2014. 183. p Vö. KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2014. 159. p

¹²⁰ BOZÓKY 1899. 27. p

alapanyagként szolgáló szövettel amelybe beleszőtték, és a papírral, amelyre ráírták, így ez utóbbiak minősülnek a fődolognak (*res principalis*) és ehhez csatlakozik alkatrészként a járulék.¹²¹ Ilyen alárendelő egyesülésnél a fődolog tulajdonosa szerzi meg az egyesülés révén keletkezett új dolgot.¹²² Ez alapján következtethetünk, hogy már a rómaiak is elhatárolták a szellemi alkotást létrehozó személy szellemi tulajdonát és az azt hordozó materiát egymástól.¹²³ Viszont ekkor a szellemi tulajdont hordozó dolgot minősítették a fődolognak az írásos műalkotások esetében, amely elgondolás mai szemléletünkkel teljesen ellentétes, hisz ma már elképzelhetetlen lenne, hogy egy irodalmi műalkotás a papír alkatrésze legyen.¹²⁴

Paulus együtt tárgyalta az írást és a festést, mivel szerinte ez utóbbira is, az írásokra vonatkozó főszabály volt alkalmazandó. Tehát Gaiusszal ellentétben Paulus szerint a festmény is ugyanúgy a festőfelület tulajdonosáé lett, mint ahogy az írás is a pergamen tulajdonosáé. Utalt a jogtudósok közötti eltérő nézetekre, és arra is, hogy annak eldöntésénél, hogy kit illet a dologegyesülés révén létrejött dolog feletti tulajdonjog, magát a létrejött szellemi alkotást nem ugyanúgy vették figyelembe (D. 6,1,23,3):

„Sed et id, quod in charta mea scribitur aut in tabula pingitur, statim meum fit: licet de pictura quidam contra senserint propter pretium picturae: sed necesse est ei rei cedi, quod sine illa esse non potest.”

Eszerint bármi, amit a papíromra írtak vagy a fatáblámra festettek, azonnal az enyém lesz; bár egyesek a festmény értéke miatt másként gondolkodtak.¹²⁵ A fenti forráshely értelmében Paulus szerint az idegen fatáblára festett kép annak tulajdona lesz, akinek tulajdonában a fatábla is van, amire ráfestették.¹²⁶ Tehát a III. század remekjogásza szerint alkalmazandó a főszabály a festmények esetében is, azaz Gaiusszal ellentétben szerinte a festmény osztja a festőtábla jogi sorsát, ahogyan az írás esetében is.¹²⁷ Utal azonban az erre vonatkozó eltérő nézetekre. A többségi felfogás értelmében ugyanis speciális szabályok vonatkoztak a festményekre, hisz felismerték annak értékét, és úgy gondolták, hogy az alkotás többet ér egy festőtáblánál vagy egy vászonnál, amelyre festették.¹²⁸ Ez alapján pedig következtethetünk, hogy itt is megfogalmazódott az alkotók munkájának és annak kívülvilágban történő megjelenésének az értéke. Ezeknél a dologegyesüléseknél vizsgálni kellett, hogy az

¹²¹ FÖLDI–HAMZA 2016. 339. p

¹²² MOLNÁR–JAKAB 2015. 200. p Vö. KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2014. 158. p

¹²³ Hasonlóan nyilatkozik LENDVAI 2008. 66. p, ezzel szemben eltérő véleményen van EGGERT 1999. 193. p, szerinte a rómaiak a pergamenre alkotott írást oszthatatlan dolognak minősítették. Azonban szerintem támadható ez az álláspont, hiszen ez a dologi jogi felosztás csupán a középkorban jött létre.

¹²⁴ Vö. WATSON 1968. 77. p és KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2014. 159. p

¹²⁵ Vö. PLISECKA 2012. 100. p

¹²⁶ BESSENYŐ 1999. 84. p

¹²⁷ D. 6,1,23,3.

¹²⁸ Vö. WATSON 1968. 77. p

egyesülésben részt vevő dolgok valamelyike minősíthető–e fődolognak, illetve mellékdolognak.¹²⁹ És ha meghatározható, hogy melyik dolog tekinthető a fődolognak és melyik a mellékdolognak, abban az esetben a dologegyesülés alárendelő egyesülésnek minősül, hisz az egyesült dolgok között alárendelő kapcsolat jön létre. Az *accessio* (járulékos dologegyesülés) esetében, olyan *ius gentium* szerinti tulajdonszerzési módról van szó, amelynél a fődologhoz, mint járulék csatlakozik a másik, járulékos dolog.¹³⁰ Tehát ha valaki fizikai tevékenység révén egyesít két dolgot egymással, oly módon, hogy az egyik a másik alkatrészévé (*accessio*) válik, a fődolog feletti tulajdonjog kiterjed az alkatrészre is.¹³¹ A fődolog tulajdona magába foglalja az egyesülést követően a mellékdolog tulajdonját, amely az egyesülés következtében megszűnt. Ha az egyesült dolgok különböző személyek tulajdonát képezték, akkor az egyesülés révén tulajdonjogviszony–változás következett be, de kizárólag abban az esetben, ha az egyesülés a felek akaratán kívüli ok miatt történt.¹³² Vizsgálni kellett azt is, hogy erősnek, vagyis szétválaszthatatlannak és irreverzibilisnek minősül–e az alárendelő dologegyesülés, hisz ez esetben a mellékdolog feletti tulajdonjog végleges jelleggel megszűnik és annak tulajdonosa kártérítést követelhet.¹³³ Ha viszont gyengének minősül az egyesülés, akkor csupán paralizálva volt a mellékdolog tulajdonosának a tulajdonjoga az egyesülés fennforgásának idején.¹³⁴ Majd az egyesülés megszűntével az addig paralizált tulajdonjog feléledt.

A főszabály nem érvényesült a festmények esetében, hisz a festő által létrehozott kép nem lett a festőfelület része, mint az írás (D. 41,1,9,2):

„Sed non uti litterae chartis membranisque cedunt, ita solent picturae tabulis cedere, sed ex diverso placuit tabulas picturae cedere. utique tamen conveniens est domino tabularum adversus eum qui pinxerit, si is tabulas possidebat, utilem actionem dari, qua ita efficaciter experiri poterit, si picturae impensam exsolvat: alioquin nocebit ei doli mali exceptio: utique si bona fide possessor fuerit qui solverit. Adversus dominum vero tabularum ei qui pinxerit rectam vindicationem competere dicimus, ut tamen pretium tabularum inferat: alioquin nocebit ei doli mali exceptio.”

Gaius a jogtudósok írásait összefoglaló Digestában azt írta, hogy a festőművész tulajdonát képezte a festmény és a festőtábla tulajdonosa a festőfelület értékének a megtérítésére volt jogosult.¹³⁵ Vagyis a remek jogász úgy vélekedett, ha valaki idegen felületre hozott létre egy

¹²⁹ MARTON 1922. 141. p

¹³⁰ FÖLDI–HAMZA 2016. 336. p

¹³¹ BESSENYŐ 1999. 84. p

¹³² KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2017. 159. p

¹³³ Vö. A. PLISECKA: *Accessio and specification reconsidered*. In: *TR* 74. 2006. 59. p

¹³⁴ MARTON 1922. 142. p

¹³⁵ Hasonlóan nyilatkozott LENDVAI 2008. 67. p Vö. WATSON 1968. 77. p

műalkotást, annak tulajdonjoga az alkotót illette. Tehát a festmény és a tábla esetében nem érvényesült a főszabály. Csupán a festőfelületnek megfelelő összeget követelhetett a tulajdonos, akinek a tulajdonában lévő dologra a festményt létrehozták. Az alperes az a személy lett a perben, aki a vitatott műalkotást birtokolta, vagyis tényleges fizikai hatalmában tartotta a festményt. Azaz, a tábla árát vindikálhatta magának annak tulajdonosa, ha a festő volt alperesi helyzetben. Ha az anyagtulajdonos volt a vitatott dolog birtokában, akkor a művész vindikálhatta magának a festményét, vagy a festés értékének a megtérítését kérhette. Ha ezt nem térítette meg a tábla tulajdonosa, akkor *exceptio doli*-val élhetett a festő. E nézetét kifejtette a remekjogász saját tankönyvében is (Gai. *Inst.* 2,78):

„Sed si in tabula mea aliquis pinxerit ueluti imaginem, contra probatur: magis enim dicitur tabulam picturae cedere. cuius diuersitatis uix idonea ratio redditur: certe secundum hanc regulam si me possidente petas imaginem tuam esse nec soluas pretium tabulae, poteris per exceptionem doli mali summoueri; at si tu possideas, consequens est, ut utilis mihi actio aduersum te dari debeat; quo casu nisi soluam inpensam picturae, poteris me per exceptionem doli mali repellere, utique si bonae fidei possessor fueris. illud palam est, quod siue tu subriperis tabulam siue alius, competit mihi furti actio.

E forráshely szerint „ha valaki az én deszkalapomra írt valamit, pl. egy képmást festett, az ellenkező az igaz. Azt mondják ugyanis, hogy inkább a deszka járul a festményhez. Erre a különbözősége aligha lehet megfelelő érvelést találni. Az bizonyos e szerint a szabály szerint, hogyha tőlem, a birtokostól – azt állítva, hogy a kép a tiéd – követeled azt, de nem téríted meg a deszka árát, *doli mali exceptio*-val elutasíthatnak. Ha azonban te birtokolsz magától értetődő, hogy ellened *utilis actio*-t kell adjanak. Ebben az esetben – hacsak meg nem térítem a festmény költségeit – *exceptio doli*val visszaverhetsz engem, föltéve, hogy jóhiszemű birtokos vagy. Az nyilvánvaló, hogy akár te, akár más ellopná a deszkát, a lopás kereste megillet engem.”¹³⁶ Tehát a tábla egykori tulajdonosa *rei vindicatio utilis*-szel követelhetette az alkotást (festményt) az alperesi helyzetben lévő művésztől, ha kifizette a festőnek a festéssel kapcsolatos költségeket. E forráshely is tanúsítja, hogy míg az egyes irodalmi szövegek, írások a papír vagy a pergamen, mint földolog részévé válnak, addig a festmények, mint értékes emberi alkotások maguk lesznek a földolog szerepében és a festőtábla, amelyre ráfestették, lesz az alkatrésze a festménynek.¹³⁷ A festmények készítésekor a festményt tekintették földolognak és nem a felületet, amelyre a művész festett, amivel valójában szembehelyezkedtek az irodalmi művek és versek esetén alkalmazott szabállyal.¹³⁸ Ez a művészi értékkel bíró, más táblájára festett festményekre irányadó speciális rendelkezés

¹³⁶ BRÓSZ Róbert: *Gaius Institutiói – négy kommentár*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 1996. 59. p

¹³⁷ Lásd bővebben: PLISECKA 2012. 70. p és PLISECKA 2006. 45. p

¹³⁸ MOLNÁR–JAKAB 2015. 202. p

a szellemi tulajdon értéke szerinti kategorizálásra¹³⁹ enged következtetni, amellyel kapcsolatosan a klasszikus jogászok eltérő véleményen voltak.¹⁴⁰ A festmények alárendelő dologegyesüléssel történő létrejöttekor vita alakult ki a *pictura* tulajdonjogát illetően. A szabiniánusok álláspontja értelmében a festék csatlakozik járulékként a táblához, amit így fődolognak tekintettek. Ellenben a prokuliánus iskola kizárólag a festőművésznek adta a saját alkotása felett fennálló tulajdonjogot.¹⁴¹ Fontos volt, hogy kinek a birtokában volt a műalkotás. Vagyis a festő élhetett *rei vindicatio*¹⁴²-val, ha a fatábla vagy vászon tulajdonosa megfosztotta a dolog birtokától, tehát ha az anyag tulajdonosánál volt a dolog. Ha azonban a festő birtokában volt a festmény, akkor az idegen vászon vagy fatábla egykori tulajdonosa *rei vindicatio utilis*-szel követelhetette az alkotást (festményt), ha kifizette a festőnek a festés költségét. Ha az anyagtulajdonos birtokában volt a műalkotás és nem fizette meg a festés költségeit, akkor *exceptio doli*-val élhetett a művész.

Gaius minden szövegrészletében két személy tulajdonáról volt szó. Az alapanyag tulajdonosáról és a mai fogalommal élve a szellemi alkotás tulajdonosáról, aki írt vagy festett valamit az alapanyag tulajdonosának dolgára.

Mindig problémás volt megállapítani ilyen esetekben, hogy melyik ingó dolog tekinthető a fődolognak. Lendvai szerint „művészeti tárgyak esetében és annak meghatározásakor, hogy mi tekintendő fődolognak a dolog értéke volt a fő szempont.”¹⁴³ Ezzel nem értek egyet, mivel ez az állítás kizárólag a szabiniánus iskola álláspontját tükrözi. És ezzel a problémával összefüggésben két eltérő álláspont alakult ki az ókori Rómában. A szabiniánus iskola azt képviselte, hogy amelyik dolog értékesebb, az tekinthető a fődolognak,¹⁴⁴ ezzel szemben a prokuliánus iskola azt a dolgot tartotta a fődolognak az egyesülés során, amely gazdasági szempontból a létrejött dolog lényegét jelenti.¹⁴⁵ Vagyis nem csupán a dolgok értéke volt a döntő szempont annak eldöntésekor, hogy mely dolog minősült fődolognak.

Alapvető elv a járulékos dologegyesüléseknél az *accessio cedat principali*¹⁴⁶ szabálya (D. 34,2,19,13) vagyis, hogy a „járulék járuljon a fődologhoz.” Ez másképpen fogalmazva annyit jelent, hogy az alkatrész osztja a fődolog sorsát, tehát a tulajdonjog a fődolog

¹³⁹ Hasonlóan nyilatkozott LENDVAI 2008. 67. p

¹⁴⁰ Vö. LENDVAI 2008. 67. p

¹⁴¹ BENEDEK-PÓKECZ-KOVÁCS 2014. 183. p

¹⁴² *Rei vindicatio*: A szabad, önjogú, római polgárokat megillető tulajdonjog, a civiljogi vagy kviritár tulajdon (*dominium ex iure Quiritium*) érvényesítésére szolgáló kereset az ókori Rómában.

¹⁴³ LENDVAI 2008. 67. p

¹⁴⁴ Vö. LENDVAI 2008. 67. p

¹⁴⁵ BENEDEK-PÓKECZ-KOVÁCS 2014. 183. p

¹⁴⁶ Vö. RIZZI 2014. 361. p

tulajdonosát fogja megilletni.¹⁴⁷ A festmények esetében a jogtudósok nem képviseltek egységes álláspontot, egyesek úgy vélték, hogy méltánytalan lenne ugyanazt a rendelkezést alkalmazni, mint a többi egyesülésnél, hisz „mulatságos” lenne egy gyönyörű műalkotást annak a különösebb gazdasági értékkel nem rendelkező fatáblának vagy vászonnak az alkatrészének tekinteni amelyre megalkották.¹⁴⁸ Marton Géza az *accessio* egyéb esetei között tárgyalta az idegen anyag beszövését, hímzését, az írást és a festést valamint két fémnek az összekovácsolását, mint erős egyesítés, és gyenge egyesítésnek határozta meg a különféle drágakövek, gyöngyök beillesztését valamilyen anyagba.¹⁴⁹ Ezzel szemben Bessenýó András a következő eseteket minősítette *accessionak*: idegen bíborszálak behímzése (I. 2,1,26), irodalmi vagy egyéb szöveges mű idegen aranytinával (Gai. *Inst.* 2,77) történő papírra vetése, fonálfestés (D. 41,1,26,2) más személy tulajdonában álló festékekkel emlékműhöz, szoborhoz végtag (D. 6,1,23,2) készítése, ékkő berakása (D. 10,4,6) fémfoglatba, kerék beillesztése kocsiba és fából bárka vagy garnitúra (D. 10,4,7,1–2) készítése.¹⁵⁰ E felsorolás csupán példálózó és nem taxatív.¹⁵¹

Végül „Justinianus azonban a festésznek ítélte oda az anyag tulajdonát is, persze kárpótlás mellett” – írta Bozóky Alajos.¹⁵²

Iustinianus császár egyetértett a proculiánusokkal a festményeket¹⁵³ illetően, felismerte azok értékét, és szellemi alkotás gyanánt elismerve speciális rendelkezéseket vezetett be ezekkel kapcsolatosan.¹⁵⁴ E szövegrészlet tulajdonképpen Gaius szövegéhez hasonlít (Iust: *Inst.* 2,1,34):

„Si quis in aliena tabula pinxerit, quidam putant tabulam picturae cedere: aliis videtur pictura, qualiscumque sit, tabulae cedere. sed nobis videtur melius esse, tabulam picturae cedere: ridiculum est enim picturam Apellis vel Parrhasii in accessionem vilissimae tabulae cedere. unde si a domino tabulae, imaginem possidente, is qui pinxit eam petat, nec solvat pretium tabulae, poterit per exceptionem doli mali summoveri: at si is qui pinxit possideat, consequens est ut utilis actio domino tabulae adversus eum detur, quo casu, si non solvat impensam picturae, poterit per exceptionem doli mali repelli, utique si bona fide possessor fuerit ille qui picturam imposuit. illud enim palam est, quod, sive is qui pinxit subripuit tabulas sive alius, competit domino tabularum furti actio.”

¹⁴⁷ FÖLDI–HAMZA 2016. 336. p

¹⁴⁸ BESSENYŐ 1999. 84. p

¹⁴⁹ MARTON 1922. 143. p

¹⁵⁰ BESSENYŐ 1999. 84. p

¹⁵¹ Vö. WATSON 1968. 77. p

¹⁵² BOZÓKY 1899. 27. p

¹⁵³ RIZZI 2014. 361. p és PLISECKA 2012. 66. p

¹⁵⁴ Vö. KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2017. 159. p

Azaz „ha valaki másnak a fatáblájára fest, némelyek azt hiszik, hogy a tábla járul a festményhez; mások szerint a kép, bármilyen legyen is, lesz a tábla járuléka. A mi véleményünk szerint helyesebb, hogy a fatábla kövesse a festmény sorsát, mert nevetséges volna, hogy egy Apelles vagy Parrhasius festménye legyen egy hitvány fatábla járuléka. Ezért, ha a tábla tulajdonosától, ki a képet birtokolja, a festő perli ezt anélkül, hogy a tábla értékét megfizetné, *exceptio doli malival* visszautasítható. Viszont, ha a festő a birtokos, következetes, hogy a tábla tulajdonosa ellene *utilis actió*val felléphessen, amikor is, ha a festmény költségeit meg nem téríti, *exceptio doli malival* visszautasítható, abban az esetben t. i., ha a kép készítője jóhiszemű birtokos volt. Nyilvánvaló, hogy ha akár maga a festő, akár más lopta a táblát, ennek tulajdonosát megilleti a lopási kereset.”¹⁵⁵

Az alperesi és felperesi pozíciót itt is az határozta meg, hogy kinél volt a vitatott dolog, vagyis a műalkotás. Ha az anyagtulajdonosnál, akkor ő volt az alperes és a festő a felperes, aki követelhetette az alkotását, ha a tábla értékét megfizette. Ha erre nem került sor, akkor *exceptio doli mali*-val visszautasítható a művész keresete. Ha a festő a birtokos, ő lett az alperes és az anyag tulajdonosa követelhetette a festményt. Ha viszont a festés költségeit nem térítette meg a felperes anyagtulajdonos, és a festő jóhiszemű birtokos volt, akkor *exceptio doli mali*-val visszautasítható volt kereste. Ha a festő vagy más személy lopta a festőtáblát, akkor a tábla tulajdonosa megindíthatta a lopás keresetét. Érdekes továbbá, hogy a művészi értékkel nem rendelkező festményekre nem vonatkozott e speciális szabály. Iustinianus a klasszikus kori előzményeket szem előtt tartva a prokuliánus állásponttal egyetértve az alapvető grammatikai értelmezés és az *argumentum ad absurdum*¹⁵⁶ elvet alkalmazva a festmények esetében elhagyta az *accessio cedat principali* általános jogelv alkalmazását, mivel az abszurd eredményre vezetett a festmények esetében.¹⁵⁷ Így ha valaki egy fatáblát megfest, a festmény nem lesz a tábla alkatrésze, hiszen ha a festményt alkatrésznek tekintenénk, az „nevetséges” lenne az aránytalan értékviszony miatt. Ebből kitűnik, hogy érezték a műalkotások jelentőségét, és már ekkor is nagyobbra becsülték a műalkotás értékét, annál a dolognál (fatáblánál) amelyre létrehozták, vagyis szellemi alkotások estében a tulajdonjog eldöntésénél nem egyformán ítélték meg a különböző szellemi alkotásokat.¹⁵⁸ Tehát már itt is megjelenik egyfajta speciális szabályozás a festményekkel, mint modern terminológiával élve szellemi

¹⁵⁵ Justinianus császár institúciói négy könyvben. Fordította: Ifj. MÉSZÖLY Gedeon. Tankönyvkiadó. Budapest. 1991. 51. p

¹⁵⁶ *Argumentum ad absurdum* elve: A jogszabályok logikai értelmezésének (*interpretatio logica*) egy szabálya, amelynek értelmében úgy kell értelmezni a jogszabályt, hogy az a jogszabály értelmének megfelelő eredményre vezessen, és ne legyen abszurd.

¹⁵⁷ BENEDEK-PÓKECZ-KOVÁCS 2014. 183. p

¹⁵⁸ MOLNÁR-JAKAB 2015. 202. p

alkotásokkal kapcsolatosan. Festmények festése esetén dologegyesüléssel és feldolgozással kapcsolatos jogi probléma is felmerülhetett.¹⁵⁹

Cervidius Scaevola tanítványa, Paulus a következőképpen fogalmazott a Digestában a képzőművészeti dolgokon fennálló tulajdonjoggal kapcsolatosan (D. 6,1,23,2):

„*Si quis rei suae alienam rem ita adiecerit, ut pars eius fieret, veluti si quis statuae suae brachium aut pedem alienum adiecerit, aut scypho ansam vel fundum, vel candelabro sigillum, aut mensae pedem, dominum eius totius rei effici vereque statuam suam dicturum et scyphum plerique recte dicunt.*”

Tehát ha valaki tulajdonához más tulajdonában lévő dolgot illesztenek, akkor ez utóbbi az előbbi alkatrészévé válik; mint például, ha valaki egy szoborhoz egy másik szoborhoz tartozó lábat vagy kart (D. 41,1,26 *pr.* és D. 6,1,23,5)¹⁶⁰ ad hozzá, vagy egy fogantyút ad egy pohárhoz, vagy figurát egy gyertyatartóhoz vagy lábat egy asztalhoz, a tekintélyes jogtudósok úgy foglaltak állást, hogy az eredeti dolog tulajdonosa mondhatja, hogy az egész kehely az övé. E szövegrészlet szerint Paulus a tulajdonszerzés aspektusából közelít a problémához. Azt vizsgálja, hogy a testi dologgal összefüggő kétségtelenül értékteremtő szellemi produktum kit illessen. Egyesülési problémáról van szó.¹⁶¹ E forrásban tulajdonképpen szellemi alkotásokról olvashatunk.¹⁶² Példaként meg is van nevezve egy szobor, egy serleg, egy gyertyatartó és egy asztal, amelyhez egy másik személynek, az alkotónak valamilyen dolgát hozzáadták, egyesítették a fődologgal, amely így ez előbbi részévé vált.¹⁶³ A jogászok e tekintetben egységes álláspontot képviseltek, tehát a szabiniánus és a prokuliánus iskola is egyetértett abban, hogy a fődologhoz illesztett dolog, ez előbbivel egyesült.¹⁶⁴

1. 4. Feldolgozással létrehozott alkotások

Feldolgozás¹⁶⁵ alatt értjük, ha egy idegen személy tulajdonát képező dologból a feldolgozó saját munkájával egy új dolgot alkot.¹⁶⁶ Vagyis más tulajdonában lévő ingó dolog emberi

¹⁵⁹ PLISECKA 2012. 70. p

¹⁶⁰ PLISECKA 2006. 47. p

¹⁶¹ P. van WARMELO: Joint ownership in Roman Law. In: *TR* 25. 1957. 136-137. p

¹⁶² Ókori szellemi alkotásokkal összefüggésben lásd: VISKY Károly: Festők, szobrászok és alkotásaik a római jog tükrében. In: *Antik Tanulmányok*. 2. szám. 1968.

¹⁶³ J. A. C. THOMAS: *Form and substance in Roman Law*. Current legal problems. 1966. 154. p

¹⁶⁴ PLISECKA 2006. 47. p

¹⁶⁵ Lásd bővebben a *specificatio*val összefüggésben: Paul SOKOLOWSKI: Die Lehre von der Specification. In: *ZSS*. 17. sz. 1896. 252–311. p; Bernhard KÜBLER: Rechtsschulen. In: *RE II*. 1. sz. 1914. 386. p; Franz WIEACKER: Spezifikation. Schulprobleme und Sachprobleme. In: *Heinrich Dölle (Hrsg.): Festschrift für Ernst Rabel II. Verlag Mohr. Tübingen*. 1954. 263–292. p; Theo MAYER-MALY: Spezifikation: Leitfälle, Begriffsbildung, Rechtsinstitut. In: *ZSS*. 33. sz. 1956. 120–154. p; Peter STEIN: The Two Schools of Jurists in the Early Roman Principate. In: *CLJ*. 31. sz. 1972. 18. p; Joseph PLESCIA: The Case of Specification in Roman Law. In: *IURA*. 24. sz. 1973. 214–221. p

tevékenységgel történő megmunkálása, amelynek eredményeként új dolog jön létre.¹⁶⁷ Az ókori római jogászok az idegen anyag feldolgozásával összefüggő római jogi rendelkezéseket gondosan kidolgozták és azoknak rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítottak.¹⁶⁸ Ha feldolgozás (*specificatio*) révén jött létre egy szellemi alkotás vagy bármilyen új dolog, ebben az esetben felmerültek tulajdonszerzéssel kapcsolatos jogi problémák.¹⁶⁹

A festményt *nova species*nek¹⁷⁰ gondolták, ami már nem festék és nem tábla, sőt azoktól egészen különböző új dolog, és ez alapján annak a tulajdonát képezi, aki létrehozta.¹⁷¹ Ez a speciális szabályozás viszont kizárólag ingó dolgok megfestésére vonatkozott, tehát az ingatlan tulajdonosát illetik a tulajdonára festett freskók, fali festmények, díszítések és egyéb murális festmények.¹⁷² Vagyis a bármilyen felületre történő festés megszerzi a festő számára az anyagot, amelyre művét készítette.¹⁷³ Érdekes, hogy a festmények esetében már felismerték, annak szellemi értékét, viszont az irodalmi és egyéb szerzői művek esetén még nem realizálódott ez a felismerés.¹⁷⁴ A festményekre vonatkozó kivételesen alkalmazandó rendelkezések már rendkívül modern szemléletet tükröznek, viszont az irodalmi és egyéb művekre vonatkozó szabályozás nem egyeztethető össze a napjainkban alkalmazandó modern szabályozással.¹⁷⁵

Problémás volt eldönteni, hogy az eredeti, feldolgozással megmunkált anyag vagy az adott dolgot kialakító emberi, szellemi tevékenység értékesebb. Gaius a következőket írta (Gai. *Inst.* 2,79):

„In aliis quoque speciebus naturalis ratio requiritur: proinde si ex uuis aut oliuis aut spicis meis uinum aut oleum aut frumentum feceris, quaeritur, utrum meum sit id uinum aut oleum aut frumentum an tuum. item si ex auro aut argento meo uas aliquod feceris uel ex tabulis meis nauem aut armarium aut subsellium fabricaueris, item si ex lana mea uestimentum feceris uel si ex uino et melle meo mulsum feceris siue ex medicamentis meis emplastrum aut collyrium feceris, quaeritur, utrum tuum sit id, quod ex meo effeceris, an meum. quidam materiam et substantiam spectandam esse putant, id est, ut cuius materia sit, illius et res, quae facta sit, uideatur esse, idque maxime placuit Sabino et Cassio; alii uero eius rem esse putant, qui fecerit, idque maxime diuersae scholae auctoribus uisum est: sed eum quoque, cuius materia et substantia fuerit, furti aduersus eum, qui subriperit, habere actionem; nec minus aduersus eundem conditionem ei competere, quia extinctae res, licet uindicari non

¹⁶⁶ FÖLDI-HAMZA 2016. 343. p

¹⁶⁷ DELI Gergely: *Salus rei publicae. A helyes döntés kritériumai a római magánjogban.* Gondolat Kiadó. Budapest. 2014. 39. p

¹⁶⁸ Theo MAYER-MALY: Spezifikation. Leitfalle. Begriffsbildung. Rechtsinstitut. In: *ZRG RA* 73. 1976. 120. p

¹⁶⁹ DELI Gergely: A specificatio tanáról Gaiusnál. In: *Pro Futuro.* 2. szám. 2013. 9-22. p

¹⁷⁰ Eddig még nem létező, az adott pillanatban keletkező, új dolog.

¹⁷¹ VÉCSEY Tamás: *A római jog külső története és institúciói.* Franklin-Társulat. Budapest. 1888. 325. p

¹⁷² BENEDEK-PÓKECZ-KOVÁCS 2014. 184. p és KASER-KNÜTEL-LOHSSE 2017. 161-162. p

¹⁷³ Vö. Joseph PLESCIA: The Case of Specification in Roman Law. In: *IURA.* 24. sz. 1973. 214-221. p

¹⁷⁴ BOZÓKY 1899. 27. p

¹⁷⁵ PLISECKA 2006. 46. p

possint, condici tamen furibus et quibusdam aliis possessoribus possunt. [De pupillis an aliquid a se alienare possunt.]

Ennek értelmében „más esetekben is törekszünk a természetes ésszerűségre. Mint ahogy, ha te az én szőlőmből, olajbogyómból, kalászból bort, olajat vagy terményt csinálsz, felmerül a kérdés, vajon az enyém-e a bor, az olaj, a termény, vagy a tied. Ugyanígy ha az én aranyamból, vagy ezüstömből valamilyen edényt csináltál, vagy az én deszkáimból hajót, vagy az én gyapjúból ruhát csináltál; vagy a boromból és a mézemből mézbort készítettél; vagy az én gyógyszereimből sebtapaszt vagy kenőcsöt állítottál elő; felmerül a kérdés, hogy vajon a tied-e az, amit az enyémből hoztál létre, vagy az enyém. Egyesek úgy vélik, hogy az anyagot és az állagot kell figyelembe venni, azaz, akié az anyag, úgy tűnik, azé az a dolog is, ami belőle készül. Főleg Sabinusnak és Cassiusnak volt ez a véleménye. Mások viszont úgy tartják, hogy azé a dolog, aki azt csinálta. Ezt a nézőpontot képviselték az ellentétes iskola képviselői”.¹⁷⁶ E szövegrészlet egyes esetei szellemi alkotásokra vonatkoztak. Gaius utalt az eltérő álláspontokra, vagyis, hogy egyesek szerint az alapanyagot kellett figyelembe venni, míg mások szerint a szellemi munkát, amellyel létrehozták az új dolgot. Szerintem ez utóbbiak álláspontja közelebb áll a modern jogokban is elfogadott nézethez, vagyis az alkotók munkájának az elismeréséhez. Érdekes, hogy Gaius nem foglalt állást ezzel kapcsolatban, csupán megjegyezte a nézetkülönbségeket.¹⁷⁷

Iulius Paulus a II. század végének és a III. század elejének remekjogásza, Gaius után körül belül 50 évvel a következőket írta a feldolgozással kapcsolatban, a 16 könyvből álló Sabinus-kommentárban (D. 41,1,24 *Paulus libro 14 ad Sabinum*):

„In omnibus, quae ad eandem speciem reverti non possunt, dicendum est, si materia manente species dumtaxat forte mutata sit, veluti si meo aere statuem aut argento Scyphum fecisses, me eorum dominum manere.

Paulus szerint amit vissza lehet állítani a korábbi állapotára, hogy ha az anyag olyan marad, mint volt, és csak az alakja megváltozik, például ha egy bronz darabból szobrot készítesz, vagy csészét az én ezüstemből, én tulajdonosa leszek. Tehát Paulus a feldolgozott anyag szempontjából közelít a tulajdonjogi problémához, vagyis, ha a feldolgozás folyamata reverzibilis, azaz visszafordítható, oly módon, hogy az eredeti anyag ismét elérhető lesz, akkor az eredeti dolog tulajdonosáé lesz a létrejött dolog. Példának egy bronzból készült szobrot, és egy ezüstből készült csészét említ, hiszen mindkét fém olvasztással visszaállítható

¹⁷⁶ BRÓSZ 1996. 59. p

¹⁷⁷ Vö. PLESCIA 1973. 214–221. p továbbá Theo MAYER–MALY: Spezifikation: Leitfalle, Begriffsbildung, Rechtsinstitut. In: ZSS. 33. sz. 1956. 120–154. p

eredeti állapotába. E Paulus által képviselt nézetre Gaius is utalt.¹⁷⁸ Paulus felsorolt számos alkotást, amely feldolgozás révén jött létre (D. 41,1,26. pr. *Paulus libro 14 ad Sabinum pr.*):

„*Sed si meis tabulis navem fecisses, tuam navem esse, quia cupressus non maneret, sicuti nec lana vestimento facto, sed cupresseum aut laneum corpus fieret. Proculus indicat hoc iure nos uti, quod servio et Labeoni placuisset: in quibus propria qualitas exspectaretur, si quid additum erit toto cedit, ut statuae pes aut manus, Scypho fundus aut ansa, lecto fulcrum, navi tabula, aedificio cementum: tota enim eius sunt, cuius ante fuerant.*”

E szöveghely szerint ha egy hajót építész a deszkáiból, akkor az a hajóhoz tartozik, mert a ciprusfa, amelyből készültek a deszkák, már nem létezik hasonlóan a gyapjú, amelyből egy ruhát készítettek, hiszen az a ciprusból vagy a gyapjúból készült, azonban azoktól független új dolgot készített a feldolgozó. E szöveghelynél a feldolgozás irreverzibilis folyamata miatt, az nem fordítható vissza, azaz nem állítható vissza az eredeti állapot. A feldolgozott anyag már nem kerülhet többé eredeti formájába. Példaként említve egy ciprus fadeszkából készített hajót és egy gyapjúruhát, amelyek esetében sem a deszka, sem a gyapjú nem állítható vissza eredeti formájába, hiszen az fizikailag lehetetlen. Ebből kifolyólag Paulus szerint, annak a tulajdonát fogja képezni a létrejött, új dolog (*nova species*), aki azt létrehozta. Láthatjuk tehát, hogy a feldolgozás során létrejött produktummal összefüggésben is számtalan jogkérdés felmerült. E jogi problémák gyökerét a létrehozott szellemi alkotás feletti tulajdonjogviszony alakulása képezte, amelyet Iustinanus¹⁷⁹ császár is felismert, és a következőket hangsúlyozta: Amikor valaki idegen anyagból egy bizonyos dolgot csinál, fel szokott merülni az a kérdés, hogy a természetes észjárás szerint ki legyen inkább annak tulajdonosa, a készítő-e vagy inkább az, akié az anyag volt.¹⁸⁰

Tulajdonszerzési problémát boncolgatott e forráshely. Azért merült fel a jogi probléma, mert az anyag tulajdonosa és az abból új dolgot létrehozó, különböző személyek voltak. Ebből kifolyólag vetődött fel a kérdés, hogy kinek a tulajdona legyen a létrejött új dolog?¹⁸¹ Azé, akié az eredeti anyag, vagy azé, aki készítette az új dolgot? Maga az idegen személy tulajdonát képező anyag és a feldolgozó személy munkája is szükségszerű feltétele volt az új dolog (*nova species*) létrejöttének. Számos példát is említ e fenti szövegrészlet, amelyek esetében felmerült a tulajdonszerzés kérdése. Többek között ilyen volt, amikor valaki más szőlőjéből bort csinált, oljagyógyóiból olajat, mézből és borából mézbort készített, gyógyszereiből kenőcsöt, gyapjából ruházatot vagy gerendáiból hajót, bútort vagy szekrényt

¹⁷⁸ GAI. *Inst.* 2,79.

¹⁷⁹ IUST. *Inst.* 2,1,25.

¹⁸⁰ Fordította: Ifj. MÉSZÖLY Gedeon.

¹⁸¹ Vö. PLISECKA 2006. 46. p

hozott létre. E kérdésről eltérően vélekedett a két iskola.¹⁸² Végül a Sabinianusok és Proculianusok vitáit követően egy köztes álláspont került elfogadásra, amelynek értelmében, ha a létrejött dolog visszaállítható eredeti állapotába, akkor az anyag tulajdonosáé az új dolog is, ha irreverzibilis volt a folyamat, akkor az új dolog a feldolgozó tulajdonát képezte. Ha viszont az anyag részben a feldolgozó tulajdona volt, akkor az új dolog is az lett, hiszen az anyagot és a munkát is adta bele.

Érdekes kérdés továbbá, hogy szükséges-e a tulajdonszerzéshez a feldolgozó személy jóhiszeműsége.¹⁸³ Ez azért fontos, mert ha figyelembe vesszük a feldolgozó szubjektív meggyőződését, eltérően alakulhat a létrejött dolog feletti tulajdonszerzés. Hausmaninger valamint Selb tankönyvükben nem tekintik a tulajdonszerzés érvényességi kellékének a feldolgozó jóhiszeműségét.¹⁸⁴ Ennek értelmében, szerintük akár a tolvaj is szerezhethet tulajdont az általa lopott nyersanyagból készített dolgon.¹⁸⁵ Ezzel szemben megköveteli a feldolgozó jóhiszeműségét Windscheid a keletkezett új dolog feletti tulajdonjog megszerzéséhez.¹⁸⁶ Bozóky Alajos is ezen a véleményen van: „Ha azonban valaki idegen dolgot alakít át egészen más dologgá, ez az új dolog az átalakítóé lesz, feltéve, hogy az új dolog előbbi alakjába többé vissza nem hozható, és hogy az átalakító jóhiszeműleg járt el, vagyis arról, hogy idegen anyagot dolgozott fel, tudomással nem birt.”¹⁸⁷ Földi András, Hamza Gábor¹⁸⁸ és Bessenő András¹⁸⁹ is egyetért abban, hogy kell a jóhiszeműség feldolgozás esetén a tulajdonszerzéshez. Benedek Ferenc konkrétan kijelentette, hogy a tolvaj nem szerezhethet tulajdont az általa feldolgozott, és e tevékenység következtében létrejött új dolgon sem. Ez alapján Benedek szerint szükség van arra, hogy a feldolgozó jóhiszemű legyen, és csak e feltétel teljesülése esetén szerezhetheti meg a létrejött dolog feletti tulajdonjogot.¹⁹⁰

Hatályos polgári törvénykönyvünk ötödik könyvének második részében, a tulajdonjog megszerzéséről szóló V. cím XVIII. fejezetében rögzített 5:65. §¹⁹¹ szinte megegyezik az antik római szabályokkal. E törvényhely a feldolgozó jóhiszeműségét egyértelműen

¹⁸² Vö. FÖLDI–HAMZA 2016. 343. p

¹⁸³ KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2014. 161. p

¹⁸⁴ Herbert HAUSMANINGER–Walter SELB: *Römisches Privatrecht*. 9. kiadás. Wien. Böhlau. 2001. 163. p

¹⁸⁵ HAUSMANINGER–SELB 2001. 163. p

¹⁸⁶ Bernard WIDSCHIED: *Lehrbuch des Pandektenrechts*. 9. kiadás. Stuttgart. Rütten & Loening. 1906. I. kötet. 969. p

¹⁸⁷ BOZÓKY 1899. 27. p Vö. KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2014. 161. p

¹⁸⁸ FÖLDI–HAMZA 2016. 343. p

¹⁸⁹ BESSENYŐ András: *Római magánjog. A római magánjog az európai jogi gondolkodás történetében*. Budapest–Pécs. II. kötet. Dialóg Campus. 2001. 88. p

¹⁹⁰ BENEDEK 1995. 51. p

¹⁹¹ 5:65. § [Feldolgozás és átalakítás]

(1) Aki idegen dolog feldolgozásával vagy átalakításával a maga számára jóhiszeműen új dolgot állít elő, a dolog tulajdonosának választása szerint köteles a dolog értékét megtéríteni vagy munkája értékének megtérítése ellenében az új dolog tulajdonjogát átengedni.

megköveteli.¹⁹² Hazai szabályunk az új dolog feletti tulajdonjogot minden esetben a feldolgozónak adja.¹⁹³ Ezzel szemben a német kizárólag abban az esetben adja a feldolgozónak, ha a feldolgozás értéke nem jóval kisebb, mint a nyersanyag ára.

1. 5. Szellemi alkotások kötelmi jogi oldalról

Rátérve a kötelmi jogi vonatkozásra, olyan ókori kötelmi jogi jogviszonyokat vizsgáltam, amelyek szerződéses keretei lehetőséget teremtettek szellemi alkotások létrehozására és szellemi munka végzésére. Itt az alkotó ingyenesen vagy viszterhesen végezte más számára az alkotói tevékenységet. Azaz a kötelmi jogon belül léteztek már az ókorban is olyan szerződések, amelyekkel a felek szellemi tevékenységre vagy szellemi alkotás produkálására vállaltak kötelezettséget. Ilyen szerződés volt a megbízási szerződés és a vállalkozási szerződés ókori megjelenési formái.

1. 6. Megbízás¹⁹⁴ és *artes liberales*

Alapjában a római jog kétféle munkavégzés között tett különbséget: volt, amelyet ellenérték fejében végeztek, illetve a másik féle munka az olyan volt, amelynek az elvégzése ingyenesen történt, ez utóbbit nevezték *artes liberales*nek.¹⁹⁵ Teljes pontossággal nehezen határozható meg, hogy melyik tevékenységek tartoztak e kategóriába.¹⁹⁶ Először Cicero alkalmazta az *artes liberales* fogalmát, és egyik írásában ide sorolta a geometriát, zenetudományt, irodalmat, retorikát, költészetet, másutt pedig e fogalom alatt említi a filozófiát, grammatikát, dialektikát is, ami azért releváns, mivel ezek gyakorlása során számtalanszor jött létre szellemi alkotás.¹⁹⁷ Az *artes liberales* kategóriájába sorolt tevékenységekért nem lehetett fizetséget elfogadni, illetve szűk értelemben véve az *artes liberales* körébe tartozó, szabad emberhez (*liber*) méltó, magasabb szintű szellemi munka, mint például a filozófusok vagy a jogtudósok tevékenysége nem lehetett vállalkozási szerződés (*locatio conductio operis*)

¹⁹² BGB 950. §

¹⁹³ Viszont a feldolgozó az új tulajdonjogát a régi dolog tulajdonosa választása szerint akár átengedni is köteles, munkája megtérítése mellett: Ptk. 5:65. § (1) bek.

¹⁹⁴ A megbízásról lásd bővebben: V. ARANGIO-RUIZ: *Il mandato in diritto romano*. 1949, illetve A. WATSON: *Contract of Mandate in Roman Law*. 1961. és Dieter NÖRR–Shiego NISHIMURA: *Mandatum und Verwandtes*. Springer-Verlag. Berlin. 1993, továbbá S. RANDAZZO: *Mandare. Radici della doverosità e percorsi consensualistici*. 2005. valamint T. RUNDEL: *Mandatum zwischen utilitas und amicitia. Perspektiven zur Mandatarhaftung*. 2005. és Toshio HIRONAKA: *Das Recht des mandatum und sein Einfluß auf das gegenwärtige Recht verschiedener Länder*. In: Dieter NÖRR–Shiego NISHIMURA: *Mandatum und Verwandtes*. Springer-Verlag. Berlin. 1993. 3–11. p továbbá KASER–KNÜTEL–LOHSSE 2017. 284–286. p

¹⁹⁵ LENDVAI 2008. 62. p, továbbá erről bővebben: VISKY 1977.

¹⁹⁶ Vö. Joseph KOHLER: *Das Autorrecht*. Fischer. Jena. 1880. 319–343. p valamint VISKY 1977.

¹⁹⁷ LENDVAI 2008. 62. p

tárgya sem Ulpianus szerint.¹⁹⁸ Ilyen jellegű szellemi munkát kezdetekben csupán ingyenesen, megbízási szerződés keretében végeztek.¹⁹⁹ Viszont egyfajta tiszteletdíjnak²⁰⁰ (*honorarium, salarium*) titulálták e szellemi tevékenységgel kapcsolatos megbízotti díjat és nem sorolták a munkabér (*merces*) fogalma alá.²⁰¹ Így a honorárium egyfajta jogon kívüli juttatásnak minősült.²⁰² E magas színvonalú szellemi tevékenységgel összefüggő díjtalanság az ókori társadalmi viszonyokból eredeztethető.²⁰³ Vécsey Tamás szerint: „A díj ma sem ér fel a szellemi munka becsével. Az ügyvéd az igazságszolgáltatás, az orvos a humanitás, a tanár a tudomány képviselőjének tekintse magát; szent ügyek érdekében működnek, tekintet nélkül a *honorariumra*, mellyel úgyse lehet őket megfizetni, csak a tiszteletnek adóját lehet részben leróvni.”²⁰⁴ Az ókori Rómában is ismert volt tehát a szellemi tulajdon jelensége, azonban világos, hogy a szellemi tulajdon, mint jogi terminológia a modern időkből származik.²⁰⁵ A megbízási²⁰⁶ jogintézményének fejlődése előidézte, hogy egyre nagyobb jelentőségre tett szert a szellemi munka az ókorban.²⁰⁷ Ha valaki ilyen szellemi tevékenységet végzett, ezt csupán ingyenesen tehetette *mandatum* alapján.²⁰⁸ Megbízás (*mandatum*) alatt értjük a megbízó által meghatározott ügy ellátásának vagy feladat elvégzésének ingyenes elvállalását, ami irányulhat valamely cél megvalósítására, szellemi tevékenység végzésére, valamilyen jogi tevékenységre, vagy akár a megbízó vagyonának kezelésére.²⁰⁹

Gaius a következőképp fogalmazott a Digestában a megbízással kapcsolatban (D. 17,1,2 pr.):

„*Mandatum inter nos contrahitur, sive mea tantum gratia tibi mandem sive aliena tantum sive mea et aliena sive mea et tua sive tua et aliena. quod si tua tantum gratia tibi mandem. supervacuum est mandatum et ob id nulla ex eo obligatio nascitur.*”

Ide soroltak az *artes liberales* körébe tartozó, minden olyan szellemi tevékenységet, amelyet nem kívántak viszterhes ügyletként definiálni. Tehát a résztvevő felek a szerződésben a

¹⁹⁸ D. 50,13,1,5.

¹⁹⁹ D. 50,13,1 pr.

²⁰⁰ Reinhard ZIMMERMANN: *The law of obligations. Roman foundations of the civilian tradition.* Oxford University Press. New York. 1996. 415. p

²⁰¹ FÖLDI-HAMZA 2016. 534. p

²⁰² Laurens WINKEL: Mandatum im römischen öffentlichen Recht? In: Dieter NÖRR-Shiego NISHIMURA: *Mandatum und Verwandtes.* Springer-Verlag. Berlin. 1993. 53–66. p

²⁰³ Wolfgang WALDSTEIN: Mandat und operae libertorum. In: Dieter NÖRR-Shiego NISHIMURA: *Mandatum und Verwandtes.* Springer-Verlag. Berlin. 1993. 340. p

²⁰⁴ VÉCSEY Tamás: *A római jog institúciói.* Budapest. 1902. 385. p

²⁰⁵ VISKY Károly: Geistiges Eigentum im römischen Recht?—unter

besonderer Berücksichtigung des Urheberrechts. In: *Seoul Law Journal* Vol. 52 No. 2010. 24. p

²⁰⁶ Vö. Dieter NÖRR: Mandatum, fides, amicitia. In: Dieter NÖRR-Shiego NISHIMURA: *Mandatum und Verwandtes.* Springer-Verlag. Berlin. 1993. 13–37. p

²⁰⁷ WATSON 1961. 78. p

²⁰⁸ FÖLDI-HAMZA 2016. 533. p

²⁰⁹ ZIMMERMANN 1996. 413. p

megbízó és a megbízott, aki az előbbi utasítására, kérésére teljesít egy – a megbízó által kijelölt – kötelezettséget, amely irányulhatott valamilyen szellemi alkotás létrehozására, vagy egyéb szellemi tevékenység végzésére. Gaius tankönyvében is írt a megbízási szerződésről (Gai. *Inst.* 3,155):

„*Mandatum consistit, sive nostra gratia mandemus sive aliena; itaque siue ut mea negotia geras sive ut alterius, mandaverim, contrahitur mandati obligatio, et inuicem alter alteri tenebimur in id, quod vel me tibi vel te mihi bona fide praestare oportet.*”

Iustinianus Gaiussal egyetértésben a következőképp fogalmazott: A megbízott érdekében jött létre a megbízás például, ha arra beszéli rá valaki, hogy pénzét inkább földek vásárlására fordítsa, és ne kamatra adja, vagy megfordítva, hogy inkább kamatra kölcsönözze ahelyett, hogy földbirtok vásárlására fordítaná. Ez a fajta megbízás inkább tanács, mint megbízás, éppen ezért nem is kötelező, mert tanácsadásból kifolyólag senki sem kerül megbízási kötelezettségbe, még akkor sem, ha a tanács nem használt annak, akinek adták, mert mindenkinek szabadságában áll megvizsgálni, hogy a tanács hasznára lesz-e?²¹⁰

Vagyis ha valaki más számára tanácsolt valamit, abból semmilyen jellegű kötelezettsége nem keletkezett, hisz csupán a megbízottnak származhatott előnye e tanácsból.²¹¹

Paulus a következőket jegyezte meg a *mandatum*mal összefüggésben (D. 41,1,1,4 *Paulus 32 ad ed*):

„*Mandatum nisi gratuitum nullum est: nam originem ex officio atque amicitia trahit, contrarium ergo est officio merces: interveniente enim pecunia res ad locationem et conductionem potius respicit.*”

Vagyis a Kr. u. II. század jogtudósa, Paulus a *mandatum* eredetét az egyes természetes személyek közötti baráti kapcsolatban vélte felfedezni.²¹² Az ókori Rómában viszont kicsit eltérően volt szabályozva a megbízás, mint napjainkban, Molnár Imre és Jakab Éva a következő definíciót adta tankönyvében: „Megbízáson (*mandatum*) értjük a megbízó kérésére valamilyen ügy, feladat elintézésének az ingyenes elvállalását.”²¹³

A szellemi munkával kapcsolatosan Quintilianus²¹⁴ a következőket vizsgálta: „Arról is lehet vitatkozni, köteles-e a szónok mindig ingyen fellépni. Ostobaság volna ezt a kérdést első hallásra eldönteni. Mert ki ne tudná, hogy az a legtisztesegebb, és az illik leginkább a szabad tudományokhoz és ahhoz a szemlélethez, amelyet megkövetelünk, hogy ne bocsássuk áruba tevékenységünket, és ezzel ne alacsonyítsuk le e jótétemény tekintélyét. Hiszen a

²¹⁰ MÉSZÖLY 1991. 166. p

²¹¹ Hein L. W. NELSON–Ulrich MANTHE: *Gai Institutiones III 88-181. Die Kontraktobligationem.* Duncker&Humblot. Berlin. 1999. 339. p

²¹² NÖRR 1993. 13. p

²¹³ MOLNÁR–JAKAB 2015. 317. p

²¹⁴ QUINTILIANUS: *Institutiones.* Praef. 1.

legtöbb dolog éppen azért tűnik hitványnak, mert megvásárolható. Ezt, mint mondani szokás, a vak is látja, és senki, akinek elég az, amije van, mert kevés kell ehhez, nem szerezhethet ebből vagyont a piszkos kapzsiság vádja nélkül. De ha vagyoni helyzete valamivel többet kíván ahhoz, hogy szükségleteit fedezni tudja, a világ összes bölcsei megengedik, hogy díjazást elfogadhasson, hiszen Szókratésznek is adakoztak, hogy fenntarthassa magát, de Zénón, Kleanthész és Khrüszipposz is elfogadtak pénzbeli juttatást tanítványaiktól. Mert elképzelni sem tudok igazságosabb keresetet, mint amit a legtisztességesebb munkáért azoktól kapnak, akikkel a legjobbat tették, s akik, ha a maguk részéről semmit sem adnának, méltatlanná válnának a védelemre. Ez bizony nemcsak méltányos, hanem szükséges is, mert ez a tevékenység, melynek során minden időnkét mások ügyeinek szenteljük, lehetetlenné teszi, hogy másért fizetést kapjunk. De ebben is mértéket kell tartanunk, és nagyon sokat számít, hogy kitől fogadunk el, mennyit és meddig. De kalózkodó módjára alkudozni és elítélendő üzérkedéssel előre megszabni a kockázatos ügyek árát, ezt bizony még az is kerülje el, aki csak félig-meddig becsstelen, már csak azért is, mert a derék embereket és a tisztességes ügyeket védőnek nem kell aggódnia amiatt, hogy védencai hálátlanok lesznek. Ha ez mégis megeshet majd, akkor legyen inkább az a másik a hibás. Ne akarjon hát a szónok többet szerezni annál, mint amennyi elég, és még ha szegény is, ne bérnek tekintse azt, hanem a kölcsönös jóindulat jeleként, minthogy tudja, hogy ő mennyivel többet adott. Mert attól, hogy nem szabad áruba bocsátani, még nem veszhet kárba ez a jótétemény. Elvégre is, annak kell inkább hálásnak lennie, aki tartozik.”²¹⁵ Tehát itt nem díjazásról van szó, hanem utólagosan fizetett honorárium adásáról.

Az ókori kötelek közül a megbízási szerződés keretében lehetőség volt szellemi tevékenység végzésére és akár szellemi alkotások létrehozására. Ezt jól szemléltetik Cicero híres szónoki beszédei is.²¹⁶ Az ilyen jellegű szónoki beszédek is megbízási keretében jöttek létre, a megbízott szellemi tevékenységének az eredményeként. A megbízási irányulhatott továbbá a megbízó által óhajtott szellemi alkotás létrehozására is.

1. 7. *Locatio Conductio Operis*²¹⁷

Ebben az időszakban szellemi alkotás létrehozására a lehetséges jogi keret a *locatio conductio* volt a megbízási szerződés mellett. A *locatio conductio*²¹⁸ szerződés hármasszámú részét képezte a

²¹⁵ Marcus Fabius QUINTILIANUS: *Szónoklattan*. Fordította: ADAMIK Tamás.

Olvasd tovább: <https://www.fulopugyved.com/ugyvedei-munkadij/quintilianus-a-szonok-dijazasarol/>

²¹⁶ NÓTÁRI Tamás: *Tényálláskezelés és szónoki taktika Cicero védőbeszédeiben*. Lectum Kiadó. Szeged. 2010.

²¹⁷ A *locatio conductio operis* (vállalkozási szerződés) eredetéről lásd bővebben: PÓKECZ KOVÁCS Attila: A *locatio conductio operis* eredete. In: *JURA*. Pécs. 2008. 183. p

dologbérlet, a vállalkozási szerződés valamint a munkaszerződés is.²¹⁹ A *locatio conductio* a római magánjog rendkívül nagy jelentőségű szerződése volt, amelynek rendelkezéseit számos monográfia igyekszik feltárni, mint például Mayer–Maly²²⁰, illetve Molnár²²¹, továbbá Palazzolo²²², valamint Fiori²²³, és Pókecz–Kovács Attila munkái.²²⁴

Szellemi alkotás létrehozására alkalmas szerződéstípus volt a *locatio conductio operis*²²⁵ (vállalkozási szerződés) az ókorban is, amelynek római jogi és hatályos jogi fogalma rendkívül hasonló: „Vállalkozási szerződés alapján a vállalkozó tevékenységgel elérhető eredmény (a továbbiakban: mű) megvalósítására, a megrendelő annak átvételére és a vállalkozói díj megfizetésére köteles.”²²⁶ Ez előbbi eredmény differenciált formákat ölthetett: építés, tisztítás, más személy kitanítása, szállítmányozás, javítás, vagy bármilyen szellemi alkotás létrehozása stb.²²⁷ Tehát e szerződés eredményeként létrejött mű, a vállalkozó szellemi alkotásának minősült mai felfogásunk szerint.

E szerződés lényeges eleme a felek megegyezése (*consensus*), amelynek a vállalkozói díjra és az átengedett dologra nézve is fenn kell állnia.²²⁸ Ebben az eredménykötelemben az egyik fél, a vállalkozó a szerződő felek között létrejött vállalkozási szerződésben meghatározott eredmény előállítására vállalkozik.²²⁹ Míg a másik fél, a megrendelő, ennek az eredménynek az átvételére és a szerződésben előre meghatározott díj fizetésére köteles. A *locatio conductio operis* tárgyát illetően két álláspont alakult ki a szakirodalomban.²³⁰ Az egyik nézőpont értelmében az átnyújtott anyagból meghatározott mű létrehozása e szerződés

²¹⁸ Lásd bővebben a *locatio conductio*val kapcsolatban: Theo MAYER–MALY: *Locatio conductio. Eine Untersuchung zum klassischen römischen Recht*. Herold. Wien–München. 1956. 240. p; Niccolo PALAZZOLO: *Saggi in materia di locazione*. Catania. 1995. 164. p; Roberto FIORI: *La definizione della 'locatio conductio'*. Jovene. Napoli. 1999. 410. p és J. D. HARKE: *Locatio Conductio*. Kolonat. Pacht. Landpacht. 2005.

²¹⁹ PÓKECZ KOVÁCS Attila: A *locatio conductio* tagolódásának problematikája a modern romanisztikában. In: *Jogtörténeti Tanulmányok VII*. Aguti Nyomda. Pécs. 2001. 337. p

²²⁰ Theo MAYER–MALY: *Locatio conductio. Eine Untersuchung zum klassischen römischen Recht*. Herold. Wien–München. 1956.

²²¹ MOLNÁR Imre: Fejezetek a klasszikus kori *locatio conductio* köréből. In: *Acta Juridica et Politica*. Szeged. 1982. és MOLNÁR Imre: *A locatio conductio a klasszikus kori római jogban*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2013.

²²² Niccolo PALAZZOLO: *Saggi in materia di locazione*. Catania. 1995.

²²³ Roberto FIORI: *La definizione della 'locatio conductio'*. Jovene. Napoli. 1999.

²²⁴ PÓKECZ KOVÁCS Attila: *Locatio conductio operis*. PhD–értekezés. Pécs. 2006. 4. p

²²⁵ PLISECKA 2012. 121. p

²²⁶ 2013. évi V. tv. 6:238. § (1) bek. [Vállalkozási szerződés]

²²⁷ Hans KRELLER: *Römisches Recht II. Grundlehren des gemeinen Rechts*. Springer Verlag, Wien 1950. 361. p; BENEDEK Ferenc: *Római magánjog. Dologi és kötelmi jog*. Janus Pannonius Tudományegyetem, Állam– és Jogtudományi Kar. Pécs. 1995. 181. p; Max KASER – Rolf KNÜTEL: *Römisches Privatrecht*. Verlag C. H. Beck. München. 2008. 275. és 281. p; MOLNÁR Imre: Fejezetek a klasszikus kori *locatio conductio* köréből. In: *Acta Juridica et Politica*. Szeged. 1982. 62. p valamint Jan Dirk Harke: *Locatio Conductio*, Kolonat, Pacht, Landpacht. Duncker&Humlot. Berlin. 2005.

²²⁸ MOLNÁR 1982. 62. p

²²⁹ ZIMMERMANN 1996. 393. p

²³⁰ MOLNÁR 1982. 27. p

tárgya, vagyis a szerződésben kikötött eredmény megalkotása, maga a feladatvégzés.²³¹ Míg a másik állaspont²³² alapján viszont maga a *res futura*, az elkészítendő dolog minősül e szerződés tárgyának.²³³ Tehát eszerint e megállapodás tárgya maga az előállítandó mű.²³⁴ Vagyis meghatározott dolog létrehozását ígéri a vállalkozó, megfelelő díjazás ellenében.²³⁵ A források egyértelműen alátámasztják, hogy e szerződés lényeges eleme egy meghatározott dolognak az átengedése a vállalkozó részére, megmunkálásra vagy átalakításra (D. 19,9,5): „*sarciendum quid poliendumve conducere*”

Azért releváns a szellemi alkotások szempontjából, és azért elemzem a vállalkozási szerződéseket, mivel az ókorban leggyakrabban a *locatio conductio operis* (vállalkozási szerződés) szerződéses keretei²³⁶ teremtettek lehetőséget arra, hogy szellemi alkotásokat hozzanak létre.²³⁷ Az ókori Rómában is a vállalkozási szerződés eredménykötelemnek minősült, amelynek értelmében az egyik fél (vállalkozó=*conductor*) kötelessége, hogy a másik fél (megrendelő=*locator*) kérésére elvégezze azokat a változtatásokat, amelyeket a megrendelő kért, így jött létre a szolgáltatandó alkotás (*opus*).²³⁸ Ezért rendkívül nagy jelentőségű a vállalkozási szerződés, hisz ennek az eredménykötelemnek a teljesítésekor szellemi alkotások jöttek létre.²³⁹ Gyakran hozott létre új dolgot a vállalkozó abból az alapanyagból, amit a megrendelőtől kapott, például egy márványtömbből szép szobrot véselt ki, szövetből ruhát varrt, fából bútort és aranyból ékszert gyártott, vagy csak megjavított egy sarut, ruhabelit vagy egyéb használati eszközt.²⁴⁰ E szerződés teljesítésekor azért merültek fel jogi problémák, mert a kötelem tárgya rendkívül sokféle lehetett a vállalkozási szerződés esetében.

Gaius a következőket írta tankönyvében (Gai. *Inst.* 3,205):

„*Item si fullo polienda curandaue aut sarcinator sarcienda vestimenta mercede certa acceperit eaque furto amiserit, ipse furti habet actionem, non dominus, quia domini nihil interest ea non periisse, cum iudicio locati a fullone aut sarcinatore suum consequi possit, si*

²³¹ BRÓSZ Róbert–PÓLAY Elemér: *Római jog*. Budapest. 1974. 432. p– MARTON Géza:

A római magánjog elemeinek tankönyve. Institutiok. Budapest. 1960. 210. p– M KASER: *Das römische Privatrecht I*. München. 1974. 570. p–H. KELLER: *Römisches Recht II*. Wien. 1950. 356. p –JÖRS–KUNKEL: *RPR*. 239. p

²³² L. AMIRANTE: Ricerche in tema di locazione. In: *BIDR*. 1959. 9–119. p és J. A. C. THOMAS: Non solet locatio dominium mutare. In: *Mélanges Ph. Meylan II*. Lausanne. 1963. 339–359. p

²³³ MOLNÁR 1982. 62. p

²³⁴ MOLNÁR Imre: *A locatio conductio a klasszikus kori római jogban*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2013. 69. p

²³⁵ BOZÓKY 1899. 45. p

²³⁶ ZIMMERMANN 1996. 394. p

²³⁷ Vö. A. TORRENT: La polemica sobre la tricotomia ‚res‘, ‚operae‘, ‚opus‘ y los origenes de la ‚locatio conductio‘. In: *TSDP IV*. 2011. és PLISECKA 2012. 159. p

²³⁸ PLISECKA 2012. 141. p

²³⁹ IUST. *Inst.* 2,1,34.

²⁴⁰ BESSENYŐ 1999. 252. p

modo is fullo aut sarcinator rei praestandae sufficiat; nam si soluendo non est, tunc quia ab eo dominus suum consequi non potest, ipsi furti actio competit, quia hoc casu ipsius interest rem saluam esse.”

Azaz, ha a tisztító kitisztítás és rendbehozatal végett, a foltozó szabó pedig foltozás végett meghatározott bérért vett át ruhákat, s azokat lopás folytán elveszítette, neki magának van furti actió-ja és nem a tulajdonosnak, mivel a tulajdonosnak semmi érdeke sem fűződik ahhoz, hogy azok ne vesszenek el, mivel bérleti keresettel a tisztítótól és a foltozótól megkaphatja a magáét, föltéve, hogy az a tisztító vagy foltozó a dolog (értékének) a megtérítésére képes. Ha ugyanis nem fizetőképese, mivel tőle a tulajdonos a neki járó nem tudja megkapni, őt magát fogja megilletni a *furti actio*, mivel ebben az esetben őmagának áll érdekében, hogy a dolog változatlanul meglegyen.²⁴¹

E forráshelyben Gaius a vállalkozó részére megmunkálás céljából átadott dolog ellopását és a vállalkozó felelősségét elemezte a megmunkálásra átvett dologgal összefüggésben.²⁴² Vagyis, szerinte, ha a vállalkozótól ellopták a megrendelő dolgát, akkor maga a vállalkozó indíthatta meg a lopás keresetét a tolvaj ellen, és neki kellett a tulajdonosnak visszaadnia az ellopott dolgot, vagy annak értékét. Ha ezt nem bírta, akkor már a tulajdonost illette meg a lopás keresete.

Amikor már viszont az egyes alkotásokat megjelölték azok készítői, az már az árujelzés korai feltűnését mutatta. Egyértelmű bizonyítékok állnak rendelkezésre, hogy jellegzetes római szokás szerint bizonyos alkotásokat megbélyegeztek. Az árujelzők ezen korai formáival a fejezet következő részében részletesen foglalkozni fogok még. Többek között téglákat, szállítási amphorákat, asztali kerámia edényeket, ólomcsöveket, süteményeket vagy adott pékmester által készített kenyeret láttak el különféle megjelölésekkel. A téglákon, az amphorákon és más kerámiákon általában az égetés előtt előtt rákarcoltak különféle megjelöléseket, amelyek utalnak az adott termelés struktúrájára is. Sok esetben a *conductort* (műhelyvezetőt, aki bérbe vehette a termelési létesítményeket) is megillette a *locatio conductio* szerződéses rendelkezései értelmében a *locator* által használt megjelölés alkalmazása.²⁴³ Az ókori Rómában testi dolgot adott megmunkálásra a megrendelő (*locator*) a vállalkozó részére, amely abból a célból történt, hogy a vállalkozó a dolog objektív értékének az emelkedéséhez vezető munkálatot végezzen. Majd a munka eredményeként létrejött dolgot

²⁴¹ BRÓSZ 1996. 141. p

²⁴² NELSON–MANTHE 1999. 288. p

²⁴³ Alan BOWMAN–Andrew WILSON: Quantifying the Roman Economy: Integration, Growth, Decline? In: *Quantifying the Roman Economy: Methods and Problems*. Oxford University Press. 2009. 39. p

köteles volt visszaszolgáltatni a megrendelőnek, aki vállalkozói díjjal (*merces*) jutalmazta a vállalkozót az elvégzett munkáért.²⁴⁴

Gaius szövege értelmében (D. 19,2,2):

„...*quod si ego aurum dedero mercede pro opera constituta, dubium non est, quin locatio et conductio sit.*”

Vagyis, ha aranyat bocsájtok a mesterembernek a rendelkezésére, abból a célból, hogy azt átdolgozza, és egy gyűrűt készítsen belőle *locatio conductio operis* realizálódik.²⁴⁵ A díj e fragmentum szerint „*pro opera constitua*” illeti meg a mestert, vagyis az elvégzett tevékenységért jár, amelynek köszönhetően kialakult a *res futura*.²⁴⁶ A teljesítéskor viszont gyakran merültek fel problémák. Előfordult, hogy a kötelezett nem tudott szerződészerűen teljesíteni. A teljesítési vitákat Iustinianus különféle tipizáló szabályozással kívánta rendezni. Elrendelte, hogy ha a felek által létrehozott szerződésben nincs más kikötve, abban az esetben az adósnak közepes minőségben kell teljesítenie.²⁴⁷ Tehát ha a dolgok minőségéről nem rendelkezett a szerződő felek megállapodása, a kötelezett közepes minőségben (*mediae aestimationis*) volt köteles teljesíteni generikus szolgáltatás esetén.²⁴⁸ Ezzel szemben napjainkban alkalmazandó Polgári Törvénykönyvünk viszont már a forgalmi életben szokásos jó minőségben történő teljesítést írja elő.²⁴⁹ Ezekkel kapcsolatos káresek reparaálásakor az ókorban a döntés megalkotásánál az eljáró egyén vétkessége volt irányadó.²⁵⁰

Szintén a vállalkozási szerződés keretében került sor szellemi alkotások szállítmányozására és fuvarozására az ókorban. *Locatio conductio operis*-szel kötelezték magukat a felek téglák előállítására és szállítására is, illetve egy szépen kifaragott monolit oszlop fuvarozására, amelynél a jogász a veszélyviselés alakulását vizsgálta, így csak érintőlegesen volt kapcsolatban a szellemi alkotásokkal.

²⁴⁴ BESSENYŐ 1999. 252. p

²⁴⁵ MOLNÁR 1982. 63. p

²⁴⁶ NELSON–MANTHE 1999. 301. p

²⁴⁷ ZLINSZKY János: *Ius Privatum. A római magánjog története*. Osiris Könyvtár. Budapest. 1998. 128. p

²⁴⁸ IUST. C. 6,43,3,1b.

²⁴⁹ 2013. évi V. tv. 6: 123. § (5) bek.

²⁵⁰ MOLNÁR Imre: *A római magánjog*. JATEPress. Szeged. 1993. 239. p

II. fejezet

Az alkotók védelme az ókori Rómában

Az alkotók védelmével összefüggésben nem értek egyet Lendvai Zsófiával, aki az ókori szerzők és művészek jogi védtelenségét és csupán azok erkölcsi védelmét hangoztatta.²⁵¹ Hisz mind az *actio iniurianum*, mind a lentebb tárgyalt *actio furti* jogi úton biztosított védelmet az ókori alkotók számára. Csak ekkor e jogi védelmet biztosító eszközöket még nem konkrétan a szellemi tulajdon vagy szerzői jog védelmére szolgáló kereseteknek tekintették. Maga konkrétan a szellemi érték valóban nem részesült védelemben, azonban a szellemi munkát megtestesítő dolog révén mégis jogi védelmet kapott.

1. *Actio iniurianum*

Az *iniuria* egy deliktuális felelősséget megalapozó magatartás általános, szinte minden jogsértő cselekményt átfogó absztrakt tényállás volt eleinte, általában a tárgyi jog illetve emellett idegen személy alanyi jogának a megsértésével valósult meg.²⁵² Mommsen szerint a *ius* kifejezés vagyis a jog ellenpárja volt az *iniuria*, azaz jogtalanság, jogsértés.²⁵³ E bűncselekménynek, azon tényállási fordulatának van jelentősége, amelynek értelmében más művét publikálták jogosulatlanul, vagy eltérő tartalommal infamáló szándékkal. Ebből kifolyólag az alkotók védelme az ókorban két keresettel volt megvalósítható.²⁵⁴ Az egyik az *actio iniurianum*, amely *delictum* tényállása már a XII. táblás törvényekben megtalálható.²⁵⁵

„*Si membrum rupsit, ni cum eo pacit, talio esto. (XII. tab. 8, 2.)* „Ha valaki másnak tagját csonkítja, és nem egyezik ki vele, hasonló büntetés érje.” *Manu fustive si os fregit libero, CCC, si servo, CL poenam subit sestertiorum. (coll. 2, 5, 5.)* „Ha valaki kézzel vagy bottal szabad ember csontját törte, 300, ha rabszolgáét, 150 sestertius büntetés alá esik.” *Si iniuriam alteri faxsit, viginti quinque poenae sunt. (XII. tab. 8, 4.)* „Ha mással szemben személysértést követnek el, 25 legyen a büntetés.”²⁵⁶

Tehát ha valaki maradandó egészségkárosodást okozott másnak, amely miatt az érintett szerv funkcióképtelenné²⁵⁷ vált, a Talio-elv („szemet szemért, fogatfogért, kezét

²⁵¹ LENDVAI 2008. 60. p

²⁵² PÓLAY Elemér: A személyiség polgári jogi védelmének történetéhez Iniuria-tényállások a római jogban. In: *Acta Juridica Et Politica*. Szeged. 1983. 7. p

²⁵³ Th. MOMMSEN: *Römisches Strafrecht*. Leipzig. 1899. 784. p valamint 825. p

²⁵⁴ SCHICKERT 2004. 13. p

²⁵⁵ ZIMMERMANN 1996. 1050. p

²⁵⁶ FÖLDI-HAMZA 2016. 569. p

²⁵⁷ W. KUNKEL: *Römische Rechtsgeschichte*. Weimar. 1964. 36. p emellett hasonló véleményen van: R. WITTMANN: *Die Körperverletzung an Freien im klassischen römischen Recht*. München. 1972. 4. p

kézért, lábat lábért.”) alkalmazásának volt helye.²⁵⁸ Ha szabad ember, vagy rabszolga csontját törte²⁵⁹ vagy egyéb módon személyisértést valósítottak meg, pénzbüntetés súlytotta az elkövetőt. Gaius is említi tankönyvében az iniuriát (Gai. *Inst.* 3,220):

„*Iniuria autem committitur non solum, cum quis pugno puta aut fuste percussus uel etiam uerberatus erit, sed etiam si cui conuicium factum fuerit, siue quis bona alicuius quasi debitoris sciens eum nihil sibi debere proscrisperit siue quis ad infamiam alicuius libellum aut carmen scripserit siue quis matrem familias aut praetextatum adsectatus fuerit et denique aliis pluribus modis.*”

Eszerint személyisértést (*iniuria*) nem csak azért követnek el, ha valakit ököllel vagy bottal megütnek, vagy még meg is vernek, hanem ha valakit szidalmaznak, vagy ha valakinek a javait árverési hirdetménybe teszik, mintha az illető adósa lenne, tudva azt, hogy nem tartozik neki semmivel, vagy ha valaki más megszégyenítésére (gúny-)iratot, vagy (gúny-)dalt ír, vagy ha valaki egy materfamiliast (családanyát), vagy egy praetextust nyomon követ.²⁶⁰

A praetor a személyiség védelme érdekében tilalmazott minden tisztán morális jellegű, sértő cselekményt.²⁶¹ Ide tartozott más személy gyalázása, nagy nyilvánosság előtt történő rosszhírének keltése.²⁶² Ez utóbbi megvalósítható azáltal is, ha valaki például megjelenteti más művét, az illető engedélye nélkül, amely szintén egy szándékos támadásnak minősül a szerző becsülete ellen.²⁶³ A praetori edictum értelmében idegen személy minden szándékos sértését jelentette az *iniuria*. Ide tartozott továbbá, ha valaki részben átdolgozta más művét és úgy adta ki, például törvénybe vagy jó erkölcsbe ütköző tartalommal.

Az *iniuria* legpontosabb tényállását a klasszikus jogtudomány alkotta meg, Ulpianus szerint a sértett becsülete ellen irányuló minden célzatos²⁶⁴ bűncselekmény ide tartozik. Ulpianus²⁶⁵ felsorolt néhány olyan tényállást, amelyek *iniuriát* valósítottak meg. Például ide tartozott a gúnyvers éneklése, vagy adott mű más módon történő publikálása, amelyek jóhírnevet sértő szándékot (*animus infamandi*) feltételeztek.²⁶⁶ Tehát ekkor már nemhogy szándékos, hanem célzatos bűncselekmény az *iniuria*, személyisértő célzat szükséges a megvalósulásához. Ulpianus²⁶⁷ azon eseteket említi, amelyeknél *animo infamandi* valamely

²⁵⁸ PÓLAY 1983. 11. p

²⁵⁹ PÓLAY 1983. 15. p

²⁶⁰ BRÓSZ 1996. 145. p

²⁶¹ BESSENYŐ 1999. 282. p

²⁶² Lásd bővebben: PÓLAY Elemér: *Iniuria types in Roman Law*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1986.

²⁶³ Vö. LENDVAI 2008. 60. p

²⁶⁴ D. 47,10,15,24.

²⁶⁵ D. 47,10,15,27.: „Ulpianus 77 ad ed.: *Generaliter vetuit praetor quid ad infamiam alicuius fieri. proinde quodcumque quis fecerit vel dixerit, ut alium infamet, erit actio iniuriarum. haec autem fere sunt, quae ad infamiam alicuius fiunt: ut puta ad invidiam alicuius veste lugubri utitur aut squalida, aut si barbam demittat vel capillos submittat, aut si carmen conscribat vel proponat vel cantet aliquod, quod pudorem alicuius laedat.*”

²⁶⁶ PÓLAY 1983. 55. p

²⁶⁷ D. 47,10,15,27.

személynek a becsületét vagy jó hírnevét sértették.²⁶⁸ Ulpianus *intestabilitas* kimondásával büntetendőnek vélte, ha valaki más személy becsületének vagy jó hírnevének sértése céljából infamáló szándékkal iratot szerkesztett, vagy közzétett, akár saját neve alatt, akár más személy nevében, akár névtelenül.²⁶⁹ Emellett ugyanez a büntetése annak is, aki epigrammát, irodalmi művet produkál a sértett sérelmére, továbbá illet forgalomba hoz.²⁷⁰ Labeo²⁷¹ szerint irányulhatott az *iniuria* a sértett testére (*corpus*), a méltóságára (*indignitas*), továbbá a jó hírének (*bona fama*) a rontására. Tehát ha valaki más személy kéziratát megváltoztatott formában, silányabb minőségben közzétette, oly módon, hogy az a kézirat megalkotójának a jóhírnevének a rontására irányult, akkor a kézirat létrehozója megindíthatta az *actio iniurianum*²⁷² nevű keresetet.

Az *iniuria*²⁷³ tehát egy olyan *delictum* volt, amely szabad ember személyiségi jogainak, becsületének, jóhírének valamint testi épségének szándékos megsértésére irányult.²⁷⁴ Iustinianus²⁷⁵ is említette az *Institutióiban*: „És végre köztudomásúlag sok más módon is el lehet követni személyisértést.”²⁷⁶ E módok közé tartozott az is, amikor az adott műalkotás létrehozójának a becsületét vagy hírnevét sértették, azzal, hogy nevét helytelenül, vagy egyáltalán nem tüntették fel, továbbá, ha az elkövető sajátjaként tüntette fel más alkotását.

2. *Actio furti*

Szintén az ókori szerzők védelmét szolgálta egy másik kereset: az *actio furti*, a lopás²⁷⁷ keresete, amellyel a kézirat ellopása esetén perelhetett a mű megalkotója. Egy véleményen vagyok Lendvai Zsófiával, azzal kapcsolatban, hogy ekkor e cselekményeket más személy személyes dolgaiba történő beavatkozásnak, becsületsértésnek tartották, és nem a modern értelemben vett szerzői jogosultságok megsértésének.²⁷⁸

A tulajdonjog, mint jogosultság és jogintézmény elismerésével, a lopás (*furtum*)²⁷⁹

²⁶⁸ PÓLAY 1983. 77. p

²⁶⁹ PÓLAY 1983. 78. p

²⁷⁰ D. 47,10,5,9: „*quis librum ad infamiam pertinentem scripserit, composuit ediderit, dolove malo fecerit, quod eorum fieret, etiamsi alterius nomen ediderit, vel sine nomine.*”

²⁷¹ D. 47,10,1,2.

²⁷² Az *actio iniurianum*ról lásd bővebben: ZIMMERMANN 1996. 1050. p

²⁷³ ZIMMERMANN 1996. 1064. p

²⁷⁴ MOLNÁR–JAKAB 2015. 335. p

²⁷⁵ IUST. *Inst.* 4,4. pr.: „*Generaliter iniuria dicitur omne, quod non iure fit.*”

²⁷⁶ MÉSZÖLY 1991. 185. p

²⁷⁷ A *furtum*ról lásd bővebben: ZIMMERMANN 1996. 922. p

²⁷⁸ LENDVAI 2008. 60. p

²⁷⁹ Lásd bővebben: MARTON Géza: *A furtum, mint delictum privatum.* Hegedüs és Sándor Könyvkiadóhivatala. Debrecen. 1911. továbbá ZIMMERMANN 1996. 922. p

büntetése is hamar elismerést nyert.²⁸⁰ Itt is sérült a szerző műhöz való jogosultsága, továbbá mai szóhasználattal élve a műalkotás létrehozójának a szerzői és vagyoni jogai is csorbát szenvedtek. Azonban dogmatikai problémába ütközünk, ha ezt közelebbről megvizsgáljuk, mivel a lopás csak ingó és testi dologra irányulhat, amely más tulajdonában van.²⁸¹ Éppen ebből kifolyólag kérdéses, hogy a szerző kéziratának engedély nélkül történő publikálása lopásnak minősül-e.

Dogmatikailag az is problémát jelentett, hogy szükséges a dolog megragadása, ugyanis *contractatio* nélkül az eltulajdonítási szándék ellenére sem valósul meg a *furtum* tényállása.²⁸²

Gaius szerint (Gai. *Inst.* 3,195.):

„*Furtum autem fit non solum, cum quis intercipiendi causa rem alienam amouet, sed generaliter, cum quis rem alienam inuito domino contractat.*”

Azaz, lopás nem csupán úgy történhet, hogy valaki annak megszerzése céljából egy idegen dolgot elvesz, hanem általánosságban, ha valaki egy idegen dolgot a tulajdonos akarata ellenére magához vesz.²⁸³ Ehhez rendkívül hasonló definíciót ad Paulus is (D. 47,2,1,3):

„*Furtum est contractatio rei fraudulosa lucri faciendi gratia vel ipsius rei vel etiam usus eis possessionisve.*”

Azaz a lopás egy dolog bűnös birtokbavétele haszonszerzés céljából, és pedig akár magát a dolgot, akár annak használatát, akár annak birtokát illetően. Molnár Imre és Jakab Éva is hasonlóan vélekedik: „A lopás nem más, mint idegen ingó dolog bűnös megragadása (birtokba vétele) vagyoni haszonszerzési célzattal.”²⁸⁴ Adott kézirat tulajdonosa, akitől ellopták művét halmozva indíthatta meg az *actio furti* mellett a *rei vindicatio* tulajdoni keresetet, és követelhetette vissza saját kéziratát. A szellemi érték külön ugyan még nem részesült jogi védelemben, mégis az alkotók bizonyos esetekben kaphattak jogi védelmet. Mindhárom definícióban szerepel az idegen, azaz más személy tulajdonában lévő ingó dolog birtokbavétele, megragadása, amely azzal a célzattal történik, hogy haszonra tegyen szert e jogtalan szerzéssel.

Napjainkban kétféle jogosultság kapcsolódik az alkotók nevéhez. Ezek közül a pozitív jogosultság, hogy az alkotó, mint az adott dolog létrehozója kerüljön feltüntetésre saját műalkotásán. A másik, vagyis a negatív jogosultság az, hogy olyan műveken ne szerepeljen a neve, amelyeket nem az adott személy alkotott.²⁸⁵ Az előbbit nevezzük a névfeltüntetés

²⁸⁰ MARTON 1911. 2. p

²⁸¹ MOLNÁR–JAKAB 2015. 335. p

²⁸² BESSENYŐ 1999. 276. p

²⁸³ BRÓSZ 1996. 139. p

²⁸⁴ MOLNÁR–JAKAB 2015. 332. p

²⁸⁵ Sam RICKETSON: *The Berne Convention for the protection of Literary and Artistic Works: 1886–1896.* London. 1987. 8. 105. bekezdés.

jogának és a legtöbb mai ország speciális törvényi rendelkezés révén biztosít védelmet, míg az utóbbira csupán az általános törvényi rendelkezések vonatkoznak. Mindkét jogosultság ismert volt az ókori Rómában is, azonban csupán társadalmi normaként, állami kikényszeríthetőség nélkül tartották számon e jogokat.²⁸⁶

Amikor a könyvkiadás virágzása megindult és a könyvesboltokban lévő művek szerzősége anyagi problémává változott, kialakult a plágium²⁸⁷ fogalma.²⁸⁸ Ebben a korban a plágium terminológiával éltek abban az esetben, ha valamely szerző névfeltüntetéshez fűződő joga sérült. Azaz plágiumot követett el egy személy, ha egy másik alkotó művét sajátjaként mutatta be, illetve ha az alkotó nevének feltüntetése nélkül idézett egy műalkotásból.²⁸⁹ Vagyis az ókorban a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogtalanságokat, az úgynevezett „szellemi lopás” jelenségét a plágium (*plagiatum*) fogalma alá sorolták.²⁹⁰ Maga a plágium kifejezés Martialis tollából ered:

„*et, cum se dominum vocabit ille,/dicas esse meos manumque missos./hoc si terque clamitaris,/inpones plagiariopudorem.*”

Eszerint „szerzőnek, ha saját magát nevezné, mondd, hogy én vagyok, én engedtem útra. Négyszer-ötször is ezt kiáltsd, bizonygasd, hogy szégyelje magát a plagizátor!”²⁹¹ Mégis ekkor inkább lopásnak (*furtumnak*) minősítették, ha bárki más személy alkotását a sajátjának mutatta be.²⁹² Erről Martialis is így vélekedett (Martialis: *Epigrammata*. (a továbbiakban: *Mart. Epig.*) 1,52,6–10):

„*Una est in nostris tua, Fidentine, libellis pagina, sed certa domini signata figura, quae tua traducit manifesto carmina furto. Indice non opus est nostris nec iudice libris: stat contra dicitque tibi tua pagina 'fur es.*”

„Egy lapodat tetted be a könyvecskémbe csupán, de Fidentinus, el is van látva a gazda jelével, és hogy verseidet lopod, azt bizonyítja. Könyvemnek nem kell bíró, még vádemelő sem, mert rád vall ez a lap, s a szemedbe kiáltja: Te Tolvaj!”²⁹³

Martialis tehát tolvajnak nevezte a plágiumot megvalósító személyt és tulajdonosnak határozta meg az alkotást létrehozó személyt. A plagizáló által elkövetett cselekményt lopásnak (*furtum*) minősítette, amelyet metaforikusan kell értelmezni és nem jogi

²⁸⁶ Vö. LENDVAI 2008. 75. p

²⁸⁷ A plágiumhoz lásd bővebben: Scott MCGILL: *Plagiarism in latin literature*. Cambridge University Press. Cambridge. 2010. valamint M. SCHERMAIER: *Borrowed Plums and Robbed Freedmen: Aspects of Plagiarism in Roman Antiquity*. Essays in Memory of Lord Rodger of Earlsferry. Oxford. 2013.

²⁸⁸ HORVÁTH István Károly: *Irodalmi élet a régi Rómában*. Budapest. 1962. 77. p

²⁸⁹ Walter BAPPERT: *Wege zum Urheberrecht*. Klostermann. Frankfurt am Main. 1962. 22. p

²⁹⁰ BAPPERT 1962. 22. p Vö. LENDVAI 2008. 75. p

²⁹¹ MARTIALIS: *Epigrammata*. 1,52,6–10. Fordította: BÁLINT Gábor. Vö. BAPPERT 1962. 19. p

²⁹² VISKY 1977. 112. p

²⁹³ MART. *Epig.* 1,53. Vö. MART. *Epig.* 1,52. Fordította: BÁLINT Gábor.

értelemben.²⁹⁴ Ilyen cselekmény megtörténtek a plagizáló más szellemi alkotásaival tett szert népszerűsége, amelyet Martialis is részletez: „*Aliena quisquis recitat et petit famam, non emere librum, sed silentium debet.*” Azaz, ki hírnévéért más versét szavalja, az ne könyvet vásároljon, inkább hallgatást.²⁹⁵ Tehát itt más szellemi munkája révén megszületett műalkotás jogosultalan felhasználásával tett szert népszerűsége az elkövető. Egy idegen személy által létrehozott művet adott elő oly módon valaki, mintha az a sajátja lett volna.

Szellemi tevékenység végzésére és szellemi alkotások létrehozására számos példát láthattunk az ókorban. Már ekkor léteztek olyan szerződések, amelyek teljesítésének eredményeként szellemi alkotás jött létre. A dologi jog és a kötelmi jog szabályai között is találhattunk szellemi alkotásokra vonatkozó rendelkezéseket. Például a festményekre speciális szabályokat alkottak már az ókorban is, amely iránymutatásul szolgált a későbbi jogalkotás részére is. A dologi jagon belül a dologegyesülés és a feldolgozás rendelkezései, míg a kötelmi jagon belül a megbízási szerződés és a vállalkozási szerződés egyes regulái vonatkoztak szellemi alkotásokra. Ezek létrehozását követően sor került e termékek forgalmazására és különféle jelzetekkel történő megjelölésére, illetve hamisítására is.

²⁹⁴ Vö. MART. *Epig.* 1,53 és MART. *Epig.* 1,52. valamint LENDVAI 2008. 75. p továbbá KOHLER 1880. 328. p illetve VISKY 1977. 112. p

²⁹⁵ MART. *Epig.* 1,66,13–14. Vö. KOHLER 1880. 328. p továbbá LENDVAI 2008. 76. p

III. fejezet

Szerzői jog gyökerei az ókorban

Kérdés, hogy a szerzői jog fejlődése mikor kezdődött el? A legtöbben úgy vélik, hogy a XV. században indult e fejlődés és a modern értelemben vett szerzői jog nem létezett az ókori Rómában. Ezzel az állítással maradéktalanul egyetértek, viszont a szerzői jog létrejöttének az előfeltételei elkezdtek már az ókorban kialakulni. Lendvai Zsófiával egyetértésben arra jutottam, hogy a jogforrásokban nincs utalás arra vonatkozóan, hogy jogilag meghatározták volna a szerzőket és művészeket megillető jogosultságokat.²⁹⁶ Ennek hiányában viszont maradtak fenn irodalmi valamint filozófiai források, amelyek utalnak a szerzőket megillető jogok sérelmére. Például Martialisnál²⁹⁷ jelent meg a hamisítás egyik esete, amely ekkor abban nyilvánult meg, hogy mást tüntettek fel szerzőként az alkotáson, mint aki azt létrehozta.²⁹⁸ Itt véleményem szerint nem az alkotó nevével való visszaélés történt, hanem inkább az alkotói név valós feltüntetésének az elmaradása és a hamisító nevének a feltüntetése a művészeti alkotáson. Ezt a jelenséget el kell határolni attól, amikor egy szerző nevével élnek vissza, azaz a neve alatt megjelentetnek egy rossz minőségű, silány munkát, amely esetleg már addig kialakult hírnevét is csorbítja. Ezt jól szemlélteti Martialis:

*„si quisquam mea dixerit malignus atro carmina quae madent veneno, ut vocet mihi commodes patronam et quantum poteris, sed usque, clames: 'non scripsit meus ista Martialis.'*²⁹⁹

Vagyis, ha egy gonosz ipse majd–enyémként!–méregtől csepegő művét szavalja, védő hangod emeld fel érdekemben, és kiáltsd ahogyan kifér a szádon: „Ily verset sosem írta Martialis!” Ilyen jellegű cselekményt, vagy azért követtek el, hogy egy kevésbé ismert szerző népszerűségét növeljék, vagy haszonszerzés céljából, hogy a hamis alkotás könnyen eladható legyen, vagy csupán ellenségeskedésből, személyes ellentétek miatt.³⁰⁰ Martialis sérelmezi epigrammáiban, hogy számos olyan műalkotáson tüntették fel a nevét, amelyeket más személyek írtak.³⁰¹ Az ókori római szerzői joggal kapcsolatos szakirodalom³⁰² szerint virágzó könyvkereskedelem folyt az ókori Rómában. Rendkívül kevés közvetlen bizonyíték van azonban ennek az állításnak az alátámasztására.

²⁹⁶ Vö. LENDVAI 2008. 62. p

²⁹⁷ MART. *Epig.* 7,72.

²⁹⁸ Vö. LENDVAI 2008. 76. p és Wolfgang SPEYER: *Die literarische Fälschung im heidnischen und christlichen Altertum.* Beck. München. 1971. 15. p

²⁹⁹ MART. *Epig.* 7,72. Fordította: BÁLINT Gábor.

³⁰⁰ Vö. LENDVAI 2008. 77. p

³⁰¹ Vö. MART. *Epig.* 7,12; 7,72, 10,5; 10,33.

³⁰² KOHLER 1880. 322. p valamint VISKY 1977. 322. p és EGGERT 1999. 202. p

Aulus Gellius arról tudósít, hogy már az V. századi Athénban is jelentős könyvtár létezett: „A hagyomány szerint Athénban elsőként a türannosz Peiszisztratosz hozott létre könyvtárat, hogy onnan bárki kölcsönözhesse a művészetekre vonatkozó irodalmat. Azután ezt az athéniak nagy buzgalommal gyarapították. Később viszont – Athén elfoglalása után – amikor a fellegrvár kivételével az egész város leégett, Xerxés valamennyi könyvet összeszedte és Perzsiába szállította. Hosszú idő múlva a Nikator (Győztes) melléknevet viselő Seleukos király ezeket a könyveket mind visszaszállította Athénba. Később Egyiptomban a Ptolemaiosz uralkodók nagyon sok könyvet gyűjtöttek össze, a kötetek száma mintegy hétszázezer volt. Az első alexandriai háború idején mindez – amikor elpusztult a város – nem szándékos parancsra, hanem véletlenül, a segédcapatok hibájából, a tűz martalékává lett.”³⁰³ Athén hanyatlását követően a könyvpiac központja Alexandriába, majd ezt követően Rómába került át.³⁰⁴ Cicero barátja illetve kiadója, a tehetős római Pomponius Atticus látta el könyvekkel Athént is.³⁰⁵ A legtöbb könyvet, mint értékes hadizsákmányt saját területére szállította a győztes uralkodó, gyűjtötték a könyveket, így e gyűjteményeket gyarapította a sok hadizsákmányként szerzett könyv is.

Tehát a legkorábbi római könyvek a föníciai városok, valamint a görög poliszok ellen vezetett hadjáratok során szerzett hadizsákmánnyal kerültek Rómába, majd ezt követően sorra jelentek meg a Kr. u. I. század folyamán a magánkönyvtárak, amelyek harmonikus körülményeket teremtettek a szellemi munkát végzők számára.³⁰⁶ A könyvkereskedő görög elnevezése bibliographos illetve bibliopolés, ezzel szemben latinban a *librarius* kifejezést használták.³⁰⁷ Hamar kiadásra kerültek a homéroszi művek is.³⁰⁸ Rómában a könyvek kiadásával vállalkozók foglalkoztak, melyről Horatius és Martialis is tudósít.³⁰⁹ A görögökről is tudjuk, hogy már a Kr. e. V. században árultak könyveket az agorán, amelyet Arisztomenésznél megjelenő bibliopolész kifejezés is tanúsít. Terentius Varro a „*De lingua Latina*” című munkájában említi a pontifexek könyvét (*pontifici libri*), amely vallásos előírásokat tartalmazott. Rómában a papok felügyelték a jogszabályokat, illetve a törvényeket, ebből kifolyólag rendelkeztek könyvekkel.³¹⁰ A madárjósoknak (*augurok*) is voltak ilyen

³⁰³ Aulus GELLIUS: *Attikai éjszakák* VII 17. Fordította: HOFFMANN Zsuzsanna. Az alexandriai háborúról lásd bővebben: *Caesar utolsó hadjáratai*. Szukits Kiadó. Szeged. 1999.

³⁰⁴ HOFFMANN Zsuzsanna–T. HORVÁTH Ágnes: *Könyv és könyvtár az ókorban*. Szeged. 2016. 99.p

³⁰⁵ CICERO: *Ad Atticum* II 1,2.

³⁰⁶ Frédéric BARBIER: *A könyv története*. Osiris Kiadó. Budapest. 2005. 37. p

³⁰⁷ HOFFMANN–T. HORVÁTH 2016. 99.p

³⁰⁸ XENOPHÓN: *Emlékeim Szókratészről* 4,2,10.

³⁰⁹ MART. *Epig.* 1,2,5–8; 1,3,1–2; 1,117.9–12; 2,17.

³¹⁰ HOFFMANN–T. HORVÁTH 2016. 114. p

dokumentumai, amely tényt Cicero többször említett.³¹¹ Nagy népszerűségnek örvendett Lucullus könyvtára.³¹² A híres hadvezér, L. Licinius Lucullus elsőként bírt rendkívül nagy könyvgyűjteménnyel, amelyet Plutarchos is említ: „Lucullus dicséretreméltó buzgóságot mutatott a könyvek beszerzésében is, sok gondos kézírással készített könyvet gyűjtött össze. De felhasználásukért több elismerést érdemel, mint megvásárlásukért; könyvtára mindenki előtt nyitva állt. Az oszlopos folyosókra és olvasótermekbe szabad bejárása volt minden görögnek, akik mint a Múzsák otthonába jártak ide, és töltötték itt napjaikat egymás között, boldogan keresve felüdülést más elfoglaltságaik közben. Lucullus maga is gyakran elidőzött társaságukban, együtt sétálgatott a tudósokkal és politikusokkal a fedett oszlopcsarnokokban, és segítségükre volt, ha valaki a tanácsát kérte. Háza valóságos prütaneiona volt azoknak a görögöknek, akik Rómába látogattak. A bölcselek minden iskoláját kedvelte, mindegyik iránt jóindulatú érdeklődést mutatott, és jól ismerte tanaikat.”³¹³ E könyvtárban Cicero, illetve Cato is szívesen megfordult.³¹⁴ Isidorus³¹⁵ tudósítása értelmében Aemilius Paulus, utána Lucullus rendelkezett Rómában könyvtárral, amelyek szellemi oázisnak minősültek az ókori emberek számára, ahol intellektuális tevékenységet folytathattak.³¹⁶ Sulla könyvbeszerzéseiről tudósít Plutarchos: „Epheszoszból indult neki összes hajójával (Sulla) és harmadnap kikötött Peiraieuszban. Beavattatta magát a misztériumokra, és elkobozta a téoszi Apellikon könyvtárát. A könyvtárban Arisztotelész és Theophrasztosz úgy szólván minden műve meg volt, pedig abban az időben, szélesebb körökben még alig ismerték őket. Miután a könyvtárat Rómába vitette, a könyveket Türranniónnal, a grammatikussal rendeztette; tőle kapott másolatokat a rhodoszi Andronikosz, aki közzétette őket, és elkészítette a most ismert katalógusokat. A régebbi peripatetikusok nyilván felvilágosult és tanult férfiak voltak, de úgy látszik Arisztotelész és Theophrasztosz sok művét még nem ismerték, vagy csak felületesen, mert Theophrasztosz könyvei örökösének a szképsziszi Néleusznak hagyatéka hozzá nem férhető, tudatlan emberek kezébe került.”³¹⁷ Lucullus valamint Sulla könyvgyűjteménye nagy hatással volt a város szellemi életére, emellett Caesar is jelentős gyűjteménnyel rendelkezhetett.³¹⁸ Cicero is rengeteg levelében ír könyvekről és könyvtárakról.³¹⁹ Cicero³²⁰

³¹¹ De or. 1,186; ad Att. 6,1,8.

³¹² Lásd bővebben: *Ancient Libraries*. Cambridge. 2013. 157. p

³¹³ PLUTARCHOS: *Lucullus* 42,1–3.

³¹⁴ CICERO: *De finibus*. A legfőbb jóról és rosszról. Fordította: VEKERDI József. Budapest. 2007.

³¹⁵ Etymologiae 6,5.

³¹⁶ HOFFMANN–T. HORVÁTH 2016. 118. p

³¹⁷ Fordította: MÁTHÉ Elek.

³¹⁸ Lásd bővebben: *Ancient Libraries*. Cambridge. 2013. 237.

³¹⁹ Ad Quint. 3,4,5;6,5; Ad Att. 4,14,1;13,31,2;32,2.

³²⁰ CICERO: *A legfőbb jóról és rosszról*. 3,7.

az alábbiakat rögzítette egy könyvtári élményéről és az ifjabb Catóról: „Mikor egyszer tusculumi birtokomon tartózkodtam, és ifjabb Lucullus³²¹ könyvtárából néhány könyvet akartam kölcsönözni, felkerestem villájában, hogy szokásom szerint magam válogassam ki a könyveket. Amikor beléptem, M. Catót pillantottam meg, akiről nem tudtam, hogy ott van, egy rakás sztoikus könyv közepette a könyvtárban ülve.”³²²

A tehetősebb római polgárok saját vidéki ingatlanjaikon rendeztek be magánkönyvtárakat, amelyeket igyekeztek minél jobban felszerelni, minél különlegesebb könyvekkel. Ilyen vidéki magánkönyvtár volt a herculaneumi Piso–villában felfedezett könyvgyűjtemény.³²³ Az első nyilvános könyvtárat Kr. e. 39–ben alapította Gaius Asinius Pollio az Atrium Libertatis hivatalos épületében.³²⁴ Tehát az első nyilvános római könyvtár létrehozása Asinius Pollio³²⁵ nevéhez köthető, amelynek helye az Atrium Libertatison volt.³²⁶ Emellett a Sosius testvérek is népszerű könyvkereskedői voltak az ókornak, amellyel Horatius kiadói is voltak.³²⁷ Az Argiletum területe Martialis³²⁸ tudósítása szerint a város könyvkereskedőinek kedvelt helye volt. „Jobb szereted kicsi könyvem, az argiletumi boltot, s nem bánod, hogy üres lesz ez az itthoni polc.”³²⁹ Lupercus üzlete a Forum Iuliummal szemben helyezkedett el. „Argiletumig, ugy–e, jársz te gyakran? Caesar fóruma táján ott van egy bolt.”³³⁰

A klasszikus ókorban rengeteg könyvtár létesült, viszont a zord körülmények között való tárolásnak, valamint a kötött könyvek megjelenésének következtében számos ókori mű elpusztult.³³¹ A különböző könyveket (*libri*) a klasszikus római jogászok elsősorban szakmailag elismert jogász társaiknak, vagyis magának a „szakmának” írták, nem kívánták azokat a nagy nyilvánosság elé tárni.³³² Ha mégis a nyilvánosságnak szánta művét, az irodalmi szövegeket alkotók, és költők élő szóval előadták műalkotásaikat személyesen vagy rabszolgájuk révén, ami azért is kedvező volt a nép számára, mert nagy volt az analfabétizmus mértéke, azonban egyre többen kezdtek el olvasni.³³³ A rómaiak kialakították sajátos írásos

³²¹ A hadvezér fia, aki megörökölte édesapja egész könyvtárát, továbbá akinek Cato volt a gyámja.

³²² Fordította: VEKERDI József

³²³ VÁRKONYI Nándor: *Az írás és a könyv története*. Széphalom Könyvműhely. Budapest. 2001. 219. p

³²⁴ Marion JANZIN–Joachim GÜNTNER: *Das Buch vom Buch. 5000 Jahre Buchgeschichte*. Schöningh. Hannover. 1995. 32. p

³²⁵ Lásd bővebben: HOFFMANN Zsuzsanna: Asinius Pollio politikai pályafutása. In: *Aetas 30*. 2015. 127–139. p

³²⁶ Lásd bővebben: CICERO: *Pro Mil.* 73; LIVIUS 3,55,13.

³²⁷ HORATIUS: *Epist.* 1,20,2; 2,3,345.

³²⁸ MART. 1,2,5–8; 1,3,1–2; 1,117,9–12; 2,17.

³²⁹ MART. 1,3,1. Fordította: CSENGERY János

³³⁰ MART. 1,117,9.

³³¹ BARBIER 2005. 45. p

³³² JAKAB 2011. 26. p

³³³ VÁRKONYI 2001. 201. p

kultúrájukat, a könyvek mellett különböző márványszobrokon, vagy egyéb anyagból készült műalkotásokon, diadalíveken, építészeti produktumokon is esztétikus, árnyalt betűket tüntettek fel. Az alkotók, akik ezeket a díszes feliratokat készítették, feltehetőleg előre megtervezték és egyfajta sablonként meg is rajzolták a betűket.³³⁴

Már az ókorban a kereskedelem az az önállósult szakma lett, amely során a kereskedő a megtermelt árukat eljuttatja a vásárlókhöz üzletszerű gazdasági tevékenysége során.³³⁵ A könyvkereskedelem kialakult az összes olyan helyen, ahol felbukkant a könyv és tulajdonoscsere, azonban ezek az egyszeri adásvételi vagy csereszerződések még nem profitszerzés érdekében történtek, azok hasznot nem hajtottak.³³⁶ Mégis kételkedve fordultak a kereskedőkhöz az emberek, megvetni való foglalkozásnak tekintették a kereskedelmi tevékenységet.³³⁷ Szintén a könyvkereskedelem léteire adtak bizonyítékot az ókorban létesített magánkönyvtárak. A köztársaság majd a császárság korában Rómában a könyvkereskedők próbáltak minél több könyvet eladni a kevésbé művelt polgároknak is. Cicero mindezek mellett említést tesz Kr. e. 53-ban a *taberna libraria* könyvesboltról, ahol szintén lehetett könyveket vásárolni. Ekkor még nem rendelkeztek széles választékkal a könyvesboltok, azonban Cicero hangoztatta, azok jelentőségét.³³⁸

Tagadhatatlan, hogy az írásos médium elterjedésében jelentős szerepet játszott, hogy a legtöbb városban sokan már tudtak olvasni, amit rendkívül jól szemléltetnek az ókori épületeket, sírhelyeket, templomokat, piactereket díszítő feliratok. A *librarii* egyre inkább a könyvek kiadásával, valamint azok kereskedelmével foglalkoztak, rabszolgákkal, illetve bérmunkásokkal másoltatták a könyveket és az azokban szereplő ábrákat, rajzokat.³³⁹ Catullustól származó irodalmi forrásaink tudósítanak ókori római könyvárosokról:

„*nam, si luxerit, ad librariorum/curram scrinia, Caesios, Aquinos,/Suffenum, omnia colligam venena/ac te his suppliciis remunerabor.*”

„Ha virrad, vásárolni futok, s a könyveseknek polcáról csupa Caesiust, Aquinust, Suffenust szedek össze, s mind e mérget elküldöm neked: ezt kapod lakolj meg!”³⁴⁰ A könyvkereskedőket vagy *librarius* vagy *bibliopola* névvel illették a latinban. Az előbbi a másoló volt, azonban elkezdték alkalmazni a *librarius* megnevezést a könyvárosokra is. A

³³⁴ KÉKI 2000. 81. p

³³⁵ FÖLDI 1997. 13. p

³³⁶ VÁRKONYI 2001. 201. p

³³⁷ FÖLDI András: *Kereskedelmi jogintézmények a római jogban*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1997. 29. p

³³⁸ CICERO: *Philippicák*. 2,9,21.

³³⁹ BARBIER 2005. 34. p

³⁴⁰ CATULLUS 14,17–20. Fordította: DEVECSERI Gábor.

bibliopola görög kifejezést például Martialis használta művében a könyvkereskedőre (Mart. *Epig.* 4,72,1–2):

„*Exigis ut donem nostros tibi, Quinte, libellos./non habeo, sed habet bybliopola Tryphon.*” E forráshely szerint zaklatsz mindig, hogy adjam el Quintus, a könyvem. Nincs nekem, ámde elad könyvkiadója Tryphon.”³⁴¹ Ez alapján következtetni lehet, hogy volt már könyvkereskedelem az ókorban is, azonban ekkor a sokszorosítás valamint a terjesztés nem váltak el egymástól. Egyes szerzők³⁴² szerint és saját nézetem értelmében arra vonatkozóan, hogy nagy könyvkereskedői vállalkozások működtek volna az ókorban nincs közvetlen bizonyíték, így ezek létezése kétséges maradt továbbra is.

A forrásokból kiderült, hogy 28 könyvtár működött már Rómában a IV. században.³⁴³ Rendkívül nagy számú könyvvel rendelkező könyvtár volt a Traianus oszlop mellett felállított Ulpia, amely görög és latin részlegből állt, és amely számtalan állami okiratot is őrzött levéltárában. E könyvtárak élére *procuratorokat*, nagy tekintélyű tudósokat állítottak eleinte, a személyzet tagjai pedig rabszolgák voltak. Róma példáját követve egész Itáliában, a provinciákban is igyekeztek egyre több könyvtárat létesíteni. Voltak magánkönyvtárak is 30 ezer vagy akár 60 ezer könyvtekerccsel.

A keleti egyházak is létesítettek saját könyvtárakat Korinthoszbán, Alexandriában és Jeruzsálemben egyaránt. Nyugaton ezzel szemben bőséges levéltárral, illetve könyvtárral bírt a római egyház. Viszont ezeket a könyveket Diocletianus (303–311) császár parancsára elpusztították. 303-ban a keresztény templomok lerombolása mellett keresztény könyveket, illetve minden keresztény tartalommal bíró irományt elégettek a császár parancsára.³⁴⁴ Ebből kifolyólag ekkor jelentős mértékben megcsappant az irodalmi szövegek száma.

Érdekesen alakultak e kevés műalkotással kapcsolatos tulajdonjogi kérdések, ha idegen személy tulajdonában lévő felületre írták a művet. Az irodalmi alkotások esetében, ha egy személy más tulajdonában lévő pergamenre vagy papírra írt egy irodalmi művet az akkor alkalmazott általános szabály értelmében a papír tulajdonosa megszerezte az irodalmi mű feletti tulajdonjogot is. Az egyes szövegek különböző módokon kerültek a nyilvánosság elé. Általában az írott mű szerzője, vagy egy megbízottja felolvasta egy *auditorium*³⁴⁵ban, kisebb vagy nagyobb közönség előtt. Különbség tehető ebből a szempontból az *edere* és a *publicare* latin kifejezések között: míg az előbbi azt jelenti, hogy a szöveg szerzője előadja művét

³⁴¹ MART. *Epig.* 4,72,1–2. Fordította: BÁLINT Gábor.

³⁴² KOHLER 1880. 322. p és VISKY 1977. 104. p

³⁴³ BARBIER 2005. 37. p

³⁴⁴ BARBIER 2005. 47. p

³⁴⁵ *Auditorium*: Előadások tartására alkalmas színtér, helyszín.

valakinek széles körben való terjesztés nélkül, addig az utóbbi a szöveg nyilvánosságra hozatalát jelenti.³⁴⁶

Cicero rendkívül nagyra becsülte könyvgyűjteményét és beszédeinek kiadásait, amelyeket gyakran osztott meg Atticus nevű barátjával, aki Róma első könyvkiadója és rendkívül művelt ember volt. Beszédeit gondosan megszerkesztett és átdolgozott formában adta ki, és soha nem úgy, ahogy az elhangzott.³⁴⁷ Cicero valószínűleg azért tevékenykedett így, mivel előfordult, hogy egyes szerzők művei az alkotó hozzájárulása nélkül kerültek napvilágra.

Horatius panaszkodik *Ars Poetica* című művében, hogy az általa írt versek, beszédek nyilvánosságra hozatalát követően nagy hasznot húz a kiadó a szerzőből, gyakran a szerzők kiadott művein nyereszkedik és a költő pedig csak a dicsőséget kapja (Horatius: *Ars Poetica*. 343–347):

„*Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci, lectorem delectando pariterque monendo; hic meret aera liber Sosis, hic meret transit et longum noto scriptori prorogat aeuum.*”

Azaz, osztatlan tetszést az arat, mi a hasznosat, édest, jól elegyítve tanít, s közben komoly élvezetet nyújt. Ebből gazdagodik meg a két Sosius, s az ilyen jut tengereken túl, és szerez írójának örök hírt!³⁴⁸ A két Sosius tehát, azon könyvkereskedő testvérek, akik leginkább élvezik a könyvkereskedelemből folyó hasznokat Horatius szerint.

Szintén könyvkiadókat említ Martialis is epigrammaiban (Mart. *Epig.* 13,3,1–4):

„*Omnis in hoc gracili Xeniorum turba libello constabit nummis quattuor empta tibi. quattuor est nimium? Poterit constare duobus, et faciat lucrum bibliopola Tryphon.*”

„Összes „Ajándék”-os versecskéim kicsi könyvét négy sestertiusért megveheted magad is. Túl sok a négy, mondd? Ha netán kettőbe kerülne már a haszonnak örül könyvkiadója, Tryphon.”³⁴⁹ Másik forrásrészletben műveinek könyvkiadó által megvalósított eladásáról írt Martialis (Mart. *Epig.* 14,194): „*Sunt quidam qui me dicant non esse poetam: sed qui me vendit bibliopola putat.*” Eszerint „vannak akik mondják, hogy nem költő ez a szerző. Ám aki engem elad, tudja: a könyvkiadó.”³⁵⁰ Az ókori római könyvvarus azonban a mai fogalmaink szerinti könyvkiadótól távolabb esett és inkább a mai értelemben vett viszonteladó szerepét

³⁴⁶ BARBIER 2005. 32. p

³⁴⁷ NÓTÁRI Tamás: *Tényálláskezelés és szónoki taktika Cicero védőbeszédeiben*. Lectum Kiadó. Szeged. 2010. 14. p

³⁴⁸ HORATIUS: *Ars Poetica*. 343–347. Fordította: MURAKÖZY Gyula.

³⁴⁹ MART. *Epig.* 13,3,1–4. Fordította: BÁLINT Gábor.

³⁵⁰ MART. *Epig.* 14,194. Fordította: BÁLINT Gábor.

töltötte be. Kiadói szerződés³⁵¹ hiányában az ókori szerzők műveit több különböző könyvárustól is meg lehetett venni.

Az alkotók nevének helytelen, pontatlan vagy akár megtévesztő feltüntetésével szintén sokszor találkozhatunk a történelem során, gyakorlatilag e cselekmény pedig hamisításnak minősült.³⁵² Szintén az engedély nélküli nyilvánosságra hozatal létezését támasztja alá Hermodoros cselekménye, amikor Platón műveit engedélye nélkül kiadta és jelentős mértékű jövedelmet is szerzett belőle.³⁵³ Egy szerző szerint az ókorban is és ma is az a legfőbb érdek, hogy alkotását eredeti formában, változtatás nélkül többszörözzék. Emiatt Quintilianus szerint a Martialis által is említett Tryphon³⁵⁴ nevezetű könyvkiadó volt a legjobban hű az eredeti szerzői művekhez.

A könyv megjelenési formája az ókori világban főleg a papirustekercs, pergamen vagy henger³⁵⁵ volt, amelyről Martialis tudósít: „nyújtja is teneked fentről a polcról/megcsiszolva, finom bőrkötésben/öt denáriusért a Martialist!”³⁵⁶ Majd kifejlődött a kódexforma is, amely a Kr. u. IV. század során egyre inkább a fő megjelenési formája lett a könyveknek.³⁵⁷

³⁵¹ A kiadói szerződésről részletesen lásd: LEGEZA Dénes: „Egyszer mindenkorra és örökáron” A szerzői jog és forgalomképessége a reformkortól 1952–ig. PhD értekezés. Szeged. 2017.

³⁵² WALTER BAPPERT: *Wege zum Urheberrecht*. Klostermann. Frankfurt am Main. 1962. 42. p

³⁵³ BAPPERT 1962. 42. p

³⁵⁴ MART. *Epig.* 4,72,1–2.

³⁵⁵ MART. *Epig.* 1,2,2–4.

³⁵⁶ MART. *Epig.* 1,117,16–17.

³⁵⁷ FUNKE 2005. 81. p

IV. fejezet

Eredet- és áruhamisítás az ókorban

1. Áruhamisítás az ókori Görögországban

Ebben a részben a védjegyek ókori előzményeinek létezésére kerestem a választ. Igyekeztem feltárni, hogyan oldották meg az ókorban a fogyasztók és a piaci forgalomban résztvevő termékek védelmét. Valamint kutattam az ókorban kidolgozott megoldásokat az áruhamisítás visszaszorítása érdekében. Az áruhamisítás nem új keletű dolog, a kereskedők már a kezdetektől fogva igyekeztek minél nagyobb hasznot szerezni. A méretesebb nyereség érdekében számtalanszor előfordult, hogy hamis termékek is kerültek a piacokra.

A jogforrások szerint a görög jogforrások anyagát három osztályba lehet sorolni: A krétai jog tartozik az elsőbe, amely a feliratos emlékeknek köszönhetően maradt ránk.³⁵⁸ A krétai törvények már az ókorban is nagy hírnévnek örvendtek, számos polisz ezek mintájára alkotta meg saját törvényeit.³⁵⁹ Krétának a kereskedelem terén is rendkívül nagy jelentősége volt, a krétai poliszjog fontos szerepe mellett, hiszen a Krétát, Dél–Anatóliát, a szíriai partokat és Egyiptomot is érintő tengeri áramlat segítségével a krétai árusok saját szigetük és Egyiptom számára is biztosították a különböző nyersanyagokat.³⁶⁰

A második osztályba sorolandó az athéni poliszjog, amely a híres rétorok, vagyis Lysias, Hyperides, Demosthenes és mások ránk maradt perbeszédei révén ma is megismerhető. Athén polisz joganyagában rendkívül fejlett piaci előírások kristályosodtak ki, mind az eladót terhelő helytállási kötelezettség, mind a piacfelügyelői tisztség funkcióit illetően.³⁶¹

A harmadik görög joganyag rész a hellenisztikus Egyiptomban kialakult joggyakorlat, amelyről a fennmaradt papirusz–okiratok tájékoztatnak.³⁶²

1. 1. Az athéni piac

Athén poliszának joga nagy jelentőséggel bírt az ókori görög világban. Az agora, amely később piactér is lett, kezdetekben a politikai felszólalások színtere és személyes

³⁵⁸ Nagy jelentőségű felirat a Lex Gortyn (IC IV.72.I.–XII.)

³⁵⁹ PLATÓN: *Törvények*. 1,1. Sztrabon X. 476. Arist. Pol. II. 1274 a, J. KOHLER–E. ZIBERATH: *Das Stadtrecht von Gortyn*. Göttingen. 1912. 41–43. p

³⁶⁰ NÉMETH György–HEGYI W. György: *Görög–római történelem*. Osiris Kiadó. Budapest. 2011. 47. p

³⁶¹ JAKAB Éva: Archaikus adásvételi előírások. In: Tóth Károly: *Emlékkönyv dr. Antalffy György egyetemi tanár oktatói működésének 40. és születésének 70. évfordulójára*. JATEPress. Szeged. 1990. 73. p

³⁶² JAKAB Éva: Az áru rejtett hibáiért való helytállás a hellenisztikus papiruszokban. 41. p

találkozóhely volt. A szociális élet központja az ókori emberek számára.³⁶³ Így a piacteret is olyan fizikai területre, földrajzi helyre állították fel, ahol nagy volt a forgalom, illetve ahol a polgárok találkoztak.³⁶⁴ Ez a találkozóhely, az agora egy idő után már az árucseré–forgalom és a kiskereskedelem színterévé vált. Emellett azonban megőrizte korábbi politikai és társadalmi jellegét és jelentőségét is.³⁶⁵ Tehát az emberek itt találkoztak, társalogtak, élték szociális, politikai életüket, itt voltak a bíróságok is, és közben kereskedtek. Az agora egyszerre volt a középpontja mindennek: a politikai és kereskedelmi ügyek vitelének egyaránt.

Ezzel szemben Stephen G. Miller³⁶⁶ úgy véli, hogy az agora előbb volt a kereskedelem színtere, mint a politikai ügyeké. Személy szerint úgy vélem az agora először volt személyes találkozóhely az emberek számára, illetve a politikai élet középpontja. Ez után alakult ki, hogy az emberek már nem csak találkoztak, hanem árukat is cseréltek egymással. Tehát ebben az értelemben David M. Schaps–szal értek egyet.³⁶⁷

Polányi Károly szerint: „Az agora a mi piaci rendszerünkötől eltérően nem a kereslet–kínálat–ár nyílt mechanizmusa volt, amelyet a verseny és a többi piacokkal való összefüggés szabályoz. Modern kifejezéssel: korlátozottan hozzáférhető, mesterséges konstrukció volt, és a kínálat, pénzfolyamok, valamint az árszabályozás tekintetében állami szankcióktól függött.”³⁶⁸

Kitermelt javait ide tudta hozni mindenki és itt tudta beszerezni azt, amit szükségesnek tartott.³⁶⁹ Az athéni agora különösen nagy népszerűségnek örvendett, amit Thükdidész írása is tükröz. Ugyanis a peleponészoszi háború kiváltó indokaként említi azt, hogy Athénból kitiltották a Megarából származó, megarai termékeket, egy 433–ban kiadott rendelettel.³⁷⁰ Ez is szemlélteti, hogy mekkora jelentősége volt az athéni piacnak, hiszen az itt történő árucseré–forgalomból való kizárása valakinek, azaz mai terminológiával élve a gazdasági embargó komoly büntetés volt az érintett számára.³⁷¹ Hiszen a piacokon gazdát cserélő élelmiszerek, leginkább a különböző szárított sajtok, túrók és gabonafélék jelentős élelmiszertartalékát

³⁶³ Vö. NÉMETH–HEGYI 2011. 237. p

³⁶⁴ David M. SCHAPS: *The invention of Coinage and the monetization of Ancient Greece*. The University of Michigan Press. Michigan. 2007. 111. p

³⁶⁵ SCHAPS 2077. 111. p

³⁶⁶ Stephen G. MILLER: Architecture as evidence for the identity of the early Polis. In: *Sources for the Ancient Greek city state*. Copenhagen. 1995.

³⁶⁷ SCHAPS 2077. 111. p

³⁶⁸ POLÁNYI Károly In: NÉMETH–HEGYI 2011. 237. p

³⁶⁹ NÉMETH–HEGYI 2011. 218. p

³⁷⁰ THÜKDIDÉSZ: I. 67,4; 1,139,1.

³⁷¹ JAKAB Éva: A kommerciális csere állami kontrolljának megnyilvánulása az agoranomosok piacrendészeti tevékenységében az i. e. V–VI. századi Athénban. In: Tóth Károly: *Emlékkönyv Meznerics Iván egyetemi tanár születésének 80. évfordulójára*. JATEPress. Szeged. 1988. 103. p

képezték a katonáknak, amely tényt jól szemlélteti Homérosz is: „Édes italt ebben vegyített amaz isteni asszony, pramnei jó borból, melyhez most réz reszelővel kecsketúrót morzsolt s hintett rá hősínű lisztet.”³⁷² Jelentős szerepe volt tehát már ekkor is az áru eredetének.

A görög filozófus és matematikus Arisztotelész (Kr. e. 384–322) azt hangoztatta, hogy érdemes elkülöníteni az árupiacot a köztértől, amely inkább a politika és a vallás centruma legyen. Vagyis Arisztotelész úgy látta jobbnak, ha nem mosódnak össze a politikai és a kereskedelmi ügyek. A piacot a politika, vallás és a közélet színterétől eltérő területen tanácsolta felállítani. Vagyis a piac olyan helyen legyen, amely egyszerűen megközelíthető a szárazföld és a tenger felől is.³⁷³ Tehát logikusan a terület földrajzi megközelíthetőségét részesítette előnyben a görög bölcs, amely elgondolás hasznosnak tűnik szerintem is. Arisztotelész, mint Platón tanítványa, mesterével szemben nem egy idealizált jogot ismertetett, hanem egyfajta összehasonlító államtant írt le, számos polisz jogának a tanulmányozását követően. Már pozitív jogot ismertetett, amely poliszjogokban szerepeltek a piacfelügyelők.

A valóságban azonban az ókori agorán összemosódott a politikai illetve vallási ügyek lebonyolítása és az élelmiszer–kereskedelem.³⁷⁴ Még a háború idején is a piactér volt az ókori élet központja, amely tényt Arisztophanész görög vígjátékíró részletezett.³⁷⁵ A színház oldaláról mutatta be az agora szerepét, a színpadról szólt ki, éles társadalom kritikákat közölve.

Athén városának saját határain is túlmutató szerepét bizonyítja az athéni agorának, hogy Megara és egyéb szövetségesekkel szemben politikai eszközként alkalmazták áruik kitiltását a piactérről. Az ilyen jellegű rendelkezések pedig rendkívül kellemetlenül érintették mind a megariaikat, mind az athéniakat.³⁷⁶

A Kr. e 427–347–ig görög filozófusként tevékenykedő Platón Törvények³⁷⁷ című művében egyfajta idealizált jogot mutat be, az általa tanulmányozott poliszok joga alapján, vagyis nem csak az athéni poliszjogról írt, hanem sok polisz jogából alakított ki egy idealizált jogot, a poliszjogok esszenciáját. A fennmaradt feliratokból azonban lehet következtetni, hogy volt pozitív jog is a poliszokban. Platón tudósítása³⁷⁸ szerint kapható volt az athéni piacon búza, árpa, zöldségek, gyümölcsök, levágott állatok, ruhák és más kézműves termékek: „A

³⁷² HOMÉROSZ: *Ilias*. (a továbbiakban: Hom. Il.) XI. 638–640. D. G.

³⁷³ ARISZTOTELÉSZ: *Politika*. 1331b.

³⁷⁴ JAKAB 1988. 103. p

³⁷⁵ ARISZTOPHANÉSZ: *Három komédia*. Fordította: Arany János. 1954. 244. p

³⁷⁶ ARISZTOPHANÉSZ: *Az Acharnabeliek*. 77. p

³⁷⁷ PLATÓN: *Törvények*. (a továbbiakban: PL.)

³⁷⁸ Vö. Samuel BIRCH: *History of Ancient Pottery II*. John Murray Albemarle street. London. 1858.

törvény pedig a részletek felől úgy rendelkezik, hogy a hónap első napján azon cikkek közül, aminek egy részét az idegenek részére kell eladni, a polgárok megbízottjai–akár rabszolgák, akár idegenek–először is a gabona tizenketted részét szállítsák a piacra, az idegen pedig egész hónapra vásárolja meg a gabonát és a hasonló terményeket.”³⁷⁹

„A hónap tizedik napján pedig a folyadékok eladása és vétele történjék meg az egész hónapra. Végül a hó huszadik napján az állatok eladása és vétele történjék, és amit csak a főművesek eladnak: bőröket, ruházati anyagokat, fonadékokat, nemezanyagokat és más effélét, amit az idegeneknek vásárlás útján kell beszerezniük.”³⁸⁰

E forráshely felsorolja, hogy milyen termékek voltak kaphatóak a piacon, vagyis külön kiemeli, hogy itt lehetett venni: gabonát, és ehhez hasonló terményeket, továbbá folyadékokat, állatokat, bőröket, fonadékokat, különféle nemezanyagokat és egyéb efféle árukat.

Platón³⁸¹ által említésre kerültek kiemelten az athéni cserépedények is, mint fontos kiviteli cikkek, amelyeket az athéni kézművesek készítettek.³⁸² Vagyis fontos export áru voltak Athénnek e híres cserépedények és vázák. Ezekre a cserépedényekre karcolt jelzet³⁸³ igazolta az adott áru származását, eredetét és azt, hogy Athénban készült. Platón említést tesz a kézművesek testületéről, amely Athénének és Héphaisztosznak volt felszentelve. E kézműves testület tagjai készítették az athéni árucere–forgalomban résztvevő cserépedényeket, és a kézműves mesterséggel élethivatásszerűen foglalkoztak:

„Mindnyájan egész életükben az országot és a népet szolgálják: szerszámok és egyéb eszközök előállításával fizetség fejében.”³⁸⁴

A kézművesek a társadalom fontos, értékes tagjai, hisz életük során az államot szolgálják különböző szerszámok, edények és más szükséges eszközök készítésével megfelelő fizetségért. E mesterséggel összefüggésben tilos volt csalni vagy hazudni, sőt még akkor is megbüntették a kézműves mestereket, ha nem lettek kész a kéréseknek megfelelő időre.³⁸⁵

Számos termék cserélt tehát gazdát az athéni agorán. Azonban nem minden volt új alkotás, amit az agorán árusítottak. Különbséget lehetett tenni a kereskedő és a kézműves vagy egyéb szerszámokat gyártó személyek között.³⁸⁶ Ez utóbbi kettő által létrehozott termékek mellett nagy jelentőséggel bírt az élelmiszerek kereskedelme is. Platón részletezi, hogy minden

³⁷⁹ PL. 849b.

³⁸⁰ PL. 849c.

³⁸¹ PL. 920e.

³⁸² ARISZTOPHANÉSZ: *Az Acharnabeliek*. 98. p Vö. JAKAB 1988. 104. p

³⁸³ A. W. JOHNSTON: Trademarks on Greek Vases. In: *Greece & Rome* 21. 2. szám. 1974. 138-152. p

³⁸⁴ PL. 920e.

³⁸⁵ PL. 921.

³⁸⁶ SCHAPS 2077. 113. p

adásvételi ügyletet kizárólag a piactéren lehetett megkötni, és ha ezt valaki nem tartotta tiszteletben, akkor nem volt lehetősége a perrel történő igényérvényesítésre.³⁸⁷

Szigorú szabályok betartásával lehetett agorát felállítani, amely rendelkezéseket betartva Arisztophanész komédiájában a főhős, Dikaiopolis meghatározta saját agorájának területét: „Vásárteremnek im, határa ez: áruljon itt egész Peleponnészosz, Boeotia és Megara.”³⁸⁸ Az agora határainak kijelölését követően kihirdette a vásárt: „Én meg nekik mind vásárt hirdetek, hadd jöjjön Megara, Boeótia. Árulni hozzám, adni–venni bátran. Lamachoszhoz pedig ne jöjjön egy sem.”³⁸⁹ Tehát e szövegrészlet alapján ide jöhet akárki eladni és vásárolni, hiszen itt nem érvényesül a periklészi kereskedelmi tilalom. Szabadon lehet korlátozások nélkül bármely területről származó termékeket értékesíteni. Csak Lamachos és a sykophanták, vagyis a besúgók voltak kitiltva.³⁹⁰ Ezt követően hatósági személyeket is kijelöl, akik a törvényeknek megfelelően felügyeltek a rendre: „Vásárbíróvá, sors szerint e három kérges fonású korbácsot teszem.”³⁹¹

Vagyis sorsolás révén három agoranomoszt, piacfelügyelőt sorsol, amely személyek szerepét Platón illetve Arisztotelész is rendkívül fontosnak tartotta. Arisztophanész azonban csak három piacfelügyelőt említ. Szemben Arisztophanésszal Platón és Arisztotelész³⁹² úgy tudósít viszont, hogy öt agoranomoszt sorsoltak Athénba és ötöt Peiraieusba, tehát összesen tíz piacfelügyelő tevékenykedett. Azzal kapcsolatosan viszont mindhárom görög bölcs egy véleményen volt, hogy sorsolással döntötték el ki viselje az agoranomoszi tisztséget.

1. 2. Az agoranomoszok

Az agoranomoszok voltak a piactér felügyelői, ők vigyázták többek között az adásvételi ügyletek lebonyolításának a rendjét. Az agoranomoszt számos antik szerző említi, többek között részletezik, hogy megközelítőleg százhusz városban működött piacfelügyelő.³⁹³ Athénban öt piacfelügyelőt sorsoltak. Ezt a viszonylag magas „hivatali létszámot” feladataik sokszínűsége és az athéni piac zsúfoltsága indokolta: „az összes árucikkre felügyeljenek, hogy csak tiszta és hamisítatlan cikkek kerüljenek eladásra.”³⁹⁴ Az árucere–forgalomban résztvevő összes árucikkre felügyelni rendkívül nehéz, szinte lehetetlen feladat.

³⁸⁷ PL. 915e.

³⁸⁸ ARISZTOPHANÉSZ: *Az Acharnabeliek*. 88. p

³⁸⁹ ARISZTOPHANÉSZ: *Az Acharnabeliek*. 82–83. p

³⁹⁰ JAKAB 1988. 105. p

³⁹¹ ARISZTOPHANÉSZ: *Az Acharnabeliek*. 88. p

³⁹² ARISZTOTELÉSZ: *Politika*. 1331b.

³⁹³ G. BUSOLT: *Griechische Staatskunde*. Beck. München. 1920. 491. p

³⁹⁴ ARISZTOTELÉSZ: *Az athéni állam*. 51,1.

Arisztophanész azonban csak három piacfelügyelőt említ.³⁹⁵ A két feljegyzés között eltelt hetvenhét év, és ez idő alatt emelkedhetett a piacfelügyelők száma 3–3-ról 5–5-re, tehát mindhárom szerző állítása valósnak bizonyult az adott korszakra nézve.³⁹⁶

Jakab Évával egyetértve valószínűnek tartom, hogy kezdetben a három piacfelügyelő remekül ellátta a kisebb piacterek felügyeletét, azonban a kereskedelmi forgalom és az ebben áramló áruk számának növekedésével szükségszerűvé vált a piacfelügyelői „hivatali létszám” növelése is.

Személy szerint tehát a piacfelügyelői létszám növekedésének a gondolatával értet egyet. A sokrétű feladatok ellátásának megkönnyítése érdekében ez bizonyult a logikus döntésnek.

Egyetértve Arisztotelésszel hasonlóan vélekedett Edward E. Cohen³⁹⁷ is az agoranomoszok számával összefüggésben: szerinte szintén évente öt agoranomoszt választottak Athénba és ötöt Piraeusba, Athén kikötőjébe.

Platón részletesen ismerteti, hogy milyen rendészeti feladatai voltak a piacfelügyelőknek: 1. „a törvény szabta piaci rendet kell fenntartaniuk”; 2. a piacon levő kutakra és templomokra kell felügyelniük, hogy ezekben senki kárt ne tegyen; 3. a vétkezőket meg kell büntetniük (amely büntetés rabszolgák és idegenek esetén a testi fenyítés, kikorbácsolás, polgár esetén pedig száz drachmáig terjedő bírság lehetett).³⁹⁸ Emellett kiemelkedő fontossága volt piacfelügyeleti jogkörüknek, amelynek keretében gyakorlatilag 4. „az egész piaci forgalomra kellett felügyelniük”, ami „az embereknek a piacon való érintkezésére vonatkozik, hogy ne történhessen jogtalanság” továbbá 5. „ügyeltek arra, hogy a törvény szerint piacra kerül-e minden, amit a polgárok kötelesek az idegeneknek eladni, és a meghatározott napokon történjék az; 6. hogy az egyes termékek adásvétele megfelelő mennyiségben történjen; és 7. megfelelő helyen, figyelnek a törvények betartására és arra, hogy ne történjen hazugság, csalás, hamisítás, és ha bárki „hamisított portékát” hoz forgalomba, büntessék meg.³⁹⁹ A piacfelügyelők tehát vigyáztak az áruk tisztaságára és valódiságára, itt határozták meg, hogy az árusoknak mit szabad és mit nem. E piacra vonatkozó törvények pedig előírták, hogy a piacon lévő oszlopokra tegyék ki.⁴⁰⁰ Számos felirat arról tanúskodik, hogy léteztek ilyen jellegű oszlopokra karcolt adásvételi előírások,

³⁹⁵ ARISZTOPHANÉSZ: *Az Acharnabeliek*. 88. p

³⁹⁶ JAKAB 1988. 105. p

³⁹⁷ Edward E. COHEN: *Commercial Law*. In: Michael GAGARIN–David COHEN: *Ancient Greek Law*. Cambridge university Press. Cambridge. 2005. 292. p

³⁹⁸ PL. 764b–c.

³⁹⁹ PL. 849a, b, c, e; 850a; 881c; 913d; 917 b, c, d.

⁴⁰⁰ PL. 917e.

amelyek Knossosból, Abderából és Andániából származnak.⁴⁰¹ E feliratok alapján következtethetünk arra, hogy az agorának a területén az agoranomosok által előírt rendelkezések érvényesültek, amely szabályok megszegése szankciót is vont maga után. A források szerint az agoranomosok a kiskereskedelmet (*kapeliké*) felügyelték, amely tevékenységüket több részre oszthatjuk. Ide tartozott a piactér felügyelete és a közrend védelme, a piacszervezés, a jogszolgáltatás, a személyes kapcsolatok felügyelete és az eladásra kerülő áruk ellenőrzése.⁴⁰² Az ókori áruhamisítás szempontjából e két utóbbi feladatköre játszott nagy szerepet az agoranomosznak. Tehát az athéni poliszjogban felfedezhetők az eladott termék rejtett fizikai hibáiért történő helytállási kötelezettség mellett⁴⁰³ az áru hamisítására vonatkozó tiltó rendelkezések egyaránt.

Az athéni törvény általánosságban nagymértékben mentes volt a technikai komplexitástól. Ez megmutatkozik az athéni kereskedelemmel kapcsolatos szabályozásban is.⁴⁰⁴ Az athéni agorán érvényben lévő piacfelügyelői törvények vonatkoztak minden piacon eladásra kínált árura, monopolhelyzetet teremtve a valódi termékek számára. Hiszen az agoranomosok kizárták a kereskedelmi forgalomból a hamisított árukat.⁴⁰⁵

Ezek az áruhamisítást tiltó szabályok hasonló funkciót töltöttek be a kereskedelemben, mint napjainkban a minőségtanúsító, emellett árueredet- és származásjelző védjegyek, amelyek szintén a hamis termékek számának minimális szintre történő csökkentését célozzák. Ezeknek az agoranomosok által lefektetett hamisítást tiltó szabályoknak a jelenléte alátámasztja azt a tényt, hogy az ókorban ugyanolyan problémák merültek fel a hamisított árukkal összefüggésben, mint a mai világunkban. A hamis termékek kiszűrése rendkívül nehéz feladatot jelent a hatóságok számára a modern világban. Nehezíti a hatóságok dolgát napjainkban a fejlett technológia és ipar megjelenése, amely révén az eredeti árukhoz nagyon hasonló utánezeteket, hamisítványokat hoznak létre a hamisítók. A modern technológia hiánya ellenére szintén meglehetősen nehéz helyzetben voltak az agoranomosok is, hiszen a hamisítások és piaci csalások felderítése nem volt könnyű az ókori Görögországban sem.⁴⁰⁶ E csalárd cselekmények révén eladhatóak voltak a kevésbé friss termékek is, megtévesztve ez által a jóhiszemű vevőket. A görög piacfelügyelők széleskörű feladatainak létrejöttét éppen ezek az emberi magatartások hívták életre. Olyan méreteket mégsem öltött az áruhamisítás, hogy védjegyek által biztosított jogi oltalom legyen szükséges az ókorban. Viszont ezek az

⁴⁰¹ Ditt. Syll. 913.; Syll. Inscr. Graec. 753/6.

⁴⁰² JAKAB 1988. 107. p

⁴⁰³ Lásd bővebben: JAKAB Éva: *Az eladói kellákszavatosság esetei a görög jogban*. Szeged. 1989.

⁴⁰⁴ COHEN 2005. 292. p

⁴⁰⁵ SCHAPS 2077 113. p

⁴⁰⁶ JAKAB 1990. 74. p

áruhamisítást tiltó szabályok mindenképpen a védjegyek előzményeinek tekinthetők.

A személyes kapcsolatok feletti felügyelet során, a piacon adásvételi ügyleteket kötő személyek között létrejövő jogviszony ellenőrzését végezte az agoranomosz, ugyanis már ekkor köteles volt mindenki a „tisztességes kereskedelem” követelményének megfelelően eljárni.⁴⁰⁷ A népszerű árucikkek hamisítása ezzel nem egyeztethető össze. Tehát az agoranomosz figyel arra, hogy a kiskereskedelem színterén ne történjen csalás vagy hamisítás. Ezt Platón a következőképpen részletezi: „Aki pedig hamisított árut ad el, mert képtelen a mostani intésnek engedelmeskedni, ha valaki üzelve rájött, és rá tudja bizonyítani, a hatóság előtt bizonyítsa rá, s ez esetben ha rabszolga vagy metoikosz, őt illesse a hamisított áru; ha pedig polgár jött nyomára, ha nem bizonyítja rá a hamisítóra, tartsák rossz polgárnak, mint aki az isteneket rövidíti meg; ha pedig rábizonyította, ajánlja fel az árut a piacvédő isteneknek. Akiról pedig kiderül, hogy ilyesmit adott el, azon felül, hogy megfosztják a hamisítványtól, ahány drachmára tartotta az áruját, ugyanannyi korbácsütést mérjen rá a piaci hirdető, de előbb hirdesse ki, hogy miért fogja kapni a bűnös az ütlegeket.”⁴⁰⁸ E szövegrészlet szerint tehát tilos volt hamisított árut eladni és forgalomba hozni. Ha egy rabszolga vagy metoikosz a hatóság előtt bizonyítani tudta, hogy valaki a tilalom ellenére hamis árut adott el, akkor megtarthatta a hamisított árut, ha azonban polgár derítette fel a hamisítás tényét, köteles volt felajánlani a hamis terméket a piacvédő istenek részére. A hamisítókat súlyos szankciókkal büntették.⁴⁰⁹ Elkobozták magát a hamis terméket, emellett annyi korbácsütést kapott az elkövető, amennyiért a hamisítványt árulta. Azaz, ha ötven drachmaért kínálta a hamisított terméket, akkor ötven korbácsütést kapott. Továbbá a piaci kikiáltó kihirdette, hogy a bűnös miért bűnhődik, ami elrettentésül is szolgált és a bűnös is megszégyenítette nyilvánosan. Érdekes, hogy a hamisítvány elkobzása már itt szankcióként jelentkezik, ugyanúgy, mint a napjainkban is alkalmazható elkobzás és lefoglalás. Az ókorban a büntetéseket egyből végre is hajtották a piactéren.

„Nos mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy a hamisítás a hazugsággal és csalással rokon, velük alkot egy fajt, mellyel kapcsolatban a tömeg helytelenül azt a fordulatot szokta megjegyezni, hogy az ilyesmi az „adott pillanatban” helyénvaló lehet; de hogy hol és mikor „adódik az adott pillanat”, azt homályban és meghatározatlanul hagyják, s így ez a szólam gyakran okoz nekik is, másoknak is bajt. A törvényhozónak azonban nem szabad meghatározatlanul hagynia, hanem ahogyan mindig, ki kell jelölnie szűkebb vagy tágabb

⁴⁰⁷ JAKAB 1988. 109. p

⁴⁰⁸ PL. 917 d–e.

⁴⁰⁹ Vö. JAKAB 1988. 106. p

határokat, úgy most is világos választóvonalakat kell húznia.”⁴¹⁰

Vagyis Platón szerint a jogalkotónak kötelessége egzakt módon meghatározni és az emberek számára megszabni a piacon tanúsítandó megengedett, jogos magatartásokat. Szükséges pontosítani, hogy mely magatartás minősül már hamisításnak és mi tartozik még a megengedett cselekmények közé. Itt azonban a védelem a jóhiszemű és gondosan eljáró vevő személyére koncentrál és nem az eredeti termék létrehozójára, akinek az árúját leutánozták.

Az árucere–forgalomban részt vevő áruk kontrollja volt a legjelentősebb feladata a piacfelügyelőknek. Ezt bizonyítja Arisztotelész írása is: „az ő feladatukká teszik a törvények, hogy az összes árucikkre felügyeljenek, hogy csak tiszta és hamisítatlan cikkek kerüljenek eladásra.”⁴¹¹ Ennek során arra kellett ügyelnie az agoranomosznak, hogy ne kerüljenek hamisítványok a piacra.⁴¹² Továbbá figyelniük kellett a hamisított termékek mellett a hamisító személyek törvénybe ütköző cselekményeit is. Erre utalt Athenaeusz is, amikor egy olyan törvényt említett, amely tiltotta a halárusoknak, hogy vízzel locsolják az eladandó halat, ugyanis ha azt folyamatosan vizezték, frissebbnek tűnt. Az ilyen cselekmény pedig már hamisításnak minősült.⁴¹³ „Mert aki bármely dolgot meghamisít a piacon, az hazudik és csal, s amikor az isteneket is tanúl hívja esküszik, dacolva a piacfelügyelők törvényeivel és tiltásaival, sem az emberek előtt nem szégyelli magát, sem az isteneket nem féli.”⁴¹⁴ Platónnál is olvasható tehát, hogy megjelenik a hamisított áruk forgalmazásának tilalma és az Athenaeusz által említett törvény⁴¹⁵ kiemelte, hogy a kevésbé friss hal vizezése törvénybe ütköző magatartásnak minősült.⁴¹⁶

„Hazugságot, csalást, hamisítást – az isteneket bizonyosságul hívja – se szóval, se tettel senki el ne kövessen, ha nem akarja az istenek gyűlöletét magára vonni: márpedig ebbe a bűnbe esik az, aki hamis esküt téve nem törődik az istenekkel; továbbá az is, aki a felette álló emberek szemébe hazudik.”⁴¹⁷ A piac területén érvényesült tehát a hamisítást, csalást, hazugságot tiltó piacfelügyelői szabályozás, amelynek betartására az agoranomoszok ügyeltek.

Jogszolgáltatási tevékenységük⁴¹⁸ körében büntetéseket szabtak ki a görög

⁴¹⁰ PL. 916 d–e.

⁴¹¹ ARISZTOTELÉSZ: *Az athéni állam*. 51. p

⁴¹² JAKAB. 1988. 106. p

⁴¹³ ATHENAEUSZ: 6,225c.

⁴¹⁴ PL. 917 b.

⁴¹⁵ ATHENAEUSZ: 6,225c.

⁴¹⁶ Vö. JAKAB 1988. 110. p

⁴¹⁷ PL. 917d.

⁴¹⁸ Douglas Maurice MACDOWELL: *The Law in classical Athens*. Cornell University Press. 1986. 158. p leszögezi, hogy az agoranomoszokat kísérő sytophylakes illetve az emporion felügyelői szintén ilyen jogkörrel rendelkeztek.

piacfelügyelők. Emellett bírói hatáskörrel is bírtak az *agoranomoi* ha valaki tisztességtelenül járt el a piacon, vagy ha túlfizetés történt.⁴¹⁹

Az agoranomosok sokrétű feladatkörének jellege tartalmazta az ókori társadalmakat jellemző különlegességeket, azaz a politikai, vallási, gazdasági valamint jogi szektorok összeolvadását. Vagyis ekkor védjegyoltalom hiányában, állami felügyelet révén igyekeztek oltalmat biztosítani a piacon szereplő termékek és az azokat vásárlók számára. Ez a miatt is volt, hogy nem létezett elkülönült gazdasági szféra, hanem az csupán egyéb társadalmi viszonyokba beolvadva jelent meg.⁴²⁰ Ezt rendkívül jól tükrözi az agoranomosok piacrendészeti-, büntető és jogszolgáltató feladatköre. Az árucseré–forgalom során kialakuló egyenlőtlenségek kiküszöbölése érdekében nagymértékű állami ellenőrzésre volt szükség, amelyet az *agoranomoi* tisztségével valósítottak meg az ókori Athénban.⁴²¹

2. Az árucseré–forgalom legfőbb helyszíne az ókori Rómában

Nagy jelentőséggel bírtak a piacok az ókori Rómában, hiszen itt találkozott a kereslet és a kínálat. Nem voltak akkoriban védjegyek, reklámok, hirdetések, valamint marketingtechnika. Mindenki a piacon tudta a dolgait értékesíteni, vagy megvenni azt, amire éppen szüksége van. Azonban nem csak gazdasági, kereskedelmi szerepe volt a piactereknek az emberek életében, hanem szociális funkciója is. A piacok szociális szerepe, az ottani vallásgyakorlás, a piac szakrális funkciójának köszönhetően alakult ki. Különböző nagy vallási ünnepekhez meghatározott időpontokat kötöttek az évből, ekkor nagyobb vásárokat is tartottak, ahol nagy embertömegek vettek részt. Egyébként heti piacokat tartottak.⁴²²

2. 1. A római piac

Az ókori római birodalom területén az összes városnak volt piactere. Ez volt az ókori élet központja, Rómában is itt találkoztak egymással az emberek és itt bonyolították le a helyi kereskedelmet.⁴²³ Aki tehetett, mind a városban mind annak környékén élő ember, minden héten elment Rómába a piacra, hogy termékeit jó áron eladja, illetve megvegye azt, amire éppen szüksége volt.⁴²⁴ A piacok szociális funkcióval is bírtak. Itt intézték vitás ügyeiket az emberek, valamint vallási ünnepeiket is összekapcsolták gyakran az áruforgalommal. Később

⁴¹⁹ MACDOWELL 1986. 158. p

⁴²⁰ JAKAB 1988. 111. p

⁴²¹ JAKAB 1988. 112. p

⁴²² JAKAB Éva: *Stipulationes aediliciae. (A közzétételért való helytállás kialakulása és szabályai a római jogban)* József Attila Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága. Szeged. 1993. 9. p

⁴²³ Vö. K. D. WHITE: *Roman farming*. Cornell University Press. New York. 1970. 393. p

⁴²⁴ Ernst SPECK: *Handelsgeschichte des Altertums III. I.* Leipzig. 1905. 426. p

Livius⁴²⁵ úgy tájékoztatott, hogy a gazdaság fejlődésével hatalmas vásárcsarnokok is épültek a Tiberis mellett.⁴²⁶ A helyi kereskedelem egyre nagyobb jelentősége mellett kialakult a tengeri, távolsági kereskedelem is. A Kr. e. II. században a Földközi–tengeri kereskedelem egyik centrumává Délosz szigete vált.⁴²⁷ A tengeri kereskedelemmel együtt a kalózkodás is elterjedt, ami szoros kapcsolatban volt a rabszolga–kereskedelemmel. Strabon⁴²⁸ tudósítása szerint Déloszon naponta akár tízezer rabszolga is gazdát cserélt az óriási forgalomnak köszönhetően. Ezek alapján feltehetőleg nagyon strukturált és szervezett volt a kereskedelem, emellett specializált és szintén részletesen szabályozott volt a rabszolga–kereskedelem.⁴²⁹ A legtöbb kereskedő specializálódott meghatározott árukra, és csak azon városokat keresték fel, amelyekben már korábban sikeres üzleteket kötöttek. Róma hatalmas felvevőpiacnak számított, különösen a rabszolgák és egyéb távolról érkező termékek (selymek, fűszernövények és egyéb luxuscikkek) adásvételét illetően.⁴³⁰

A piacon szereplő termékek megjelölését bizonyítja az ókorban, hogy különös piaci szokás szerint a tengeren túlról jött rabszolgák lábát fehér festékekkel jelölték meg Plinius tudósítása értelmében.⁴³¹ Ezt támasztja alá Tibullus is, aki kedvese elvesztését sajnálva hozzátette, hogy a nő az alsóbb társadalmi rétegből származott és korábban látták fehérre festett lábbal: „*regnum ipse tenet, quem saepe coegit barbara gypsatos ferre catasta pedes.*”⁴³² Más tudósítások szerint egyes rabszolgákat kalappal a fejükön árultak a piactéren, arra utalva ezzel, hogy ezekért az eladó nem vállal felelősséget.⁴³³ E cselekmények modern értelemben véve minőségjelzésnek minősülnek, vagyis a fehér láb és a kalap a silányabb minőség jelzésére szolgált. Azaz rosszabb minőségű, tengeren túli hadizsákmányként szerzett, idegen eredetű rabszolgák kalappal, vagy fehér festékekkel történő megjelölése gyakorlatilag egyfajta minőségnek a tanúsítása az adott jelzés által. Ez alapján felfedezhető a védjegy minőségtanúsító funkciójának a megjelenése már a kialakult piaci szokásokban is. Vagyis ez alapján megállapítható, hogy a rossz minőség tanúsítása vált piaci szokássá. Az eladók igyekeztek a vásárlók tudomására hozni termékük minőségét, vagy a lábak fehérre festésével vagy akár egy kalappal. Láthatjuk tehát, hogy kialakultak bizonyos adatközlési módok már a

⁴²⁵ LIVIUS 40,51,2–7.

⁴²⁶ JAKAB 1993. 10. p

⁴²⁷ Lásd bővebben: MARÓTI Egon: *A délosi rabszolgapiac és a kalózkodás*. Antik tanulmányok. 1962.

⁴²⁸ STRABON 14,5,2.

⁴²⁹ Lásd bővebben a rabszolga–kereskedelemlről: ZIMMERMANN 1996. 311. p

⁴³⁰ L. CASSON: *Ancient Trade and Society*. Detroit. 1984. 79. p

⁴³¹ C. PLINIUS Secundus: *Naturalis historia*. 21,170. Természetrájk (XIV–XVIII. könyv) Fordította: HOFFMANN Zsuzsanna. Szeged. 2009.

⁴³² TIBULLUS 2,3,59–60.

⁴³³ GELLIUS: *Noctes Atticae*. (a továbbiakban: GELL. NA.)

piacfelügyelői szabályok megjelenését megelőzően.

A kötömbökre állított rabszolgának először a testét vették szemügyre a fogyasztók, ezért már alaptól meztelenül hozták a piacra az eladni kínált rabszolgákat, vagy ha nem akkor a vásárló kérésére is levetkőztették őket. Erejük és fiatalságuk alátámasztására kérhette a vevő, hogy ugráljanak, súlyos terheket cipeljenek, vagy egyéb fizikai feladatot bemutassanak.⁴³⁴ A gondos vásárló szinte mindenről kikérdezte a megvásárolandó rabszolgát. Többek között eredetéről, felmenőiről, képzettségéről, korábbi társadalmi állásáról, *peculium*áról stb.⁴³⁵

Ezeket a kialakult piaci szokásokat figyelembe véve alkották meg piaci rendelkezéseiket az *aediles curules*.

2. 2. Az *aediles curules*

Az *aediles curules* olyan tisztségviselői voltak Rómának, akik az *urbs* közrendjére felügyeltek.⁴³⁶ Piacfelügyelői működésük ez előbbi feladatkörükön belül nagy jelentőséget kapott a tisztség szakrális gyökerei ellenére.⁴³⁷ Az eladói kötelezettség jogintézménye, az eladói információszoolgáltatási kötelezettséget előíró vásárrendészeti szabályaik és az ezekhez kapcsolódó bíraskodási joguk keretében alakult ki. E szabályok létrehozásával ugyanis meghatározott információk közlésére kötelezték az eladókat az adásvétel tárgyát illetően. Ez az információszoolgáltatási funkció a napjainkban alkalmazott védjegyeknek is az egyik legfontosabb feladata, hiszen a védjegyek is tömörített információkat szolgáltatnak az általuk megjelölt termékről. Továbbá kiemelendő, hogy a védjegy információs funkciója abban nyilvánul meg, hogy a védjeggyel ellátott árurol tömörített, szimbolikus információkat továbbít a felhasználó részére. Ez nem egy minden részletre kiterjedő tájékoztatás, hiszen a védjegy csak tömörített információkat juttat kifejezésre, amely szimbolikus jellegéből is adódik.⁴³⁸

Megállapítható, hogy az *aediles curules* által megalkotott piacrendészeti szabályok ugyanolyan jelentőséggel bírtak az ókorban, mint ma a védjegyek, azaz információ adására kötelezték az eladókat a vevő számára az adott termékekről. Ha maga a védjegy jogintézménye még nem is létezett ekkor, annak funkciói, amelyek végül életre hívták e

⁴³⁴ QUINT. 2,16.

⁴³⁵ JAKAB 1993. 27. p

⁴³⁶ JAKAB Éva: *Aediles curules: Róma rendészeti igazgatása és ennek hatása a magánjog fejlődésére*. In: Tóth Károly: *In memoriam dr. Kovács István akadémikus, egyetemi tanár*. JATEPress. 1991. 131. p

⁴³⁷ JAKAB 1993. 33. p Vö. Th. MOMMSEN: *Römisches Staatsrecht II*. Leipzig. 1887. 483. p és O. KARLOWA: *Römische Rechtsgeschichte*. Leipzig. 1885. 249. p valamint H. SIBER: *Römisches Verfassungsrecht*. Lahr. 1952. 64. p

⁴³⁸ CSÉCSY 2002. 185. p

jogintézmény megalkotását, már egyértelműen jelen voltak. A védjegy információszolgáltatási funkcióját az *aedilis curules* szabályai a kor elvárásainak megfelelően ellátták. Rendelkezéseikkel meghatározott információk szolgáltatására kötelezték az eladókat, így még nem volt szükség védjegyre, mivel az árusok különféle módokon, szóban vagy írásban tájékoztatták a vevőket.

Siber azon a véleményen van, hogy az *aediles curules* a szakrális tevékenység mellett már kezdettől fogva bizonyos rendészeti feladatokat is kaptak, vagyis templomokra, szakrális célokat szolgáló építményekre vigyáztak és funkciójuk volt, hogy az idegen isteneket népszerűsítő istentiszteletet ellen intézkedjenek, valamint, hogy Róma újjáépítése érdekében szervezkedjenek a gallok pusztítását követően.⁴³⁹ A konzulok által levezetett *comitia tributa* nevű népgyűlésen megválasztott⁴⁴⁰ *aediles curules* szolgálókkal és segédekkel az oldalukon járták Róma városát.⁴⁴¹ Az *aediles curules* a *magistratus minores*⁴⁴² körébe sorolhatók, így nem rendelkeztek *imperiummal*, vagyis akár hivatali idejük időtartama alatt is keresetet indíthattak ellenük, viszont Gellius idejében az *aediles* már akkora tekintéllyel rendelkeztek, hogy nem mert senki keresetet indítani.⁴⁴³

Rendkívül nagy jelentősége volt az *aediles curules* feladatkörükből piacfelügyeleti tevékenységüknek. Figyeltek arra, hogy az eladáskor megfelelő súlyokat és mértékeket alkalmazzanak. E felügyelet körében, ha találtak hamis súlyokat, ezeket megsemmisítették⁴⁴⁴ és a csalárd kereskedő költségén újakat csináltattak. Az efféle hamisítások elleni állami fellépés már korán testet öltött. Az *aediles curules* igyekeztek a vásártereken gazdát cserélő termékek minőségét ellenőrzés alá vonni.⁴⁴⁵ Vagyis itt is megjelent a hamisításokat tiltó szabályozás a piactereken. Ha e kontroll során meghamisított árukat vagy csalárd, hamisító magatartásokat véltek felfedezni, akkor joguk volt ezeket megakadályozni illetve az utánzatokat elpusztítani.⁴⁴⁶ Ez a piacfelügyelői eljárás a Kr. e 254–184-ig tevékenykedő komédiaszerző Plautus vígjáték kontextusban történő tudósítása értelmében megszokott jelenség volt a piacon.⁴⁴⁷ Az *aediles* különleges piaci szabályainak kibocsátását az áru speciális volta vonta maga után. Az ember, mint árucseré tárgya sajátos jellemzőkkel bírt és a rabszolgák eredetére vonatkozó információszolgáltatási kötelezettség egyfajta eredetanúsítási

⁴³⁹ H. SIBER: *Römische Verfassungsrecht*. Lahr. 1952. 64. p. vö. JAKAB 1993. 40. p

⁴⁴⁰ VARRO: *De Re Rustica* (a továbbiakban: *Rust.*) 3,17,1. és GELLIUS: *NA.* 7,9,2.

⁴⁴¹ GELL. *NA.* 13,13,4. vö. JAKAB 1993. 40. p

⁴⁴² Vö. Th. MOMMSEN: *Römische Staatsrecht II*. Leipzig. 1887. 483. p

⁴⁴³ GELL. *NA.* 13,13,5.

⁴⁴⁴ D. 19,2,13,8 ULP 32 *ed.*

⁴⁴⁵ JAKAB 1993. 40. p

⁴⁴⁶ PLAUTUS: *Rudens*. 372. (a továbbiakban: *PLAUT. Rud.*)

⁴⁴⁷ PLAUT. *Rud.* 374.

kötelezettségnek minősült. Tehát itt jelent meg először a védjegy mai értelemben vett eredet- és származásjelző funkciója. Az aediliszek rendelkezéseikkel eredet- és származásánúsítási kötelezettséget teremtettek, azzal, hogy kötelezték az eladókat, hogy tüntessék fel a rabszolga eredetét, vagy, hogy honnan származott.

Az *aediles* jogkörébe beletartozott a *multae dictio*, ami büntetéskiszabást tett lehetővé számára, a hamisító és csalárd személyekre nézve.⁴⁴⁸ Eszerint elrendelheték a hamisító személyek megkorbácsolását, megbotozását vagy rájuk pénzbüntetés kiszabását.⁴⁴⁹ Az aediliszek a piactéren kereskedő eladókat információk szolgáltatására kötelezték az áruval kapcsolatosan, amelyet el kívántak adni. Tehát ha valaki a piactéren rabszolgát akart eladni, köteles volt arról gondoskodni, hogy a vevő bizonyos információkat megkapjon az áruról. Gellius tudósítása szerint (Gell. NA. 4,2,1):

„In edicti aedilium curulium, qua parte de mancipiis vendundis cautum est, scriptum sic fuit: „Titulus servorum singulorum scriptus sit curato ita, ut intellegi recte possit, quid morbi vitiive cuique sit, quis fugitivus errove sit noxaeque solutus non sit.

Eszerint az aediliszek ediktumának azon részében, amely a rabszolgák eladását szabályozza, így írták: „(az eladó) gondoskodjon arról, az egyes rabszolgák titulusa úgy legyen megírva, hogy jól észlelni lehessen, hogy melyiknek mi a betegsége vagy hibája, melyik szökött vagy csavargó és melyik okozott kárt, amelyet nem térítettek meg.” E szövegrészlet értelmében a rabszolga nyakába akasztott táblára, *titulusra* rögzítették az áruval kapcsolatos információkat, aminek használata széles körben elterjedt volt. Az *aediles* meghatározták, hogy milyen információkat kell ezen feltüntetni. E *titulus* tehát a védjegy szerepét töltötte be, tömörített információkat szolgáltatva az eladandó termékről.

Ulpianus is említést tesz az eladói információszolgáltatási kötelezettségről (D. 21,1,1,1):

„Aiunt aediles: „Qui mancipia vendunt certiores faciant emptores, quid morbi vitiive cuique sit, quis fugitivus errove sit noxaeque solutus non sit: eademque omnia, cum ea mancipia venibunt, palam recte pronuntianto.”

Vagyis az aediliszek elrendelik: „Akik rabszolgákat adnak el, hozzák a vevő tudomására, melyiknek mi a betegsége vagy hibája, melyik szökött vagy csavargó és melyiket terheli noxa; mindezt, amikor rabszolgákat adnak el, kötelesek helyesen és nyilvánosan kijelenteni.”

Gelliusnál a *titulus* kitöltési módozatát határozták meg az aediliszek, Ulpianus viszont pontosabban fogalmaz: *certiores faciant emptores*, azaz tudassák a vevővel a betegségeit és a

⁴⁴⁸ PLAUT. *Rud.* 374.

⁴⁴⁹ A pénzbüntetés mértékét már a Kr.e. V. században megszabták. A *multa maxima* 3020 as, eredetileg 30 marha és 2 birka ára volt, Vö. Fest. 144,237, Gell. NA 4,14 10,6 11,1,2, val. Max. 6,1,7,8,1, suet. Tib. 2, Cic. Ver.1,12,36, 5,67,173, Liv. 8,22,2 25,2,9, 38,35, J. Bleicken, SZ 76 (1959) 370. k., Leifer, *Gewaltgedanke* 280. és k., Caser, *Jurisdiktion* 179. lj. 33.,190. lj. 99. Idézi: JAKAB 1993. 44. p

hibáit.⁴⁵⁰

Az *Ulpianus* fragmentumot tovább elemezve (D. 21,1,1,1):

Ulpianus 1 ad edictum aedilium curulim:

Aiunt aediles: „qui mancipia vendunt certiores faciant emptores, quid morbi vitiiue cuique sit, quis fugitivus errove sit noxave solutus non sit: eademque omnia, cum ea mancipia venibunt, palam recte pronuntianto, quodsi mancipium adversus ea venisset, sive adversus quod dictum promissumve fuerit cum veniret, fuisset, quod eius praestari oportere dicitur: emptori omnibusque ad quos ea res perinet iudicium dabimus, ut id mancipium redhibeatur. si quid autem post venditionem traditionemque deterius emptoris opera familiae procuratorisve euis factum erit, sive quid ex eo post venditionem natum adquisitum fuerit, et si quid aliud in venditione ei accesserit, sive quid ex ea re fructus pervenerit ad emptorem, ut ea omnia restituat. item si quas accessiones ipse praestiterit, ut recipiat. item si quod mancipium capitale fraudem admiserit, mortis consciendae sibi cause quid fecerit, invehentem depugnandi causa ad bestias intromissus fuerit, ea omnia in venditione pronuntianto: ex his enim causis iudicium dabimus, hoc amplius si quis adversus ea sciens dolo malo vendidisse dicitur, iudicium dabimus.”

Tehát az aediliszek elrendelik: „Akik rabszolgákat adnak el, hozzák a vevő tudomására, melyiknek mi a betegsége vagy hibája, melyik szökött vagy csavargó és melyiket terheli noxa; mindezt, amikor rabszolgákat adnak el, kötelesek helyesen és nyilvánosan kijelenteni. Ha egy rabszolgát ezekkel az előírásokkal ellenkezően adnak el, vagy nem olyan állapotban volt, mint amit az eladó az eladáskor mondott vagy ígért, ami miatt a vevő állítja, hogy az eladó helytállni köteles: akkor a vevőnek és mindazoknak, akikhez a dolog tartozik, megadjuk a perlési lehetőséget arra, hogy a rabszolga visszavéttessék. Ha azonban a rabszolga állapota az eladás és átadás után rosszabbodott a vevő, annak háza népe vagy *procurator* cselekménye folytán, vagy ha az a (rabszolgánő) az eladás után szült, vagy a (rabszolga) másként szerzett valamit, és ha az eladásnál valami járulékként lett átadva, vagy ha a vevő ebből a dologból gyümölcsöket szerzett, akkor mindezt vissza kell térítenie. Éppúgy, ha a rabszolga halálbüntetéssel fenyegetett bűncselekményt követett el, öngyilkosságot kísérelt meg vagy az arénában vadállatokkal való harcra ítélték, mondják meg mindezt eladáskor; ezen okok miatt ugyanis megadjuk a perlési lehetőséget.” Azon kívül megadjuk a perlési lehetőséget, ha (a vevő) állítja, hogy (az eladó) tudva csalárdul ezekkel (az előírásokkal) ellenkezően adott el.⁴⁵¹ *Ulpianus* ehelyütt pontosan idézi az *aedilis curulis* edictumát, amely szerint az eladónak kötelessége a vevő tudomására hozni az eladott rabszolga esetleges hibáit (betegségét, különböző tulajdonságait, nemzetiségét, meg nem fizetett *nox*a terheli–e). Ezzel később foglalkozom. Az edictum fejlődésére egyfajta réteges fejlődés volt jellemző.⁴⁵² Ennek

⁴⁵⁰ JAKAB 1993. 47. p

⁴⁵¹ JAKAB Éva: *Forum Romanum*. 101. p

⁴⁵² Vö. HAUSMANINGER Herbert–SELB Walter: *Römisches Privatrecht*. 9. kiadás. Wien: Böhlau. 2001.

értelmében a későbbi *magistratus* átvette a magot, hozzátoldott.⁴⁵³

Összegezve az *aedilis curulis edictuma* a következő hibakatalógust tartalmazta, amelyért az eladó helytállási kötelezettséggel tartozott: a rabszolga betegségeiért, hibáiért, ha szökött volt vagy csavargó szintén felelt, ha noxa terhelte, vagy ha olyan kárt okozott, amelyet még nem térítettek meg, vagy ha súlyosabbnak minősülő bűncselekményt követett el.

Jogi problémaként felmerült, hogy eladásra kerülhet-e rabszolga a megfelelő információszolgáltatás, tájékoztatási kötelezettség teljesítése nélkül? Illetve, ha később nem az eladó állításának megfelelően viselkedik a rabszolga, vagy nem az ígért tulajdonságokkal rendelkezik kötelezhető-e helytállásra az eladó? Illetve az adásvételi jogügylet sikertelensége esetén, hogyan megy végbe az *in integrum restitutio*, az eredeti állapot helyreállítása?

Egyértelmű jogi válasz nehezen születhet, hiszen természetesen fizikai értelemben eladható így is az áru, azonban ha a későbbiekben felmerül valamilyen hiba, azért az eladó helytállással fog tartozni. Kötelezhető, az aediliszi ediktum alapján, hogy helytálljon.⁴⁵⁴ A hibás áru és annak az eladása után keletkezett gyümölcsei visszaszolgáltatásra kerültek az eladónak a vételárnak a vevő részére történő visszaszolgáltatása mellett.

A fenti jogi válasz indokolása, hogy az aediliszek információszolgáltatásra, tájékoztatásra kötelezték az eladókat, így aki rabszolgát akart eladni a piactéren, köteles volt biztosítani a vevők számára, hogy hozzájussanak a kellő adatokhoz a kérdéses áruval kapcsolatosan. Ha a kereskedők nem az ediktumnak megfelelően jártak el, vagy akár csalárdul kötöttek ügyleteket, az aediliszek a vevők védelmére keltek, és helytállásra kötelezték az árusokat.

Ulpianus részletezi azt is, hogy az eladók kötelesek a rabszolga nemzetiségét közölni, tehát egyfajta származás és eredetjelzési kötelezettséget teremtettek az árusok számára az *aedilis curulis* szabályai, amelyet ma a származás- és eredetjelzők valamint a védjegyek töltenek be (D. 21,1,31,21):

„*Qui mancipia vendunt, nationem cuiusque in venditione pronuntiare debent: plerumque enim natio servi aut provocat aut deterret emptorem: idcirco interest nmostra scire nationem.*”

Eszerint akik rabszolgákat adnak el, köteles az eladáskor közölni annak nemzetiségét: a rabszolga nemzeti hovatartozása ugyanis vagy vásárlásra csábítja, vagy elriasztja a vevőt: ezért érdekünkben áll, hogy ismerjük a nemzetiséget.⁴⁵⁵ A rabszolga nemzetiségének a közlési kötelezettségével teljes mértékben ellátható a védjegyek származásjelző funkciója, és ha a

⁴⁵³ Vö. MOLNÁR–JAKAB 2015. 57. p

⁴⁵⁴ JAKAB 1991. 148. p vö. WACKE SZ 94. 1977. 202. p

⁴⁵⁵ JAKAB Éva: *Forum Romanum*. 102. p

rabszolga eredete felírásra került a *titulusra*, akkor a *titulus* gyakorlatilag származás- és eredetjelzővé vált, tanúsítva az áru származását valamint eredetét. Az ilyen jellegű adásvételi szabályozás későbbi kiegészítésként kerülhetett az ediktumba, és ezt követően az adásvétel lebonyolításáról szóló iratokban mindig feltüntetésre került a rabszolga származási helye.⁴⁵⁶ Vagyis eszerint minden adásvételi okiratban feltüntettek egy származásjelzőt, amely utalt a rabszolga nemzetiségére és származási helyére (D. 21,1,31,21):

„Qui mancipia vendunt, nationem cuiusque in venditione pronuntiare debent: plerumque enim natio servi aut provocat aut deterret emptorem: idcirco interest nmostra scire nationem: praesumptum etenim est quosdam servos bonos esse, quia natione sunt non infamata, quosdam malos videri, quia ea natione sunt, quae magis infamis est. quod si de natione ita pronuntiatum non erit, iudicium emptori omnibusque ad quos ea pertinebit dabitur, per quod emptor redhibet mancipium.”

Vagyis akik rabszolgákat adnak el, köteles az eladáskor közölni annak nemzetiségét: a rabszolga nemzeti hovatartozása ugyanis vagy vásárlásra csábítja, vagy elriasztja a vevőt: ezért érdekünkben áll, hogy ismerjük a nemzetiségét vagy egyéb tulajdonságát. Az ugyanis az általános vélemény, hogy egyes rabszolgák jók, mert a nemzetük nem becstelen, mások viszont rosszak, mert olyan nemzetiségűek, amely becstelen. Ha tehát a nemzetiségről nem nyilatkoznak, akkor a vevőnek és mindenkinek, akit a dolog illet, keresetet adnak, amely által a vevő visszaadhatja a rabszolgát.⁴⁵⁷ Az aediliszek kötelezték tehát az eladókat az áruval összefüggő információszolgáltatásra, külön kiemelve később az áru eredetének a kötelező közlését. Széles feladatkörükből e piacfelügyeleti funkciójuk, amely révén előírták a megfelelő tájékoztatási kötelezettséget rendkívül jelentős volt.⁴⁵⁸

A fragmentum szerint az eladók kötelesek voltak közölni vevőikkel, hogy az általuk értékesíteni kívánt rabszolga milyen nemzetiségű. A rabszolga nemzetisége az eladó által közlendő lényeges jellemzők egyike volt.⁴⁵⁹ Előfordult, hogy egyes vevők már eleve úgy mentek a piactérre, hogy meghatározott munkára meghatározott nemzetiségű rabszolgát kerestek.

Jogi problémaként felmerül, hogy eladható-e a rabszolga anélkül, hogy a vevőnek tudomása lenne annak nemzetiségéről? Milyen módon kell közölnie az eladónak a vevővel a rabszolga nemzetiségét, és ez formális ügylethez kötődik-e?

Természetesen eladható a rabszolga anélkül, hogy a vevő tudna annak nemzetiségéről.

⁴⁵⁶ JAKAB 1993. 48. p

⁴⁵⁷ JAKAB Éva: *Forum Romanum*. 102. p

⁴⁵⁸ Vö. G. ROTONDI: *Leges publicae populi romani*. Milánó. 1912. 275. p és H. SIBER: *Römisches Verfassungsrecht*. Lahr. 1952. 201. p

⁴⁵⁹ VARRO: *Rust.* 1,17, 4–7. Az azonos nemzetiségű, vagy közös származású rabszolgákat nem volt érdemes együtt tartani, mert könnyen feszültségeket szülhetett. Vö. JAKAB 1993. 49. p

De mivel a kereskedők kötelesek voltak közölni a rabszolga nemzetiségét az aediliszi rendeletek értelmében a vevő az adásvétel megkötése után elállhatott a vételtől, visszaadhatta a rabszolgát (*redhibitio*) ha a nemzetiséget egyáltalán nem, vagy hamisan közölte az eladó.⁴⁶⁰ A rabszolgák nyakába akasztott ún. *titulusra*, egyfajta kis táblácskára írták rá az eladók a rabszolga nemzetiségét és egyéb jellemzőit. E cselekménnyel pedig eredet- és származásjelzést valósított meg az eladó, hiszen ha a *titulusra* ráírta a rabszolga eredetét vagy származását, a táblácska eredet- illetve származásjelzővé vált.

A jogi problémákra adott válaszok a következőképpen indokolhatók: a rabszolgák nemzetiségét, tulajdonságait, származási helyét mindig feltüntették az adásvételi okiratokban. Az aediliszek arra kötelezték rendeleteikben a kereskedőket, hogy közöljék a rabszolga nemzetiségét, származását a vevőkkel. Ebben az esetben tehát a *titulus* modern értelemben vett származásjelzőnek minősült.

Az adásvétel lebonyolításának Varro⁴⁶¹ által leírt folyamatában kérdések és feleletek követték egymást. A vevő szerepköréhez tartozott az is, hogy az eladót körültekintően kikérdezze az áru lényeges tulajdonságairól. Ha ezt elfelejti vagy elhanyagolja, akkor az ebből származó kockázat őt magát sújtja. A válaszok igaz, valós voltáért az eladó tartozik helytállással. A „kockázatosztás szabályai” alapján mindegyik fél azért a faktorért tartozik helytállással, amelyet ő maga tud kontrollálni. A vevő dolga tehát, hogy a szükséges kérdéseket feltegye, az eladó kötelessége viszont, hogy azokra becsületes választ adjon.

Az eladó csak akkor köteles helytállni, ha azt kifejezetten magára vállalta. Ha azonban az eladó konkrét információkat ad, amelyek a rabszolga vételárát lényegesen befolyásolják, akkor felelnie kell kijelentéseiért. Nehéz megvonni a határvonalat a pusztá dicséret és a jogi kötőerővel bíró *dictum* között. Varro leírásában⁴⁶² a formátlan alkudozás után a felek megegyezésük lényeges pontjait kérdés-felelet formájában még egyszer rögzítik. Ezek után a vevő *stipulatio*val ígéri a vételár megfizetését, az eladó pedig helytállást a jog- és kellékhibákért.⁴⁶³ Ha a felek az árut és a vételárat már kikötötték, kizárólag a *stipulatio*

⁴⁶⁰ D. 21,1,31,21. Ulpianus 1 *ad edictum aedilium curulim*

„*Qui mancipia vendunt, nationem cuiusque in venditione pronuntiare debent: plerumque enim natio servi aut provocat aut deterret emptorem.*”

„Akik rabszolgákat adnak el, köteles az eladáskor közölni annak nemzetiségét.”

⁴⁶¹ VARRO: Rust. 2,2,5.

⁴⁶² VARRO: Rust. 2,2,5.

⁴⁶³ F. PRINGSHEIM: *Das alter der ädilischen actio quanti minoris*. SZ 69. 1952. 256. p úgy véli, hogy az *aediles curules* piaci szabályaikat és az eladói kellékszavatosság jogintézményét a görög agoranomoszok piaci rendelkezéseinek mintájára alkották meg. Ezzel szemben JAKAB 1993. 48. p úgy nyilatkozik, hogy csupán közvetett hatással lehettek az agoranomoszi szabályok a római piacfelügyelői szabályokra, valószínűtlen, hogy mintául használták volna a görög piacfelügyelői rendelkezéseket a rómaiak. E piaci rendelkezések közötti

elhangzását követően történt meg a vételár kifizetése és a dolog átadása. Mindezek alapján megállapítható, hogy a két szerződő fél pozíciója viszonylag kiegyensúlyozott volt.

Az *antiqua formula* tehát megadta a szerződés rögzítésének a folyamatát, valamint a jogügylet tartalmát. Ez a „szerződési minta” egyfajta tanács, ajánlás, amely a feleknek az adásvételi ügyletkötéssel kapcsolatos útmutatást adott.⁴⁶⁴ A Varro-féle formula már egy régebben kialakult gyakorlatra utal. A rabszolga „szökevény” volta különös jelentőséggel bírt a rabszolgatartó társadalomban. A szökött rabszolga üldözésében a rabszolgatartók kötelesek voltak kölcsönös segítséget nyújtani egymásnak.⁴⁶⁵

2. 3. A dáciai viaszostáblák garancia stipulációi (law in action)

Viaszostáblákat fedeztek fel Dáciában először 1786-ban, amely viaszostáblák többnyire kisméretűek voltak, körülbelül 10 centiméter széles és 14 centiméter hosszúak. Puhafa táblákat véstek ki, amelyekbe viaszréteget öntöttek, majd egy erre készült fém íróeszközzel (*stilus*) írták az írnokok a rögzítendő szerződés szövegét.⁴⁶⁶

Teljesen ép szöveggel rendkívül kevés okirat maradt fenn. A legtöbb szerződésben szerepel a kötelező információszoolgáltatási kötelezettség és a rejtett hibákért való helytállást rögzítő klauzula.⁴⁶⁷ A rabszolga szökésre való hajlama amellet, hogy egy bizonyos jellemhiba volt a legsúlyosabb bűnnek számított egy rabszolga-kereskedő vagy egy *dominus* szemében. Teljesen máshogy értékelték azokat a rabszolgákat, amelyek már egyszer vagy akár többször is megkísérelték a szökést. A rabszolga előéletében előforduló meghatározott körülmények, tulajdonságok csökkent értékűvé tehatték az árut, szemben az olyan rabszolgákkal, akik még soha nem próbáltak elszökni gazdájuktól.⁴⁶⁸ Az áru egészséges fizikai állapotáért következetesen garanciát vállaltak az árusok, valamint kiemelték, hogy a rabszolga nem volt *noxával* terhelve, nem szökött el és még nem is próbált elszökni soha, illetve nem volt csavargó. A vevőktől azonban elvárták, hogy alaposan vizsgálják meg a megvásárolni kívánt

hasonlóság miatt alakulhatott ki, hogy mind a görög, mind a római piacfelügyelők az akkoriban kialakult piaci szokásokra támaszkodva hozták meg szabályaikat.

Személy szerint egy köztes álláspontot képviselek ezzel kapcsolatban, tehát hatással voltak e szabályok kialakulására az addig létrejött piaci szokások is, mindkét területen. Emellet bizonyos fokú görög hatás is megfigyelhető a római piacfelügyeleti szabályok esetében. Tehát mindkét előbbi szerzőnek igazat adva, szerintem nézeteik nem zárják ki egymást.

⁴⁶⁴ JAKAB 1993. 68. p

⁴⁶⁵ PÓLAY Elemér: Az eladói kötelezettség a preklasszikus római jogban. In: *Acta juridica et politica*. Szeged. 1964. 36. p

⁴⁶⁶ JAKAB Éva: Apropó jogharmonizáció: gondolatok az ókori kötelezettségi modell kapcsán. In TÓTH Károly: *Acta Juridica et politica Tomus LXI. Fasc 1–26. In memoriam Nagy Károly*. Acta Universitatis Szegediensis, Szeged 2002. 225–226. p továbbá Leopold WENGER: *Die Quellen des römischen Rechts*. Wien. 1953. 55. p

⁴⁶⁷ JAKAB 1993. 77. p

⁴⁶⁸ PÓLAY 1964. 36. p

terméket, és az arra elhelyezett, mai fogalommal élve védjegyként szolgáló *titulust*,⁴⁶⁹ amely megvizsgálási kötelezettség a *caveat emptor* alapelvéből következik.⁴⁷⁰

A dáciai viaszostáblák adásvételi okiratai között három rabszolgavétel és egy házvétel⁴⁷¹ maradt ránk. A római formalitások betartásával hozták létre mind a négy szerződést a szerződő felek. Specialitása ezeknek az okiratoknak, hogy a *peregrinus* szerződést kötő személyek tulajdon-átruházási szerződésként a *mancipatiot* alkalmazták, viszont a római birodalmi jog értelmében ilyet kizárólag *commerciummal* bíró személyek köthettek meg érvényesen.⁴⁷²

Az adásvételi okiratok bevezetőjében szerepel olyan kifejezés, amely utal a *mancipatiós* tulajdon átruházásra. A viaszostáblák *mancipatióra* utaló jogügyleteit eszerint olyan peregrinusok kötötték, akik *commerciummal* nem rendelkező személyek voltak, viszont a *praetor* által megalkotott formátlan adásvételi ügylet esetén nem volt szükséges, hogy a szerződő felek rendelkezzenek *commerciummal*. A *commerciummal* nem rendelkező peregrinusok által kötött *mancipatiós* ügyletek érvénytelennek minősültek. Csak a *commerciummal* rendelkező peregrinusok köthettek *mancipatiót*. A szerződést kötő peregrinusok betartották a *mancipatióval* összefüggő formai követelményeket, hiszen nem eredményezhette volna az ismert civiljogi hatásokat a szerződés.⁴⁷³ Tehát az erdélyi viaszostáblák csupán utalnak a *mancipatióra*, viszont annak egzakt lefolyásáról nem tájékoztatnak. Már a *mancipatio* formalizmusának az enyhüléséről nyújtanak tanúbizonyságot a viaszostáblák, mivel nem rögzítették a *libripens*, azaz mérlegtartó és az *antestatus* nevét sem. Az a tény is a formaságok elhagyására enged következtetni, hogy a *mancipatiót* és a vételt együtt tárgyalják (*emit mancipatione accepit*). Az adásvételi szerződés végén feltüntetésre került hét személy és a pecsétek, azonban nem kapunk tájékoztatást, hogy mely személy milyen szerepben vett részt az aktus lebonyolításánál.⁴⁷⁴ Az ókori gyakorlatban a tulajdonátruházó aktus úgy történhetett, hogy a rabszolgát a rajta lévő kiegészítőkkal együtt *mancipálták*. Ezek nem minősülnek a rabszolga alkatrészeinek, kizárólag *traditio* tárgyai lehetnek. Ha a rabszolgán lévő kiegészítő vagy ruha nagyobb értéket képviselt, akkor a *nuncupatióban* ezt rögzítették.⁴⁷⁵ Elemezve az adásvételi szerződések felépítését,

⁴⁶⁹ GELL. NA. 4,2,1: *Titulus servorum singulorum scriptum sit curato ita...*

⁴⁷⁰ JAKAB 1993. 26. p

⁴⁷¹ MOLNÁR Imre: Egy dáciai házvételi szerződésből levonható tanulságok, különös tekintettel mai jogunkra nézve. In: JUSZTINGER János és PÓKECZ-KOVÁCS Attila: *Jogtörténeti Tanulmányok IX.* PTE ÁJK. Pécs. 2008. 257. p

⁴⁷² PÓLAY Elemér: *A dáciai viaszostáblák szerződése.* Budapest. 1972. 131. p

⁴⁷³ PÓLAY 1972. 132. p és hasonlóan nyilatkozik JAKAB 1993. 77. p

⁴⁷⁴ PÓLAY 1972. 133. p

⁴⁷⁵ PÓLAY 1972. 138. p

megállapítható, hogy szerkezetileg három egységből állnak ezek az okiratok. Az első rész tartalmazza a szerződés alanyait, tárgyát, és a tulajdon-átruházás aktusát. Emellett a felek megjelölése mellett jelentkezik a vételár is és az áru megnevezése.

Fontos volt annak a feltüntetése is, hogy a rabszolga honnan származott, mert gyakran meghatározó volt amiatt, hogy a rabszolga milyen munkákat tud végezni. Az *edictum* is figyelembe vette ezt, hiszen kötelezte az eladókat arra, hogy közöljék a vevővel rabszolgájuk nemzetiségét.⁴⁷⁶ Ezek mellett egy rabszolgatartónak is érdemes volt tudnia, hogy az általa árusított termék honnan származik, hisz az azonos eredetű rabszolgák tartása ugyanazon helyen akár kellemetlenségeket is okozhatott.⁴⁷⁷

Ulpianus a rabszolga nemzetiségét csak azért tartja lényegesnek, mert az ő korában meghatározott nemzetiségűekkel szemben bizonyos előítéletek érvényesültek.⁴⁷⁸ Az aediliszek kötelezővé tették a származás feltüntetési kötelezettség megalkotásával a származásjelzést. Ez a mai védjegyeknek fontos funkciója, ami most visszaköszön az ókorból. Ez már a harmadik védjegyfunkció feltűnése az ókorban, a korábban tárgyalt információszolgáltatási és minőségjelző funkció előzményének a megjelenése után. Ahogyan ma is, vagy elrettentette a vevőt a vásárlástól, vagy ösztönözte vásárlásra az adott rabszolga nemzetisége.

A *mancipatió*t a régi jog előírása szerint rabszolgánként volt szükséges lebonyolítani. Erre közvetetten a bonitár tulajdon megjelenése is utal, amelynek szerepe az volt, hogy bizonyos rabszolgatömeg vételekor ne mindegyik rabszolgára kelljen elvégezni a *mancipatio* aktusát, hiszen ez rengeteg időbe került volna, lelassítva a rabszolgapiac árucseré-forgalmát.⁴⁷⁹

Az erdélyi *mancipatiós* adásvételi okiratokban szereplő tulajdon-átruházási aktus tárgya kizárólag egy-egy rabszolga, szemben ezzel, a pompeji *fiduciarius mancipatio* tárgyaként már két rabszolga szerepel. Ez utal arra is, hogy a külön-külön lezajló *mancipatiós* aktusok dokumentálhatóak voltak egyetlen okiratban is, ha a *mancipatió*kat az azokkal összefüggő szerződés összefoglalta. A második részben található az eladói garancia az *evictió*ért illetve az adásvétel tárgyának rejtett fizikai hibáival kapcsolatosan. Az *evictió*ért történő garanciastipulációk voltak itt, továbbá ha volt kezes, akkor az általa tett *stipulatio* is itt

⁴⁷⁶ D. 21,1,31,21. ULP. 1 *ad edictum aedilium curulim*:

„*Qui mancipia vendunt, nationem cuiusque in venditione pronuntiare debent: plerumque enim natio servi aut provocat aut deterret emptorem: idcirco interest nmostra scire nationem.*”

„Akik rabszolgákat adnak el, köteles az eladáskor közölni annak nemzetiségét.”

⁴⁷⁷ PÓLAY 1972. 146. p

⁴⁷⁸ JAKAB 1993. 49. p Vö. VARRO *Rust.* 2,10,4. úgy nyilatkozik, hogy a legjobb pásztor rabszolgák a Duna környékéről származtak.

⁴⁷⁹ PÓLAY 1972. 148. p

található.⁴⁸⁰ A harmadik részben a vételár rögzítése volt mind a négy szerződésben. *Mancipatiós* okirataink jellegük szerint *testatiók*, azaz bizonyító okiratok, amelyek a gyakorlatban megkötött aktus megtörténtének a bizonyítására szolgáltak.⁴⁸¹ Ezt támasztja alá objektív szövegezésük, illetve az, hogy az alápecsételők száma megegyezik a *mancipatió*nál szereplő személyek számával, tehát mindkét esetben hét személy volt feltüntetve pecsételőként.

Megállapítható, hogy az okiratok bizonyos formakopásról tanúskodnak a többi itáliai *mancipatiós* okirattal szemben, ami a *libripens* és az *antestatus* nevének feltüntetésének elhagyásában, valamint abban nyilvánult meg, hogy a *mancipatió*t együtt tárgyalja az okirat az adásvétellel.

Az aediliszi szabályokat olyan rabszolgavételekre is használták, amelyek kívül estek a piacterek, csarnokok területein. Dáciában az aediliszi szabályok nem voltak kötelezően érvényben, viszont a római fórumok provinciális gyakorlata és emiatt a *peregrinus praxis* befogadta saját jogrendszerébe ezeket a rendelkezéseket, leginkább a birodalmi jog alapján kialakult vételi formulárék segítségével.⁴⁸²

Az alábbi adásvételi okirat a dáciai viaszostáblákból⁴⁸³ tanúsítja, hogy az adásvételi szerződést okiratba foglalták a konszenzus megszületését követően. Ez az elemzés alá vont okirat egy rabszolga adásvételnek a menetét mutatja be. Remekül szemlélteti azt, hogy az eladónak hogyan kellett eleget tennie információadási kötelezettségének. E római hatásokat⁴⁸⁴ tükröző szerződés tipikus példa a fentebb jellemzett és a korszakban uralkodó szerződéses sémára:

FIRA III 88 (Kr.u. 142), adásvételi szerződés rabszolgáról

„Dasius Breucus emit mancipioque accepit puerum Alaustum sive is quo alio nomine est, natione Grecum., apochatum pro unciis duabus, DC de Bellico Alexandri, fide rogato M. Vicio longo. Eum puerum sanum traditum esse, furtis noxaque solutum, erronem fugitium caducum non esse praestari; et si quis eum puerum, quo de agitur, partemve quam quis ex eo evicerit, quo minus emptorem supra scriptum eumve, ad quem ea res pertinebit, uti frui habere possiderque recte liceat; tunc quantum id erit, quod ita ex eo evictum fuerit, tantam pecuniam duplam probam recte dari fide rogavit Dasius Breucus, dari fide promisit Bellicus

⁴⁸⁰ PÓLAY 1972. 144. p

⁴⁸¹ PÓLAY 1972. 149. p

⁴⁸² PÓLAY 1972. 154. p

⁴⁸³ E szerződések formaiságához lásd: Pólay Elemér: *A dáciai viaszostáblák szerződésai*. Budapest. 1972. 40. p továbbá Pólay Elemér: *Veträge auf Wachstafeln aus dem römischen Dakien*. ANRW II. 14. 1982. 509. p

⁴⁸⁴ Ez vitatott a szakirodalomban, ugyanis egyesek a dáciai viaszostáblák szerződéseit *testamentiones romanae* típusú okiratnak vélik, vö. Ph. MEYLAN: *La mancipation et la garantie d'éviction dans les actes de vente de Transylvabie et d'Herculaneum*. Fg. Lübtow. Berlin. 1970. 417. p és mások pedig inkább a hellenisztikus hatásokat hangoztatják, így nyilatkozik például PÓLAY Elemér JJP 15. 1965. 193. p

*Alexandri. Idem fide sua esse iussit Vibius Longus. Proque eo puero, qui supra scriptus est, pretium eius xx DC accepisse et habere se dixit Bellicus Alexandri ab Dasio Breuco. Actum kanabis legionis XIII. geminae, XVII kal Iunias, Rufino et Quadrato cos. Appi Procli veterani legionis XIII. geminae. Antoni Celeris. Juli Viatoris. Ulpī Severini. L. Firmi Primitivi. M. Vibi Longi fideiussoris. Bellici Alexandri venditoris.*⁴⁸⁵

„Dasius Breucus megvette és mancipációval átvette az Apalaustus nevű rabszolga fiút, vagy ahogy éppen hívják, görög nemzetiségű, ét unciáért nyugtázva, 600 dénárért Bellicustól, Alexander fiától, M. Vibius Longus kezességével. Dasius Breucus hite alatt kérdezte és Bellicus, Alexander fia hite alatt ígérte, hogy helytáll azért, hogy ezt a fiút egészségesen adta át, lopás vagy más deliktum miatt nem áll fenn teljesítetlen követelés ellene, nem csavargó, nem szökött, nem epilepsziás; és ha valaki a szóban forgó fiút egészben vagy részben tőle elperli, aminek következtében a fentírt vevő ill. akihez a dolog éppen tartozik azt jogosan használni, bírni, birtokolni nem tudja, akkor amennyit az ér, ill. amennyit így elperelnek belőle, annak az összegnek a kétszeresét megfizeti.

Ugyanezért kezességet vállalt Vibius Longus.

Bellicus, Alexander fia kijelentette, hogy a fent írt rabszolga fiúért a vételárat, 600 dénárt, átvette Dasius Breucustól.

Kelt a XIII. ikerlégio tábora melletti polgári telepen, május 16-án, Rufinus és Quadratus koznulságának az évében.⁴⁸⁶

Az eladó helytállást vállalt minden olyan jellemzőért, amelyet megígért. Ez a *dictum promissumve*-ért való felelősséget jelenti. A kereskedők az aediliszek szabályai szerint kötelesek voltak helytállni az általuk külön megígért jellemzőkért.⁴⁸⁷ Egyébként információk adására, és az áruval kapcsolatos tájékoztatásra voltak kötelesek. Ebbe az információszoigálatási kötelezettségbe pedig beletartozott a rabszolga nemzetiségének a feltüntetése is, amely tömör eredetjelzéssel következtetni lehetett az áru egyéb jellemzőire is. Vevőként Dasius Breucus⁴⁸⁸ neve van feltüntetve egyből a szerződés elején.⁴⁸⁹ Majd ezután magának a vételnek a dokumentálása olvasható: „*emit mancipioque accepit.*”⁴⁹⁰ Ebből a pár szóból a *mancipatio* ügyletének lebonyolítására következtethetünk, amely elég problematikus, hiszen a szerződő felek feltehetően *ius commercii*vel nem rendelkező peregrinusok voltak.⁴⁹¹ Az áru- és eredetjelzés szempontjából inkább a szerződés tárgyának a részletes leírása az

⁴⁸⁵ FIRA III 88.

⁴⁸⁶ PÓLAY 1972. 278. p Fordította: PÓLAY Elemér

⁴⁸⁷ PÓLAY 1972. 278. p

⁴⁸⁸ Az okiratot készítő felek nemzetiségével összefüggésben lásd PÓLAY Elemér JJP 15. 1965. 193. p

⁴⁸⁹ Vö. JAKAB 1993. 77. p

⁴⁹⁰ FIRA III 88.

⁴⁹¹ Vö. PÓLAY 1972. 64. p és JAKAB 1993. 77. p

érdekes. A vétel tárgyát képező rabszolgának elsőként rögzítették a nemét, vagyis, hogy fiú, majd a nevét: „*Apalaustus*.”⁴⁹² Majd ezt követően az okiratban szerepel, hogy az adásvétel tárgyát képező rabszolga nemzetisége görög: „*natione Grecum*.”⁴⁹³ Azaz görög területről származott, így nagy valószínűséggel beszél görögül, vagy akár egyéb ebben az esetben hasznos jellemzőkkel bírt. Ennél az adásvételnél valószínűleg kedvezően hatott, hogy az áru görög területről származik. A rabszolga nemzetiségének a feltüntetése egyben minősül származás-, eredetjelzésnek és ugyanígy minőségjelzésnek egyaránt, hisz az eredetből következtetni lehetett a minőségre is, e kettő szorosan összefüggött egymással. Látható tehát, hogy a származás-, eredet- és minőségjelzés még nem váltak el élesen egymástól, mint napjainkban, sőt egyik a másikból következett. Tehát gyakorlatilag azzal, hogy az eladó közölte árujának nemzetiségét a vevővel, kiderült a vevő számára, hogy az áru honnan származik. Ebből az aspektusból származásjelzőnek minősíthető az adásvételi okirat erre utaló szövegrésze. Abból viszont, hogy honnan származik, világossá vált, hogy milyen minőségű a termék. Ebből a szempontból minőségjelzőnek is tekinthető az adásvételi okiratban az áru nemzetiségére vonatkozó rész. Itt még nem vált el élesen egymástól a minőség- és a származásjelzés, sokszor egyik a másikból következett.

Már Ulpianus⁴⁹⁴ is elemezte az *aediles* azon rendeletét, amelynek értelmében a rabszolgák értékesítői kötelesek az eladásoknál a vevőkkel tudatni a rabszolga nemzetiségét. Ez az előírás minden bizonnyal későbbi toldás lehetett az ediktumba, de a rabszolgák nemzetiségét és származási helyét szokás volt feltüntetni az adásvételi okiratokban. Ugyanis előítéletek érvényesültek az ókori társadalomban bizonyos nemzetiségek jellemzőiről. A vevők úgy érkeztek meg a rabszolgapiacra, hogy előre kitalált feladatok teljesítéséhez egy spártait, trákokat, görögöt, perzsát, afrikait, szíriait stb. szerettek volna. A rabszolga származása lehet, hogy elűzte vagy lehet, hogy vásárlásra csábította a vevőket.⁴⁹⁵

A „*natione Graecum*” megjelölésen kívül találkozunk még egy hasonló jelöléssel, volt ahol a *natione Creticam* olvasható, ami a rabszolga krétai eredetére utaló kifejezés. Ezek feltüntetése a római piacfelügyelők szabályai révén lett kötelező.⁴⁹⁶

A dáciai viaszostáblák adásvételi okirataiból is jól megismerhető szerződéses mintát

⁴⁹² FIRA III 88.

⁴⁹³ FIRA III 88.

⁴⁹⁴ D. 21,1,31,21. ULPIANUS 1 *ad edictum aedilium curulim*: „*Qui mancipia vendunt, nationem cuiusque in venditione pronuntiare debent: plerumque enim natio servi aut provocat aut deterret emptorem: idcirco interest nmostra scire nationem: praesumptum etenim est quosdam servos bonos esse, quia natione sunt non infamata, quosdam malos videri, quia ea natione sunt, quae magis infamis est. quod si de natione ita pronuntiatum non erit, iudicium emptori omnibusque ad quos ea pertinebit dabitur, per quod emptor redhibet mancipium.*”

⁴⁹⁵ JAKAB 1993. 49. p

⁴⁹⁶ D. 21,1,31,21.

kövezték a Pompeiiból, Puteoliból és Heracleanumból származó rabszolga adásvételi szerződések is. Mivel ezek igen töredékes állapotban maradtak ránk nem foglalkozom itt részletesebben velük.⁴⁹⁷

Csalárd kereskedők a *veterator* rabszolgákat a legtöbbször *noviciusként* adták el, mert az utóbbiak kelendőbbek és értékesebbek voltak. *Veterator* és *novicius terminus technicus* volt, melyek nem igazán a rabszolga életkorát, hanem inkább szakértelmét, tudását fejezték ki. Azok a rabszolgák ugyanis, akiket egyszer már meghatározott tevékenységre betanítottak, nehezen tanultak be másféle munkákat. Szokásos vélemény volt, hogy a még nem betanított rabszolgák rugalmasabbak, romlatlanabbak, engedelmesebbek, könnyebben alkalmazhatók a különféle tevékenységek elvégzésére. Ezzel szemben a *veterana*, akik mögött már hosszú szolgálat áll, nehezebben alakíthatóak és kevésbé tudnak alkalmazkodni egy újjazda elvárásaihoz, szigorúságához.⁴⁹⁸

Az aediliszek közbelépésének éppen az adott alapot, hogy a valóságnak nem megfelelő adatszolgáltatás révén a rabszolga sokkal drágább áron cserélt gazdát. Az *aediles* azt rendelték el, hogy az eladónak kötelessége információt szolgáltatni arról, hogy a rabszolga *veterator* vagy *novicius*-e illetve hogy honnan származik. Ha az eladó semmilyen tájékoztatást nem adott, akkor úgy vették, hogy a rabszolgát *noviciusként* adta el. Ha idővel kiderül, hogy az mégis *veterator* volt, vagy annak nemzetisége nem egyezik az eladó által feltüntetett származással, akkor a vevő ebből kifolyólag *redhibitiót* kérhetett. Ez nem a *dicta et promissa*ért, hanem az ediktum által megkövetelt információk megadásának az eladó általi elmulasztásáért való helytállás.

Az eladó nem köteles helytállni a rabszolgáról adott információkért, ha az csupán dicséretnek tekinthető. Különbséget kell tenni, hogy az eladó valamit csak azért mond, hogy a vevőket oda csábítsa, a kínálás kedvéért vagy azt, amit mond, azt kifejezetten megígéri, hogy az úgy van és azért vállalja a helytállást. Az aediliszek ediktumukat állandóan alakígtatták, a régi előírásokat kiemelték, majd újakkal megtoldották.⁴⁹⁹

A Gelliustól ismert ediktum-változat nem tartalmaz semmilyen utalást a normaszegés szankcióira vonatkozóan. Az Ulpianus által idézett ediktum pedig már említ bizonyos szankciókat. Az ediktum a perlési lehetőségek rögzítése után még egy kiegészítő rendelkezést megad, amely a *dicta et promissa*⁵⁰⁰ért való helytállási kötelezettséget rögzíti. Az ediktum

⁴⁹⁷ Giuseppe CAMODECA: *Tabulae Pompeianae Sulpiciorum. Edizione critica dell'archivio puteolano dei Sulpicii*. Edizioni Quasar. Róma. 1999. 42-44. p

⁴⁹⁸ JAKAB 1993. 50. p

⁴⁹⁹ JAKAB 1993. 51. p

⁵⁰⁰ Lásd bővebben: ZIMMERMANN 1996. 315. p

első szakasza meghatározott kötelező adatok megadásáról rendelkezik, míg a *dicta et promissa*-ra való kiegészítés arra kötelezi, hogy további, az alapinformációkon túlmenő kijelentéseiért helytálljon.⁵⁰¹

Ha az eladó nem hozta a vevő tudtára a rabszolga valamely rejtett fizikai hibáját, nemzetiségét, vagy származását illetve olyan hibát amely a kellő körütekintéssel sem látható, vagy ha a *dictum promissum* formájában megígért tulajdonság nincs meg a rabszolgában, az *aediles curules* megadta a vevőnek a perlési lehetőséget: *actio redhibitoria*, 6 hónapon belüli elállásra (hibás rabszolga visszaadása a vételár ellenében); *actio quanti minoris*, 1 éven belül, vételárcsökkentésre (amennyivel kevesebbet ér a rabszolga a hiba miatt).⁵⁰²

2. 4. Az *aedilis curulis* által alkotott kellékszavatossági keresetek

Az ember, mint az adásvétel tárgya speciális tulajdonságokkal bírt. A *ius edicendi*⁵⁰³ révén a *magistratus* saját hivatali évének megkezdésekor közzétette, hogy hivatali idején milyen főbb alapelvek betartásával fog eljárni. Az ediktum volt az a „hirdetmény”, amelyben ezeket közzétette. Az *aediles* jogköre kiterjedt a *multae dictio*-ra is, ami büntetéskiszabási jogot jelentett. Ennek értelmében az aediliszeknek joguk volt elrendelni, hogy a tisztességtelenül árdrágító vagy árut hamisító piaci kereskedőket megkorbácsolják, vagy pénzbüntetés kifizetésére kötelezzék.⁵⁰⁴

Ezt a „rendészeti–büntetőjogi” büntetéskiszabási jogot azonban el kell választani a *iurisdictio*tól, ami egyfajta magánjogi bírászkodás volt, amely a kereskedelmi forgalom résztvevői között kialakult jogviták, vitás ügyek elbírálását jelentette. Ezen jogkörük értelmében tudtak igazságot szolgáltatni, ha valamely felek között szavatossági vita bontakozott ki. Az általuk alkalmazható eljárési eszközök szerények voltak. Bizonyosra vehető, hogy a *praetori* ediktumból átvettek bizonyos részeket. Egyéb esetek azt tanúsítják, hogy az *aediles* büntető *actió*kat adhattak ki. Bírászkodási jogkörük viszont abban nyilvánult meg, amit a legszűkebb értelemben vett *iurisdictio* jelent: *ius dicere, iudicium dare*.⁵⁰⁵

Az aediliszek az általuk felügyelt piacon információk és tájékoztatás megfelelő megadására kötelezték az eladókat azon árurol, amelyet el kívántak adni. Tehát ha valamely kereskedő a piacon rabszolgát akart értékesíteni, köteles volt arról gondoskodni, hogy a vevő

⁵⁰¹ JAKAB 1993. 54. p

⁵⁰² MOLNÁR–JAKAB 2015. 294. p

⁵⁰³ Vö. GAL. *Inst.* 1. 6. és A. PEZZANA: *IURA* 7. 1956. 253. p továbbá F. LEIFER: *Die Einheit des Gewaltgedankens im römischen Staatsrecht*. München. 1914. 287. p valamint E. JOBBE DUVAL: *Les Decreta des Magistrats*. St. bonafante III. Milánó. 1930. 187. p

⁵⁰⁴ JAKAB 1993. 44. p

⁵⁰⁵ JAKAB 1993. 45. p

a szükséges tájékoztatást megkapja az áruról, amelyet meg szeretne venni. A szöveg leírása értelmében ez sokszor úgy valósult meg, hogy felírták a rabszolga nyakába akasztott táblácskára, *titulusra*, aminek használata széles körben népszerű, illetve bevált volt. Az *aediles* ezért itt arról rendelkeznek, hogy milyen tulajdonságokat kell ezen feltüntetnie a kereskedőnek. Amíg egyesek szerint az aediliszek a *titulus* kitöltési módjáról rendelkeztek, addig mások úgy vélték, hogy az eladóknak kötelezettsége, hogy hozzák a vevő tudomására a betegségeket és a hibákat. Az aediliszek ügyeltek arra, hogy a vevőket ne csapják be az eladók, ne tudják a hozzá nem értő, tapasztalatlan, kevésbé rafinált személyeket rászedni.⁵⁰⁶ Az *aediles curules* által bevezetett kellékszavatosság objektív helytállási kötelezettség volt.⁵⁰⁷ Attól függetlenül, hogy az eladó ismerte a hibát vagy sem helytállni tartozott érte. Viszont ha a hiba látható volt, vagy a kellő körültekintéssel, megvizsgálással észrevehető volt, a vevőt nem illette meg a kereset.

2. 5. Az *actio redhibitoria*⁵⁰⁸ és az *actio quanti minoris*⁵⁰⁹

A *redhibitio* a következőképpen került meghatározásra Ulpianus által (D 21,1,19,6):

„*Tempus autem redhibitionis sex menses utiles habet: si autem mancipium non redhibeatur, sed quanto minoris agitur, annus utilis est. sed tempus redhibitionis ex die venditionis currit aut, si dictum promissumve quid est, ex eo ex quo dictum promissumve quid est.*”

Vagyis a *redhibitio* hat hónapos perlési határidőhöz kötött: de ha a rabszolgát nem adták vissza, hanem vételárcsökkentésre perelnek, egy év a határidő. A *redhibitio* határideje az eladás napjától folyik, vagy ha kijelentettek vagy megígértek valamit, attól a naptól, amikor a *dictum promissumve* történt.⁵¹⁰ Ulpianus⁵¹¹ *tempus utileként* határozta meg a határidőket. Vagyis a kezdőnap nem szükségképpen az eladásnak a napja kell, hogy legyen. Ugyanis ha a *traditio*, a rabszolga átadása csupán időben később valósult meg, akkor az eladás és a *traditio* között eltelt időintervallumot nem számították bele a határidőbe.⁵¹² Ennek az a jelentősége, hogy biztosítsa a vevő számára a megvizsgálás és a hiba észlelésének a lehetőségét, amely csak a *traditio* után történhet meg.

Az ediktumban nem lelhető fel semmiféle olyan rendelkezés, hogy az információadáson és a megfelelő tájékoztatáson túl az aediliszek másra is kötelezték volna az kereskedőket. *Dicta et promissa* értelmében azokat a tulajdonságokat, jellemvonásokat értjük,

⁵⁰⁶ JAKAB 1993. 47. p

⁵⁰⁷ MOLNÁR–JAKAB 2015. 294. p

⁵⁰⁸ Lásd bővebben: ZIMMERMANN 1996. 317. p

⁵⁰⁹ ZIMMERMANN 1996. 318. p

⁵¹⁰ JAKAB Éva. *Forum Romanum*. 104. p

⁵¹¹ „*Tempus autem redhibitionis sex menses utiles habet*”

⁵¹² JAKAB 1993. 56. p

amelyeket az eladó kifejezetten megígért a rabszolgáról, pl. szépen tud énekelni, tud görögül stb.⁵¹³ Az ediktum által előírt tájékoztatási kötelezettség és a *dictum promissumve* közötti viszonyt a következő fragmentum definiálja: Azt a tényt, hogy a rabszolga gazdájától ellopott valamit, nem kell feltétlenül közölni a rabszolga eladásának pillanatában. Ezen információ közlésének elmulasztása miatt a vevő nem kapja meg a *redhibitiót*.⁵¹⁴ Mivel ez a körülmény nem tartozott azokhoz az információkhoz, amelyeket az aediliszi ediktum előírt, hogy a vevővel közölni kell. Ellenben, ha az eladó kifejezetten kijelenti, ígéri, hogy a rabszolga nem lopott, akkor a *dictum promissumve* alapján felelősségre vonható az eladó. Az aediliszek a kereskedőket tehát meghatározott tájékoztatás megadására kényszerítették. A vevő ezeken felül is érdeklődhetett bizonyos jellemvonások iránt. Ha a vevő által feltett kérdésekre hajlandó volt válaszokat adni az eladó, akkor ez a jogi szövegekben *dicta et promissa* megnevezés alatt szerepel.⁵¹⁵ Ha az eladó azt jelentette ki, hogy a rabszolga egy adott, meghatározott tulajdonsággal rendelkezik, a vevő pedig azzal kapcsolatban indított pert, hogy a mondott vagy ígért tulajdonság nem egyezik meg a valósággal, akkor a vevő ebből kifolyólag elállhatott az adott ügylettől vagy akár vételárcsökkentést kérhetett. A *promissum*⁵¹⁶ szót Ulpianus meglehetősen tágan értelmezte, nem tekintette tehát alaptól *stipulatió*nak. Lehet egy egyszerű ígélet, akár lehet egy állítás, egy kijelentés vagy *sponsio*. Ulpianus hozzá tette, hogy *stipulatio* formájában is megtörténhet, és akkor a vevőnek két egymás melletti perlési lehetősége van: *ex stipulatu* és *redhibitoriis actionibus*.⁵¹⁷

Forrásaink bizonyítják, hogy az ediktum által megkövetelt információk és a *stipulált* tulajdonságok feltűnően egybecsengenek. Ismeretes, hogy az *actio redhibitoria* és az *actio ex stipulatu* konkuráltak egymással.⁵¹⁸ A felperesnek választási lehetősége volt, hogy melyik keresettel kívánt pert indítani. Az aediliszi keresetet akkor részesítette előnyben, ha a vételárcsökkentés, amit a *stipulatio*val elérhetett volna, kevésbé tűnt kedvezőnek számára a *redhibitió*nál. A vevő mindig szabadon választhatott, hogy egy aediliszi keresettel a piacfelügyelő előtt, vagy a *stipulatió*ból származó keresettel a *praetor* előtt perel-e.⁵¹⁹ Természetesen azzal a feltétellel, hogy egy olyan hibáért történt a garanciavállalás, amelyért az aediliszi ediktum is helytállást rendel, valamint hogy az ediktumban rögzített rövid perlési határidő még nem telt le. Az *actio ex stipulatu* azonban csak akkor indítható, ha a hiba és ezen

⁵¹³ JAKAB 1993. 56. p vö. PRINGSHEIM 1952. 256. p valamint J. PARTSCH: *Römisches und Griechisches Recht in Plautus*. Persa. Hermes 45. 1910. 607. p

⁵¹⁴ Vö. F. PRINGSHEIM: *Das Alter der ädilischen actio quanti minoris*. SZ 69. 1952. 256. p

⁵¹⁵ JAKAB 1993. 58. p

⁵¹⁶ PRINGSHEIM 1952. 256. p vö. J. PARTSCH 1910. 607. p

⁵¹⁷ JAKAB 1993. 60. p vö. PARTSCH 1910. 607. p

⁵¹⁸ JAKAB 1993. 80. p vö. PRINGSHEIM 1952. 256. p

⁵¹⁹ JAKAB 1993. 54. p

keresztül a vevő kára már ténylegesen bekövetkezett. Ezt a következő jogeset támasztja alá (D. 19, 1, 4. pr Paulus 5 ad Sabinum):

„*Si servum mihi ignorantem, sciens furem vel noxium esse, vendideris, quamvis duplam promiseris, teneris mihi ex empto, quanti mea intererit scisse, quia ex stipulatu eo nomine agere tecum non possum antequam mihi quid abesset.*”

Azaz ha eladod nekem a rabszolgát, holott tudod, hogy tolvaj vagy *noxia* terheli, én viszont nem tudom ezt, jóllehet megígérted a duplumot, megindíthatom ellened a vételi keresetet annyira amennyi az érdeksérelmem abból eredően, hogy ezt tudnom kellett volna, mivel a *stipulatio* alapján nem perelhetlek be emiatt, mielőtt valamim hiányoznék.⁵²⁰

A tényállás szerint, az eladó úgy adott el rabszolgát a vevőnek, hogy tudta annak lopós voltát. Vagyis az adásvétel tárgya egy kellékhibás rabszolga. Két példát olvashatunk: tolvaj (*fur*), vagy bűnöző hajlamú (*noxius*). Tehát a rosszhiszemű eladó tudott (*sciens*) a kellékhibákról, mégis csalárdul (*dolus*) eladta az árut a jóhiszemű, tudatlan vevőnek (*ignorans*). A konszenzuális adásvétel mellett történt egy garanciastipulatio is, a dáciai okiratokhoz hasonlóan.

Jogi problémaként jelentkezik, hogy köteles-e helytállni az eladó illetve, ha igen, akkor a vevő mely keresetet indíthatja meg az eladóval szemben, melyik jogi pillanatban. A vevő által a jogászhoz intézett kérdés az volt, hogy melyik keresettel perelheti az eladót, ha a vétel után azonnal tudomására jutott, hogy tolvaj vagy bűnöző hajlamú a rabszolga. Tehát a vevő érvényesíteni szeretne volna szavatossági jogát.

E jogesetben két kereset konkurenciájáról van szó. A jogász válasza a vevőnek, hogy az *actio empti* azonnal megindítható az *interessére*: amennyi a vevő érdeksérelme, amennyivel kevesebbet vett volna meg, ha ismerte volna a hibát. A másik lehetősége az *actio ex stipulatu*, mivel az eladó *stipulatio* formájában garanciát is vállalt arra, hogy a rabszolga nem tolvaj, nem terheli meg nem fizetett *noxia*. Viszont ezzel a perlési lehetőséggel a vevő csak akkor élhet, ha a rabszolga, amit vett már lopott, és ez által már hiányzik valamije a vevőnek. Szükséges tehát az objektíve jogellenes eredmény bekövetkezése. Az *actio ex stipulatu*val nem tud perelni, csak ha már valami kára származik. Azonban perelhet a vevő az *actio empti*vel, ugyanis az eladó szándékosan (*dolus*) adta el a rabszolgát, úgy hogy tudta, hogy az tolvaj vagy, hogy bűnöző hajlamú. Így mivel az eladó magatartása felróható, a szubjektív alapú *actio empti* mindenképpen a rendelkezésére áll a vevőnek.

Különbözik továbbá a két kereset célja: az *actio ex stipulatu*val az *interessére*, míg az aediliszi keresetekkel a *redhibitióra* vagy vételárcsökkentésre lehetett perelni. Az aediliszi

⁵²⁰ JAKAB Éva: *Forum Romanum*. 97. p

helytállási kötelezettség és a *stipulatio* tehát párhuzamos jogintézmények voltak.⁵²¹

E jogi válasz azzal indokolható, hogy az *actio ex stipulatu*val csak a kifejezetten megígért tulajdonságokért perelhet, ha ilyen nincs, akkor kizárólag az edictumban lévő dolgokkal kapcsolatosan érvényesítheti igényeit. A *fur* és a *noxius* nincs benne az *edictum*os tájékoztatási kötelezettségben. Ha tehát nincs folyamatban vagy nyitva noxális kereset, a vevő nem perelhet. Előfordulhatott, hogy az adásvételt megelőző héten bűnözött a rabszolga és még nem perelnek, így a vevőnek sincs perlési lehetősége.

Ha azonban bizonyítani tudja, hogy az eladó tudta, hogy tolvaj vagy bűnöző hajlamú a rabszolga, azaz, hogy rosszhiszemű volt, akkor az *actio empti*vel perelhet az érdekére. Összegzésül leszögezhetjük, hogy az ókori római piacfelügyelők látták el a piacterek felügyeletét, illetve rendelkeztek bizonyos városrendészeti jogkörrel is. Felügyeleti jogkörük alapján kiadtak egyes rendelkezéseket a piacok rendjének, a kereskedelem jogszerűségének fenntartása, a termékek valódiságának továbbá a vevők védelmének, az ott forgalmazott áruk minőségének ellenőrzése érdekében. Ezen piaci szabályokba illeszkedik a rabszolgák és igazállatok eladásáról szóló ediktum is. Ennek érdekében az árusokat az ediktumban taxatív meg határozott alapinformációk közlésére kötelezték, ha az adásvételi ügylet tárgya speciális áru volt. Tehát az eladókat bizonyos adatszolgáltatási kötelezettség terhelte az adott áru lényeges tulajdonságaival kapcsolatban. Ilyen lényeges tulajdonságnak minősült az áru eredete és származása is. Ezen lényeges tulajdonságok a gyakorlatban gyakran, rendszeresen előforduló jelenségek voltak, általában szerződési klauzulaként szerepeltek. Abban az esetben, ha az eladó valamely alapvető hibáról–amely az ediktumban fel volt sorolva–való tájékoztatást elmulasztotta, a hiba megjelenése esetére a vevő felléphetett az eladóval szemben az aediliszi rendelkezéseknek köszönhetően. A *redhibitio* alapján az eladót arra lehetett kötelezni, hogy adja vissza a vételárat és vegye vissza a hibás rabszolgát, vagy egyéb áruját.⁵²²

Arra is utasították továbbá az aediliszek a kereskedőket, hogy az adásvétel megkötésekor a kifejezetten megígért tulajdonságokért is álljanak helyt. Ha nem voltak meg az adott dologban a megígért tulajdonságok, akkor is kikényszeríthető volt a *redhibitio*. A források tanulmányozása alapján megállapíthatjuk, hogy az ediktum szövege csupán egyfajta tájékoztatási, adatszolgáltatási kötelezettséget ír elő, ez azonban nincs semmilyen kötelező formához kötve, vagyis erre nincs semmilyen utalás az ediktum szövegében, és nem is használ olyan szakkifejezéseket, amelyek a kötelezően alkalmazandó stipulációs formára

⁵²¹ JAKAB 1993. 54. p

⁵²² JAKAB 1993. 64. p

utalnának. Ez az adatszolgáltatás, az adott rabszolga tulajdonságainak a *titulusra* való felírásával valósult meg. Később viszont a rabszolga megkötözött állapotban való piacra vitele elég volt ahhoz, hogy tudja mindenki, hogy szökött, vagy csavargó hajlamú, vagy bűnöző a rabszolga.

E kezdetleges piaci szabályok által biztosított védelem nem indokolta a védjegy révén kapható jogi oltalom létrehozását. Ennek ellenére különféle megjelölések alkalmazása válik szokásossá a piacokon. Ezek azonban még csak a védjegyek és árujelzők elődeinek tekinthetők. A kialakult piaci szokásokat megerősítve, az *aediles curules* megalkotta saját piaci rendelkezéseit, amelyek e korszaknak megfelelő információszolgáltatást és védelmet biztosítottak a fogyasztók számára. Ekkor tehát még nem léteztek az árucere–forgalomban alkalmazandó védjegyek vagy egyéb árujelzők, hanem a legkülönbözőbb módokon igyekeztek tájékoztatni az árusok a fogyasztókat a piacon az általuk eladni kínált áruról. Valószínűleg azért sem volt szükséges még ekkor a védjegyek alkalmazása, mert a kereskedelem még jóval csekélyebb méreteket öltött, mint napjainkban.

Csupán a XII. században kezdtek el létrejönni a kereskedőkre irányadó speciális rendelkezések (*ius mercatorum, lex mercatoria*), amelyek száma az évszázadok alatt egyre csak nőtt. A kereskedelmi jog a kereskedői tevékenységet folytató személyek különjogaként (*ius speciale, illetve ius singulare*) jött létre (szubjektív rendszer), azonban napjainkban e szabályrendszer speciális rendelkezések összességének tartják, az objektív szemlélet értelmében, amelyek a kereskedelmi ügyletekkel összefüggésben felmerülő problémákat rendezik.⁵²³

3. Összefoglalás

E fejezet alapján láthatjuk tehát, hogy rendkívül hasonló jogi problémák merültek fel az ókorban és napjainkban is. Kutatásaim igazolták, hogy a modern jogrendszerekben elismert szellemi alkotások, továbbá az ezekhez kapcsolódó személyhez fűződő jogok és a mai védjegyek funkcióit betöltő árujelzők ismertek voltak már az ókorban. Ezek megsértésekor alkalmazott szankciók azonban csupán a társadalmi normák körében fordultak elő, ezekhez állami kikényszeríthetőség még nem társult. A fentieket összefoglalva megállapítható, hogy az ókorban már ismerték a szellemi alkotás, az alkotó ember kiemelkedő teljesítményeinek fogalmát, bizonyos erkölcsi védettséget és jogosultságokat vindikálhattak maguknak a

⁵²³ FÖLDI–HAMZA 2016. 587. p

szervezők. E kezdetleges szabályok mutattak utat a modern értelemben vett szellemi alkotások jogának és az iparjogvédelem új jogterületének a kialakulásában.

A dolgok felosztásánál ugyan már hamar megjelent a testetlen dolog fogalma, de a jogilag releváns, védett jogi tárgyak köre igen szűk. Kezdetben csak az ősi személyes szolgalmak tartoztak ide. Később a jogok, jogosítványok ugyan jogi védelmet nyertek, de a szellemi alkotás feletti tulajdonjog nem manifesztálódott. A jogi védelem felé való „tapogatózás” fedezhető fel az egyesüléssel való tulajdonszerzés egyes (kazuisztikus) eseteinél, ahol a festő vagy a kódexmásoló értékes tevékenysége (ha idegen anyagon dolgozott) védelemben részesült, valamint a piacfelügyeleti rendelkezéseknél. Az ókori jogrendszerek nem jutottak tovább ezen a szinten, annak ellenére, hogy például éppen az értékes könyvek közkedvelt és hasznot hozó árucikké váltak. Talán érdemes egy rövid kitekintést tenni a középkori és a reneszánszkori fejlődés irányába: tanulságos a szerzői jog és az iparjogvédelem első formáinak áttekintése. Főleg azért tanulságos, mert kiviláglik, hogy kezdetekben nem a tulajdonjog, nem a magánjog⁵²⁴ oldaláról közelítettek a jogvédelem problémájához, hanem állami (állam/uralkodó által kiadott) monopóliumok, kizárólagossági jogosítványok révén próbáltak rendet teremteni a piacokon.

⁵²⁴ „A magánjog legfontosabb stílusjegyei, az individumhoz való közvetlen kötődés illetve egyéni és kollektív stabilizáló funkciója.” Írja DELI Gergely: A magánjog stílusáról. In: *Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére*. Eötvös József Könyv és Lapkiadó Bt. Budapest. 2015. 54. p

V. fejezet

Iparjogvédelem: védjegy

Egy jogterület, így különösen az iparjogvédelem abban az esetben minősül modernnek, ha a védelem megadása már objektív, jogszabályi alapokon nyugvó alanyi jogosultság, és nem uralkodói jogkör.⁵²⁵

A) Védjegy történet

Szellemi alkotásnak tekinthető egy természetes személy által kitalált ábra, minta, megjelölés is. Az általam elemezni kívánt, védjegy jog által szabályozott védjegyek az árujelzők csoportjába tartozó megjelölések, amelyek történelme egyidős a kereskedelem történelmével. Azzal szorosan összekapcsolódik, hiszen bizonyos ábrákat már az ókorban alkalmazták.⁵²⁶ A kereskedők, iparosok a kereskedelem lebonyolítása során már törekedtek arra, hogy saját áruikat valahogy megjelöljék, így más iparosok által forgalmazott áruktól meg tudják különböztetni azokat a vásárlók.⁵²⁷

A kereskedelmi ügyletek során eladott áruk tehát gyakran tartalmaztak a kereskedők által alkotásaikon feltüntetett megjelöléseket, amelyek információkat szolgáltatottak a megjelölt alkotásról és annak eredetéről.⁵²⁸ E törekvésekre utaló jelek már az ókorból fennmaradtak. Többek között ezt támasztják alá a Korinthos közelében lévő településeken fellelt legalább négyezer éves fazekakon és cserépedényeken megtalálható jelek is, amelyek az előállító iparos szimbóluma, megjelölése, és amelyet minden általa gyártott alkotásra ráakott.⁵²⁹ Azért látta el saját szimbólumával alkotásait a korinthoszi iparos, hogy azokat a vásárlók meg tudják különböztetni a kereskedelemben résztvevő, más által gyártott árutól, és fel tudják ismerni a jellegzetes megjelölésekkel ellátott, minőségi iparos árukat. Caerleontól nem messze egy bronz serpenyőt találtak egy kút alján a *via praetoria* és a *via principalis* sarkán, amely serpenyő gyűrűs fogantyúval van ellátva, és az edény felső részét stilizált virágdísz ékesíti. Két bélyeget, egy lyukas feliratot hordoz, és pecsétet a fogantyú gyűrűjének ívelt címkéjén: „MATVRVS F, *Mauturus f(ecit)*, tehát ezt Mauturus készítette. A fogantyú felső felületén egy négyszögletes címkén lévő bélyegző helyezkedik el, ALA–I–TH vagy THR, *ala I Th*

⁵²⁵ PAPP 2007. 104. p

⁵²⁶ TATTAY 1995. 9. p

⁵²⁷ VIDA 1962. 12. p

⁵²⁸ KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi- és váltójog vázlata, második átdolgozott kiadás, II. rész: A kereskedelmi ügyletek (a biztosítás és fuvarozás kivételével); váltó és csekk.* Budapest. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata. 1929. 2. p

⁵²⁹ VIDA 1962. 12. p

(*raecum*) vagy *Thr (aecum)*, amely azt jelenthette valószínűleg, hogy a trákok első lovassági ezrede. A fogantyú alsó oldalán lévő pontok sorozatának megmunkálásával előállított szám: LI, vagyis 51.⁵³⁰

1. Árujelzők az ókorban

Az ókori árujelzők gazdag anyagából az alábbiakban három tipikus és a gazdasági életben, az áru–csereforgalomban releváns, központi jelentőséggel bíró példát szeretnék kiemelni: az amphorák, a borok és a téglák árujelzéseit. Az amphorák a kereskedelemben alapvető élelmiszeri cikkek (olaj, bor, halszószt stb.) szállítására szolgáltak. A termelő és a forgalmazó „védjegye” a fogyasztók tájékozódását és a minőségvédelmet nagyban elősegítette. A bor az ókorban az egyik legfontosabb népelelmiszeri cikk volt, hisz az ivóvíz higiéniai problémáit a bor fertőtlenítő hatásával oldották meg. A tömegfogyasztást kiszolgáló olcsó borok mellett azonban igen jelentős piaca alakult ki a minőségi boroknak. Jogi probléma ezekkel összefüggésben alakulhatott ki, ha a bort tartalmazó edényen feltüntetett minőséget meg sem közelítette a tárolóban lévő nedű.⁵³¹ A magasabb árfekvésű minőségi borokat a tengeren túlra, távoli tartományokba is exportálták. Ezen a piacon az árujelzés és az áru–hamisítás mindig jelen volt. Tanulságos ezért betekinteni a borok világába is. Emellett a téglák az építőipar számára alapvető árucikket képviseltek: a minőségvédelmet az igényes előállítók árujelzésének révén is próbálták tartani.⁵³²

1. 1. Amphorák

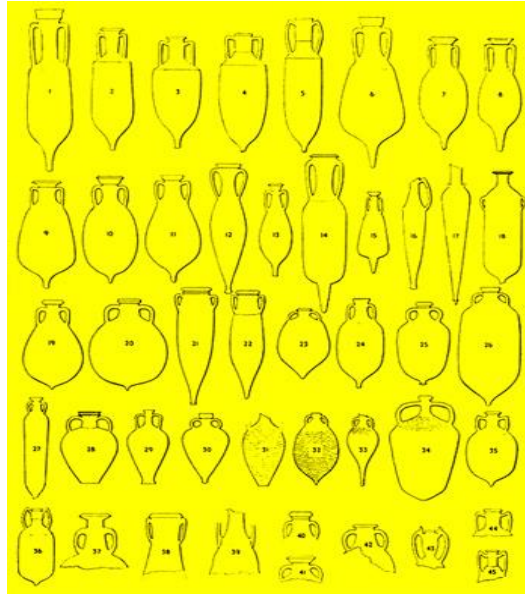
Az amphorák olyan ókorban használatos edények voltak, amelyekben bort, olívaolajat, és különféle mártásokat, vagy akár különleges gyümölcsöket fuvaroztak a Római Birodalom számos tartományába. Az amphorák alakja alapján következtetni lehet arra, hogy mit tartottak bennük, ugyanis az azonos formájú és típusú edényekbe általában azonos árukat raktak.⁵³³

⁵³⁰ FRERE–HASSALL–TOMLIN 1985. 331. p

⁵³¹ Vö. JAKAB 2011.

⁵³² James W. P. CAMPBELL–Will PRYCE: *A téglák világtörténelme*. Kossuth Kiadó. Budapest. 2004. Fordította: Béresi Csilla. 43. p

⁵³³ NAGY–SZAKMÁNY 2015. 177. p



Ókori amphorák⁵³⁴

Az itáliai villa–gazdaságok legnépszerűbb kiviteli árucikke az olaj és a bor volt, és ezek tárolására valamint szállítmányozására kiválóan megfeleltek az amphorák.

E pecsétek egy része magát az amphorát készítő fazekas, iparos műhelyét jelölte, ami a beazonosíthatóságot könnyítette; a másik részük pedig az adott időszakban hatalmon lévő hivatalnok nevét, illetve az aktuális hónap nevét tartalmazta, mivel az ókorban a vezető tisztségviselő után nevezték el az évet.⁵³⁵ Előfordult, hogy a kereskedelmi ügylet részleteiről is tartalmaztak információkat az amphorákon lévő pecsétek, például a kereskedő nevét, bizonyos elszámolásokat, amelyeket szintén rápecsételtek az edényekre.

Ezeken felül számos ókorból származó régészeti lelet látott napvilágot. Ezek között volt több ezer amphora–dugó is, azaz a tároló edények száját betömő cserépdarabok, amelyek különböző betűket, számokat, monogramokat, jeleket, megjelöléseket és pecségeket tartalmaztak.⁵³⁶ Ezek segítségével tudták azonosítani az amphora vagy a benne lévő alkotás származását, gyártásának helyét.⁵³⁷ Ezekben az amphorákban tárolták, szállították vagy adták el a borokat, olíva és egyéb olajokat. Az utóbbi évtizedekben a vízalatti és a szárazföldi régészet számos leletet hozott napvilágra. Jó példa a terület tanulmányozására például Britannia. A Kr. e. III. században a görög, valamint római kereskedők amphoráikra különböző apró táblácskákat tettek, feltüntetve az adott amphorában lévő bor évjáratát, amelyek a

⁵³⁴ <http://www.amforacopy.hu/index.php?page=4a> (2016–09–14)

⁵³⁵ NAGY Anna–SZAKMÁNY György: *Savariában talált rhodosi amphorák petrográfiai elemzése*, petrographic analysis of rhodian amphorae from Savaria, *Archeometriai Műhely* 2015/XII./3. 179. p

⁵³⁶ NAGY–SZAKMÁNY 2015. 178. p

⁵³⁷ Vö. M.H CALLENDER: *Roman Amphorae, with index of stamps*. Oxford University Press for the University of Durham. London. 1965.

címkék őseinek tekinthetőek.⁵³⁸ A gyártó vagy kereskedő bélyegzője mellett, gyakran festett feliratokat (*tituli picti*) is hordoztak a különböző amphorák. E feliratok részletesen tartalmazták a fuvarozók nevét, a származási helyet, a szállító hajók rakományát, viszont a kedvezőtlen környezeti hatások, a gyakori tisztítások és az ásatások körülményei miatt e feliratok többnyire elkoptak. Az amphorákon lévő információ típusától és a szállítmány, áru minőségétől függően különböző amphora-típusok alakultak ki.⁵³⁹

Számos fazekas alkotás került elő bélyegekkel díszítve, amely bélyegek tipikusan az előállító nevét tartalmazták.⁵⁴⁰

A Római Birodalom óriási kiterjedése miatt lehetetlen e dolgozatban minden régió leleteit kiértékelni. Az itt következő rövid kitekintés elsősorban Britanniára koncentrál, ahonnan az utóbbi évtizedekben sok új lelet vált ismertté.

Az olíva olaj túlnyomó többségét baetikai Dressel 20⁵⁴¹ típusú amphorákba töltve a mai Nagy-Britannia területére a Birodalom két régiójából importálták: Dél-Spanyolországból valamint Észak-Afrikából.⁵⁴²

Egyes amphora feliratok csak egy nevet tartalmaztak genitivusban, amely feltehetőleg a fuvarozó neve volt, így tudták azonosítani a különböző rakományokat, illetve jellemző volt az azonos név feltüntetése azon rakományrészekben, amelyek egy szállítmányozó személyhez tartoztak.⁵⁴³ Emellett lehetséges volt, hogy a feltüntetett nevek a termelőt, vagy az amphora tulajdonosát, esetleg készítőjét jelölték. Nehezen vált el egymástól az amphora illetve az abban szállított dolog megjelölése. Elsősorban az edény tartalmáról szolgáltatott információt az ezekre karcolt árujelzők, viszont az is előfordulhatott, hogy az amphorát készítő fazekas jelzete is fel volt tüntetve a tárolóedényen. Ekkor még nem vált el élesen, a tárolóedényt készítőjének illetve az edény tartalmának a jelölése.

⁵³⁸ NAGY-SZAKMÁNY 2015. 177. p

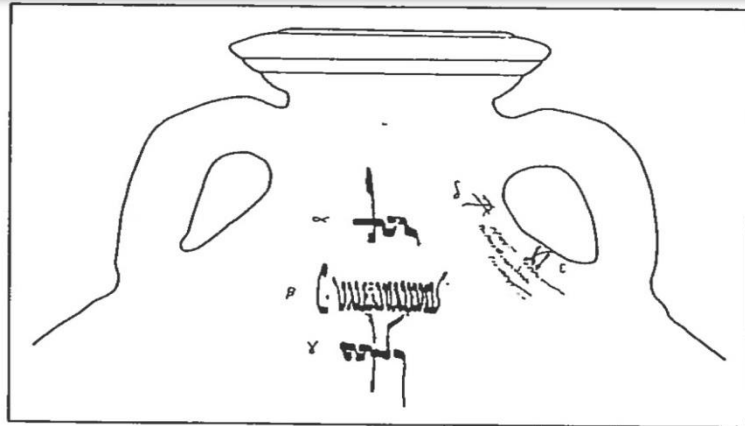
⁵³⁹ R. G. COLLINGWOOD-R. P. WRIGHT: *The roman inscriptions of Britain*. Volume II. Instrumentum domesticum. Fascicule 6. Dipinti and Graffiti on Amphorae, Dipinti and Graffiti on Montaria, Inscriptions in white barbotine, Dipinti on Coarse Poetry, Samian barbotine or moulded inscriptions. (RIB 2492–2500) Alan Sutton Publishing. 1994. RIB I 2492: *Amphorae: Painted Inscriptions*. 1. p

⁵⁴⁰ J. N. ADAMS: 'Romanitas' and the Latin Language. In: *The Classical Quarterly. New Series. Vol. 53. No. 1*. Cambridge University Press on behalf of The Classical Association. 2003. 189. p

⁵⁴¹ Vö. D. F. WILLIAMS and D. P. S PEACOCK in Blazquez and Remesal, op. cit. (note 4), 263–80; C. Carreras Monfort and D. F. Williams, *Journ. Roman Pottery Studies vi* (forthcoming); P. Funari, 'Olive-oil consumption in Roman Britain' (forthcoming)

⁵⁴² David WILLIAMS-César CARRERAS: North-African Amphorae in Roman Britain: A Re-Appraisal. In: *Britannia. Vol 26*. 1995. 232. p

⁵⁴³ COLLINGWOOD WRIGHT 1994. RIB I 2492: *Amphorae: Painted Inscriptions*. 1. p



Ezen a fenti képen egy vázlatos diagrammot láthatunk, amely jól szemlélteti a *tituli picti* elhelyezkedését az amphora nyakán.⁵⁴⁴ Általában e jelzéseket az amphorák tartó fülei közé, az edénynek úgymond a nyaki részére karcolták. Ezeknek a védjegyjog szempontjából azért van jelentősége, mert ezek a kezdetleges megjelölések révén jutottunk el végül a védjegy jogintézményének a kifejlődéséhez.

Az alábbi ábrán szintén egy amphora nyakán lévő megjelölés látható, amelyet 1974-ben találtak, és jelenleg a London Múzeumban őriznek:



A következő ábra egy 1955-ben felfedezett amphora darabról származik, amely fehér valamint fekete festékkel ábrázolt feliratot hordozott, és amely szintén megtekinthető a London Múzeumban:

⁵⁴⁴ COLLINGWOOD–WRIGHT 1994. RIB I 2492: *Amphorae: Painted Inscriptions*. 1. p

⁵⁴⁵ COLLINGWOOD WRIGHT 1994. RIB I 2492. 3: *Amphorae: Painted Inscriptions*. 2. p



2492.4

546

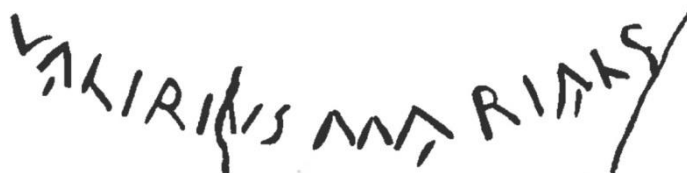
Szintén egy amphora nyakának egy darabja látott napvilágot 1910–ben folytatott ásatások folyamán, amelyet ezt követően a Skót Nemzeti Múzeumba szállítottak. Az ábrán látható „Aprilis” felirat valószínűleg egy személy neve, míg a „Hel” szövegrészlet egy különleges halszósra utal, ami az amphora tartalma lehetett:



2492.6

547

A következő „Valirivs Marials” feliratot tartalmazó jelzet 1936–ban került elő, és ma Cardiff Nemzeti Múzeumában őrzik:



2496.6

548

⁵⁴⁶ COLLINGWOOD–WRIGHT 1994. RIB I 2492. 4: *Amphorae: Painted Inscriptions*. 2. p

⁵⁴⁷ COLLINGWOOD–WRIGHT 1994. RIB I 2492. 6: *Amphorae: Painted Inscriptions*. 3. p

Egy másik ókori amphorán a következő feliratot találták:

„*Theophilus Aphrodisio fratris sal(utem).
Accipies de nave Octa amphoras vini
sematas VI, acetis LXXVII, urn[a]lia sicula
XVI mellis (?), X m [—], am[ph]or(am) I defri=
5 tí, a[mp]hora(m) I s [—] VE [-2/3-]+o+m
[.]+[—]+N[-2/3-] suis.*”⁵⁴⁹

„Theophilus üdvözli bátyját, Aphrodisiust.” A levél-formát idéző fogalmazás tulajdonképpen egy üzleti levél, amelyben az egyik testvér a másikat tudósítja, hogy a várható hajórakomány milyen áruból mennyit tartalmaz: bor, borecet stb. az amphorákban fuvarozott áru. Ebben az üzleti levélben gyakorlatilag tömörített információkat szolgáltatott az eladó a vevőnek, amely a védjegy információszolgáltatási funkcióját látta el. E szöveg alapján nyolc amphora bor és ecet fuvarozását bonyolították le a felek. Valamint a felirat tartalmazza a teljesítés időpontjának meghatározását is.

A Dressel 20 típusú amphorát szinte kizárólag a baeticai Guadalquivir-völgyben készítették, jelenleg legalább 100 termelési helyszín van nyilvántartva. A tömörített információkat tartalmazó *tituli picti* azt sugallja, hogy kizárólag olajbogyó, olíva- és egyéb olajakat szállítottak ezekben az amphorákban.⁵⁵⁰ A Dressel 20 típusú amphorákat a fogantyú részénél megbélyegezték, és alkalmanként az amphora felsőtestben található *tituli picti* jelzéssel szállították, amely általában a vámellenőrzésekhez szükséges információkat is tartalmazott. Ezek az információk mutatták a szállított olívaolaj súlyát, a helyet, ahonnan az olívaolaj származik, a kereskedő nevét, a konzuli dátumot, az eljáró vámtisztviselő nevét, valamint a várost, ahol az ellenőrzést végezték.⁵⁵¹ Az idő múlásával az amphorákon kisebb-nagyobb változások figyelhetők meg a forma vagy a perem kiképzésében, de ezek a különbségek alig észrevehetőek, és az evolúció gyakran lassúnak tűnik, így ritkán lehet pontosan meghatározni egy adott amphoraformát. Peacock és Williams felhívják a figyelmet az amphorák tudományos vizsgálatának nehézségeire illetve buktatóira.⁵⁵² Számtalan amphora-típus vizsgálata után megállapítható, hogy a baeticai olívaolaj ötven évvel a hódítás előtt megtalálta az utat a mai Britanniába. A korai augustusi amphorákhoz tartozó korongok közül az Oberaden 83, a Dressel elődje a Wessex régióból és Hertfordshire-ből azt sugallja,

⁵⁴⁸ COLLINGWOOD–WRIGHT 1994. RIB I 2496. 6: *Amphorae: Painted Inscriptions*. 80. p

⁵⁴⁹ TP Sulp. 80.

⁵⁵⁰ Vö. J. CONDAMIN, F. FORMENTI, M.O. METAIS, M. Michel and P. BLOND, *Archaeometry* xviii (1976), 195–201; E. RODRIGUEZ–ALMEIDA, *Los Tituli Picti de las anforas olearias de la Betica* (1989); B. Liou, and J. M. GASSEND, *Archaeonautica* x. 1991. 157–269. p

⁵⁵¹ WILLIAMS–CARRERAS 1995. 233. p

⁵⁵² D. P. S. PEACOCK–D. F. WILLIAMS: *Amphorae in the Roman Economy. An Introductory Guide* (Longman Archaeology Series). Longman Pub Group. 1986. 17. p

hogy a baeticai olívaolaj már a Kr. e. I. században megérkezett a pre-római Britanniába. A kifejlesztett Dressel 20 amphorát szintén már a hódítás előtt alkalmazták, és ezt a jellegzetes formát használták fel ahhoz, hogy az olívaolaj-ellátást biztosítsák Britannia felé.⁵⁵³ Nehézségeket okozott, ha az amfórán sem bélyegző, sem pecsét, sem *tituli picti* nem voltak feltüntetve.⁵⁵⁴

Mielőtt a rómaiak meghódították Itáliát, az etruszok már amphorákat, edényeket, tetőcserepeket, téglákat és egyéb kerámiákat égettek, így sok mindent vettek át tőlük.⁵⁵⁵ Az amphorák ugyanazt a funkciót töltötték be, amelyeket ma a különféle csomagolások, tárolóedények, hiszen bort, olajat és más feldolgozott élelmiszereket szállítottak ezekben, így kulcsfontosságúak voltak a kereskedelemben.⁵⁵⁶ A kereskedelmi vállalkozások tevékenységét különösen azok az amphora-darabok támasztják alá, amelyek nem az amphorát alkotó gyár pecsétjét, hanem magának a megrendelőnek a jelzését viselik. A kiásott régészeti leletek arra utalnak, hogy mai szóhasználattal élve nagyvállalkozó volt az a Tr(ebios) Loasio(s) = Trebius Lusius, akinek névjelével megjelölt amphorák, és amphora-töredékek előkerültek Galliában, Tarentumban, Szicíliában, valamint Karthágóban is, illetve aki feltehetőleg Kr. u. 182–181 körül Délos szigetén is megfordult.⁵⁵⁷ A különféle megjelölések (mai fogalmaink szerint védjegyek) korabeli alkalmazását támasztja alá e Délos szigetén talált közel hatezer (5921) bélyeges amphora, amelyek között a knidosi (3695 = 63%) és rhodosi (1334 = 22%) után a legtöbb, a latin jelzetű itáliai eredetű darab, és amelyek közül mindegyik amphora meg volt jelölve egy pecséttel.⁵⁵⁸ Tehát e megjelölések és az adott amphora típusa, formája alapján pedig következtetni tudtak (az ókori emberek és a fenn maradt régészeti leletek alapján a mai emberek is) az adott amphora és a benne lévő bor vagy olaj eredetére, és arra, hogy az honnan származott, hol készítették a kérdéses edényt, tehát utalt az adott pecsét, vagy egyéb megjelölés már ekkor is a kibocsájtó vállalkozóra, gyárra. Nem vált el még azonban élesen egymástól az amphora és a benne lévő bor, olaj vagy egyéb élelmiszer jelzése, ugyanis ezeket többnyire együtt tüntették fel.

⁵⁵³ WILIAMS–CARRERAS 1995. 232. p

⁵⁵⁴ David P. S. PEACOCK: Roman amphorae: Typology, fabric and origins. In: *Méthodes classiques et méthodes formelles dans l'étude typologique des amphores*. Actes du colloque de Rome, 27–29 mai 1974. Rome: École Française de Rome, 1977. 261. p

⁵⁵⁵ CAMPBELL–Will PRYCE 2004. 43. p

⁵⁵⁶ Diana TWEDE: *Commercial Amphoras: The earliest consumer packages?* Journal of Macromarketing. Sage Publications. 2002. 98. p

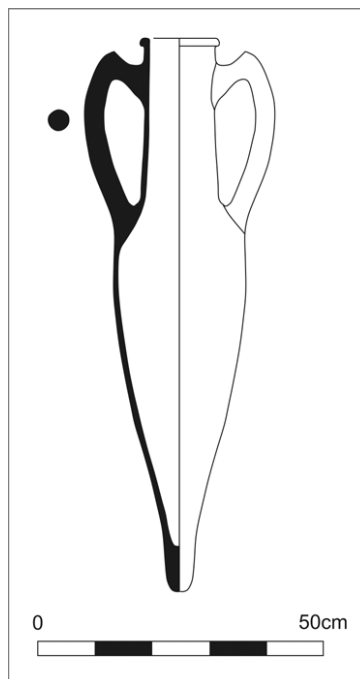
⁵⁵⁷ NAGY–SZAKMÁNY 2015. 181.p

⁵⁵⁸ NAGY–SZAKMÁNY 2015. 179. p



Ókori amphorák⁵⁵⁹

A kereskedők és az iparban dolgozók már az ókortól kezdődően alkalmaztak mesterjegyeket, jóval később a modern társadalmakban pedig már a szó mai jelentése értelmében védjegyek tekinthető megjelöléseket, jelzéseket használtak gyártmányaik, áruik megkülönböztetésére és a fogyasztóik tájékoztatására, egyfajta marketing és reklám célzattal.⁵⁶⁰



Rodoszi típusú amphora⁵⁶¹

Egyes amphoráknak csak darabokban maradtak meg részei, egy rómaiak által ásott gödörben a mai London területén.⁵⁶²

⁵⁵⁹ http://erdekesvilagunk.blog.hu/2013/08/12/reklamok_guttenberg_elott (2016–09–22)

⁵⁶⁰ GÁCS János: *Védjegy-tükör*. Budapest, *A városiak folyóirata*. 34. évfolyam. 1. szám. 2011. 2. p

⁵⁶¹ http://archaeologydataservice.ac.uk/archives/view/amfóra_ahrb_2005/info_intro.cfm

⁵⁶² R. S. O. TOMLIN–M. W. C. HASSAL: *III. Inscriptions*. The Society for the Promotion of Roman Studies 2006. 477. p



Agyagból készült amphorák⁵⁶³

A római császárkori kerámiának tehát a legjelentősebb alkotásai az ún. *terra sigillata* (pecsétes agyagedények), amelyeket vörösre izzított, finom szemcsés agyagból készítettek.⁵⁶⁴ E *terra sigillata*kon lévő pecsétek a védjegyek ősei, hiszen tartalmazták magának a fazekasmesternek a megjelölését valamint az edényt készítő manufaktúrának az elnevezését egyaránt.⁵⁶⁵

Rengeteg Dressel 20 típusú amphora eredete nem tisztázott. A másik jelentős jellegzetes amphora-forma, amelyekben később az olívaolajat Britanniába vitték, a Dressel 23, a Dressel 20 kisebb utódja, szintén Baetica-ból származik. Ezeket az edényeket gyakran ugyanabban a kemencében állították elő, mint a Dressel 20 edényeket, és ugyanazokat a névbélyegeket vésték rá.⁵⁶⁶ A Dressel 23 gyártása valószínűleg valamikor a III. század második felében kezdődött, és folytatódott a késő V. század végéig. A formát széles körben terjesztették a Nyugatrómai Birodalomban, bár nagymértékben csökkent a korábbi Dressel 20 típus gyártása. A Dressel 23 típusú amphorák gazdaságosabb szállítást biztosítottak, mint a spanyol olívaolajat szállító hosszú vékony falú hengeres alakú amphorák. A York légiós erődjéből származó amphorák vizsgálatával kimutatták, hogy az észak–afrikai formák bizonyosan jelen voltak itt is.⁵⁶⁷ Azonban az amphorák kiértékelése során sokszor nehézségek merülnek fel, mivel a különböző amphora-típusokhoz nem járul mindig érthető *titulus pictus* vagy bélyegző.⁵⁶⁸ A legtöbb észak–afrikai olívaolaj valószínűleg polgári fogyasztásra szolgált, viszont a katonai piacra nem mindig jutottak el ezek a termékek. Az észak–afrikai

⁵⁶³ <http://www.amforacopy.hu/index.php?page=4a> (2016–09–14)

⁵⁶⁴ P. BRESTYÁNSZKY Ilona: *A kerámia és a porcelán története*. Gondolat. Budapest. 1966. 37. p

⁵⁶⁵ P. BRESTYÁNSZKY 1966. 37. p

⁵⁶⁶ WILLIAMS–CARRERAS 1995. 236. p

⁵⁶⁷ WILLIAMS–CARRERAS 1995. 237. p

⁵⁶⁸ David S. PEACOCK: Roman amphorae: typology, fabric and origins. In: *Méthodes classiques et méthodes formelles dans l'étude typologique des amphores*. Róma. 1977. 261. p

amphorák főbb előfordulási helyei a brit tartományban: London, York, Leicester és Exeter.⁵⁶⁹ Exeter e tartomány délnyugati részének legnagyobb városa volt. A csatorna közelében található, így ha a késő római időszakban néhány észak–afrikai amphora–rakomány érkezett Britanniába az Atlanti–óceán hajózási útvonalain, akkor Exeter e rakomány fogadására alkalmas kikötőnek bizonyult. Feljegyezték a Dressel 20 amphorákat szállító hajók magas koncentrációját az északi határ (és London) katonai helyszínein, míg az észak–afrikai eloszlás, York mellett és Carlisleben, inkább a polgári igények kielégítését szolgálta. Ez két különálló marketingmintát tükröz, amelyek mindegyike a korabeli és későbbi római foglalkozások során a mai Nagy–Britanniában az importált amphora árú termékekre eltérőek lehetnek. Néhány kísérleti hipotézist már röviden előterjesztettek annak érdekében, hogy megmagyarázzák a késői római Britanniába érkező olajbogyó–kínálat látszólagos változását a korábbi periódushoz képest.⁵⁷⁰ Észak–afrikai hengeres amphorák továbbra is eljutottak a Brit–szigetekre, miután Róma hivatalosan elhagyta a tartományt az V. század elején.⁵⁷¹

Az észak–afrikai amphorák közül a Mana C típusú amphora⁵⁷² forma hosszú hengeres testtel rendelkezik, két kis lekerekített fogantyúval. Általában halszószoikat szállítottak benne, széles körben elterjedt a Földközi–tenger nyugati részén (Spanyolország, Marokkó, Algéria, Tunézia területein). Ezek a differenciált formájú amphorák azért relevánsak a védjegyek létrejöttének aspektusából, hisz ha nem volt rajtuk semmilyen jelzet, akkor magának az amphorának az alakjából is lehetett következtetni arra, hogy mit szállítottak benne. Vagyis gyakorlatilag a szállító edény formája is meghatározó volt az információszolgáltatás szempontjából.⁵⁷³

1. 2. Borok

Egészséges ivóvíz hiányában nagy népszerűsége tett szert az ókori Rómában és egész Itáliában a borfogyasztás.⁵⁷⁴ A tiszta ivóvíz hiányának leküzdése érdekében számos borfőzési technikát is kiötlöttek.⁵⁷⁵ Előszeretettel hígították vízzel is a különféle borokat, amit Martialis is alátámaszt: „Ravennában volt egy kocsmáros, hogy becsapott az istenadta! Vizesbort kértem tőle cselből, és a zsvány víz nélkül adta.”⁵⁷⁶ Az ókori Itáliában számos különböző

⁵⁶⁹ Vö. S. S. FRERE: *Britannia*. 1987. ch. 10.; M. MILLETT: *The Romanization of Britain* 1990. 157–164. p

⁵⁷⁰ WILLIAMS–CARRERAS 1995. 238. p

⁵⁷¹ WILLIAMS–CARRERAS 1995. 243. p

⁵⁷² Neo–Punic, PEACOCK és WILLIAMS (1986) 32. osztály, később P & W.

⁵⁷³ WILLIAMS–CARRERAS 1995. 243. p

⁵⁷⁴ Bővebb információkkal szolgál az ókori borivási szokásokról: BENYÁK Zoltán–BENYÁK Ferenc: *Borok és korok. Bepillantás a bor kultúrtörténetébe*. Hermész Kör. 1999.

⁵⁷⁵ HOFFMANN Zsuzsanna: *Ételek és italok az ókori Rómában*. Szeged. 2011. 107. p

⁵⁷⁶ MARTIALIS: Ahol kevés a víz. Fordította: KOSZTOLÁNYI Dezső. In: *Római költők antológiája*. Budapest 1963. 385. p

borfajta készült.⁵⁷⁷ Tehát eltérő minőségű borok jelentek meg, azonban a legjobb minőségű és jó aromával rendelkező bornak a jellemzőit Columella az alábbiakban határozta meg: „Legjobbnak azt a fajta bort tartom, amelyik mindenféle ízesítés nélkül hosszan eláll, ezért azt javaslom, hogy egyáltalán semmit sem keverjünk hozzá, ami rontaná a természetes aromáját. A legkiválóbb ugyanis az, amelyik a saját, természetes aromájával nyújt élvezetet” (11, 19, 2). Egyesek értettek a bor feljavításához, illetve ismertek recepteket a borok hamisítására is.⁵⁷⁸ Plinius kiemeli a bor rendkívül fontos szerepét az ókori emberek életében: „Ha alaposabban belegondolunk az élet egyetlen területén sem buzgolódik többet az ember, mint a bor ügyében, mintha a természet nem is ajándékozta volna meg a vízzel, ezzel a páratlanul egészséges itallal! Az összes többi élőlény beéri vele, kivéve az embert.”⁵⁷⁹ E mondat napjainkban is helyálló lehet.⁵⁸⁰

A borokat a kereskedők úgy kezdték el árulni, hogy a hordót, vagy az amphorát, amelybe öntötték, megjelölték, vagyis rajzoltak vagy ragasztottak rá valamilyen ábrát, amelynek segítségével meg tudták különböztetni egymástól a különféle borokat és egyéb termékeket a kereskedők és a vevők is.⁵⁸¹ A nehezen beszerezhető illetve a jó minőségű borok híre gyorsan elterjedt az ókorban is, így azokat elkezdtek hamisítani, utánozni és ugyanolyan „marketinggel” eladni.

Borhamisításnak minősült az, ha az eladott folyékony halmazállapotú anyag nem a rajta feltüntetett minőségű volt, tiltott hozzávalókat tartalmazott, vagy alapanyagként nem szőlőt használtak annak készítéséhez vagy sokszor eredet hamisítás is megvalósult (például a hamisított görög vagy hispániai borok esetében). A különböző hamisítási technikák valójában egyidősek magával a bortermelés kialakulásával. Amphorákban történő borok eladásáról értékesítésének és a szállításának problémájáról írt Cato a Kr. e. II. században mélyreható tanulmányt.⁵⁸² *De agricultura* című művében részletezte, hogy milyen növényeket milyen mezőgazdasági területen érdemes termesztetni, valamint rendkívül hasznos szaktanácsokat nyújtott a bor eladásával kapcsolatban, úgymond írt a „marketing” jogi vonatkozásairól is: mely szerződési minták alkalmazásával érdemes eladni az árut.⁵⁸³

⁵⁷⁷ Lásd: Iucius Iunius Moderatus COLUMELLA: *A mezőgazdaságról*. Lectum Kiadó. Szeged. 2005. Fordította: HOFFMANN Zsuzsanna, továbbá PLINIUS: *Naturalis Historia*. (a továbbiakban: *Nat. Hist.*) Természettörténet. JATEPress Kiadó. Szeged. 2009. Fordította: HOFFMANN Zsuzsanna.

⁵⁷⁸ Lásd bővebben: MARÓTI Egon: Borfogyasztás, borhamisítás az ókori Rómában. In: *História*. 1988. 5–6.

⁵⁷⁹ PLINIUS: *Nat. Hist.* 14,137.

⁵⁸⁰ HOFFMANN 2011. 110. p

⁵⁸¹ COLLINGWOOD–WRIGHT 1994. RIB I 2492: *Amphorae: Painted Inscriptions*. 1. p

⁵⁸² JAKAB 2011. 65. p

⁵⁸³ JAKAB Éva: *Humanizmus és jogtudomány. Brissonius szerződési formulái I*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2013. 209. p

Ha a bort annak kiforrását követően amphorákba öntötték, akkor megváltozott annak minőségi rangsorolása is, hisz az amphorás bor jobb minőségűnek számított, így az drágább volt.⁵⁸⁴

A borral kapcsolatos adásvételi szerződéseket osztályozni, differenciálni lehet az alapján, hogy garanciaígérettel együtt történt a szerződéskötés vagy anélkül.⁵⁸⁵ Ezt rendkívül jól szemlélteti például BGU XII2209 (12–23. sor): „Elismerem, hogy átvettem tőletek a teljes árat 120 *metrétés* bornak, azaz bor *metr.* 120; amit szállítani fogok neked Meszore havában, az Isten kegyelméből következő negyedik indikcióban, új, kiváló minőségű és legjobb borban, a hordótok mérete szerint. És ami abból savanyúnak, rosszul kiforrtnak vagy pimpósnak bizonyul, ugyanazon indikció Tybi haváig, elismerem (kijelentem), hogy ki fogom cserélni haladéktalanul jó borra...” Tehát eladtak 120 *metrétés* bort, és az eladó kijelenti, hogy Hathyr hónap 12. napján, a szerződés megkötésekor átadásra került részére a teljes vételár, és a szerződés teljesítését Meszore hónapra vállalja.⁵⁸⁶ Emellett tesz egy minőségi kikötést is, hogy a „legszebb és legjobb” bort hozza majd a vevőnek, amely ígérete alapján köteles az eladó egészséges szőlőből préselt, átlagos minőségű alkotást átadni, megelőzve ezzel azt, hogy a vevőnek a második préseleéséből teljesítsen. Ennek a védjegyek szempontjából azért van jelentősége, mert egy meghatározott tulajdonságot tanúsító védjegyet ma csak olyan árukon lehet feltüntetni, amely valóban rendelkezik az adott jellemzővel. Ha nem bír a termék a feltüntetett tulajdonsággal vagy minőséggel, akkor a termék már hamisítványnak minősül. A borok esetében is ez történik gyakorlatilag, a rossz minőségű borokat jobb minőségűnek tüntették fel.

Számos antik szerző, így például Cato⁵⁸⁷ és Varro⁵⁸⁸ is ír arról, hogyan lehet felvizezve bort csinálni a szőlőtermés másodjára történő kipréseléséből.⁵⁸⁹ Ezt követően az eladó garanciát is vállal, hogy ha az általa adott bor nem felel meg annak a minőségnek, amelyet megígért, akkor azt ki fogja cserélni. Tehát a garanciaígérettel azt vállalja az eladó, hogy a bor Tiby hónapig, azaz a szüretet követően mintegy fél évig megőrzi jó minőségét.

M. Porcius Cato leírást ad különböző régiókba jellemző, tipikus borok előállításáról. A földművelésről szóló művében, elsőként a görög bor készítését ismerteti (Cato agr. 24):

„*XXVII. Vinum graecum quo modo fiat*

⁵⁸⁴ JAKAB 2011. 45. p

⁵⁸⁵ JAKAB 2011. 81. p

⁵⁸⁶ JAKAB 2011. 82. p

⁵⁸⁷ CATO: *Agr.* 23, 4.

⁵⁸⁸ VARRO: *Rust.* 1, 54.

⁵⁸⁹ JAKAB 2011. 82. p

24. *Vinum graecum hoc modo fieri oportet: unas apicias percoctas bene legito; ubi delegeris, in eius musti cuellum aquae marinae ueteris q. indito uel salis puri modium: eum in fiscella suspendito sinitoque cum musto distabescat. si heluiolum uinum facere uoles, dimidium heluioli, dimidium apicii indito, defruti ueteris partem tricesimam addito. quidquid uini defrutabis, partem tricesimam defruti addito.*

XXVII. Hogyan kell görög bort készíteni

24. Görög bort úgy kell készíteni: szedj jól érett „méh”-szőlőt. Miután kiválogattad a legjavát, ennek egy cuellusnyi mustjába tégy 2 quadrantal állott tengervizet vagy egy modius tiszta sót: a sót akaszd fel benne egy kosárkában és hagyd, hogy a mustban elolvadjon. Ha aransárga, felerészben „méh”-szőlőnek a mustját, adj hozzá harmincadrészt ó–mustpárlatot. Bármilyen bort ízesítel mustpárlattal, harmincadrészt mustpárlatot adj hozzá.⁵⁹⁰

E szövegrészlet értelmében hamisított görög bort jól megérett, édes méhszőlőből kell készíteni, majd ennek egy cuellusnyi mustjába 2 quadrantal állott tengervizet kell önteni, vagy 2 modius tiszta sót kell olvasztani. Ezt követően hagyni kell állni a készítményt, majd amikor annak színe aransárga lesz, még adni kell hozzá a méhszőlő mustjából, illetve harmincadrészt ó–mustpárlattal ízesíthető, amely ízfokozó eljárást tanácsol minden borkészítés esetében. Érdekes lehet, hogy vajon miért írja le Cato a görög bor készítését, illetve, hogy a görög bor Itáliában, mint görög eredetű alkotás kapott-e bármilyen védjegyszerű védelmet a kereskedelem során, a piacokon.

Személy szerint valószínűnek tartom, hogy az *aedilis curules*⁵⁹¹ és az agoranomoszok hamisítást tiltó piacrendészeti szabályai⁵⁹² biztosították ezt a védjegyszerű védelmet azáltal, hogy a piacfelügyelők kontrollálták, hogy csak hamisítatlan, azaz valódi áruk vegyenek részt az árucserforgalomban.

Feltehetőleg azért találta ki Cato ezt a hamisító jellegű borkészítési eljárást, mert nehéz lehetett eredeti görög borhoz jutni Itália területén illetve a görög bor nagyon drága lehetett. Azonban e technika ismeretét felhasználhatták a kereskedők a vevők megtévesztésére is. Meg volt tehát a módszer, hogy milyen technikával készítették a rossz minőségű, fanyar ízű borokból kiváló minőségűnek látszó borokat. Valamint az idézett szövegben olvashatjuk, hogy e borokat tartalmazó amphorákat lepecsételték és ezt követően adták el. A borok hamisításának megjelenése alátámasztja a bor hatalmas szerepét illetve következtethetünk arra is, hogy amikor nem volt bor, igyekeztek pótolni a kieső bormennyiséget, amikor például kevés szőlő termett. Tehát elsődleges szempont a saját fogyasztáshoz szükséges bormennyiség biztosítása volt. Az ókorban a borfogyasztás jellege más volt, mint napjainkban és általánosan elfogadott volt a tengervízzel, sóval, mustpárlattal, kátránnyal, mésszel,

⁵⁹⁰ M. Porcius CATO: *De Agricultura*. A Földművelésről Latinul és magyarul. Fordította: KUN József. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1966. 133. p

⁵⁹¹ Vö. JAKAB 1993. 40. p

⁵⁹² PL. 849a, b, c, e; 850a; 881c; 913d; 917 b, c, d.

márványporral, gyantával készített, javított ital, de rengeteg fűszert is kevertek a borhoz és előfordult a bor füstölése is. Ezeket az eljárásokat a silány, romlott borok ihatóvá tétele vagy egyes borfajták nehéz beszerezhetősége miatt alkalmazták. Plinius⁵⁹³ is megemlíti, hogy a borkereskedők a borokba aloé verát, illetve egyéb különböző fűszernövényeket tettek, majd füstölést alkalmazva készítettek borokat.⁵⁹⁴ Hamis bornak minősült az olyan bor, amelyet felvizeztek, vagy egyéb módszerekkel előállítottak, és amit úgy tüntettek fel, hogy bizonyos területről származott, azonban ez mégsem így volt. Ebben az esetben pedig már hamis eredet- valamint származásfeltüntetés is történt, hiszen az Itália területén készült termékeket görög eredetűnek jelölték.

Részletes leírást kapunk azzal kapcsolatban is Catótól, hogy Chos-i (Chos=Kósz görög szigetéről származó) bort hogyan lehet csinálni:

„CXXI. *Vinum coum si uoles facere*

112. *Vinum coum si uoles facere, aquam ex alto marinam sumito mari tranquillo, cum uents non erit, dies LXX ante uindemiam, quo aqua dulcis non perueniet. ubi hauseris de mari, in dolium infundito: nolito implere, quadrantalibus quinque minus sit quam plenum; operculum imposito, relinquito qua intersiret. 2. ubi dies XXX praeterierint, trsansfundito in alterum dolium puriter et leniter: relinquito in imo quod desiderit. post dies XX in alterum dolium item transfundito: ita relinquito usque ad uindemiam. unde uinum coum facere uoles, uuas relinquito in uinea: sinito bene coquantur. et, ubi pluerit et siccauerit, tum deligito et ponito in sole biduum aut triduum sub dio, si pluuias non erunt; si pluuias erit, in tecto in cratibus componito, et, si qua acina corrupta erunt, depurgato. 3. tum sumito aquam marinam q. s. s. e.: in dolium quinquagenarium infundito aquae marinae q. X. tum acina de uuis miscellis decarpito de scopio in idem dolium, usque dum impleueris: manu comprimito qua interspiret. ubi triduum praeterit, eximito de dolio et calcato in torculario et id uinum condito in dolia lauta et pura et sicca.*⁵⁹⁵

CXXI. Ha kós-i bort akarsz csinálni

112. Ha kós-i bort akarsz csinálni, a nyílt tengerből végy tengervizet, amikor a tenger nyugodt és nem fúj a szél, 70 nappal szüret előtt, mégpedig olyan helyről, ahova nem jut el az édesvíz. Amint a vizet a tengerből kimered, öntsd hordóba, de ne töltsd tele, 5 quadrantal hiányozzék ahhoz, hogy tele legyen. Tégy rá fedőt, hagyd rajta szellőzőnyílást. 2. 30 nap elteltével tisztán és lassan öntsd át másik hordóba; azt, ami a fenéken leülepedett, hagyd vissza; 20 nap múlva megint öntsd át ugyanúgy egy másik hordóba. Így hagyd egészen szüretig. Amikor kós-i bort akarsz csinálni, a fürtöket hagyd a tőkén jól kiérni, s azután szedd meg, hogy esőt kapott és utána megszáradt; 2 napig tedd ki a napra, vagy 3 hónapig a levegőre, ha nem esik az eső. Ha esős az idő, vidd fedél alá fonott kosarakban, a romlott bogyókat távolítsd el belőle. 2. Ekkor vedd elő a fentebb említett tengervizet, 10 quadrantal önts belőle egy 50 amphorás hordóba, amíg csak meg nem telik. A bogyókat kézzel nyomd ki, hogy a tengervizet beigyák. Miután a hordót megtöltötted, zárd le fedővel, de hagyd rajta légzőnyílást. 3 nap elmúltával vedd ki a hordóból, a sajtólóhelyiségben lábbal taposd ki, s ezt a bort tedd el jól kimosott, tiszta, száraz hordókban.⁵⁹⁶

⁵⁹³ PLINIUS: *Nat. Hist.*

⁵⁹⁴ PLINIUS: *Nat. Hist.* 14,68.

⁵⁹⁵ CATO 1966. 214. p Fordította: KUN József.

⁵⁹⁶ CATO 1966. 215. p Fordította: KUN József.

E szövegrészletben olvashatjuk, hogyan lehet hamisított kószai bort készíteni. E recept alapján olyan tengervízből kell merni hozzá vizet, ahova az édesvíz nem jut el. Ezt a vizet hordóba kell önteni majd 30 nap elteltével átönteni, és 20 nap múlva ismét. E borfajta elkészítéséhez jól megérett szőlőfürtök kellene és ezeket eső után kell beszedni, majd hagyni, kiszáradni 2 napig nap sütötte területen vagy 3 hónapig a levegőn. Ezt követően a tengervízből 10 quadrantal önteni kell egy 50 amphorás hordóba. Végül a szőlő bogyóit kézzel ki kell nyomni, majd lefedni és eltenni a hordót, hagyva egy légzőnyílást is rajta. Tehát Cato azt a tanácsot adja ezzel a hamisított borral kapcsolatosan, hogy már akkor keverni kell fűszernövényeket a musthoz, amikor az még csak az erjesztő hordóban van, sőt egyes esetekben még érdemes a hordót is illatosítani.⁵⁹⁷ Ez főleg az alkotáshamisítás szempontjából érdekes, mert ezekből a receptekből következtethetünk arra, hogy voltak bizonyos alkotások jelen esetben a borok, amelyekben belül kialakultak az ókori emberek által kedvelt speciális, jellegzetes típusok, és a kereskedők haszonszerzés végett ezeket elkezdték hamisítani, leutánozni, vagy ha szükséges volt feljavítani. A hamisított chos-i bor készítéséről azt írja, hogy a boros hordókat a harminc napos erjedést követően fedjük le és majd csak a tavasz beköszöntével bontsák fel ismét.⁵⁹⁸

A Kr. u. I. században a rhodosi típusú amphorákba töltött édes, átlagos minőségű bor népszerű áru volt az egész Római Birodalomban. Ezek az edények kb. 1 m magassággal, 20–25 l űrtartalommal, kiemelkedő fülekkel és csúcsos aljzattal rendelkeztek.⁵⁹⁹ A rhodosi amphorák leletei és a keltező értékű régészeti tárgyak (pl. *terra sigillata*⁶⁰⁰) alapján meghatározható, hogy a bennük tárolt bort a Kr.u. I. és II. század között fogyasztották.⁶⁰¹

Nagy jelentősége volt a nyugati, észak–nyugati területek felé irányuló itáliai borkivitelnek is, az Ibér-félszigetre és a Baleárokra tengeri úton, Massilia közvetítésével. A II. században egészen a Rajnáig eljutnak a híres itáliai borok. Gallia területéről nagy mennyiségű itáliai–római amphora–bélyegző került elő, a legkorábbiak a II. század utolsó évtizedeiből származnak, viszont a legtávolabbi amphora–darabokat Basel és Koblenz környékén fedezték fel.⁶⁰²

Összefoglalóan megállapítható, hogy ezeket a borfőzési technikákat azért alkalmazták a borászok és a borkereskedők, hogy minél nagyobb nyereségre tegyenek szert illetve, hogy el tudják adni a leutánzott már jól bevált ókori alkotást (kószai, és egyéb görög, valamint hispán

⁵⁹⁷ CATO *Agr.* 105,2.

⁵⁹⁸ JAKAB 2011. 94. p

⁵⁹⁹ NAGY–SZAKMÁNY 2015. 178. p

⁶⁰⁰ Vö. E OSWALD: *Index of Potters' Stamps on Terra Sigillata 'Samian Ware'*. East Bridgford. 1931.

⁶⁰¹ NAGY–SZAKMÁNY 2015. 179. p

⁶⁰² NAGY–SZAKMÁNY 2015. 180. p

borokat és más termékeket). Ugyanis a fogyasztó abban a hitben van, hogy eredeti alkotást vásárol, viszont ez már az ókorban sem volt mindig így, a népszerű alkotásokat már ekkor hamisították. Ezt a tényt pedig rendkívül jól szemléltetik, és egyben alátámasztják az ókorban megalkotott piacfelügyelői hamisítást és egyéb csalárd magatartást tiltó szabályok.⁶⁰³

1. 3. Téglák

A téglákra rakott pecsétek, címerek hasonló célokat szolgáltak, mint ma a védjegyek. E cél pedig az volt, hogy megkülönböztették egymástól a különféle termékeket és tömörített információkat szolgáltattak az általuk megjelölt alkotásokról, azok származását, eredetét vagy minőségét illetően. Tehát ezek az ókori pecsétek, címerek is tömörített információkat vagy meghatározott szimbólumokat jelenítettek meg. Az egyedi paraméterekkel bíró téglákra speciális pecsétek kerültek, így szerintem egyfajta halvány párhuzam vonható a védjegyek és e pecsétek között. Ezért bírnak relevanciával a pecsétek, mint a védjegyek előfutárjai, a védjegyek előzményeinek vizsgálata során. Az alábbiakban néhány jellemző példát elemzek erről a területről, a teljesség igénye nélkül. Kr. e. 123-ban 54 féle családnév olvasható a téglafeliratokon és itáliai szenátori családok pecsétjével ellátott téglák láttak napvilágot Dalmáciában és Karthágóban. A téglák a Kr. e. I. században a római épületek elengedhetetlen alapanyagává váltak.⁶⁰⁴ Egyéb települési, municipális bélyegek közé tartozik a Londonból származó PP BR LON és a Silchesterben készült két bélyeg, amelyek a Nero császár uralkodása idején kerültek alkalmazásra.⁶⁰⁵ Azonban a bélyegzőkön kívül keveset tudunk a téglák és csempék gyártása mögötti termelési egységekről. Különböző pecséteket nyomtak a téglákra a gyártók. Birodalom szerte jellegzetes külső tulajdonságokkal rendelkező 5 cm vastag, 20 cm szélességű, 44 és 60 centiméter hosszúságú négyzetes téglákat készítettek.⁶⁰⁶

Egy Kenfigben végzett ásatás során megtalálták *Atepomarus* bélyegzőjét, aki a *Lezoux*-ban dolgozott a Kr. u. I. században.⁶⁰⁷ Amely szintén bizonyítékként szolgál e jelzetek jelenlétére. South Shields városában találtak meg a modern ásatások során egy bélyegzővel ellátott lapos csempét, amely Kr. u. 222-ből származik, és amelyen a VI Légión pecsétje volt: [LE]G VI V. Ez a típus RIB II.4, 2460,48, az ókorban tevékenykedő hatodik

⁶⁰³ PL. 849a, b, c, e; 850a; 881c; 913d; 917 b, c, d.

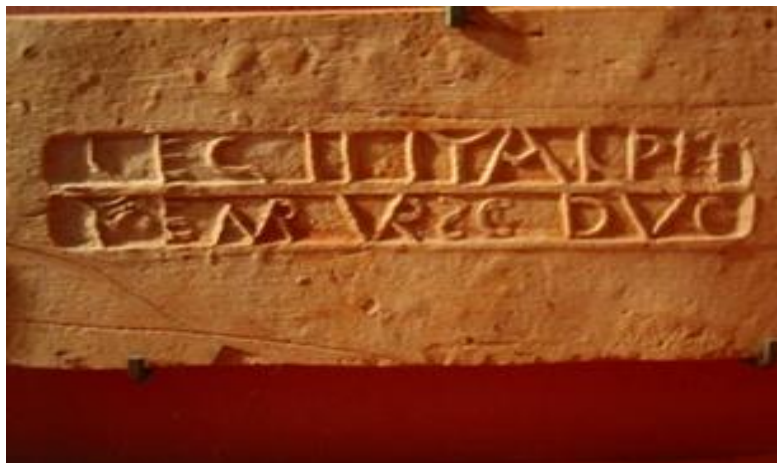
⁶⁰⁴ CAMPBELL-PRYCE 2004. 46. p

⁶⁰⁵ Vö. GREENAWAY J.: The Neronian stamped tile from Little London, near Silchester. In: *Britannia* 12. 1981. 290–291.

⁶⁰⁶ CAMPBELL-Will PRYCE 2004. 46. p

⁶⁰⁷ B.C. BURNHAM-L. J. F. KEPPIE-A. S. Esmonde CLEARY-M. W. C. HASSALL-R. S. O. TOMLIN: Roman Britain in 1993. In: *Britannia*. Vol. 25. Society for the Promotion of Roman Studies. 1994. 249. p

légió első bélyegzett csempelapja volt.⁶⁰⁸ Ezt követően tíz darab téglá vagy cserép, amelyet a „Legio VI Victrix” téglalap alakú bélyegekkkel díszítettek napvilágra került 2009-ben. Darabokban maradtak fent, így nehezen határozható meg, hogy melyik milyen típus. Három legalább azonosítható a tízből: RIB II.4, 2460.50 (Wright, 44 típus).⁶⁰⁹ Bélyegzett csempe vagy téglá került a felszínre Kirton in Lindsey mellett 1988-ban egy volt ókori római villában: 40 mm-es, legfeljebb 23 mm vastagsággal. A lelet tartalmazott egy nagyméretű bélyegzőt, amelynek motívuma egy betűkből álló belső körből állt, legalább két koncentrikus körrel körülvéve.⁶¹⁰ A bélyegzett téglák a II. század első évtizedéből származtak, de nem világos, hogy mennyi ideig tartott a bélyegzés gyakorlata. Bélyegzett cserepeket találtak több helyen, Gloucester városon belül, valamint a város keleti részén található Barwood temetőben.⁶¹¹ Ebből is kitűnik, hogy rendszerint használtak bélyegzőket a téglá- és cserépgyártók, amelyek utaltak a téglá vagy cserép eredetére, vagyis, hogy mely területről származott az adott árucikk.



Ókori feliratos téglá⁶¹²

A hadsereg is kezdett bélyegzőt nyomni az általuk gyártott csempékre valamint téglákra, amit a Yorkban állomásozó kilencedik légió bélyegzői is alátámasztanak.⁶¹³ Továbbá a Yorkban lévő hatodik légiójának és a Hadrianus-falon található néhány erőd jelzése illetve Dél-Wales

⁶⁰⁸ R. S. O. TOMLIN: III. Inscriptions. Roman Britain in 2007. In: *Britannia*. Vol 39. The Society for the Promotion of Roman Studies. 2008. 385. p

⁶⁰⁹ R. S. O. TOMLIN: III. Inscriptions. Roman Britain in 2009. In: *Britannia* Vol 41. Published by The Society for the Promotion of Roman Studies. 2010. 461. p

⁶¹⁰ B.C. BURNHAM-L. J. F. KEPPIE-A. S. Esmonde CLEARY-M. W. C. HASSALL-R. S. O. TOMLIN: Roman Britain in 1995. In: *Britannia*. Vol. 27. Society for the Promotion of Roman Studies. 1996. 443. p

⁶¹¹ DARVILL-MCWIRR 1984. 248. p

⁶¹² [https://www.google.hu/search?q=t%C3%A9gl%C3%A1k+%C3%B3k%C3%B3ri&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&espv=2&biw=1280&bih=933&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwid6JW-hYXRAhWHIsAKHY8FCq8Q_AUIBigB#tbn=isch&q=t%C3%A9gl%C3%A1k+%C3%B3k%C3%B3ri+pecs%C3%A9ttel&imgc=e0G9cdJKV6VC3M%3A\(2016-12-21\)](https://www.google.hu/search?q=t%C3%A9gl%C3%A1k+%C3%B3k%C3%B3ri&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&espv=2&biw=1280&bih=933&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwid6JW-hYXRAhWHIsAKHY8FCq8Q_AUIBigB#tbn=isch&q=t%C3%A9gl%C3%A1k+%C3%B3k%C3%B3ri+pecs%C3%A9ttel&imgc=e0G9cdJKV6VC3M%3A(2016-12-21))

⁶¹³ Vö. R. P. WRIGHT: Tile stamps of the Ninth Legion found in Britain. In: *Britannia* 9. 1978. 379-382. p

és a chester-i huszadik légió bélyegei is erre utalnak.⁶¹⁴ Carpow egy 11 hektáros légiós erőd volt a Kr. u. II. században, amely erőd feltehetőleg bélyegzőt tett az ott készített alkotásokra: „*legio VI Britannica Pia Fidelis*” felirat szerepelt számos maradványon.⁶¹⁵ Emellett a keleti kapu feliratának töredékei és a légió egyéb alkalmazott szimbólumainak a darabjai kerültek elő.⁶¹⁶ A nehezen beazonosítható leletek közé tartoznak azok a betonsomók és téglák, amelyek a Walesi Nemzeti Múzeum által Risca területén vezetett ásatáson láttak napvilágot. Ezek közül az egyik a Boon-féle LEG-bélyeget viselte, amely valószínűleg szintén a II. században készült. E bélyegek alapján pedig következtetni lehet az épület fajtájára illetve struktúrájára, amely szerint valószínűleg részei voltak e töredékek egy katonai fürdőhelynek, amely egy ólombánya településsel vagy üzemi raktárral volt összeépítve.⁶¹⁷

Az 1982-ben Hartfield közelében megkezdett ásatások során felfedezett cserépkályhát és a szárítóberendezést megvizsgálták, és a kemencétől keletre egy munkásház romjait azonosították. Emellett találtak egy hengeres bélyegzett töredéket is, valamint az égető kemencéket, amelyek alátámasztják, hogy a kerámiát itt gyártották. A Kr. u. II. századból származó csempe-bélyegeket találtak 1933-ban, amely bélyegzők fazekas tevékenységre, termelésre és azokkal történő kereskedelemre egyaránt utalnak.⁶¹⁸ A Holt területén talált csempék legalább a II. század elejétől a III. századig terjedő katonai termelést tanúsítják, illetve szép példát mutat a katonai téglagyárra, amely nagy mennyiségű téglá- és edényégetőberendezésből állt egy hatalmas kemenceépületben. Általában csak egy kemence állt minden udvaron, mint a Watergates Lane, Broadmayne, és Dorset esetében. Érdekes, hogy még 1950-ben is a megvizsgált téglagyárak közel háromnegyedében csak egy kemence volt.⁶¹⁹

⁶¹⁴ Vö. R. P. WRIGHT: Tile stamps of the Sixth Legion found in Britain. In: *Britannia* 7. 1976. 224–235. p

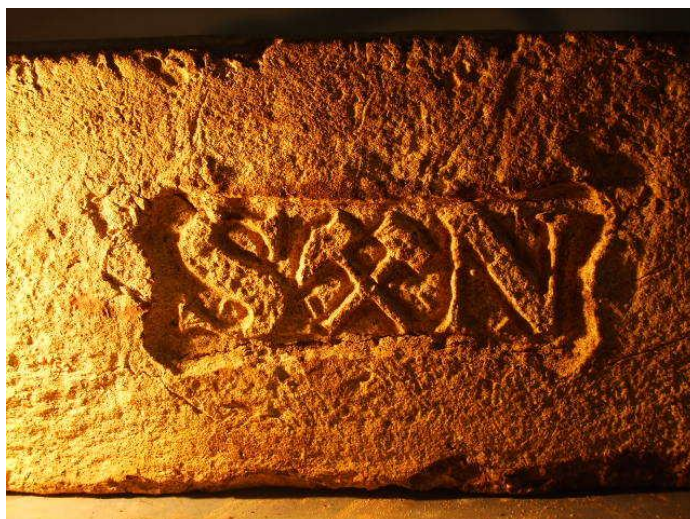
⁶¹⁵ Stamps: RIB 11.4,2460.71—4; east gate inscription: RIB III, 3512; fragment of inscription from south gate: 1514.

⁶¹⁶ N. HODGSON: The British Expedition of Septimius Severus. In: *Britannia. Vol. 45.* Society for the Promotion of Roman Studies. 2014. 42. p

⁶¹⁷ S. S. FRERE–M. W. C. HASSALL–R. S. O. TOMLIN: Roman Britain in 1983. In: *Britannia. Vol. 15.* Society for the Promotion of Roman Studies. 1984. 270. p

⁶¹⁸ S. S. FRERE–M. W. C. HASSALL–R. S. O. TOMLIN: Roman Britain in 1984. In: *Britannia. Vol. 16.* Society for the Promotion of Roman Studies. 1985. 251. p

⁶¹⁹ DARVILL–MCWHIRR 1984. 249. p



Ókori téglapecsét és ábrával⁶²⁰

Különbséget tettek továbbá a napon szárított (*lateres crudi*) valamint a kemencében égetett (*lateres coctiles*) téglák között.



Ókori pecsét és címeres téglap⁶²¹

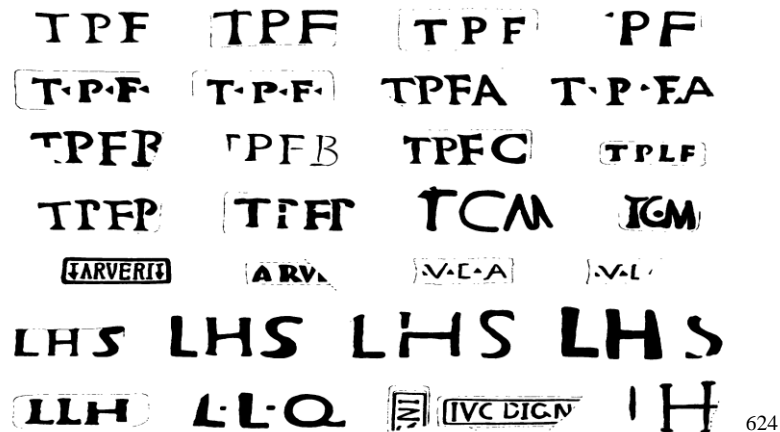
Emellett a görögöktől átvett tetőfedő cserepeket is elkezdték gyártani a fazekasok. A római téglák, tetőcserepek, csempék bélyegeinek köszönhetően következtetni lehet a téglagyártás menetére, és számtalan téglagyártó neve található meg a bélyegeken.⁶²² Ezekkel kapcsolatos jogi problémák ekkor még nem merültek fel, azonban a védjegyek kialakulása szempontjából volt jelentősége ezeknek is.

⁶²⁰https://www.google.hu/search?q=t%C3%A9gl%C3%A1k+%C3%B3k%C3%B3ri&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&espv=2&biw=1280&bih=933&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwid6JW-hYXRAhWHIsAKHY8FCq8Q_AUIBigB#tbn=isch&q=t%C3%A9gl%C3%A1k+%C3%B3k%C3%B3ri+pecs%C3%A9ttel&imgsrc=ixAvPTJD50dwKM%3A (2016–12–21)

⁶²¹https://www.google.hu/search?q=t%C3%A9gl%C3%A1k+%C3%B3k%C3%B3ri&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&espv=2&biw=1280&bih=933&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwid6JW-hYXRAhWHIsAKHY8FCq8Q_AUIBigB#tbn=isch&q=%C3%B3k%C3%B3ri+t%C3%A9gl%C3%A1k+pecs%C3%A9ttel&imgsrc=KFPqFYodlGndMM%3A (2016–12–21)

⁶²² CAMPBELL–PRYCE 2004. 46. p

A téglagyártásnak többféle módja alakult ki, többek között a katonai (municipális) téglatermelés, a kerületi téglagyártás, valamint a városi céhes téglaelőállítás. A mai London területén az Old Market téren végzett ásatáson talált kemencék felderítésekor *Legio II Augusta* jelzettel ellátott téglamaradványt fedeztek fel, ami a katonai téglagyártásra enged következtetni.⁶²³



E képen csempebélyegek széles választéka látható Costwolds területéről. A csempek a téglagyártás alkotásainak legelterjedtebb példajaként szolgálnak, a legjelentősebbek a rajtuk található bélyegek, a kontextuális információk között.⁶²⁵

A broadmayne-i téglagyártás a kerületekben minden évben március és október között zajlott le, míg Hampshire-ben április 26-tól kezdődően a téglagyártás huszonhat hétig tartott. A téglakészítők maguk is részmunkaidős gazdák lehettek. Az állati lábnyomok jelenléte a római csempek és téglák esetében azt jelezheti, hogy nemcsak egy jövedelemszerzési lehetőségük volt ekkor a téglakészítő mestereknek.

Az Ian Caruana által vezetett ásatások során olyan téglát találtak, amely az IMP bélyegzőből származó részletet tartalmazott.⁶²⁶ A Cotswolds és Lower Severn völgy bélyegzett leleteinek részletes elemzése a mai Nagy-Britanniában található téglaiipar komplexitását szemlélteti. Lehet látni, hogy a katonai szervezet hogyan hatott a civil iparágakra és azt is, hogy a társadalom más ágazataiban bekövetkező változások hogyan befolyásolták a téglá- és csempeipart.⁶²⁷

2. Árujelzők a középkorban

⁶²³ S. S. FRERE–M. W. C. HASSALL–R. S. O. TOMLIN: Roman Britain in 1986. In: *Britannia. Vol. 18.* Society for the Promotion of Roman Studies. 1987. 309. p

⁶²⁴ DARVILL–MCWHIRR 1984. 248. p

⁶²⁵ DARVILL–MCWHIRR 1984. 249. p

⁶²⁶ S. S. FRERE–M. W. C. HASSALL–R. S. O. TOMLIN: Roman Britain in 1985. In: *Britannia. Vol. 17.* Society for the Promotion of Roman Studies. 1986. 440. p

⁶²⁷ DARVILL–MCWHIRR 1984. 256. p

A Római Birodalom hanyatlását követően továbbra is használták az árujelzőket, főleg az olasz kézművesek az általuk készített áruik megjelölésére kereskedelmi tevékenységük végzése során.⁶²⁸ Ezek a kezdetleges, alkotásokra karcolt árujelzők a védjegyek előfutárainak minősültek, amelyekről számtalan ereklye maradt fenn a középkorból.⁶²⁹

A középkorban számos államban előírás volt a kard-, kasza-, fegyvergyárosok és arany-, valamint ezüstkovácsok számára, hogy az általuk gyártott árukat megjelöljék saját jelzetükkel.⁶³⁰ Gyakorlatilag az ókori Róma kerámiáit és a középkor ezüstjét jelölték meg az egyéni kézműves, illetve a készítő kovács nevével. Ez a szokás, hogy az emberek megkülönböztető jelzéssel ellátott árucikkeket hozzanak létre és, hogy a megjelölt áru képviselje a tisztességes kézművest vagy egyéb alkotót egyre inkább elterjedté vált. E megjelölések által lehetett népszerűsíteni egy adott termékkört, és ma e megjelölésekkel lehet kialakítani saját márkát, „goodwill”-t, amely révén akár ismertségre, gazdasági valamint erkölcsi elismerésre is szert tehet a jelvényt alkalmazó személy.⁶³¹

Magyarországon a XII. században virágzott az arany- valamint ezüstkereskedelem. Az ország kincsei az uralkodó tulajdonába kerültek a honalapítást követően, aki a bányászathoz való jogot főleg privilégiumlevelek formájában bányászati vállalkozóknak engedte át. Az általuk kitermelt bányászati nyersanyag meghatározott részét kötelesek voltak átadni a kincstárnak, majd a maradékkal szabadon kereskedhettek.⁶³²

2. 1. Technikai forradalom: könyvnyomtatás

A könyvnyomtatásnak azért van jelentősége a védjegyek létrejöttének szempontjából, mert a könyveket is megjelölték, vagy azok szerzője vagy a kiadó látta el ezeket különféle jegyekkel, amelyek szintén a védjegyek előfutárainak tekinthetők. Azért minősülnek a védjegyek elődeinek, mert e megjelölések is információt szolgáltattak a könyvekről legtöbbször annak eredetét illetően.

Az egyik legjelentősebb szellemi alkotásnak a könyvek minősültek. A könyveket a XI. századot megelőzően csakis rendházakban és monostorokban hozták létre, ekkor már azonban a szerzetesek egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a díszítésre, vagyis képek, szimbolikus ábrák

⁶²⁸ TATTAY 1995. 9. p

⁶²⁹ VIDA 1962. 13. p

⁶³⁰ CSÉCSY 1994. 8. p.

⁶³¹ Lawrence LANGNER: The international trademark question. In: *The Annals of the American Academy of Political and Social Science. Vol. 83. International Economics.* Sage Publications, Inc. in association with the American Academy of Political and Social Science. New York. 1919. 133. p

⁶³² GEDEON Magdolna: Az arany- és ezüstércok adásvételének szabályozása Magyarországon a XVIII. században. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXII.* 2014. 65. p

alkalmazására.⁶³³ Vagyis egyre több ábrával kezdék kiegészíteni a könyvekben lévő szövegeket. Ha az európai magánjog e vizuális forrásait tipizálni szeretnénk, akkor az elsődleges jogi jellegű ábrák közé sorolandóak a jogi feljegyzésekben, jogi tények illusztrált rögzítésében szereplő jelképek, feliratok, vagy a végrendeleti okiratokban, valamint a telekkönyvekben szereplő jogi vonatkozású ábrák és képek. Ilyenek voltak például egyes bírósági ábrázolások, az igazságosság reprezentálása és egyes jogi momentumok illusztrálása. A tipizálás értelmében másodlagos képi jogforrásoknak tekinthetőek a különböző tárgyak vagyis reáliák, amelyek közvetlenül a joghoz való kötődésük révén nyújtanak információt vizuálisan az emberek számára.⁶³⁴ Ide sorolandóak a tilalmakat meghatározó jelzések, a bírósági létesítmények, hatósági jelvények egyaránt.

A kéziratok, könyvek fejlődését két nagy korszakra lehet osztani jogtörténeti szempontból: a „kolostori korszakra” illetve a „világi korszakra.”⁶³⁵ A Római Birodalom bukása után ugyanis csak a kolostorok, rendházak, valamint egyéb egyházi intézmények bírtak a könyvek előállításának monopóliumával.⁶³⁶ Már számtalan köznyelven készült kéziratot adtak ki a XIII. század során az irodalmi műveket szerető uralkodók udvarában létesített világi másolóműhelyek főleg a nagyvárosokban.⁶³⁷ Említésre méltó a középkori művek közül a Corpus Iuris Civilis kézírata, hiszen ebben rendkívül sok illusztráció található, amelyek segítik az olvasót a mű megértésében.⁶³⁸

Az első nyomtatott könyv, egy latin nyelvű Biblia volt, 1454-ben Mainzban, viszont Angliában is már folyt a könyvkereskedelem is a XIV. században. Több mint hetven évvel azelőtt, hogy William Caxton bemutatta a szigetországban a nyomtatás új technikáját 1476-ban, egyfajta könyvkereskedelem már létezett Angliában, amely tevékenységet olyan fejlett szinten üztek, hogy az írástudók, akik a kéziratokat megírták, saját céhet is működtettek.⁶³⁹ A könyvnyomtatásra specializálódott egyének céhekbe csoportosultak, és ettől kezdve csak a céhben bejegyzett személynek volt joga Angliában könyvet nyomtatni, mivel a céh felügyelte a könyvnyomtatást, illetve ezen felül az adott céh látta el megjelölésével az általa kiadott könyvet.⁶⁴⁰ Minden nyomtatási engedélyt (*printing patent*) bejegyezték egy cégregiszterbe vagy cégekönyvbe, viszont a cenzúraengedélyt ebben az időszakban a *Star Chamber* (Csillag Kamara) biztosította a kérelmezők részére. A könyvek, ábrák és nyomdászjegyek

⁶³³ BARBIER 2005. 55. p

⁶³⁴ KOCHER 2008. 11. p

⁶³⁵ Lucien FEBVRE–Henri–Jean MARTIN: *A könyv születése*. Osiris Kiadó. Budapest. 2005. 15. p

⁶³⁶ FEBRE–MARTIN 2005. 15. p

⁶³⁷ BARBIER 2005. 80. p

⁶³⁸ KOCHER 2008. 11. p

⁶³⁹ FEATHER 2006. 9. p

⁶⁴⁰ JAKAB 2012. 41. p

térhódításának köszönhetően a XIV. században már tudták, hogyan lehetséges egy bizonyos ábra iparilag történő sokszorosítása is.⁶⁴¹

A legnagyobb szerepe a könyvnyomtatás és az ezeket díszítő könyvjelzetek kialakulásában Johannes Gensfleisch zum Gutenberg találmányának volt. Mindenki számára lényeges volt, hogy a különböző szövegek többszörözése során megmaradjon a szöveghűség, hisz a kéziratos másolás miatti szövegromlás mindenkit sújtott. Ezt oldotta meg Gutenberg találmánya.⁶⁴² Az öntött betűs könyvnyomtatásnak a megalkotásában nagy szerepet játszottak a XIV.–XV. századi gazdasági és társadalmi változások. Ugyanis már létrejött a pénzgazdálkodás, a kereskedelem, valamint gyarapodott a népességszám is, amellyel párhuzamosan nőttek az igények is.⁶⁴³ Johannes Gensfleisch Mainzban született 1394 és 1399 között.⁶⁴⁴ Pénzverő családból származott, viszont miután 1419-ben apja meghalt, száműzték a városból, így ezt követően Strassbourgba költözött. A könyvnyomtatás művészetének tagadhatatlanul Mainz volt a bölcsője és ennek a kezdeti iparnak a kialakulása három névvel függött össze: Gutenbergével, Johannes Fustéval és Peter Schoefferével.⁶⁴⁵

Rendelkezésünkre álló források alapján tanúsítható, hogy Gutenberg 1448-ban Mainzban találta meg lakóhelyét, ahol 150 gulden kölcsönt is igényelt, amelyet első nyomdájának megépítésére használt fel.⁶⁴⁶ 1455 után elég keveset tudunk Gutenbergről, valószínűleg rossz anyagi körülmények között élt.⁶⁴⁷ Annyi azonban bizonyos, hogy Mainzban berendezett műhelyében dolgozta ki a cserélhető betűkkel való könyvnyomtatás forradalmian új technológiáját. Műhelyének első, híres reprezentatív alkotása egy gyönyörű Biblia-nyomtatás, amelynek első példányaiból ma is őriznek néhányat Mainzban a Gutenberg-Múzeumban. Gutenberg négy különböző betűstruktúrát alkotott meg és öntött ki, amelyeket kiadványonként folyamatosan tökéletesítgetett. Ezek a nagy, a közepes, a kicsi gótikus típusok voltak, és a kétféle legnagyobb gótikus típus.⁶⁴⁸

Gutenberg találmánya futótűzként terjedt tovább egész Európában, 23 évvel ezután hazánkban, Budán Corvinus Mátyás állította fel az első nyomdát.⁶⁴⁹ Az 1450-es évektől egyre

⁶⁴¹ FEBRE–MARTIN 2005. 48. p

⁶⁴² BORSA Gedeon: *Könyvtörténeti írások I. A hazai nyomdászat 15–17– századig.*

Országos Széchényi Könyvtár. Budapest. 19. p

⁶⁴³ FUNKE 2005. 115. p

⁶⁴⁴ FUNKE 2005. 119. p

⁶⁴⁵ FEBRE–MARTIN 2005. 58. p

⁶⁴⁶ JAKAB 2012. 15. p

⁶⁴⁷ FEBRE–MARTIN 2005. 60. p

⁶⁴⁸ VÁRKONYI 2001. 311

⁶⁴⁹ JAKAB 2012. 16. p

több mű látott napvilágot, egyre nagyobb számú műhely működött Mainzban.⁶⁵⁰ 1457-ben jelent meg az első munka, amelynek kiadási időpontja ismert: a Mainzi *psalterium*.⁶⁵¹ 1465-ben személyes szolgálataiért Gutenberget a mainzi érsek nemesi rangra emelte, és magához rendelte. Annak ellenére, hogy Gutenberg rendkívül jelentős szerepet játszott a könyvnyomtatásban, valamint annak feltalálásában, neve egyik korabeli könyvben sem lelhető fel, legfeljebb csupán hangsúlyozzák jelentőségét.⁶⁵²

A könyvnyomtatás kielégítette a megjelenő új társadalmi igényeket, hiszen az egyházak és teológusok mellett az egyetemeknek valamint a polgároknak is szüksége volt könyvekre.⁶⁵³ E könyveken feltüntetett jelzetek révén következtetni lehetett a nyomdára vagy a kiadóra, esetleg a szerzőre.

Tehát jelentős mértékben hozzájárult a szellemi alkotások védelmének kialakulásához a XV. századi német városi kultúra terméke: a könyvnyomtatás.⁶⁵⁴ Szintén a könyvnyomtatással összefüggésben a XV. században alakul ki egyfajta új azonosító: a nyomdászjegy. Kezdetekben ez csak egy névrövidítés volt, ami megegyezett a nyomdászok, könyvkereskedők által a könyvesbálákra festett jelzéssel. Ezt a nyomdászjegyet az utolsó ívfüzet üres lapjára nyomtatták. Később reklámgrafika alakult ki belőle, amely tanúsította a könyv származását, illetve ezen felül a könyv díszítésére is alkalmas volt, valamint minőség védelmi jegyül is szolgált. Innentől minden nyomdász és könyvkereskedő belevésette műhelye jelmondatát az általuk kiadott vagy eladott könyvekbe.⁶⁵⁵ Ebből a századból rengeteg impresszum maradt ránk, amelyek a nyomdaipar hatósági kontrollját szolgálták, valamint az előállított könyvek egymástól való megkülönböztetését.

Ezek a nyomdászjegyek is a védjegyek előfutárai a céhjelzések mellett, hiszen mindkettő esetében az általa megjelölt dolog származását tanúsítja, tehát már ekkor megjelent a védjegyek származásjelző funkciója, amelyet ekkor a céhjelzések illetve a nyomdászjegyek láttak el. Ez utóbbit már 1488-tól kezdve alkalmazták előszeretettel hazánkban.⁶⁵⁶ A legtöbb nyomdászjelvénynek csupán valószínűsíteni lehetett metszőjét, vagyis készítőjét, azonban napvilágra bukkantak olyan nyomdászjegyek is, amelyek már szignáltak voltak.⁶⁵⁷ Például A

⁶⁵⁰ FEBRE–MARTIN 2005. 60. p

⁶⁵¹ FEBRE–MARTIN 2005. 58. p

⁶⁵² FEBRE–MARTIN 2005. 60. p

⁶⁵³ FUNKE 2005. 115. p

⁶⁵⁴ JAKAB 2012. 14. p

⁶⁵⁵ FEBRE–MARTIN 2005. 90. p

⁶⁵⁶ Lásd bővebben: V. ECSÉDY Judit–SIMON Melinda: *Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1488–1800*. Balassi Kiadó OSZK. Budapest. 2009.

⁶⁵⁷ SIMON Melinda: *Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1801–1900*. Balassi Kaidó. Országos Széchényi Könyvtár. 2012. 9. p

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda által 1824-ben kiadott betűminta könyvének előszavában rögzítette, hogy a kétféjű sast ábrázoló nyomdászjegy metszője Friedrich Hederich volt.⁶⁵⁸ A XVIII. században elterjedté vált, hogy e kiadói illetve nyomdászjegyek a kiadó valamint a nyomdász nevének kezdőbetűiből álló, díszes monogramként jelentek meg.⁶⁵⁹ A XIX. században viszont már a nyomdászjelvények kizárólag tipográfiai részekből tevődtek össze, és nem figurális ábrákból.⁶⁶⁰

A nyomdagépek üzembe helyezésével megnyílt a lehetőség a szellemi alkotások korlátlan terjesztésére, amellyel kapcsolatban megjelent a visszaélések lehetősége is.⁶⁶¹ A terjedelmes tipológiai írásrendszerek összes jelformájának származása a képekben, ábrákban keresendő, a szimbolikus és stilizált realista kép lassan írásjellé, betűvé vált és ennek a technikának az alkalmazásával végtelen számban lehetett bármilyen szöveget sokszorosítani.⁶⁶²

Ezzel párhuzamosan kialakultak a privilégiumok, monopóliumok, valamint a cenzúra.⁶⁶³ A privilégiumok kezdetben csupán a kiadókat részesítették védelemben, mivel a könyvek sokszorosításának költségeit ők biztosították.⁶⁶⁴ Eleinte az írók tiszteletpéldányok árusításával vagy a műben lévő dedikáció áruba bocsátásával igyekeztek megeremteni a szellemi munkájukért járó díjakat.⁶⁶⁵

A könyv tömegáruvá vált, ami azt eredményezte, hogy megjelent az igény a szellemi alkotások védelmének szabályozására is, a visszaélések visszaszorítása, illetve megakadályozása érdekében.⁶⁶⁶ Szintén jelentős érdek a szabályozás kialakítása során a közjó szolgálata minél több szellemi alkotás létrehozásával. Fontos azok eljuttatása is a fogyasztókhöz, tehát ezekre tekintettel kell lennie a szabályozásnak és az uralkodónak egyaránt.⁶⁶⁷ Ahhoz, hogy a szellemi alkotások jogának szabályozása produktív legyen, szem előtt kell tartani bizonyos alkotói és fogyasztói érdekeket, amelyek közül nagyon fontos a szellemi alkotások alkotójának az ösztönzése, serkentése újabb szellemi alkotások

⁶⁵⁸ SIMON 2012. 9. p

⁶⁵⁹ SIMON 2012. 11. p

⁶⁶⁰ SIMON 2012. 31. p

⁶⁶¹ JAKAB 2012. 31. p

⁶⁶² FUNKE 2005. 14. p

⁶⁶³ JAKAB 2012. 32. p

⁶⁶⁴ LEGEZA Dénes: A plágium kérdéséhez: az utánnomástól az etikai eljárásig. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői jogi Szemle* 10. 2015. 99. p

⁶⁶⁵ GULYÁS Pál: A könyvkiadás Magyarországon a XVI.–XVIII. században (1527–1773). In: *Magyar Könyvszemle*. II.–IV. füzet. 1944. 131. p

⁶⁶⁶ JAKAB 2012. 32. p

⁶⁶⁷ GRAD–GYENGE 2012. 1. p (2014–11–04)

létrehozására.⁶⁶⁸

A hazai könyvkultúra kiindulópontja a Kárpát–medencében történő honfoglalást követő időkre a kereszténység felvétele után tehető, hiszen számos latin és egyéb nyugati könyv jutott el Magyarországra is.⁶⁶⁹ 1574 februárjában a Lendván egy eretnek magyar nyelven nyomtatott és forgalmazott könyveket, ami jelentős mértékben hozzájárult a protestantizmus elterjedéséhez Magyarországon.⁶⁷⁰

2. 2. Monopóliumok

A görög monopólium kifejezés elsősorban kizárólagos jogosultságot jelent egy meghatározott tevékenység végzésére. Emellett jelenti az állam vagy bármely termelő egyedárusítási jogosultságát egy adott áruval összefüggésben, illetve jelentheti a tőkés csoportok által létrehozott egyesülést is, amely a verseny korlátozása, az árak biztosítása és a minél magasabb profit megszerzése érdekében történt.

Tehát összefoglalóan a monopólium nem más, mint kizárólagos jog valamely kereskedelmi vagy ipari tevékenység folytatására, és ha állami monopóliumról beszélünk, abban az esetben e kizárólagos jogosultság az államot illeti meg, ekkor állami egyedárusítás. Vagyis a monopólium esetében egy eladó van a gazdasági piacon, hisz a monopólium korlátozza a kívülállók részére a piacra lépés lehetőségét, mivel annak vagy jogi vagy természetes akadálya van.⁶⁷¹ Tehát rendkívül sok esetben az adott privilégiumra vagy monopóliumra az állam tartott igényt, például az adott országban hatalmon lévő politikai rezsim próbálta ellenőrzése alá vonni a nyomtatott szövegeket, ábrákat, ugyanis hamar észrevették azok hatalomra való veszélyességét, a társadalom röpiratok révén történő befolyásolhatóságát.⁶⁷² A nyomdák üzemeltetői is törekedtek az éppen hatalmon lévők támogatását kérni legfőképp nyomtatási joguk oltalmának biztosítása végett a jogsértők ellen. Így e kettős érdek fennforgása vezetett a privilégiumok és monopóliumok kialakulásához.⁶⁷³

A modern szabadalmi jog legjelentősebb előzményeinek tekinthető a találmányok jogi oltalmát illetően az 1474. évi Velencei dekrétum illetve az 1624–ben napvilágot látott Statute of Monopolies.⁶⁷⁴ Az utóbbit I. Jakab adta ki, és ebben már felbukkannak a hatályos

⁶⁶⁸ GRAD–GYENGE 2012. 1. p

⁶⁶⁹ KÓKAY György: *A könyvkereskedelem Magyarországon*. Balassi Kiadó. 1997. 14. p

⁶⁷⁰ HOLUB József: Nyomdásztörténeti adalék a XVI. század derekáról. In: *Magyar Könyvszemle. A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának Közlönye*. Kiadja a M. N. Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára. 1928. 75. p

⁶⁷¹ REKETYÉ Gábor: *Multidimenzionális árazás*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 2011. 51. p

⁶⁷² JAKAB 2012. 32. p

⁶⁷³ JAKAB 2012. 31. p

⁶⁷⁴ LONTAI–FALUDI–GYERTYÁNFY–VÉKÁS 2011. 14. p

szabadalmi jogban is jelen lévő fogalmi elemek, többek között az oltalom kizárólagossága, valamint időlegessége, ezen felül hasonlóak voltak az oltalmazhatóság feltételei is a hatályos jogunkban szereplő feltételekhez.⁶⁷⁵ E decretum értelmében kizárólagos védelem illeti meg a feltalálót a vízi építkezést, tengeri viharok elleni védekezést, vagy a lagúnák tisztítását szolgáló műszaki produktumaira vonatkozóan.⁶⁷⁶ Ezeknek a biztosított védelem szempontjából van jelentősége, amely mintául szolgálhatott a védjegyszerű oltalom kialakításához.

Monopólium esetében a piacra történő bekerülés korlátja lehet jogi vagy természetes korlát, az előbbi megnyilvánulhat állami engedélyek, szabadalmak, licencek formájában és természetes korlátnak minősül, ha egy természeti erőforrás hasznosításának lehetősége egy szervezet kezében összpontosul, így a kívülálló részéről lehetetlen szinte a hozzáférés. Ilyen fordulhat elő például az olaj- vagy a gyémántiparban.⁶⁷⁷ Mivel a monopolista gyártó egyedül van a piacon, ebből kifolyólag áralakító is lesz belőle, így az árak magasabbak lesznek monopólium esetében, hisz nincs jelen másik piaci szereplő, versenytárs, akinek alacsonyabb áraival versengeni kellene.

A középkorban működő céhek előszeretettel alkalmaztak különféle ábrákat, megjelöléseket áruik eredetének jelölésére, vagyis már ekkor szerepeltek az áruforgalomban a későbbi védjegyekhez hasonló megjelölések mellett a privilégiumjelzések, amelyek fő feladata annak bizonyítása volt, hogy a gyártó előjogokkal rendelkezik valamely alkotás előállítására.⁶⁷⁸ A céhek a középkor társadalmi intézményei, amelyekről Kerekes György a következőképp nyilatkozott: „Minthogy az ipar és kereskedelem érdekeivel a jobbára nemesi törvényhozás nem sokat törődött: a városok pogárai maguk gondoskodtak boldogulásuk megvédéséről. Erre szolgáltak a céhek is.” Vagyis az azonos mesterséget űző személyek csoportosulásai voltak a céhek, amelyek előzményei már Nagy Lajos királyunk korából, 1367-ből ismerjük.⁶⁷⁹ Az is előfordult, hogy adott céh gazdaságos működése és alkotásgyártása annyira kimagasló a piacon, hogy az általa termelt áru kizárólagos gyártójává vált. Ezt a szabad versenyből kialakuló monopóliumot természetes monopóliumnak nevezzük; szemben a mesterséges, állam által kialakított monopóliummal.⁶⁸⁰ Így a monopolhelyzet rendkívül kedvező az ilyen helyzetben lévő vállalat számára és kedvezőtlen a fogyasztók és az

⁶⁷⁵ LONTAI-FALUDI-GYERTYÁNFY-VÉKÁS 2011. 15. p

⁶⁷⁶ TATTAY 2007. 19. p

⁶⁷⁷ REKETTÉ 2011. 51. p

⁶⁷⁸ CSÉCSY 1994. 8. p

⁶⁷⁹ HAJNÓCZY Iván: *Hasznos tudnivalók a céhek életéből. XV: és XVI. századbeli céhszabályok.*

Franklin-Társulat Nyomdája. Budapest. 1928. 1. p

⁶⁸⁰ TATTAY 2007. 18. p

egész gazdaság számára.⁶⁸¹ Monopólium fennállásakor az állam tölti be azt a kontrollszerepet, és az áralakítás korlátozását, amely egyébként a piaci verseny szerepe szokott lenni. Tehát a monopolista magányosan tevékenykedik a gazdasági piacon, emiatt a verseny és versenytársak hiányában nem érdeke, hogy a lehető legjobban teljesítsen az termékgyártásban.⁶⁸² Évszázadokon át irányították az ipart és a kereskedelmet, viszont az 1872. évi VIII. törvénycikk eltörölte a céheket, hiszen túlságosan akadályozták a szabad versenyt.⁶⁸³

2. 3. Privilégiumok

A privilégium kiváltságot, kedvezményt, vagy akár valami szabály, rendelet, utasítás alóli mentességet jelent, bizonyos előjogok biztosítását meghatározott területen.⁶⁸⁴ A privilégiumok is a mai védjegyek előzményei, véleményem szerint egyrészt azon tény alapján, hogy a privilégium bizonyos tipográfiai jelek, térképek, megjelölések használatát, ill. többszörözését is megtiltja a konkurenciának,⁶⁸⁵ ezzel álláspontom szerint a védjegyoltalom egyik későbbi funkciójának előzményeit fedezhetjük fel e privilégiumokban.

A fejedelmi vagy abszolút uralkodók által kiadott privilégiumok monopolhelyzetet hoztak létre jogosultjuk részére.⁶⁸⁶ Az első privilégiumok Észak-Itália városaiban jelentek meg, és csak meghatározott időre biztosítottak egyfajta kizárólagosságot, míg a nyomtatási engedély határozatlan idejű volt.⁶⁸⁷ Az adott királyi privilégiumot az eredeti latin nyelven kinyomtatták, majd a kiadandó könyvsorozat minden könyvpéldányának belső címlapjára illesztették, ezzel is igazolva a kiadó jogosultságát.⁶⁸⁸ Az alkotók a későbbi kiadói szerződésekre⁶⁸⁹ hasonlító egyezményvel adták át kéziratukat sokszorozásra egy adott nyomdásznak vagy kiadónak.⁶⁹⁰ Tehát a kiadók valamint az alkotók között általában meghatározott szerződéses jogviszony állt fenn. A jogi problémák nem e relatív szerkezetű jogviszonyban merültek fel, ugyanis általában harmadik személy követett el jogsértést a szerző vagy a kiadó sérelmére. E kívülálló jogsértővel szemben jogi védelem sokáig csupán

⁶⁸¹ REKETTÉ 2011. 52. p

⁶⁸² REKETTÉ 2011. 53. p

⁶⁸³ HAJNÓCZY 1928. 4. p

⁶⁸⁴ CSIZMADIA Andor-KOVÁCS Kálmán-ASZTALOS László: *Magyar állam- és jogtörténet*. Budapest. 1981. 144. p

⁶⁸⁵ JAKAB 2012. 40. p

⁶⁸⁶ LONTAI-FALUDI-GYERTYÁNFY-VÉKÁS 2011. 14. p

⁶⁸⁷ JAKAB 2012. 37. p

⁶⁸⁸ JAKAB 2012. 39. p

⁶⁸⁹ A kiadói szerződésről részletesen lásd: LEGEZA Dénes: „Egyszer mindenkorra és örökáron” *A szerzői jog és forgalomképessége a reformkortól 1952-ig*. PhD értekezés. Szeged. 2017.

⁶⁹⁰ BAPPERT 1962. 129. p

privilegiumok formájában volt biztosítható.⁶⁹¹ A megszerezni kívánt privilegiumot a területileg illetékes hatóságnál kérhette az érintett alkotó, a nyomdász valamint a kiadó.⁶⁹² E kiváltság a jogosított számára kizárólagos nyomtatási jogot nyújtott egy meghatározott területen, illetve a jogsértő ellen alkalmazható szankciókat rögzített. Privilegium kérhető volt egy meghatározott műalkotás illetve különböző típusú munkák, többek között jogszabályok, Bibliák, népszerű szerzők munkáinak a nyomtatására; azonban kérelmezhető volt privilegium adott karakterkészletek alkalmazására egyaránt.⁶⁹³

A szabadalmi szemlélet érvényesült a találmányi kizárólagossághoz kapcsolódó privilegiumlevelek⁶⁹⁴ vagy törvényi rendelkezések esetén.⁶⁹⁵ Az oltalom ebben az időszakban privilegiumlevél képében nyilvánult meg.⁶⁹⁶ Ezek kiadása az uralkodó diszkrecionális jogköre volt.⁶⁹⁷ Tehát privilegiumot kizárólag az uralkodó adhatott ki, és az abban foglalt rendelkezések nem állhattak szemben az ország hatályban lévő törvényeivel, illetve az nem sérthette más személyek jogait. A privilegium megszűnt, ha azzal valaki visszaélt, ha azzal nem élt, ha egy személyt felségsértés vagy hűtlenség miatt jogerősen elítéltek, akkor az elítélt életével és vagyonával együtt a privilegiumait is elvesztette. Akár a jogosult le is mondhatott az őt megillető privilegiumról, az uralkodó visszavonhatta, vagy egy későbbi törvény megszüntethette.⁶⁹⁸ Tehát már itt is megmutatkozik, hogy speciális szabályozás szükséges e területen felmerülő problémák rendezéséhez. A szövegek és ábrák privilegiumok révén történő oltalma a jogéletből csupán a szellemi alkotásokkal kapcsolatos törvények megalkotásával kopott ki.⁶⁹⁹ Az utánnomás gyakorlatilag egyidős a könyvnyomtatással, hiszen a jogosulatlan utánnomónak csupán engedélyeztetni és újrakiadni kellett a könyvet, a kiadó pedig fáradtságos munkával és megfelelő ellenszolgáltatás fejében megvette a könyv kéziratát, megcsinálta a javítgatásokat, beköttete a könyvet, megigényelte a királyi privilegiumot, valamint a cenzúra engedélyét, és ezt követően kezdhette el kiadni a könyveket.⁷⁰⁰ Az elsők Velencéből származtak.

⁶⁹¹ BAPPERT 1962. 125. p Kiemeli, hogy e jelenségek még nem tartoztak a szellemi alkotások jogához, viszont azok előzményeit képezték. Személy szerint ezzel maradéktalanul egyetértek.

⁶⁹² A privilegiumkiadási joggal rendelkező hatóságokról vö. BAPPERT 1962. 180. p

⁶⁹³ BAPPERT 1962. 130–132. p

⁶⁹⁴ Az első kizárólagosságot biztosító privilegiumlevelet Bartolomeo Verde kapta 1332–ben, amelyet további velencei privilegiumok követtek, valamint e gyakorlatnak az összegzése volt az 1474–es velencei dekrétum, ami az első szabadalmi jogra irányuló normatív rendelkezés.

⁶⁹⁵ PAPP László: Rendes bíróság–különbíróság A szabadalmi jogszolgáltatás megszervezésének elméleti kérdései a századfordulón. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogiszemle* 3. 2016. 142–152. p

⁶⁹⁶ PAPP 2016. 143 p

⁶⁹⁷ PAPP 2016. 144. p

⁶⁹⁸ JAKAB 2012. 40. p

⁶⁹⁹ JAKAB 2012. 32. p

⁷⁰⁰ LEGEZA 2015. 99. p

Így például Angliában VIII. Henrik uralkodásától kezdve nagy számban jöttek létre olyan jellegű rendeletek, amelyek egy meghatározott mű kiadásához, nyomtatásához megköveteltek egyfajta speciális engedélyt (*special license*), amelynek az eredeti latin neve a *privilegium ad imprimendum solum* (kiváltság az egyedüli nyomtatásra), amelyből a mai *privilegium* szó származtatható.⁷⁰¹

Ezek a kiváltságok csupán néhány évre szóltak, vagy esetleg kivételesen az adott nyomdász élete végéig. A szerzők, alkotók, feltalálók munkája, a mű megalkotására fordított ideje indokolta a kizárólagos jog megadását, hogy védelemben részesítsék az irodalmi, művészeti, vagy más szellemi alkotásokat a kalózkidadásokkal szemben; szokásjogi úton ez által is egyre inkább elismerték a szellemi tulajdon létét.⁷⁰² Ez a védelem azonban kezdetben nem a szerzőt, hanem inkább a kiadót illette meg. A *privilegiumok*⁷⁰³nak azért van jelentősége a védjegyjog tekintetében, mert a *privilegiumok* is kizárólagos jogosultságokat biztosítottak jogosultjuk számára, ahogy a védjegyek is napjainkban. Emellett a könyvnyomtatás azért releváns a védjegyek vonatkozásában, hiszen az ott alkalmazott kiadói és nyomdászjelvények a védjegyek eredet- és származásjelző funkcióját látták el, így ebből a szempontból fontos előzményei voltak a védjegyeknek.

2. 4. Céhjelzések

A középkori céhek a minőségvédelem valamint a versenykorlátozásokon túl szociális védelmet is nyújtottak tagjaiknak.⁷⁰⁴ A céhszisztem kialakulásával fellendült az ábrák mindennemű használata, ugyanis minden céh saját céhjelet tüntetett fel az általa előállított alkotásokon, sőt bizonyos esetekben a hatóságok elrendelték, hogy egyes készítményeket olyan megjelöléssel lássanak el, amely alapján felismerhető, beazonosítható azok gyártója.⁷⁰⁵ Emellett a céhek után számtalan reália maradt fenn, többek között céhládák, pecsétek, gyűlésre szóló jelvények stb.⁷⁰⁶ Hazánkban az összes céhnek volt saját jele, amelyek alapján különbséget tettek az egyes céhek között. Ezeket a jeleket, emblémákat, megjelöléseket, címereket őrzik az ún. céhládák.⁷⁰⁷ Bizonyos mesterségeknél megjelent a készített árun a tulajdonjegy illetve a mesterjegy, amely individualizálta a különböző mesterek munkáját. Ez

⁷⁰¹ JAKAB 2012. 40. p

⁷⁰² JAKAB 2012. 42. p

⁷⁰³ A *privilegiumokról* lásd bővebben: Thomas GERGEN: *Die Nachdruckprivilegienpraxis Württembergs im 19. Jahrhundert und ihre Bedeutung für das Urheberrecht im Deutschen Bund*. Duncker & Humblot. Berlin. 2007.

⁷⁰⁴ KAJTÁR István: *Bevezetés a jogi kultúrtörténetbe*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest. 2004. 120. p

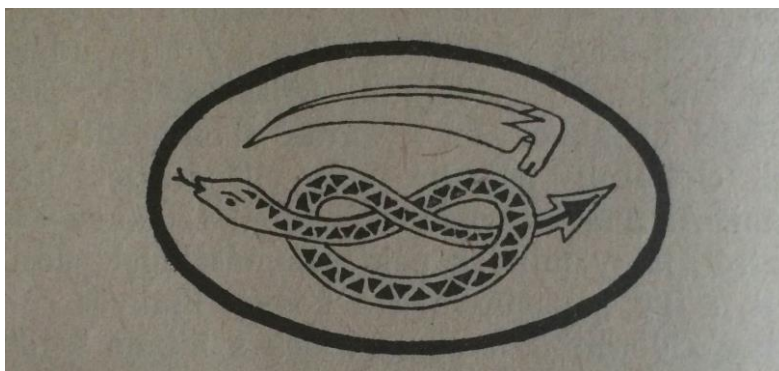
⁷⁰⁵ VIDA 1962. 13. p

⁷⁰⁶ KOVÁCH Géza–BINDER Pál: *A céhes élet Erdélyben*. Kriterion. Bukarest. 1981. 5–56. p továbbá TÁRKÁNY–SZÜCS Ernő: *Magyar jogi népszokások*. Gondolat. Budapest. 1981. 60–65. p

⁷⁰⁷ *Magyar Néprajzi Lexikon*. Céhláda.

utóbbi használhatták a céhek céhjel alakjában, valamint külön maguk a mesterek is mesterjegyként. E jegyek a mesterember munkájának eredményeként létrejött termék egyediségét igazolták, amelyek egyre nagyobb jelentőségre tettek szert. E jeleket a korszak szakirodalma tulajdonjelnek, illetve tulajdonjegynek nevezte. A tulajdonjegyek először, mint mester- illetve kereskedőjelek jelentek meg és terjedtek el a XIII. században.⁷⁰⁸ „Ezt arra vezetik vissza a történészek, ill. a művészettörténészek, hogy ez az időszak az, amikor az egyház uniformizáló szorításából kezd kitörni az emberi egyediség. A névtelenségből, a személytelenségből elénk lép az alkotó. Az okot azonban nemcsak ebben kell keresnünk, hanem inkább az ipar szerkezetének átalakulásában. A városi közösségek önállósulása, a céhalakulások következtében megindult struktúraváltozás egyik kísérő jelensége a mesterjegyek megjelenése is.”⁷⁰⁹ Ilyen jellegű mesterjegyeknek tekinthetők a kőfaragójelek, az ónművesek valamint az ötvösmesterek megjelölései, amelyek hazánkban is megjelentek a XVI. század elejétől. Az ötvösmestereket kötelezték a mesterjegy használatára, amely „már az újkori mesterjegy–védjegy gyakorlataként kezelhető.”⁷¹⁰ Szintén mesterjegyeket használtak a fazekasmesterek illetve a kovácsok, akik az általuk készített termékeket jelölték meg mesterjegyekkel.⁷¹¹

Magyarországon az első céhjelzést II. András uralkodásának idején, 1224-től⁷¹² tartjuk számon; az első alkalmazott és dokumentált árujelző 1351-ből való.⁷¹³ A Szentgothárdi Kaszagyár levélpapírja értelmében e vállalat megjelölése, amely egy kígyót és egy kaszát, (majd később egy koronát is) ábrázolt 1351-ből származik, és már ekkor alkalmazta áruin a vállalat ezt az ábrát, amely így hazánk első árujelzőjének tekinthető:



⁷⁰⁸ HOMOKI–NAGY 2018. 69. p

⁷⁰⁹ CSORBA Csaba: Tulajdonjegyek, mesterjegyek, polgári címerek a középkorban. In: *Hermann Ottó Múzeum Évkönyve* 13–14. Miskolc. 1975. 147–148. p

⁷¹⁰ CSORBA 1975. 151. p

⁷¹¹ CSORBA 1975. 156. p

⁷¹² Első magyar céhjelzésünk II. Endre uralkodásának időszakából, 1224-ből való.

⁷¹³ TÓSZEGI 2017. 75. p

Szentgothárdi Kaszagyár jelképe⁷¹⁴

Ebben az időszakban a hatósági minőségi kontrollt biztosította az a legtöbb országban meghonosított rendelkezés, amely szerint a kard-, kasza- és fegyvergyárosok kötelesek az általuk készített árukat saját jelvényeikkel ellátni.⁷¹⁵ És mint a fenti képen is láthatjuk általában e fegyverkovácsok jelvényei egyszerű, klasszikus, letisztult ábrák voltak, de alkalmasnak bizonyultak arra, hogy lehetővé tegyék a piacon szereplő áruk egymástól történő megkülönböztetését.⁷¹⁶ Tehát ezek alapján már ekkor gyakorlatilag védjegyként használták a különböző ábrákat az egyes céhek, céhmesterek és kereskedők. Így a védjegyek előzményeinek tekinthetők ezek a céhjelzések is. Legtöbbször azonban ekkor még a gyártók a céh számára biztosított uralkodói privilégium révén kaptak előjogot meghatározott megjelölés használatára.⁷¹⁷ E mesterjegyek és céhjelzések biztosították a megkülönböztetést illetve a megfelelő minőséget. A céh, az ugyanolyan tevékenységet folytató személyek érdekvédelmi szervezete volt, amelyhez kizárólag jó erkölcsű, jó munkát végző személyek tartoztak, így a cégér valójában garanciát is jelentett a vásárlók részére, hogy az általuk megvásárolt termék jó minőségű.⁷¹⁸ Ha a céhek által alkalmazott megjelölést, címert, pecsétet vagy egyéb jelvényt más személy jogosulatlanul alkalmazta, akkor az adott korszakban érvényesülő szokásjogi normák értelmében oklevél és pecséthamisítóként felelősségre vonhatták az elkövetőt.⁷¹⁹ E céhek tevékenysége során alkalmazott jelvények, szimbólumok és egyéb megjelölések még nem kaptak olyan jellegű jogi védelmet, mint a XIX. században, mivel a cégér nem feltétlenül valaki szellemi tevékenységének a jeleként funkcionált.⁷²⁰

Számos árujelzőt alkalmaztak a piacokon, többek között 1631-től a Tokaji Aszú, 1636-tól a Cognac, 1680-tól a pezsgők kerültek megjelölésre az alkalmazott árujelzők

⁷¹⁴ VIDA 1962. 14. p

(Szentgothárdi honismereti klub: <http://www.sztghonismeret.hu/component/spidercatalog/showproduct/182/36/0/A-szentgoth%C3%A1rdi-kaszagy%C3%A1r-eredeti-szersz%C3%A1mai-ipart%C3%B6rt%C3%A9neti-eml%C3%A9kek>.) (2018-01-27)

⁷¹⁵ VIDA 1962. 13. p

⁷¹⁶ VIDA 1962. 14. p

⁷¹⁷ Elmar WADLE: *Historische studien zum urheberrecht in Europa*. Entwicklungslinien und Grundfragen. Duncker & Humblot. Berlin. 1993. 33. p

⁷¹⁸ A magyarországi céhekről lásd bővebben: SZÁDECZKY Lajos: *Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon*. Ranschburg Jakab. Budapest. 1913. valamint EPERJESSY Géza: *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686–1848)*. Budapest. 1967.

⁷¹⁹ Werbőczy Hármaskönyvében a pecsét-, pénz- és okirathamisítást hűtlenségnek tekintette, aminek fej- illetve jószágvesztés volt a jogkövetkezménye.

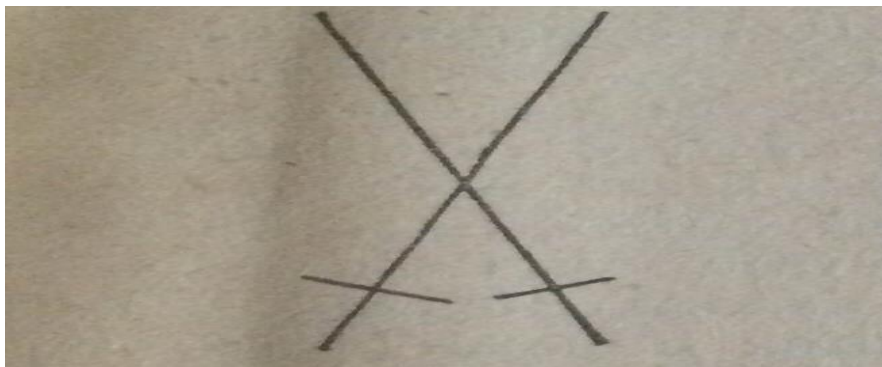
⁷²⁰ HOMOKI-NAGY 2018. 70. p

által.⁷²¹ Ugyanakkor a magyar büntetőtörvénykönyv első javaslata 1712-ben még nem tartalmazott rendelkezéseket a védjegyekre⁷²² vagy egyéb megjelölésekre vonatkozóan.

A herceg Festetics család levéltárában található jegyzék Keszthelyen számos kismemes, tisztségviselő, honorácior, iparosember, kereskedő, jogi személy (vármegye, község, város, kolostor, plébánia) pecsétjét tartalmazta, amelyek feltehetően a XVIII. századból származnak.⁷²³ Az iparosok valamint kereskedők címere illetve jelzete általában a foglalkozásra utaló címer volt. Például szabónál olló, cipésznél cipő, vadásznál vad stb.⁷²⁴

Minden jelképnek, szimbólumnak, ábrának megvan a saját, speciális fejlődéstörténete. Különbőféle ábrákat és jelképeket megfigyelhetünk a magyar címerben is, amelyek története 1804-re nyúlik vissza.⁷²⁵ Az ebben szereplő minden képnek szimbolikus jelentése van, utal egy meghatározott dologra, az adott nép sorsára, az ország gazdasági hátterére.⁷²⁶

Szintén a XVIII. században épült és kezdett el porcelánt gyártani az első porcelángyár Európában, amely Meissenben⁷²⁷ alkalmazta először árujelzőként a két egymást keresztező kardot, amely a Wettiner dinasztia családi címeréből kölcsönzött szimbólum:



Meisseni Porcelángyár védjegye⁷²⁸

Erős Ágost szász választófejedelem porcelán iránti rajongásának köszönhető a Meisseni Porcelángyár megalakulása. A fejedelem szeretett volna saját porcelángyárat. Így amikor a híres vegyész, Johann Friedrich Böttger Szászországba ment, várába hívta és elkezdtek egy magas hőfokon tüzesített vörös masszából kőtálat gyártani majd drágakő csiszolókorongon

⁷²¹ TATTAY 2007. 20. p

⁷²² BÓNIS György: A magyar büntetőtörvénykönyv első javaslata 1712-ben (Az Angyal szeminárium kiadványai 26. Budapest, 1934.

⁷²³ IVÁNYI Béla: Címeres és egyéb pecsétek a keszthelyi hercegi levéltár tolnai részében. In: *Magyar Családtörténeti Szemle*. Genealogiai és heraldikai szaklap. Budapest. 1943. 97. p

⁷²⁴ IVÁNYI 1943. 97. p

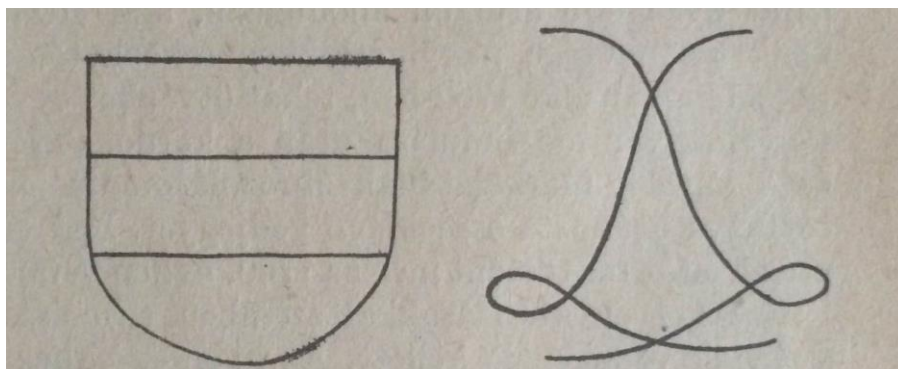
⁷²⁵ ILLÉS József: *A magyar címer és a királyi cím története 1804-től kezdve*. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest. 1917. 1. p

⁷²⁶ ILLÉS 1917. 2. p

⁷²⁷ Vö. Ernst ZIMMERMANN: Bemerkungen über einige marken des meissner porzellans: 3. Marke (Fortsetzung). In: *Monatshefte für Kunstwissenschaft Vol. 1*. Deutscher Kunstverlag GmbH München. Berlin. 1908. 951–952. p

⁷²⁸ VIDA 1962. 15. p

csiszolni és ezt aranyba foglalni. Hamarosan a fehéragyagból már a porcelánhoz rendkívül hasonló alkotást tudtak előállítani és ekkor buzdította Böttger Ágost fejedelmet egy porcelángyár létesítésére, amely 1710-ben felépült Meissenben és kezdett el tevékenykedni.⁷²⁹ A nehezen induló meisseni porcelángyártást fellendítette, amikor felderítetlen kaolinlelőhelyeket fedeztek fel, és a rendelkezésre álló fehéragyagból már teljesen fehér és sima porcelánokat tudtak gyártani keleti mintára.⁷³⁰ Ezeket Augsburgba továbbították, ahol ezüstbe vagy aranyba foglalták és a leghíresebb díszítőműhelyekben⁷³¹ díszítették. Szászország jelképével az egymást keresztező kardokkal 1722-ben jelölték meg először termékeiket.⁷³² Az első darabokra kék zománccal rajzolták a porcelánmázra, majd később inkább a máz alá festették a jelzetet, és a többi speciális uralkodói szimbólumot, például a KPM betűket valamint AR (Augustus Rex) monogramot, amelyeket sokszor leutánoztak. A porcelángyár védjegyében szereplő kardok kinézete alapján következtetni lehetett az adott porcelánalkotás gyártásának pontos idejére. A legkorábbi jelzeteken lévő kardok vékonyak és egyenesek, illetve derékszöveget zártak be, míg a későbbi XIX. században feltüntetett védjegyeken már görbébbek a kardok és hegyesszögben metszik egymást.⁷³³ Ezt követően egyéb porcelángyárak is elkezdtek különböző jelképeket alkalmazni, amelyek közül az ábra bal oldalán szereplő bécsi és a jobb oldalon látható sèves-i jelzetek voltak a leghíresebbek, és amelyek már nem hatósági ellenőrzés érdekében, hanem önkéntes alapon kerültek alkalmazásra a gyártó által:



bécsi és a sèves-i porcelángyár által használt megjelölések⁷³⁴

⁷²⁹ John SANDON: *Antik Porcelán*. Régiséggyűjtők kézikönyve. SubRosa Kiadó. Hungarian translation. Fordította: Kovács Zsuzsa, Lengyel András, Molnár Tünde, 1998. 87. p

⁷³⁰ SANDON 1998. 87. p

⁷³¹ Seuter és az Auffenwerth család által létrehozott vállalkozások.

⁷³² SANDON 1998. 89. p

⁷³³ SANDON 1998. 90. p

⁷³⁴ VIDA 1962. 15. p

Tehát a porcelángyárak kezdtek el elsőként a mai modern értelemben vett árujelzőket alkalmazni, amellyel létrehozták az akkori és a mostani gazdasági élet legjelentősebb reklámeszközét és áruvédőjét. A gazdasági piacokon szereplő legelső védjegyek sikerét tanúsítja, hogy viszonylag hamar elkezdtek a versenytársak utánozni és alkalmazni ezeket a megjelöléseket saját rosszabb minőségű alkotásaikon, mivel rájöttek, hogy azok így könnyebben eladhatóak.⁷³⁵ Tehát a különböző porcelánokat már hamisítják is ekkor, a megtévesztés számos formájának alkalmazásával.⁷³⁶

2. 5. Újkori fejlődés

A szellemi alkotásokra vonatkozó rendelkezések kimunkálásában rendkívül nagy szerepe volt a különféle elméleteknek, amelyek meghatározóak voltak a jogterület rendszertani besorolása, a fogalmak tudományos meghatározása, és a jogalkalmazói tevékenység szempontjából.⁷³⁷ Ezen megemlítésre méltó elméletek egyike a tulajdoni elmélet, amelynek létrejöttét jelentős mértékben elősegítette az 1789. évi Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata⁷³⁸, ami deklarálta a tulajdon és ezen belül a szellemi tulajdon⁷³⁹ védelmét.⁷⁴⁰ William Blackstone hamar felismerte, hogy a tulajdon, mint jogintézmény dinamikusan formálódik.⁷⁴¹ Művének a második kötetében tárgyalja a tulajdonjoggal (property law) kapcsolatos szabályokat „Rights of Things” címszó alatt.⁷⁴²

Éppen az ipar, a nemzetközi kereskedelem szükségletei, a közlekedés rendkívül gyors fejlődése, a lendületes modernizáció tette lehetővé és persze szükségessé a védjegyek alkalmazását és egy új jogterület, a mai értelemben vett védjegyjog kialakulását. A céhes kereskedelemben, valamint iparban a XIX. század derekáig alkalmazták a céhek eltérő megjelöléseket és földrajzi árujelzőket alkotásaik és üzleteik megjelölésére. Ez a gyors fejlődés egyúttal a különböző szerszámok, háztartási, kertészeti, mezőgazdasági és egyéb ipari cikkek, alkotások nagy mennyiségben történő gyártását is szükségessé tette, és ezeket a nagy tömegű árukat a különböző gyártók, cégek, szállítók a piacokon kínálták a fogyasztók

⁷³⁵ VIDA 1962. 16. p

⁷³⁶ SANDON 1998. 17. p

⁷³⁷ TATTAY 2007. 24. p

⁷³⁸ 1789. évi Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata: XVII. „Tulajdonától–lévén a tulajdonjog szent és sérthetetlen–senki meg nem fosztható, legfeljebb csakis oly esetekben, amikor ezt a közösség érdekében fakadó nyilvánvaló, törvényesség útján megállapított szükségesség követeli meg–ám ekkor is csak igazságos és előzetes kártalanítás fejében.”

⁷³⁹ A szellemi tulajdon fejlődéséről lásd bővebben: Elmar WADLE: *Geistiges Eigentum*. VCH. Cambridge. 1996.

⁷⁴⁰ TATTAY 2007. 25. p

⁷⁴¹ William BLACKSTONE: *Commentaries on the Laws of England*. II. kötet. 1765. 2. p

⁷⁴² JAKAB Éva: William Blackstone és a szellemi tulajdon gondolata a 18. századi Angliában. In: *Forum: Acta Juridica et politica*. 2012. 125. p

számára.⁷⁴³ A XIX. században a gyáripár rendkívül gyors fejlődésével főleg a tömegfogyasztási cikkek esetében oly mértékben elterjedtek a védjegyek, hogy már az ipar és a kereskedelem nélkülözhetetlen segédeszközeivé váltak.⁷⁴⁴ Azonban a fogyasztók segítség nélkül nem tudnak és nem is tudtak különbséget tenni a különféle gyártók között, így hamar érdekelték lettek abban a gyártók, hogy meghatározott megjelöléseket tüntessenek fel áruikon, elősegítve ezzel azt, hogy a fogyasztók meg tudják különböztetni a gyártó áruit a konkurens gyártó alkotásaitól.⁷⁴⁵ Hiszen a védjegy fontos reklámeszköz mind az ipar, mind a kereskedelem területén, alkalmas az üzleti lehetőségek kiszélesítésére illetve a profit növelésére.⁷⁴⁶ Emiatt a piacokon népszerű árukról, vagy az ezeken feltüntetett jó hírű védjegyekről előszeretettel készítettek hamisítványokat, utánzatokat is; így a kereskedők e hamisítások megelőzése, illetve a megkülönböztetés elősegítése érdekében hozták létre a védjegy jogintézményét. A nemzetközi kereskedelem kialakulásával és elterjedésével a védjegyek a város és országhatárokon túl is hatni kezdtek, már szinte mindenhol alkalmazásra kerültek.⁷⁴⁷ Ebből kifolyólag rendkívül fontos az egységes védjegy jog létrehozása is, amely révén lehetővé válik a védjeggyel ellátott áruk szabad mozgása a közös piacon belül.⁷⁴⁸

3. A védjegyoltalom magyarországi története

A szellemi alkotásokra vonatkozó jogterület a magánjognak egy rendkívül speciális része.⁷⁴⁹ E jogszabályok megalkotásának jogpolitikai indokai között szerepelt, hogy a személyeknek speciális kreálmányait védelemben kellett részesíteni, hisz ezek jelentős mértékben növelik, elősegítik a társadalmi innovációt.⁷⁵⁰ Hazánkban a szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogterület kifejlődése és az azon belül elhelyezkedő védjegyekre vonatkozó szabályok megalkotása csupán számottevő késéssel történt meg a többi európai országhoz képest.⁷⁵¹ A szellemi alkotások joga azokat a társadalmi- és életviszonyokat rendezi, amelyek összefüggésben vannak, valamilyen újdonsággal, innovációval, modern gondolatokkal létrehozott szellemi alkotással és ezek alkalmazásával.⁷⁵² Tehát e jogviszonyok rendkívül sajátos tárggyal rendelkeznek, amelyek szintén törvény által biztosított védelemre

⁷⁴³ TATTAY 1995. 9. p

⁷⁴⁴ VIDA 1962. 16. p

⁷⁴⁵ TATTAY 1995. 10. p

⁷⁴⁶ VIDA 1962. 16. p

⁷⁴⁷ VIDA 1962. 17. p

⁷⁴⁸ Robert D. LIPPMANN: American Business Interests and a Uniform Common Market Trademark Law. In: *The American Journal of Comparative Law. Vol. 12. No. 2.* Oxford University Press. 1963. 255. p

⁷⁴⁹ HORVÁTH Attila: A szellemi alkotások jogának története, a szerzői jogi védelem kialakulása, a jogalkotás kezdetei Magyarországon. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle.* 2016. 93. p

⁷⁵⁰ HORVÁTH 2016. 93. p

⁷⁵¹ TATTAY 2007. 22. p

⁷⁵² VILÁGHY Miklós: *A szellemi alkotások joga.* Kézirat. Tankönyvkiadó. Budapest. 1975. 5. p

szorulnak.⁷⁵³ A védjegyek keletkezésének aspektusából hazánk jól illeszkedik az európai fejlődés folyamatába.⁷⁵⁴ A védjegyeket szabályozó iparvédelmi jog a tudományos valamint műszaki alkotások oltalmát biztosítja.⁷⁵⁵ Az iparjogvédelem átfogja a vállalat- és árujelzőkhöz fűződő érdekek oltalmát biztosító szabályokat.

3. 1. Árucere-forgalom Magyarországon

Kérdéses, hogy a védjegy, mint az árucere-forgalomban résztvevő hasonló jellegű termékek megkülönböztetését biztosító megjelölés szerepe kizárólag a virágzó ipar és kereskedelem kibontakozásakor vált-e lényegessé, vagy esetleg már korábban is megjelent?

Mint már korábban említettem, az ókori államokban gyakran tettek az egyes árucikkekre (amphorák, edények, téglák, cserepek és egyéb építőanyagok) valamilyen ábrát az adott alkotás származási helyének jelzésére és a többi árucikktől való megkülönböztetésére. Tehát már bizonyos megkülönböztető jelek az ókortól kezdődően alkalmazásban voltak az árucere-forgalomban. Ezt követően a fejlődés következő fokát a középkori céhmegjelölések képezték. Tehát az emberi alkotó tevékenység, az emberek személyiségének a kifejeződése, különböző találmányai mindig is rendkívül jelentős szerepet játszottak az emberiség evolúciójában.⁷⁵⁶ Ezek mellett hazánkban is rendkívül nagy jelentősége volt a védjegyek kialakulásában a kereskedelemnek, a különböző nyomdászjelek elterjedésének, a porcelángyártásnak és a könyvnyomtatásnak egyaránt.⁷⁵⁷ Ekkor azonban még a kreatív alkotó és az ezeket forgalmazó személy nem különült el, a könyvnyomtató és a kiadó ekkor még író is, a termelő egyben kereskedő is volt.⁷⁵⁸

Az árucere-forgalom, a növekvő termelés és az egyes árucikkek számának a szaporodása következtében egyre inkább nőtt a veszélye annak, hogy e jogterület szabályozottságának hiányában a jól bevált árujelzőket elkezdik leutánozni, hamisítani, tévesen vagy jogosulatlanul feltüntetni vagy egyéb módon visszaélni ezek használatával a nagyobb profit elérése érdekében.⁷⁵⁹ Gazdasági és társadalmi igényként merült fel, hogy létrehozzanak a jogalkotók egy olyan jogintézményt, amely kétséget kizáróan leszögezi az árujelzők alkalmazásával összefüggő kizárólagos jogokat, kötelezettségeket, illetve amely determinálja az esetleges jogsértőkkel szemben alkalmazható jogkövetkezményeket.

⁷⁵³ LONTAI Endre: *Polgári Jog. Szellemi alkotások joga. (Szerzői jog és iparjogvédelem)*. Egységes jegyzet. Kézirat. 11. változatlan kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 1994. 5. p

⁷⁵⁴ CSÉCSY 1994. 8. p

⁷⁵⁵ HORVÁTH 2016. 94. p

⁷⁵⁶ LONTAI 1994. 7. p

⁷⁵⁷ CSÉCSY 1994. 9. p

⁷⁵⁸ VILÁGHY 1975. 7. p

⁷⁵⁹ CSÉCSY 1994. 8. p

Világszerte kezdtek létrejönni a védjegy törvények: 1857-ben Franciaországban, ezt követően Angliában, 1868-ban Olaszországban, 1870-ben Németországban, 1879-ben Romániában.⁷⁶⁰ Joghézag jelentkezett hazánkban azon szabályok terén, amik az olyan társadalmi viszonyokat rendezik, amelyek az emberek új ötletét tartalmazó szellemi alkotások létrehozásának valamint felhasználásának módjait szabályozná.⁷⁶¹ E jogterületnek, azon belül is az iparjogvédelemnek és a szerzői jognak a létrejöttének az előfeltétele volt a kereskedelemnek és a kereskedelmi jognak a kialakulása.⁷⁶²

A védjegy jog fejlődéstörténete szorosan összefügg a kereskedelem valamint az ipar alakulásával.⁷⁶³ A hazai jogalkotás már a XVIII. század elejétől kezdődően figyelmet fordított a kereskedelem szabályozására, viszont addig jogforrásként a városok statútumai illetve az idáig felhalmozódott kereskedelmi szokások szolgáltak.⁷⁶⁴ Így hazánkban a kereskedelemben kialakult szokás illetve a különböző városok által kiadott statútumok képezték a kereskedelmi jog alapját.⁷⁶⁵ A védjegy jog kialakulásának előfeltétele volt a kereskedelmi jognak a létrejötte, hiszen e foglalkozással kapcsolatban kezdtek el alkalmazni különböző megjelöléseket. E kettő közötti kapcsolat lényege az, hogy kereskedelem során kibontakozó árucseré–forgalom hívta életre az árujelzők és védjegyek kialakulását. A növekvő termelés és a piacokon résztvevő áruk számának a növekedése szükségessé tették azok egymástól történő megkülönböztetését a kereskedelem során.

Az 1792. XVII. évi törvénycikk lehetőséget teremtett az osztrák bíróságok részére, hogy ítéelkezzenek a felek alávetése esetén magyar kereskedelmi ügyekben.⁷⁶⁶

Mint már értekezésem első fejezetében kitértem rá, a kereskedelmi jog elsőként a középkorban körvonalazódott önállóan, mint külön jogterület (*ius singulare*). Kizárólag a nemeseknek volt joga kereskedelmi ügyleteket lebonyolítani például Szumátrán. A kereskedéssel foglalkozók tevékenysége jelentős mértékben eltért a többi tradicionálisnak mondható mesterségtől, hisz a kereskedők nem csupán a zárt közösségeken belül, hanem legtöbbször inkább azok között bonyolították le ügyleteiket, így speciális jogvédelmet igényeltek. Eleinte a kereskedelmi jog a kereskedő, üzletszerű tevékenységet folytató

⁷⁶⁰ CSÉCSY 1994. 9. p

⁷⁶¹ LONTAI 1994. 5. p

⁷⁶² VILÁGHY 1975. 7. p

⁷⁶³ HOMOKI–NAGY 2018. 70. p

⁷⁶⁴ KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi és váltójog vázlatja I. rész*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata. Budapest. 1928. 22. p

⁷⁶⁵ KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi– és váltójog vázlatja. I. rész: A kereskedő vállalata és a kereskedelmi társaságok*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata. Budapest. 1922. 17. p

⁷⁶⁶ NAGY Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra*. I. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Bt. Budapest. 1913. 479. p

személyekre vonatkozó jog (*ius mercatorum*) volt, tehát azon szabályok összessége, amelyek a kereskedők egymás közötti viszonyait rendezte, és ide tartozott az általuk kialakított szokásjog is, amelyet elkezdtek jogkönyvekben is rögzíteni. Később a kereskedelmi jog már nem csupán egy foglalkozást űző személyi körrel kapcsolatos szabályok összességét jelentette, és nem is tartalmazta már a kereskedelemmel kapcsolatos összes jogszabályt, csak annak egy részét, azonban elkezdtek ide sorolni a gyáriparra, fuvarozásra, bankügyletekre, tőzsdére, értékpapírokra vonatkozó rendelkezéseket is.⁷⁶⁷

A XVIII. században már elkezdték a kereskedelmi jog kodifikálását, amelynek elvégzésére számos bizottság jött létre, számos kidolgozott javaslattal.⁷⁶⁸ Azonban csak jóval később, csupán a XIX. században Széchenyi István szorgalmazta a kereskedelmi és váltótörvénycikk megalkotását, részben e kezdeményezés hatására jött létre az 1840. évi XVI. törvénycikk a kereskedőkről, az 1840. évi XVII. törvénycikk a gyárak jogviszonyáról, az 1840. évi XVIII. törvénycikk a közkeresetre összeálló társaságokról, az 1840. évi XIX. törvénycikk a kereskedői testületről és alkuszokról. A jogalkotó ebben a korszakban azt a megoldást preferálta, hogy egy mindent magába foglaló kódex helyett az egész kereskedelemmel kapcsolatos joganyagot több önálló törvénnyel szabályozta.⁷⁶⁹ A kereskedelmi jognak a magánjogtól történő elszeparálását leginkább az indokolta, hogy az áru-csereforgalom speciális igényeit, bizonyos esetekben felmerülő problémákat az addig kialakult szokásjog alkalmazásával nem lehetett kielégítően megoldani, annak generikussága miatt. A vállalkozó tevékenységet űző személyek részére olyan rendelkezések lettek szükségesek, amelyek előmozdítják a gyors üzletkötést, megfelelő biztonságot nyújtanak a felek számára, és amelyek lépést tartanak a gazdasági élet dinamikájával. Éppen emiatt a kereskedelmi jog is rendkívül gyorsan fejlődött és joganyaga egyfolytában bővült. Ez azért fontos a védjegyek szemontjából, hiszen mesterjegyeket használtak a kereskedők is a többi mesteremberrel együtt, amely jelvények magának a kereskedőnek a megjelölésére voltak hivatottak.⁷⁷⁰ A kereskedelmi jog tehát az üzletszerű gazdasági tevékenységet folytató személyek, üzlettulajdonosok igényeihez idomuló magánjog.⁷⁷¹

⁷⁶⁷ LIPPÓCZY Miklós: *A tisztességtelen versenyről szóló 1923: V. t. c. méltatása*. Jogtudományi doktori értekezés a kereskedelmi jogból. Debrecen, 1938. 3. p.

⁷⁶⁸ KAJDNÉ Suhajda Zsuzsanna–KARDOS Lea: *Reklámjogi és reklámetikai kézikönyv*. Budapest. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1998. 44. p

⁷⁶⁹ BÓDINÉ BELIZNAI–KINGA–HORVÁTH Attila–ZLINSZKY János: *A magyar kereskedelmi jog története*. In: MEZEY Barna: *Magyar jogtörténet*. Osiris Kiadó. Budapest. 2007. 192. p

⁷⁷⁰ HOMOKI–NAGY 2018. 70. p

⁷⁷¹ FÖLDI–KELEMEN–KISTELEKI–MÁRKUS–POMOGYI–SCHWEITZER–SIKLÓSI 2012. 501. p

A kereskedőkről szóló 1840. évi XVI. törvénycikk 1. §-ában kifejtették: „Törvény előtt rendes kereskedőnek csak az tartatik, ki kereskedési czímét (Handlungsfirma) az alább következő szabályok szerint bejegyezteti és kereskedéséről rendes könyveket vezet.”⁷⁷²

A „kereskedési czím” illetve a későbbiekben a kereskedelmi cég lett az e név alatt tevékenykedő személyek azon neve, amelyet ha bejegyeztetett, akkor jogi védelmet kapott. E jogi védelem abban nyilvánult meg, hogy a már bejegyeztetett nevet más személy már nem volt jogosult bejegyeztetni. Így a cégnév egyfajta „tulajdonjegygyé” vált, amely megkülönböztette egymástól a cégeket. Tehát ekkor még nem az árukat különböztették meg a többi terméktől, hanem csupán a kereskedőket egymástól. Az 1839–40. évi országgyűlésen elfogadott XVIII. törvénycikkben rögzített kereskedelmi társaságokra szintén ez előbbi szabály vonatkozott. Vagyis ha a társaság saját nevét e törvénycikknek megfelelően bejegyeztette akkor ebben az esetben a név, a megkülönböztető jel kapott jogi védelmet. Homoki–Nagy Mária hangsúlyozta, hogy „e két törvény ténylegesen a kereskedőt, a kereskedelmi társaságot védte és nem az előállított árut különböztette meg, de mégis a kereskedői névnek a bejegyzéssel bekövetkezett jogi védelme jelentette azt a fejlődési irányt, amely ténylegesen elvezetett az áruk megkülönböztetését szolgáló védjegy kialakulásához. Ahogy az egyes iparosok a mesterjegyekkel igyekeztek saját áruikat megkülönböztetni más áruktól, ugyanígy a kereskedő, a kereskedelmi társaság is egyrészt saját magát, másrészt a saját maga által előállított és értékesíteni kívánt árut akarta megkülönböztetni más hasonló árutól. Ahogy kezdetben a monogram vagy a név vált márkajeggyé, úgy a 19. században a bejegyzett kereskedelmi név, a cég vált márkajeggyé. A 19. században megfigyelhető folyamat, amely a személyiség jogi védelmének kialakulásához vezetett, a szoros értelemben vett kereskedelmi jog körén belül is megjelent.”⁷⁷³ E megállapítással maradéktalanul egyetértek én is.

Hazánkban sokáig nem alkották meg az egységes magánjogi törvénykönyvet, így a személyiség védelmét a kereskedőkkel valamint a kereskedelmi társaságokkal összefüggésben a kereskedelmi jog biztosította.⁷⁷⁴ Az 1875. évi XXXVII. törvénycikk 1. §-ában meghatározták, hogy az minősíthető kereskedőnek, „aki saját nevében kereskedelmi ügyletekkel, iparszerűleg foglalkozik.”⁷⁷⁵ Hazánkban az 1875. évi XXXVII. számú kereskedelmi törvénycikket 1945-ig megközelítőleg 100 törvénnyel módosították.⁷⁷⁶

⁷⁷² 1840. évi XVI. törvénycikk 1. §

⁷⁷³ HOMOKI–NAGY 2018. 71. p

⁷⁷⁴ KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi- és váltójog vázlatja* 2. I. Grill K. Budapest. 1928. 69. p

⁷⁷⁵ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 1. §

⁷⁷⁶ BÓDINÉ BELIZNAI–HORVÁTH–ZLINSZKY 2007. 191. p

A gazdálkodás illetve az árucere–forgalom, az egyes személyek, államok közötti adásvételi és egyéb ügyletek hamar globálissá váltak, átléptek az országhatárokon, nemzetköziesedtek, így az országok a többi ország szabályaival megegyező, egységes, univerzális rendelkezések megalkotására és saját nemzeti szintű jogrendszerükbe történő beépítésére kényszerültek.⁷⁷⁷

Az árucere–forgalomban a joghatást kiváltó aktusok egymást követően nagy számban fordultak elő, és ha rövid idő alatt rengeteg ügyletet kötöttek a felek, képtelenség volt állandóan az előírt alaki szabályokat alkalmazni, vagy a szerződéseket minden esetben írásba foglalni.⁷⁷⁸ Ezek a sürgősen, illetve formakényszer nélkül megkötött adásvételek csupán pontosan meghatározott feltételek és a kimondott szó szentségébe vetett bizalom, a korrekt üzleti magatartás tanúsítása mellett voltak lebonyolíthatóak.⁷⁷⁹ Ebből kifolyólag a kereskedelmi jog hatalmas mozgásteret biztosított a felek részére a közöttük létrejövő szerződés megkötésének módjával kapcsolatosan. Bányász Jenő a következőképp fogalmazott a szabad versenyt illetően: „A versenyküzdelem úgy az egyesek, mint az összesség érdekeit szolgálja. Az egyesek erejét izmosítja, és arra ösztökéli őket, hogy a tőlük telhető legjobbat nyújtsák.”⁷⁸⁰ Vagyis a gazdasági versenyben résztvevőknek minden tőlük telhetőt meg kellett tenniük annak érdekében, hogy érvényesülni tudjanak a piacokon.

A szellemi alkotások oltalmának jogszabályi megjelenése tehát a XIX. század elejére tehető hazánk viszonylatában. E korszak szakirodalma kifejti, hogy az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok (a továbbiakban: ITSZ) I. részének 23. §-a értelmében „az észzüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény ótalma alatt áll.”⁷⁸¹ Korábban ezt a szerzői jog védelmére szűkítették, azonban az „észzüleményei” kifejezés tágabban értelmezendő, így más szellemi alkotásra is, vagyis a modern értelemben vett védjegyekre is vonatkozik. Érdekes azonban, hogy miért pont az ITSZ rendelkezései között lett rögzítve e fentebb tárgyalt szabály? A Gróf Apponyi Albert által 1861-ben összehívott országbírói értekezlet fő feladatává tették, hogy harmonizálják az 1848. évet megelőzően kialakult hazai szabályokat az 1848. áprilisától hatályban lévő osztrák pátensekkel, amely kompilációs munka végtermékeként jöttek létre a fent idézett Ideiglenes Törvénykezési Szabályok.⁷⁸² Az 1848. évi áprilisi törvényeket megelőzően hazánkban nem lépett hatályba olyan törvény, amely szellemi alkotásokra vonatkozott volna, emellett az Osztrák Polgári Törvénykönyvben (a

⁷⁷⁷ BÓDINÉ BELIZNAI–HORVÁTH–ZLINSZKY 2007. 192. p

⁷⁷⁸ FÖLDI–KELEMEN–KISTELEKI–MÁRKUS–POMOGYI–SCHWEITZER–SIKLÓSI 2012. 501. p

⁷⁷⁹ BÓDINÉ BELIZNAI–HORVÁTH–ZLINSZKY 2007. 192. p

⁷⁸⁰ BÁNYÁSZ Jenő: A tisztességtelen verseny ellen való védekezésről. In: *Szabadalmi Közlöny*. 1911. 1. p.

⁷⁸¹ *Ideiglenes Törvénykezési Szabályok*. Landerer és Heckenast. Pest. 1861.

⁷⁸² HOMOKI–NAGY 2018. 68. p

továbbiakban: OPTK) sem került rögzítésre ilyen jellegű rendelkezés, amely e területre tartozott volna. Az osztrák örökös tartományok területén a szerzői jogot az 1846-ban hatályba léptetett pátenz szabályozta, amely az OPTK-val együtt hazánkban is hatályba lépett.⁷⁸³ Viszont 1861-ben az országbírói értekezlet ezeket hatályon kívül helyezte, és így rögzítették a fentebb tárgyalt mondatot az ITSZ-be. Az viszont nem rendezi, hogy mit ért az „ész szüleményei”⁷⁸⁴ alatt és nem szabályozta ezek jogi védelmét sem, illetve az ezekkel kapcsolatos eljárást sem.⁷⁸⁵ Érdekesnek bizonyult ebben az időszakban, hogy miképp alakult azon jogintézmények jogi védelme, amelyek nem a szűkebb értelemben vett szerzői jog körébe sorolhatóak. Milyen jellegű védelemben részesült például a védjegy?

E védelem csirái a kereskedelmi jog területén jöttek létre. A kereskedelmi joggyakorlat azt a nevet tartotta cégnek⁷⁸⁶, amelyet a kereskedő tevékenysége során alkalmazott, feltéve, hogy azt a kereskedő törvényben meghatározott módon bejegyeztette a királyi törvényszéknél. Ha e név szerepelt a királyi törvényszék által vezetett cégjegyzékben, akkor ebben az esetben jogi védelmet kapott. A megegyező nevű és ugyanolyan tevékenységet űző kereskedők közül, az részesült jogi védelemben, aki időben hamarabb jegyeztette be az adott nevet a cégjegyzékbe. A kereskedelmi jog ez előbbi rendelkezése révén a kereskedők illetve a kereskedelmi társaságok saját kereskedelmi személyiségüket védeni tudták, azonban ez még mindig nem jelentette azon termékek oltalmát, amelyekkel kereskedtek.⁷⁸⁷ A gyakorlatban egyre népszerűbb lett a cégtábla használata, amit azok is alkalmaztak, akik nem bejegyzett kereskedőnek minősültek, így az ipartörvény⁷⁸⁸ szabályai voltak irányadóak velük kapcsolatban. E törvény módosítása 1922-ben már kötelezte a kereskedőket a cégtábla alkalmazására, amelyen a kereskedő köteles volt feltüntetni nevét, a tevékenységére utaló jelét, jelképét és szimbólumát.⁷⁸⁹ A cégnév, valamint a cégtábla alkalmas volt arra, hogy az árucere-forgalomban résztvevő kereskedőket és iparosokat megkülönböztesse egymástól.⁷⁹⁰ A cégnév nem biztosított jogi védelmet az áruk részére ezért merült fel azok jogi védelmének kérdése, hogy a kereskedő illetve a kereskedelmi társaság

⁷⁸³ VIDA 2012. 52–58. p és CSÉCSY 1994. 5–7. p

⁷⁸⁴ Erről lásd bővebben: HOMOKI-NAGY Mária: „Az ész szüleményeinek védelme” a magyar jogtörténetben: Szerzői és szabadalmi jog, elsőség és etika a tudományban. In: ÚJSZÁSZI Iлона: *Szent-Györgyi Albert szellemi öröksége*. Szeged. Szegedi Egyetemi Kiadó. 2014. 72–88. p

⁷⁸⁵ HOMOKI-NAGY 2018. 68. p

⁷⁸⁶ 1875. évi XXXVII. törvénycikk. 10. §: A cég azon név, mely alatt a kereskedő üzletét folytatja. s melyet aláírásul használ.”

⁷⁸⁷ Lásd bővebben: NEUMANN Ármin: *A Kereskedelmi törvény magyarázata I.* Budapest. Athenaeum. 1898.

⁷⁸⁸ 1875. évi VIII. törvénycikk

⁷⁸⁹ 1922. évi VIII. törvénycikk 56. §:

„Az iparos üzlethelyiségét annak külső részén cégtáblával köteles megjelölni.”

⁷⁹⁰ A Magyar Néprajzi Múzeum számtalan cégtáblát birtokol, amelyek több évszázad gyakorlatát szemléltetik.

mellett, maga az áru is kapjon jogi oltalmat.⁷⁹¹ „A forgalmi élet teremtette a védjegyet, abból indulván ki, hogy az, aki készítményét vagy áruját a forgalomban loyális úton keresetté tudja tenni, bizonyára élvezni akarja fáradságának a gyümölcsét, miért is, hogy árujának kelendőséget biztosítson, áruin olyan ismertető jelt alkalmaz, melylyel elejét veheti annak, hogy a vevő az ő készítményét vagy áruját a máséval felcserélje.”⁷⁹² A találmány jogi oltalmának létrejöttével kapcsolatosan vált kikényszeríthetővé a védjegy jogi oltalmának a biztosítása egyaránt. Ez utóbbit 1858–ban az osztrák védjegypátens biztosította Magyarországon.

3. 2. Az 1858. évi védjegypátens

Hazánk a Habsburg Birodalomhoz tartozott, így jelentős osztrák hatás jellemezte ennek a korszaknak a jogfejlődését. A védjegyekre az 1858. december 7–én napvilágot látott és 1890–ig hatályban lévő császári védjegypátens rendelkezéseit kellett alkalmazni, tehát e jogintézmény jogi védelmét ekkor e pátens rendelkezései biztosították.⁷⁹³ Az 1858. évi osztrák védjegypátens⁷⁹⁴ Magyarországra is kiterjedő hatálya alapján már létezett a védjegyjog Magyarországon is, sőt már egyes osztrák, illetve magyar eredetű védjegyek lajstromozásra is kerültek.⁷⁹⁵ Az egyre jobban fejlődő kereskedelem megkövetelte a kereskedőktől, hogy az általuk készített vagy forgalmazott árucikkeket megjelöljék valamilyen jelzéssel. Így a vásárlók különbséget tudtak tenni a piacgazdaságban résztvevő áruk között.

Külön törvényben Magyarországon először az 1890. évi II. törvénycikk rendelkezett a védjegyek jogi oltalmáról, Országgyűlésünk 1890–ben fogadta el az első magyar védjegy törvényt.⁷⁹⁶ Viszont Magyarország védjegy történetét mégis az 1858. évi pátens ismertetésével érdemes kezdeni, amely a következőképpen nézett ki:

⁷⁹¹ HOMOKI–NAGY 2018. 72. p

⁷⁹² PECHÁR Kornél: Védjegy. In: *Magyar Jogi Szótár VI. Pallas*. Budapest. 1907. 967. p

⁷⁹³ CSÉCSY 1994. 8. p

⁷⁹⁴ Gesetz zum Schutze der gewerblichen Marken und anderen Bezeichnungen. Reichs–Gesetz–Blatt (Oesterreich) 1858. 688. p

⁷⁹⁵ VIDA 2012. 52. p

⁷⁹⁶ TATTAY 1995. 10. p

Bezeichnungen erwaehnt, finden Wir, nach Vernehmung Unserer Minister und nach Anhörung Unseres Reichsraths, das nachstehende Gesetz zum Schutze der gewerblichen Marken und andern Bezeichnungen zu erlassen und verordnen, daß dasselbe im ganzen Umfange Unseres Reiches mit 1. Jänner 1859 in Kraft treten soll.

Unser Minister für Handel, Gewerbe und öffentliche Bauten, und bejünglich der Militär-Angelegenheiten Unserer Kaiserlichen Majestät, sind mit der Vollziehung dieses Gesetzes beauftragt.

Gegeben in Unserer Haupt- und Residenzstadt Wien, den 7. December im Eintausend achthundert acht und fünfzigsten, Unserer Reichs im elften Jahre.

Franz Joseph m. p.



Konrad Schauenstein m. p. Ritter v. Torgarburg m. p.
Josef Grünle m. p., k. k. u. ö. Hofrath.

Kauf Reichshof-Rath: Max Beer m. p.

G e s e t z

zum Schutze der gewerblichen Marken und andern Bezeichnungen.

I. Allgemeine Bestimmungen.

§. 1.

Unter Marken werden in diesem Gesetze die besondern Zeichen verstanden, welche dazu dienen, die zum Handels-Verkehr bestimmten Waaren eines Gewerbetreibenden von jenen anderer Gewerbetreibenden zu unterscheiden (Sinnbilder, Chiffren, Vignetten u. dgl.).

§. 2.

Wenn ein Gewerbetreibender sich das Alleinrecht zum Gebrauche einer Marke sichern will, muß er dieselbe nach den Bestimmungen des folgenden Abschnittes registriren lassen.

§. 3.

Auf Marken, welche in solchen Zeichen bestehen, die bei einzelnen Waaren-Gattungen im Besonderen allgemein gebräuchlich sind, kann auf solche, die bloß in Buchstaben, Werten oder Zeichen oder in Staats- und Länder-Wapen bestehen, kein Alleinrecht erworben werden.

§. 4.

Das Alleinrecht auf eine Marke schließt den Gebrauche derselben von Seite anderer Gewerbetreibenden nur bejünglich jener Gattung von Waaren auf, zu welcher die Waarenart oder die Waaren-Bezeichnung des Gewerbetreibenden, für welchen die Marke bestimmt ist, gehören.

A fenti képen látható 1858. évi osztrák védjegypátens preambulumban az ipar és a fogyasztók védelmét deklarálta a védjegyekkel, valamint más megjelölésekkel, és azok használatával kapcsolatos visszaélésekkel szemben. Viszont a lajstromozást kizárólag az ábrás védjegyekkel kapcsolatban tette lehetővé, és a betűk, szavak, számok lajstromozását kizárta még ekkor, azonban a szellemi tulajdonjog gondolata már törvény által biztosított jogi oltalommmá alakult.⁷⁹⁷

1. §-ában a márka definícióját olvashatjuk: „Unter Marken werden in diesem Gesetze die besondern Zeichen verstanden, welche dazu dienen, die zum Handels – Verkehr bestimmten Erzeugnisse und Waaren eines Gewerbetreibenden von jenen anderer Gewerbetreibenden zu unterscheiden (Sinnbilder, Chiffren, Vignetten u. dgl.)” Tehát Általános rendelkezések címszó alatt az 1. § értelmében: Márka alatt e törvényben azokat a sajátos megjelöléseket értik, amelyek arra szolgálnak, hogy a kereskedelmi forgalomban az egyik gyártó alkotásait és áruit a másik piaci szereplő áruitól megkülönböztessék (képi ábrázolások, jelvények, vignetták). A törvény a márka fogalmának meghatározásával kezd, aminek rendkívüli jelentősége van a védjegyek szempontjából. A védjegyek sokszínűségének és multi funkciós jellegének köszönhetően több szakterület is elemzi e jogintézményt. Többek között a közgazdaságtan tárgyalja, de nem áll messze a versenyjog vagy akár a társasági jog területétől sem a védjegyoltalom, ami egy lajstromoztatott megjelöléssel ellátott termékek

⁷⁹⁷ Vö. Diethelm KLIPPEL: Die Idee de geistigen Eigentums in Naturrecht und Rechtsphilosophie des 19. Jahrhunderts. In: Elmar WADLE: *Historische studien zum urheberrecht in Europa*. Entwicklungslinien und Grundfragen. Duncker & Humblot. Berlin. 1993.

részére biztosít oltalmat.⁷⁹⁸

Ha valaki lajstromoztatni akart valamilyen ábrát védjegyként, erre irányuló kérelmét vállalatának működési helye szerinti kereskedelmi és iparkamaránál kellett benyújtania, két példányban, amelyek közül az elsőt csatolták a lajstrom mellé, míg a második példányt visszajuttatták a kérelmező félnek. Kialakította a pátenst a lajstromozó hatóságok struktúráját, meghatározta azok szervezeti, működési szabályzatát, ezen felül rendelkezett a védjegyek bejelentéséről is, amellyel kapcsolatosan a bejelentési elvet követték, vagyis védjegyvizsgálatot nem alkalmaztak.⁷⁹⁹ A pátenst 2. §-a a védjegyek regisztrációját szabályozza: „Wenn ein Gewerbetreibenden sich das Alleinrecht zum Gebrauche einer Marke sichern will, muß er diefelde nach den Bestimmungen des folgenden Abschnittes registrieren lassen.” Vagyis a 2. § szerint: Ha egy gyártó a márkájának használatához kizárólagos jogot akart biztosítani, akkor áruját a törvény következő bekezdése szerint kellett bejegyeztetni. Ezt követően a 3. §-ban arról rendelkezik a pátenst, hogy mit nem lehet bejegyeztetni: „Auf Marken, welche in solchen Zeichen bestehen, die bei einzelnen Waaren-Gattungen im Verkehr allgemein gebräuchlich sind, dann auf solche, die bloß in Buchstaben, Waren oder Zahlen oder in Staats – und Länder – wappen bestehen, kann kein Alleinrecht erworben werden.” Vagyis azon márkák, amik olyan jelekből állnak, amelyek az egyes áru-fajtákra a forgalomban általánosan használatosak és olyanra, amelyek pusztán betűkből, szavakból, állami vagy tartományi címerekből állnak, ezekre nem lehet védettséget szerezni. Végül a 4. és egyben utolsó §-ban olvasható: „Das Alleinrecht auf eine Marke schließt den Gebrauch derselben von Seite anderer Gewerbetreibenden nur bezüglich jener Gattung von Waaren aus, zu welcher die Erzeugnisse oder Verkehrs-Gegenstände des Gewerbes, für welches die geschützte Marke bestimmt ist, gehören.” Vagyis egy kizárólagos jog egy adott márkára csak arra az áru-fajtára zárja ki ugyanezen márká használatát más iparúzők részéről, amelynek a termékeire vagy áru-fajtáira ez vonatkozik. Alexander Deichsel egyfajta szövetségnek tekinti a márkát.⁸⁰⁰

A védjegyoltalom áru-fajtákhoz kötötten érvényesülhetett és annak jogosultja kizárólagos használati joggal rendelkezett az általa bejelentett védjegyre vonatkozóan.⁸⁰¹ E szabályok alkalmazandóak voltak az Osztrák–Magyar Monarchia egész területén.⁸⁰² Ezt az állapotot később megerősítette az 1867. évi XVI. törvény, amely egy Vám– és kereskedelmi

⁷⁹⁸ Alexander DEICHSEL: *Marken-soziologie*. Deutscher Fachverlag GmbH. Frankfurt am Main. 2004. 5. p

⁷⁹⁹ CSÉCSY 1994. 8. p

⁸⁰⁰ DEICHSEL 2004. 11. p

⁸⁰¹ VIDA 2015. 52. p

⁸⁰² SZARKA Ernő: Iparjogvédelem Magyarországon. 100 éves a Magyar Szabadalmi Hivatal. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 1996. 220. p

szövetségről szóló Ausztriával, ennek következtében a védjegypátens hatálya fennmaradt Magyarországon a kiegyezést követően is, hisz 17. címe rögzítette, hogy „az árubélyeg és mustra–oltalomra nézve jelenleg fenálló rendszabályok érvényben maradnak és azoknak megváltoztatása csak a két fél egyetértésével eszközölhető.” Tehát az osztrák–magyar kiegyezéssel vám és kereskedelmi szövetség alakult ki és az 1858. évi osztrák patens szabályai voltak alkalmazandók továbbra is hazánk területén.⁸⁰³

A kizárólagos jog a bejelentés napjával keletkezett és csupán a bejelentőt illette meg, továbbá az elsőbbségi igény is a bejelentés idejéhez igazodott, ha esetleg több személy is bejelentette ugyanazt a védjegyet.⁸⁰⁴ A legfőbb lajstromozó hatóság a Bécsi Kereskedelmi és Iparkamara volt, azonban lehetett lajstromoztatni magyar védjegyeket Pesten, Pozsonyban, Brassóban vagy Zágrábban lévő hatóságoknál is, amelyek a területi elv alapján jártak el a védjegy-lajstromozások során.⁸⁰⁵ Két konjunktív feltétel teljesülése esetén lehetett védjegyoltalmat szerezni. Az egyik feltétel, hogy az alkalmazni kívánt megjelölés alkalmas legyen arra a célra, amelyre alkalmazni fogják, míg a másik feltétel, hogy lajstromoztassa az adott megjelölést az érdekelt személy.⁸⁰⁶

E patens szerint a védjegy egy meghatározott vállalatához volt kötve, ezért jogutódlás esetén a védjegy is a jogutódra, vagyis az új tulajdonos nevére szállt. Ennek elmaradása esetén viszont a védjegy jog megszűnt.⁸⁰⁷

A kizárólagos használati jog megsértése esetén a sértett által indított eljárás lefolytatására az elsőfokú közigazgatási hivatal (politische Verwaltungs–Behörde) rendelkezett hatáskörrel, kártérítési ügyekben viszont már a polgári bíróságok voltak jogosultak eljárni. A színek és egyéb védjegyek használata nem csupán egy mindennapos jelenség volt, hanem számtalan jogi problémát is felvetett, amelyekkel összefüggésben kizárólag az erre vonatkozó jog alkalmazásával adhatja meg a választ a jogalkalmazó.⁸⁰⁸

A védjegyoltalom által biztosított kizárólagos védjegy jog megsértésének formái közé tartozott a bejelentett védjeggyel ellátott alkotások árusítása, az e termékeken feltüntetett védjegy használata, lemásolása, önkényes átvétele, amelyek bekövetkezése esetén az adott időpontban hatályos magánjogi normák alapján kárigényt terjeszthetett elő az a személy, aki ellen a

⁸⁰³ HOMOKI–NAGY 2018. 72. p

⁸⁰⁴ VIDA 2012. 52. p

⁸⁰⁵ CSÉCSY 1994. 9. p

⁸⁰⁶ VILÁGHY 1975. 134. p

⁸⁰⁷ VIDA 2015. 52. p

⁸⁰⁸ Claudia LYDORF: Gibt es ein recht auf fabre? In: JAKAB Éva: *Geistiges Eigentum und Urheberrecht aus der historischen Perspektive. International Kongress*. Pólay Elemér Alapítvány. Generál Nyomda Kft. Szeged. 2012. 55. p

jogsértést elkövették.⁸⁰⁹

Az 1858. évi osztrák védjegy törvény értelmében csomagolásokon, különféle tartókon, tartályokon és egyéb burkolatokon kellett a jogosult védjegyét feltüntetni.⁸¹⁰

A nemzetgazdaság szerkezetének átformálódása és a vállalkozások számának robbanásszerű növekedése egyre több védjegy használatát követelte meg, így a védjegyek szerepe rendkívül megnőtt országunk kül- és belkereskedelmében egyaránt.⁸¹¹ Korábban a rögzített árak és a hosszabb távra szóló szerződések idején még nem volt szükség semmilyen marketing vagy reklámtevékenység folytatására. A szabad piac megjelenésével a társadalom és a gazdaság szerkezetének átalakulása is jelentős mértékben hozzájárult a védjegyek előtérbe kerüléséhez. A fejlett ipari országok gazdasági piacán az árucere-forgalomban résztvevő áruk esetében a marketingmunka, a megfelelő reklámtevékenység, a díszes csomagolás és a védjegyoltalom alatt lévő védjegyek szükségszerűvé váltak az értékesítéshez, a nagyobb volumenű eladás elősegítéséhez.⁸¹² A jelentős reklám- és marketing tevékenység folytatásának, valamint a védjegyek alkalmazásának költségei mellett a magyar adórendszer adminisztratív költségei is megnehezítették a vállalkozások számára a gazdasági piacon történő érvényesülést, amely főleg a kisvállalatok számára jelentett nehézségeket.⁸¹³

Az 1867. évi kiegyezés után, a dualizmus korában Magyarországon számos törvénycikket fogadott el a magyar országgyűlés. A politikai és a gazdasági körülmények változásai nagy hatással voltak a hazai cégek védjegybejelentéseire. Az 1867. évi XVI. tc. rögzítette, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia területén szabályosan bejegyzett védjegyeknek ez előbbi terület egészén jogi oltalmat kell biztosítani.⁸¹⁴

A kiegyezést követően egészen az első világháborúig a gazdasági virágzás kora következett Magyarországon. A hazai jogalkotás 1872-ben kezdett el a védjegyekkel foglalkozni, amely védelmi bizonyítvány kibocsátását tette lehetővé. Ennek eredményeként az 1872. évi XXIV. törvénycikk az 1873. évi bécsi világkiállításon alkalmazott rendelkezések alapján árubélyeg oltalomra alkalmas kiállítási tárgyakról rendelkezett: „Mind azon bel vagy külföldiek, kik az 1873-ik évi bécsi világ kiállításon oly tárgyakat állítanak ki, melyek a jelenleg fennálló szabályok értelmében szabadalmi-árubélyeg, mustra- vagy minta-oltalomra alkalmasak, azokra nézve a világ kiállítási vezérigazgatótól védelmi igazolványt

⁸⁰⁹ VIDA 2012. 53. p

⁸¹⁰ VIDA 2015. 150. p

⁸¹¹ VIDA 1995. 16. p

⁸¹² VIDA 1995. 17. p

⁸¹³ BALÁS Gábor–VÉKONY András Benjámín: *Az adórendszer hatása a vállalkozás szabadságára – Egy lepapírozott adórendszer költségei*. Közjó és Kapitalizmus Intézet. 2009. 10. p

⁸¹⁴ HOMOKI–NAGY 2018. 72. p

nyerhetnek.”⁸¹⁵

Az 1872-ben született Ipartörvény és az 1875-ben létrejött kereskedelmi törvénykönyv a kereskedelmi név valamint a cégér szabályozása mellett nem rendelkezett az egyes termékek védelmét garantáló védjegyről, azonban mégis valamelyest mintául szolgált a védjegyoltalom létrejöttéhez.⁸¹⁶ A társadalmi és gazdasági fejlődés, a fennálló joghézagok valamint a jogegység iránti igény megkövetelték a kereskedelmi törvénycikkek modernizációját, így a hazai kereskedők valamint vállalkozók kívánságára a kereskedelmi miniszter 1872-ben megbízást adott Apáthy István részére, hogy a német kereskedelmi kódexet alapul véve készítse el az új magyar kereskedelmi törvénycikket, amelyet 1875. május 16-án törvénybe is iktattak, majd 1876. január 1-jén már hatályos az 1875. évi XXXVII. törvénycikk.⁸¹⁷ A hazai kereskedelmi törvénycikk (a továbbiakban: Kt.) tehát tudatosan a német kereskedelmi törvény mintájára jött létre. A törvény első paragrafusában meghatározza, hogy a kereskedelmi ügyletekben mely normatív szabályok alkalmazandóak: „Kereskedelmi ügyekben, ha azok iránt a jelen törvényben intézkedés nem foglaltatik a kereskedelmi szokások irányadók, ezek hiányában pedig az általános magánjog alkalmazandó.”⁸¹⁸ E szövegrészt értelmezve a figyelembe vehető normarendszer: a Kt., kereskedelmi szokás vagy a magánjog általános szabályai. E forrás rámutat a hierarchiára a jogszabályok között: a *lex specialis*nek minősülő Kt. kerül elsősorban alkalmazásra, ha a törvény az adott tényállásra nem tartalmaz rendelkezést, akkor a bíróság a kereskedelmi szokásokra alapíthatja ítéletét. Ha adott esetre ilyen sem bizonyítható, akkor a bíróság az általános magánjogi szabályok alapján hozhatja meg döntését. Ez hasonlóan alakul majd a védjegy törvény megalkotásánál is.

A törvény a kereskedő fogalmát is definiálja, amely személyekre e törvény hatálya kiterjed: „Kereskedőnek a jelen törvény értelmében az tekintendő, ki saját nevében kereskedelmi ügyletekkel iparszerűleg foglalkozik.”⁸¹⁹ Ez azért volt releváns, mivel aki kereskedő volt, az gyakran alkalmazott ábrákat, jelzeteket, áru eredetének igazolása végett. E törvényi definíció szerint tehát bármely természetes vagy jogi személy kereskedőnek tekinthető, ha saját nevében kereskedelmi tevékenységet űz.

Klupathy Antal úgy vélte: „Kereskedő lehet bárki, akinél megvannak a törvényes feltételek, tehát egyes személy vagy társaság, természetes vagy jogi személy, testület, község,

⁸¹⁵ 1872. évi XXIV. törvénycikk az 1873. évi bécsi világiállításon kiállítandó tárgyak ideiglenes oltalmáról, 1.§

⁸¹⁶ HOMOKI-NAGY 2018. 72. p

⁸¹⁷ BÓDINÉ BELIZNAI-HORVÁTH-ZLINSZKY 2007. 191. p

⁸¹⁸ 1875. évi XXXVII. törvénycikk: 1. §

⁸¹⁹ 1875. évi XXXVII. törvénycikk: 3. §

állam mindezek azonban csak kereskedelmi foglalkozásuk, üzletük körében.”⁸²⁰ E meghatározás rendkívül hasonló az előbbi definícióhoz, itt azonban már külön megnevezésre került, hogy kik lehetnek kereskedők.

Más vélemények értelmében kizárólag jogi személyek tekinthetők kereskedőknek.⁸²¹ Földi András a következő meghatározást adta a kereskedő személyére: „A kereskedő, közgazdaságtani értelemben az a személy, aki kereskedelmi tevékenységgel saját számlájára (például nem alkalmazottként, ügynökként) hivatásszerűen foglalkozik.”⁸²² Ez utóbbi meghatározással egyetértve, saját nézetem értelmében kereskedő lehet akár jogi, akár természetes személy, ha ipari vagy egyéb kereskedelmi tevékenységet folytat. A kereskedői minőség, vagyis, hogy valaki kereskedőnek minősül-e, jogszabály által került rendezésre.⁸²³ Kereskedői minőséget eredményez kereskedelmi tevékenységet folytató cég bejegyzésének a ténye, valamint az engedélyhez kötött ipari tevékenységek esetében az engedély megadásának ténye. Független volt a kereskedői minőség az üzlet terjedelmétől, így ez alapján kereskedőnek minősült a pékmester, a kocsmáros, a vendéglős, a kávésok, a kőfaragómesterek, az optikusok, üvegesek, cipő-üzlettulajdonosok, a hírlap és irodalmi alkotások vagy értékpapírok értékesítésével foglalkozó személyek, az autó-karosszériagyártók, földbirtokosok, a gyógyszerészek stb.⁸²⁴

A szabályosan bejegyzett cégnév magánjogi és büntetőjogi védelmet is kapott. Jogosulatlan céghasználat megvalósulásakor a kereskedelmi törvény rögzítette, hogy aki valamely céget jogosulatlanul használ pénzbírsággal súlytható.⁸²⁵ A cégbitorlás elkövetésekor a törvény lehetőséget biztosított a sértettnek arra, hogy kérje a bitorló eltiltását a jogosulatlan céghasználatról és az emiatt keletkezett kár megtérítését is követelhesse.⁸²⁶

Aki kereskedőként tevékenykedett, köteles volt minden árumozgást pontosan dokumentálni, kereskedelmi könyveket vezetni az általa lebonyolított kereskedelmi ügyletekről, leltárt és mérleget készíteni: „Minden kereskedő köteles bekötött, laponként folyó számmal ellátott és átfűzött könyveket vezetni, melyek ügyleteit és vagyoni állását teljesen feltüntetik; e mellett azonban szabadságában áll a könyvezés bármily módját s ennél bármily élő nyelvet használni.”⁸²⁷

⁸²⁰ KLUPATHY Antal: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve*. Athenaeum. Budapest. 1904.47. p

⁸²¹ Vö. GOLDSCHMIDT Levin: *Handbuch des Handelsrechts Enke*. Stuttgart. 1875.

⁸²² FÖLDI 2012. 500. p

⁸²³ KUNCZ Ödön–NIZSALOVSZKY Endre: *Hiteljog. Kereskedelmi törvény*.

Magyar törvények Grill-féle kiadása. Grill Károly Könyvkiadó Vállalat. Budapest. 1937. 5. p

⁸²⁴ KUNCZ–NIZSALOVSZKY 1937. 7. p

⁸²⁵ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 21. §

⁸²⁶ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 24. §

⁸²⁷ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 25. §

A Kt. kötelezővé teszi a kereskedők számára a pontos, áttekinthető, teljes körű, azaz minden üzleti tevékenységet dokumentáló modern könyvelést.⁸²⁸ A hazai jogalkotás eredményeként kiadott törvénycikk alapján a kereskedelmi jog terén már az 1723. évi LIII. törvénycikk értelmében is a kereskedők állandó jelleggel kereskedelmi könyvek vezetésére kötelesek, s e dokumentumokat félbizonyító erővel ruházta fel a törvénycikk: „Ezért jövőre nézve rendelik: hogy a kereskedők és kalmárok összesen és egyenként, rendesen és alakszerűen vezetett kereskedelmi könyveket tartsanak, melyekbe hitelezéseiket s tartozásaikat pontosan bevezessék.”⁸²⁹ Gyakorlatilag ezt a korábbi szabályozást vette át a későbbi Kt. is. Jellemző, hogy az üzleti könyvek meghamisításának elkerülése érdekében összefűzött, számozott lapú üzleti könyvek használatát írja elő, ahol az egyes bejegyzések időrendi sorrendben történnek. Ha az adott kereskedő használt valamilyen jelzetet alkotásain, akkor érdemes volt ezt is feljegyezni az üzleti könyvben.⁸³⁰ Hasonló elv alapján működött az ókori római könyvelési – üzleti könyvvezetési rendszer is, a *codex accepti et expensi* vagy *rationes*. Érdekes, hogy az üzleti könyv bármely nyelven, azaz idegen nyelven is vezethető volt: „Minden kereskedő köteles üzlete megkezdésekor leltárt készíteni, tehát ingatlan vagyonát, követeléseit és tartozásait, készpénze mennyiségét és egyéb javait pontosan összeírni és az egyes javak értékét kitüntetni, egyuttal a követelő és tartozó állapotnak egymáshoz viszonyított kimutató mérleget szerkeszteni. E leltár és mérleg azontul minden évben elkészítendő.”⁸³¹

Rendkívül érdekes a törvény által elrendelt leltározási kötelezettség. Ennek célja abban áll, hogy a kereskedő vagyoni állapota egyértelműen megállapítható legyen. Ezzel igyekezett a Kt. a forgalom biztonsága érdekében kiküszöbölni a spekulációs, fedezet nélküli kereskedelmi tevékenység folytatását. Ezen felül a kereskedők kötelesek voltak megőrizni e dokumentumokat a törvényben meghatározott időtartamra. Ezek a rendelkezések két középkori kereskedelmi jogi konstrukcióból származtathatóak, amelyek közül egyik az ún. *signum*, vagyis a kereskedő speciális aláírása, jelzete, kézjegye, ami véleményem szerint szintén a védjegy előfutárának tekinthető. Földi András szerint is e *signumból* alakult ki a védjegy és a modern jogokban alkalmazott cégbejegyzés jogintézménye. Szintén már a

⁸²⁸ NAGY 1913. 479. p

⁸²⁹ 1723. évi LIII. törvénycikk a könyvkivonati per rendjéről s miként kelljen az eddigelé keletkezett adósságok iránt a kereskedőknek eljárni? 1. §

⁸³⁰ NAGY 1913. 479. p

⁸³¹ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 26. §

középkorban is kialakult a kettős könyvvitel is, amely csak úgy, mint napjainkban az ellenőrizhetőség, és a későbbi kontroll elvégzése szempontjából volt fontos.⁸³²

Ha szükséges volt, akár felhasználhatták bizonyítékként is a szabályosan vezetett kereskedelmi könyveket: „Minden kereskedő köteles a kapott üzleti leveleket megőrizni, az általa küldöttek másait pedig – másolat- vagy lenyomatban – egy másolati könyvbe időrendben bevezetve megtartani.”⁸³³ A fogyasztó védelme érdekében a kereskedelmi jog a kereskedőket fokozottabb gondosságra kötelezte az egyes kereskedelmi ügyletek lebonyolítása kapcsán, amit rendkívül jól szemléltetnek e rendelkezések.⁸³⁴

„A kereskedők kötelesek kereskedelmi könyveiket, az azokban történt utolsó bejegyzés keltétől számítva, legalább tíz éven át megőrizni. Ugyanez áll a kereskedelmi levelek, a leltárak és mérlegek tekintetében is.”⁸³⁵ Bejegyzett kereskedőknek szabályszerűen vezetett könyvei kereskedelmi ügyletekből eredő perekben rendszerint nem teljes, de eskü vagy más bizonyítási eszköz által kiegészíthető bizonyítékot képeznek.”⁸³⁶ E szövegrészlet értelmében, a kereskedők kötelesek dokumentumaikat őrizni, abból a célból, hogy ha a jövőben bármikor pereskedésre kerülne sor, ezeket a megőrzött iratokat bizonyítékként felhasználhatták az eljárás során. A bizonyítás általában mindig problémás az eljárás folyamán, így jelentősen megkönnyítette saját és a hatóságok helyzetét is a kereskedő, ha megtartotta dokumentumait. Egyre inkább a kereskedők dokumentumai közé tartozott a védjegy is. Azonban ezek bejelentése illetve lajstromoztatása is szükséges volt.

3. 3. Az 1890. évi II. védjegy törvény

Eleinte viszonylag kevés védjegy került bejelentésre magyar viszonylatban: ez 1875 körül elérte átlagosan az évi 10 bejelentést, majd 1878-ban már évi 43-ra emelkedett a bejelentések száma.⁸³⁷ Viszont rendkívül nagy hiányossága volt az ekkor hatályban levő páatensnek, hogy szavak védjegyként való lajstromozását még nem tette lehetővé. Erre napjainkban már biztosít lehetőséget a legtöbb védjegy törvény, illetve ez a hiányosság azért is feltűnő, mert a többi európai országban ez a lehetőség már szabályozásra került akkor is. Emellett nem volt kötelező azon áruk meghatározása, amelyeken a lajstromoztatott védjegyet feltüntetni kívánták, továbbá az oltalmi idő még korlátlan volt. Vagyis ha valaki egyszer lajstromoztatott egy védjegyet, akkor határozatlan ideig annak kizárólagos jogosultja lett. Így ameddig

⁸³² FÖLDI 2012. 519. p

⁸³³ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 29. §

⁸³⁴ MEZEY Barna. *Magyar jogtörténet*. Osiris Kiadó. Budapest. 2007. 191. p

⁸³⁵ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 30. §

⁸³⁶ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 31. §

⁸³⁷ VIDA 2012. 53. p

kívánta, használhatta, feltüntethette védjegyét bármilyen alkotáson. Ma már ez sincs így, hiszen időkorlátok közé szorították a védjegyoltalmat.⁸³⁸

1881-ben elkezdődött az állami ipari támogatás, amely főleg adómentesség (új iparvállalatoknak 15 év is adható volt) illetve vámmentesség formájában öltött testet, így ennek köszönhetően erre a korszakra egyfajta vállalat alapítási hullám volt jellemző.⁸³⁹ Ez új lendületet jelentett a védjegyek bejelentése és használata terén is.

Az 1888. évi XXIII. törvénycikk kötelezően előírja az árujegyhasználatot a cukorgyárosok számára, azért hogy az adott alkotás eredete igazolva legyen: „Minden cukorgyárnak az árujegy- és minta-oltalomra nézve fennálló rendszabályok értelmében lajstromozott s kizárólag csak általa használt árujegygyel kell birnia, mely minden az illető gyárban előállított kész és elárúsításra alkalmas cukorra rendelet útján meghatározandó megfelelő módon alkalmazandó.”⁸⁴⁰ Tehát e rendelkezés lajstromoztatott árujegy használatára kötelezte az összes Magyarországon tevékenykedő cukorgyárat, amely árujegynek igazolnia kellett, hogy az adott cukormennyiség melyik gyárban került előállításra. A cukortermelvények iparjegyekkel történő megjelölésére azért volt szükség, hogy a gyárak által készített végalkotás eredete, származása, gyártója és minősége is igazolva legyen.

Az 1878. évi V. törvénycikk a büntettekről továbbá vétségekről szólt, míg az 1879. évi XL. törvénycikk rendelkezett a kihágásokról.⁸⁴¹ A dualizmus idején megszületett Büntető Törvénykönyv már tartalmaz az iparvédjegyek hamisításával kapcsolatos rendelkezéseket: „A ki valamely áruczikken, vagy annak burkolatán, más belföldi gyárosnak, iparosnak, természetőnek vagy kereskedőnek cégét vagy iparjegyét, jogtalanul azon célból használja, hogy a közönséget azon áruczikk eredete, természete, vagy minősége iránt tévedésbe ejtse: az iparvédjegy hamisításának vétségét követi el, és három hónapig terjedhető fogházzal, valamint ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ugyanezen büntetés éri azt is, a ki a jelen szakaszban meghatározott vétséget külföldi gyáros, iparos, természető vagy kereskedő cégének vagy iparjegyének jogtalan használása által követi el, ha a viszonyosság azon állammal, melynek a sértett fél honosa, államszerződés vagy egyezmény által meg van állapítva. Mindkét esetben ezen vétség csak a sértett fél indítványára büntetendő.”⁸⁴²

Az iparvédjegy hamisításának a vétségét követi el az a személy, aki más cégét vagy iparjegyét

⁸³⁸ A védjegyoltalom időtartama: 1997. évi XI. tv: 11. § (1) bek.: A védjegyoltalom a bejelentés napjától számított tíz évig tart.

(2) A védjegyoltalom további tíz-tíz éves időtartamra megújítható. Megújítás esetén az újabb oltalmi idő az előző oltalmi idő lejárati napját követő nappal kezdődik.

⁸³⁹ VIDA 2015. 150. p

⁸⁴⁰ 1888. évi XXIII. törvénycikk a cukoradóról. 25. §

⁸⁴¹ MEZEY 2007. 329. p

⁸⁴² 1878. évi V. törvénycikk 413. §

jogosulatlanul használja, abból a célból, hogy a fogyasztókat megtévesse az áru eredetét illetően. Ebben az esetben is fogház és pénzbüntetés kiszabására van lehetőség, viszont kizárólag a sértett fél indítványára (azaz magánvádas bűncselekményről volt szó). Ezzel kapcsolatos jogesetekből viszont jelentős hiányt szenvedünk, mivel a hamisítókát, a hamis alkotást gyártó személyeket szinte lehetetlen volt felderíteni. A szerző fél állandóan saját jóhíszeműségére hivatkozott.⁸⁴³ Hazánk kormánya 1888 elején terjesztette a jogalkotó elé a magyar védjegy-törvény-cikk tervezetét.⁸⁴⁴ Magyarországon különösen hosszú országgyűlési vita előzte meg az első magyar védjegy-törvény elfogadását.⁸⁴⁵ Akkoriban a kereskedelmi–ipari igazgatást a szakmai testületi önkormányzatok végezték Magyarországon. Ezeket a szakmai érdekközösségeket (az ipartársulatokat és az ipartestületeket) az ipartörvényekkel hozták létre. Az 1893-ban létrehozott iparfelügyelet a munkásvédelem kontrollját biztosító jogintézményként működött.⁸⁴⁶ A korábbi szabályok biztosították a kereskedelmi jog területén érvényesítendő személyiségi jogok illetve a kereskedő jó hírnevének a védelmét, azonban az előállított és forgalmazott terméket még nem részesítette jogi védelemben. Emiatt szükségessé vált az árucseré–forgalomban résztvevő termékek jogi oltalmát biztosító magyar védjegy-törvény megalkotása, így létrejött az 1890. évi II. védjegy-törvény-cikk, amelyet 1890. január 6-án hirdettek ki.⁸⁴⁷

Hazánkban a szellemi alkotások jogának, a védjegy-jognak a kiformalódása később ment végbe, mint a többi európai országban, viszont ezekkel összhangban történt meg hazánk védjegy-jogi kodifikációja, amelyet az értekezés későbbi fejezetében ismertetek is, valamint azt is, hogy máshol mennyivel hamarabb szabályozták a védjegy-jogot, mint hazánkban. A védjegy-jogi jogviszony, amely az adott megjelölés belajrsrtomoztatásával keletkezik, egy abszolút szerkezetű és negatív tartalmú jogviszony.⁸⁴⁸ Vagyis abszolút szerkezetű, mert a védjegy-jogosult kivételével mindenki más tartózkodni köteles a jogosult zavarásától. Negatív tartalmú, mivel nem tevésre, a zavarástól való tartózkodásra kötelesek a kötelezettek.

A hazánkban hatályba lépett 1890. évi II. törvény-cikk a korábban hatályban volt osztrák védjegy-törvény magyar változata, vagyis számos ponton az osztrák törvény majdnem szó szerinti fordítása volt, azonban e két törvény tartalma mégsem volt teljesen azonos.⁸⁴⁹ Az

⁸⁴³ Cristoph ANN: Alkotáshamisítás és iparjogvédelem. In: *Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle*. 4. (114.) évfolyam 6. szám. 2009. 115. p

⁸⁴⁴ TÓSZEGI 2017. 76. p

⁸⁴⁵ KÓSA Zsigmond: *A magyar védjegy-, mustra- és modell-oltalomról szóló törvények*. Budapest. 1899. 9. p

⁸⁴⁶ BARNA Attila–HORVÁTH Attila–MÁTHÉ Gábor–TÓTH Zoltán József: *Magyar Állam- és Jogtörténet*. Nemzeti Közszerzői Egyetem. Budapest. 2014. 240. p

⁸⁴⁷ VIDA 2015. 151. p és HOMOKI–NAGY 2018. 73. p

⁸⁴⁸ VILÁGHY 1975. 134. p

⁸⁴⁹ *Reichsgesetzblatt*, Wien. 1890. 11. p

első magyar védjegy törvénycikk javaslatának benyújtását valamint a védjegyekre vonatkozó jogszabály megalkotását jelentős fordítási és jogszabályértelmezési munkálatok előzték meg.⁸⁵⁰ Első védjegy törvénycikkünk, amely 1890. május 15-én lépett hatályba, definiálta a védjegy fogalmát (pozitív és negatív oldalról egyaránt), rendelkezett a védjegy fajtáiról és a védjegyoltalom megadásának feltételeiről, valamint a törlés módozatairól.⁸⁵¹ E jogi eszköz célja, hogy oltalmat biztosítson meghatározott vállalatok megkülönböztetésére és versenyelőnyük biztosítására szolgáló ábrák, grafikailag ábrázolható megjelölések részére.⁸⁵² Az 1890. évi II. törvénycikk 1. §-ában pontosan meghatározza, hogy mi lehet védjegy:⁸⁵³ „Védjegyek alatt a jelen törvény értelmében oly jelvények, (jegyek, vignetták s effélék) értendők, melyek a kereskedelmi forgalomra szánt készítményeknek és árúknak más hasonló készítményektől és árúktól való megkülönböztetésére szolgálnak.”⁸⁵⁴

E törvénycikk szerinti védjegyfogalom pozitív meghatározása már nagyon hasonló hatályos törvényünk védjegyfogalmához. Csupán az akkori szóhasználatból eredő különbségek észlelhetők, de lényegében jól meghatározásra került, hogy mely árujelzők lehetnek védjegyek. Már itt megjelenik a védjegy legfőbb funkciója, mint definíciós elem, a megkülönböztető-képesség megléte. Ebben a meghatározásban a megjelölésen van a hangsúly, hiszen ekkor még kizárták a védjegyoltalomból a különböző árucikkek speciális, egyedi alakját, a színeket, és az egyéb jellegzetes térbeli tulajdonságokat. Ekkor még kizárólag valamilyen felületen megjeleníthető, lerajzolható ábrákat tartották alkalmasnak arra, hogy lajstromoztassák védjegyként.⁸⁵⁵ Ugyanúgy, ahogy a kereskedőknek saját cégüket és az iparosoknak a maguk cégerét kötelesek voltak bejegyeztetni a védjegyet is lajstromba kellett venni a jogi oltalom érdekében, akkor még kizárólag ábrás védjegyekre nézve.⁸⁵⁶ Tehát még kizárólag ábrás védjegyek oltalmát biztosította e törvény.⁸⁵⁷

A törvény továbbá meghatározta taxatíván a lajstromozás kizáró okait, amely szerint nem lehetett lajstromoztatni a termék jelzésére szolgáló márkajelvet, amely az uralkodó illetve királyi család tagjainak arcképét valamint az ország címerét foglalta magában. Engedéllyel egyéb védjegyek használatával együtt ezeket is lehetett védjegyként alkalmazni, de az egyediséget önmagában sem a címer sem az uralkodó arcképe nem biztosította.⁸⁵⁸ „Habár az

⁸⁵⁰ KÓSA 1899. 9. p

⁸⁵¹ TATTAY 1995. 10. p

⁸⁵² LONTAI 1994. 182. p

⁸⁵³ TATTAY 2007. 22. p

⁸⁵⁴ 1890. évi II. törvénycikk.

⁸⁵⁵ CSÉCSY 1994. 8. p

⁸⁵⁶ HOMOKI-NAGY 2018. 73. p

⁸⁵⁷ TÓSZEGI 2017. 76. p

⁸⁵⁸ HOMOKI-NAGY 2018. 73. p

országos címér használatára vonatkozó jogosultság igazoltatott is, a címér egymaga individualizáló hatással nem bír.”⁸⁵⁹ Kizárták a lajstromba vételből a forgalomba hozott termékek általános jellemzésére vonatkozó megjelöléseket, mivel a védjegy funkciója, hogy az egyes termékeket megkülönböztesse egymástól, így ha a védjegy a „Szivattyúgyár Budapest” valamint a „Posztógyár Besztercebánya” kifejezés lett feltüntetve, az a megkülönböztetéshez nem volt elég.⁸⁶⁰ A védjegy lajstromba vételét elutasító határozat értelmében: „a szóban forgó védjegy ugyanis pecsétszerű köralakban, melynek közepén az országos címér van feltüntetve, csupán a „Szivattyúgyár Budapest” kitélt tünteti fel, mint olyan adatot, mely hivatva volna a védjegytulajdonosnak ezen védjegyhez bejelentett szivattyú, tűzifecskendő s egyéb áruit, más termelőnek hasonló áruitól megkülönböztethetővé tenni, a mennyiben sem a védjegy köralakja ennek általános használata miatt, sem az országos címér, mivel arra kizárólagos használati jogot engedélyezni nem lehet, megkülönböztethető jelleggel és képességgel nem bírnak. A „Szivattyúgyár Budapest” kitéltben csak olyan adat foglaltatik, amely az illető árunak valamelyik Budapesten lévő szivattyúgyárból való származását jelzi, amely nem képes a védjegytulajdonos szivattyú stb. áruit más budapesti szivattyúgyár hasonló áruitól megkülönböztetni.”⁸⁶¹ Elutasításra került a kérdéses termék individualizálására képtelen „rekord” illetve „original” kifejezések védjegyként történő bejegyzése, ha e kifejezésekhez a termék megkülönböztetésére alkalmas más ábra nem tartozott.⁸⁶² Első védjegytvénycikkünk negatív meghatározása értelmében ki volt zárva a védjegyoltalomból a csupán szavakból, betűkből, számokból álló, valamint az olyan megjelölés, amelyet meghatározott fajtájú árucikkek megjelölésére általában alkalmaztak. Ezen felül szintén ki van zárva a védjegyoltalomból a jó erkölcsbe ütköző, erkölcstelen, közrend ellenes, vagy megtévesztésre alkalmas, a valósággal ellentétes feliratokat, ábrákat, jelvényeket, képeket, szimbólumokat tartalmazó⁸⁶³ megjelölések.⁸⁶⁴ Ez utóbbi szabály, amely kizárta csak a számokból, betűkből vagy szavakból álló védjegy lajstromba vételét szembe került a szokással, amely a tulajdonjegy és a márkajegy létrejöttét eredményezte, és amelyek az adott termék minőségére is vonatkoztak, így a törvényt módosították és lehetővé tették később az ábrás jelek, nevek, betűk szóvédjegyként történő bejegyzését.⁸⁶⁵ E rendelkezéssel

⁸⁵⁹ SZÁSZ János: *Védjegyjogi döntvénytár (1911–1912) I.* 1911. 25. p

⁸⁶⁰ HOMOKI-NAGY 2018. 73. p

⁸⁶¹ SZÁSZ 1911–1912. 24–25. p

⁸⁶² SZÁSZ 1911–1912. 27. p

⁸⁶³ 1890: II. 4. §

⁸⁶⁴ CSÉCSY 1994. 8. p

⁸⁶⁵ 1895. évi XLI. törvénycikk 1. § „a pusztán szavakból álló árujegyek a belajstromozásból ki vannak zárva, – csak oly szavakra vonatkozik: melyek kizárólag az áru előállításának helyét, idejét és módját, az áru minőségét, rendeltetését, valamint ár-, mennyiség- és súlyviszonyait jelzik.”

érvényre jutatták azt az elvet, hogy „mivel a saját névhez való jog személyes jog s az az illető egyént természetszerűleg meg is illeti, ezt a jogot az egyénnek az árukhoz való vonatkozásában is biztosítani kell.”⁸⁶⁶

Mind a hazai mind a külföldi védjegyjog és ebből kifolyólag az 1890. évi hazai védjegytorvénycikk lényeges alapelve, hogy a védjegyoltalom az adott alkotáshoz vagy szolgáltatáshoz kapcsolódik, amely alkotások illetve szolgáltatások az árujegyzékben vannak feltüntetve. Első védjegytorvénycikkünk értelmében az oltalom csupán az árujegyzékkel összefüggő egyedüli használatra vonatkozik, és a jogosult kizárólag ezekkel kapcsolatban kérhette a később lajstromoztatott azonos védjegyek törlését, ez pedig újításnak számít, hiszen a pátensben még nem így volt.⁸⁶⁷ Ha valaki védjegyoltalmat szeretett volna szerezni megjelölésének, akkor a lakhelye vagy telephelye alapján illetékes kereskedelmi és ipari kamaránál tehetett védjegybejelentést.

Ezt követően meghatározta azt is, hogy valamely ábra vagy megjelölés lajstromoztatása hogyan történjék, majd rendelkezett e törvénycikk a kizáró okokról is, amelyek közül bármelyik fennforgása esetén nem adható meg a védjegyoltalom. Ha valaki oltalmat szeretett volna szerezni, lajstromoztatnia kell az általa kiválasztott ábrát, szimbólumot és a belajstromoztatással megszerezte a védjegy feletti kizárólagos használati jogot.⁸⁶⁸ Természetesen nem lehetett bármit lajstromoztatni, így ez alapján ki voltak zárva a belajstromozásból bizonyos kategóriák, így az ezekkel kapcsolatos kizárólagos használati jogosultságokat sem lehetett megszerezni. Vagyis nem volt lajstromoztatható a királyi család tagjainak arcából álló kép, az állami címerek, az olyan ábrák, amelyek erkölcstelenek vagy közrendbe ütköztek, és végül, amelyek nem feleltek meg a valóságnak.⁸⁶⁹

Jogtörténeti aspektusból fontos megvizsgálni az 1890. évi magyar védjegytorvénycikk által bevezetett rendelkezéseket, szabályokat. Ilyen volt a 10 éves oltalmi idő meghatározása, szemben a korábbi korlátlan oltalmi idővel, amelynek indoka az volt, hogy rengeteg lajstromoztatott védjegy volt nyilvántartva már az 1900-as évektől kezdődően. Ha megszűnt a

⁸⁶⁶ PECHÁR 1907. 968. p

⁸⁶⁷ GÖDÖLLE István: A jó hírű védjegy mint kizáró ok a védjegyjogban. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 8. (118.) évfolyam 6. szám. 2013. 148. p

⁸⁶⁸ 1890. évi II. törvénycikk 2. §: „A ki valamely védjegy kizárólagos használati jogát magának biztosítani kívánja, azt a következő fejezetben foglalt határozatok értelmében be kell lajstromoztatnia.”

⁸⁶⁹ 1890. évi II. törvénycikk 3. §: „A belajstromozásból ki vannak zárva, és ennél fogva a kizárólagos használati jog megszerzésére nem alkalmasak az oly védjegyek, amelyek: 1. kizárólag Ő Felségeiknek, vagy a királyi család valamelyik tagjának arczképéből állanak; 2. kizárólag állami és közhatósági czimerekből, valamint pusztán számokból, betűkből vagy szavakból állanak; 3. a forgalomban bizonyos árunemek megjelölésére általánosan szokásosak; 4. erkölcstelen és közbotrányt okozó vagy közrend elleni ábrázolatokat vagy a tényleges üzleti viszonyoknak vagy a valóságnak meg nem felelő, és a fogyasztó közönségnek tévedésbe ejtésére alkalmas feliratokat vagy adatokat tartalmaznak.”

vállalat, a védjegy továbbra is a nyilvántartásban maradt, annak használata nélkül.⁸⁷⁰ Ez indokolatlanul kivont a forgalomból árujelzőket, lehetetlenné tette azok használatát. Továbbá bevezetésre került annak a lehetősége, hogy több védjegyet jegyeztessen be ugyanazon kérelmező. Ezen felül újítás volt még az áruk megjelölése a lajstromozás iránti kérelemben, valamint felállításra került a központi védjegylajstrom.

1895-től a cégnévnek, mint szóvédjegy lajstromoztatására is lehetőség volt, „még teljes névazonosság esetén is az ugyanazon nevet áru megjelölésére használó személyt különbeni jogvesztés terhe mellett kötelezni lehet arra, hogy nevét olyan toldással lássa el, mely által az a korábbi jogosult nevétől megkülönböztethető legyen.”⁸⁷¹

A védjegy törvény szabályait harmonizálni kellett a kereskedelmi törvénynek a cégbitorlás esetére irányadó rendelkezéseivel. Az 1890. évi II. tc. 23. §-a rögzítette, hogy „A ki másnak kizárólagos használati jogát képező védjeggyel jogtalanul ellátott árut, ezt tudva forgalomba hoz vagy árul, továbbá az, aki valamely védjegyet ily célból utánoz, a védjegyhamisításnak vétségét követi el.” Ez által a termelő, az iparos illetve a kereskedő kapott védelmet és a törvény erejénél fogva ez előbbi személyek által létrehozott alkotások is jogi oltalmat kaptak, ha a védelmet biztosító védjegyet bejegyeztették a védjegylajstromba. Ha valaki jogosulatlanul használt egy védjegyet, vagy egyéb módon védjegybitorlást követett el, közigazgatási, magánjogi és büntetőjogi következményekkel számolhatott. A közigazgatási jog körében döntöttek arról, hogy a kérdéses védjegy lajstromba vehető-e vagy azt meg kell tagadni, határoztak a védjegy átruházhatóságáról, örökléséről és törléséről. Ezeket a XIX. század derekán a Szabadalmi Hivatal végezte.⁸⁷² A magánjogi következmények voltak alkalmazhatóak, ha a védjegy tulajdonosnak a védjegybitorlás folytán kára keletkezett. A felperes kérhette a bíróságtól a bitorló eltiltását a jogtalan cselemékmény folytatásától valamint kárának megtérítését.⁸⁷³ Büntetőjogi következményekkel súlythatták az elkövetőt, ha elmulasztotta a tőle elvárható gondosságot a vitatott védjegy alkalmazásakor.⁸⁷⁴

Ha a sértett a védjegybitorlás által kárt szenvedett, úgy jogosulttá vált ennek megtérítését követelni a bitorlótól a törvénycikk 27. §-a értelmében, amely a következő rendelkezéseket tartalmazta: „A polgári magánjog szerint a sértett felet megillető kártérítés helyett, ez

⁸⁷⁰ VIDA 2015 152. p

⁸⁷¹ PECHÁR 1907. 968. p

⁸⁷² HOMOKI-NAGY 2018. 75. p

⁸⁷³ KUNCZ 1928. 93. p

⁸⁷⁴ SZÁSZ 1911–1912. 603. p: „Igaz ugyan, hogy a védjegybitorlási kihágás tényálladékanak alkotó elemét a tudatosság képezi, de ezen kihágás tényálladéka-hoz szükséges dolus és a közönséges büntetőjogi dolus fogalmi nem fődik egymást, mert míg a közönséges büntetőjogi dolushoz megkívántatik a jogtalan ténykedés határozott tudata, addig a védjegybitorlási dolus főforog már ott, hol köteles gondosság és elővigyázat mellőzésével a bitorlót mulasztás terheli.”

utóbbinak a tárgyalás folyamata alatt kifejezett kívánatára, a büntető bíróság az elítélt ellen, az ítéletben a büntetésen felül, a fennforgó összes körülmények méltatásával szabad meggyőződése szerint a sértett fél javára ötezer forintig terjedhető kártérítési összeget is megállapíthat. Ha ugyanazon kihágásért (1895. évi XLI. t.-cz. 11. §.) többen ítéltetnek el, az elítéltek a kártérítési összegért egyetemlegesen felelősek.⁸⁷⁵ Itt arról van szó, hogy a büntetőbíróság kártérítési összeget is megállapíthatott a sértettet megillető kártérítés helyett, amelynek összege akár ötezer forint is lehetett. Több elkövető esetén egyetemleges felelősséget határozott meg a törvénycikk, amely alapján a jogosított bírósági úton követelhetette a kártérítés teljes összegét bármely bitorlótól.⁸⁷⁶ És ebben a szakaszban elvált egymástól a sértett büntetőjogi és polgári jogi igénye, hisz az kétségtelen, hogy a büntető eljárással egyidejűleg kártérítési per kezdeményezése iránt is lehetett keresetlevelet benyújtani a polgári bíróságokon.⁸⁷⁷ Ha az illetékes járásbíróság által a védjegybitorlás megállapításra került, akkor pénzbüntetés, fogházbüntetés kiszabására és az alkalmazott eszközök lefoglalására is sor kerülhetett.⁸⁷⁸

P. Brunot a védjegybitorlás lehetséges következményeit egy vállalatra nézve, a rák emberi szervezetre irányuló hatásával azonosítja, szerinte mindkettőnek romboló hatása van. Azon cégnek, amelynek védjegye országosan, valamint világszerte népszerű, meg kell bírkóznia védjegye védelmezésének a feladatával.⁸⁷⁹ E tevékenység azért lényeges, hogy saját árúja imázsát megtartsa, valamint fontos eladásai szempontjából is. Megfelelő ellenőrzést követel az új védjegyek felügyelete a védjeggyel kapcsolatos határidők számontartása, illetve az ún. „kalóz” védjegyekkel összefüggő, megfelelő határidőben való fellépés egyaránt. Érdemes iparjogvédelmi szakértővel konzultálni ezzel kapcsolatban. E tanácsadót tájékoztatni kell azon tényekről, amelyek a védjegyek helyzetét érinthetik. A védjegyszakértő helyzetét az adott cégben annak nagyságától függően differenciáltan határozzák meg. A védjegyekkel tevékenykedő divízióknak speciális jellemzői vannak, amelyek sokszor különböznek az általános jogászi tevékenységektől. Emellett a védjegyjog olyan sajátos jogterület, ahol számos elméleti illetve gyakorlati ismeret kell az adott országok védjegyjogi szabályaival, a

⁸⁷⁵ Az 1895. évi XLI. törvénycikk a védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről.

⁸⁷⁶ SZÁSZ János: *Szabadság- és védjegybitorlás*. Budapest. 1913. 206. p

⁸⁷⁷ SZÁSZ 1913. 207. p

⁸⁷⁸ KUNCZ 1928. 92. p továbbá a védjegybitorlás mai szabályairól lásd: KARDOS Lea–SZILÁGYI Dorottya: Szellemi alkotások büntetőjogi védelme I. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 116. évf. 6. sz. 2011. 20–26. p

⁸⁷⁹ P. BRUNOT: A vállalat stratégiája a védjegyhamisítással szemben. Védjegyek nemzetközi bitorlása. Az *International Trade Law and Practice* 1986. évi 2. számában e témáról megjelent négy cikk ismertetése. In: *Külgazdaság*. 1988. 5. p

cég történelmével illetve számtalan technikai kérdéssel összefüggésben. A védjegyek oltalma a gazdasági piacon szereplő cégeknél az egyes országokban kialakított stratégiák összehangolása, hisz az adott cégnek a bitorlók elleni harcban a legdifferenciáltabb eszközöket kell igénybe vennie. Egy adott dolgon fennálló szellemi tulajdon a gyakorlatban rendkívül gyorsan megszűnik. A makulátlan figyelem lehetetlen, hisz ez azt feltételezné, hogy világszerte az összes országban lajstromba kéne vetetni a védjegyet, amely magas költségekkel járna. Ezt mutatja, hogy a L. Vuitton vállalatnak kb. 400 jogi eljárása folyt, amelyből 150 Európában, 150 Amerikában illetve 100 egyéb területeken. A bitorlási perek gyakran a bitorló marasztalásával végződnek, ehhez viszont költséges munka kell a sérelmet szenvedett fél részéről. A vállalatoknak a védjegyek oltalmára költött kiadásai meghaladják a cég üzleti forgalmának 1%-át. A bíróságok megítélt kártérítése összhangban van a vállalatnak okozott kárral, viszont közelében sincs azon kiadásoknak, amelyeket a védjegyek védelmére kellett költeni.⁸⁸⁰ A különféle vállalatok legfontosabb feladata, hogy a fogyasztóknak megkönnyítse az eredeti áruk felismerését. Emiatt érdemes olyan programot végrehajtani, amely a termékek külső megjelenését speciálissá teszi, amelynek köszönhetően utánzásuk lehetetlenné válik. A bírósági döntések védjegybitorlással kapcsolatban sokszor elégtelenek és a szankciók is gyengék.⁸⁸¹

Napjainkban a hamisító ugyanúgy jár el, mint más üzletemberek. Célja, hogy olyan árut alkosson, amely megfelelően utánoz és élethűen visszaad egy sikeres másik árut, olyan szinten, hogy a vásárlóban azt az érzést kelti, hogy az adott termék eredeti. A technikai fejlettség erre a hamisítót olyan mértékben képessé teszi, hogy sokszor a védjegyjogosult is nehezen képes különbséget tenni. A hamisított áruk értékesítésekor veszélyt jelent a vásárlók megtévesztése is, viszont gyógyszerek vagy egyéb gyógyászati eszközök hamisítása jelentősebb károkat is okozhat. Aggasztó továbbá hogy a szervezett bűnözés is egyre jelentősebb szerepet vállal a hamisítványok kereskedelmében és gyártásában egyaránt.⁸⁸² Jogellenes cselekmény a keresleten felül történő gyártás is. Ennek értelmében a gyártó legálisan gyárt árukat a védjegyjogosult számára viszont ez utóbbi tudta nélkül sokkal nagyobb mennyiséget állít elő a megrendeltnél.⁸⁸³

Magyarország védjegyügyekben teljesen önálló, az osztrák tartományoktól függetlenné vált. Ettől kezdve minősül önálló magyar jogintézménynek a védjegy. Azonban a

⁸⁸⁰ BRUNOT 1988. 6. p

⁸⁸¹ BRUNOT 1988. 7. p

⁸⁸² V. CARRATU: Kereskedelmi bitorlások. Védjegyek nemzetközi bitorlása. Az International Trade Law and Practice 1986. évi 2. számában e témáról megjelent négy cikk ismertetése. In: *Külgazdaság*. 1988. 7. p

⁸⁸³ V. CARRATU 8. p

gyakorlatban más volt a helyzet, hiszen az az osztrák tartományokkal korábban (1867. évi XVI. törvénycikkkel kihirdetett) megkötött vám és kereskedelmi szövetség XVII. cikkét a módosító törvénycikkek és az 1898. évi I. törvénycikk sem helyezte hatályon kívül, így az továbbra is alkalmazandó maradt.⁸⁸⁴ E törvénycikk értelmében: „Az árubélyeg-, mustra- vagy mintának a két államterületen levő akármelyik iparkamaránál történt letéteményezése és lajstromozása az illető részére mindkét fél területén törvényes ótalmat biztosít. A két államterületen bejelentett árubélyegek nyilvántartása végett mindkét kereskedelmi ministeriumban árubélyeg-lajstrom fog a két kereskedelmi minister kölcsönös havi közleményei alapján vezetetni.”⁸⁸⁵

E rendelkezés alapján úgy járt el a gyakorlatban mindkét állam védjegyügyekkel foglalkozó kormánya, hogy egyikőjük kamarájánál való lajstromoztatás a másik államban is érvényes volt. Mind eljárásjogilag, mind az anyagi jogi feltételek is teljesítettnek minősültek, tehát gyakorlatilag a lajstromozó hatóság védjegyügyekben teljes körű hatáskörrel rendelkezett a mindkét ország területén is.⁸⁸⁶ A szavak védjegyként való lajstromoztatásához kapcsolódó álláspont szerint a szóvédjegy a nyelvet, mint közvetítőt hívja segítségül egyéni érdekek szolgálatára.⁸⁸⁷ Magyarország ugyanis kötelezettséget vállalt egy Németországgal 1891. december 6-án kötött megállapodásban arra, hogy a német állampolgárok szóvédjegyét hazánkban is lajstromoztatni lehet, és ez volt a jogpolitikai indoka e törvénycikkbe foglalt novella megalkotásának.⁸⁸⁸ Amellett persze, hogy gyorsan szükségessé is vált a szóvédjegyek oltalmának a biztosítása is, így 1895-ben módosították az 1890. évi védjegy-törvénycikket, amelynek eredményeként lehetőség nyílt a kizárólag szavakból álló megjelölések lajstromoztatására.⁸⁸⁹ Az 1895. évi XLI. törvénycikk bevezette, hogy a kizárólag szavakat tartalmazó megjelölések is lajstromozásra kerülhetnek, ide értve ezen megjelölések különös írásmóddal való megjelenítését:

”A csupán szóból vagy szavakból álló, szabályszerűen belajstromozott védjegyre vonatkozó kizárólagos használati jog a védjegynek nem csupán a letett alakban való használatára, hanem annak minden oly kiállítására is kiterjed; mely a védett szót vagy szavakat akár egészben, akár részben más betűjegyekkel, színekben vagy nagyságban adja vissza.”

Bányász Jenő a következőképp nevezte meg a kétféle védjegy eltéréseit: „A védjegyek, mint áruismertető jelek lehetnek ábrás védjegyek, a melyek a látóérzékre való hatás és lehetnek

⁸⁸⁴ CSÉCSY 1994. 8. p

⁸⁸⁵ 1867. évi XVI. törvénycikk a magyar korona országai és Ő Felső- és alsó-őrségi királyságai és országai közt vám- és kereskedelmi szövetség, XVII. cikk

⁸⁸⁶ CSÉCSY 1994. 8. p

⁸⁸⁷ BÁNYÁSZ Jenő: *Az áruvédjegy és mintaoltalmi jog kézikönyve*. Franke. Budapest. 1910. 5. p

⁸⁸⁸ CSÉCSY 1994. 9. p

⁸⁸⁹ TÓSZEGI 2017. 76. p

szóvédjegyek, a melyek a hang, fonetikus, tehát a fülre való hatás útján kívánják a megkülönböztetés, a tájékoztatás célját elérni.”⁸⁹⁰

A személyiségi jogi elmélet 1895-ben Gierke által került kidolgozásra, amelynek alapján a személyiségi jogokra és az alkotó jogainak védelmére helyezi a hangsúlyt, háttérbe szorítva ezzel a verseny funkciót, a szerző vagyoni érdekeit. Gierke a személyiségi elemekre helyezi inkább a hangsúlyt és véleménye értelmében a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok a szellem birodalmából eredeztethetőek, és nem a külső javak világából.⁸⁹¹ Gierke elméletének gyökerei Kant személyiségtanából származtathatóak, amelynek értelmében Kant a szerzői jogot egy egységes jogként határozta meg, így ez fennállhat olyan műre is, amelynek egyáltalán nincs piaci értéke, illetve amelyet az alkotója abszolút nem is hasznosított, emellett viszont a szerzői jog elidegeníthetlenségét hirdette. A szellemi alkotásokhoz kapcsolódó jog Gierke álláspontja értelmében magának az alkotásnak a tényénél fogva illeti meg az adott alkotás létrehozóját.⁸⁹² Ő mondja ki először, hogy a személyiségi jogok alanyai a természetes és a jogi személy, valamint a személyiségi jogok védelmének keretében látta a szellemi alkotások oltalmát is. Hisz hiába jelent meg materiális formában, a külvilágban az adott alkotó szellemi alkotása, mégis a létrehozó személyiségének a része marad az idők végezetéig.⁸⁹³

A kombinációs elméletben már egységesen mind a személyiségi, mind a vagyoni érdek egyenlően fontos, nem kerül előtérbe egyik sem, tehát a szellemi alkotásokra vonatkozó alanyi jogot úgy értelmezte, hogy az a személyiségi és vagyoni jogok egységéből tevődik össze.⁸⁹⁴ Amely elmélet véleményem szerint a leghelyénvalóbb. A szellemi alkotások joga folyamatosan fejlődik, mind keletkezésénél, mind fejlődésénél jelentős hajtóerőt képviselnek a modern alapelvek, irányzatok, elgondolások, technikai és műszaki szempontok alakulása.⁸⁹⁵ Egyfajta szellemi alkotásnak minősülnek a védjegyek is, amelyek olyan megjelölések, amelyek alkalmasak arra, hogy adott gazdasági társaság, gyártó, vagy bármilyen gazdálkodó szervezet áruit megkülönböztesse a konkurens piaci szereplők áruitól.⁸⁹⁶ Itt azonban nem a védjeggyel ellátott alkotás védelméről van szó, hanem a védjegy árujelzőit megalkotó grafikus szellemi munkájáról, illetve a gyártó cég piaci érdekeiről, amely a grafikust fizeti. A különböző szerzői, illetve iparjogvédelmi oltalom alá eső tárgyak sajátossága, hogy

⁸⁹⁰ BÁNYÁSZ 1910. 10. p

⁸⁹¹ Otto von GIERKE: *Deutsches Privatrecht I.* Lipcse. 1895. 702. p

⁸⁹² TATTAY 2007. 26. p

⁸⁹³ JAKAB 2012. 144. p

⁸⁹⁴ TATTAY 2007. 28. p

⁸⁹⁵ LONTAI-FALUDI-GYERTYÁNFY-VÉKÁS 2011. 15. p

⁸⁹⁶ TATTAY 1995.10. p

nemzetköziek, vagyis a szellemi alkotások alkotói nincsenek és nem is voltak figyelemmel az országhatárookra, tehát alkotásaikat szabadon kiadták, felhasználták vagy átengedték a felhasználás, kiadás jogát és az embertársaik rendelkezésére bocsátják ma is műveiket.⁸⁹⁷ A klasszikus elméletből kiinduló versenypolitikai elgondolás értelmében bizonyos jogszabályi keretek biztosításával engedni kell a verseny szabad folyását.⁸⁹⁸

Illetve a szerzői jog⁸⁹⁹ és az iparjogvédelem tárgya valójában az a forma, alakzat, amelyben magának a szerzőnek az elgondolása, kreativitása megtestesül, és amely a külvilágban való megjelenésekor már védelemben részesíthető.⁹⁰⁰ E korszakban létrejött alapelvek nagy hatással voltak az egyes országok törvényhozására is.

E törvénycikk kibővítette továbbá a védjegytlési okokat és rendezte a formális és a materiális védjegy jog viszonyát is.⁹⁰¹ Hazánkban tehát ahhoz, hogy e kizárólagos használati jog jogosultja legyen valaki, belajstromozás volt szükséges.⁹⁰² Lehetőség nyílt arra, hogy valamely személy szavakat, ábrákat, képeket lajstromoztasson védjegyként.

Ezek mellett védjegyként lehetett alkalmazni kereskedelmi neveket is, vagyis a törvénycikk által biztosított oltalom ekkor már ezekre is vonatkozott: „Ki a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezetett valamely kereskedővel egyenlő nevet visel, köteles azt czégül oly kép használni, hogy az a már bejegyzett czégtől világosan megkülönböztethető legyen.”⁹⁰³

1895. évi törvénycikkünket módosította az 1913. évi XII. törvénycikk, amely a találmányi szabadalmakról, továbbá a védjegyek oltalmáról szóló törvénycikkeknek az ipari tulajdon védelmére az 1911. évben létrejött nemzetközi megegyezése folytán szükséges módosítása és kiegészítése tárgyában született. Módosította az új törvénycikk a megkülönböztető jelleg megítélését, valamint a védjegy és az azt alkalmazó vállalkozás együttes átruházásának és a viszonyosságának a szabályait.⁹⁰⁴

Hazánkban 1900-ban Grosschmid különíti el először a kereskedelmi forgalomban résztvevő megjelöléseket oltalmazó védjegyjogot, a szerzői jogot⁹⁰⁵ és a szabadalmat a tulajdonjogtól, ezzel szemben később Szladits Károly éppen ezek tulajdonjoggal való szoros

⁸⁹⁷ LONTAI-FALUDI-GYERTYÁNFY-VÉKÁS 2011. 16. p

⁸⁹⁸ BOYTHA Györgyné: *Versenyyog*. Szent István Társulat. Budapest. 2007. 2. p

⁸⁹⁹ Erről lásd bővebben: BALÁS P. Elemér: *Szerzői jogi reformtörekvések*. Budapest. Csáthy Ferenc.1927. és BALÁS P. Elemér: *Szerzői jog*. In: SZLADITS Károly: *A magyar magánjog I.* Budapest, Grill. 1941. 675–704. p továbbá BALOGH Elemér: *A Szemere-féle szerzői jogi törvényjavaslat*. In: RUSZOLY József: *Szemere Bertalan és kora I.* Miskolc. Szemere Bertalan Alapítvány. 1991. 149–172.

⁹⁰⁰ NÓTÁRI Tamás: *A magyar szerzői jog fejlődése*. Lectum Kiadó. Szeged. 2010. 15. p

⁹⁰¹ VIDA 2012. 56. p

⁹⁰² KUNCZ 1922. 61. p

⁹⁰³ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 17.§

⁹⁰⁴ 1913. évi XII. törvénycikk.

⁹⁰⁵ Erről lásd bővebben: MEZEI Péter: *A szerzői jog története a törvényi szabályozásig (1884:XVI. tc.)*. In: *Jogelméleti Szemle*. 2004.

összefüggése mellett érvel.⁹⁰⁶ Grosschmid a szerzői jogot, a védjegyjogot és a szabadalmat akképpen választotta el a tulajdonjogtól, hogy ez előbbieket nem kizárólag egy adott dologra fókuszálnak. Ezeknél ugyanis az abszolút, kizárólagosan a jogosultat megillető jogból eredő tilalmak, cselekvési nemekkel vannak meghatározva. Grosschmid ezeket a következőképp minősítette: „nem dologi abszolút jogoknak.”⁹⁰⁷ Ezzel szemben Szladits ezeknél a gondolati jellegű kizárólagos jogoknál a tulajdonjoghoz való rendkívüli hasonlóságot emelte ki: „tulajdonhoz hasonló kizárólagos jog.” Írásaikban már körvonalazódik az eszmei tulajdon fogalma, amely szerint a tulajdon tárgyát nem csak testi tárgy képezhetette, hanem elismerést nyert, hogy előfordulhatnak a testi dolgokon kívül más jellegű, úgynevezett eszmei javak is, amelyek jogosultjának a törvény a tulajdonhoz hasonló kizárólagos hatalmat, abszolút jogot nyújt. Ezekre a kizárólagosságot biztosító jogokra jellemző, hogy egy meghatározott gondolati jellegű produktumnak, adott formában megnyilvánuló eszmének biztosítanak védelmet a jogosulatlan felhasználás, és egyéb visszaélésekkel szemben. Meghatározásra kerül továbbá, hogy az eszmei javak gazdasági javak is, mivel forgalomképesek, valamint pénzben kifejezhető vagyoni értékkel bírnak. Szladits Károly tankönyvében is definiálja az eszmei tulajdon: „Tulajdon tárgya csak dolog (testi tárgy) lehet. Vannak azonban a dolgokon kívül másnemű, eszmei javak is, amelyek tekintetében a törvény az arra jogosultnak a tulajdonhoz hasonló kizárólagos hatalmat (abszolút jogot) biztosít. Ily értelemben beszélhetünk eszmei tulajdonról.”⁹⁰⁸ A római jogban gyökerező tulajdon–fogalom meghatározás értelmében tulajdon tárgyát csak dolog, mégpedig testi dolog (*res corporalis*) képezhetette, mégis elismerést nyert, hogy előfordulhat a dolgon úgynevezett eszmei tulajdon is, amely jogosultjának a törvény a tulajdonhoz hasonló kizárólagos (*in rem* védelemmel ellátott) hatalmat, abszolút jogot nyújt. Szladits munkásságában tehát kiemelésre került a két tulajdoni forma közötti hasonlóság.

Szladits szerint két csoportot lehet elkülöníteni az eszmei tulajdonon belül: az egyik alcsoportot a szerzői jog képezte, amely a művészi, irodalmi és írói alakban létrejött produktumokat részesíti védelemben. Itt a vagyoni jogok védelme mellett előtérbe került az alkotók személyiségi jogainak, az alkotók alkotásukhoz fűződő érdekeinek a védelme is. A másik csoportba az ipari tulajdon tartozott, amelynél inkább a gazdasági érdek állt a védelem középpontjában. Ide sorolhatjuk a vállalkozásokkal kapcsolatos, gazdasági jelentőségű szellemi alkotásokat, találmányokat, mintákat, megjelöléseket, amelyek elősegítik a gazdasági

⁹⁰⁶ TATTAY 2007. 28. p

⁹⁰⁷ GROSSCHMID Béni: *Magánjogi Előadások*. Budapest. 1905.

⁹⁰⁸ SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlatja*. Budapest. 1917. 362. p

élet piaci szereplőinek, egyes tárgyainak, áruinak a másiktól való megkülönböztetését (védjegyek).⁹⁰⁹

Hazánkban az 1900. évi XXI. törvénycikk rendelkezett a találmányok, védjegyek és mustrák oltalma tárgyában Spanyolországgal kötött egyezmény becikkelyezéséről. Az Osztrák–Magyar Monarchia illetve Spanyolország megbízottai révén a spanyol fővárosban, Madridban, 1897. évi január 21-én kelt egyezmény Magyarország törvénycikkei közé kerül.⁹¹⁰ A paktum célja, hogy az osztrák vagy magyar polgárok számára Spanyolországban valamint a spanyol polgárok részére az Osztrák–Magyar Monarchiában a találmányok, a gyári és kereskedelmi védjegyek és mustrák oltalma biztosítva legyen. A megbízottak megegyeztek abban, hogy az osztrák vagy magyar személyek Spanyolországban, ide értve ennek tengerentúli birtokait illetve a spanyol személyek az Osztrák–Magyar Monarchiában, a találmányok, mustrák és minták, gyári és kereskedelmi védjegyek, valamint a cégek, nevek s egyéb árujelzők védelme tekintetében ugyanazon jogokat élvezik:

„Az osztrák vagy magyar alattvalók Spanyolországban, ide értve ennek tengerentúli birtokait és viszont a spanyol alattvalók az osztrák–magyar monarchiában, a találmányok, mustrák és minták gyári és kereskedelmi védjegyek, valamint a cégek, nevek s egyéb árujelzők védelme tekintetében ugyanazon jogokat élvezik, mint a honosok.”⁹¹¹

Az Osztrák–Magyar Monarchia középcímere igyekezett szimbolizálni Magyarországot valamint Ausztria közjogi viszonyát, amelybe e paktum által Spanyolország is bekerült valamilyen szinten.⁹¹²

A honosok jogaival megegyező jogokat élveztek azon személyek is, akik a szerződő felek valamelyikének területén lakhellyel rendelkeztek, vagy ott ipari tevékenységet folytattak, és ipari főteleppel rendelkeztek az adott területen.

Ha a szerződő felek valamelyikének polgárai hazájukban meghatározott találmányra szabadalmat igényeltek, a bejelentés napjától kezdve 90 napon belül a másik szerződő fél területein való bejelentésre elsőbbségi joggal rendelkeztek, illetve ugyanez állt a szerződésben részes felek valamelyikének területén bejegyzett gyári vagy kereskedelmi védjegyek, mustrákra– és mintákra vonatkozóan is.⁹¹³

⁹⁰⁹ SZLADITS 1933. 363. p

⁹¹⁰ 1900. évi XXI. törvénycikk.

⁹¹¹ 1900. évi XXI. törvénycikk I.

⁹¹² VARGA Norbert: Az Osztrák–Magyar Monarchia középcímere. In: Mezey Barna: *A szimbólumok üzenete*. Elte Eötvös Kiadó. Budapest. 2011. 570. p

⁹¹³ 1900. évi XXI. törvénycikk III.

A találmányokkal egy kategóriába sorolhatóak a használati minták, amelyek az egyezményben részes felek területein jogi oltalomban részesültek, viszont a 90 napos határidő a tengerentúli spanyol területek és birtokok bejegyzési kérelmének 120 napra emelkedett.

E törvénycikk szabályaival megegyezően a bejegyzett gyári és kereskedelmi védjegyek, árunevek, mustrák vagy minták oltalma a másik egyezményben részes fél területén sem adható hosszabb időtartamra, mint a származási ország területén biztosított oltalom, azonban az egyik egyezményben részes országnak csakis azon személyei kaphattak a másik fél területén is kizárólagos használati jogot valamely védjegy vagy árujelzőre vonatkozólag, akik e jogot a saját országukban már törvényesen megkapták. Úgy rendelkezik továbbá e törvénycikk, hogy az egyik szerződő fél területén létrehozott áruknak a másik fél területére történő behozatala nem eredményezhette azon oltalom elvesztését, amely ez utóbbi területeken ezen áruknak találmány, mustra, vagy minta–oltalom értelmében már biztosított.⁹¹⁴ Ennek a jognak a tulajdonosa köteles találmányát, mustráját vagy mintáját azon ország jogszabályait betartva használatba venni, amely államba az oltalom által védett árúkat bevitte.

Már e törvénycikkben is jelen vannak a modern értelemben vett kizáró okok, amelyek fennállása esetén az állam megtagadhatta a bejegyzést, az 1900. évi XXI. törvénycikk szövege így rendelkezett:

„A származási országban bejegyzett védjegytől vagy a származási államban a védjegygyel egyenlő oltalomban részesített árujelzőtől a másik szerződő állam illetékes hatósága a bejegyzést csakis azon esetben tagadhatja meg, ha az illető védjegyek vagy árujelzők:

- a) Ő felségeiknek, vagy a királyi család valamelyik tagjának arczképével, állami vagy közhatósági czimerével illetéktelenül vannak ellátva;
- b) A forgalomban bizonyos árunemek megjelölésére általánosan szokásosak;
- c) erkölcstelenek vagy a közrenddel ellenkeznek, – vagy
- d) összbenyomásuknál fogva ellentétben állanak azon követelményekkel, melyek a közönség tévedésbe ejtését kizárják.”⁹¹⁵

Megállapítható ez alapján, hogy a királyi címerek már ekkor különleges törvényi védelem alatt álltak.⁹¹⁶ Illetve ezen felül már e törvénycikkben megjelent annak a lehetősége, hogy a szerződő felek fenntartsák azt a jogot, hogy a származási országban védelemben részesített védjegytől, vagy egyéb árujelzőtől a bejegyzést megtagadják abban az esetben is, ha ezen védjegyvel azonos, vagy azzal való megtévesztésre alkalmas szolgáltató védjegy már korábban be van lajstromozva; ugyancsak törölhető (bejegyzés esetében) e védjegyek, az első bejegyzés folytán jogosult személyek kérelmére. Fellelhető továbbá a fogyasztókat

⁹¹⁴ 1900. évi XXI. törvénycikk IV.

⁹¹⁵ 1900. évi XXI. törvénycikk VI.

⁹¹⁶ VARGA 2011. 570. p

megetévesztő védjegy fogalma, és az ilyen védjegyek belajstromozásának tilalma, illetve a belajstromoztatás megtagadásának lehetősége. Amely már a modern kori spanyol⁹¹⁷ és magyar védjegyfogalomban⁹¹⁸ is megjelenik.⁹¹⁹ A szerződő felek, ha ezt még nem vezették be, meg fogják tiltani olyan áruk eladását és forgalomba hozatalát, amelyek család szándékkal, rosszhiszeműen vagy a jogos kereskedelem sérelmével a másik szerződő fél állami címerével vagy az adott áru eredetének igazolásául a másik szerződő fél területeihez tartozó helyeknek, kerületeknek nevével vagy címerével vannak ellátva.

Az egyik szerződő fél államának azon polgárai, akik maguknak a találmány, a védjegy, a mustra vagy adott minta tulajdonjogát a másik szerződő fél területein biztosítani akarják, természetesen kötelesek az utóbbi fél jogszabályai által előírt alakszerűségeket betartani. Különösen találmányaik leírását, illetve védjegyeiket, mintáikat és mustráikat a fennálló szabályok értelmében bejelenteni tartoznak e törvénycikk rendelkezései értelmében:

„Spanyolországban a művészeti és ipari conservatoriumnál Madridban; az osztrák–magyar monarchiában, Ausztriára nézve a találmányok leírását az illető tartományok közigazgatási főnökségénél, a védjegyeket, mustrákat és mintákat a kereskedelmi és iparkamaránál Bécsben, Magyarországra nézve: a találmányok leírását a magyar királyi szabadalmi hivatalnál, a védjegyeket, mustrákat és mintákat a kereskedelmi és iparkamaránál Budapesten.”⁹²⁰

Majd a törvénycikk rendelkezik saját hatálybalépéséről is, amely alapján jelen egyezmény a jóváhagyások kicserélését követő 15 nap múlva lépett életbe és a szerződő felek valamelyike által való felmondása után még 6 hónapig érvényben maradt.⁹²¹ Majd ezt követően e törvénycikk elrendelte, hogy:

„ezen egyezmény jóváhagyandó és a jóváhagyási okmányok Madridban mielőbb kicserélendők. – Minek hitelül alulírottak azt aláírták és címeres pecsétjükkel ellátták”. És végül a keltezés alapján: „kelt két egyenlő példányban, Madridban ezernyolcszáz kilencvenhét évi január hó huszonegyedikén.”⁹²²

Említésre került, hogy ha más kereskedő nevét, vagy bármely vele kapcsolatos megnevezést kívánt használni valaki, akkor az csak az érintett beleegyezésével jogszerű. Ez pedig már a kereskedelmi törvénycikkben is benne volt, és rendkívül jól szemlélteti, hogy a védjegyoltalom által a védjegyjogosultnak biztosított jog egy kizárólagosan a jogosultat

⁹¹⁷ 1988. november 10–i 32. számú spanyol védjegy törvény: „(1) Todo signo susceptible de representación gráfica que sirva para distinguir en el mercado los productos o servicios de una empresa de los otras.

(1) Minden olyan grafikailag ábrázolható jel, amely a vállalat termékeinek vagy szolgáltatásainak a másik féltől való megkülönböztetését szolgálja.

⁹¹⁸ „Védjegyoltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen más áruitól vagy szolgáltatásaitól.”

⁹¹⁹ Juan Manuel Fernández LÓPEZ: *Propiedad Industrial*. Lerko Print. Madrid. 2004. 330. p

⁹²⁰ 1900. évi XXI. törvénycikk VIII.

⁹²¹ 1900. évi XXI. törvénycikk IX.

⁹²² 1900. évi XXI. törvénycikk X.

megillető jogosultság.

Az 1908. évi XII. törvénycikk, amely az 1907. október 8-án kötött kereskedelmi és forgalmi viszonyok szabályozásról szóló állami szerződést iktatta törvénycikkbe, jelentős változást hozott a védjegy jog területén, ugyanis hazánk védjegy jogának teljes körű önállóságát e törvénycikk teremtette meg. E szerződés önrendelkezési jogot biztosított a magyar törvényhozás számára, tehát Magyarország védjegyügyekben önállóvá, vagyis az osztrák tartományoktól függetlenné vált az által, hogy e törvénycikk értelmében már nem volt lehetőség osztrák–magyar védjegyo ltalom szerzésére, csupán a Magyarországgal kötött szerződés alapján szerezhett külföldi személy védjegyo ltalmat hazánk területén.⁹²³ Vagyis ez alapján már külön–külön volt lehetőség a védjegylajstromoztatásra Ausztriában valamint hazánkban.⁹²⁴

A jogalkotó létrehozta az 1911. évi XI. törvénycikket, amely már részletes szabályokat tartalmazott a védjegyeknek a kiállításakor fennálló időleges o ltalmáról is, majd ezt követően egy 1913-as törvénymódosítás pedig a védjegy megkülönböztető–képességével, a vállalatoknak a védjegyekhez kapcsolásával, valamint az együttes átruházással összefüggő rendelkezésekkel kapcsolatosan iktatott be új szabályokat.⁹²⁵

A XX. században a technológia dinamikus fejlődésének köszönhetően újabb szellemi alkotások illetve azokkal összefüggő jogosultságok o ltalmi jogterületek alakultak ki.⁹²⁶ Valamelyest kevesebb törvény született a védjegyekkel összefüggésben a két világháború között, viszont az 1920. évi XXXV. törvénycikk átformálta a Szabadalmi Hivatalt Szabadalmi Bírósággá, és ezt követően itt lehetett jogorvoslattal élni, törlési vagy egyéb védjegyügyekkel kapcsolatos pert indítani.⁹²⁷ E törvénycikk 3. §-a rendelkezett a Szabadalmi Bíróságokról: „Az 1895:XXXVII. törvénycikk 23. §-a a következőképpen módosul:

Szabadalmi hatóságok:

1. a szabadalmi bíróság,
2. a szabadalmi felsőbíróság.

Székhelye e hatóságoknak Budapest.”⁹²⁸

1920 júliusában, Bernben a világháborútól érintett ipari tulajdonjogok fenntartására és visszaállítására létrejött egyezmény becikkelyezéséről szóló 1921. évi I. törvénycikk is és ugyanebben az időpontban megalkotott „szövetséges és hatalmak” lakosainak iparjogvédelmi

⁹²³ VIDA 2012. 56. p

⁹²⁴ TÓSZEGI 2017. 79. p

⁹²⁵ CSÉCSY 1944. 9. p

⁹²⁶ BOYTHA 2012. 14. p

⁹²⁷ CSÉCSY 1994. 9. p

⁹²⁸ 1920. évi XXXV. törvénycikk 3. §

jogainak fenntartásáról és visszaállításáról szóló 1921. évi XXXIII. törvénycikk is nagy jelentőséggel bírt a magyar védjegyjog fejlődésére.⁹²⁹ Az I. világháborút követően egyéb újításokat eszközölt az 1920. évi XXII. törvény, amelynek szabályai lehetőséget teremtettek az együttes védjegy⁹³⁰ oltalmára is.⁹³¹ Ez a hazai jogszabály az azonos témájú német védjegy törvény magyarítása volt, a német rendelkezéseket fordították le magyarra.⁹³²

E rendelkezés értelmében az ipari céllal működő egyesülések kérhettek védjegyoltalmat kollektív védjegyük részére: „Ipari célú jogképes egyesülések – ideértve ipari tevékenységükben az államkincstárt és a többi közjogi személyeket is – még ha az árúk előállítására, vagy forgalomba helyezésére berendezett vállalatuk nincs is, lajstromozás végett oly védjegyeket is jelenthetnek be, amelyeket tagjaik saját vállalataik áruinak megjelölésére használni jogosultak (együttes védjegy, kollektív védjegy).”⁹³³ Ilyen együttes védjegy jogosultja egyesület, egyesülés vagy köztestület (továbbiakban: egyesület) lehet és annak használatára maga az egyesület nem jogosult, viszont az együttes védjegy használatára jogosult az egyesület összes tagja. Tehát ezt a speciális védjegyfajtát az egyesületek áruinak és szolgáltatásainak egymástól tulajdonságaik révén történő megkülönböztetésére használják. E használatra vonatkozó rendelkezések (védjegyjogosult személye, székhelye, az együttes védjegy használatára jogosult tagok személye, tagság feltételei, az együttes védjegy használatának ellenőrzését, a jogsértések esetén alkalmazható eljárások rendje) adott egyesület szabályzatában kerülhetnek meghatározásra.⁹³⁴

Kuncz Ödön⁹³⁵ határozta meg „A magyar kereskedelmi- és váltójog vázlata” című tankönyvében a védjegy közvetlen elődjének tekinthető védőjegy fogalmát: „Védőjegy minden olyan rövid, egymagában befejezett, első tekintetre felismerhető megjelölés, amely alkalmas arra, hogy a szemlélőre – az árutól függetlenül – a kellő individualitás látszatával hasson és így az árut más hasonló árutól megkülönböztesse.” A kereskedelmi tevékenységet űző személyeknek különös érdeke fűződött és fűződik ma is ahhoz, hogy árucikkeiket el tudják látni olyan megjelöléssel, amelynek köszönhetően az áru megkülönböztethető lesz más

⁹²⁹ CSÉCSY 1994. 9. p

⁹³⁰ Az együttes védjegy olyan védjegy, amely valamely egyesület, köztestület vagy egyesülés (a továbbiakban együtt: egyesület) tagjainak áruit vagy szolgáltatásait különbözteti meg mások áruitól vagy szolgáltatásaitól, az együttes védjeggyel megjelölt áruk vagy szolgáltatások minősége, származása vagy egyéb tulajdonsága alapján.

⁹³¹ VIDA 2012. 57. p

⁹³² BECK Salamon: *Magyar védjegyjog*. Budapest. 1934. 60. p

⁹³³ 1921. évi XXII. törvénycikk 2. §

⁹³⁴ 1997. évi XI. tv. 96–100. §

⁹³⁵ KUNCZ Ödön a magyar jogászság kiemelkedő alakja, Aradon született 1884. január 18-án. Később a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a jogtudomány és üzemgazdaságtan határterületével, a gazdasági és a kereskedelmi joggal foglalkozott.

kereskedő hasonló áruitól.⁹³⁶ Hamza Gábor úgy fogalmaz, hogy: „a cégvezető és a kereskedelmi meghatalmazott között objektív kapcsolaton alapuló kereskedelmi képviselési jogviszony” áll fenn.⁹³⁷ Tehát a kereskedelmi meghatalmazott is jogosult használni az adott cég jelzeteit.

Ráadásul a védjegy egyre inkább a gazdasági jó hírnév szimólumává vált a gazdasági életben, hisz a jó minőségű áruk hamar népszerűvé váltak a fogyasztók körében.⁹³⁸ Az áruk individualizációja érdeke a vásárlónak is, hisz ő is könnyebben választja ki a számára megfelelő árut, ha az arra rakott megjelölés szolgáltat valamilyen tömörített információt az áuról. A fogyasztási oldal megjelenésével, ahogy egyre nőtt a kereslet a védjegyekkel megjelölt áruk iránt, úgy egyre inkább előtérbe került a védjegyek alkalmazása is.⁹³⁹ Kuncz szerint a védőjegy egy meghatározott árut köt össze egy meghatározott személlyel és határol el egyúttal más személyek termékeitől. Különbség tehető ekkor a gyári, a kereskedelmi védőjegy, a szóvédőjegy, az ábravédőjegy és a vegyes védőjegy között. Ezeket használhatta minden olyan személy, aki árut létrehoz és értékesít a piacon, vagyis kizárólagos jogosultság és nem kötelezettség (ez utóbbi, csupán kivételes esetben fordult elő, mint már láthattuk korábban, hogy írhatott elő kötelező védjegyhasználatot a kereskedelmi miniszter, ahogy ez meg is történt a kaszákra, sarlókra és a cukorra vonatkozóan).⁹⁴⁰ A kizárólagos védőjegy használat fontos előfeltétele, hogy a használó személy rendelkezzen a kereskedelmi forgalomra szánt alkotásokkal, másodszer a védőjegy az oltalomra alkalmas legyen, és végül fontos magának az eljárásnak a szabályszerűsége, amelynek során az oltalmat megszerezték. És e kizárólagos használati jog fennmaradt addig, ameddig a védőjegy törlésre nem került a lajstromból, a jogosult írásbeli vagy szóbeli kérelmére, vagy hivatalból a 10 éves oltalmi idő lejártával, vagy ha utólag kiderült, hogy nem is lehetett volna lajstromoztatni az adott védőjegyet. Kuncz Ödön részletesen írt a védőjegy bitorlásról illetve az alkalmazható jogkövetkezményekről: „A védőjegybitorlás valamely védőjegy kizárólagos használati jogának a megsértése.”⁹⁴¹ Ez alapján az követte el a védőjegy bitorlást, aki saját termékeire más védőjegyet tette, az így elkészült árut forgalomba hozta, más védőjegyet leutánozta, vagy használta jogosulatlanul. Emellett létre kellett jönnie egy objektív eredménynek, vagyis a leutánzott jelvénynek utalnia kellett egy bizonyos vállalatra, a kérdéses megjelölést hasonló termékeken kellett feltüntetnie az elkövetőnek, jogellenes használatnak kellett fennforognia és

⁹³⁶ KUNCZ 1922. 57. p

⁹³⁷ HAMZA Gábor: *Az ügyleti képviselés*. Rejtjel Kiadó Kft. Budapest. 1997. 18. p

⁹³⁸ TÓSZEGI 2017. 80. p

⁹³⁹ MEZEI 2010. 20. p

⁹⁴⁰ KUNCZ 1922. 58. p

⁹⁴¹ KUNCZ 1922. 62. p

a védőjegyet a maga egészében kellett, hogy érje a jogtalanság (nem csak annak bizonyos alkatrészeit).⁹⁴²

A XIX. században már hazánkban is a tökéletesség igényével megfogalmazott és megszavazott büntetőjogi normák alapján döntöttek az eljáró bírók, amely rendelkezések legfőbb célja a jogbiztonság fenntartása egy államban.⁹⁴³ Ami, Balogh Elemér szerint: „a legnagyobb érték egy konszolidált államban.”⁹⁴⁴ Aki pedig védőjegy bitorlás tényállását megvalósítja, e cselekménye magánjogi, büntetőjogi, valamint közigazgatási jogi jogkövetkezmények alkalmazását vonta maga után.⁹⁴⁵ Magánjogi jogkövetkezménynek minősült a kártérítés, amelyet a polgári bíróságok előtt lehetett kérni, míg vétség elkövetése esetén 6 hónapi fogház és pénzbüntetés is kiszabható volt az illetékes járásbíróság által büntetőjogi jogkövetkezményként. Az 1890. évi II. törvénycikk értelmében ez megvalósult, ha az elkövető kimerítette a törvénycikk 23. §-ában meghatározott tényállásszerű magatartást: „A ki másnak kizárólagos használati jogát képező védjeggyel jogtalanul ellátott árut, ezt tudva, forgalomba hoz, vagy árul, továbbá az, a ki valamely védjegyet ily célból utánoz, a védjegyhamisításnak vétségét követi el, és ötszáz forinttól kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; visszaesés esetében, ha az utolsó büntetés kiállása óta tiz esztendő még el nem telt, három hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz forinttól kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”⁹⁴⁶

Tehát ha valaki a más személy kizárólagos használati jogában álló védjegyet a jogosult engedélye nélkül feltüntette bizonyos árukon és ezekkel kereskedett az árucere-forgalomban az elkövette a védjegyhamisítás vétségét. Ezen felül szintén vétség miatt volt büntetendő aki ugyanezen indíttatásból más személy védjegyét lemásolta. E cselekmény célzatos, tehát egyenes szándékot feltételezett az elkövető részéről.

A kialakult erőteljes piaci versengés a teljesítmény javítására, nagyobb hatékonyságra és már bevált sikeres márkák, védjegyek leutánzására ösztönözte az egyes piaci szereplőket.

A védjegyek hiteles listája ekkor a védőjegy lajstrom, amely révén biztosítani lehetett a használati jog elsőbbségét, a fogyasztók tájékozódhattak ez alapján, és itt kerültek rögzítésre és megőrzésre a kizárólagos használati jogosultságok, amely nyilvántartást a kereskedelmi és ipari kamarák vezettek.⁹⁴⁷ Általában e kamarák illetve a későbbiekben megjelenő

⁹⁴² KUNCZ 1922. 63. p

⁹⁴³ BALOGH Elemér: *A modern büntetőjog és a polgári átalakulás kapcsolata*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2005. 188. p

⁹⁴⁴ BALOGH 2005. 188. p

⁹⁴⁵ KUNCZ 1922. 63. p

⁹⁴⁶ 1890. évi II. törvénycikk 23. § (1) bek.

⁹⁴⁷ KUNCZ 1922. 64. p

versenyhivatalok büntetést szabhatnak ki a tisztességtelenül eljáró piaci vállalatokkal szemben.⁹⁴⁸ E kamarák bejegyzéseit a kereskedelmi miniszter egy központi lajstromban gyűjtötte össze, és ez alapján mindkét nyilvántartásban szerepelt: a folyószám, a beérkezés pontos időpontja, a jogos tulajdonos neve, cége és azon termékek, amelyekre a védjegy vonatkozott.⁹⁴⁹ A szubjektív védőjegyjogot a pusztá védjegyhasználat megteremtette, így gyakran megesett, hogy olyan védőjegyet lajstromoztattak, amelyet már valaki korábban alkalmazott: ilyenkor a materiális (használattal szerzett) jogosultság ütközött az alaki (lajstromozással szerzett) joggal.⁹⁵⁰

A versenynek nélkülözhetetlen eleme az árutermelés, amelynek pedig elválaszthatatlan része az áru védjegyekkel történő megjelölése.⁹⁵¹ Az 1923. évi V. törvénycikkünk, amely a tisztességtelen versenyről szól, már tartalmazott rendelkezéseket a bitorlással és az utánzással kapcsolatban: „Üzleti vállalata körében senki sem használhat oly nevet, céget, ismertető jelet, rajzot vagy az 5. § rendelkezése alá nem eső oly címet, mely őt meg nem illeti.”⁹⁵² Ez a tilalom kiterjedt arra is, aki üzlettelepét más által jogosan használt névvel, cégérral, vagy egyéb jellemző megjelöléssel látta el. E paragrafus szerint senki sem jogosult olyan ábrát használni, amelynek használatához nincs belajstromozással megszerzett kizárólagos jogosultsága. Tehát törvényi tilalom áll fenn a tág értelemben vett bitorlással összefüggésben.⁹⁵³ Ezt a szabályt pedig kiterjesztette a törvénycikk szövege azokra is, akik más személy által jogosan használt megjelölést alkalmaznak. „Azt, aki nevét vagy cégét vállalata körében úgy használja, hogy ennek folytán vállalatát azonos vagy hasonló hangzású nevet, céget vagy védjegyet jogosan használó más versenyvállalattal össze lehet téveszteni, az ilyen versenyvállalat keresete alapján abban az esetben, ha a felforgó körülmények mérlegelésével az összetéveszthetőség kétségtelenül megállapítható, arra kell kötelezni, hogy nevét, illetőleg cégét az ítéletben megállapított megkülönböztető toldással, elhagyással vagy más változtatással használja.”⁹⁵⁴ Vagyis e paragrafus szerint az érdekelt sértett kérelmére, az általa benyújtott kereset alapján eltiltható a jogellenes használatról az elkövető. A fogyasztók érdekei is sérülnek, ha az adott megjelölés összetéveszthető más hasonló megjelöléssel.⁹⁵⁵

A 9. § szerint „Árút nem szabad olyan jellegzetes külsőben vagy olyan elnevezéssel forgalomba hozni, sem áru szállításánál vagy üzletfelek szerzésénél olyan segédeszközt vagy

⁹⁴⁸ ANTAL–POMÁZI 2016. 14. p

⁹⁴⁹ KUNCZ 1922. 64. p

⁹⁵⁰ KUNCZ. 1922. 60. p

⁹⁵¹ LONTAI 1994. 221. p

⁹⁵² 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről: 7. §

⁹⁵³ LONTAI 1994. 225. p

⁹⁵⁴ 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről: 8. §

⁹⁵⁵ LONTAI 1994. 224. p

megjelölést (ideértve a nevet, céget, ismertető jelet, rajzot és védjegyet is) használni, amelyről a forgalomban már egy másik versenyvállalatot szoktak felismerni. Az előbbi bekezdés tilalma az üzleti ajánlattételnél használt hirdetésekre, árjegyzékekre, üzleti körlevelekre, mintalapokra stb. is kiterjed.”⁹⁵⁶ E törvénycikk rendelkezése tiltja tehát, az olyan név– illetve védjegyhasználatot, amely védjegy az összetéveszthetőségig hasonlít egy másik védjegyjogosult nevéhez vagy védjegyéhez. És a törvénycikk kiterjeszti ezt a tilalmat minden egyéb ábrára, ismertető jelre stb. A versenyszabályozás megfelelő léte elengedhetetlen mind a gazdasági versenyben résztvevő vállalatok, mind a fogyasztók számára, ugyanis a versenyhivatal funkciói közé tartozik a tisztességtelen verseny minél alacsonyabb szintre szorítása, korlátozása, ezáltal nehezítve bármilyen monopólium kizárólagos megszerzését, monopolhelyzet létrehozását vagy domináns piaci pozíció szerzését.⁹⁵⁷

A védjegyek oltalmáról rendelkező törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló 1925. évi XII. törvénycikk meghatározta, hogy mennyi aranykoronát, mely hatóságnak és mikor köteles díjként fizetni az a személy, aki valamilyen megjelölést védjegyként lajstromoztatni, vagy átruházni kívánt. 100. 000 koronában állapították meg a védjegyek belajstromoztatásának díját, és ha a belajstromoztatási kérelem olyan alkotásokra vonatkozott, amelyek eltérő árucsoportokba voltak sorolva, akkor ezt az összeget árucsoportonként kellett megfizetnie a kérelmezőnek.⁹⁵⁸ A bejegyzett adatok módosításának díja 50. 000 korona volt. E díjakat a kereskedelmi és ipari kamarának az eljárni hivatott pénztárába kellett befizetni, vagy a lajstromoztatni kívánt védjegy bemutatásakor, vagy a megújítás, átruházás, módosítás kérelmezésével egyidejűleg. E kérelmezők által befizetett díjak kilenctized része a magyar királyi kincstárat és egytized része a kereskedelmi és ipari kamarát illette. Majd a törvénycikk hangsúlyozta, hogy ezeken kívül egyéb díjak szedésére nem jogosultak a kereskedelmi és ipari kamarák.⁹⁵⁹

Újdonsággként vezették be a külföldi védjegyek oltalmát viszonzosság esetén.⁹⁶⁰ Ami annyit jelentett, hogy a külföldön lajstromoztatott védjegyet nem kellett külön Magyarország területén is lajstromoztatni, ha a két ország között viszonzosság állt fenn. Emellett rendelkezett még a törvénycikk a bejelentő részére küldendő értesítésről korábbi ütköző védjegyekkel

⁹⁵⁶ 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről: 9. §

⁹⁵⁷ ANTAL–POMÁZI 2016. 13. p

⁹⁵⁸ 1925. évi XII. törvénycikk 1. §

⁹⁵⁹ 1925. évi XII. törvénycikk 1. § 2. § 3. §

⁹⁶⁰ VIDA 2012. 55. p

kapcsolatban.⁹⁶¹ A törvénycikk számos alapvető rendelkezése, többek között a megkülönböztető jelleg követelménye, az oltalmi idő hossza, az elsőbbségre vonatkozó szabályok lényegében a mai napig fennmaradtak.⁹⁶²

1925-ben alkalmazták először a védjegyek országos osztályozási struktúráját, amely egy hat osztályból álló jegyzék volt, amely jelentős mértékben megkönnyítette a védjegyek nyilvántartását, illetve szükség esetén azok vizsgálatát. Nagy jelentősége volt hazánk védjegyjogának történetében az 1929. évi XVIII. törvénycikknek, amely kihirdette Magyarországon a Párizsi Unió Egyezmény, illetve a Madridi Megállapodás (a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról) Washingtonban valamint Hágában módosított rendelkezéseit.⁹⁶³

A következőkben Szladits Károly koncepciójáról a védjegyoltalomban *A magyar magánjog vázlat*a című munkája alapján szólnék, amely 1933-tól kezdve egyre bővülő tartalommal, öt kiadásban szolgált egyetemi tankönyvül. Elsősorban Szladits védjegy meghatározását szeretném elemezni.

A hatályos törvényi definícióhoz hasonló fogalmi elemekkel került meghatározásra a védjegy fogalma Szladits Károly⁹⁶⁴ tankönyvében, majd példálózó felsorolással azt is megnevezi, hogy mi lehet védjegy: „A védjegy oly jelvény, mely a kereskedelmi forgalomra szánt áru hasonló árutól való megkülönböztetésére szolgál (védjegy lehet például bizonyos kép, mondat, szó, sőt betű vagy szám is).⁹⁶⁵

Szladits kiemelte, hogy a védjegy az jelvény. Azonban a „jelvény” fogalmának pontos definiálása elmaradt. E definícióban is megtalálható a megkülönböztető-képesség, mint a védjegy egyik legfontosabb fogalmi eleme. Ugyanis ez a védjegyek fő ismérve, hiszen a védjegynek ez az elsődleges funkciója is. Továbbá magának a védjegyoltalom megadásának is egyik feltétele Szladitsnál, hogy az adott jelvény (megjelölés) rendelkezzen megkülönböztető-képességgel, hiszen e nélkül elveszíti fő funkcióját. Ennek hiányában meg

⁹⁶¹ VIDA 2015. 152. p

⁹⁶² TATTAY 1995. 10. p

⁹⁶³ CSÉCSY 1994. 9. p

⁹⁶⁴ A magyar magánjog kiemelkedő alakja 1871. december 27-én, Dunaszerdahelyen született. Az ifjú Szladits ezt követően Pozsonyba költözött édesanyjával, ahol nyelveket és gyorsírást tanult, illetve már ekkor órákat kellett adnia a megélhetésért. Nagybátyja Gutter János alezredes, aki katonaként szolgált, unokaöccse fizikumának edzését tartotta szem előtt. Megtanította őt úszni, korcsolyázni, lovagolni, vívni és ezeken kívül még számos gyalogtúrát is tettek együtt. Többek között bejárták Alsó-Ausztriát és az osztrák Alpok egy részét; szintén nagybátyjával jutott el Svájcba, Dél-Németországba és Párizsba is. Ő tanította meg a gyorsíráásra is, amelyben Szladits később számos pályadíj nyertese lett. Budapesten tanult jogot, majd 1895-ben királygyűrűs doktorrá avatták, 1896-ban pedig ügyvédi vizsgát tett.

⁹⁶⁵ SZLADITS 1933. 368. p

kellett tagadni az oltalmat a lajstromozásra bejelentett jelvénytől.⁹⁶⁶

Szladits a kereskedelmi jog szabályozási körébe utalta a védjegyek részletesebb tárgyalását.⁹⁶⁷ Összehasonlítva e két személy által megadott védjegy–fogalmakat megállapítható, hogy: mind a Kuncz Ödön, mind a Szladits Károly által meghatározott definícióban ugyanazon fogalmi elemek szerepelnek, csak eltérő elnevezéssel. Továbbá hasonlóak a védjegy ismérvei is mindkét esetben. Míg Szladits a jelvény kifejezést használja, addig Kuncz Ödön a megjelölés kifejezéssel operál. A Szladits–féle védjegyfogalomban a kereskedelmi forgalomra szánt kifejezés utal arra, hogy kizárólag az olyan jelvények lehetnek védjegyek, amelyek a kereskedelmi forgalomban résztvevő árukat különböztetik meg más személyek–szintén a kereskedelmi forgalomban résztvevő–hasonló árujától. Szintén azonosságot mutat a megkülönböztetésre való alkalmasság, mint a lajstromozás alapfeltétele. Azonban ez a megkülönböztető-képesség, mint a védjegy legfontosabb funkciója nem mondható egzaktnak, konkrétan, mivel a differens megjelölések egymástól eltérő mértékben alkalmasak az általuk megjelölt produktumok megkülönböztetésére. Mindezek alapján megállapítható, hogy az egyes védjegyek hatékonysága különböző: vannak hatékonyabb védjegyek és kevésbé hatékonyak. Az adott megjelölés lajstromozásához viszont elegendő a megkülönböztető-képesség megléte, annak minimális foka.⁹⁶⁸ Ekkor viszont a védjegyek jogi szabályozására nem az iparjogvédelem körében, hanem a kereskedelmi szabályok révén került sor, hisz ekkor még a Szabadalmi Hivatal nem létezett, és annak felállítása majd csak 1995–ben történik meg. Ezt tükrözi az is, hogy a védjegybejelentést a bejelentő telephelye, vagy lakhelye szerint illetékes kereskedelmi és ipari kamaránál kellett megtenni, és a kamarák ezt a feladatot egészen 1948–ig ellátták.⁹⁶⁹ Ezt megelőzően szabadalmi hatóságok működtek Magyarországon, a kereskedelmi miniszter felügyelete alatt álló szabadalmi hivatal, amely elnökből, alelnökből, állandó és nem állandó műszaki és bírói tagokból állt, illetve rendelkezett kezelő személyzettel is. Működött még a szabadalmi tanács is 1948 előtt, amely bírói elnökből és ülnökökből tevődött össze.⁹⁷⁰

Továbbra is megmaradt a kereskedelmi miniszter jelentősége védjegyügyekben, ugyanis eleinte a Központi Védjegy-lajstromot a Kereskedelmi Minisztérium vezette, majd az első védjegy-törvénycikk módosításainak köszönhetően ez iparjogvédelmi hatósági funkcióvá vált. A nemzetközi érvényű iparjogvédelmi egyezményekhez való csatlakozásunk, a

⁹⁶⁶ SZALAI 2014. 4. p

⁹⁶⁷ SZLADITS 1933. 368. p

⁹⁶⁸ SZALAI 2014. 312. p

⁹⁶⁹ TATTAY 1995. 11. p

⁹⁷⁰ <https://lnyr.eleveltar.hu/MNLQuery/detail.aspx?ID=3285> (2016–08–09)

külkereskedelem fejlődése, és a határokon átnyúló kapcsolatok bővülése szükségessé tette hazánk védjegyjogának fejlesztését.⁹⁷¹

Bognár Istvánné⁹⁷² illetve Szarka Ernő áttekinthető összefoglalást adott az Országos Találmányi Hivatal ünnepi tanulmánykötetében az elmúlt 75 év védjegyjogi tárgyú jogi normáival kapcsolatosan. A II. Világháború utáni időszakban a védjegyek jelentősége teljes mértékben lecsökkent a gazdasági verseny visszaszorítása következtében.⁹⁷³ A II. Világháborút lezáró békeszerződés értelmében a védjegy- és mintaoltalmi kérdésekben is vissza kellett állítani az 1939. szeptember 1-jei állapottal megegyező jogosultságokat az Egyesült Nemzetek azon országai állampolgáraival összefüggésben, amely országokkal Magyarország háborúban állt, illetve amely országokkal a harc ideje alatt megszakadtak a diplomáciai összeköttetések.⁹⁷⁴ Tehát a II. világháborút követően az egyes ipari tulajdonjogok visszaállításáról ismét Békeszerződés útján gondoskodtak, amelyet az 1947. évi XVIII. törvénycikk hirdetett ki, és amelynek értelmében kötelező volt visszaállítani a védjegyügyekkel kapcsolatosan az 1939. szeptember 1. napjának megfelelő jogi állapotot, viszont kizárólag viszonyosság esetén lehetett e rendelkezéseket használni.⁹⁷⁵ A II. világháború után is történtek védjegybejelentések a kedvezőtlen gazdasági és társadalmi viszonyok ellenére.⁹⁷⁶

Már XIX. századtól kezdődően jelentek meg olyan hirdetések, ábrák, címkék, amelyek igazából fogalmilag védjegyeknek tekinthetők, mivel a különböző csomagolásokra, illetve fényképek hátuljára nyomott grafikai képeket valójában védjegyként használták.⁹⁷⁷ 1995-ben létrejött a Szabadalmi Hivatal, amely átvette a kereskedelmi miniszter és a védjegytanács feladatait, így mint központi védjegyhatóság kezdett el funkcionálni, innentől kezdve vezette a központi védjegyrajstromot és gondoskodott a védjegyek közzétételéről. Ekkortól beszélhetünk a védjegyről, mint iparjogvédelmi intézményről.⁹⁷⁸ A XIX. században elég sok ország, köztük Magyarország, Németország, Svájc, Ausztria, USA, Franciaország, Kanada is

⁹⁷¹ TATTAY 1995. 11. p

⁹⁷² BOGNÁR Istvánné: A védjegy és ipari minta oltalom 75 éve. In: *A magyar iparjogvédelem 75 éve* (szerk.: Himer Zoltán, dr. Szilvássy Zoltán). Budapest. 1970. 51. p

⁹⁷³ SZARKA 1996. 29. p

⁹⁷⁴ CSÉCSY György: A magyar védjegy jog helyzete a „negatív tendenciák korszaka” (1949–1969) idején. In: *Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére*. Eötvös József Könyv-és Lapkiadó Bt. 2015. Budapest–Győr 13. p

⁹⁷⁵ CSÉCSY 1994. 8. p

⁹⁷⁶ VIDA Sándor: *Védjegyek és védjegyügyek 1945–1969 között*. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 6. (116.) évfolyam 5. szám. 2011. 76. p

⁹⁷⁷ GÁCS János: Védjegy-tükör. In: *Budapest, a városlakók folyóirata*. 34. évfolyam. 1. szám január. 2011 2. p

⁹⁷⁸ CSÉCSY 1994. 9. p

elkülönült hivatalt hozott létre az ipari tulajdonjogok védelme érdekében.⁹⁷⁹

1948-tól kezdve számos védjegyekkel kapcsolatos jogszabály⁹⁸⁰ került megalkotásra, viszont e jogszabályok inkább eljárásjogi rendelkezéseket tartalmaztak. Többek között 1948. március 31-i hatállyal megszűntek a kereskedelmi és iparkamarák és ettől kezdve minden védjegyügy a Szabadalmi Bíróság hatáskörébe tartozott.⁹⁸¹

3. 4. Az 1969. évi IX. védjegytvény

A hazai védjegy jog tekintetében az 1949-től 1969-ig terjedő időszakot a „negatív tendenciák korszakának” is szokták nevezni, ugyanis nem kerültek rendezésre a védjegyekkel és más versenyeszközökkel kapcsolatos jogi problémák, joghézagok. Az ekkor működő tervutasításos szisztéma a védjegy jogintézményét egy kapitalista versenyeszköznek tekintette, így ebben a szocialista rendszerben nem érvényesülhetett rendeltetésének megfelelően. A védjegy fogalma is kérdéssé vált, illetve kezdte elveszíteni eddig kialakult funkcióit is. Gyakran tüntettek fel hamisan használt árújelzőt ócska alkotásokon, és a fogyasztók sem tudtak következtetni a gyártó cégekre.⁹⁸²

Frank Ferenc országgyűlési képviselő a következőképp nyilatkozott a védjegyekről az 1969-es törvénycikkjavaslat előadásakor: „Szocialista termelésünk szervezeti keretei annyira megszilárdultak, hogy már természetesnek látjuk a gyár és a termék azonosítását, hogy a közönség gyárainkat termékeink védjegyéről ismeri és értékeli. A védjegy tehát érinti a termelőket és a vásárlókat egyaránt, éppen ezért óvni, ápolni kell.”⁹⁸³ A képviselő felhívja az Országgyűlés figyelmét a védjegyek jelentőségére. Még azt is kiemeli javaslatában, hogy a gyártókra és a vásárló személyekre egyaránt hatással vannak a védjegyek. Emellett fontos a megfelelő törvényi védelem biztosítása is Frank szerint, e megjelölések részére.

Kiss Árpád kormánytag, aki az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöke volt, terjesztette az akkori országgyűlés elé a törvényjavaslatot, amelyben a következőket írta: „Aktualitást ad a védjegy jog kodifikációjának a gazdaságirányítás új rendszerének bevezetése, amely a szocialista vállalatok, szövetkezetek gazdasági versenyének az eddiginél nagyobb szerepet biztosít a fogyasztók érdekében és érdekeltté teszi a jól gazdálkodó

⁹⁷⁹ PAPP 2016. 148. p

⁹⁸⁰ 1969. évi IX. tv., 1997. évi XI. tv., 1998. évi LXXI. tv. 4. §-ával megállapított 1997. évi LXXII. tv. 38. § c), 1999. évi CX. tv., 2001. évi XLVIII. tv., 2001. évi CV. tv., 2002. évi XXXIX. tv., 2003. évi CII. tv., 2004. évi LXIX. tv., 2005. évi CLXV. tv., 2005. évi LXXXIII. tv., 2007. évi XXIV. tv., 2007. évi CXLII. tv., 2009. évi XXVII. tv., 2009. évi LVI. tv., 2010. évi CXLVIII. tv., 2011. évi XIV. tv., 2011. évi CLXXIII. tv., 2011. évi CLXXV. tv., 2011. évi CCI. tv., 2012. évi LXXVI. tv., 2013. évi XVI. tv., 2013. évi CLIX. tv.

⁹⁸¹ CSÉCSY 1994. 8. p

⁹⁸² CSÉCSY 1994. 9. p

⁹⁸³ FRANK Ferenc: 1969. évi IX. törvényjavaslat.

vállalatokat áruik megkülönböztetésében, védjegyeztetésében. Szükséges ez azért is, mert a nemzetközi áruforgalom élénkülése, kiszélesedése, a világpiacon a múlt években növelte a védjegyek szerepét. A jogintézmény célja végső soron az, hogy védelmet nyújtson a jól gazdálkodó vállalatoknak eredményeik, vívmányaik jogtalan elsajátítása ellen, lehetővé tegye számukra az új műszaki megoldások alkalmazása, és a piacokon kivívott jó hírnév révén kialakult előnyösebb termelési és értékesítési pozíciók jogi biztosítását. A jó védjegyben tehát jelentős érték testesül meg, amelynek védettsége, oltalma népgazdasági szempontból is megkülönböztetett figyelmet érdemel.”

A nemzetközi és a hazai kereskedelem fellendülése, a privatizáció, a megnövekvő export és import, a gazdasági piacokon részt vevő vállalkozások, gazdasági társaságok, gazdálkodó szervezetek és az általuk gyártott vagy forgalmazott árucikkek számának robbanásszerű növekedése egyre inkább megkövetelte az eddig megalkotott védjegy törvények megújítását, modernizálását. A hazai védjegy jog következő korszakát az 1969. évi IX. törvény 1970. július 1-én történő hatályba lépésétől kezdődően számítjuk, amelynek köszönhetően számos reform lépett életbe a védjegyügyekkel kapcsolatosan. Ez a törvény a jogi védelmet kizárólag a lajstromozott védjegyek részére adta meg, valamint bővítette a lajstromozható megjelölések körét (síkbeli, térbeli alakzatok, hang- és fényjelzések is már ide tartoznak) és törvényi szinten a védjegy fogalomkörébe utalta a szolgáltatásokat is valamint meghatározta a védjegyoltalom tárgyát és jogi fogalmát:⁹⁸⁴

„E törvény alapján védjegyoltalomban részesülhet minden olyan megjelölés,

a) amely alkalmas áruknak és más szolgáltatásoknak (a továbbiakban: áru) más áruktól való megkülönböztetésére, és

b) amelynek oltalmát a törvény nem zárja ki.”⁹⁸⁵

„Nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, ha

a) megtévesztésre alkalmas;

b) használata jogszabályba vagy társadalmilag elfogadott erkölcsi szabályba ütköznék;

c) másnak személyhez fűződő jogát sérti;

d) másnak az országban közismert védjegyével azonos, vagy ahhoz az összetéveszthetőségig hasonló – még akkor is, ha a közismertvédjegy belföldön nincs lajstromozva.”⁹⁸⁶

„Nem részesülhet védjegyoltalomban az a megjelölés sem, amely kizárólag valamely állam, hatóság, hivatalosan elismert nemzetközi- vagy államközi szervezet megnevezéséből, rövidítéséből, zászlójából, címeréből, jelvényéből vagy ezek utánzatából áll; e jelzések azonban az illetékes szerv hozzájárulásával a védjegy elemeként felhasználhatók.”⁹⁸⁷

„Azonos vagy hasonló áruk tekintetében nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, ha:

⁹⁸⁴ CSÉCSY 1994. 9. p

⁹⁸⁵ 1969. évi IX. tv. 1. §

⁹⁸⁶ 1969. évi IX. tv. 3. § (1) bek.

⁹⁸⁷ 1969. évi IX. tv. 3. § (2) bek.

- a) hivatalosan elfogadott ellenőrzési, szavatossági, hitelesítési jegyből, bélyegből vagy ezek utánzatából áll;
- b) korábban más javára védjegyoltalom alatt állott, az oltalom lemondás vagy megújítás hiánya miatt megszűnt és a megszűnés óta két év még nem telt el;
- c) másnak védjegyoltalom alatt álló vagy korábbi elsőbbséggel bejelentett védjegyével vagy másnak ténylegesen használt, de nem lajstromozott megjelölésével azonos vagy ahhoz az összetéveszthetőségig hasonlít;
- d) szabadalmazott növény- vagy állatfajta neve.”⁹⁸⁸

E védjegy törvény a megkülönböztető jelleg meghatározását negatív oldalról is megtette. Nem rendelkeztek megkülönböztető jelleggel az áruforgalomban általánosan használatos jelek, továbbá amelyek csupán az áru fajtáját, minőségét, keltét, származási vagy előállítás helyét jelölték, és amelyek kizárólag a termék nevéből vagy annak ábrázolásából álltak.⁹⁸⁹

A törvény precízebben határozta meg a lajstromoztatási akadályokat, a védjegyeket elkülöníthetőnek tekintette az alkalmazó gazdálkodó szervezetektől, és lehetőséget biztosított a védjegyek átruházására is. Továbbá törvénybe iktatta a védjegy–licencia szerződés⁹⁹⁰ jogintézményét. Amelynek keretében a licenciadó érdeke is a minőségi egységesség a fogyasztók megőrzése érdekében.⁹⁹¹ Végül, de nem utolsó sorban szabályozta a védjegybitorlás esetén alkalmazandó jogkövetkezményeket.⁹⁹²

1969. évi védjegy törvényünk már szakított a lajstromozáshoz és árujegyzékhez kötöttség alapelvével és létrehozta a közismert védjegy intézményét, amely akár kizáró ok is lehetett⁹⁹³ ahhoz hasonló védjegyek lajstromozása iránti kérelmek esetén: „Nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, ha d) másnak az országban közismert védjegyével azonos, vagy ahhoz az összetéveszthetőségig hasonló – még akkor is, ha a közismert védjegy belföldön nincs lajstromozva.”⁹⁹⁴ E törvénytörvény értelmében tehát ez áttöri a lajstromozási kényszert, mint oltalmi feltételt.

Az 1969. évi IX. törvény megalkotását követő évtizedekben eljárásjogi reformok váltak szükségessé. Ezek egyike, hogy míg az 1969. évi IX. törvény értelmében védjegybejelentést csupán gazdálkodó tevékenységet folytató, árutermelésre jogosult személy tehetett, ha az általuk folytatott tevékenységet engedélyezte az erre illetékes hatóság, addig az 1997. évi XI. törvény értelmében adott védjegyre már oltalmat szerezhet bármely természetes

⁹⁸⁸ 1969. évi IX. tv. 3. § (3) bek.

⁹⁸⁹ TATTAY 1994. 330. p

⁹⁹⁰ A védjegy–licencia szerződés tárgya a védjegy kizárólagos használatának átengedése a szerződő partner számára.

⁹⁹¹ James K. ECKMANN: Antitrust Problems in Trademark Franchising. In: *Stanford Law Review*. Vol. 17. No. 5. Stanford Law Review. 1965. 932. p

⁹⁹² CSÉCSY 1994 9. p

⁹⁹³ GÖDÖLLE 2013. 149. p

⁹⁹⁴ 1969. évi IX. tv. 3. § (1) bek. d) pont

és jogi személy, valamint jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, függetlenül attól, hogy folytat-e gazdasági tevékenységet vagy sem. Tehát korábbi védjegy törvényünk alapján védjegye csupán a gazdasági társaságoknak, az állami vállalatoknak, cégeknek, ipari és mezőgazdasági szövetkezeteknek, kereskedőknek, és egyéb gazdálkodó szervezeteknek lehetett, viszont ezen változtatott az 1997. évi védjegy törvényünk.⁹⁹⁵ Mégpedig oly módon, hogy kiterjesztette a jogosulti kört.

Maga az eljárás a bejelentésnek a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz történő benyújtásával kezdődik⁹⁹⁶ amelynek tartalmaznia kell a bejelentő nevét és címét, a lajstromoztatni kívánt árumegjelölést illetve az árujegyzéket.⁹⁹⁷ Ha ezek nem találhatók meg a bejelentésben, akkor az érdemi vizsgálat nélkül elutasításra kerül.

Korábbi védjegy törvényünk értelmében az Országos Találmányi Hivatal hatáskörébe tartozott: „a védjegy lajstromozása, a védjegy oltalmának megújítása, a védjegyoltalom megszűnésének megállapítása, a védjegy nemleges megállapítása, a védjegy nyilvántartásával kapcsolatos ügyek.”⁹⁹⁸

Hatályos törvényünk 1997. július 1-jén lépett hatályba; rendelkezéseit—a (2) bekezdésben foglalt kivétellel—csak a hatálybalépést követően indult eljárásokban lehet alkalmazni. Eltérően rendelkezik a bejegyzésről is, vagyis a védjegyek lajstromozását már a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának a hatáskörébe utalja.⁹⁹⁹

A változtatás oka azonban tulajdonképpen csak a Hivatal nevének a megváltoztatása, hisz a Hivatal érdemi feladata, funkciói megmaradtak. Hatályos törvényünk rendelkezik az eljárás megindításáról is, amely a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz címzett bejelentéssel indítható: „A védjegy lajstromozására irányuló eljárás a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz benyújtott bejelentéssel indul meg.”¹⁰⁰⁰

A védjegyoltalom mindkét törvény értelmében a bejelentés napjától számított tíz évig tart, amely újabb tíz évre meghosszabbítható.¹⁰⁰¹ A védjegyoltalom a bejelentés napjára visszaható hatállyal keletkezik.¹⁰⁰²

Az Igazságügy–miniszter 4/1970 (VII. 1.) számú IM rendelete szabályozta a bírósági eljárásokat védjegyügyekben, amely egységes szerkezetbe volt foglalva az 1969. évi IX. törvénnyel. A védjegy lajstromozási kérelem benyújtását követően elvégezték a bejelentett

⁹⁹⁵ TATTAY 1995. 50. p

⁹⁹⁶ 1997. évi XI. tv. 50. § (1) bek.

⁹⁹⁷ TATTAY 1995. 50. p

⁹⁹⁸ 1969. évi IX. tv. 20. § (1) bek.

⁹⁹⁹ 1997. évi XI. tv. § (1) bek.

¹⁰⁰⁰ 1997. évi XI. tv. 50. § (1) bek.

¹⁰⁰¹ 1997. évi XI. tv. 11. § (1) A védjegyoltalom a bejelentés napjától számított tíz évig tart.

¹⁰⁰² TATTAY 1995. 50. p

védjegy alaki, majd érdemi vizsgálatát, és végül az érdemi vizsgálat eredményétől függően lajstromoztatták, majd kihirdették a védjegyet.¹⁰⁰³ Természetesen a védjegyek bejelentésének valamint lajstromozásának meghatározott költségei vannak, vagyis bizonyos igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetnie a bejelentőnek:

„Védjegyügyben költségmentesség nem engedélyezhető.

Az e törvényben szabályozott díjfizetési kötelezettségeken túlmenően védjegyügyben külön jogszabályban meghatározott mértékű igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni – a külön jogszabályban megállapított részletes szabályok szerint – a következő kérelmekért is:

a) a módosítási, a határidő–hosszabbítási és az igazolási kérelemért;

b) a jogutódlás és a használati engedély tárgyában a tudomásulvételre irányuló kérelemért, a jelzalogjog tárgyában az alapításra irányuló kérelemért.”¹⁰⁰⁴

Ma már bárhol a világon, így Magyarországon is csak kimegyünk az utcára és védjegyek sokasága tárul szemünk elé, hiszen már minden terméken, hirdetésben, reklámban védjegyek is szerepelnek.¹⁰⁰⁵ Hazánkban 1976–ban kiadott magyar nyelv történeti–etimológiai szótárban (amely egy 1887–es védjegyfogalomra épül) is definiálásra került, hogy mi minősül védjegynek: „az áru valódiságát bizonyító, törvényesen védett jel.”¹⁰⁰⁶ A védjegyek aktualitását bizonyítja az is, hogy számtalan vállalkozás, gazdálkodó cég, munkáltató alkalmaz védjegyeket, hisz az egyes gazdálkodó szervezetek arculatának kialakításában nagy szerepe lehet a védjegyeknek.¹⁰⁰⁷

A védjegyjog területén számos jogi probléma felmerülhet. Az Európai Bíróság 2016. november 10–i, a C–30/15. P. sz. ügyel (Simba Toys GmbH & Co. kontra EUIPO) kapcsolatos ítéletében hatályon kívül helyezte a Törvényszéknek a Rubik–kocka formájának európai uniós védjegyként történő lajstromozását megerősítő ítéletét, továbbá az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (European Union Intellectual Property Office: EUIPO) megerősítő határozatát.¹⁰⁰⁸ Újdonságnak minősül a térbeli védjegy oltalma, amelyet 1969. évi védjegytvényükhöz kapcsolódó végrehajtási rendelet kizárt még például.¹⁰⁰⁹ Tehát a XIX. században még tiltott volt, hogy egy fizikai dolog alakja védjegyként lajstromozásra kerüljön. Különösen érdekes, hogy egyesek a védjegy lajstromozását arra próbálják felhasználni, hogy

¹⁰⁰³ TATTAY 1995. 88. p

¹⁰⁰⁴ 1997. évi XI. tv. 46/C. § (1) és (2) bek.

¹⁰⁰⁵ TATTAY 1995. 12. p

¹⁰⁰⁶ A magyar nyelv történeti–etimológiai szótára 3. Ö–ZS, Budapest. 1976. 110. p

¹⁰⁰⁷ TATTAY 1995. 13. p

¹⁰⁰⁸ <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-11/cp160122hu.pdf> (2018-06-29)

¹⁰⁰⁹ 2/1970. (VII. 1.) OMF–IM együttes rendelet a védjegyről szóló 1969. évi IX. tv. végrehajtásáról. 1. § (1) bek.

műszaki megoldásokat helyezzenek jogi oltalom alá.¹⁰¹⁰

A védjegy történeti visszatekintés azt kívánta bemutatni, hogy az árujelzők a piaci környezet és az árucseré–forgalom változásával, hogyan tettek szert egyre nagyobb jelentőségre. A védjegy fogalmi elemei és a hatályos jogunkból ismert oltalom fokozatosan, lépésről lépésre alakult ki. A hazai jogszabályi környezet alakulására nagy befolyással bírtak a nemzetközi egyezmények, a más európai országok nemzeti szabályozásából nyert tapasztalatok és a jogélet által fölvetett, a bírói ítéletekben kikristályosodó gyakorlat.

3. 5. A védjegyek büntetőjogi védelme

1878-tól kezdődően a büntetőjogi védelmet a Csemegi–kódex nyújtotta az iparjegyek számára, amelynek értelmében:

„A ki valamely áruczikken, vagy annak burkolatán, más belföldi gyárosnak, iparosnak, természetőnek vagy kereskedőnek czégét vagy iparjegyét, jogtalanul azon czélből használja, hogy a közönséget azon áruczikk eredete, természete, vagy minősége iránt tévedésbe ejtse: az iparvédjegy hamisításának vétségét követi el, és három hónapig terjedhető fogházzal, valamint ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”¹⁰¹¹

E vétség jogi tárgya idegen személy iparjegye, valamint cége, amelyeket igyekezett a jogalkotó törvényi védelemmel ellátni. Az elkövetési tárgy viszont az árun feltüntetett leutánczott iparjegy, amelyet abból a célból használt az elkövető, hogy a vásárlóközönséget tévedésbe ejtse, így e cselekmény célzatos, vagyis egyenes szándékot feltételez az iparjegyhamisító részéről. E vétség elkövetésének indítéka szinte megegyezett a napjainkban szabályozott védjegybitorlás megvalósításának a motivációjával.¹⁰¹²

Az 1978. évi IV. Büntető törvénykönyv már önálló tényállásként tartalmazta a bitorlás tényállását, amely szerint: „Aki

- a) más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz,
- b) gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörével, tisztségével, tagságával visszaélve más szellemi alkotásának hasznosítását vagy az alkotáshoz fűződő jogok érvényesítését attól teszi függővé, hogy annak díjából, illetve az abból származó haszonból vagy nyereségből részesítsék, illetve jogosultként tüntessék fel. büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰¹³

¹⁰¹⁰ MILLISITS Endre: Térbeli védjegy megkülönböztető képességének feltételei–Az Európai Bíróság ítélete a Rubik–kocka–ügyben. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2017/1. 34. p

¹⁰¹¹ 1878. évi V. tc. 413. §

¹⁰¹² VIDA Sándor: A védjegybitorlás elkövetésének motivációja. In: *Magyar Jog*. 5. szám. 1994. 266-272. p. Vö. Grover C. GRISMORE: Fraudulent Intent in Trade Mark Cases. In: *Michigan Law Review* 27. 8. szám. 1929. 857-868. p

¹⁰¹³ 1978. évi IV. tv. 329. § (1) bek.

(2) E § alkalmazásában szellemi alkotás: az irodalmi, tudományos és művészeti alkotás, a találmány, a használati minta, az ipari minta, a mikroelektronikai félvezető alkotás topográfiája és az újítás.”¹⁰¹⁴

E bűncselekmény jogi tárgya kettős. Ezek közül az egyik, a szellemi alkotásokhoz kapcsolódó vagyoni jogviszonyok, másrészt jogi tárgya a bitorlásnak a szellemi alkotásokkal összefüggő személyiségi jogok.¹⁰¹⁵ Ezeket igyekezett védelemben részesíteni a jogalkotó e törvényi tényállás megalkotásakor. Az elkövetési tárgy viszont már más személynek a szellemi alkotása. Tehát a más (szellemi) tulajdonát képező szellemi alkotás lehet e bűncselekmény elkövetési tárgya, amely tárgyiasult formában megjelenik a külvilágban. Az elkövetési tárgy szempontjából a bitorlás ún. keretdiszpozíció, mivel háttérjogszabályként a szerzői jogi törvény tölti ki tartalommal.¹⁰¹⁶ E törvényi tényállás szinte teljesen megegyezik hatályos Büntető Törvénykönyvünkben¹⁰¹⁷ szereplő tényállással. Azon lényegi változtatásokat nem kellett bevezetnie a jogalkotónak a 2012. évi C. törvény megalkotásakor.¹⁰¹⁸

Tehát nem minősül elkövetési tárgynak a védjegy, márkajegy, illetve az üzleti jelzést szolgáló egyéb eszköz. Az ezekkel történő jogosultalan visszaélés esetén már az áru hamis megjelölésének tényállását meríti ki, az az elkövető:

„Aki árut–a versenytárs hozzájárulása nélkül–olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel vagy elnevezéssel állít elő, amelyről a versenytárs, illetve annak jellegzetes tulajdonsággal rendelkező áruja ismerhető fel, vagy ilyen árut forgalomba hozatal céljából megszerez, tart, illetve forgalomba hoz, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰¹⁹

E törvényi tényállás jogi tárgyát a tisztességes gazdasági versenyhez fűződő érdek, azon is szűkítve a versenytársak védelme képezi. Az elkövetési tárgy viszont jellegzetes védjeggyel, vagy csomagolással ellátott áru. Viszont az elkövetési magatartás sokféle lehet, többek között

¹⁰¹⁴ 1978. évi IV. tv. 329. § (2) bek.

¹⁰¹⁵ JUHÁSZ Zsuzsanna–NAGY Ferenc–KARSAI Krisztina–SZOMORA Zsolt–MARÁZ Vilmosné–VIDA Mihály: *A magyar büntetőjog különös része*. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest. 2009. 642. p

¹⁰¹⁶ JUHÁSZ–NAGY–KARSAI–SZOMORA–MARÁZ–VIDA 2009. 642. p

¹⁰¹⁷ Btk. 384. § (1) „Aki

a) más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz,

b) gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörével, tisztségével, tagságával visszaélve más szellemi alkotásának hasznosítását vagy az alkotáshoz fűződő jogok érvényesítését attól teszi függővé, hogy annak díjából, illetve az abból származó haszonból vagy nyereségből részesítsék, illetve jogosultként tüntessék fel, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) E § alkalmazásában szellemi alkotás:

a) a szerzői jogi védelem alá tartozó irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás,

b) a szabadalmazható találmány,

c) az oltalmazható növényfajta,

d) az oltalmazható használati minta,

e) az oltalmazható formatervezési minta,

f) a mikroelektronikai félvezető alkotás oltalmazható topográfiája.”

¹⁰¹⁸ KARSAI Krisztina–SZOMORA Zsolt–VIDA Mihály: *Anyagi büntetőjog. Különös rész II*. Iuris peritus Bt. Szeged. 2013. 233. p

¹⁰¹⁹ 1978. évi IV. tv. 296. §

megvalósítja e bűncselekményt, aki a fentebb említett tulajdonságokkal rendelkező árut előállít, árucseré-forgalomba hoz, forgalombahozatal célzatával megszerzi vagy magánál tartja ugyanezen célból. Vagyis e rendkívül differenciált elkövetési magatartások végig kísérik a jellegzetes megjelöléssel ellátott áru útját annak létrehozójától a forgalmazón keresztül a fogyasztóig, és ezek bármelyikének megvalósulásával, illetve külvilágban való realizálódásával befejezett a bűncselekmény.¹⁰²⁰ Szükséges tehát a megvalósításhoz a forgalombahozatal célzata, amely egyenes szándékot feltételez. Tehát elköveti e bűncselekményt, aki más védjegyet jogosulatlanul leutánozza, azért, hogy az ilyen védjeggyel ellátott árukat később eladja. Fontos, hogy az utánzás jogosulatlanul történjen, vagyis a védjegy tulajdonosának hozzájárulása vagy engedélye nélkül.

„Aki a jogosultnak szabadalmi oltalom, használati vagy ipari mintaoltalom, topográfiaoltalom, védjegy vagy földrajzi árujelző oltalma alapján fennálló jogát az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével megsérti, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az iparjogvédelmi jogok megsértését

a) jelentős vagyoni hátrányt okozva,

b) üzletszerűen

követik el.

A büntetés

a) öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az iparjogvédelmi jogok megsértését különösen nagy vagyoni hátrányt,

b) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az iparjogvédelmi jogok megsértését különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el.”¹⁰²¹

E bűncselekmény jogi tárgya az a jogi oltalom, amelyet az arra jogosult személy meghatározott eljárás lefolytatásával megszerzett. Ilyen lehet például a védjegyoltalom, amelyre az arra jogosult személy belajstromoztatással tett szert. Elkövetési tárgya viszont már maga a védjegy, használati minta, szabadalom, földrajzi árujelző, topográfia valamint ipari minta, amelyek materiális formában jelen vannak a külvilágban. Elkövetési magatartás ezeknek a leutánzása vagy átvétele, aminek folyamán vagyoni hátrányt okoz, és ezzel befejezetté válik a büntetendő cselekmény. Vagyis itt e bűncselekmény törvényi tényállásának kimerítéséhez a védjegy jogosulatlan leutánzásán túl szükséges az is, hogy a jogtalanul átvett védjegyet használják és ezzel vagyoni hátrányt okozzanak. Tehát a vagyoni hátránynak a sértettnél objektíve jelentkeznie kell. E bűncselekménynek a minősített esetét valósítja meg, aki jelentős vagyoni hátrányt okoz, amely jelen esetben már jóval nagyobb kárt illetve vagyoni hátrányt jelent a sértett vagyonában, mint az alapesetben. Ugyanígy minősül, ha

¹⁰²⁰ JUHÁSZ–NAGY–KARSAI–SZOMORA–MARÁZ–VIDA 2009. 530. p

¹⁰²¹ 1978. évi IV. tv. 329/D. § (1) bek.

üzletszerűen, vagyis gazdasági haszonszerzés céljából követik el, illetve még súlyosabban büntetendő az elkövető, ha iparjogvédelmi jogok megsértésével különösen nagy vagyoni hátrányt okoz, amely az előzőeknél is nagyobb passzívaként jelentkezik a sérelmet szenvedett személy vagyonában.

Leginkább luxuscikkeket érint a jogosulatlan leutánzás problémája, órákat, ékszereket és egyéb kiegészítőket utánoznak előszeretettel a hamisítók, továbbá minden olyan árut, amelynek forgalmazásával nagy hasznot tudnak elérni.¹⁰²² A jogosulatlan utánzás, hamisítás, lemásolás jó erkölcsbe ütköző tevékenység, amely fogalom pontos meghatározása rendkívül nehéz.¹⁰²³ Továbbá e hamisítások, csempészések és ezekkel kapcsolatos egyéb bűncselekmények már olyan méreteket ölthetnek, hogy akár nemzetközi terrorizmus eszközei is lehetnek.¹⁰²⁴ A globális márkák iránti kereslet a fogyasztók körében a fejlett világban ösztönözte a hamisítók elterjedését a piacokon, és az egész árucere–forgalomban világszerte.¹⁰²⁵ Természetesen a problémát csak aktualizálja az a tény is, hogy nagyon nehéz különbséget tenni a hamis vagy leutánzott termék és az eredeti árucikkek között. A fogyasztó a hamis áru kiválasztásával valószínűleg csalódnai fog annak minőségében, lerontva emiatt az eredeti áru iránt való fogyasztói érdeklődést, bizalmat.¹⁰²⁶ Ebből kifolyólag lerontja a leutánzott márka, alkotás, védjegy vagy egyéb árucikk tulajdonos vállalata által kialakított képet (goodwillt) is, az eddig fáradságos munkával, reklámtevékenységgel, marketinggel megalkotott imázs leromlik. A fogyasztó az eddig vásárolt meghatározott minőségű árucikk utánzatával, az utánzott áru vagy szolgáltatás minőségével már nem lesz elégedett, mivel annak minősége jóval alacsonyabb színvonalú, mint a korábban vásárolt eredeti áru minősége. A 2012. évi C. törvény 388. § (1) bekezdésének értelmében:

Iparjogvédelmi jogok megsértésének tényállását valósítja meg, aki a jogosultnak törvény, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés vagy európai uniós jogi aktus alapján fennálló iparjogvédelmi oltalomból eredő jogát

- a) az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével,
- b) az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével előállított áru forgalomba hozatalával, vagy az ilyen áru forgalomba hozatal céljából való megszerzésével vagy tartásával megsérti, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

E § alkalmazásában

- a) iparjogvédelmi oltalom:
 - aa) a szabadalmi oltalom,

¹⁰²² ANN 2016.

¹⁰²³ DELI Gergely: *A jó erkölcsről*. Medium Kiadó. Budapest. 2013. 212. p

¹⁰²⁴ ÚJVÁRI Emese: A nemzetközi terrorizmus és a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem. In: *Debr. jogi műh.* 5. 2008. 42. p

¹⁰²⁵ Teresa da Silva LOPES–Mark CASSON: Brand Protection and the Globalization of British Business. In: *The Business History Review*. Vol. 86. No. 2. The President and Fellows of Harvard College. 2012. 287. p

¹⁰²⁶ ANN 2016.

- ab) a növényfajta–oltalom,
- ac) a kiegészítő oltalmi tanúsítvány,
- ad) a védjegyoltalom,
- ae) a földrajziárjelző–oltalom,
- af) a formatervezésiminta–oltalom,
- b) áru alatt értendő minden birtokba vehető forgalomképes ingó dolog és a szolgáltatás.¹⁰²⁷

E vétség jogi tárgyát az iparjogvédelmi jogok képezik. Az elkövetési magatartás sokféle lehet, többek között jogosulatlan leutánczás, átvétel, vagy forgalomba hozatal. Szükséges a vagyoni hátrány okozása is, azaz, hogy a sértett vagyonában értékcsökkenés jelentkezzen a jogsértő cselekmény következtében. A modern technológia nagy segítséget nyújt a jogosulatlanul utánczók és a hamisítók számára.¹⁰²⁸

B) A cél elérése: a modern értelemben vett védjegy jogintézményének jellemzői

A nemzetközi szellemi alkotások jogának a hiányára hívja fel a figyelmet Martin T. Buinicki *Negotiating copyright* című művében.¹⁰²⁹

1. Nemzetközi egyezmények

Multilaterális egyezmények hiányában bilaterális megállapodások tették lehetővé a külföldiek számára a Magyarországon történő oltalomszerzést, amelyek közül az Osztrák–Magyar Monarchia területén az 1867. évi XVI. törvénycikkkel kihirdetett Vám– és Kereskedelmi Szövetség a következőképp szabályozza a védjegyoltalom kérdéskörét: „Az árubélyeg– és mustra–ótalomra nézve jelenleg fenálló rendszabályok érvényben maradnak, és azoknak megváltoztatása csak a két fél egyetértésével alkalmazható. Az árubélyeg–, mustra– vagy mintának a két államterületen levő akármelyik iparkamaránál történt letéteményezése és lajstromozása az illető részére mindkét fél területén törvényes ótalmat biztosít. Az iparos vagy termelő telepítvényének neve, czime, czimere vagy megnevezése úgy az egyik, mint a másik állam területén a törvény által adott ótalmat élvezi. Az e részben jelenleg fenálló szabályok alapján szerzett jogok mind a két fél területén teljes érvénnyel bírnak. A két államterületen bejelentett árubélyegek nyilvántartása végett mindkét kereskedelmi miniszteriumban árubélyeg–lajstrom fog a két kereskedelmi miniszter kölcsönös havi közleményei alapján

¹⁰²⁷ 2012. évi C. tv. 388. § (4) bek.

¹⁰²⁸ HÉBERGER Ádám: Védjegybitórlás az internetes árverések során. In: *Infokommunikáció és Jog*. 33. szám. 2009. 117-125. p

¹⁰²⁹ Martin T. BUINICKI: *Negotiating copyright, Authorship and the discourse of literary, Property rights in nineteenth – century*. America. Routledge series. New York. 2006. 22. p

vezettetni.”¹⁰³⁰ Problémás volt tehát, hogy a lajstromoztatott védjegy csak országhatáron belül nyújtott védelmet, éppen ezért tettek kísérletet a külföldi kiterjesztésre. Ez azért fontos, hogy ne lehessen bitorolni. A gazdaság fellendülésével együtt a védjegybitorlások száma is jelentősen megnövekedett, amely akár az adott országról rossz benyomást is kelthet.¹⁰³¹ A bíróságok túlterheltté váltak, hetek is eltelték egy–egy védjegybitorlási ügy kitűzéséig, így akár két évig is eltarthatott egy ilyen ügy.¹⁰³²

1. 1. Párizsi Uniós Egyezmény

Más országokkal szintén kétoldalú megállapodásokat kötött hazánk, amelyek legfőbb rendelkezése értelmében az egyik ország ugyanolyan védjegyoltalmat köteles biztosítani a másik ország polgárai számára, mint amelyet saját polgárainak is nyújt. Bilaterális megállapodást kötöttünk Belgiummal (az 1880. évi XXII. tc.), Franciaországgal (1884. évi VI. tc.), Nagy–Britanniával (1876. évi XLIX. tc.) és Brazíliával is (1887. évi XXXIX. tc.).¹⁰³³ A gazdasági piac gyors globalizálódása a szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos nemzetközi egyezmények megalkotását eredményezte.¹⁰³⁴

Jelentős hatással voltak hazánk védjegyjogára az egyes nemzetközi szerződések, a nemzetközi jogfejlődés is, 1909–től kezdve különböző nemzetközi egyezményekhez csatlakozott hazánk. Még ebben az évben többek között az ipari tulajdon oltalmáról szóló Párizsi Uniós Egyezményhez, amely 1. cikkében rendelkezik az ipari tulajdonról és annak jogi oltalmáról: „Az egyezmény hatálya alá tartozó országok az ipari tulajdon oltalmára uniót alkotnak.”¹⁰³⁵ „Az ipari tulajdon oltalmának tárgya a szabadalom, a használati minta, az ipari minta, a gyári vagy kereskedelmi védjegy, a szolgáltatási védjegy, a kereskedelmi név, a származási jelzés vagy eredetmegjelölés, valamint a védekezés a tisztességtelen verseny ellen.”¹⁰³⁶ „Az ipari tulajdont a legtágabban kell érteni, és az nem csupán a szorosán vett iparra és kereskedelemre vonatkozik, hanem egyaránt kiterjed a mezőgazdaságra és a nyersanyagtermelésre, és minden előállított vagy természetes alkotásra, például borokra, magvakra, dohánylevelekre, gyümölcsökre, háziállatokra, ásványokra, ásványvizekre,

¹⁰³⁰ 1867. évi XVI. törvénycikk: A magyar korona országai és Ő Felsége többi királyságai és országai közt vám- és kereskedelmi szövetség, XVII. cikk

¹⁰³¹ TATTAY 1994. 339. p

¹⁰³² TATTAY 1994. 340. p

¹⁰³³ CSÉCSY 1994. 9. p

¹⁰³⁴ Timothy W. BLAKELY: Beyond the International Harmonization of Trademark Law: The Community Trade Mark as a Model of Unitary Transnational Trademark Protection. In: *University of Pennsylvania Law Review*. Vol. 149. No. 1. The University of Pennsylvania Law Review. 2000. 309. p

¹⁰³⁵ PUE 1. cikk (1) bek.

¹⁰³⁶ PUE 1. cikk (2) bek.

sőrökre, virágokra, lisztfajtákra is.”¹⁰³⁷ „Szabadalomnak kell tekinteni az ipari szabadalmaknak bármely, az unió országainak jogszabályai által elismert fajtáját, így a behozatali szabadalmat, a javítási szabadalmat, a pótszabadalmat és a pótbizonylatot stb.”¹⁰³⁸

Ez az 1883–ban megkötött iparjogvédelmi megállapodás: a Párizsi Uniós Egyezmény (továbbiakban: PUE) az iparjogvédelem nemzetközivé válásával egyidejűleg meghatározta azon minimális követelményeket, amelyek betartásával a szerződésben részes egyes országok nemzeti szabályozásának közelítését tűzte ki célul.¹⁰³⁹ Magának a párizsi Egyezménynek rendkívül nagy szerepe volt az iparjogvédelem nemzetközivé válásában, hisz meghatározta a tagállamok számára, hogy milyen nemzeti jogszabályokat alkossanak az iparjogvédelem területén. Vagyis létrehozott egyfajta szupranacionális követelményrendszert. Mivel a XIX. században a bilaterális egyezmények a globalizáció következtében megnövekedett igényeket már nem tudták kielégítően szabályozni, így felmerült egy nemzetközi oltalmi rendszer kialakításának a szükségessége.¹⁰⁴⁰ Ezt az igényt kielégítve a PUE meghatározta a részes országok védjegyjogi rendelkezéseinek a tartalmát, amelyek közül rendkívül fontosak az egyenlő elbánás elve, az uniós elsőbbség intézménye, valamint a „*telle quelle*” elv.¹⁰⁴¹ A PUE alapvetően keretjogszabály, viszont meghatározott rendelkezéseit¹⁰⁴² közvetlenül kötelesek alkalmazni a részes országok.

A részes országok kötelezték magukat arra, hogy „az ipari tulajdon védelmére külön hivatalt rendeznek be.”¹⁰⁴³ A PUE 12. cikkének¹⁰⁴⁴ értelmében ennek a hivatalnak fő funkciója az ipari tulajdonjogok védelme, tehát nem csak adminisztratív feladatok ellátására, hanem az engedély megadásával kapcsolatos kérdések elbírálására is jogosult volt, így valódi jogvédelmet biztosított.¹⁰⁴⁵ A PUE kimondta tehát, hogy azon országok uniót alkotnak, amelyek aláírták ezt a megállapodást, majd ezután felsorolta, mi képezheti az ipari tulajdon oltalmának tárgyát. Leszögezte, hogy az ipari tulajdont a legtágabban kell értelmezni. Az 1883–ban Párizsban elfogadott egyezmény a nemzetközi iparjogvédelmi kooperáció

¹⁰³⁷ PUE 1. cikk (3) bek.

¹⁰³⁸ PUE 1. cikk (4) bek.

¹⁰³⁹ PAPP 2016. 146. p

¹⁰⁴⁰ PAPP 2015. 48. p

¹⁰⁴¹ TATTAY 1994. 346. p

¹⁰⁴² Például az uniós elsőbbség közvetlenül alkalmazandó.

¹⁰⁴³ PUE 12. cikk.

¹⁰⁴⁴ A PUE 12. cikkének eredeti francia szövege: „Chacunce de HautesPartiescontracantess’engageétablir un service special de la propriétéindustrielle et un dépôtcentral pour la communication au public des brevetsd’invention, des dessinsoumodéllesindustriels et des marques de fabriqeu de commerce” fordulatot tartalmazza.

¹⁰⁴⁵ PAPP 2016. 147. p

alapdokumentuma. Ezt Magyarországon az 1970. évi 18. törvényrendelet hirdette ki.¹⁰⁴⁶

Ezt az egyezményt világszerte alkalmazzák. Harmincnégy osztályt¹⁰⁴⁷ hozott létre árukra, és nyolc osztályt a szolgáltatásokra vonatkozóan.¹⁰⁴⁸

¹⁰⁴⁶ 1967. évi 7. törvényerejű rendelet 1. §-a, 1. §A Népköztársaság Elnöki Tanácsa az alábbi egyezményeket e törvényerejű rendelettel kihirdeti: 1. Az ipari tulajdon oltalmára az 1883. évi március hó 20-án létesült, Brüsszelben az 1900. évi december hó 14-én, Washingtonban az 1911. évi június hó 2-án, Hágában az 1925. évi november hó 6-án, Londonban az 1934. évi június hó 2-án, Lisszabonban az 1958. évi október hó 31-én és Stockholmban az 1967. évi július hó 14-én felülvizsgált Párizsi Unió Egyezményt, 2. az áruk hamis vagy megtévesztő származási jelzésének megakadályozására az 1891. évi április hó 14-én kötött, Washingtonban az 1911. évi június hó 2-án, Hágában az 1925. évi november hó 6-án, Londonban az 1934. évi június hó 2-án, Lisszabonban az 1958. évi október hó 31-én felülvizsgált Madridi Megállapodás 1967. évi július hó 14-i stockholmi kiegészítő okmányát, 3. a gyári vagy kereskedelmi védjegyekkel ellátható alkotások és szolgáltatások nemzetközi osztályozására vonatkozó, 1957. évi június hó 15-én kötött és Stockholmban 1967. évi július hó 14-én felülvizsgált Nizzai Megállapodást,

4. a Szellemi Tulajdon Világszervezetének létesítésére Stockholmban 1967. július 14-én aláírt Egyezményt.”

¹⁰⁴⁷ **ÁRUK:** 1. OSZTÁLY: Ipari, tudományos, fényképezési, mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti vegyi alkotások; feldolgozatlan műgyanták, műanyagok; trágyák; vegyi tűzoltó szerek; fémek edzésére és hegesztésére szolgáló készítmények; élelmiszerek tartósítására szolgáló vegyi anyagok; cserzőanyagok; ipari rendeltetésű ragasztóanyagok. 2. OSZTÁLY: Festékek, kencék, lakkok; rozsdagátló és fakonzerváló szerek; festőanyagok; maróanyagok; nyers természetes gyanták; fémlapok és fémporok festők, dekorátorok, nyomdászok és képzőművészek részére. 3. OSZTÁLY: Fehérítőkészítmények és egyéb, mosásra szolgáló anyagok; tisztító-, fényesítő-, súroló-, és csiszolószerek; szappanok; illatszerek, illóolajok, kozmetikai cikkek, hajmosó szerek; fogkrémek. 4. OSZTÁLY: Ipari olajok és zsírok; kenőanyagok; porfelszívó, portalanító és porlekötő alkotások; tüzelőanyagok (beleértve a motorbenzineket) és világítóanyagok; viaszgyertyák, gyertyabelek. 5. OSZTÁLY: Gyógyszerészeti és állatgyógyászati készítmények; egészségügyi készítmények gyógyászati használatra; diétás anyagok gyógyászati használatra, bébiételek; tapaszok, kötszeranyagok; fogtömő anyagok és fogászati mintázóanyagok; fertőtlenítőszerke; kártékony állatok irtására szolgáló készítmények; gombaölő szerek (fungicidek), gyomirtó szerek (herbicidek). 6. OSZTÁLY: Nem nemesfémek és ezek ötvözetek; fém építőanyagok; hordozható fémszerkezetek; fémanyagok vasúti vágányokhoz; nem elektromos fémkábelek és fémvezetékek; lakatosipari alkotások, fém tömegcikk; fémcsövek és csővezetékek; páncélszerkezetek; egyéb fémalkotások, amelyek nem tartoznak más osztályokba; ércek. 7. OSZTÁLY: Gépek és szerszámok; motorok (a szárazföldi járműmotorok kivételével); tengelykapcsolók és erőátviteli elemek (a szárazföldi járművek céljára készültek kivételével); nem kézi működtetésű mezőgazdasági eszközök, keltetőgépek. 8. OSZTÁLY: Kéziszerszámok és kézzel működtetett eszközök; evőeszközök; vágó- és szűrőfegyverek; borotvák. 9. OSZTÁLY: Tudományos célra szolgáló, tengerészeti, földmérő, fényképezési, mozgóképi, optikai, súlymérő, egyéb mérő-, jelző-, ellenőrző (felügyeleti), életmentő és oktatóberendezések és felszerelések; elektromos energia vezetésére, kapcsolására, átalakítására, tárolására, szabályozására vagy ellenőrzésére szolgáló készülékek és berendezések; hangok vagy képek rögzítésére, továbbítására, másolására szolgáló készülékek; mágneses adathordozók; hanglemezek; automata elosztóberendezések és szerkezetek érmebedobással működő készülékekhez; regiszteres pénztárgépek; számológépek, adatfeldolgozó berendezések és számítógépek; tűzoltó készülékek. 10. OSZTÁLY: Sebészeti, orvosi, fogorvosi és állatgyógyászati készülékek és műszerek, művégtagok, műszemek és műfogak; ortopédiai cikkek; sebészeti varratanyagok. 11. OSZTÁLY: Világító-, fűtő-, gőzfejlesztő, főző-, hűtő-, szárító-, szellőztető-, vízszolgáltató és egészségügyi berendezések. 12. OSZTÁLY: Járművek; szárazföldi, légi vagy vízi közlekedési eszközök. 13. OSZTÁLY: Lőfegyverek; lőszerke és lövedékek; robbanóanyagok; tűzijátékszerek. 14. OSZTÁLY: Nemesfémek és ötvözetek, valamint az ilyen anyagokból készült, vagy ezekkel bevont alkotások, amelyek nem tartoznak más osztályokba; ékszerek, drágakövek; órák és más időmérő eszközök. 15. OSZTÁLY: Hangszerek. 16. OSZTÁLY: Papír, karton és ezen anyagokból készült alkotások, amelyek nem tartoznak más osztályokba; nyomdaipari alkotások; könyvkötészeti anyagok; fényképek; papíripari cikkek; papíripari vagy háztartási ragasztóanyagok; anyagok művészek részére; ecsetek; írógépek és irodai cikkek (bútorok kivételével); tanítási és oktatási anyagok (készülékek kivételével); csomagolásra szolgáló műanyagok (amelyek nem tartoznak más osztályokba); nyomdabetűk; klisék. 17. OSZTÁLY: Kaucsuk, guttapercha, gumi, azbeszt, csillám és ezek póttanyagai, továbbá az ezen anyagokból készült alkotások, amelyek nem tartoznak más osztályokba; sajtolt műanyag ipari célra; tömítő-, kitömő- és szigetelőanyagok; nem fémből készült rugalmas csövek. 18. OSZTÁLY: Bőr és bőrutánzatok, ezen anyagokból készült olyan alkotások, amelyek nem tartoznak más osztályokba; állatbőrök és irhák; utazótáskák és bőrdöngők; esernyők, napernyők és sétatálcák; ostorok, hámok, nyergek és lószerszámok. 19. OSZTÁLY: Nem fém építőanyagok; nem fémből készült merev építési csövek; aszfalt, szurok és bitumen; nem fémből készült

Hazánk akkori védjegyjoga általában megfelelt a Párizsi Uniós Egyezmény követelményeinek. A Párizsi Uniós Egyezmény 1. cikke írta le az ipari tulajdon oltalmának tárgyait, mégpedig a gyári vagy kereskedelmi védjegyet és a szolgáltatási védjegyet egyaránt annak minősítette.¹⁰⁴⁹ Az Egyezmény legjelentősebb alapelve az egyenlő elbánás elve¹⁰⁵⁰ (national treatment), amely alapján a külföldiekkel szemben a belföldiekre vonatkozó egyenlő elbírálás elvének kell érvényesülnie, amelynek értelmében azokat a külföldieket, akik a Párizsi Unió valamely államának joghatósága alá tartoznak, az ipari tulajdon oltalmára vonatkozóan az unió valamennyi államában megilletik azon előnyök, amelyeket a meghatározott jogszabályok a belföldieknek nyújtanak. A multilaterális rendelkezések az egyenlő elbánáson alapulnak, amely a legnagyobb kedvezmény alapelveként a használata folyamán jutott érvényre. A külföldiek a belföldiekkel egyenlő oltalomban részesülnek, és bármilyen jogsérelem bekövetkeztekor ugyanazon jogsegélyt élvezik, mint a belföldiek.¹⁰⁵¹ Tehát a nemzeti elbánás elve értelmében az iparjogvédelem és az azon belül elhelyezkedő védjegy jog területén az összes részes országnak egységesen ugyanolyan oltalmat kell biztosítania az unió hatálya alá tartozó külföldieknek, mint amelyet a belföldiek részére nyújt.¹⁰⁵² Az Egyezmény az egyes oltalmi formákra irányadó rendelkezések alapvető

hordozható szerkezetek; emlékművek nem fémből. 20. OSZTÁLY: Bútorok, tükrök, keretek; fából, parafából, nádból, gyékényből, fűzfavesszőből, szaruból, csontból, elefántcsontból, halcsontból, kagylóhéjból, ámbából, gyöngyházból, tajtékából, és mindezek pótanyagaiból, vagy műanyagokból készült alkotások, amelyek nem tartoznak más osztályokba. 21. OSZTÁLY: Eszközök, edények és tartályok háztartási és konyhai célokra; fésűk és szivacsok; kefék (az ecsetek kivételével); kefégyártáshoz használt anyagok; takarító eszközök; vasforgács; nyers vagy félig megmunkált üveg (kivéve az építéshez használt üveget); üveg-, porcelán- és fajanszárak, amelyek nem tartoznak más osztályokba. 22. OSZTÁLY: Kötelek, zsinegek, hálók, sátrak, ponyvák, vitorlavásznak, vitorlák, zsákok és táskák (amelyek nem tartoznak más osztályokba); párnázó és tömőanyagok (gumi és műanyagok kivételével); nyers textilrostok. 23. OSZTÁLY: Fonalak és cérnák textilipari felhasználásra. 24. OSZTÁLY: Textíliák és textilárak, amelyek nem tartoznak más osztályokba; ág- és asztalneműk. 25. OSZTÁLY: Ruházati cikkek, cipők, kalapárak. 26. OSZTÁLY: Csipkék és hímzések, szalagok és zsinórok; gombok, ruhakapsok és fűzőlyukak, gombostűk és tűk; művirágok. 27. OSZTÁLY: Szőnyegek, lábtörlők (szalmából), gyékények és nádfonatok, linóleum és más padlóburkolatok; nem textil falikárpitok. 28. OSZTÁLY: Játékok, játékszerek; testnevelési és sportcikkek, amelyek nem tartoznak más osztályokba; karácsonyfadíszek. 29. OSZTÁLY: Hús, hal-, baromfi- és vadhús; húskivonatok; tartósított, szárított és főzött gyümölcsök és zöldségek; zselék, lekvárok (dzsemek), kompótok; tojások, tej és tejalkotások; étkezési olajok és zsírok. 30. OSZTÁLY: Kávé, tea, kakaó, cukor, rizs, tápióka, szágó, kávépótló szerek; lisztek és más gabonakészítmények, kenyér, péksütemények és cukrászsütemények, fagylaltok; méz, melaszszirup; élesztő, sütőporok; só, mustár; ecet, fűszeres mártások; fűszerek; jég. 31. OSZTÁLY: Mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti alkotások és magok, amelyek nem tartoznak más osztályokba; élő állatok; friss gyümölcsök és zöldségek; vetőmagok, élő növények és virágok; tápanyagok állatok számára; maláta. 32. OSZTÁLY: Sörök; ásványvizek és szénsavas vizek és egyéb alkoholmentes italok; gyümölcsitalok és gyümölcslevek; szörpök és más készítmények italokhoz. 33. OSZTÁLY: Alkoholtartalmú italok (a sörök kivételével). 34. OSZTÁLY: Dohány; dohányzási cikkek; gyufák.

¹⁰⁴⁸ TATTAY 1994. 350. p

¹⁰⁴⁹ MARTONYI János: A világkereskedelem szabályozásának dilemmái. In: *Külgügyi Szemle*. 15. évf. 2. sz. 2016. 49. p

¹⁰⁵⁰ PUE. 1. cikk (2) bek.

¹⁰⁵¹ MARTONYI 2016. 49. p

¹⁰⁵² TATTAY 1994. 350. p

egységesítését teremtette meg és az uniós elsőbbség biztosításával lehetővé tette a korábbi hazai iparjogvédelmi bejelentéssel szerzett előny megőrzését a Párizsi Unió Egyezmény többi tagállamában is. Az egyezmény rendelkezett a védjegybejelentések uniós elsőbbségéről;¹⁰⁵³ szabályozta az egyes államokban bejelentett, lajstromozott védjegyek függetlenségét, továbbá a védjegyek függetlensége alóli kivételt: a *telle quelle*-elvet, amely szerint a származási országban megfelelően lajstromozott védjegyet az unió többi államában úgy, ahogy van, lajstromozásra kötelesek elfogadni.¹⁰⁵⁴ Ezt követően megállapította a felségjelzések védjegyként való lajstromozásának tilalmát is, valamint megkövetelte a tagállamoktól, hogy az áru jellege, amelyre a védjegyet alkalmazzák, ne gátolja a lajstromozást.¹⁰⁵⁵ E nemzetközi egyezmények közzététele illetve kihirdetése az Alkotmánybíróság gyakorlatában transzformációs folyamatnak minősült, amely során közreadták, jogszabályi szövegét megismerhetővé tették, nyilvánosságra hozták az egyezmény tartalmát.¹⁰⁵⁶

1. 2. Védjegyek Nemzetközi Lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodás

Csatlakoztunk a Védjegyek Nemzetközi Lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz (a továbbiakban: Madridi Megállapodás) is 1891. április 14-én. A védjegyek szempontjából kiemelendők minősülnek még további nagy jelentőséggel bíró megállapodások is, többek között ilyen a Madridi Megállapodás az Áruk Hamis és Megtévesztő Származási Jelzése Megakadályozásáról, amelynek Magyarország 1934 óta tagja. Ennek az egyezménynek a fő célja¹⁰⁵⁷ az egyes áruk valamint szolgáltatások származását illetően a fogyasztókat megtévesztő ábrák kizárása a védjegyoltalomból.¹⁰⁵⁸ Ezt a megállapodást valójában hét ország alkotta meg 1891. április 14-én francia nyelven, amely lehetővé tette ugyanazon védjegy oltalmát akár több országban is egyetlen bejelentés révén.¹⁰⁵⁹ E bejelentést pedig a Nemzetközi Irodán történő illetékbevezetéssel együtt lehetett megtenni, amely bejelentést az Iroda az alaki vizsgálat központi elvégzését követően továbbküld a tagállamokhoz.¹⁰⁶⁰

Hazánk Madridi Megállapodáshoz történő csatlakozását az 1908. évi LII. törvénycikk

¹⁰⁵³ PUE. 4. cikk (2) bek.

¹⁰⁵⁴ PUE. 2. cikk (1) bek.

¹⁰⁵⁵ PUE. 6. ter cikk (1) bek. a) pont

¹⁰⁵⁶ BLUTMAN László: Nemzetközi szerződések 'kihirdetése'. Fogalmi zavar a közjogban. In: *Iustum Aequum Salutare* IX. 2013. 4. 196. p

¹⁰⁵⁷ Fő célja ennek az Egyezménynek, egy olyan piac létrehozása, amely megfelelően működik, és a nemzeti piacokéhoz hasonló feltételeket kínál.

¹⁰⁵⁸ TATTAY 1994. 350. p

¹⁰⁵⁹ TATTAY 1994. 348. p

¹⁰⁶⁰ TATTAY 1994. 349. p

valósította meg, és iktatta törvénybe az egyezményt.¹⁰⁶¹ Ebben a megállapodásban is érvényesül az egyenlő elbánás elve. A nemzetközi védjegyoltalom legfeljebb 20 évig tarthat, és a nemzetközi védjegyek közzétételéről a *Les Marques Internationales*¹⁰⁶² című folyóiratban gondoskodnak.¹⁰⁶³

1. 3. Madridi Jegyzőkönyv

A Madridi Megállapodáshoz kapcsolódó tanácsi rendelet a következő rendelkezéseket tartalmazza a védjegyjoggal kapcsolatosan:

„(1) A Szerződés 308. cikkén alapuló 40/94/EK rendelet [4] (a továbbiakban: a közösségi védjegyről szóló rendelet) célja egy olyan piac létrehozása, amely megfelelően működik, és a nemzeti piacokéhoz hasonló feltételeket kínál. Annak érdekében, hogy ilyen piac jöjjön létre, és egyre inkább egységes piaccá váljon, az említett rendelet létrehozta a közösségi védjegyrendszert, amelynek révén a vállalkozások egyetlen eljárási rend keretében az Európai Közösség területének egészére kiterjedő hatályú, egységes oltalmat élvező közösségi védjegyet szerezhetnek.”¹⁰⁶⁴

„(2) A védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz kapcsolódó Jegyzőkönyv létrehozására összehívott diplomáciai értekezlet 1989. június 27–én, Madridban elfogadta a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz kapcsolódó Jegyzőkönyvet (a továbbiakban: a Madridi Jegyzőkönyv).”¹⁰⁶⁵

„(3) A Madridi Jegyzőkönyvet azért hozták létre, hogy a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló, 1891. április 14–ei—módosított—Madridi Megállapodás (a továbbiakban: a Madridi Megállapodás) [5] alapján működő nemzetközi védjegy lajstromozási rendszer néhány új jellemzővel egészüljön ki.”¹⁰⁶⁶

A közösségi védjegyrendszer bevezetését szabályozza az első bekezdés, azzal a nemes céllal, hogy megvalósuljon a tisztességes verseny a piacokon szereplő vállalkozások között.¹⁰⁶⁷

Ennek érdekében minden vállalkozás részére egységes jogi oltalmat biztosít az Európai Közösség területén. Ha egy piaci szereplő saját áruin történő hamis információ

¹⁰⁶¹ CSÉCSY 1994. 8. p

¹⁰⁶² *Les Marques Internationales: Pour obtenir des informations sur les marques provenant de différentes sources aux niveaux national et international, y compris les marques, les appellations d'origine et les emblèmes officiels.* Információk a különböző forrásokból származó megjelölésekről nemzeti és nemzetközi szinten, beleértve a védjegyeket, az eredetmegjelöléseket és a hivatalos emblémákat.

¹⁰⁶³ TATTAY 1994. 349. p

¹⁰⁶⁴ A Tanács 1992/2003/EK rendelete a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK rendeletnek az Európai Közösségnek a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz kapcsolódó, 1989. június 27–én, Madridban elfogadott Jegyzőkönyvhöz való csatlakozása hatálybalépéséhez szükséges módosításáról: (1) bek.

¹⁰⁶⁵ A Tanács 1992/2003/EK rendelete: (2) bek.

¹⁰⁶⁶ A Tanács 1992/2003/EK rendelete: (3) bek.

¹⁰⁶⁷ A Tanács 1992/2003/EK rendelete:(6) bek.: A közösségi védjegyrendszer és a Madridi Jegyzőkönyvvel létrehozott nemzetközi lajstromozási rendszer kiegészítik egymást. Ennél fogva annak érdekében, hogy a vállalkozások élvezhessék a közösségi védjegyek nyújtotta előnyöket a Madridi Jegyzőkönyv segítségével és viszont, lehetővé kell tenni a közösségi védjegybejelentőknek és a közösségi védjegyjogosultaknak, hogy nemzetközi oltalmat szerezhessenek védjegyeikre a Madridi Jegyzőkönyv alapján benyújtott nemzetközi bejelentés révén, ugyanakkor lehetővé kell tenni azt is, hogy a Madridi Jegyzőkönyv alapján — nemzetközi úton — lajstromozott védjegyek jogosultjai a közösségi védjegyrendszerben védjegyeikre oltalmat igényelhessenek.

szolgáltatásával vagy leutánczott védjegy feltüntetésével megtéveszti a fogyasztókat termékeinek valós vonásaival összefüggésben, annak jelentős hatása lehet a gazdasági versenyre.¹⁰⁶⁸

1. 4. Madridi Protokoll

Később igény merült fel a Szellemi Tulajdon Világszervezetének rendszerén belül a Madridi Megállapodás szisztémájának a megújítására, amelynek következtében létrehozták a Madridi Protokoll Egyezmény rendszerét.¹⁰⁶⁹ Ennek az egyezménynek a céljai között szerepelt a nemzetközi védjegyoltalom korszerűsítése, a Madridi Unió tagjainak az emelése valamint az angol–szász országok védjegy integrációba való csábítása, illetve az Európai Uniónak ebben az integrációban való minél szélesebb körű részvétele. Sok esetben a különböző vállalkozások magasabb profit elérése érdekében a fogyasztók kizsákmányolása céljából erőfölényét kihasználva magasabb árakat alkalmaztak ezért is szükség volt a korszerűsítésre.¹⁰⁷⁰ A számos újítás közül kiemelendő az ideiglenes oltalom 18 hónapra történő meghosszabbítása a korábbi 12 hónapról, az angol nyelv alkalmazásának a lehetősége a francia mellett és ezen felül újítás volt a nemzeti bejelentés elfogadása a nemzetközi lajstromozáshoz.¹⁰⁷¹

1. 5. Emberi Jogokról szóló Egyetemes Nyilatkozat

Az ENSZ által 1948–ban kiadott Emberi Jogokról szóló Egyetemes Nyilatkozat a szerzői jogot külön alapvető emberi jogként ismerte el, garantálva ezzel az alkotók védelmét és alkotásaik védelem alá helyezését:

„Mindenkinek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez, a művészetek élvezéséhez, valamint a tudomány haladásában és az abból származó jótéteményekben való részvételhez.”¹⁰⁷²

„Mindenkinek joga van minden általa alkotott tudományos, irodalmi és művészeti termékkel kapcsolatos erkölcsi és anyagi érdekeinek védelméhez.”¹⁰⁷³

Az alkotásra irányuló kizárólagos jog egyfajta szellemi tulajdonjogként értelmezhető, illetve ezen felül e kizárólagos jog tárgyai pedig a tulajdonjog közvetett tárgyának és egy különleges fajtájának¹⁰⁷⁴ tekinthetők, tehát szellemi tulajdonként is értelmezhetők.¹⁰⁷⁵ Így az Emberi Jogokról szóló Egyetemes Nyilatkozat az alkotói elme által kreált és a külvilágban különböző

¹⁰⁶⁸ BOYTHA 2007. 11. p

¹⁰⁶⁹ TATTAY 1994. 350. p

¹⁰⁷⁰ BOYTHA 2007. 11. p

¹⁰⁷¹ TATTAY 1994. 350. p

¹⁰⁷² Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata: 27. cikk (1) bek.

¹⁰⁷³ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata: 27. cikk (2) bek.

¹⁰⁷⁴ Vö. FÖLDI-HAMZA 2016.

¹⁰⁷⁵ LONTAI-FALUDI-GYERTYÁNFY-VÉKÁS 2011. 11. p

formákban megjelenő szellemi alkotásokat létrehozó személyek mind anyagi, mind erkölcsi érdekeit védelemben részesítette.

1. 6. Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Ugyancsak a szellemi alkotásokon fennálló szellemi tulajdont említette rendelkezései között az Európai Unió Alapjogi Chartája, amely deklarálta a tulajdonhoz való jogot, ezen belül a szellemi tulajdon védelmét:

„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogszerűen szerzett tulajdonát birtokolja, használja, azzal rendelkezzen, és azt örökül hagyja. Tulajdonától senkit sem lehet megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből, a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel, valamint az ezáltal elszenvedett veszteségekért kellő időben fizetett méltányos összegű kártalanítás mellett történik. A tulajdon használatát, az általános érdek által szükségessé tett mértékben, törvénnyel lehet szabályozni. A szellemi tulajdon védelmet élvez.”¹⁰⁷⁶

E Charta kizárólag korlátozott körben alkalmazható, amely korlátokat maga az Alapjogi Charta állapította meg 51. cikkének (1)¹⁰⁷⁷ bekezdésében.¹⁰⁷⁸ E cikk értelmében csupán azon tagállami intézkedések esetében alkalmazható, amelyek uniós jog végrehajtását végzik.¹⁰⁷⁹

A testi dolgokon fennálló tulajdonjog védelmét követően, az Európai Unió Alapjogi Chartája külön kiemelte, hogy a szellemi alkotásokon fennálló szellemi tulajdonjogot is védelemben kell részesíteni, mivel ez a formája a tulajdonjognak rendkívül speciális, hiszen gondolati jellegű, helyhez nem kötött, egyedileg beazonosítható; továbbá a szellemi tárgyakon fennálló jog esetében, a tulajdonjogra jellemző kizárólagosság is egyedülálló, mivel itt a tulajdonos és a tulajdona közötti kapcsolat személyes jellegű.¹⁰⁸⁰ És pont ez teszi rendkívül érdekfeszítővé ezt a jogterületet. A tulajdoni elmélet szerint a szellemi alkotásokat létrehozó személyt ugyanúgy tulajdonjogi védelem illeti meg, mint a testi tárgyak tulajdonosát és ezt a tulajdonjogi védelmet biztosítani is kell számára.¹⁰⁸¹

1. 7. Nizzai Megállapodás

¹⁰⁷⁶ Európai Unió Alapjogi Charta: 17. cikk: A tulajdonhoz való jog (1) és (2) bek.

¹⁰⁷⁷ Európai Unió Alapjogi Charta: 51. cikk: Alkalmazási kör (1) „E Charta rendelkezéseinek címzettjei – a szubszidiaritás elvének megfelelő figyelembevételével – az Unió intézményei, szervei és hivatalai, valamint a tagállamok annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre. Ennek megfelelően saját hatáskörükben és a Szerződésben az Unióra ruházott hatáskörök korlátaiban belül tiszteletben tartják az ebben a Chartában foglalt jogokat és betartják az abban foglalt elveket, valamint előmozdítják azok alkalmazását.”

¹⁰⁷⁸ BLUTMAN László: Az Alapjogi Charta és az uniós jog határai. In: *Ünnepi kötet Dr. Czucz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged. 2016. 103. p

¹⁰⁷⁹ BLUTMAN 2016. 103. p

¹⁰⁸⁰ LONTAI-FALUDI-GYERTYÁNFY-VÉKÁS 2011. 11. p

¹⁰⁸¹ TATTAY 2007. 25. p

1967-ben Magyarország csatlakozott a Nizzai Megállapodáshoz is, amely az Áruk és Szolgáltatások Védjegy Lajstromozás Céljából történő Nemzetközi Osztályozásáról szól¹⁰⁸² és amelyet az 1967. évi 7. törvény erejű rendelet hirdetett ki hazánkban:

- „(1) Az egyezmény hatálya alá tartozó országok az ipari tulajdon oltalmára uniót alkotnak.
(2) Az ipari tulajdon oltalmának tárgya a szabadalom, a használati minta, az ipari minta, a gyári vagy kereskedelmi védjegy, a szolgáltatási védjegy, a kereskedelmi név, a származási jelzés vagy eredet megjelölés, valamint a védekezés a tisztességtelen verseny ellen.
(3) Az ipari tulajdont a legtágabban kell érteni, és az nem csupán a szorosan vett iparra és kereskedelemre vonatkozik, hanem egyaránt kiterjed a mezőgazdaságra és a nyersanyagtermelésre, és minden előállított vagy természetes alkotásra, például borokra, magvakra, dohánylevelekre, gyümölcsökre, házi állatokra, ásványokra, ásványvizekre, sörökre, virágokra, lisztfajtákra is.”¹⁰⁸³

Védelemben részesítette az ipari tulajdon tárgyait, köztük a védjegyeket is, sőt az ipari tulajdon fogalmát kiterjesztő értelmezéssel a legtágabb értelemben már a kereskedelmi és ipari termékeken túl a mezőgazdasági cikkeket is ide sorolja, és ezek közül párat meg is említ példálózó felsorolással.

1973-ban kötötték meg a Védjegyek Ábrás Elemeinek Osztályozásának Létesítéséről szóló megállapodást, amelynek Magyarország nem részese, és csupán öt tagja van, viszont világszerte alkalmazzák, azon országokban is, amelyek nem tagjai.¹⁰⁸⁴

Emellett hatással van a védjegyjogra az Olimpia Jelkép Oltalmáról szóló Nairobi Egyezmény is, amelynek 32 tagja van, és amelyet 1981-ben kötöttek. Ez az egyezmény az olimpiai jelképeket helyezte védelem alá, amelyek használatát csak és kizárólag a Nemzetközi Olimpiai Bizottság engedélyezheti.¹⁰⁸⁵

1. 8. TRIPS Egyezmény

Jelentős befolyással volt a szellemi alkotások jogának modernizációjára a nemzetközi jogfejlődés is, különösképpen a TRIPS Egyezmény.¹⁰⁸⁶ Nemzetközi vonatkozásban a TRIPS egyezmény (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) egy olyan 1994-ben megkötött megegyezés, amely egyrészt a WTO (World Trade Organization) által adminisztrált nemzetközi megállapodás másrészt, amely annak részesei számára minimumszabályokat határozott meg¹⁰⁸⁷ és emellett a legátfogóbb egyezmény, amely

¹⁰⁸² TATTAY 1995. 11. p

¹⁰⁸³ 1967. évi 7. törvényerejű rendelet 1. cikk

¹⁰⁸⁴ TATTAY 1994. 350. p

¹⁰⁸⁵ TATTAY 1994. 351. p

¹⁰⁸⁶ A szellemi tulajdon kereskedelemmel összefüggő kérdéseit szabályozó egyezmény (továbbiakban: TRIPS Megállapodás)

¹⁰⁸⁷ Xuan LI–Carlos M. CORREA: *Intellectual Property Enforcement. International Perspectives*. Edward Elgar Publishing. 2009. 7. p

védelemben részesítette szinte az összes szellemi alkotást, és a védjegyekről is kifejezetten rendelkezett: „Any sign, or any combination of signs, capable of distinguishing the goods or services of one undertaking from those of other undertakings, shall be capable of constituting a trademark. Such signs, in particular words including personal names, letters, numerals, figurative elements and combinations of colours as well as any combination of such signs, shall be eligible for registration as trademarks. Where signs are not inherently capable of distinguishing the relevant goods or services, Members may make eligibility depend on distinctive nessacquired throughuse. Members may require, as a condition of registration, that signs be visually perceptible.”¹⁰⁸⁸

A TRIPS Egyezmény hagyott egy kis önálló mozgásteret is a részes államok számára a szellemi alkotások védelmét szolgáló saját nemzeti szabályozás, illetve a normatív keret létrehozását illetően. Csupán azt írta elő kötelező érvénnyel, hogy az egyes országok részesítsék védelemben a szellemi alkotásokat, a módszereket illetően viszont az adott országra bízta, hogy ezt milyen keretek között valósítja meg.¹⁰⁸⁹

Magyarországon 1995. január első napjával lépett hatályba, kihirdetésre pedig az 1998. évi IX. törvénnyel került. Ez az Egyezmény a szellemi alkotások gazdasági vonatkozása területén minimumkövetelményeket határozott meg és jelentős rendelkezéseket vezetett be a védjegybitorlások visszaszorítására, a viták békés rendezésére és a szellemi alkotásokkal összefüggő eljárások lefolytatására egyaránt.¹⁰⁹⁰ Emellett a hazai iparjogvédelem szabályozási tendenciája az volt legfőképp, hogy a magyar iparjogvédelmi szabályozás és az Európai Unió szabályozása közötti összhang létre jöjjön.¹⁰⁹¹

2. Európai uniós irányelvek

A legszélesebb körben elfogadott csoportosítás szerint az Európai Unió joganyagát elsődleges és másodlagos jogforrásokra kategorizálhatjuk. Ez utóbbi kategóriába sorolható az irányelv.¹⁰⁹² Az Európai Unióhoz történő csatlakozást az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi CII. törvény készítette elő a szellemi alkotások jogával kapcsolatosan.¹⁰⁹³ Minden szempontból rendkívüli módon meghatározó esemény volt

¹⁰⁸⁸ TRIPS Egyezmény Article 15. 1. bek.

¹⁰⁸⁹ LF–M. CORREA 2009. 8. p

¹⁰⁹⁰ LF–M. CORREA 2009. 7. p

¹⁰⁹¹ TATTAY 2009. 156. p

¹⁰⁹² CSÁSZÁR Mátyás: Az irányelvek közvetlen hatálya. In: *Acta Universitatis Szegediensis: Acta iuridica et politica*. József Attila Tudományegyetem Állam– és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága. Szeged. 1998. 3. p

¹⁰⁹³ TATTAY 2009. 162. p

Magyarország csatlakozása 2004. május elsejei hatállyal az Európai Unióhoz, amely, mint fontos történelmi esemény a 2004. évi XXX. törvény által került kihirdetésre.¹⁰⁹⁴

Emellett nagyon fontos meghatározott területen a bizonyos szellemi tulajdonjogokat feltehetően sértő áruk, termékek elleni vámhatósági intézkedésekről, és ilyen jogokat ténylegesen sértő áruk ellen hozandó intézkedésekről szóló 1383/2003. EK tanácsi rendelet. Kiemelendő a Bizottság 772/2004/EK rendeletének a technológia transzfer csoportmentesítéséről szóló rendelkezései is.¹⁰⁹⁵

A szellemi alkotások oltalma szempontjából különleges jelentőségű a 2004/48. EK irányelve, a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről, továbbá az 510/2006/EK rendelete a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredet megjelöléseinek oltalmáról, mivel ez jelentős változást hozott a földrajzi árujelzők szabályozásában. A 816/2006/EK rendelet a közegészségügyi problémákkal bajlódó államokba való exportra szánt gyógyszeripari termékek létrehozásával összefüggő szabadalmak kényszerengedélyét szabályozta, amely szintén jelentős hatással volt hazánkra is.¹⁰⁹⁶ Majd ezt követően 2004-ben az egyes törvényeknek az Európai Gazdasági Térségben való részvétellel összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2004. évi LXIX. törvények a szellemi tulajdonra vonatkozó, szükséges kiegészítéseket tartalmazó fejezete is elkészült.¹⁰⁹⁷ Az egyes törvényeknek az iparjogvédelmi és szerzői jogok érvényesítésével összefüggő módosításáról szóló 2005. évi CLXV. törvény szintén az Európai Unióhoz történő csatlakozás után készült el. Ez a törvény a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló 2004/48. EK irányelvet hozta összhangba a szellemi alkotásokra vonatkozó magyarországi előírásokkal.¹⁰⁹⁸

Hazánkban az Európai Unióhoz történő csatlakozásig szinte már teljes mértékben létrejött egy olyan jogi infrastruktúra, amely a szellemi alkotásokra irányadó szabályok rendezéséhez, a törvényi szintű előírásokhoz kapcsolódott, és ezek érvényesülését, speciális vonatkozásait, végrehajtását serkentették. Tehát a szellemi alkotásokkal összefüggő törvényi

¹⁰⁹⁴ A Belga Királyság, a Dán Királyság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Görög Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, Írország, az Olasz Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság, az Osztrák Köztársaság, a Portugál Köztársaság, a Finn Köztársaság, a Svéd Királyság, agy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága (az Európai Unió tagállamai) és a Cseh Köztársaság, az Észt-Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között, a Cseh Köztársaságnak, az Észt Köztársaságnak, a Ciprusi Köztársaságnak, a Lett Köztársaságnak, a Litván Köztársaságnak, a Magyar Köztársaságnak, a Máltai Köztársaságnak, a Lengyel Köztársaságnak, a Szlovén Köztársaságnak és a Szlovák Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló szerződés kihirdetéséről. Kihirdetve 2004. IV. 30-án. A 2004. évi XXX. tv. mellékleteit a Magyar Közlöny 2003. évi 60. számának II/1-5. köteteti tartalmazzák.

¹⁰⁹⁵ TATTAY Levente: *A szellemi alkotások jogának teljes körű újra szabályozása Magyarországon*. 2009. 161. p

¹⁰⁹⁶ TATTAY 2009. 162. p

¹⁰⁹⁷ Az MSzH 2005. évi jelentése értelmében.

¹⁰⁹⁸ TATTAY 2009. 162. p

szabályozás végrehajtására megalkották a szükséges kormányrendeleteket és igazságügyminiszteri rendeleteket, amelyek közül rendkívül fontos az egyes szellemi tulajdonjogokat sértő érvek elleni vámhatósági intézkedésekről szóló 371/2004. számú kormányrendelet, valamint a védjegyekről szóló bejelentések részletes alaki szabályairól szóló 16/2004. (IV.27.) IM rendelet.¹⁰⁹⁹ Az egyes tagállamok védjegyjogi szabályozásának harmonizálása szükségszerű a belső piac zavartalan működéséhez és az áruk és szolgáltatások szabad áramlásának biztosítása érdekében biztosítani kell a bármely tagállamban lajstromoztatott védjegyek azonos oltalmát az összes tagállam jogrendszerében.¹¹⁰⁰

2. 1. A közösségi védjegy

A védjegyekkel kapcsolatos közösségi jog legfontosabb jogforrása a vállalkozások védjegyeire vonatkozó tagállami szabályok közelítéséről szóló, 89/104/EGK irányelv¹¹⁰¹ valamint a közösségi védjegyről szóló, 40/94/EK rendelet.¹¹⁰²

Az uniós vagy közösségi védjegyet a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál (OHIM) volt lehetőség bejegyeztetni, amely az illeték lerovását követően teljes körű védelmet nyújtott az Európai Unió egész területén. Ha viszont bármely tagállamban kizáró ok merült fel a védjegy bejegyzése ellen, akkor azt nem lehetett bejegyeztetni az Európai Unióban, viszont tagállami bejelentéssé átformálható volt, azon tagállamokban, amelyekben a kizáró ok nem állt fenn.¹¹⁰³

A közösségi védjegy alkalmazására 1996 januárjától volt lehetőség hazánkban.¹¹⁰⁴ A közösségi védjegy hivatal székhelye Spanyolországban található, Alicante városában, amely a Belső Piac Harmonizációjának Hivatala nevet viselte hivatalosan hazánkban, illetve amelynek rendkívül nagy jelentősége volt a védjegyügyekben, hisz már a megnyitását követően számos bejelentés érkezett. Már 1996 januárjában több mint kétezer és márciusában viszont már tizenöt ezer lajstromozás iránti kérelmet nyújtottak be. Az uniós vagy közösségi védjegy nyitott struktúrája, regionális arculata és modernitása ellenére rendkívül jól illeszkedik a korábban is tárgyalt Párizsi Uniós Egyezmény (továbbiakban: PUE) rendszerébe, amit jól

¹⁰⁹⁹ TATTAY 2009. 164. p

¹¹⁰⁰ TATTAY Levente: *Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban*. Wolters Kluwer Kft. Budapest. 2016. 337. p

¹¹⁰¹ HL L 40, 1989. február 11. Magyarországon ennek az irányelnek megfelelő rendelkezéseket fektetett le a Védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. tv.

¹¹⁰² BENACCHIO 2003. 334. p

¹¹⁰³ <http://www.osztrakjog.at/markajog/vedjegy/#.WEaTSfThDGg> (2016–12–06)

¹¹⁰⁴ A közösségi védjegyről szóló 1993. december 20-án hozott 40/94. sz. tanácsi rendelet—amely az oltalom biztosításának anyagi jogi és eljárási feltételeit meghatározta—1994. március 15-én lépett hatályba, azonban a rendszer további feltételek biztosításával 1996 januárjától funkcionál.

szemléltet az is, hogy a PUE és az 1989-ben megkötött Madridi Protokoll szisztémája között állandó információ csere és folyamatos kapcsolattartás valósult meg.¹¹⁰⁵

Az Európai Közösség védjegystruktúrája a tagok nemzeti szabályozása felett álló egységes anyagi és eljárási jogi rendelkezések alapján funkcionáló központi rendszer.¹¹⁰⁶ E struktúra egyrészt a tagállami jogrendszerekre, másrészt az Európai Közösségek központi szabályaira épült, és amelynek tételes jogi szabályait, a közösségi védjegy jog alapvető reguláit a Közösségi védjegyről szóló 40/94. számú rendelet (továbbiakban: védjegyrendelet) állapította meg.¹¹⁰⁷ A közösségi védjegy jogintézménye, mint új védjegykonstrukció kiegészítőleg idomul a tagállamok belső jogszabályaihoz.¹¹⁰⁸

E rendelet és a Közösség egyes országainak védjegy törvénye mellett a közösségi védjegy jog alapvető forrásának minősült a Belső Piac Harmonizációjának Hivatalának eljárására (Implementing Regulation¹¹⁰⁹), a fizetendő illetékekre (Regulation on Fees¹¹¹⁰), illetve a jogorvoslatra vonatkozó (Rules of Procedure of Boards of Appeal¹¹¹¹), bizottság által megalkotott rendeletek is, továbbá ide sorolható a Közösség egyes országai védjegy jogának harmonizációját elrendelő 40/89. számú direktíva (továbbiakban: védjegy direktíva). A közösségi védjegy ez által az európai integráció központi védjegyévé vált, kötelezően alkalmazandóak az ezzel kapcsolatos rendelkezések az összes közösségi államban, amely értelmében a védjegy jogosult részére a Közösség valamennyi országában biztosítani kellett az őt megillető védjegyoltalmat és ha az adott védjegy bármely tagállam vonatkozásában megszűnt az ahhoz tapadó védjegy jogosultság megszűnt a többi részes országban egyaránt.¹¹¹² E védjegyfajta fő jellemzői az egységesség, az önállóság, koegzisztencia és a hozzáférhetőség.¹¹¹³ Tehát a lajstromozás, átruházás, alkalmazás, használat, törlés, megszűnés, átörökítés kizárólag a Közösség teljes területére vonatkozhat egyöntetűen, míg az autonómia értelmében a közösségi védjegyre vonatkozó iránymutatásokat az Európai Unió jogforrásai írták és írhatták elő, végül a koegzisztencia szerint a közösségi és a nemzeti védjegy együttélése egymás mellett zavartalanul megvalósul.¹¹¹⁴

¹¹⁰⁵ GONDA Imre: Közösségi és tagállami védjegy jog az Európai Unióban. In: *Iparjogvédelmi Szemle* 2004/2. 1. p.

¹¹⁰⁶ Vö. Coralie SMETS–GARY–Katharina von WOELLWARTH: Pros and Cons of a Community Trademark. In: *Franchise Law Journal Vol. 20*. American Bar Association, 2000. 17–21. p.

¹¹⁰⁷ A közösségi védjegyről szóló, 1993. december 20-i 40/94/EK tanácsi rendelet

¹¹⁰⁸ BENACCHIO 2003. 336. p.

¹¹⁰⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32014R0808>

¹¹¹⁰ <https://www.easa.europa.eu/document-library/regulations/commission-regulation-eu-no-3192014>

¹¹¹¹ <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/epc/2016/e/rpba.html>

¹¹¹² GONDA 2004. 1. p.

¹¹¹³ BENACCHIO 2003. 336. p.

¹¹¹⁴ GONDA 2004. 1. p.

2004 májusában számos ország, többek között hazánk, Ciprus, Cseh Köztársaság, Észtország, Lettország, Litvánia, Málta, Szlovénia, és Szlovákia is csatlakozott az Európai Unióhoz, amelynek köszönhetően nőtt a tagállamok és az Unió hivatalos nyelveinek száma egyaránt, és persze a közösségi védjegyekre vonatkozó szabályok is alkalmazandóak lettek ezen országokban.¹¹¹⁵

Az Európai Unió által képviselt nemzetek felettségnek azonban számos különös vonása is van, például ide sorolható, hogy ha egy megjelölést nem fogadnak el közösségi védjegynek, akkor az elutasított bejelentés tárgyát képező megjelölés nemzeti védjegyként használható tovább, vagy ugyanilyen speciális vonás, hogy a védjegybitorlási eljárásokat nemzeti bíróságok előtt folytatták le. E közösségi védjegyrendszerrel párhuzamosan számos védjegyrendszer funkcionált a Közösségen belül, példának okáért a Madridi Megállapodás védjegy szabályozása, a Madridi Protokoll struktúrája is, tehát a szoros kapcsolat áll fenn a közösségi és a különböző nemzeti védjegyrendszerek között. Ezt alá támasztja az is, hogy a Madridi Protokoll rendszere megengedi a nemzetközi integrációs szervezeteknek, hogy csatlakozzanak a Madridi Megállapodáshoz is, és ennek két feltétele van, egyfelől, minden tag részese kell, hogy legyen a Párizsi Unió Egyezménynek, másfelől kell rendelkeznie védjegyhatósággal is az érintettnek. A Közösség és a részes államai csatlakoztak a Madridi Protokoll rendszeréhez, így a csatlakozott közösségi államok illetve a Madridi Megállapodásban részes államok védjegyjogosultjai két nemzetközi struktúrában is kérhettek védjegyoltalmat az általuk védjegyként alkalmazni kívánt megjelölések tekintetében, és a közösségi védjegyek bejelentői szerezhettek internacionális védjegyoltalmat a Madridi Protokoll értelmében.¹¹¹⁶ A Madridi Megállapodás és Protokoll struktúrája elfogadta a közösségi védjegyet és ezzel együtt a közösségi rendszer is elismerte a nemzetközi védjegyek rendszerét, amelyet jól szemléltet az a tény is, hogy a nemzetközi bejelentés alapulhatott lajstromozott közösségi védjegyben és a nemzetközi védjegyre utalással közösségi jogvédelmet lehetett kérni.¹¹¹⁷

Az így már a XX. század végén kialakult koncepció értelmében a közösségi védjegy rendszer, annak ellenére, hogy az egy nemzetek felett álló rendszer, mégis érintetlenül hagyta a nemzeti védjegyjogi rendelkezéseket és ez szerepel a Közösség Bizottsága által 1984 augusztusában előterjesztett közösségi védjegyrendelet tervezetében is, vagyis, hogy a

¹¹¹⁵ TATTAY Levente: Az EU legfejlettebb iparvédelmi integrációja: a közösségi védjegy. In: *Külgazdaság*. 2005. 65. p

¹¹¹⁶ TATTAY 2005. 65. p

¹¹¹⁷ Vö. Tobias COHEN JEHOAM–Constant VAN NISPEN–Tony HUYDECOPER: *European Trademark Law. Community Trademark Law and Harmonized National Trademark Law*. Kluwer Law International. Zuidpooslingel. 2010.

közösségi védjegyhez fűződő védjegyjog nem fogja helyettesíteni a tagállami védjegyjogot.¹¹¹⁸

A közösségi védjegyrendszert már a XX. század elejétől kezdték megalkotni, amely folyamatnak kardinális lépcsőfoka volt a Közösségi Védjegyirányelv¹¹¹⁹ kiadása, amelyben foglaltak szerint a részes országok kötelesek gondoskodni nemzeti védjegyjogi rendelkezéseinek közelítéséről, a védjegyekkel összefüggő tagállami jogszabályi rendelkezések egységesítéséről. Majd a Közösségi Védjegyrendelet¹¹²⁰ 1993-ban történő megjelentetésével létrejött a szupranacionális közösségi védjegyrendszer.¹¹²¹

2. 2. Az európai uniós védjegy

Az Európai Unió versenyjoga felosztható a tisztességtelen verseny elleni jogszabályokra valamint a versenykorlátozásokra. Az előbbi rendelkezések tovább csoportosíthatóak a gazdasági árucere-forgalomban résztvevő vállalkozások egymás közötti valamint a vállalkozás és a fogyasztók közötti jogviszonyokat rendező szabályokra.¹¹²² Azonban az Európai Unió versenyszabályai nem határoztak meg előírásokat a nemzeti árszabályozással összefüggésben.¹¹²³ Lényeges, hogy közös struktúrák mentén valósuljon meg az Európai Uniót alkotó államok együttműködése mind a védjegyjog mind egyéb jogterületen.¹¹²⁴

A közösségi védjegyreform célkitűzéseinek egyike az üzleti innováció feltételeinek javítása, és a védjegyoltalom nagyobb hatékonyságának az elősegítése az egyre inkább szaporodó hamis áruk visszaszorítása érdekében.¹¹²⁵ Az innováció fogalmának meghatározására 1930-ban tettek kísérletet, az előállítási komponensek új kombinációjaként definiálták. A tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. innovációs törvény az alábbi törvényi definíciót adta meg:

”a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének javítása, a kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése érdekében végzett tudományos, műszaki, szervezési, gazdálkodási, kereskedelmi műveletek összessége, amelyek eredményeként új vagy lényegesen módosított alkotás, eljárás, szolgáltatás jön létre, új vagy lényegesen módosított

¹¹¹⁸ TATTAY 2005. 67. p

¹¹¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/95/EK irányelve (2008. október 22.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről.

¹¹²⁰ 40/94/Ek tanácsi rendelet, Közösségi Védjegyrendelet.

¹¹²¹ TATTAY 2016. 78. p

¹¹²² KERTÉSZNÉ VÁRADI Szilvia: Fogyasztóvédelem. In: *Bevezetés az Unió versenyjogába*. JATEPress Kiadó. 2014. 107. p

¹¹²³ NAGY Csongor István: A tagállami árszabályozás keretei az európai unió jogában, különös tekintettel a liberalizált piacokra. In: *Verseny és Szabályozás*. MTA KRTK Közgazdaság-Tudományi Intézet. Budapest. 2014. 121. p

¹¹²⁴ SOÓS Edit–FEJES Zsuzsanna: A határon átnyúló együttműködések intézményesülése Magyarországon. In: *Európai Tükör*. Pharma Press Kft. 2007. 100. p

¹¹²⁵ TATTAY 2016. 53. p

eljárás, technológia alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor, ideértve azokat a változásokat, amelyek csak adott ágazatban vagy adott szervezetnél minősülnek újdonságnak.¹¹²⁶

Az innováció definíciója magában foglalja az áru forgalmazásával összefüggő marketing és pénzügyi tevékenységet egyaránt.¹¹²⁷ Így ide értendő az ennek során történő védjegyhasználat is. Ezen felül további innováció fogalmak is ismeretesek, azonban számunkra az innováció szellemi alkotásokhoz kapcsolódó meghatározása releváns, amelyet Tattay Levente a következőképp ismertet: mindazon tudományos, műszaki, kereskedelmi és pénzügyi tevékenységek együttes megvalósítása a szellemi alkotások területén, ami új alkotások létrehozásához és forgalmazásához, új gyártási procedúrák vagy alkatrészek hasznosításához, vagy meghatározott társadalmi szolgáltatás új rendszerű alkalmazásához valamint forgalmazásához szükséges.¹¹²⁸ Ez pedig feltételezi a védjegyek, szabadalmak, szerzői jogi és egyéb jogilag védett alkotások kifejlesztését, bejelentését, jogi védelmét és alkalmazását. Rengeteg olyan áru fordul elő az egyes szakterületeken, amelyeket kizárólag védjeggyel lehet az árucseré-forgalomba hozni. Ilyen szakterületnek minősül a gyógyszeripar, a vegyszeripar, az autóipar, ezek az iparágak csak megkülönböztetést garantáló védjeggyel ellátva hozhatóak a kereskedelmi forgalomba.¹¹²⁹ A védjegyekkel összefüggésben is érvényesülnie kell a szellemi tulajdonnal összefüggő közösségi végrehajtási rendelkezéseknek.

Az Európai Parlament illetve a Tanács 2004/48/EK irányelve a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről vonatkozik a védjegyekre és egyéb szellemi alkotásokra egyaránt. Az uniós védjegyjogi szabályozás területén második generációs szabályozásról van szó az Európai Parlament és a Tanács 2008/95 EK irányelve tekintetében. Majd már harmadik generációs szabályozásnak minősül a 2015/2436/EU irányelv, amely az előbbi 2008/95 EK irányelv utódja. Ebben az irányelvben a védjegyekkel összefüggő nemzeti rendelkezések közelítésének tagállami kötelezettségéről van szó.¹¹³⁰ A modern szabályok az európai és a tagállami védjegyek duális, egymást kiegészítő egymás mellett működő szisztémájának megőrzésével párhuzamosan továbbfejlesztik és harmonizálják a nemzeti illetve az uniós védjeggyel összefüggő eljárásokkal kapcsolatos rendelkezéseket.¹¹³¹ Az új rendeletet az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2015. december 24-én tették közzé.

¹¹²⁶ 2014. évi LXXVI. innovációs tv. 3. § 6. pont: innováció.

¹¹²⁷ TATTAY 2016. 54. p

¹¹²⁸ TATTAY 2016. 55. p

¹¹²⁹ TATTAY 2016. 61. p

¹¹³⁰ TATTAY 2016. 97. p

¹¹³¹ TATTAY 2016. 53. p

3. Hatályos hazai jogunk

A piacgazdaság valamint a számtalan hazai és külföldi gazdasági társaság létrejötte, a hatalmas multik, világcégek jelenléte, és az egyes privatizációs folyamatok beindulása jelentős mértékben növelte hazánkban is a védjegyek szerepét, és a védjegybejelentések számát.¹¹³² Ezek az immateriális javak, például a védjegyek, a márkák, a struktúra, a különböző képességek és az ismeretek a mai árucseré–forgalomban egyre nagyobb gazdasági értéket képviselnek.¹¹³³

A rendszerváltást követő gazdasági és társadalmi változások következtében véget ért az állami tulajdon dominanciája hazánkban és a nemzeti bevétel rendkívül jelentős hányada már a magán szférában keletkezik.¹¹³⁴ A lendületes műszaki–tudományos fejlődés megkövetelte az iparjogvédelem modernizációját, az új alkotások különös védelmét.¹¹³⁵ A piacgazdaság fejlődése, a rengeteg gazdasági társaság és a sok multinacionális cég megalakulása következtében jelentősen megnőtt az igény a gazdasági piacon kizárólagos jogosultságot nyújtó, hivatalosan lajstromoztatott, oltalom alatt álló védjegyek alkalmazása iránt.¹¹³⁶

A védjegyeknek rendkívül jelentős gazdasági szerepe van, mivel lehetővé teszik az egyes áruk, valamint szolgáltatások megkülönböztetését, elkülönítését más vagy mások áruitól, illetve szolgáltatásaitól, ezen felül a védjegynek e megkülönböztető jellegének köszönhetően tudnak a fogyasztók, illetve a piaci szereplők, versenytársak megfelelően tájékozódni, továbbá a védjegy hozza létre a köteléket az áru és az azt kibocsájtó vállalat vagy gyártó között.¹¹³⁷ Ezek a szimbolikus megjelölések, jelképek befolyással bírnak a fogyasztókra.¹¹³⁸

Emellett jelentős mértékben megkönnyítik az áruk piaci elhelyezését, biztosítják a piacok kontrollját, eszközei a piac– illetve közvélemény kutatásnak is, ráadásul bizonyos vállalatok önálló árpolitikát alakítanak ki a védjegyek felhasználásával.¹¹³⁹

Mind a magyar, mind a külföldi szervezetek rájöttek, hogy saját arculatuk kialakításához, jó hírnevük megszerzéséhez, marketing– és reklámtevékenységük

¹¹³² TATTAY 1995.15. p

¹¹³³ Guodong (Gordon) GAO–Lorin M. HITT: Information Technology and Trademarks: Implications for Product Variety. In: *Management Science*. Vol. 58. No. 6. INFORMS. 2012. 1211. p

¹¹³⁴ TATTAY 2009. 150. p

¹¹³⁵ TATTAY 2009.151. p

¹¹³⁶ TATTAY Levente: *Iparjogvédelmi kézikönyv*. Budapest. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Az Országos Találmányi Hivatal kiadványa. 1994. III. fejezet. 328. p

¹¹³⁷ BACHER 2014. 193. p

¹¹³⁸ TATTAY 1995. 15. p

¹¹³⁹ VIDA 1962. 19. p

folytatásához érdemes védjegyeket használni.¹¹⁴⁰ Hiszen egy adott cég goodwill-jének az értékelésénél megint csak a védjegyek vagyoni értéke és arculatformáló jellege kerül reflektorfénybe. Mindezt rendkívül jól szemlélteti a hazai védjegybejelentések iránti kérelmek számának a rohamos növekedése, ugyanis az elmúlt ötven év fokozatos növekedést mutat, egyre több bejelentésre kerül sor.¹¹⁴¹

A védjegyek mindig is rendkívüli módon összefüggttek a reklámmal, a tömörített információszolgáltatással. Ha pedig megvizsgáljuk a reklám szó jelentését, megállapítható, hogy a latin *clamare* (=kiáltani) szóból eredeztethető, hiszen a reklám lényege, hogy addig kiáltani egy meghatározott szót, amíg az az emberek emlékezetében is rögzül.¹¹⁴² Ezt a jelentéstartalmat pedig a védjegy teljes mértékben kimeríti.

Ha minden csomagoláson, borítón, levélpapíron, hirdetésen, plakáton, vagy bármilyen egyéb hirdetőfelületen fel van tüntetve a védjegy, akkor egy bizonyos idő elteltét követően megragad az emberek emlékezetében.

A védjegy az árujelzők leglényegesebb fajtája, amely a szellemi alkotások jogán belül, azon belül is az iparjogvédelem illetve azon is szűkítve a védjegyjog körében helyezhető el. A védjegy azt a célt szolgálja, hogy árukat, valamint szolgáltatásokat különböztessen meg egymástól, illetve azonosítsa, valamint hogy a fogyasztót ellássa a megfelelő tájékozódáshoz szükséges információkkal, tájékoztatással.

Nagymértékű formagazdagsággal rendelkező (betű, kép, színösszetétel stb.) számtalan módon (reklám, kitűző, hirdetés, brosúra, katalógus) alkalmazható megjelölések a védjegyek. Rendkívül fontos fogalmi eleme a védjegynek a megkülönböztető-képessége, mivel ezen tulajdonságának köszönhetően alkalmas arra, hogy funkcióit és meghatározott szerepét betöltse. A piacgazdaságban is rendkívül jelentős szerepe van, amelynek köszönhetően az iparjogvédelem egyik legjelentősebb jogintézménye.

3. 1. Alaptörvény

Rátérve hazánk alkotmányjogi szabályozására, az Alaptörvény B. cikkének (1) bekezdése értelmében Magyarország független, demokratikus jogállam.¹¹⁴³ Az Alkotmánybíróság értelmezésében a jogállamiság legfontosabb eleme a jobbiztonság, amely egyben a szerzett

¹¹⁴⁰ HARMATHY Attila: The Hungarian Law of Credit Security in Property. In: *European Business Law Review*. 1998. 394. p

¹¹⁴¹ TATTAY 1995. 15. p

¹¹⁴² KAJDNÉ-KARDOS 1998. 44. p

¹¹⁴³ Alaptörvény (továbbiakban: Alaptv.): B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.

jogok védelmét is magában foglalja.¹¹⁴⁴ Magyarország Alaptörvénye a nemzeti hitvallásban kifejezetten rendelkezik a szellemi alkotásokról.¹¹⁴⁵ Deklarálja a szellemi alkotások védelmét, amelybe a védjegy is beleértendő, ezen felül meghatározza, alapelvként, hogy minden személynek alapvető joga van a tulajdonhoz.¹¹⁴⁶ Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében a tulajdonhoz való jog az egyedüli olyan alapvető jog, amely korlátozást tűr a közérdekre hivatkozva.¹¹⁴⁷ A szellemi tulajdon pedig a tulajdonnak egy speciális formája, így ezek az alapvető szabályok irányadóak e gondolati jellegű tulajdonra is.

3. 2. Polgári Törvénykönyv

A szellemi alkotások jogának viszonylagos önállósága abból ered, hogy e jogterületen létrejövő jogviszonyok jellegzetes, specifikus tárggyal bírnak, illetve sajátos jogviszonyai külön törvényekben kerülnek szabályozásra, vagyis tételes jogi alapokkal rendelkeznek.¹¹⁴⁸

Bizonyos szellemi alkotásokra vonatkozó szabályok már alkalmazásra kerültek Magyarországon az 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Ptk.) hatálybalépése előtt is, azonban „A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok” címmel ellátott fejezet az 1978-ban hatályba lépett Novella nyomán épült be a törvénybe. A szellemi alkotásokkal, azon belül is a védjeggyel összefüggő védjegyjogi jogviszonyokat főleg az alkotás centrikus szemlélet jellemzi.¹¹⁴⁹ Hatályos jogunk manapság azonban az alkotásvédelmi szemlélet mellett foglal állást. A polgári jog kétféle értelemben is védi szabályai által a személyeket és azok szellemi alkotásait. Egyrészt a személyiségi jogok kialakításával, amelyek a konkrét személyhez kapcsolódnak, másrészt különböző jogintézményei segítségével védelemben részesíti, oltalmazza az alkotó tevékenység produktumait és az innovációt, modernizációt elősegítő személyek érdekeit is.¹¹⁵⁰

A szellemi alkotásokra vonatkozó szabályoknak a régi Ptk. személyek részében való elhelyezése azt a szemléletet követte, amely szerint a szellemi alkotások a személyiség kifejeződései, ebből kifolyólag az alkotóknak személyiségi jogi típusú védelmet kell biztosítani. Ez az oltalom azonban az ember személyiségének alkotó munkáját, továbbá ezen

¹¹⁴⁴ KESERŰ Barna Arnold–SZALAI Péter: *Árújegyzék és jogbiztonság, avagy a védjegyek osztályozásának dilemmái*. 2014. 268. p

¹¹⁴⁵ Alaptv.: „Büszkék vagyunk a magyar emberek nagyszerű szellemi alkotásaira.”

¹¹⁴⁶ Alaptv. XIII. cikk.

(1) Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.
(2) Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.

¹¹⁴⁷ PACZOLAY Péter: Különvélemények a tulajdonhoz való jog alkotmányos korlátairól. *Alkotmánybírósági Közöny*. 2006. 571. p

¹¹⁴⁸ LONTAI–FALUDI–GYERTYÁNFY–VÉKÁS 2011. 9. p

¹¹⁴⁹ GRAD–GYENGE 2013. 1. p

¹¹⁵⁰ LONTAI–FALUDI–GYERTYÁNFY–VÉKÁS 2011. 9. p

alkotó tevékenység eredményét részesítette a megfelelő védelemben, azáltal, hogy törvényben meghatározott kizárólagos jogokkal ruházta fel a jogosultat.¹¹⁵¹

A 2013. évi V. törvény, az új Ptk. úgy rendelkezik, hogy a Polgári Törvénykönyv szabályai csak kiegészítő jelleggel kerülnek alkalmazásra. A Ptk. utal arra, hogy: „E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvények nem szabályoznak.”¹¹⁵²

Változás továbbá, hogy „A szellemi alkotások” kifejezést „A szerzői jog és iparjogvédelem” címszó váltotta fel. Ezzel kapcsolatban Boytha György álláspontja az volt, hogy kerüljön bevezetésre egy átfogó fogalom: a szellemi alkotás fogalma, szemben Bacher Vilmossal, aki Szladits Károlyra hivatkozva az eszmei tulajdon fogalmának bevezetését szorgalmazta. „A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll.”¹¹⁵³

Személy szerint Bacher Vilmossal vagyok egy véleményen, hisz az eszmei tulajdonjogviszony egy olyan abszolút szerkezetű jogviszony, amely a jogosult által létrehozott legkülönbözőbb alkotásokon állhat fenn, a tulajdonhoz hasonlóan, gyakorlatilag a tulajdonnak egy speciális gondolati jellegű formája. És szerintem ezt a jelleget jobban tükrözi az eszmei tulajdon. Azonban valójában a szellemi alkotás átfogó fogalmának bevezetése is jó irányúnak tűnik. És e kettő meghatározás szorosán összekapcsolódik, hisz a szellemi alkotásokon áll fenn azok megalkotójának eszmei tulajdona.

Az 1959. évi IV. törvény védelme alá vonta a szellemi alkotásokat egy általános rendelkezésével, az úgynevezett hézagmentes oltalom elvével. A hézagmentes oltalom elvének lényege abban állt, hogy kizárólag akkor nyújt védelmet, ha azt valamilyen speciális, önálló jogszabály nem biztosította. Ezen felül pedig az egyes szellemi alkotásokra vonatkozóan, többek között a védjegyekre vonatkozóan is a védelem egyedi kérdéseit speciális törvények szabályozzák, amelynek fő indoka, hogy a szellemi alkotásokkal kapcsolatos személyi jogok eltérnek a személyhez fűződő jogok általános meghatározásától, így ezek szabályozására külön jogszabályok szükségesek. Lényeges eltérés, hogy a személyiségi jogok feltétlenek, hiszen nincs szükség semmilyen jogi aktus lebonyolítására ahhoz, hogy létrejöjjenek, azonban a szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogosultságok csak törvény által előírt eljárás lefolytatását követően jönnek létre. Viszont a szellemi alkotás fogalmát már nem definiálta a régi Ptk. A hatályos 2013. évi V. törvény azonban már szakított

¹¹⁵¹ GRAD–GYENGE 2013. 1. p

¹¹⁵² 2013. évi V. tv. XIII. Cím

Szerzői jog és iparjogvédelem

2:55. § [Kiegészítő alkalmazás]

¹¹⁵³ 1959. évi IV. tv. 86. § (1) bek.

a hézagmentes oltalom elvével, ami tükrözi a szakirodalom azon álláspontját, amely szerint ez a kiegészítő típusú oltalom (ami a nevesítetlen szellemi alkotásokat is védelemben részesítette), csökkenti a nevesített oltalmakat.

Az alkotók buzdítása, jobb színvonalú munkáinak kiadása, teljesítményük fokozása érdekében a Ptk. közkinccsé teszi a nevesített oltalomban nem részesülő, vagy védett ismeretnek (üzleti titoknak) nem minősülő szellemi produktumokat, így csupán azon szellemi alkotások kaphatják meg a jövőben a védelmet, amelyek részére a törvény kifejezetten biztosítja a védelmet.¹¹⁵⁴

Az Európai Unió szabályozási mechanizmusa ugyancsak elvárja a jogbiztonságot, ami legfőképpen akkor merül fel, amikor a jogharmonizációs célokkal szemben álló eredményre vezető tagállami gyakorlatok jönnek létre, aminek eredményeként ugyanazon jogok esetében tagállamonként eltérő jogvédelmi megoldások alakulnak ki. Így tehát jogbiztonság veszélyeztetéséről beszélünk, amikor a védjegyek lajstromozására irányuló eljárásban az oltalmazott áruk, vagyis az árujegyzék értelmezésével összefüggésben különböző szemléletek jutnak érvényre az egyes tagállami védjegyjogok, valamint a közösségi védjegyjog esetében. Ezek az eltérések pedig a védjegyoltalom terjedelmét illetően bizonytalanságokat és különbségeket eredményeznek, ami sérti az áruk és szolgáltatások szabad áramlásának szabadságát, valamint a versenytorzító hatások kiiktatásának uniós alapelvét is.¹¹⁵⁵

A védjegyjog Magyarországon a polgári jogon belüli jogterületnek számít mind a magyar civilisztikai tudomány állásfoglalása, mind az áruviszony-elmélet és a struktúra-elmélet értelmében.¹¹⁵⁶ Az áruviszony elmélet alapján az áruviszony fennállásához három feltétel megléte szükséges. Egyik, hogy az összes áruviszonyban az egymáshoz az árucseré révén kötődő felek bizonyos elkülönültsége fejeződjék ki. A második feltétel, hogy megtörténjen az áruk kölcsönös vagy az áru és a vételár kicserélése, hisz ez fejezi ki a felek egymásközi kapcsolatát. Az utolsó feltétel, hogy a csereviszony és a reálaktus társadalmilag meghatározott érték szerint menjen végbe. Világhy Miklós azt a következtetést vonta le a szocialista társadalmi közegből, hogy a polgári jog minden mozzanata, az összes jogintézménye végső soron az áruviszonyból, mint materiális alapból, származtatható.¹¹⁵⁷

Az Eörsi Gyula által képviselt struktúra elmélet értelmében három struktúrát különít el: az osztársadalmi struktúrát, a kollektíva-viszonyokat illetve a relatíve autonóm társadalmi

¹¹⁵⁴ GRAD–GYENGE 2013. 1. p

¹¹⁵⁵ KESERŰ–SZALAI 2014. 268. p

¹¹⁵⁶ Vö. BECHER Vilmos: A szellemi tulajdon jogi védelme és a Ptk. In: *PJK.* 2000/3. 23–32. p

¹¹⁵⁷ VILÁGHY 1975. 7. p

viszonyokat.¹¹⁵⁸ Az új Ptk., a 2013. évi V. törvény az autonóm jogalanyok mellérendelt viszonyai lehető legátfogóbb szabályozása mentén rendezte a polgári jogi jogviszonyokat, nem érintve a korábbi szemléleteket.

3. 3. Szerzői jogi törvény

A védjegyjoggal párhuzamosan kifejlődő szerzői jog szabályait Magyarországon az 1999. évi LXXV. törvény rendezte, ez szól a szerzői jogról, amely 1. §-ában védelemben részesítette a különféle műalkotásokat:

„Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat.

(2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:

- a) az irodalmi (pl. szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) mű,
- b) a nyilvánosan tartott beszéd,
- c) a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (a továbbiakban: szoftver) akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is,
- d) a színmű, a zenés színmű, a táncjáték és a némajáték,
- e) a zenemű, szöveggel vagy anélkül,
- f) a rádió- és a televíziójáték,
- g) a filmalkotás és más audiovizuális mű (a továbbiakban együtt: filmalkotás),
- h) a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyvnyomtatás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve,
- i) a fotóművészeti alkotás,
- j) a térképmű és más térképészeti alkotás,
- k) az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve,
- l) a műszaki létesítmény terve,
- m) az iparművészeti alkotás és annak terve,
- n) a jelmez, a díszlet és azok terve,
- o) az ipari tervezőművészeti alkotás,
- p) a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis.”¹¹⁵⁹

Ugyanúgy, ahogy a védjegyoltalom létrejöttében, a szerzői jog kialakulásában is robbanásszerű előrehaladást eredményezett a technika fejlődése, a könyvnyomtatás, porcelángyárak, fényképek és egyéb új technikai vívmányok megjelenése.¹¹⁶⁰ Azért említettem meg a szerzői jogot is a védjegyjog mellett, mert e jogterületek egymással párhuzamosan fejlődtek ki.

¹¹⁵⁸ EÖRSI 1975. 131. p

¹¹⁵⁹ 1999. LXXV. tv. 1. §

¹¹⁶⁰ TATTAY 2016. 250. p

Új kihívást jelent a jogalkotó számára a digitális világ szabályozása, ugyanis a társadalmi és gazdasági fejlődés, a technológia megjelenése újabb szerzői jogi illetve iparjogvédelmi problémákat vethet fel.¹¹⁶¹

3. 4. Védjegy törvény

A Magyarországon végbemenő jogharmonizációs törekvéseknek rendkívül fontos része volt az új védjegy törvény (az 1997. évi XI. törvény) megalkotása, amelynek alapvető célja az volt, hogy jogalkotásunkat összhangba hozzuk a közösségi előírásokkal. Fontos cél továbbá, hogy a védjegy szabályozása alkalmas legyen a piacgazdaság igényeinek kielégítésére, a rengeteg védjegy bejelentésére, valamint azok lajstromoztatására.

Az új védjegy törvény megalkotásakor leginkább a Tanács 89/104/EGK irányelvét vették alapul, továbbá a Tanács 40/94/EK rendeletét a közösségi védjegyről. Hazánk védjegyrendszerének illeszkednie kellett az Európai Unióhoz való csatlakozás után a közösségi védjegyrendszerhez, így ez alapján az új védjegy törvény szabályozza a védjegy fogalmát és fajait, az oltalomból való kizárásokat, a védjegyhasználatot az uniós irányelvi szabályoknak megfelelően, a védjegy jogosult abszolút jellegű és negatív tartalmú jogainak átértékelését (belenyugvás, jogkimerülés), és a földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos előírásokat. Az új védjegy törvényünk, A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban: Vft.) 1997. július 1-jén lépett hatályba. Ma tehát a Védjegy törvény tartalmazza a védjegyekre vonatkozó rendelkezéseket és háttérjogszabályként a Ptk. alkalmazandó. Az iparjogvédelem és az ipari tulajdon jogi szabályozásának területén átfogó jogalkotásra valamint kodifikációra került sor, amely átalakított jogi szabályozás teljes mértékben megfelel a nemzetközi fejlődésnek, illetve a közösségi jogharmonizációs követelményének. Eddig a múlt. Ezt viszont el kell választani az itt következő új védjegyrendelet „korától.” A követelmények lényeges kérdésekben megváltoztak: a 207/2009/EK tanácsi rendelet és a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról szóló 2868/95/EK bizottsági rendelet módosításáról, valamint az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalának fizetendő díjakról szóló 2869/95/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2015. december 16-i (EU) 2015/2424 európai parlamenti és tanácsi rendelet egyszerűsítette a védjegyre vonatkozó uniós és nemzeti szintű jogszabályokat, és olcsóbbá, gyorsabbá, megbízhatóbbá és kiszámíthatóbbá tette a védjegyek lajstromozását az EU-ban, ami nagyobb jogbiztonságot eredményezett a védjegyek

¹¹⁶¹ MEZEI Péter: *Digitális sampling és fájlcsere*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Összehasonlító Jogi Intézet. 2010. 17. p

jogosultjai számára.¹¹⁶² A korábbi joggal ellentétben védjegy törvényünk 9.§ (2) bekezdésében¹¹⁶³ az aktív oltalmi igény eshetőségét már lehetővé teszi a természetes személyek vonatkozásában is. A hazai védjegyhatósági tevékenységben az 1997. év korszakhatárnak tekinthető, ugyanis ekkortól kezdődően a nyitott piacgazdaság valamint a nemzeti vállalkozási rendszer következtében évente több mint tízezer nemzetközi és nemzeti védjegybejelentésre került sor.

A korszerűsítések, illetve módosítások eredményeként kialakult hatályos szabályozás – az 1997. évi XI. törvény értelmében – a védjegyoltalom tárgya csupán megkülönböztetésre alkalmas grafikailag ábrázolható megjelölés lehet:

„Védjegyoltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen más áruitól vagy szolgáltatásaitól.”¹¹⁶⁴

A korábbi védjegy–fogalomhoz képest, különbség egyrészt, hogy megjelent a grafikailag való ábrázolhatóság az új törvényi definícióban, mint fogalmi elem. Másrészt eltérést mutat az is az 1969. évi IX. védjegy törvényben megadott védjegy–fogalomhoz képest, hogy az újabb meghatározásban már nem szerepel az a kitétel, hogy csupán az a megjelölés lehet védjegyoltalom tárgya, amelynek oltalmát a törvény nem zárja ki. E törvényi fogalomba az a megjelölés illik bele, amely eleget tud tenni e törvény által meghatározott definíció fogalmi elemeinek. Rendkívül fontos és talán a védjegy fő funkcióját meghatározó fogalmi elem a megkülönböztető-képesség megléte. Hisz e nélkül nem beszélhetünk védjegyekről. Hatályos védjegy törvényünk tartalmaz a védjegyek bejelentésére vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályokat egyaránt:

„(1) A védjegy jogi oltalma (a továbbiakban: védjegyoltalom) azt illeti meg, aki a megjelölést az ebben a törvényben előírt eljárás útján lajstromoztatja.”¹¹⁶⁵

A törvényt szöveg értelmében kizárólagosan csupán azt a személyt illeti meg a védelem, aki az általa védeni kívánt megjelölést lajstromoztatja e törvényben meghatározott feltételek betartása mellett. A védjegy törvényben meghatározott fogalma egységesnek mondható. Az évek során kifejlődő védjegyfogalom teljes körűen meghatározza, hogy mely megjelölések lehetnek védjegyoltalom tárgyai, mely feltételek fennállása esetén. Azonban a lajstromoztatás következtében létrejövő védjegyoltalom sem nyújt mindig teljes körű védelmet a jogosult számára.

¹¹⁶² TATTAY 2009. 158. p

¹¹⁶³ 1997. évi XI. tv. 9. § (2) bek.

¹¹⁶⁴ 1997. évi XI. tv. 1. § (1) bek.

¹¹⁶⁵ 1997. évi XI. tv. 9. § (1) bek.

A Védjegy törvényt módosította a 2003. évi CII. törvény, amelynek újdonsága a közösségi védjegyrendszerbe és eredetvédelmi struktúrába való illeszkedés, emellett a 2005. évi CLXV. törvény is lényeges újításokat vezetett be a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről. A 2007. évi XXIV. törvény lehetővé tette a védjegybejelentést már elektronikus úton is, és lényeges feladatokat írt elő a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala számára a földrajzi árujelzők vonatkozásában egyaránt. 2007 óta történt néhány lényeges és nem lényeges módosítás.¹¹⁶⁶

Napjainkban mind hazánkban, mind a környező országokban megfigyelhető a védjegyaktivitás növekedése, hisz nagymértékben nőtt a bejelentett és lajstromozott védjegyek mennyisége. Általánosan a védjegy fogalma úgy definiálható, hogy védjegy minden olyan grafikai ábrázolható megjelölés, amely képes arra, hogy árukat vagy szolgáltatásokat megkülönböztessen más áruktól vagy szolgáltatásoktól. A védjegyoltalom az adott megjelölésre nézve, nem általánosságban keletkezik, hanem pontosan meghatározott árukon, valamint szolgáltatásokon áll fenn, amelyek meghatározása a bejelentő feladata, és amelyeknek sem a köre, sem az áru–jegyzéke nem bővíthető miután a bejelentést a bejelentő megtette.

Hatályos 1997. évi XI. védjegy törvény példálózóan felsorolja, hogy mely megjelölések részesülhetnek védjegyoltalomban:

„Védjegyoltalomban részesülő megjelölés lehet:

- a) szó, szóösszetétel, beleértve a személyneveket és a jelmondatokat;
- b) betű, szám;
- c) ábra, kép;
- d) sík– vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy a csomagolás formáját;
- e) szín, színösszetétel, fényjel, hologram;
- f) hang; valamint
- g) az a)–f) pontokban felsorolt egyes megjelölések összetétele.”¹¹⁶⁷

Ezt követően meghatározza a feltétlen, valamint a viszonylagos kizáró okokat¹¹⁶⁸ is, amelyek fennállása esetén nem részesülhet védjegyoltalomban az adott megjelölés, rendelkezik továbbá a védjegyoltalomból eredő jogokról és kötelezettségekről¹¹⁶⁹ egyaránt.

3. 5. További jogszabályok

A szellemi alkotások háttérszabályozásában leginkább az alábbi jogszabályok meghatározóak:

– Nemzetközi magánjogi kérdésekben a többszörösen módosított, a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. előírásait kell kiemelni.¹¹⁷⁰

¹¹⁶⁶ 2007. évi XXIV. tv., 2007. évi CXLII. tv., 2009. évi XXVII. tv., 2009. évi LVI. tv.

¹¹⁶⁷ 1997. évi XI. tv. 1. § (2) bek.

¹¹⁶⁸ 1997. évi XI. tv. 4. § (1) bek.

¹¹⁶⁹ 1997. évi XI. tv. II. fejezet.

– Hazánkban a jelenleg is hatályos versenytörvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozások tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (továbbiakban: Versenytörvény) is számos rendelkezést tartalmaz a szellemi alkotások vonatkozásában: többek között tiltja a szellemi alkotásokkal kapcsolatos tisztességtelen piaci tevékenységet, valamint a versenykorlátozásokkal kapcsolatos előírások révén azt hivatott meggátolni, hogy a szellemi alkotásokkal kapcsolatos szerződéskötések akadályozzák, korlátozzák, csorbítsák, illetve torzítsák a szabad versenyt a piacokon. A védjegyekkel megjelölt áruk előállítója vagy akár a védjegyjogosultja sokszor a fogyasztókkal kötött illetve a vállalkozások egymással kötött megállapodásokban olyan feltételeket, vagy olyan vertikális kikötéseket alkalmaz, amelyek kartelljogilag és versenyjogilag is megkérdőjelezhetők az 1996. évi LVII. évi tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény értelmében.¹¹⁷¹

E törvény II. fejezetében tiltja a versenytársak utánzását és tisztességtelen cselekménynek minősíti az ilyen tevékenységet:

„Tilos valamely forgalomképes ingó dolgot (a továbbiakban: alkotás) vagy szolgáltatást a versenytárs hozzájárulása nélkül olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel – ideértve az eredetmegjelölést is – vagy elnevezéssel előállítani, forgalmazni vagy reklámozni, továbbá olyan nevet, árujelzőt vagy egyéb megjelölést használni, amelyről a versenytársat, illetve annak alkotását, szolgáltatását szokták felismerni. Tilos valamely alkotás, szolgáltatás, dolog módjára hasznosítható természeti erő, ingatlan, értékpapír, pénzügyi eszköz vagy vagyoni értékű jog (a továbbiakban együtt: áru) értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására, vagy e céllal összefüggésben a vállalkozás nevének, megjelölésének, tevékenységének népszerűsítésére vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányuló olyan közlés, tájékoztatás, amely közvetve vagy közvetlenül felismerhetővé teszi a vállalkozás versenytársát, vagy a versenytárs által előállított, forgalmazott vagy bemutatott, a bemutatott áruval azonos vagy ahhoz hasonló rendeltetésű árut (a továbbiakban: összehasonlító reklám), ha az

- a) versenytárs vagy annak neve, áruja, árujelzője vagy egyéb megjelölése jó hírnevéből adódó tisztességtelen előnyszerzésre vezethet,
- b) versenytárs vagy annak neve, áruja, árujelzője vagy egyéb megjelölése jó hírnevét sértheti,
- c) az árut valamely védjeggyel vagy egyéb védett megjelöléssel ellátott más áru utánzataként vagy másolataként mutatja be, vagy
- d) arra vezethet, hogy a piaci szereplők a vállalkozást versenytársával, illetve a vállalkozás nevét, áruját, árujelzőjét vagy egyéb megjelölését a versenytárséval összetéveszthessék.”¹¹⁷²

Tehát tisztességtelen és tiltott cselekménynek minősül a jellegbitorlás, vagy szolgai utánzás, ami a sértett vállalat goodwilljének és egyéb jellemzőinek a jogosulatlan elsajátítását és ennek köszönhetően jogtalan versenyelőny szerzését foglalja magában. A jellegbitorlás előfeltétele,

¹¹⁷⁰ Az EU-ban 27 állam van, és nem mindegy, hogy több országot érintő kérdésben a szerződéskötés országa, a lajstromozás országa, vagy éppen az illetékes hatóság jogát kell alkalmazni. Az 1979. évi 13. tvr.–t többször módosították, így a 2000–ben és 2006–ban is.

¹¹⁷¹ BOYTHA 2007. 38. p

¹¹⁷² 1996. évi LVII. tv. 6. §

hogy a felek versenytársai legyenek egymásnak, vagyis, hogy az utánzott áruról vagy szolgáltatásról a sértett versenytársat ismerjék fel a fogyasztók, olyan kinézetű legyen, olyan jellemzőkkel bírjon, amelyek a versenytársra utalnak, a versenytárs árujával azonosítható vagy összetéveszthető legyen a vásárló személyek esetében. Ha az utánzó személy és a jogsérelmet szenvedett fél nem versenytársak, akkor a szolgálai utánzás tilalmát nem lehet alkalmazni az adott esetre. A szolgálai utánzás törvényi tényállásának külvilágban történő megnyilvánulásának előfeltétele az is, hogy a sérelmet szenvedett fél legyen népszerű, ismert a fogyasztók körében, tudják beazonosítani, hogy melyik piaci szereplő.¹¹⁷³ És még szükséges az is, hogy az utánzat összetéveszthető legyen a sértett versenytárs eredeti alkotásaival, szolgáltatásával.¹¹⁷⁴ Jelen esetben kizárólag utánzatról van szó és nem hamisítványról, hisz a jellegbitorló általában csak utánoz, de nem állítja azt, hogy az utánzott jellegzetesség annak jogosultjától származik, inkább parazita módjára kihasználja az ismert nevet, megjelölést, vagy egyéb jellegzetességet.

Bizonyítást kell nyernie annak is, hogy az utánzatról a versenytárs áruit szokták felismerni, annak megállapítása viszont, hogy a kérdéses áru ismertnek minősül-e az ügyben eljáró bíróság feladata. A jellegbitorlás többféleképpen valósulhat meg, többek között gyártással, kereskedelmi forgalomba hozatallal, és név, megjelölés (védjegy) vagy egyéb árujelző jogosulatlan alkalmazásával, ami már önmagában jogsértő, ha arról a versenytárs felismerszik.

– Ide sorolható a Reklámtörvény, a 2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenységről, amely nagy hatással van a médiában közvetített műsorokra is, és amely az árujelzők jogát befolyásolja elsősorban.

– Ide kell sorolni a Jelképtörvényt, A Magyar Köztársaságra utaló elnevezésnek használatáról szóló módosított 1995. évi LXXXIII. törvényt. A Jelképtörvénynek azért volt rendkívüli jelentősége, mert szabályozta a nemzeti jelképek védjegyeken és földrajzi árujelzőkön való bemutatását.

A szellemi alkotások szabályainak rendezését a polgári jogi szabályozás körébe tartozó átfogó komplex struktúrának tekinthetjük.

– Büntető Törvénykönyvünk, a 2012. évi C. törvény szabályozza az egyes nevesített oltalmi tárgyakkal kapcsolatos vagyoni hátrányt okozó magatartásokat a XXXVII. fejezetében.

– Különleges jelentőséggel bír a szellemi alkotások létrehozása, műszaki fejlesztés és technológia transzfer szempontjából a 2004. évi CXXXIV. törvény a kutatás–fejlesztésről

¹¹⁷³ BOYTHA 2007. 38. p

¹¹⁷⁴ BOYTHA 2007. 39. p

és a technológiai innovációról szóló törvény (Innovációs Törvény), amelyet már felváltott a 2014. évi LXXVI. törvény és amely a gazdaság növekedését segíti, valamint serkenti annak versenyképességét is.

– Végül, még ki kell emelni a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló 2004. évi XCL. törvényt, amely valamennyi iparjogvédelmi eljárás lefolytatását teljesen új keretek közé helyezte. Ma már viszont a 2016. évi CL. törvény, a jelenleg is hatályos Kr.

Számos olyan jogszabály van tehát, amely hatással lehet a védjegyekre és a védjegyjogra. Hazánkban a védjegy jog tartalma lehet pozitív illetve negatív. A pozitív tartalom, a lajstromozott védjegy törvénynek megfelelő használata, alkalmazása főképp ennek a kizárólagossága. Tehát negatív jelleggel, a használat bárki számára tilos. Emellett a pozitív tartalom része a védjeggyel összefüggő vagyoni forgalom (átruházás, licencia) is. A jogátruházás eredményeként az új tulajdonos jogosult felhasználni az átruházott védjegyet vagy egyéb művet és emellett a felhasználás engedélyezésének kizárólagos jogosultsága is átszáll a jogutódra.¹¹⁷⁵ A negatív tartalom jelenti a védelemre való jogosultságot, azaz, ha más jogosulatlanul alkalmaz egy törvényi oltalom alatt álló megjelölést, akkor a védjegy jogosultja bírósághoz fordulhat és kérheti e jogsértő cselekmény megszüntetését.

A védjegyek előnye a fogyasztói keresési költségek csökkentésében mutatkozik meg leginkább, ebből kifolyólag a védjegy használójának (is) a legfőbb érdeke, hogy a védjeggyel ellátott alkotást jó minőségben tartsa fenn huzamosabb ideig a fogyasztók körében.¹¹⁷⁶

A védjegy használatára kizárólag a védjegyoltalom jogosultja jogosult. Hatályos törvényünk is leszögezi, hogy a védjegyoltalom értelmében csakis az arra jogosult használhatja az adott védjegyet:

„A védjegyoltalom alapján a védjegyjogosultnak kizárólagos joga van a védjegy használatára.

(2) A kizárólagos használati jog alapján a védjegyjogosult bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül gazdasági tevékenység körében használ

a) a védjeggyel azonos megjelölést olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel;

b) olyan megjelölést, amelyet a fogyasztók a védjeggyel összetéveszhetnek a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt; vagy

c) a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést a védjegy árujegyzékében szereplőkkel nem azonos vagy azokhoz nem hasonló árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, feltéve, hogy a védjegy belföldön jó hírnevet élvez, és a megjelölés használata

¹¹⁷⁵ FALUDI Gábor: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója. II. rész. In: *Polgári jogi kodifikáció*. V. évf. 3. sz. 2003. 5. p

¹¹⁷⁶ William M. LANDES–Richard A. POSNER: Trademark Law: An Economic Perspective. In: *The Journal of Law & Economics*. Vol. 30. No. 2. The University of Chicago Press for The Booth School of Business, University of Chicago and The University of Chicago Law School. 1987. 269. p

sértené vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztető-képességét vagy jó hírnevét.”¹¹⁷⁷

A védjegyeket a szakirodalom a védjegyjogosultság tartalma, alanya, és terjedelme alapján az alábbi kategóriákra osztja: áruvédjegy, szolgáltatási védjegy, közismertvédjegy, kereskedelmi védjegy, tanúsító védjegy és kollektív védjegy. Az áruvédjegy a védjegy tradicionális kategóriája, amelyet a kereskedelmi forgalomba szánt árukra nézve használnak, illetve amely az összes lajstromoztatott védjegy számának a háromnegyedét teszi ki. Az 1969. évi IX. törvény által bevezetésre került a védjegyek újabb fajtájaként a szolgáltatási védjegy is, amely olyan területekre vonatkozik, amelyeken bármilyen szolgáltatást nyújtanak, a reklámszolgáltatásoktól kezdve a vendéglátói, informatikai, kiadói szolgáltatásokon keresztül a közlekedési szolgáltatásokig bármilyet.¹¹⁷⁸

Megkülönböztethetünk továbbá tanúsító védjegyeket, amelyek a piacon szereplő áru vagy szolgáltatás eredetét, rendkívül jó minőségét vagy valamilyen speciális, tipikus tulajdonságát tanúsítják: „A tanúsító védjegy olyan védjegy, amely meghatározott minőségű vagy egyéb jellemzőjű árukat vagy szolgáltatásokat azzal különböztet meg más áruktól vagy szolgáltatásoktól, hogy e minőségüket vagy jellemzőjüket tanúsítja.”¹¹⁷⁹ Ezekre a védjegyekre a szolgáltatási védjegyekre vonatkozó szabályokat kötelező alkalmazni, mivel a tanúsítás is egy bizonyos szolgáltatás.¹¹⁸⁰ Hazánk védjegyjoga szerint a védjegy kizárólag egyalanyú jog, tehát a kollektív védjegynek is egy bejelentője lehet, viszont a védjegyjogosultság alapján különbséget tehetünk egyéni és együttes (kollektív) védjegy között:

„Az együttes védjegy olyan védjegy, amely valamely egyesület, köztestület vagy egyesülés (a továbbiakban együtt: egyesület) tagjainak áruit vagy szolgáltatásait különbözteti meg mások áruitól vagy szolgáltatásaitól, az együttes védjeggyel megjelölt áruk vagy szolgáltatások minősége, származása vagy egyéb tulajdonsága alapján.”¹¹⁸¹

E védjegynek szintén egy védjegyjogosultja van, viszont számtalan használója lehet.¹¹⁸² Erre vonatkozó korlátozást nem határozott meg a védjegy törvény.

A védjegyjogtalom természetesen nem határtalan, vannak bizonyos korlátok, amelyek keretet szabnak a védjegyjogosult kizárólagos használatának, illetve a másokkal szemben való fellépésének:

„ (1) A védjegyjogtalom alapján a védjegyjogosult nem tilthat el mást attól, hogy gazdasági tevékenysége körében – az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban – használja
a) saját nevét vagy címét;

¹¹⁷⁷ 1997. évi XI. tv. 12. § (1) bek.

¹¹⁷⁸ TATTAY 1995. 16. p

¹¹⁷⁹ 1997. évi XI. tv. 101. § (1) bek.

¹¹⁸⁰ TATTAY 1995. 22. p

¹¹⁸¹ 1997. évi XI. tv. 96. § (1) bek.

¹¹⁸² TATTAY 1995. 22. p

b) az áru vagy a szolgáltatás fajtájára, minőségére, mennyiségére, rendeltetésére, értékére, földrajzi eredetére, előállítási, illetve teljesítési idejére vagy egyéb jellemzőjére vonatkozó jelzést;

c) a védjegyet, ha az szükséges az áru vagy a szolgáltatás rendeltetésének jelzésére, különösen tartozékok vagy alkatrészek esetében.

(2) Az (1) bekezdés a) pontja alapján a védjegyjogosulttal szemben csak természetes személy hivatkozhat a saját nevére vagy címére.¹¹⁸³

A következő rendelkezés egy 5 éves határidőt állapít meg:

„Ha a védjegyjogosult öt éven át megszakítás nélkül eltúrte egy későbbi védjegynek az országban történő használatát, noha tudomása volt e használatról, a továbbiakban nem léphet fel e későbbi védjegynek az országban történő használatával szemben, valamint korábbi védjegyére hivatkozva nem kérheti a későbbi védjegy törlését sem.”¹¹⁸⁴

Tehát ha a védjegyjogosult nem él e jogsértőkkel szembeni fellépési jogával 5 éven keresztül (vagyis belenyugszik védjegye más általi használatába) annak ellenére sem, hogy jogosulatlanul más használja az általa bejelentett és lajstromoztatott védjegyet, akkor ezt a jogát elveszti, és a későbbiekben sem léphet már fel a jogosulatlan használat ellen.

Előfordulhat az is, hogy egy védjegynek több jogosultja van, ez esetben közös védjegyről beszélünk, amelyekre a közös tulajdonhoz hasonló rendelkezések irányadóak.¹¹⁸⁵ Ha a speciális törvény, azaz a védjegy törvény nem tartalmaz rendelkezéseket ezzel kapcsolatosan, akkor hatályos védjegy törvényünk a szintén hatályos Polgári Törvénykönyvet rendeli alkalmazni háttérjogszabályként a védjegyekhez kapcsolódó jogok és kötelezettségek átszállására, megterhelésére, illetve a közös védjegyoltalomra vonatkozóan:

„A védjegyhez kapcsolódó és a védjegyoltalomból eredő jogok átszállására, átruházására, megterhelésére, a közös védjegyoltalmi igényre és a közös védjegyoltalomra, valamint a védjegyekkel összefüggő vagyoni és egyes személyi viszonyokban az e törvényben nem szabályozott kérdésekben a Ptk. rendelkezései az irányadók.” Ennek értelmében: „A jogosult jogát másra átruházhatja, kivéve, ha jogszabály a jog forgalomképességét kizárja vagy a forgalomképtelenség a jog természetéből egyértelműen következik.”¹¹⁸⁶

Pénzben kifejezhető, gazdasági értékű, forgalomképes vagyoni jogok esetében a Ptk. lehetőséget nyújt ezek átruházására, amelynek következtében a korábbi jogosult helyébe egy új személy lép. Az átruházás érvényességéhez szükséges egy erre alkalmas jogcím, egy átruházó szerződés illetve maga az átruházás.

„Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a jog átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és a jogátruházás szükséges. A jogátruházás az átruházó és az új jogosult szerződése, amellyel az új jogosult az átruházó helyébe lép.”¹¹⁸⁷

„A jogok átruházására az engedményezésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.”¹¹⁸⁸

¹¹⁸³ 1997. évi XI. tv. 15. § (1) és (2) bek.

¹¹⁸⁴ 1997. évi XI. tv. 17. § (1) bek.

¹¹⁸⁵ 1997. évi XI. tv. 21. § (1) bek.

¹¹⁸⁶ 2013. évi V. tv. 6:202. § (1) bek.

¹¹⁸⁷ 2013. évi V. tv. 6:202. § (2) bek.

¹¹⁸⁸ 2013. évi V. tv. 6:202. § (3) bek.

„Ha a jog fennállását közhiteles nyilvántartás tanúsítja, a jog átruházásához az engedményezésem felül a jogosult személyében bekövetkezett változásnak a nyilvántartásba való bejegyzése szükséges.”¹¹⁸⁹

Eszerint a jogátruházásra alkalmazandóak az engedményezés szabályai. Ha valamilyen közhiteles nyilvántartás tartalmazza az átruházandó jogosultságot, így szükséges lesz a szerző személyének a nyilvántartásba vétele.

A versenytilalmi megállapodások szerződéses keretein belül, a munkáltató és a munkavállaló gyakran megállapodnak, hogy a munkaviszony megszűnését követően a munkavállaló tartózkodik a konkurens korábbi munkáltatójával szembeni magatartásoktól, amelyekbe beletartozhat védjegyhasználat is.¹¹⁹⁰

3. 6. A védjegyoltalom megszűnése

A védjegyoltalom meg is szűnhet a törvényben meghatározott módokon, amellyel kapcsolatban kisebb változtatások léptek életbe 2011. január 1-ét követően:

„A védjegyoltalom megszűnik, ha

- a) az oltalmi idő megújítás nélkül lejárt (11. §, 31. §), az oltalmi idő lejártát követő napon,
- b) a védjegyjogosult az oltalomról lemondott (32. §), a lemondás beérkezését követő napon, illetve a lemondó által megjelölt korábbi időpontban,
- c) a védjegyet törölték (33. §), keletkezésére – a bejelentés napjára – visszaható hatállyal,
- d) a védjegyjogosult a védjegy tényleges használatát elmulasztotta (18. §, 34. §), a megszűnés megállapítására irányuló eljárás megindításának napjára, vagy – ha ez korábbi – az ütköző későbbi védjegybejelentés elsőbbségének napjára visszaható hatállyal,
- e) a védjegy elveszítette megkülönböztető-képességét vagy megtévesztővé vált (35. §), a megszűnés megállapítására irányuló eljárás megindításának napjára visszaható hatállyal, vagy – ha ez korábbi – az ütköző későbbi védjegybejelentés elsőbbségének napjára visszaható hatállyal,
- f) a védjegyjogosult jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság [9. § (2) bek.] jogutód

(2) Az (1) bekezdés d) és e) pontja esetében a felek bármelyikének kérelmére a megszűnés olyan még korábbi időpontra visszaható hatállyal is megállapítható, amelyen a megszűnésre okot adó körülmény bekövetkezett.”¹¹⁹¹

A védjegyet pedig törölni kell, ha nem felelt meg a védjegy törvényben meghatározott feltételeknek. Például ha az adott megjelölés nem felelt meg a bejelentésben feltüntetett ábrának, továbbá ha nem az arra jogosult nyújtotta be azt.¹¹⁹² Ezen felül megszűnhet a védjegy annak jogosult általi használatának elmulasztása¹¹⁹³ miatt, megkülönböztető–

¹¹⁸⁹ 2013. évi V. tv. 6:202. § (4) bek.

¹¹⁹⁰ EMBER Alex: A versenytilalmi megállapodás. In: *Debreceni Jogi Műhely*. 2015. 3. p

¹¹⁹¹ 1997. évi XI. tv. 30. § (1) bek.

¹¹⁹² 1997. évi XI. tv. 33. §

¹¹⁹³ 1997. évi XI. tv. 34. § (1) A védjegyoltalom a használat hiánya miatt teljes körűen vagy az árujegyzékben meghatározott egyes áruk vagy szolgáltatások tekintetében részlegesen szűnik meg, attól függően, hogy a

képességének elvesztésekor,¹¹⁹⁴ a védjegyjogosult jogutód nélküli megszűnésekor,¹¹⁹⁵ illetve a megjelölés megtévesztővé válása esetén.

3. 7. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának védjegyügyekben hozott határozatai

Hazai védjegy törvényünk, a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakba: Vt.) VII. fejezete a védjegy eljárássok általános rendelkezéseit határozta meg; e szabályokat – adott esetben a külön megállapított eltérésekkel – a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban: Hivatal vagy SZTNH) hatáskörébe tartozó összes védjegy eljárássban kötelező használni, vagyis a védjegy lajstromozására irányuló eljárásban, továbbá az egyéb védjegy eljárássokban és a védjegyügyek nyilvántartásával kapcsolatban egyaránt.¹¹⁹⁶

3. 8. Védjegyügyekben hozott határozatok elleni jogorvoslat

A Hivatal a védjegyügyekben érdemi határozatot hoz, az eljárás során eldöntendő egyéb kérdésekben pedig végzést bocsát ki. A Vt. 37. §-a sorolta fel ügytípusonként a védjegyügyeket:

„A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala hatáskörébe a következő védjegyügyek tartoznak:

- a) a védjegy lajstromozása,
- b) a védjegyoltalom megújítása,
- c) a védjegyoltalom megszűnésének megállapítása,
- d) a védjegy törlése,
- e) a védjegyoltalom megosztása,
- f) a védjegybejelentések és a védjegyek nyilvántartása,
- g) a hatósági tájékoztatás.”¹¹⁹⁷

A Vt. 37. §-ának (1) bekezdése az SZTNH hatáskörébe tartozó védjegyügyeket tárgykörök, ügytípusok szerint határozta meg. A Vt. 37. § (1) bekezdésében megadott felsorolás kimerítő jellegű: a Hivatal kizárólag a felsorolásban szereplő, nemzeti védjegyügyek intézésére rendelkezik hatáskörrel, e védjegyügyekben azonban kizárólag a Hivatal folytathatja le a

védjegyhasználat elmulasztása az árujelzők egészét vagy csak az abban meghatározott áruk vagy szolgáltatások egy részét érinti.

¹¹⁹⁴ 1997. évi XI. tv. 35. § (1) A védjegyoltalom megszűnik, ha

a) a védjegyjogosult magatartása miatt a megjelölés a gazdasági tevékenység körében azoknak az áruknak vagy szolgáltatásoknak a szokásos nevévé vált, amelyekre lajstromozták; vagy

b) a védjegy – használata következtében – megtévesztővé vált, különösen a áruk vagy a szolgáltatások jellegét, minőségét vagy földrajzi származását illetően.

¹¹⁹⁵ 1997. évi XI. tv. 35/A. § A védjegyjogosult jogutód nélküli megszűnése miatt bekövetkező megszűnés megállapítására irányuló kérelmet elutasító jogerős határozat kizárja, hogy azonos ténybeli alapon ugyanazzal a védjegyvel kapcsolatban bárki újabb eljárást indítson a védjegyoltalom megszűnésének megállapítása iránt.

¹¹⁹⁶ Vö. PALÁGYI Tivadar: Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi szemle*, 9. (119.) évfolyam 3. szám. 2014. <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/201403-pdf/hirek.pdf> (2017–03–03)

¹¹⁹⁷ 1997. évi XI. tv. 37. § (1) bek.

közigazgatási hatósági eljárást. Ezen felül a Hivatalt védjegy törvényünk 37. § (1) bekezdésében felsorolt védjegyügyekben eljárási kötelesség terheli, vagyis a hatóság a hatáskörébe tartozó ügyben köteles ez alapján eljárni az illetékességi területén, amely az egész ország területére kiterjed. Az SZTNH főszabály szerint az ügyfél kérelmére járhat el, azonban egyes esetekben a kérelemre indult eljárást hivatalból lefolytathatja és hivatalból hozhat intézkedést megújítás hiányában a védjegyoltalom megszűnéséről.¹¹⁹⁸ Ha az SZTNH elmulasztotta az eljárás lefolytatását a hatáskörébe tartozó védjegyügyben, az ügyfél kérelmére a Fővárosi Törvényszék, mint közigazgatási ügyekben eljáró bíróság kötelezheti a Hivatalt az eljárás lefolytatására.

Napjainkban a jelenleg hatályos általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) szabályai alkalmazandóak védjegyügyekkel összefüggésben:

„(1) A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala a hatáskörébe tartozó védjegyügyekben – az e törvényben meghatározott eltérésekkel és kiegészítésekkel – az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.), valamint az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló törvény rendelkezései szerint jár el.”¹¹⁹⁹

A Hivatal eljárásai tehát ún. privilegizált eljárások, amelyekre az ügyfajta vonatkozó törvények speciális eljárási szabályokat állapítottak meg. A Hivatal a hatáskörébe tartozó védjegyügyekben – a Vt.-ben meghatározott eltérésekkel – a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvény rendelkezései alapján köteles eljárni.

3. 9. A márka és a védjegy kapcsolata

A márka és a védjegyek is segítik a fogyasztókat a választásban, és egyúttal az adott vállalatot, céget is segítik a piacokon történő érvényesülésben. A márkaszó értelmének meghatározására legtöbbször az angoloktól származó brand szót alkalmazzák. E fogalom összefoglalja egy termék, szervezet, szolgáltatás arculatát, logóját és mindazt, amit a fogyasztók illetve az egyéb érintettek gondolnak a márkanév hallatán az adott termékről, szolgáltatásról, szervezetről.

Ezek meghatározzák a piacon a márka pozícióját, ez ad összehasonlítási és megkülönböztetési alapot a versenytársakkal. Egy vállalat vagy cég számára az igazi brand felépítése hosszú folyamat, amelynek során a szervezetek célja az általuk értékesített áru, szolgáltatás megkülönböztetése a versenytársak termékeitől, szolgáltatásaitól. Az eladások érdekében érdemes kívánatosabbá tenni az adott márkát a fogyasztók számára, mint a hasonló

¹¹⁹⁸ Christoph ANN: Aktuelle Probleme und Entwicklung der Markenpiraterie (Védjegykalózkodás) című előadása. 2016–05–17. Budapest. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

¹¹⁹⁹ 2016. évi CL. tv. 38. § (1) bek.

kategóriájú áru. A márka piacon szerzett helyzete alapján versenyelőnyre tehet szert a márkázott áru, szolgáltatás és természetesen ez által az azt gyártó szervezetet is. Általában a márka értelme, hogy az eladó termékeit vagy szolgáltatásait azonosítsa és megkülönböztesse a versenytársakétól. Tehát rendkívül hasonló a brand, azonban mégsem azonos a védjeggyel. Bizonyított tény, hogy a fogyasztók vásárláskor előnyben részesítik a márkás, védjeggyel ellátott termékeket, inkább azt választják, szemben a semleges védjegy nélküli árukkal. Érdeemes megvizsgálni, hogy vajon miért?

Azért, mert egyrészt a különböző márkák valójában segítik a vásárlókat a tájékozódásban, és másrészt, mert hozzáadott értéket biztosítanak, valamilyen pluszt, amellyel a semleges termékek nem rendelkeznek.¹²⁰⁰ Vagyis a márka megbízható, biztosít egyfajta garanciát a termékekkel kapcsolatban, ebből kifolyólag kevésbé lesz kockázatos a vétel. A márka könnyen azonosítható, számíthatunk rá hosszú távon, valamint megkönnyíti a termékek közötti választást is.¹²⁰¹

Napjainkban egyre inkább előtérbe került a védjegy, mint árujelző használata, azonban ma már közvetve vállalatjelző is, mivel nem csupán az adott árut, illetve szolgáltatást minősíti, hanem az azokat kibocsájtó illetve nyújtó vállalatokat is. A védjegy az árujelzők csoportjába tartozik, mivel individualizál, sőt az árujelzők legfontosabb fajtája. Ugyanakkor fontos az a szerep, hogy ne csak a megjelölt árura, hanem az azt gyártó vállalatra, a szolgáltatást nyújtó cégre is utaljon.

A goodwill-nek nincs magyar megfelelője, mégis legfőképp a vállalati jó hírnévvel, a fogyasztói értékítéletekkel azonosítható. Egy cég, vállalkozás jó hírneve azonban rengeteg dologtól függ, ide tartozhat tevékenységének, szolgáltatásainak valamint áru minőségének színvonala, a reklámozás minősége, az egyes termékeinek a külső megjelenése stb. Mindezek biztosítására, elősegítésére szolgálhatnak a védjegyek.¹²⁰²

Egy vállalkozás által használt védjegy sokszor az adott firma kereskedelmi stratégiájának eszköze, amelyet az áru, szolgáltatás származásának, minőségének szavatolása mellett hirdetési, reklámozási célból vagy a fogyasztói társadalom bizalmának létrehozását célzó jó hírnév megszerzése végett használnak.¹²⁰³

Mindezek alapján megfigyelhető, hogy a védjegy árujelző szerepe mellett egyre inkább érvényesül a vállalatjelző szerep is, hiszen a védjegyek kifejezik az adott áru vagy

¹²⁰⁰ PAPP-VÁRY Árpád: *A márkánév ereje, Szempontok a sikeres brandépítéshez*. Dialóg Campus. Budapest. 2013. 19. p

¹²⁰¹ PAPP-VÁRY 2013. 19. p

¹²⁰² BACHER 2014. 193. p

¹²⁰³ BACHER 2014. 194. p

szolgáltatás minőségét, jelezve ezzel a gyártó munkájának minőségét.

Az adott védjegy általában a reklámozás legfőbb eszköze a védjegyjogosult vállalat vagy cég számára, ugyanis a védjegy az árusított termék, a nyújtott szolgáltatás minőségét is tanúsítja. A fogyasztóknak és a védjegyjogosultnak egyaránt az a legfőbb érdeke, hogy azon termékek, szolgáltatások minél jobb minőségű áruk, illetve szolgáltatások legyenek, amelyeken a jogosult vállalkozás védjegye szerepel, vagy amelyeken az bármilyen módon fel van tüntetve.¹²⁰⁴ Ha a márkanév valamint a gyártó neve megjelent az adott reklámban, ez esetben e reklám nem minősülhet társadalmi reklámnak. Kizárólag akkor tekinthető társadalmi reklámnak, ha az társadalmi célú, nem tartalmazza magában a reklámban szereplő sem egyéb áru márkájának és forgalmazójának a nevét.¹²⁰⁵

Az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata¹²⁰⁶ alapján a védjegy kulcsfontosságú szerepe az, hogy igazolja az adott védjeggyel megjelölt alkotás, más áru vagy szolgáltatás származását a végső vagy az egyéb felhasználók számára. Ez által pedig biztosítva azt is, hogy a fogyasztó képes legyen megkülönböztetni más vagy mások áruitól, szolgáltatásaitól az összetévesztés esélye nélkül az adott védjeggyel megjelölt szolgáltatást.¹²⁰⁷ Tehát a védjegyek szerepe az idők folyamán egyre sokrétűbbé vált, egyre több funkciót tölt be, és egyre több információt szolgáltat a fogyasztók számára.

A jövőbeli esetleges problémák elkerülése érdekében nevünk, illetve védjegyünk megválasztásakor, rendkívüli gondossággal kell eljárni, érdemes akár szakember bevonásával részletes név-, illetve védjegykutatót végezni, mivel megvalósul a védjegybitorlás, ha valamely cégnév csupán ékezetekben különbözik meghatározott védjegytől, illetve ha valaki a jogosult hozzájárulása nélkül használja cégnevében a már más által lajstromoztatott védjegyet.¹²⁰⁸ A márka rendkívül hasonló a védjegyhez, definíciójuk csaknem megegyezik:

„A márka olyan szimbólumok összessége, amelynek feladata termékek és szolgáltatások egy meghatározott gyártóval, forgalmazóval való azonosítása és egyúttal azoknak más termékektől való megkülönböztetése.”¹²⁰⁹

A legnagyobb különbség e kettő fogalom között, hogy a márka jóval szélesebb körben

¹²⁰⁴ BACHER 2014. 193. p

¹²⁰⁵ GELLÉN Klára: A gazdasági és társadalmi érdek konvergálása a reklámokban. In: *In medias res: Folyóirat a sajtószabadságról és a médiaszabályozásról*. 2016. 25. p

¹²⁰⁶ C-53/11. P sz. ügy OHIM kontra Nike International, C-488/10. sz. ügy Celaya Empananza y Galdos Internacional kontra Proyectos Integrales de Balizamientos, C-191/11. P sz. ügy Yorma's kontra OHIM, C-90/11. és C-91/11. sz. egyesített ügyek Strigl és Securvita kontra Deutsches Patent- und Markenamt és Öko-Invest, C-190/10. sz. ügy Génesis kontra BoysToys és Administración del Estado, C-334/11. P sz. ügy Lancôme kontra OHIM.

¹²⁰⁷ BACHER 2014. 194. p

¹²⁰⁸ GÖRÖG Márta: Egyéb árujelzők védelme. In: *A védjegy törvény magyarázata*. 2014. 586. p

¹²⁰⁹ BAUER András-BERÁCS József: *Marketing*. Budapest. 1998. 194. p

értelmezendő, egy adott márka része lehet egy védjegy is, a védjegy viszont kizárólag a lajstromoztatott megjelölés, ábra.

Megjelenik a megkülönböztető-képesség, mind a védjegynél, mind a márka fogalom-meghatározásban egyaránt. Illetve a márka definíciójában fogalmi elem továbbá a meghatározott gyártóval történő azonosítás is, vagyis, hogy a vásárló a márka alapján kötni tudja az általa vásárolt terméket az azt kibocsájtó gyártóhoz.

Olins, a következőképpen fogalmaz:

„A márka sorsát valójában nem a marketingesek irányítják.”¹²¹⁰ Ez a megfogalmazás is arra utal, hogy a fogyasztó dönti el, az általa kialakított képzet alapján, hogy egy bizonyos márkát előnyben részesít vagy sem. De nem a fogyasztó alakítja ki a márkát. Pap-Váry szerint mégsem lehet maradéktalanul egyetérteni Olinsszal, hisz a marketing és reklámtevékenység, különböző védjegyek alkalmazásának hatására alakul ki bizonyos kép egy márkáról a vevőkben, így ez alapján a marketingesek is hatással vannak a márkára bizonyos mértékben.¹²¹¹

Személy szerint egy köztes álláspontot képviselek, amelynek értelmében mind a marketingesek, mind a fogyasztók nagy hatással vannak egy márka sorsára. Nagy jelentősége van annak, hogy az adott márkát a marketing tevékenységet végző személy milyen módon népszerűsíti, ami befolyásolhatja a fogyasztókat bizonyos mértékben, azonban a végső döntést mégis a fogyasztó hozza meg a márka kiválasztásakor.

3. 10. A védjegy jelentősége versenyeszközként

A gazdasági piaci résztvevőknek figyelniük kell állandóan a piacot és emellett javítaniuk kell termékeik beazonosíthatóságát, minőségét, e tevékenység megvalósításának pedig elengedhetetlen eszköze a védjegy.

Megállapítható, hogy a védjegyoltalom egy rendkívül jelentős versenyeszköz a vállalatok számára. Az adott védjegy, úgymond az adott vállalat által képviselt márka, termék, brand, arca, arculata, mivel erről ismerjük fel. A hazai és külföldi piacokon érvényesülni kívánó piaci szereplők jó hírnevüket, saját arculatukat, eszközeiket, védjegyeiket, reklám- és marketinganyagaikat, hirdetéseiket, nevüket többnyire egy központi motívum köré felépítve precízen megtervezik, és ez alapján igyekeznek megvalósítani azt.¹²¹²

Az emberi fejlődés nélkülözhetetlen eleme a megújulás, innovációs, technikai

¹²¹⁰ Wally OLINS: *A márkák*. Budapest. 2004. 18. p

¹²¹¹ PAPP-VÁRY 2013. 23. p

¹²¹² TATTAY 1995. 16. p

fejlesztések, szellemi alkotások.¹²¹³ Ezek hasznosításához közérdek fűződik, viszont e hasznosítási jogosultság és kötelezettség az adott jogi oltalom kizárólagos jogosultját illeti meg az abszolút szerkezetű jogviszony jellegéből adódóan. A védjegyek hasznosítása pedig egyértelműen a piacgazdaságban valósulhat meg, ha azokat az árucere–forgalomban résztvevő vállalatok alkalmazzák, feltüntetik alkotásaikon, termékeiken vagy egyéb áruikon.¹²¹⁴

A hamisítások aránya viszont egyre csak nő, és a fogyasztóknak megéri megvenni az utánzatot, amelyeket sokszor külföldről importálnak a különböző országokba. A vámhatóságok feladata lenne beazonosítani és kiszűrni a hamis árucikkeket, azonban az utánzatok tökéletessége miatt ez szinte lehetetlen. Viszont, ha mégis sikerült beazonosítani a kérdéses árut, akkor azt nem szabad továbbengedni, meg kell állítani és kérdőre vonni annak tulajdonosát, hogy beleegyezik–e az utánzat megsemmisítésébe.¹²¹⁵

Az áruhamisítás realizálódhat valamely speciális jellemző hamisításával, valamint úgy is, hogy a hamisító több sajátosságot is leutánoz, többek között az áru borítását és megjelölését egyszerre vagy akár a termék teljes leutánzása (ú. n. replika) is magvalósítja a tényállást, ha az forgalomba hozatali célzattal történik.¹²¹⁶

Az Európai Unió Bírósága részletezte a védjegy beruházási funkciójának védelmével kapcsolatosan, hogy ha a versenytárs azáltal, hogy a fent említett védjeggyel megegyező jelölést alkalmaz olyan termékekkel illetve szolgáltatásokkal összefüggésben, amelyek e szóban forgó védjegy árujegyzékében szerepelnek, akkor a versenytárs ez által sérti a védjegy ezen beruházási funkcióját.¹²¹⁷

Megvalósul a védjegybitorlás, ha valamely cégnév, csupán ékezetekben különbözik meghatározott védjegytől, illetve ha valaki a jogosult hozzájárulása nélkül használja cégnevében a már más által lajstromoztatott védjegyet.¹²¹⁸

A hazánkban bejegyzett védjegy annak jogosultja számára csupán Magyarország területén garantálja a kizárólagos jogot, ami azt jelenti, hogy különböző országokban bejegyzett védjegy alapján, Magyarországon nincs lehetősége védjegybitorlási igényt

¹²¹³ GÖRÖG Márta: A technológia–, tudástranszfer jogi eszközei. In: Bajmócy Zoltán–Elekes Zoltán : *Innováció: a vállalati stratégiától a társadalmi stratégiáig*. JATEPress. Szeged. 2013 270. p

¹²¹⁴ GÖRÖG 2013. 270. p

¹²¹⁵ Christoph ANN: *Aktuelle Probleme und Entwicklung der Markenpiraterie (Védjegykalózkodás) című előadása*, 2016–05–17, Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

¹²¹⁶ KARSAI Krisztina: *Áru hamis megjelölése. Egy bűncselekmény analízise*. Tanulmány az OTKA K 72692 nyilvántartási számú kutatás („Fogyasztóvédelmi büntetőjog” 2008–2011) résztanulmánya. 313. p

¹²¹⁷ BACHER 2014. 194. p

¹²¹⁸ GÖRÖG 2014. 586. p

érvényesíteni az adott ország nemzeti védjegy jogosultjának.¹²¹⁹ Azonban még az igazságszolgáltatás útján is nehézkes megoldani a felmerülő esetleges jogi problémákat az utánzatok felismerhetetlensége és a jogvédelem hiánya miatt.¹²²⁰

3. 11. A védjegy árbevétel növelő hatása

Árbevétel–növelő hatása is van a védjegyeknek, ami a védjegyek funkcióinak köszönhető következmény, amelynek értelmében a védjegyek hatékony jövedelemnövelő tényezők. A fogyasztók többsége a gépjárművek, háztartási gépek, és egyéb áruk vásárlásakor az adott termékkel kapcsolatos védjegy szerint keresik az általuk vásárolni kívánt árut és ha valamely árucikk védjegy nélkül került értékesítésre azt a fogyasztók rendkívül bizalmatlanul kezelik, főleg tartós fogyasztási cikkek tekintetében. Megállapítható az is, hogy a védjegyeknek nem csak árbevétel növelő hatása van, de a védjegy nélkül történő árusítás egyenesen bevételesökkenítő hatású is a piacgazdasági szereplők körében.¹²²¹ Egy világszerte ismert védjeggyel ellátott áruért sokkal magasabb árat lehet kérni, pedig annak előállítás, reklámja és az egyéb ráfordítások sem igényelnek többletköltségeket, így jelentős haszonra is szert tehet a védjegyes áru eladója.¹²²² Hisz a védjegy továbbra is emlékeztetheti a fogyasztókat a múltbeli fogyasztási tapasztalatokra, annak ellenére, hogy az adott vállalkozás tulajdonjoga, irányítása vagy ellenőrzése megváltozott.¹²²³

A védjegyoltalomból származó jogok átruházhatóak, átszállhatnak, megterhelhetőek¹²²⁴ tehát forgalomképesek, így jogutódlás tárgyai is lehetnek, tehát valamely vállalkozás jogutódja annak védjegyeit is megszerzi:

„A védjegyhez kapcsolódó és a védjegyoltalomból eredő jogok átszállhatnak és átruházhatók.”¹²²⁵

„A jogi személy és a jogi személyiség nélküli gazdasági társaság jogutóda a védjegyet is megszerzi, kivéve, ha a felek eltérően rendelkeznek, vagy a körülményekből nyilvánvalóan más következik.”¹²²⁶

„A védjegyoltalom szerződéssel átruházható. A védjegyoltalom az árujegyzék valamely részére vonatkozóan is átruházható.”¹²²⁷

¹²¹⁹ BACHER 2014. 204. p

¹²²⁰ ANN 2016.

¹²²¹ TATTAY 1995. 14. p

¹²²² TATTAY 1994. 330. p

¹²²³ James M. TREECE: Trademark Licensing and Vertical Restraints in Franchising Arrangements. In: *University of Pennsylvania Law Review*. Vol. 116. No. 3. The University of Pennsylvania Law Review. 1968. 439. p

¹²²⁴ 1997. évi XI. tv. 20. §: A védjegyhez kapcsolódó és a védjegyoltalomból eredő jogok megterhelhetők. Jelzalogjog alapításához a zálogszerződés írásba foglalása és a jelzalogjognak a védjegylajstromba való bejegyzése szükséges.

¹²²⁵ 1997. évi XI. tv. 19. § (1) bek.

¹²²⁶ 1997. évi XI. tv. 19. § (2) bek.

¹²²⁷ 1997. évi XI. tv. 19. § (3) bek.

A védjegyek árbevétel növelő hatását több jelenség is közvetlenül bizonyítja. Egyik ilyen értéknövelő hatást bizonyító tény, hogy valamely ismert védjegy által megjelölt áruért jóval több pénzt lehet kérni, sokkal magasabb áron lehet ezeket értékesíteni, és mindemellett számos egyéb tény is rámutat arra, hogy a védjegyek mennyire meghatározóak a fogyasztók számára egy árucikk kiválasztásakor. Ez a tény pedig arra enged következtetni, hogy a védjegyek árbevétel növelő hatása a fogyasztó által az adott védjegybe vetett elkötelezettségen, bizalmon és a védjegy illetve a fogyasztó közötti hosszú távú kapcsolaton alapul, hiszen a fogyasztó a meghatározott védjeggyel ellátott jobb minőségű árukat választja inkább, attól függetlenül, hogy az drágább, mint a többi termék, amelyeken az adott védjegy nem szerepel.¹²²⁸ Ráadásul napjainkban a piaci márkák egymás közti versengése is megfigyelhető a kereskedelemben a gyártói és a kereskedői márkák harca mellett.¹²²⁹ Tehát kijelenthetjük, hogy a fogyasztók az általuk már ismert és esetleg kedvelt védjegyeket választják, azokat keresik a piacon. A védjegyek értéke a különböző cégek, gazdasági szervezetek által forgalomba bocsájtott áru esetén határozható meg, ami persze nagyban függ attól is, hogy milyen széles körű a védjegy ismertsége.¹²³⁰

A védjegyek bizonyított árbevétel növelő hatása miatt gyakran hamisítják, utánozzák le azokat, ami nem új keletű probléma, hiszen a kereskedők mindig is megkísérelték azt, hogy egy márkás áru védjegyét utánozva, annak égisze alatt adják el saját alkotásukat. A fogyasztók jó minőségű árukat, szolgáltatásokat várnak, minél kevesebb ellenérték szolgáltatása ellenében, amely pénzből sokszor a várva várt minőség nem kivitelezhető.¹²³¹ Az eredményesség, a sebesség és az átláthatóság rendkívül lényeges feltételek az információs társadalomban és e nagymértékű globalizáció mellett sokkal egyszerűbb jogosulatlanul átvenni egy sikeres védjegyet vagy egyéb eszközt.¹²³²

4. Részletek más országok védjegyjogából

Ma már minden ország védjeggyel ellátva hozza forgalomba áruit egymás és saját piacán, amely védjegyek rendkívül jól képviselik a versenyképesség két alapvető feltételét: a minőséget és az árat, az egyes áruk individualizálása révén.¹²³³

¹²²⁸ TATTAY 1995. 14. p

¹²²⁹ REKETTÉ 2011. 301. p

¹²³⁰ TATTAY 1995. 15. p

¹²³¹ ANN 2016.

¹²³² SÜLYÖK Márton– GYENGE Balázs: Jog és nyelv kapcsolata egy nem mindennapi vállalkozásban. In: *Közjogi Szemle* 2009/3. szám. 49. p

¹²³³ VIDA Sándor: Védjegy a fejlődő országokban. In: *Gazdaság és jogtudomány. Az MTA gazdaság- és jogtudományi osztályának közleményei. 9. kötet* 1.–2. szám. 1975. 247. p

4. 1. Spanyolország

A védjegyeket hagyományosan olyan jogi eszközöknek tekintik az Ibériai félszigeten is, amelyek–habár immateriálisak mégis–hozzájárulnak a vállalatok sikeréhez.¹²³⁴ Spanyolország védjegy törvénye megfelel az Európai Unió által támasztott követelményeknek. A spanyol védjegy törvény az 1988. november 10–i 32. számú törvény, amelyben a szabályozott védjegyfogalom és az egyes védjegyfajták azonosak az Európai Unió tagállamaiban általában elismert és a vállalatok által alkalmazott védjegyfajtákkal.¹²³⁵

A védjegyeket annyira széles körben használták Spanyolországban a XIX. és XX. században, hogy az 1960–as években és azt követően az ország lakossága több nemzeti védjegykérelmet nyújtott be, mint bármely más európai nemzet.¹²³⁶

Védjegyoltalom igénylésénél a Találmányi Hivatalnak címzett bejelentést formai vizsgálat alá vetik, amelynek során ellenőrzik, hogy közrendbe ütköző–e az adott megjelölés, majd ezt követően végzik el az alaki vizsgálatot.¹²³⁷ Ez után kihirdetik az előzetes vizsgálaton megfelelőnek bizonyult védjegyeket, és ennek az időpontjától kezdve két hónapon belül az arra jogosult felszólalhat. Végül e felszólalási időtartam leteltével következik egy hivatalból indított vizsgálat, és ezt követően lajstromoztatják az adott védjegyet.¹²³⁸

A védjegyjog és a szellemi alkotások joga (Derecho de la propiedad intelectual) szintén az emberek által kreált szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogszabályok összessége Spanyolországban is.¹²³⁹ E speciális rendelkezések értelmében az egyes szellemi alkotások lehetnek találmányok (las invenciones), irodalmi és művészeti alkotások, szimbólumok, védjegyek (las marcas¹²⁴⁰), nevek, jelképekés formatervezési minták, amelyek a kereskedelemben, a piaci gazdaságban alkalmazásra is kerülnek a különböző piaci szereplők, cégek, vállalkozások által.¹²⁴¹

A szellemi alkotásokat a spanyolok két osztályba sorolták, egyrészt lehetnek ipari alkotások, amelyen belül megkülönböztetik a találmányokat, a védjegyeket, a formatervezési mintákat, valamint a földrajzi árujelzőket; másrészt a szerzői jog, amelyen belül az irodalmi

¹²³⁴ Patricio SÁIZ–Paloma FERNÁNDEZ PÉREZ: Catalanian Trademarks and the Development of Marketing Knowledge in Spain, 1850–1946. In: *The Business History Review*. Vol. 86. No. 2. The President and Fellows of Harvard College. 2012. 239. p

¹²³⁵ Klaus WERNER–Hans WEISS: *El libro negro de las marcas. El lado oscuro de las empresas globales*. Sudamericana. Buenos Aires. 2003. 14. p

¹²³⁶ SÁIZ–FERNÁNDEZ PÉREZ 2012. 240. p

¹²³⁷ TATTAY 1994. 357. p

¹²³⁸ TATTAY 1994. 358. p

¹²³⁹ Vö. Juan José CASELLES FORNÉS: *Derecho de marcas y proceso penal*. 2017.

¹²⁴⁰ Vö. Jeff SWYSTUN: *El glosario de las marcas*. 2008.

¹²⁴¹ LÓPEZ 313. p

és művészeti alkotások, műalkotások, például rajzok, festmények, fotók és szobrok, illetve az építészeti tervek különíthetőek el.¹²⁴²

A Szellemi Tulajdon Világszervezetének (Organización Mundial de la Propiedad Intelectual (OMPI)) álláspontja értelmében a szellemi tulajdon a tulajdonnak egy fajtája, amelynek értelmében a tulajdonos vagy jogosult használhatja, rendelkezhet vele, és senki más e jogokat nem gyakorolhatja jogszerűen a jogosult tulajdonos hozzájárulása nélkül. Egyik speciális intézménye a spanyol védjegyjognak, hogy szigorúan betartják az egy bejelentés–egy áruosztály elvét, amely szerint nincs lehetőség több áruosztályban ugyanazon védjegy oltalmát igényelni. A másik különleges jellemző Spanyolország védjegyjogában, hogy a spanyol védjegyrajstromban vannak feltüntetve a védjegyek mellett a kereskedelmi nevek és a cégnevek egyaránt.¹²⁴³

Rendkívül szokatlan szabály, hogy Spanyolországban a védjegyjogosult az őt megillető jogosultság fenntartása érdekében illeték megfizetésére van kötelezve, amit ötévente kell leróni.¹²⁴⁴

A védjegyek megkülönböztető megjelölések, amelyek azt a célt szolgálják, hogy megkülönböztessék a hasonló vagy azonos árukat vagy szolgáltatásokat, amelyeket a különböző gyártók vagy szolgáltatást nyújtók kínálnak.¹²⁴⁵ Emellett a védjegyek az ipari tulajdon egyik típusát képezik, ebből kifolyólag a védjegyekkel kapcsolatos kizárólagos jogokat a törvény védelemben részesítette:

„Las marcas son signos distintivos que se utilizan para diferenciar productos y servicios idénticos o similar eso frecidos por distintos productores o proveedores de servicios. Las marcas son un tipo de propiedad industrial y por ello los derechos que confieren están protegidos por la legislación.”¹²⁴⁶

„Todo signo susceptible de representación gráfica que sirva para distinguir en el mercado los productos o servicios de una empresa de los otras.”

A védjegyjogosult kizárólagos jogosultsággal rendelkezik a védjegy kereskedelmi forgalomban vagy akár építészetben vagy egyéb területeken való alkalmazására.¹²⁴⁷ A vizsgálatokat követően lajstromoztatott védjegyek használatának minősül a védjegyek gazdasági piacokon és a kereskedelemben történő alkalmazásán túlmenően a védjegyes áruk

¹²⁴² Ramón CASAS VALLÉS: *La ley de propiedad intelectual en España. Incidencia tecnológica en la utilización y explotación de las obras*. Lerko Print S. A. Madrid. 2007. 102. p

¹²⁴³ LÓPEZ 314. p

¹²⁴⁴ TATTAY 1994. 357. p

¹²⁴⁵ Vö. Wally OLINS: *El libro de las marcas*. 2009.

¹²⁴⁶ 1988. november 10–i 32. számú spanyol védjegy törvény

¹²⁴⁷ Andres GAMBRA–Carmela GUTIERREZ–Jose Maria CARRASCAL MUNOZ: *Historia del arte*. Notigraf S. A., Madrid. 1994. 460. p

raktározása során való használat, az ilyen áruk behozatala illetve kivitele és a vámkezeléskor történő használat is.¹²⁴⁸

Összefoglalóan megállapítható, hogy egy két speciális védjegyjogi rendelkezést leszámítva rendkívül hasonló a spanyol illetve a magyar védjegyjogi szabályozás. Mind hazánkban, mind az Ibériai félszigeten a védjegyek célja az egyes áruk megkülönböztetése a legkülönfélébb piacokon.¹²⁴⁹ Napjainkban viszont már a nemzetközi piacokon is elengedhetetlen a védjegyek használata. Ugyanis segítik a fogyasztókat és a különböző piaci szereplőket is a tájékozódásban. Így az egyes országok védjegyjogi szabályozása egységesnek mondható. Spanyolországban rendkívül nagy jelentősége van, annak hogy valaki védjegyet használjon vagy lajstromoztasson, akár magánszemélyként, akár a gazdasági piacon termelőként vagy kereskedőként résztvevő jogi személyként.¹²⁵⁰ Az egyes országok védjegyjogi szabályozása a PUE létrejöttétől kezdődően egységesnek mondható, hisz a PUE minden részes tagállam számára minimumkövetelményeket határozott meg, amelyeket kötelesek betartani a nemzeti jogszabályok megalkotásakor.

4. 2. Németország

Hazánk viszonylatában erőteljes német illetve osztrák hatás volt jellemző a magyar védjegyjogi törvényhozás tekintetében. A tulajdon fogalma római jogi alapokból kiindulva, Németországban is kizárólag a testi dolgokra (*res corporales*) nézve állhatott fenn. Ebből kifolyólag lényeges változtatásokat kellett véghezvinni, ahhoz, hogy a szellemi alkotások, többek között a védjegyek oltalmát a tulajdonjog intézményesült fogalmából le tudják vezetni.¹²⁵¹ Mivel a védjegyek szerte a világon alkalmazásra kerülnek a különböző cégek, vállalkozások, vagy egyéb piaci szereplők által, ezért gyakran előfordult, hogy egy védjegyper különböző országokban tevékenykedő cégeket is érinthetett

A német védjegyjogi szabályozás célja, hogy a gazdasági piacokon résztvevő személyek áruit védjegy használata révén meg lehessen különböztetni egymástól, ezen felül célja a jogosulatlan utánszatok, hamisítványok visszaszorítása is, amely rendkívül nehéz feladat a

¹²⁴⁸ TATTAY 1994. 358. p

¹²⁴⁹ Vö. Paloma DÍAZ SOLOAGA: *Comunicación y gestión de marcas de moda*. 2014.

¹²⁵⁰ WERNER–WEISS 2003. 14. p

¹²⁵¹ Elmar WADLE: *Geistiges Eigentum. Bausteine zur Rechtsgeschichte*. VCH Verlagsgesellschaft mbH. Weinheim. 1996. 99. p

német hatóságok számára.¹²⁵² A szellemi alkotások védelmét megalapozó szellemi tulajdonjog terminológia e jogosulatlan utánzások ellen jött létre.¹²⁵³

Mind a hazai, mind a nemzetközi, így a német kereskedelemben is alkalmazzák a márka kifejezést a védjegy, illetve az azzal ellátott „védjegyes áru” szófordulat mellett. Gyakran használják a „márkás termék” vagy „védjegyes áru” szófordulatot az egyes hirdetésekben, reklámokban, illetve egyéb marketing tevékenységekkel kapcsolatosan. Általában mindkét szó, tehát a márka és a védjegy is egy meghatározott fogalmat jelöl, ugyanúgy, mint hazánkban: a megkülönböztetés fogalmát jelenti Németországban is. Ez alapján a németeknél az alábbi kifejezések, szavak használatosak a védjeggyel összefüggésben: a „Warenzeichen”, „Schutzmarke”, „Markenbezeichnung” és a „Marke.”¹²⁵⁴ Emellett a németek is használják az angoloktól származó „brand” szót a márka és a védjegy fogalmának kifejezésére, csak úgy, mint Magyarországon. A védjegyoltalomnak a német „Warenzeichenschutz” szó felel meg, a védjegylajstromnak pedig a „Zeichenrolle” kifejezés. A védjegyek oltalmának jogi keretei Németországban döntően a XIX. században alakultak ki.¹²⁵⁵

Az 1994-es német védjegy törvény által adott definíció szinte teljesen megegyezik hazai védjegy törvényünk védjegy-fogalom meghatározásával. Az általam elemezni kívánt védjegy jogintézménye a következőképpen van szabályozva Németországban az 1994-es német védjegy törvény értelmében:

„Als Marke können alle Zeichen insbesondere Wörter einschließlich Personennamen, Abbildungen, Buchstaben, Zahlen, Hörzeichen, dreidimensionale Gestaltungen einschließlich Farben und Farbzusammenstellungen geschützt werden, die geeignet sind, Waren oder Dienstleistungen eines Unternehmens von denjenigen anderer Unternehmen zu unterscheiden.”¹²⁵⁶

Védjegy vagy márka lehet minden olyan karakter, különösen szavak, nevek, alakzatok, betűk, számok, akusztikus jelek, védett háromdimenziós tervek, ideértve ezek szín és egyéb kombinációit, amelyek alkalmasak arra, hogy megkülönböztessék egy vállalkozás áruját vagy szolgáltatását más vállalkozás áruitól vagy szolgáltatásaitól. A szó szerinti értelemben a védjegyek Németországban is különböző jelekként definiálhatóak, amelyek külső megjelenésüknél fogva különbséget tesznek a piacon árusított áruk között. A megalapozott és

¹²⁵² Vö. Theodor KLOB: *Selbstanmeldung von Patenten und Schutzmarken im In- und Auslande*. Verlag von Oskar Leiner Leipzig. 1926.

¹²⁵³ WADLE 1996 100. p

¹²⁵⁴ DEICHSEL 2004. 24. p

¹²⁵⁵ WADLE 1996. 371. p

¹²⁵⁶ <https://www.gesetze-im-internet.de/markeng/BJNR308210994.html#BJNR308210994BJNG018500000> (2016-12-09)

általánosan elismert védjegyek számos versenyelőnyt kínálnak a tulajdonosoknak, és jelentősen hozzájárulnak a vállalati goodwill növeléséhez.¹²⁵⁷

A német jogi szakszótár a következő meghatározást adta a védjegyekre vonatkozóan:

„Eine Marke kann als die Summe aller Vorstellungen verstanden werden, die ein *Markenname (Brandname)* oder ein *Markenzeichen (Brandmark)* bei Kunden hervorruft bzw. beim Kunden hervorrufen soll, um die Waren oder Dienstleistungen eines Unternehmens von denjenigen anderer Unternehmen zu unterscheiden.”¹²⁵⁸

E definíciók szerint Németországban védjegy lehet minden olyan jel, amely képes megkülönböztetni egy vállalat áruját vagy szolgáltatását más vállalatok áruitól, illetve szolgáltatásaitól. Az így megjelölt áruk pozitív hatást kiváltva jelennek meg a gazdasági versenyben, ami kihat az értékesítésre és az árképzésre egyaránt.¹²⁵⁹

Összehasonlítva hatályos hazai szabályozásunkkal megállapítható, hogy a német és a magyar törvényi védjegy–fogalom rendkívül hasonló, szinte teljesen azonos:

„Védjegyoltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen más áruitól vagy szolgáltatásaitól.”¹²⁶⁰

A magyar illetve a német védjegy meghatározása közötti különbség viszont, hogy a német definícióban szerepel a védjegyet alkalmazó vállalat is, míg a magyar definícióban kizárólag az áru és a szolgáltatás van megemlítve, az ezeket gyártó vagy árusító személy nem szerepel a védjegy törvényi meghatározásában.

4. 3. Ausztria

Az osztrák és a magyar védjegy jog története az Osztrák–Magyar Monarchiának köszönhetően összekapcsolódott. Részben fedi egymást a két ország jogtörténete. Számos osztrák törvényt, így köztük az 1858. évi osztrák védjegy törvényt is Magyarország és Ausztria területére is kiterjedő területi hatállyal fogadták el és alkalmazták e két állam területén.¹²⁶¹ Ennek köszönhetően jelent meg a védjegy jog hazánkban, ugyanis e pátens értelmében már lehetőség volt védjegyet lajstromoztatni Magyarországon is, annak ellenére, hogy ekkor magyar védjegy törvény még nem létezett.

¹²⁵⁷ Peter E. FÄBLER: Streitobjekt „Warenzeichen”. Deutsch–deutscher Wettbewerb um Tradition, Vertrauen und Legitimation. In: *Vierteljahrschrift für Sozial–und Wirtschaftsgeschichte*. 93. Bd. H. 3. Franz Steiner Verlag, 2006. 287. p

¹²⁵⁸ <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/marke.html#definition> (2016–12–05)

¹²⁵⁹ FÄBLER 2006. 287. p

¹²⁶⁰ 1997. évi XL. tv. 1 § (1)

¹²⁶¹ HOMOKI–NAGY Mária: Das Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch in der ungarischen Rechtspraxis der Richter. In: BÉLI Gábor–DUCHONOVÁ Diana–FUNDÁRKOVÁ Anna–KAJTÁR István–PERES Zsuzsanna: *Institutions of legal history with special regard to legal culture and history*. Bornus 2009 Ltd. Bratislava–Pécs. 2011. 137. p

Különösen a multikulturális államok, mint például az Ausztria–Magyarország, Oroszország és az USA birodalma nem csatlakoztak a Berni megállapodáshoz.¹²⁶² A lipcei kulturális tudós Hannes Siegerist összefoglalta az 1886–as Berni Egyezményhez vezető tanulmányt:

"Ausztriában és Magyarországon a kiadók, a kormányzati körök és a politikusok attól tartottak, hogy a világirodalom műveit nem fordítják le a Habsburg Birodalom kis nemzeti nyelvére, és a kiadók csupán közzé teszik azokat, és jogdíjakat fognak megállapítani "tudományos és irodalmi kiadványok a külföldi művek jogosulatlan fordításairól, újraráadásairól vagy kiadásairól". Saját termelési és vásárlóereje túl alacsony, ezért nem ajánlott a nemzetközi megállapodásokhoz való csatlakozás."¹²⁶³

Tehát az ausztriai politikai rezsím úgy gondolta, nem érdemes egy ilyen nemzetközi egyezmény részes államának lenni.¹²⁶⁴ E döntés indokának a magas jogdíjakat és a fordítások nehéz körülményeit tartották az osztrákok.

Az osztrák védjegyoltalommal kapcsolatos kiemelkedő jelentőségű törvény az 1970. évi védjegy törvény, amelyet 1984–ben módosítottak.¹²⁶⁵ Így napjainkban az osztrákok az alábbi hatályos törvényi definíciót alkották meg a védjegy fogalmának meghatározására:

„Marken können alle Zeichen sein, die sich graphisch darstellen lassen, insbesondere Wörter einschließlich Personennamen, Abbildungen, Buchstaben, Zahlen und die Form oder Aufmachung, der Ware, soweit solche Zeichen geeignet sind, Waren oder Dienstleistungen eines Unternehmens von denjenigen anderer Unternehmen zu unterscheiden.“¹²⁶⁶

Vagyis védjegyoltalom tárgya lehet minden grafikailag ábrázolható jel, így különösen szó, ideértve a személyneveket, alakzat, betű, szám, alak vagy az áru megjelenése, feltéve, hogy e jelzések képesek megkülönböztetni valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait más vállalkozás áruitól vagy szolgáltatásaitól. Az osztrák törvényhozásra és jogfejlődésre is jelentős hatással volt a német jogi dogmatika.¹²⁶⁷ Ezt az is alátámasztja, hogy mindhárom nemzet: a német, az osztrák és a magyar is rendkívül hasonló törvényi definíciót adott meg a védjegyekre.

¹²⁶² Walter DILLENZ: Warum Österreich–Ungarn nie der Berner Übereinkunft beiträt. In: Elmar WADLE: *Historische studien zum urheberrecht in Europa. Entwicklungslinien und Grundfragen*. Duncker & Humblot. Berlin. 1993. 167. p

¹²⁶³ "In Österreich–Ungarn befürchteten Verleger, Regierungskreise und Politiker, dass Werke der Weltliteratur nicht in die kleinen Nationalsprachen des Habsburgerreichs übersetzt und von einem Verleger veröffentlicht würden, wenn sie tantiemepflichtig wären. Im Falle von Russland lautete das Argument, dass es sich bei vielen wissenschaftlichen, schulischen und literarischen Publikationen um nicht autorisierte Übersetzungen, Nachdrucke oder Bearbeitungen ausländischer Werke handle. Die eigene Produktion und die Kaufkraft seien zu gering, sodass der Beitritt zu internationalen Abkommen nicht zu empfehlen sei."

¹²⁶⁴ DILLENZ 1993. 167. p

¹²⁶⁵ Vö. Kurt SIEGFRIED KRAFT–Herbert PRÜGET: *Die Schutzmarke*. 1970.

¹²⁶⁶ https://www.jusline.at/1_MarkenSchG.html (2016–12–14). Védjegyvédelmi törvény. 1970. november 30. I. Abschnitt. Allgemeine Bestimmungen. 1. §.

¹²⁶⁷ HOMOKI–NAGY 2011. 137. p

Ausztriában tehát a védjegyek védelme olyan jelek jogi oltalma, amelyek adott vállalat alkotásaira vagy szolgáltatásaira vonatkoznak.¹²⁶⁸ Ez a védelem itt is a védjegy-lajstromba történő bejegyzéssel keletkezik.¹²⁶⁹ A védjegyoltalom védelmi ideje 10 év, amelynek meghosszabbítása lehetséges. Az első jogi szabályozás 1858-ban zajlott le, ma viszont az 1970-es védjegyoltalomról szóló törvény alkalmazandó e megjelölésekre (novellákkal).¹²⁷⁰ Védjegyként alkalmazhatóak a különböző személynevek, szavak, ábrák, megjelölések, illetve a háromdimenziós alakzatok és ezeknek a kombinációi.¹²⁷¹

Magyarországhoz hasonlóan Ausztriában is a márka és a védjegy lényege, hogy megkülönböztesse az általa megjelölt árut vagy szolgáltatást más áruitól vagy szolgáltatásaitól. Ha valamely személy lajstromoztatni szeretne védjegyet Ausztriában is be kell jegyeztetni a kiválasztott ábrát, megjelölést az Osztrák Szabadalmi Hivatalnál (Österreichisches Patentamt), amely eljárás körül belül hat hónapig folyik, ha nem szólal fel senki a bejegyzés ellen.¹²⁷² És ugyanitt van lehetőség kérni a védjegy törlését is.

Az osztrák Találmányi Hivatal végzi el a lajstromoztatni kívánt védjegyek alaki illetve érdemi vizsgálatát, amelynek eredménytelen volta ellen jogorvoslati kérelmet lehet benyújtani. Ezen felül rendkívül speciális szabályozása az osztrákok védjegyjogának, hogy az adott védjegy lajstromozása után is kiterjeszhető annak árujegyzéke.¹²⁷³ Ismét érezhető a PUE által bevezetett egységes védjegyjogi szabályozás hatása.

4. 4. Amerikai Egyesült Államok

Horace Greerly 1859-ben tett nyugati látogatása során mély benyomást keltett benne a kereskedelemben részt vevő cégek tevékenységeinek mérete és az általuk alkalmazott védjegyek mennyisége a kereskedelmi forgalomban.¹²⁷⁴ Amerikában a védjegyjog nem egy koherens jog volt, hanem inkább a közös jogból, a szövetségi kormány által és az államok által meghatározott jogi eszközökből álló jogszabályok összessége.¹²⁷⁵ A védjegyhasználat és a védelem összetett kérdések a védjegyet alkalmazó vállalat számára.¹²⁷⁶

¹²⁶⁸ Vö. Leonhard HERMAN: *Die Heraldik der Wirtschaft. Geschichte, Gestaltung und Wirkung moderner Warenzeichen. Mit 680 abgebildeten Schutzmarken u. Sachregister.* 1. Aufl. Düsseldorf/Wien. Econ. 1971.

¹²⁶⁹ Vö. Heinrich REIF: *Handbuch der Schutzmarkentechnik.* Wien. Gerold. 1937.

¹²⁷⁰ Vö. Kurt SIEGFRIED KRAFT–Herbert PRÜGET: *Die Schutzmarke.* 1970.

¹²⁷¹ DEICHSEL 2004. 25. p

¹²⁷² <http://www.osztrakjog.at/markajog/vedjegyjog/#.WEaTSfThDGg> (2016–12–06)

¹²⁷³ DEICHSEL 2004. 25. p

¹²⁷⁴ Robert G. ATHEARN: *The american heritage new illustrated history of the United States. Volume 6. The Frontier.* Dell Publishing Co. New York. 1963. 527. p

¹²⁷⁵ COHEN 1986. 62. p

¹²⁷⁶ Vö. International Trademark Registrations In: *Scientific American. Vol. 120. No. 20.* Scientific American, a division of Nature America. Inc. 1919. 504. p

Elméletileg a védjegyek jogi védelme ösztönzi a vállalkozásokat arra, hogy olyan befektetéseket hajtsanak végre, amelyek célja a fogyasztói bizalom megszerzése, az általuk alkalmazott megkülönböztető jelzések révén. A védjegyek kis tömörített információcsomagok, amelyek tájékoztatják a fogyasztókat az általuk megjelölt termékkel kapcsolatban. Emellett csökkentik a fogyasztói (keresési) költségeket, elősegítve ezzel a piac hatékony működését.¹²⁷⁷

Az Egyesült Államoknak is érdeke, a vámuniók, szabadkereskedelmi területek, közös piacok és hasonló rendszerek fejlesztése.¹²⁷⁸ Az amerikai védjegyjog elsődleges jogforrása a védjegyekről szóló törvény az 1946-os Lanham Trademark Act¹²⁷⁹ 15. cím 22-es számú fejezete.¹²⁸⁰ Az 1946-os szövetségi védjegy törvény, amelyet általánosan a Lanham-törvénynek neveznek, kiegészítette az amerikai közös jogot azzal, hogy pontosabb definíciókat adott a fogalmaknak, és szövetségi védelmet biztosított egyes megjelöléseknek a szövetségi nyilvántartásba vétel révén. E védjegy törvény szerint védjegy lehet bármely szó, név, szimbólum vagy eszköz, vagy azok bármely kombinációja, amelyet a gyártók vagy a kereskedők használnak az áruk azonosítására.¹²⁸¹ Tehát a védjegy egy olyan címke, legyen az szó, szimbólum, hang, szín vagy egyéb jel, amelyet egy személy használ az áruinak vagy szolgáltatásainak megkülönböztetésére a mások által értékesített áruktól.¹²⁸² Az Amerikai Egyesült Államokban a védjegyjog főleg a fogyasztókat szolgálja. Forrás- vagy eredetazonosító jelek, amelyek célja a fogyasztók tájékoztatása, e jelek megtévesztő és összekeverhető használatának megakadályozásával.¹²⁸³

Emellett másodlagos jogforrásnak minősülnek a Szövetségi Szabályozási Kódex második részében található védjegy jogi rendelkezések, amelyeket 1989-ben módosítottak. Ez alapján a védjegy itt is az egyes áruknak más áruitól történő megkülönböztetésére alkalmazott jelzések, amelyeknek definíciós eleme a használat is, és ennek a védjegyhasználatnak

¹²⁷⁷ Stephen L. CARTER: The Trouble with Trademark. In: *The Yale Law Journal*. Vol. 99. No. 4. The Yale Law Journal Company Inc. 1990. 759. p

¹²⁷⁸ Rudolf CALLMANN: Industrial Property and Trade Regulation in the European Common Market. In: *Virginia Law Review*. Vol. 49. No. 3. Virginia Law Review. 1963. 462. p

¹²⁷⁹ Vö. Fred S. MCCHESENEY: Deception, Trademark Infringement, and the Lanham Act: A Property-Rights Reconciliation. In: *Virginia Law Review*. Vol. 78. Virginia Law Review. 1992. 49–56. p

¹²⁸⁰ Vö. E. Sanford BRANSCOMB: Trademarks: Caveat Scriptor. In: *Technical Communication* Vol. 40. Society for Technical Communication. 1993. 97–99. p

¹²⁸¹ COHEN 1986. 62. p

¹²⁸² Howard P. MARVEL–Lixin YE: Trademark sales, entry and the value of reputation. In: *International Economic Review*. Vol. 49. No. 2. Wiley for the Economics Department of the University of Pennsylvania and Institute of Social and Economic Research, Osaka University. 2008. 547. p

¹²⁸³ Robert G. BONE: Enforcement Costs and Trademark Puzzles. In: *Virginia Law Review*. Vol. 90. No. 8. Virginia Law Review. 2004. 2100. p

kiemelkedő szerepe van az Egyesült Államok védjegyjogában.¹²⁸⁴ A szövetségi védjegyekre vonatkozó jogszabály nem helyettesíti az állami védjegyjogot. A gyakorlatban a Lanham–Act rendelkezéseit az államilag létrehozott jogok szövetségi nyilvántartásának eszközeként alkalmazták. Kétségtelen, hogy a Lanham–törvény legjelentősebb eredménye a védjegyek egységes védelmi elméletének a kidolgozásában betöltött szerepe.¹²⁸⁵

A védjegyoltalom lajstromozással jöhet létre az alábbi jelzésekkel összefüggésben: szavak, nevek, emblémák, ábrák, képek, háromdimenziós jelek valamint ezek kombinációi.¹²⁸⁶

A szövetségi védelem megszerzéséhez a szervezetnek a védjegyet használnia kell, amelyet az Egyesült Államok Kereskedelmi Minisztériumának Szabadalmi és Védjegyügyi Hivatala (PTO) regisztrálhat.¹²⁸⁷ Ha valaki már korábban használta az adott védjegyet, jogosult törölni a lajstromozott védjegyet és sajátját bejelenteni a törölt védjegy helyett.¹²⁸⁸ Itt igazolni köteles a jóhiszemű védjegyhasználatot vagy annak szándékát a bejelentéskor, ellenben az európai védjegyrendszerekben erre nincs szükség.¹²⁸⁹

Az államok számára megengedett, hogy törvényeket hozzanak létre a védjegyek használatának szabályozására mindaddig, amíg azok nem ütköznek a szövetségi törvényekkel.¹²⁹⁰ Amerikában is nagy csapás a fogyasztók és a gyártók számára a védjegyhamisítás jelensége. A védjegyhamisításról szóló törvény (Trademark Counterfeiting Act of 1984) rendelkezik a védjegyhamisítás problémájáról és tartalmazza e cselekményre vonatkozó szankciókat.¹²⁹¹

New–York 1909. február 17–én elfogadott védjegyügyi rendszabályokról szóló törvényben rendkívül lényeges és speciális szabályok találhatók: az említett jogszabály értelmében a védjegytulajdonos magának a védjegynek vagy ismertetőjelnek is a tulajdonosa és emellett azon edények és tartályok tulajdonosa is, amelyeken a tulajdonát képező védjegy beégetés, vésés, karcolás, dombornyomás stb. útján, vagy egyéb módon feltüntetésre került. Így ennek értelmében tiltott cselekménynek minősíti az idegen üveg, edény, palack, vagy egyéb tartályok töltését, a védjegyek kitörlését, eltakarását, átragasztását, átrajzolását, elfedését és e

¹²⁸⁴ ATHEARN 1963. 527. p

¹²⁸⁵ Robert C. DENICOLA: Some Thoughts on the Dynamics of Federal Trademark Legislation and the Trademark Dilution Act of 1995. In: *Law and Contemporary Problems*. Vol. 59. No. 2. *The Lanham Act after Fifty Years*. Duke University School of Law. 1996. 76. p

¹²⁸⁶ Vö. Barbara BAER CAPITMAN: *American Trademark Designs. A survey with 732 marks, logos, and corporate–identity symbols*. Dover–Publications. New York. 1976.

¹²⁸⁷ COHEN 1986. 62. p

¹²⁸⁸ Vö. Stephen FISHMAN: *Trademark: Legal Care for Your Business & Product Name*. NOLO. 2016.

¹²⁸⁹ LI–CORREA 2009. 135. p

¹²⁹⁰ COHEN 1986. 62. p

¹²⁹¹ Jonathan S. JENNINGS: Trademark Counterfeiting: An Unpunished Crime. In: *The Journal of Criminal Law and Criminology* Vol. 80. No. 3. Northwestern University School of Law. 1989. 806. p

jogellenes cselekményeket kihágásnak minősítette valamint ennek elkövetőit először 10 naptól 1 évig terjedhető időtartamú elzárással, és üvegenként 50 centnyi pénzbüntetéssel, vagy akár az elkövetőt sújthatta mindkét büntetéssel is. A jogosulatlanul alkalmazott és megjelölt tárgyaknak a felkutatására (ha persze a sértett e tárgyak létezését esküjével megerősítette) az illetékes, hatáskörrel rendelkező tisztviselő köteles parancsot kiadni, amely akár az elkövető személyek elővezettetését is tartalmazhatja.¹²⁹²

A jogosulatlan védjegyhasználat és a védjeggyel kapcsolatos egyéb jogsértés lényegében lopás.¹²⁹³ Ahelyett, hogy tárgyalna a védjegy használatára vonatkozó engedélyről, a vádlott egyszerűen elveszi azt. Ekkor azonban ismét dogmatikai problémába ütközünk, ahogyan ez már az ókorban is felmerült.

Barack Obama, az USA akkori elnöke az Unió állásáról 2014 januárjában elhangzott beszédében felkérte a Kongresszust, hogy hagyja jóvá a szabadalmi reformra vonatkozó törvénytervezetet, amely lehetőséget biztosítana egy „nem költséges, és felesleges pereskedést kiküszöbölő” újítás megalkotására. Az Innovation Act nevű törvénytervezet beadójának, Bob Goodlatte képviselő célkitűzése, hogy megakadályozza a visszaélésre irányuló szabadalmi pereskedéseket emellett Goodlatte képviselő véleménye értelmében a törvénytervezet célja, hogy elvegye a pereskedők kedvét olyan eljárások megkezdésétől, amelyekben az alperes inkább az esetleges marasztalás költségét fizetné ki az eljárás során felmerülő magas perköltség helyett.¹²⁹⁴ E jogszabály értelmében a szabadalom tulajdonosok egzakt módon meghatározott igénnyel indíthatnak bitorlási pert, pontos adatokkal, hivatkozva a bitorló alkotásokra, emellett azt is közölnie kell, hogy szabadalmának pontosan mely igénypontjaira nézve követték el a bitorlást. A jogszabály ellenzői úgy vélték, hogy a törvénymódosítás eltántorítaná a feltalálókat igényeik érvényesítésétől, és a gazdag feleknek lenne előnyös, akik kockáztathatnak, hogy esetleg fizetniük kell a másik fél költségeit is. Azt is állítják, hogy e törvénytervezet nem fogja megoldani a szabadalmi trollokkal kapcsolatos problémákat.¹²⁹⁵

4. 5. Anglia

¹²⁹² BÁNYÁSZ Jenő: *A védjegy törvény módosítása*. 12. p

¹²⁹³ Fred S. MCCHESENEY: Deception, Trademark Infringement, and the Lanham Act: A Property–Rights Reconciliation. In: *Virginia Law Review*. Vol. 78. No. 1. *Symposium on the Law and Economics of Intellectual Property*. Virginia Law Review. 1992. 54. p

¹²⁹⁴ Vö. PALÁGYI 2014.

¹²⁹⁵ Vö. Professor Jane C GINSBURG: *Trademark and Unfair Competition Law: Cases and Materials*. Carolina Academic Press. Portsmouth. NH. USA. 2017.

A szellemi tulajdonjog, a szellemi alkotások joga napjainkban egy rendkívül átfogó, tág fogalomként használatos, amely magában foglalja az iparjogvédelmet, a védjegyjogot¹²⁹⁶ és a szerzői jogot Angliában is.¹²⁹⁷

Ma a védjegyjogot az angoloknál az 1994-es Trade Mark Act szabályozza, amely 1994. július 21-én lépett hatályba, és tartalmazza a védjegyekkel kapcsolatos rendelkezéseket. E törvény az alábbi meghatározást adta a védjegyeket illetően:

„In this Act a “trade mark” means any sign capable of being represented graphically which is capable of distinguishing goods or services of one undertaking from those of other undertakings.

A trade mark may, in particular, consist of words (including personal names), designs, letters, numerals or the shape of goods or their packaging.”¹²⁹⁸

Ebben a törvényben a "védjegy": olyan grafikailag ábrázolható megjelölés, amely képes megkülönböztetni egy vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait más vállalkozásokétól.¹²⁹⁹

Védjegyként lajstromoztathatóak különösen a szavak (ideértve a személyes neveket is), a formatervezési minták, a betűk, a számok, az áru formája vagy csomagolása.

A jelenleg hatályban lévő 1994. évi Trade Mark Act című angol védjegy törvényt megelőzően bizonyos fokú ambivalencia volt jellemző a brit szigeten, mivel az 1938. évi védjegy törvény szerinti bejegyzés esetében az összetéveszthetőséggel illetve a jogellenes felhasználással kapcsolatos döntés az adott megjelölés valódi használatára alapozott goodwill¹³⁰⁰ számbavételével történt, míg az utánzással kapcsolatos ügyekben született határozatok a védjegy ügyekben született határozatokkal együtt vannak nyilvántartva napjainkban is.¹³⁰¹

Angliában a közvetítő álláspontot alkalmazzák a materiális és az alaki védjegyjogot illetően, amelynek értelmében hatálytalanítja a formális jogot, ha valaki 5 éven keresztül használ egy jelvényt, tehát 5 évig gyakorolja materiális jogosultságát. Viszont ha a materiális használati jogot gyakorló személy elmulasztja megtámadni a hasonló lajstromba vett védjegyet ez esetben a formális jog materiális joggá is válik.¹³⁰²

Az angol–szász területeken az *interbrand* (védjegyek egymásközti) verseny definíciója is elterjedt, amelynek jelentése verseny, viszont sem német, sem osztrák megfelelője nincs e

¹²⁹⁶ Lásd bővebben: Josef KOHLER: *Das Recht des Markenschutzes*. Kessinger Legacy Reprints. Würzburg. 1885.

¹²⁹⁷ Peter BIRKS: *English Private Law*. Oxford. 2000. 465. p

¹²⁹⁸ Trade Mark Act Part I 1. § (1) bek.

¹²⁹⁹ Vö. Lionel BENTLY–Jane C. GINSBURG–Jennifer DAVIS: *Trade Marks and Brands. An Interdisciplinary Critique*. Cambridge University Press. Cambridge. United Kingdom. 2011.

¹³⁰⁰ Vö. David S. RUDER: Intellectual Property Law: The fallacy of trademark residual goodwill. In: *GP SOLO*. Vol. 21. American Bar Association. 2004. 38–39. p

¹³⁰¹ John FEATHER: *A history of British publishing*. Second edition. Routledge. New York. 2006. 32. p

¹³⁰² KUNCZ 1922. 60. p

fogalomnak, és az amerikai illetve ebből kifolyólag a német terminológiában, és bírósági gyakorlatban az egyes piaci szereplők által azonos védjeggyel ellátva forgalomba hozott áruk között létrejött kereskedelmi versenyt¹³⁰³ jelenti.¹³⁰⁴ Például ilyennek minősülhet az azonos márkájú autót forgalomba hozó autókerekeskedők, vagy bármilyen azonos márkát forgalmazó kereskedők egymás között kialakult versenye.¹³⁰⁵ Ahogy a többi európai országban, Angliában is a könyvkereskedelemmel és a könyvek illusztrálásával terjedt el egyre inkább a védjegyhasználat, a különféle ábrák, jelzések alkalmazása.¹³⁰⁶

A Brit Szabadalmi Hivatal döntései ellen lehetősége van az arra jogosultnak fellebbezést benyújtania a Törvényszék vagy akár a felek által névjegyzékből kiválasztott döntőbíró részére.¹³⁰⁷

4. 6. Franciaország

Franciaországban a védjegyjog története a Nyugat–Európában elterjedt gyakorlathoz igazodott, tehát ezen a területen is az uralkodók privilégiumokat adtak ki a nyomdászok részére a könyvek sokszorosítására. Az első privilégiumot 1498–ban kapta meg egy Trechsel nevezetű nyomdász, aki ezt az előjogot az arab tudós, Avicenna „Kánon” című orvosi könyvéhez fűződő kommentár korlátlan nyomtatására kapta.¹³⁰⁸ Ezt követően II. Henrik francia államfő bocsátott ki privilégiumot 1551–ben zeneművek kiadására Guillaume Morlaye lantjátékos részére.¹³⁰⁹ E privilégiumokat általában a kiadók, nyomdászok kapták, maga a szerző ritkán lett ilyen jellegű kiváltság jogosultja, mivel inkább a kiadók viselték a különböző művek kiadásával kapcsolatos költségeket.¹³¹⁰ 1610–től kezdődően a kiadott privilégiumokat lajstromba kellett venni, amely nyilvántartás már tartalmazta a szerző nevét is, viszont a XVIII. században már a szerzők saját jogukon is szerezhettek előjogokat, amely saját munkájukon fennálló jogosultságra vonatkozott.¹³¹¹ Rendkívül nagy szerepe volt Franciaországban a bírói jogfejlesztésnek is, 1568–ban nagy jelentőségű döntés született a

¹³⁰³ Vö. John MENDENHALL: *British Trademarks of 1920s & 1930s*. Angus & Robertson. London.1989.

¹³⁰⁴ VIDA Sándor: Védjegy és kartelljog az USA–ban, NSZK–ban és az Európai Közösségben. In: *Külgazdaság*. (35. évfolyam, 1–12. szám) 1991/10. szám. 1991. 155. p

¹³⁰⁵ VIDA 1991. 155. p

¹³⁰⁶ John HARTHAN: *The history of the illustrated book. The western tradition*. Thames and Hudson Ltd. London. 1981. 152. p

¹³⁰⁷ VIDA 2006. 262. p

¹³⁰⁸ PFISTER Laurent: *L’auteur, propriétaire de son oeuvre. La formation du droit d’auteur du XVIe siècle r la loi de 1957*. Strasbourg. 1999. 207. p

¹³⁰⁹ LATOURNERIE Anne: *Petite histoire des batailles du droit d’auteur*. Multitudes. 2001. 39. p

¹³¹⁰ BERTRAND André R.: Histoire, évolution et nature du droit d’auteur. In: *Dalloz Droit d’auteur*. Chapitre 101. Éditions Dalloz. 101. 13. bek.

¹³¹¹ LATOURNERIE 2001. 39. p

Muret–per¹³¹² során, Maroin érvelésének hatására. Párizsban egy nyomdász privilégiumot kapott Seneca műveinek többszörözésére, viszont két másik nyomdász megtámadta ezt a privilégiumot. A sokszorosított Seneca kiadás a Muret által glosszált variáció volt, Muret azonban a privilégium kiadása előtt meghalt, az eredeti mű pedig Rómában került kiadásra, amely alapján Marion úgy érvelt, hogy a mű közkinccsé vált és azt bárki szabadon nyomtathatja, hiszen az alkotó saját maga döntheti el, hogy először hogyan szeretné munkáját kinyomtatni: „egy könyv szerzője annak teljes ura és mint olyan, szabadon rendelkezik vele.”¹³¹³ Marion ezzel elsőként ismerte el az irodalmi művek feletti tulajdonjogot, és ennek kiemelte a rendelkezés részjogosultságát, amely a szerzót illeti.

1725–ben a Héricourt–per¹³¹⁴ a párizsi és a vidéki nyomdászok között zajlott, amelynek során a párizsiak érdekeit védve Louis d’Héricourt elmondta, hogy egy kézirat jogilag dolognak minősíthető, amely annak alkotójához tartozik, aki e mű tulajdonosa illetve ebből kifolyólag az alkotás egyetlen ura.¹³¹⁵ E locke–i felfogáson¹³¹⁶ alapuló eszmefuttatásnak a folyománya a privilégiumok által bevezetett rendszer megkérdőjelezhetősége.¹³¹⁷ A francia felvilágosodás leghíresebb alakja, Denis Diderot a Héricourt–per hatására írta meg „Levél a könyvkereskedelemtől” című munkáját, amely szintén jelentős locke–i hatást tükrözött.¹³¹⁸

Jelentős hatással bírt a francia szerzői és védjegy jog fejlődésére La Fontaine meséinek nyomtatásának tárgyában született döntés is, amelynek értelmében a Királyi Tanács 1761–ben, úgy döntött, hogy a nyomdának adott privilégium lejártá után az öröklési jog szabályai alapján a művek a szerző lemenőit illetik.¹³¹⁹

1777–ben a Királyi Tanács elrendelte, hogy senki sem nyomtathat ki könyvet privilégium nélkül. Ha azt maga a szerző kapta meg, akkor halála esetére örökösei szerzik meg. A nyomdának és kiadóknak adott privilégiumok 10 évre¹³²⁰ vagy a szerző élete végéig szóltak, és kizárólagos jogosultságot biztosítottak a kiadásra és az értékesítésre.

¹³¹² Simon Marion’s plea on privileges (1586), *Primary Sources on Copyright (1400–1900)*, eds L. Bently & M. Kretschmer.

¹³¹³ LATOURNERIE 2001. 40. p: „L’auteur d’un livre en est du tout maitre et comme tel peut en disposer librement.”

¹³¹⁴ Louis d’Héricourt’s memorandum, Paris (1725–1726), *Primary Sources on Copyright (1450–1900)*, eds L. Bently & M. Kretschmer.

¹³¹⁵ LATOURNERIE 2001. 41. p

¹³¹⁶ JAKAB 2012. 88–93. p

¹³¹⁷ Vö. RIDEAU Frédéric: Commentary on Louis d’Héricourt’s memorandum (1725). In: *Primary Sources on Copyright (1400–1900)*, eds L. Bently & M. Kretschmer. 2010.

¹³¹⁸ Vö. RIDEAU Frédéric: Commentary on Diderot’s Letter on the book trade (1763). In: *Primary Sources on Copyright (1400–1900)*, eds L. Bently & M. Kretschmer. 2008.

¹³¹⁹ BERTRAND 101. 13. bek.

¹³²⁰ Amely időtartam megegyezik hatályos jogunkban lévő védjegyoltalom 10 éves oltalmi idejével.

A francia jogászok a XX. századtól kezdődően igyekeztek hangsúlyozni a személyhez fűződő jogok fontosságát a tulajdoni koncepció mellett.¹³²¹ Franciaországban a szellemi tulajdonjog felismeréséhez és az alkotók védelmének kialakulásához nagyban hozzájárult a francia költő és drámaíró, Philippe Quinault, aki elsőként vetette fel, hogy a szerzők is részesüljenek a színpadi előadások bevételeiből. Ez után egy másik író, Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais javaslatára a Királyi Tanács 1780-ban két rendeletet adott ki, amelyek megnövelték a pénzbeli juttatás összegét, valamint meghatározott számú ingyen belépőjegyet biztosított az előadásokra.¹³²² 1784-ben kaptak némi oltalmat a Királyi Zeneakadémia szerzői, viszont a többi zenemű csupán az irodalmi művekhez hasonló védelemben részesült.¹³²³ 1789-ben eltörlésre kerültek a privilégiumok.¹³²⁴ 1791-ben a színdarabokra¹³²⁵ vonatkozó törvény, 1793-ban a szerzői jogra¹³²⁶ vonatkozó átfogó szabályozás született meg, majd csak 1857-ben látott napvilágot az első francia védjegy-törvény.¹³²⁷ Az 1791-es törvény újítása, hogy rendelkezett a nyilvános előadás jogáról, vagyis 3. cikke értelmében élő szerző műveit Franciaország területén a szerző kifejezett és írásbeli hozzájárulása nélkül nem lehetett előadni nyilvános színházakban. Viszont az 1793 előtt készült műveket szabadon elő lehetett adni. Le Chapelier a kövekezőképp fogalmazott a szellemi tulajdonnal kapcsolatban e törvény megszüvegezésekor: „a legszentebb, a lelegitimebb, a legmegtámadhatatlanabb, és ha fogalmazhatok így, a legszemélyesebb minden tulajdon közül az író gondolatainak gyümölcseként létrejött mű; ez egy a többi tulajdontól eltérő fajtájú tulajdon.”¹³²⁸ Az 1793-as törvény az irodalmi és művészi alkotások felett fennálló tulajdon egészére vonatkozott. E törvény megalkotója Chénier volt, azonban visszavonulása miatt már Lakanal terjesztette elő a javaslatot a Nemzetgyűlésen, ahol Le Chapelier-rel szemben inkább egyfajta „köztulajdonként” fogta fel a szerzői alkotásokat, amelyek létrehozója a társadalom szellemi fejlődésének a mozgatórugója.¹³²⁹ E törvény 1. cikke elrendelte, hogy bármely műfajban alkotó író, zeneszerző, festő és grafikus egész életükben kizárólagos jogot kapnak műveik

¹³²¹ PFISTER Laurent: Author and work in the French Print Privileges System. In: *Privilege and Property Essays on the history of Copyright*. Open Book Publishers. 2010. 116. p

¹³²² BERTRAND 101. 14. bek.

¹³²³ BERTRAND 101. 15. bek.

¹³²⁴ 1789. augusztus 4-i dekrétum

¹³²⁵ Loi des 13–19 janvier 1791 relative aux théâtres et au droit de représentation et d'exécution des oeuvres dramatiques et musicales.

¹³²⁶ Loi du 19 juillet 1793, relative á la propriété littéraire et artistique.

¹³²⁷ P. MATHÉLY: *Le droit français des signes distinctifs*. Párizs 1984. 255. p

¹³²⁸ Le Chapelier's report. Paris. 1791. 16. p

¹³²⁹ LATOURNERIE 2001. 45. p

értékesítésére, terjesztésére vagy akár a mű feletti tulajdonjog átruházására. Vagyis egy grafikus által készített ábra is védelemben részesült a jogosulatlan behatások ellen.

A francia szellemi alkotások jogának XIX. századi fejlődését két jelentős kérdés határozta meg: milyen a szellemi alkotások jogának a természete? A tulajdonjog egyik fajtájának minősül a szellemi tulajdon? Jelentős kérdés volt továbbá, hogy szükséges-e időbeli korlátot szabni e gondolati jellegű jogosultságok fennállásának? A francia Code Civil megállapította a tulajdon korlátlanágát, visszatérve ezzel a klasszikus római jogi alapokhoz. A megjelenő új jelenségekre, mint a szellemi tulajdon, szerzői jogosultságok, értékpapír formájában megtestesülő jogosultságok és egyéb gondolati jellegű jogok kialakulására e tulajdon-fogalom kitágítása révén reflektál. E klasszikus római tulajdon mindenkivel szemben fennálló *vindicatiós* védelmének mintájára jöttek létre e speciális tulajdoni formák, mint a szellemi tulajdon (*propriété intellectuelle*), az ipari tulajdon (*propriété industrielle*) valamint a kereskedelmi tulajdon (*propriété commerciale*).¹³³⁰

Le Chapelier a legszemélyesebb tulajdoni formának tekintette a szellemi tulajdont, hiszen abban maga az adott személy alkotói tevékenysége jutott kifejezésre, személyiségének egy darabja. Ekkor még nem esett az összes képzőművészeti ágban létrehozott szellemi alkotás az 1793-as törvény védelme alá, ugyanis a szobrászati alkotások teljesen kimaradtak. A személyhez fűződő jogok létrejöttéhez nagyban hozzájárult Kant XIX. századi elméleteinek francia területen való elterjedése, amely szerint „a szellemi alkotás nem áru, jogi értelemben véve nem dolog és így nem is idegeníthető el.”¹³³¹

Ma már Franciaországban a védjegy jog az ipari tulajdon szerves része. A szellemi tulajdonra vonatkozó törvény rendelkezik a védjegyekről. L. 711–1. cikke kimondja, hogy:

„La marque de fabrique, de commerce ou de service est un signe susceptible de représentation graphique servant à distinguer les produits ou services d'une personne physique ou morale.

Peuvent notamment constituer un tel signe :

- a) Les dénominations sous toutes les formes telles que : mots, assemblages de mots, noms patronymiques et géographiques, pseudonymes, lettres, chiffres, sigles ;
- b) Les signes sonores tels que : sons, phrases musicales ;
- c) Les signes figuratifs tels que : dessins, étiquettes, cachets, lisières, reliefs, hologrammes, logos, images de synthèse ; les formes, notamment celles du produit ou de son conditionnement ou celles caractérisant un service; les dispositions, combinaisons ou nuances de couleurs.”¹³³²

Vagyis ez alapján: A védjegy vagy a szolgáltatási védjegy olyan grafikai ábrázolásra alkalmas megjelölés, amely a természetes vagy jogi személyek áruinak vagy szolgáltatásainak megkülönböztetésére szolgál.

Különösen ilyen megjelölésnek minősülnek:

¹³³⁰ FÖLDI–HAMZA 2016. 373. p

¹³³¹ Idézi: JAKAB 2012. 98. p

¹³³² Code de la propriété intellectuelle–Article L. 711–1.

a) valamennyi formában használt névmegjelölés, például: szavak, szóösszetételek, patroním és földrajzi nevek, álnevek, betűk, számok, betűszavak;
b) hangjelek, mint például: hangok, zenei kifejezések;
c) ábrás megjelölések, mint például: rajzok, címkék, pecsétek, szegélyek, domborművek, hologramok, logók, számítógépes grafikák; formanyomtatványok, különösen a alkotás vagy csomagolás, vagy a szolgáltatás jellemzői; kombinációk vagy színárnyalatok.¹³³³
Tehát a védjegyek itt is ugyanazt a célt szolgálják, mint a többi európai országban. E cél pedig az áruk és a szolgáltatások megkülönböztetése elsődlegesen itt is a Párizsi Unió Egyezménynek köszönhetően. A többi európai védjegy törvényhez hasonlóan a francia védjegy törvény is felsorolja, hogy különösen mi lehet védjegy.

5. Hazai védjegyperek

Az 1902. évi B. VII. 41. számú elsőfokú bírósági ítéletet megváltoztatta a Budapesti Büntető Törvényszék és az elkövetőket bűnösnek mondta ki védjegybitorlás kihágásának elkövetésében, az alábbi tényállás alapján: a vádlottak saját, „Habanna” feliratú védjegyük megalkotásakor színben, ábrában, kiállításban és beosztásban is a főmagánvádló „Janina” feliratú védjegyével teljesen megegyező védjegyet hoztak létre, leutánozva ezzel a főmagánvádló árujegyét. A címlapon és a hüvelyeken feltüntetett megjelölés szinte teljesen azonos a két fél alkotásain, valamint ezen felül a vádlottak a főmagánvádló védjegyén használt kartont, borítékot, fedőlapot és ezek színeit is teljes mértékben leutánozta, így ezen áruk már külső megjelenésükben alkalmasak voltak arra, hogy az átlagos fogyasztót, egy közönséges vevőt tévedésbe ejtsenek a választott áru származásával, gyártásával, eredetével összefüggésben. A bíróság által lefolytatott tárgyalás során beismerték a vádlottak (azt a bizonyítandó tény), hogy alkotásaiknak propagandát szerettek volna csinálni az által, hogy leutánozzák a főmagánvádló védjegyét, amely természetesen már ekkor jó hírnévvel rendelkezett a fogyasztók körében. Ábrás védjegyek esetében, színes védjegyeknél a szavak különbözősége, jelen esetben a Habanna és Janina nevek megváltoztatása nem lényeges, a védjegybitorlás megállapításánál maga az ábra, valamint a színezés azonossága a releváns. A bizonyítási eljárás során előkerült levelek alapján kiderült, hogy a főmagánvádlók már korábban felszólították a vádlottakat, hogy hagyják abba a jogosulatlan utánzást, azonban a vádlottak e levélváltás idejét arra használták fel, hogy gyorsan belajstromoztassák saját javukra a leutánzott védjegyet. Azonban a jogosulatlanul leutánzott védjegy utólagos belajstromoztatása a már elkövetett védjegybitorlás kihágását nem szüntette meg. Súlyosbító körülmény volt, hogy a vádlottak más személyek védjegyeinek utánzását rendszeresen üzték, ezért az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatva a Budapesti Büntető Törvényszék a

¹³³³ Szellemi tulajdonjogok szabályzata–L. 711–1. Cikk.

vádlottakat bűnösnek mondta ki védjegybitorlás kihágásának elkövetésében. A büntetés kiszabásánál a vádlottak büntetlen előéletét enyhítő, viszont a tetemes kár okozását és a védjegybitorlási hajlamot (vagyis, hogy alig szabadulnak egy védjegyutánzat miatti bűnvádi felelősségre vonás alól, már egyből más cég felkapott védjegyét kezdték másolni) súlyosbító körülményként vette figyelembe a bíróság 1902. november 3-án kelt ítéletében.¹³³⁴

1903-ban a vádlott az üvegen feltüntetett italtól eltérő folyadékot forgalmazott, olyan üvegben, amelyre az „Unicum” védjegy került. A vád megalapozott volt, hisz bizonyítást nyert, hogy a vádlott megvalósította a védjegybitorlást, mivel az indokolás értelmében: „a kereskedő kellő gondosságot tartozik kifejtteni arra nézve, hogy valamely különös jellel ellátott áru forgalombahozatala által másnak jogait ne sértse, és mert ekként a szóban forgó védjegynek nem tudatos használatára vonatkozó védekezése a vádlottnak figyelembe nem jöhet, őt bűnösnek kimondani és elítélni kellett.”¹³³⁵

Bűnösnek mondta ki a Budapesti Büntető Járásbíróság a vádlottat az 1895. évi XLI. törvénycikk 9§-ába ütköző védjegybitorlás kihágásának elkövetésében az alábbi tényállás alapján: Vádlott muszkahalat forgalmazott, amit olyan üvegekbe töltött, amelyeken a „Warhanek C.” cégnév jogszerűtlenül volt feltüntetve, a jogosult kereskedő cég hozzájárulása nélkül. Még hozzá olyan üvegeket hozott forgalomba, amelyeken a „Warhanek C.” cég kereskedelmi neve magának az üvegnek az anyagából kidomborodott, és ezeket a jogosulatlanul forgalomba hozott üvegeket a lefolytatott bizonyítási eljárás során meg is találták a vádlott helyiségeiben, valamint a házkutatás során arra is fény derült, hogy a vádlott veje és lánya is azzal foglalkoztak, hogy töltötték az üres üvegekbe a muszkahalat. Tanúk által nyert bizonyítást továbbá az a tény a per során, hogy vádlott a „Warhanek C.” név nevével ellátott üres üvegeket vásárolt, és ezért megállapítandó, a szándékosság a vádlott részéről a védjegybitorlás elkövetésekor egyértelműen bebizonyosodott. Az eljárás tárgyát képező kihágást úgy követte el a vádlott, hogy tudott a panaszos cég létezéséről, ugyanis a „Warhanek C.” cég nevét 1905. december 27-én a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél egyéni kérelemre bevezették a cégjegyzékbe, amit szabályszerűen közzé is tettek. E tények értelmében pedig bűnösnek találta a bíróság a vádlottat a Bíróság védjegybitorlás kihágásában, 1908. április 27. napján.¹³³⁶

¹³³⁴ SZÁSZ 1911. 636. p

¹³³⁵ SZÁSZ 1911–1912. 606. p

¹³³⁶ SZÁSZ 1911. 618. p

A Budapesti büntető bírósághoz címzett feljelentésben Pollatschek Bertalan sértett előadta az alábbi tényállást: P J. vádlott a sértett által Elixir néven forgalomba hozott gyógykészítmény belajstromozott védjegyével szolgáló vignettával teljesen megegyező vignettát készített és szintén Elixir névre keresztelt, illetve megegyező nagyságú és formájú üvegekben árusított gyógyszert ezzel a vignettával forgalomba is hozta, így neki (a sértettnek) súlyos erkölcsi és anyagi kárt is okozott, és elkövette a védjegybitorlás kihágását.¹³³⁷ Felperes kérte a bíróságot, hogy állapítsa meg a védjegybitorlás kihágásának elkövetését és tiltsa el a jogsértőt a hasonló védjegy használatától. Tehát a jogi probléma az volt, hogy a vádlott gyakorlatilag a sértett lajstromoztatott védjegyével megegyező megjelölést használt jogosulatlanul.

Vádlott vitatta a két vignetta hasonlóságát, arra hivatkozva, hogy e gyógyszerek a *res extra commercium* kategóriájába tartoznak, így ezek nem sorolhatóak az ipari cikkek védelmét biztosító védjegy törvény rendelkezései alá eső áruk közé, mivel kizárólag orvosi rendeletre adhatók ki.¹³³⁸ Ezt követően a királyi bíróság az általa lefolytatott tárgyalás alapján megállapította, hogy a panaszos vignettája az idézett törvénycikk által védelmezendő, továbbá a sértett által készített gyógyszer ugyancsak szabad forgalom tárgyát képezi, és a vádlott megsértette a sértett által megszerzett kizárólagos jogokat, amikor a panaszos vignettájához megtevesztésig hasonló vignettákat alkalmazott. A vádlott a kihágást elkövette. És ezt az ítéletet a Budapesti Büntető Törvényszék is helyben hagyta 1909. október 25-én.¹³³⁹

Egy gazdasági tevékenységet folytató cimbalomkészítő szervezet az általa gyártott alkotásokon a nagy népszerűségnek örvendő „Bohák Lajos Budapest” felirathoz rendkívül hasonló „Bohák Systema Budapest” kifejezést használt. A bíróság megállapította, hogy a két név könnyen összetéveszthető és az ilyen felirat alkalmazása a felperes üzleti érdekeit sérti.¹³⁴⁰

Az adott áru belső másolásának bizonyításához speciális szakértelem szükséges, azonban a tilalom érvényesül arra is, ha a versenytárs termékkatalógusában hirdetett árut lemásol és azzal összetéveszthető árukat készít, és gazdasági forgalomba hoz.¹³⁴¹

A bíróság eltiltotta a „Club Line” felirat és az ahhoz tartozó szárnyas megjelölés sporttáskákon történő használatától a kisiparost, ugyanis már korábban voltak forgalomban azonos felirattal és jelzettel táskák Magyarországon, és a bíróság a lefolytatott bizonyítási

¹³³⁷ SZÁSZ 1911. 634. p

¹³³⁸ SZÁSZ 1911. 634. p

¹³³⁹ SZÁSZ 1911. 635. p

¹³⁴⁰ Fővárosi Bíróság 51. Pf. 28. 877/1970.

¹³⁴¹ Gf. II. 30. 15./1984.

eljárást követően megállapította, hogy a kérdéses felirat és jelzet alkalmas arra, hogy a vásárlók az alperes alkotásait összekeverjék a felperes alkotásaival.¹³⁴²

F. József debreceni vállalkozó 1997-ben létrehozott egy speciális szívószálat, amellyel viszonylag rövid idő alatt számos állam gyermekét sikerült elkápráztatni. A kreativitásáról híres embernek már rengeteg jó ötlete látott napvilágot viszont az összes közül a szívószál lett a vállalkozás legfőbb alkotása. Remekül ment az üzlet, a technológiai fejlesztéseknek köszönhetően egyre olcsóbban tudott egyre több szívószálat gyártani, mígnem 2007 végén egy ausztrál cég védjegybitorlási pert indított ellenünk a Fővárosi Bíróságon azt állítván, hogy az extrém szívószál ötletét valójában tőlük lopta el a debreceni vállalkozó. A magyar bíróságnak 15 napja lett volna arra, hogy helyt adjon a keresetnek vagy elutasítsa azt. A bíróság csak 60 nap elteltével döntött; az ítéletben pedig eltiltotta a szóban forgó alkotás gyártásától és forgalmazásától a nélkül, a debreceni céget, hogy tőlük bármiféle érdemi bizonyítékot kért volna. Majd az ausztrálok (felbátorodván a magyarországi ítéleten) Németországban szintén keresetet nyújtottak be a Felföldi-vállalkozás ellen.

“Először a német bíróság is elmeszelt minket, de bekérte az alkotás élettörténetét, amit néhány napon belül prezentáltunk és az ítéletet visszavonták. Közölték, hogy gyárthatjuk a szívószálat”–folytatta Felföldi József. Közben a debreceni vállalkozás egy spanyol bíróság előtt megtámadta az ausztrál fél védjegyét, és miután a védjegyet ott törölték, a magyarországi per is okafogyottá vált.

“Miután itthon is kimondatott, hogy az ausztrálok jogalap nélkül támadtak meg minket, ellenkeresetet akartunk benyújtani. Erre azonban (furcsamód) az volt a magyar bíróság válasza, hogy a továbbiakban ők nem illetékesek az ügyben. Mivel szerintünk számos bírói tévedés és hibás döntés miatt hurcoltak meg minket három éven keresztül, az ügyvédekkel azt tervezzük, hogy nemzetközi bíróságon bepereljük a magyar államot. Tudom, hogy az ördög anyját nem lesz egyszerű beperelni, de megkísérlem”–tette hozzá a debreceni vállalkozó. F. József számításai alapján a kára mintegy két és fél milliárd forint, amit ha a magyar államtól sikerül visszanyernie, több száz új munkahelyet tudna létrehozni a cégcsoportján belül.¹³⁴³

Sokszor a védjegyoltalom sem elegendő a jogosult védelméhez, amit rendkívül jól szemléltet

¹³⁴² LB Pfv. IV. 21. 311/1994.

¹³⁴³ Eljárás és gyártóeszköz folyadékban oldódó szilárd töltetet tartalmazó szívószál előállítására és az eljárással előállított szívószál. In: *Szabadalmi Közlöny és Védjegyertesítő*. 120. évfolyam 18. szám. 2015.09.28. Szabadalmi bejelentések közzététele.

az alábbi jogeset:

Megalakult 2001-ben Dunakeszi székhellyel a Teletál Ételfutár Kft., amely nagy népszerűsége tette szert. Ugyanakkor működött ezzel párhuzamosan egy Debreceni székhelyű, 10 évvel korábban megalakult Teletál Vendéglátó Bt. is, amely egy helyi ismeretségű kis családi vállalkozás volt. E két firma sokáig zavartalanul dolgozott párhuzamosan, amíg a Dunakeszi székhelyű Bt. ki nem terjesztette szolgáltató tevékenységét Debrecenre is. Az azonos cégnévről tudomást szerezve a debreceni cég pert indított és kérte a bíróságot, hogy állapítsa meg névviseléshez való jogának sérelmét, és tiltsa el a jogsértőt a név használatától.

Jogi problémaként jelentkezett a majdnem azonos név használata, két olyan cég között, amelyek egymással kapcsolatban nem álltak. Kérdés, hogy jogosult-e mindkettő cég használni e nevet, ha viszont nem akkor melyik viselheti? A perben a konfliktus forrása az volt, hogy a két cég összetéveszhetővé vált. Mind a név, mind a tevékenységi kör hasonló volt. Ha egymás mellé tesszük a két cégnevet, zavarba ejtő a hasonlóság: Teletál Ételfutár Kft. és Teletál Vendéglátó Bt. Egy laikus esetleg azt is gondolhatná, hogy a két cég gazdasági kapcsolatban áll egymással. Ráadásul mindkét cég csak „Teletál” rövidítéssel reklámozta magát. Sorra érkeztek a panaszlevelek, továbbá a hatóságok is sokszor tévedésbe estek. Ezért a debreceni Teletál felperesként perelt, mert a cégnév használatával a dunakeszi Teletál Kft. (az alperes) megsértette a debreceni Bt. névviseléshez fűződő jogát.

2011. szeptember 14-én az elsőfokú bíróság olyan ítéletet¹³⁴⁴ hozott, amelyben meg is állapította a jogsértést és eltiltotta a Teletál név viselésétől a dunakeszi céget. Ezt követően a dunakeszi cég fellebbezett, és kérte az ítélet megváltoztatását. Az Ítéletőktábla viszont mindenben jóváhagyta¹³⁴⁵ az elsőfokú bíróság döntését. Abban is egyetértett az elsőfokú bírósággal, hogy a peres felek működési köre, a ténylegesen kifejtett, valóságosan gyakorolt tevékenységük hasonlóknak minősült: „nincs relevanciája annak, hogy a felperes az ételkihordáson túl más típusú vendéglátással is foglalkozik, mert az ételkihordás során ez nem különbözteti meg az alperestől.” A Ptk. vonatkozó rendelkezése¹³⁴⁶ a működési kör hasonlóságát rögzíti, és nem követeli meg a tevékenységek teljes azonosságát.

¹³⁴⁴ 2.G.40.095/2011/9.

¹³⁴⁵ Fővárosi Ítéletőktábla

14.Gf.40.549/2011/7.

¹³⁴⁶ 2013. évi V. tv. 2:49. §[*Névviseléshez való jog*]

(1) Irodalmi, művészeti, tudományos vagy közéleti szerepléssel járó tevékenységet felvett névvel is lehet folytatni, ha ez nem jár mások lényeges jogi érdekének sérelmével.

(2) Ha az irodalmi, művészeti, tudományos vagy közéleti szerepléssel járó tevékenységet folytató személy neve összetéveszhető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével, az érintett személy kérelmére a név – e tevékenység gyakorlása során – megkülönböztető toldással vagy elhagyással használható.

Az elsőfokú bíróság érvelése a következő volt: „A védjegy nem az oltalomra jogosult jogi vagy magánszemélyt jelzi, hanem annak a tevékenysége során előállított árut vagy szolgáltatást érinti. A védjegyjogosultság független attól, hogy a kérelmező milyen névhasználatra jogosult.”¹³⁴⁷ Hiába tehát a védjegy: a dunakeszi székhelyű ételfutárt eltiltották a név használatától. Tehát a bejegyzett védjegyoltalom nem zárja ki, hogy valaki velünk szemben érvényesítse a személyhez fűződő jogait. Nevünk illetve védjegyünk megválasztása előtt érdemes kiterjedt név- és védjegykutatót végezni, lehetőleg jogi szakember bevonásával, elkerülve a későbbi esetlegesen felmerülő problémákat.¹³⁴⁸

A per egyrészt felhívta a figyelmünket arra, hogy hiába jegyezte be a cégbíróság a cégünk nevét: attól, hogy a cég létrejött, még nem zárható ki annak a lehetősége, hogy a bejegyzett cégnév más névviselési jogát sérti. A Teletál-ügy másik fontos kérdése a névhez fűződő jog és a védjegyoltalom összefüggése volt. Az alperes dunakeszi cég rendelkezett több védjegyoltalommal is, mindezek ellenére mégis számára kedvezőtlen döntést hozott a bíróság. Nyitva maradt tehát a kérdés, hogy lehet ez? Ezek mellett a per rámutatott arra is, hogy a védjegy egyre erősödő vállalatjelző szerepének köszönhetően az adott cég áruin felül minősíti magát a céget is, így jelentős problémák merülnek fel, ha több cég ugyanazt a védjegyet használja, félrevezetve ez által a fogyasztókat, hatóságokat.

Viszont az adott áru jellegzetességeire irányuló, csupán leíró célzatú használat nem sérti a védjegy funkcióját, így a védjegy jogosultja az általa használt megjelölés „védjegyszerű” használatával szemben léphet fel, vagyis ha harmadik személy gazdasági ténykedésekor a védjegyjogosult által használt védjegy árujegyzékében meghatározott áruval kapcsolatosan olyan módon használja, hogy a szóban forgó védjegynek az adott áru megkülönböztetésére, illetve eredetének igazolására szolgáló funkciója érvényre jut.¹³⁴⁹

Mindezek mellett hatalmas probléma napjainkban a „védjegykalózkodás” jelensége. Ez alatt értendő más sikeres, befutott védjegynek a-jogosult hozzájárulása nélküli-használata, illetve ide sorolható a védjegynek hamis árucikkeken, utánzatokon történő feltüntetése is. A „védjegykalózkodásnak” rendkívül rossz hatása van a gazdasági piacra, nem beszélve az eredeti márkákról, amelyek esetén hírnévvesztés és árcsökkenés is bekövetkezhet. A jogos tulajdonosoknak fel kell lépniük saját védelmük érdekében, azonban egy kis ország csak annyit tud tenni, hogy visszanyúl a nemzetközi joghoz, csak ezzel tud operálni. Ezért is nagyon fontos, hogy Európa együtt maradjon, és politikai nyomással kordában tudják tartani a

¹³⁴⁷ Pfv. IV. 20. 455/2012/6. szám

¹³⁴⁸ http://vedjegy.blog.hu/2013/10/24/jogvita_melyik_tal_a_telibb_teletal_vs_teletal (2015–04–30)

¹³⁴⁹ BACHER 2014. 199. p

hamisítokat, amely elképzelést már részben megghiúsított Anglia kilépése az Európai Unióból, amely még további problémákat szülhet, ha a kilépés valóban realizálódik. Hiába rendelkezünk szuper védjeggyel vagy esetleg többel is, ha átütő sikere van e versenyzőknek, akkor azt előbb vagy utóbb támadják, átveszik, jogosulatlanul felhasználják, vagy más módon visszaélnék vele, ezáltal a jó "brand" és a sikeres védjegy veszélybe kerülhet, ezért már a bejelentés benyújtásakor figyelemmel kell lenni ezekre. A problémát csak tetézi, hogy az utánpótlás már annyira jók, hogy a vámhatóság sem tud különbséget tenni az eredeti és a hamisított áruk között. Általában ezek a hamisítók kapcsolatban vannak a szervezett bűnözéssel, hisz a hamisítások során felhalmozódik egy csomó feketén szerzett pénz, amelyet tisztára kell mosni, tehát a hamisítás szükségszerű velejárója a pénzmosás is.¹³⁵⁰

6. Az Európai Unió védjegyjoggal összefüggő gyakorlata

A térbeli (háromdimenziós) védjegyekkel kapcsolatban rendkívül érdekes, hogy egyesek az ilyen jellegű védjegy lajstromozását próbálják meg felhasználni arra, hogy műszaki megoldásokat helyezzenek oltalom alá.

Ritkán foglal állást az Európai Bíróság magyar védjegy megkülönböztető-képességével összefüggő jogkérdésben, viszont 2016. november 10-i C-30/15. sz. Simba Toys GmbH & Co. kontra EUIPO ügyben született határozatával hatályon kívül helyezte a Törvényszéknek Rubik-kocka alakjának európai uniós védjegyként való lajstromba vételét megerősítő határozatát és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalának (European Union Intellectual Property Office, a továbbiakban: EUIPO) szintén ez előbbi megerősítő határozatát.¹³⁵¹ Mind a nemzetközi, mind a hazai védjegy jog területén újkeletű dolog a térbeli védjegy oltalma.¹³⁵² A XX. században már tilalom akadályozza, hogy egy fizikai dolog külalakja ugyanezen dolog vonatkozásában lajstromba vehető legyen, hisz egy termék formájának a lajstromozásakor a megjelölés, mint jel megegyezik a termékkel, mint a jelzett dologgal. Az 1969. évi IX. magyar védjegy törvény végrehajtási rendeletének értelmében: „Nincs a megjelölésnek megkülönböztető jellege, ha kizárólag az áru nevéből vagy egyszerű ábrázolásából áll.”¹³⁵³ A lehetőséget térbeli védjegy oltalmára csupán a Tanács 1988. december 21-i, a védjegyekkel összefüggő nemzeti rendelkezések harmonizációjáról szóló

¹³⁵⁰ ANN 2016.

¹³⁵¹ <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-11/cp160122hu.pdf>.

¹³⁵² MILLISITS Endre: Térbeli védjegy megkülönböztető képességének feltételei–Az Európai Bíróság ítélete a Rubik-kocka-ügyben. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2017. 34. p

¹³⁵³ 2/1970. (VII. 1.) OMFB–IM együttes rendelet a védjegyről szóló 1969. évi IX. tv. végrehajtásáról. 1. § (1) bek.

89/104/EGK irányelve biztosította. Emellett a Tanácsnak a közösségi védjegyről szóló rendelete (a továbbiakban: KVR) biztosította a termék, valamint a csomagolás alakját megjelenítő megjelölés védjegyként történő lajstrombavételét, ha a megjelölés grafikailag ábrázolható, továbbá megkülönböztető-képességgel is bír.¹³⁵⁴ A KVR 7. cikk (1) tartalmazza a feltétlen kizáró okokat, illetve (1) bekezdésének e) pontja értelmében a vitatott megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, ha „kizárólag

i. olyan formából vagy egyéb jellemzőből áll, amely az áru jellegéből következik;

ii. az árunak olyan formájából vagy egyéb jellemzőjéből áll, amely a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges; vagy

iii. olyan formából vagy egyéb jellemzőből áll, amely lényeges értéket ad az áruhoz.”¹³⁵⁵ A

napjainkban már EUIPO névre hallgató, korábban Belső Piaci Harmonizációs Hivatalként (a továbbiakban: BPHH) ismert szervezet az 1996. április 1-jén benyújtott kérelem alapján térbeli védjegyként lajstromozta 1999. április 6-án Rubik-kockához kapcsolódó szellemi tulajdonjogokat élvező Seven Towns cégnevű szervezet részére. Majd 2006-ban a Simba Toys német játégyártó vállalat kérelmezte az EUIPO-tól a fentebb tárgyalt térbeli védjegy törlését olyan indokkal, hogy az ilyen speciális elforgathatóságban rejlő műszaki megoldást foglal magában, amely kizárólag szabadalomként oltalmazható, és nem védjegyként. Tehát a Simba Toys arra hivatkozott, hogy az elforgatható kocka egy olyan műszaki megoldás, amely számára nem nyújtható védjegyoltalom. 2008. októberében a felszólalás elutasításra került a felszólalási osztály (OPPOSITION Division) által. Hiába fellebbezett a német vállalat a kérelmet az EUIPO, majd annak fellebbezési tanácsa is elutasította, így a Simba Toys benyújtotta keresetét az Európai Bírósághoz az EUIPO határozatának hatályon kívül helyezése érdekében. A törvényszék 2014. november 25-én kelt határozatában ismét elutasította a német cég által beadott keresetet. Az elutasítás indoka az volt, hogy a Rubik kocka alakjának grafikai módon történő ábrázolása védjegyként lajstromba vehető, hisz nem tartalmaz olyan műszaki megoldást, ami megakadályozná, hogy védjegyoltalmat kapjon, illetve, hogy ebből kifolyólag európai uniós védjegyként történő lajstromozásra alkalmas legyen.¹³⁵⁶ Végül a Simba Toys e fenti jogkérdésben az Európai Bírósághoz fordult.¹³⁵⁷ A lengyel Maciej Szpunar főtanácsnok 2016-ban napvilágot látott perösszefoglalójában¹³⁵⁸

¹³⁵⁴ MILLISITS 2017. 35. p

¹³⁵⁵ A Tanácsnak a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK rendelete, amelyet már felváltott az európai uniós védjegyről szóló, 2009. február 26-i 207/2009/EK tanácsi rendelet, viszont e jogvitában még ez előbbi 40/94-es rendelet alkalmazandó.

¹³⁵⁶ Az Európai Unió Törvényszékének ítéletéről 2014. november 25-én kiadott 158/14. sz. sajtóközlemény.

¹³⁵⁷ MILLISITS 2017. 36. p

¹³⁵⁸ Az Európai Unió Bíróságának 52/16. sz. sajtóközleménye, Luxembourg. 2016.

indítványozta az Európai Bíróságnak, hogy a Törvényszék ítéletének hatályon kívül helyezése mellett kötelezze új eljárásra az EUIPO-t. Szerinte az ügyben résztvevő kérdéses megjelölés alapvető jellemzői az adott termék sajátos műszaki funkciójának betöltéséhez elengedhetetlenek. Hangsúlyozta, hogy az Európai Unió védjegyről szóló rendelet értelmében meg kell tagadni a lajstromozást azon alakzatokkal összefüggésben, amelyek alapvető jellemzői szorosan véve kapcsolódnak a termék fő funkciójához. Továbbá a főtanácsnok kiemelte, hogy bármely termék formájából álló megjelölés, amely csak egy műszaki funkció kifejeződése, nem vehető lajstromba védjegyként. Szerinte a Törvényszék tévesen jutott arra a megállapításra, hogy a vitatott alakzatnak a funkcionális jellemzői aspektusából végzett vizsgálata csupán a védjegybejelentésben lévő grafikus ábrázoláson alapulhat. A kérdéses formát illetően ez az oltalom minden olyan háromdimenziós játékra kiterjed, amelyek részei egy 3x3x3-mas kockaformát tesznek ki. Az Európai Unió Bírósága a német vállalat által benyújtott fellebbezést megalapozottnak vélte, így ez alapján hatályon kívül helyezte a Törvényszék korábbi határozatát és ítéletéről sajtóközlemény révén is tudósított.¹³⁵⁹ Kifejtette, hogy a lajstromozás megtagadásának vizsgálatánál fontos, hogy e forma műszaki megoldást tartalmaz és az EUIPO-nak illetve a Törvényszéknek is értékelnie kellett volna az e forma révén megjelenített áru szabad szemmel láthatatlan funkcionális tulajdonságait, többek között, annak elforgathatóságát. A Bíróság 2002. júniusában kelt Philips-ítélete (C-299/99, EU:C:2002:377), 2010. szeptember 14-én létrejött Lego Juris kontra OHIM-ítélete (C-48/09 P, EU:C:2010:516) és 2014. márciusában született Pi-Design és társai kontra Yoshida-Metal Industry-ítélete bázisául szolgáló ügyekben az érintett szervek nem tudták az adott formát csak a grafikus ábrázolás szerint elemezni, az adott termékekről szerzett további információk nélkül. A Bíróság az általa hozott ítéletben felhívta a figyelmet arra, hogy a jelen esetben alkalmazandó, a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK irányelv célja, éppen az elkerülése annak, hogy a védjegyoltalom bármely piaci szereplő részére monopóliumot biztosítson műszaki megoldásokra, valamint az adott termék használati jellemzőire vonatkozóan. Ezzel kapcsolatban a Bíróság kifejtette, hogy a kérdéses alakzat alapvető jellemzői egy kockaformából továbbá, e kocka oldalain elhelyezkedő rácsos szerkezetből tevődnek össze. Annak eldöntéséhez, hogy a vitatott megjelölésben foglalt alakzat európai uniós védjegyként való lajstromba vétele biztosíthat-e monopóliumot a Seven Toys brit vállalat számára meghatározott műszaki megoldás vonatkozásában azt kell nézni, hogy ez az alakzat bármely műszaki megoldás eléréséhez feltétlenül szükséges-e. Jelen esetben a vitatott

¹³⁵⁹ Az Európai Unió Bíróság 2016. november 10-i 122/16. sz. sajtóközleménye.

kockaforma alapvető tulajdonságait kell figyelembe venni az e forma révén megjelenített termék műszaki funkciójára tekintettel. Emellett a Törvényszéknek értékelnie kellett volna a vitatott alakzat grafikailag való ábrázolhatóságán túl, az emberi szemmel láthatatlan részeket egyaránt, többek között a Rubik–kocka típusú kirakós, térbeli játékok alkotórészeinek az elforgathatóságát. Azaz a Törvényszéknek meg kellett volna állapítani a kérdéses áru műszaki funkcióját illetve azt értékelnie is kellett volna. Az említett körülményekre figyelemmel a Bíróság a Törvényszéknek, valamint az EUIPO–nak a határozatát is hatályon kívül helyezte, ez utóbbit emellett új eljárás lefolytatására, valamint új határozat meghozatalára kötelezte. Az Európai Bíróság ítéletéből rendkívül jól kitűnik annak a célnak a szolgálata, hogy ne legyen lehetősége senkinek, arra, hogy a védjegylajstromozást kihasználva különféle műszaki megoldásoknak szerezzenek jogi oltalmat.¹³⁶⁰

Hatalmas tétje volt a Kit Kat 4 fingers (magyarra fordítva: négy rudacskából álló, csokoládéval bevont Kit Kat ostyaszelet) jogesetnek, hiszen bármely cég akár örökös monopóliumot szerezhet, úgy, hogy védjegyként lajstromozatja az általa kiválasztott térbeli megjelölést.¹³⁶¹ A négy rudacskából álló, csokoládéval bevont Kit Kat ostyaszelet alakja is jogvita tárgya lett. Rátérve a dogmatikai alapokra jelen esetben is ugyanaz irányadó, mint a Rubik–kocka¹³⁶² ügyben kifejtettek.¹³⁶³ A 215/14. sz. ügy előzménye volt, hogy a kérdéses csokoládé terméket először a Rowntree & Co. Ltd. vállalat hozta forgalomba Anglia területén Rowntree’s Crisp névvel. E termék nevét 1937–ben Kit Kat Chocolate Crispre változtatták, végül ez után maradt a Kit Kat elnevezés. A Nestlé 1988–ban megvette a Rowntree vállalatot, amely új cégneve Rowntree plc–re változott és a Nestlé szerezte meg a Kit Kat védjegy felett fennálló kizárólagos rendelkezési jogot egyaránt (a főtanácsnok C–215/14. sz. perösszefoglalója, 7. pont). Az áru eredeti alakja rendkívül keveset módosult 1935 óta, viszont a mérete kismértékben változott. A kibontott áru mostani megjelenése a következő: az összes rudacskán dombornyomott technikával a Kit Kat szavak vannak feltüntetve a logó részét képező ovális forma darabjaival együtt (a főtanácsnok perösszefoglalója, 10. pont). 2010. júliusában a Nestlé bejelentést adott be Angliában a rudacskákra, mint térbeli védjegyre, viszont a bejelentés dombornyomott logót nem tartalmazott szemben a piacon alkalmazott térbeli alakzattal. Az UKIPO (United Kingdom Intellectual Property Office, az Egyesült

¹³⁶⁰ MILLISITS 2017. 39. p

¹³⁶¹ MILLISITS Endre: Kit Kat, avagy a térbeli védjegy oltalomképességének újabb határvitái az Európai Bíróság előtt. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2017. 96. p

¹³⁶² C–30/15. P. sz. ügy

¹³⁶³ MILLISITS 2017. 97. p

Királyság Szellemtulajdon–Kisvédelmi hivatala) úgy vélte, hogy a megjelölés nem rendelkezett megkülönböztető-képességgel, viszont a bejelentő kétséget kizáróan bizonyította azt, hogy az adott megjelölés utóbb megszerezte a megkülönböztető-képességet (a főtanácsnok perösszefoglalójának, 14. pontja). A fentebb említett védjegybejelentés ellen a Cadbury vállalat adott be felszólalást, sérelmezve, hogy a megjelölésnek nincs megkülönböztető-képessége és azt nem is szerezte meg később sem. (a főtanácsnok perösszefoglalójának, 15. pontja). Ennek helyt adva az UKIPO a védjegybejelentést elutasította 2013 júniusában és kifejtette, hogy a lajstromba venni kívánt megjelölés az alábbi három jellemzővel bír: a csokoládé szelet téglalap formájú alakja, a szeleteken elhelyezkedő hosszanti barázdák jelenléte, helye, illetve mélysége, továbbá a barázdák mennyisége, amelyek meghatározzák a rudacskák mennyiségét is (a főtanácsnok perösszefoglalójának, 17. pontja). Az elbíráló álláspontja szerint a fent megnevezett első jellemző a termék jellegéből adódó forma emiatt ezek vonatkozásában a megjelölés nem vehető lajstromba, kivéve a „cukrászsüteményeket” és „süteményeket.” A másik két jellemző a műszaki hatás eléréséhez elengedhetetlen, az elbíráló egyebekben megtagadta a lajstromba történő bejegyzést (a főtanácsnok perösszefoglalójának, 18. pontja). A High Court of Justice felfüggesztette a védjegy-lajstromozást és a következő kérdéseket tette fel az Európai Bíróságnak: elsőként annak megállapításához kért segítséget a High Court of Justice, hogy azzal kapcsolatban, hogy a megjelölés, annak alkalmazása által megkülönböztető-képességet szerzett-e a védjegyirányelv¹³⁶⁴ 3. cikkének (3) bekezdése szerint elég-e, ha bizonyítást nyer, hogy a kérdéses időpontban az érintett vásárlói körbe tartozó személyek nagy része felismerte az adott megjelölést, illetve azokat a bejelentő áruhoz köti, oly módon, hogy ha mérlegelniük kéne, hogy az érintett megjelöléssel megjelölt termékeket ki forgalmazza, a megjelölés bejelentőjét azonosítanák forgalmazóként? Vagy a bejelentőnek szükséges bizonyítania, hogy az érintett vásárlói körben lévő személyek nagy része úgy tekint a megjelölésre, mint az érintett termékek származásának jelölésére?

A második kérdés arra irányult, hogy ha az adott alakzat három alapvető jellemzővel bír, amelyek közül az egyik magának a terméknek a jellegéből következik, a másik kettő viszont a célzott műszaki hatás megvalósításához elengedhetetlen, ezen alakzat védjegyként való lajstromba vételét gátolja-e a védjegyirányelv 3. cikke (1) bekezdés e) pontjának i. illetve ii. alpontja?

¹³⁶⁴ 2008/95/EK európai irányelv

Az utolsó kérdés szerint oly módon értelmezendő a védjegyirányelv 3. cikke (1) bekezdés e) pontjának ii. alpontja, hogy az meggátolja az adott termékek gyártásának módjára, valamint nem a termékek működésének módjára vonatkozó célzott műszaki hatás eléréséhez elengedhetetlen alakzatok lajstromba vételét?

Melchior Wathélet főtanácsnok¹³⁶⁵ 2015-ben fejtette ki véleményét, amelynek értelmében¹³⁶⁶ ez a per alkalmat biztosít az Európai Bíróság részére, hogy eldöntse, hogy csupán annak bizonyítása, hogy bármely forgalomba hozott áru alakját az érintett fogyasztók nagy része úgy azonosítja, mint amely egy meghatározott gazdasági szereplő termékeit jelöli, elég-e hogy ha bizonyítást nyer, hogy a védjegy a megjelölés alkalmazása által megszerezte megkülönböztető-képességét? Vagy szükséges, hogy az érintett fogyasztók kereskedelmi származásjelzésként azonosítsák? (a főtanácsnok perösszefoglalójának, 35. pontja). A főtanácsok azt is vizsgálta, hogy léteznek-e korlátai az érintett megjelölés lajstromozott védjegy részeként vagy bármely lajstromba vett védjegyhez kapcsolódó alkalmazás bizonyításának. Szerinte elegendő, hogy az „együttes” alkalmazás következtében az érintett fogyasztók ténylegesen egy adott cégtől vagy gyártótól származóként észleljék az azon védjeggyel ellátott termékeket, amelyek lajstromba vételét egy másik elemmel összefüggésben kérték. (a főtanácsnok perösszefoglalójának, 43. illetve 44. pontja). Összefoglalóan a főtanácsnok szerint a bejelentő részéről nem elegendő, ha bizonyítja, hogy az érintett vásárlóközönség felismeri a lajstromozott védjegyet, így azt az érintett termékeihez köti, hanem szükséges bizonyítania, hogy maga a lajstromozott védjegy jelöli a kérdéses termékek eredetét egyéb, más védjegyekkel szemben, anélkül, hogy az összetéveszthetőség veszélye fennállna (a főtanácsnok perösszefoglalójának, 79. pontja).

A védjegyekre irányadó nemzeti rendelkezések közelítéséről szóló 2008/95/EK európai irányelv 3. cikk (1) bekezdésének e) pontját úgy érdemes értelmezni, hogy az gátolja bármely alakzat lajstromozását, ha az három alapvető jellemzővel bír, amelyek közül az egyik magának a terméknek a jellegéből következik, a másik kettő viszont a célzott műszaki hatás eléréséhez kell, feltéve, hogy minimum az egyik ilyen indok maradéktalanul alkalmazható erre az alakzatra. Emellett a 2008/95/EK európai irányelv 3. cikk (1) bekezdésének e) pontjának ii. alpontját úgy érdemes értelmezni, hogy ezzel ellentétes az olyan alakzat bejegyzése, amely nem csak a termékek működésének módjára, hanem azok készítésének módozataira vonatkozóan is szükséges a célzott műszaki hatás eléréséhez.

¹³⁶⁵ <http://www.szttnh.gov.hu/sites/default/files/files/professional/cjeuosszefoglalo201502.pdf>.

¹³⁶⁶ http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30ddb24060a7f7e04518881ac65d14ba89f2.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuQaxf0?doclang=HU&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=164950&occ=first&dir=&cid=228595.

Az Európai Bíróságnak 2015 szeptemberében született ítélete¹³⁶⁷ a C-215/14. sz. ügygel kapcsolatos előzetes döntéshozatali eljárásban. Ebben a 2008/95/EK irányelv 3. cikk (3) bekezdésének hatályát elemezte, azzal kapcsolatban, hogy a négy rudacskát tartalmazó csokoládéval bevont Kit Kat ostyaszület, mint térbeli védjegy, annak alkalmazása által megszerezte-e a megkülönböztető-képességet. Illetve azt is elemezte, hogy az irányelv 3. cikk (1) bekezdés e) pontjával megegyezően magának a terméknek a jellegéből adódik-e illetve a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges alakzatból áll-e az adott megjelölés.¹³⁶⁸ Az Európai Bíróság kifejtette az ítélet 59. pontjában, hogy a védjegy egyik elsődleges funkciója, hogy a vásárlók valamint a végső felhasználó részére szavatolja a védjegyes termék illetve szolgáltatás származásának azonosíthatóságát, biztosítva részükre, hogy az összetévesztés veszélye nélkül különbséget tudjanak tenni a vitatott áruk és más piaci szereplő áru között.¹³⁶⁹ Az Európai Bíróság az alábbiakat fejtette még ki ítéletében: válaszolva az első kérdésre, a védjegyekre irányadó nemzeti rendelkezések közelítéséről szóló 2008/95/EK európai irányelv 3. cikk (1) bekezdésének e) pontja úgy értelmezendő, hogy azzal nem összeegyeztethető a termék alakjából álló megjelölés védjegyként történő bejegyzése, abban az esetben, ha ez az alakzat három releváns jellegzetességet érint, amelyekből az egyik a termék jellegéből adódik, a többi azonban a célzott műszaki hatás eléréséhez kell, azzal a követelménnyel, hogy az e rendelkezésben lévő, lajstromozást kizáró okok közül minimum az egyik kizáró oknak maradéktalanul alkalmazhatónak kell lennie a kérdéses alakzatra.

Választ adva a második kérdésre is, a 2008/95/EK európai irányelv 3. cikk (1) bekezdésének e) pontjának ii. alpontja–amely lehetőséget biztosít az olyan megjelölések lajstromozásának a megtagadására, amelyek csupán az adott termék célzott műszaki hatás eléréséhez nélkülözhetetlen alakjából tevődnek össze–úgy értelmezendő, hogy az arra irányul, hogy a kérdéses termék miként tölti be funkcióját, illetve nem magára a termék gyártásának módjára.

A harmadik kérdésre is reagálva az Európai Bíróság kifejtette, hogy egy olyan védjegy lajstromba vételéhez, amely a 2008/95 irányelv 3. cikkének (3) bekezdése szerint annak alkalmazása révén szerzett megkülönböztető-képességet, bármely egyéb már lajstromoztatott védjegy részeként, vagy annak összetételében, a bejelentőnek szükséges bizonyítania, hogy az

¹³⁶⁷ http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d0f130d5a88e02da7b5a40058096d872213f54db.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4ObNmPe0?doclang=HU&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=167821&occ=first&dir=&cid=572833.

¹³⁶⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62014CJ0215>.

¹³⁶⁹ Philips-ítélet, C299/99, EU:C:2002:377, 30. pont.

érintett fogyasztók köre—ellenben más jelenlévő védjegyekkel—kizárólag a bejelentett védjegyes terméket minősíti bármely meghatározott cégtől származónak.¹³⁷⁰

A T–112/13. sz. ügy során a Cadbury Holdings Ltd. (Uxbridge Egyesült Királyság) keresetet adott be az EUIPO ellen négyes felosztású csokoládéostyaszelet alakjának védjegyként történő lajstromozásával szemben (T–112/13. sz. ügy).¹³⁷¹ A Société des produits Nestlé SA volt a másik fél a fellebbezési tanács előtt zajlott perben.¹³⁷² A Cadbury Holdings Ltd. kérelmezte, hogy a Törvényszék helyezze hatályon kívül a második fellebbezési tanács R 513/2011–2. sz. perben 2012 decemberében született határozatának azon részét, amelyben megállapította, hogy a védjegy nem rendelkezik a 7. cikk (1) bekezdés b) pontja értelmében vett megkülönböztető-képességgel, illetve kérte, hogy az EUIPO-t kötelezze a keletkező költségek viselésére. A törlés iránti kérelemmel támadott védjegy a 30. áruosztályban szereplő, termékekre irányadó, egy négyre osztott csokoládés ostyaszelet alakját ábrázoló védjegy.¹³⁷³ Az Európai Unió Törvényszéke 2016. decemberi 138/16. sz. közleményében kifejtette, hogy az Európai Bíróság megváltoztatta a Cadbury cég valamint annak jogutódja, a Mondelez UK Holdings Services cég felszólalását elutasító döntését, továbbá új eljárás lefolytatására kötelezte az eljáró bíróságot.¹³⁷⁴

Jelen ügy a törlési eljárással összefüggésben az R 513/2011–2. sz. határozat ellen beadott kereseti kérelem miatt indult. Az ítélet¹³⁷⁵ rendelkező részében a Törvényszék hatályon kívül helyezte az EUIPO második fellebbezési tanácsának az R 513/2011–2. sz. ügygel kapcsolatos 2012. december 11–i határozatát, illetve az EUIPO-t kötelezte a saját valamint a Mondelez UK Holdings & Services Ltd. felmerült költségeinek a megtérítésére. Emellett a Nestlé is maga viselte költségeit.

A T–112/13. sz. ügyben született ítéletet az Európai Unió Törvényszéke 2016. december 15–i 138/16. sz. sajtóközleményében tette közzé. Az ítéletében a Törvényszék az EUIPO határozatát hatályon kívül helyezte és megállapította, hogy az EUIPO-nak újból elemeznie kell, hogy a Kit Kat 4 Fingers terméknek megfelelő térbeli alakzat fenntartható-e európai uniós védjegyként. Az ítélet indokolásában a Törvényszék kifejtette, hogy a használat révén megszerzett megkülönböztető-képességet ugyanis az összes érintett tagállam tekintetében bizonyítani kell. Ha a védjegyet bármely több alkategóriát is tartalmazó árkategória vonatkozásában lajstromozták, a védjegy tényleges alkalmazásának csak az

¹³⁷⁰ MILLISITS 2017. 101. p

¹³⁷¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2013:123:FULL&from=HU>.

¹³⁷² MILLISITS 2017. 102. p

¹³⁷³ A 2 632 529. sz. közösségi védjegybejelentés.

¹³⁷⁴ <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-12/cp160138hu.pdf>.

¹³⁷⁵ T–112/13. sz. ügyben született ítélet

árjegyzék egy része tekintetében történő igazolása csupán az e termékeknek megfelelő alkategóriákra biztosíthat oltalmat. A Törvényszék nézete értelmében az EUIPO révén tekintetbe vett bizonyítékok közül egyik sem bizonyítja a védjegy használatát a pékáruk, a cukrászsütemények, a sütemények és a gofrik vonatkozásában. Vagyis az EUIPO tévesen használta a jogot, azzal kapcsolatban, hogy a vitatott árut a szóban forgó áru kategóriák közül bármelyik tartalmazhatta. Ez után kiemelte, hogy a térbeli védjegyek az alkalmazásuk által akkor is megkülönböztető-képességet szerezhetnek, ha ezeket egy szó- vagy ábrás védjeggyel összefüggésben alkalmazzák. A megkülönböztető-képesség használat révén történő megszerzése megállapítható ha a bejelentett megjelölés alkalmassá vált arra, hogy az érintett terméket az adott cégtől származóként értelmezze. A Törvényszék megerősítette, hogy olyan tények állnak fenn jelen esetben, amelyek alkalmasak annak bizonyítására, hogy a fogyasztók a vitatott térbeli védjegyet a megjelölt termékek kereskedelmi származásának megjelöléseként észlelik. A Mondalez cég véleménye alapján a Nestlé nem bizonyította, hogy a védjegy az Európai Unió területén annak alkalmazása által megszerzte volna a megkülönböztető-képességet. A Törvényszék álláspontja szerint a használat által megszerzett megkülönböztető-képességet az Európai Unió azon részében kell, hogy bizonyítsák ahol a védjegy nem rendelkezett megkülönböztető-képességgel, jelen esetben tehát az egész Európai Unió területén. Nem elég, ha bizonyítást nyer, hogy az egész Unió területén élő fogyasztók nagy része valamely védjegyet az általa megjelölt termékek kereskedelmi származásának megjelöléseként észlel. Ebben az esetben a használat által megszerzett megkülönböztető-képességet az összes tagállamban bizonyítani kell. A Törvényszék arra jutott, hogy a Kit Kat csokoládészelet megszerzte a megkülönböztető-képességet használat révén tíz országban (Dániában, Németországban, Spanyolországban, Franciaországban, Olaszországban, Hollandiában, Finnországban, Svédországban, Ausztriában és az Egyesült Királyságban). Viszont ebből az EUIPO nem juthatott arra a következtetésre, hogy ez az alakzat megszerzte a megkülönböztető-képességet az egész Unió területén anélkül, hogy elemezte volna, hogyan értelmezik a védjegyet a fogyasztók többek között Belgiumban, Írországban, Görögországban és Portugáliában. A Törvényszék kifejtette, hogy az EUIPO tévesen alkalmazta a jogot, abban az esetben, hogy a védjegy használat által megszerzett megkülönböztető-képességét nem kell az összes érintett tagállam esetében bizonyítani. Emiatt az EUIPO köteles új határozatot hozni, amelynek során elemeznie kell, hogy a védjegybejelentés benyújtásának időpontjában az érintett védjegy megszerzte-e a megkülönböztető-képességet a használat által, amelyet a Nestlé a tizenöt érintett tagállamban a „cukorkák és aprósütemények” termékek vonatkozásában folytatott.

A szingapúri fellebbezési bíróság a Société des Produits Nestlé SA valamint a Petra Fodds Limited-ügyben 2016 novemberében megállapította, hogy a Nestlének sem a kétosztatú, sem a négyosztatú csokoládérúdja nem vehető lajstromba térbeli védjegyként mivel nem rendelkeztek megkülönböztető-képességgel, továbbá azt nem szerezték meg.

Az Európai Bíróság célja ítéletével egyértelműen az, hogy senki se használhassa fel valamely védjegy lajstromozását úgy, hogy azzal műszaki megoldásokat helyezzenek oltalom alá. A Bíróság magát a jelet az árujegyzékben szereplő termékkel összefüggésben elemezte úgy, ahogy azt a vásárló, a védjegyes áru végleges felhasználója is jól ismeri. Szintén így volt a Rubik-kocka térbeli védjegye megkülönböztető-képességének vizsgálatakor egyaránt.¹³⁷⁶

Sas István kifejtette, hogy minden egyes reklámkommunikátor részére nagy kihívás az üzenetek totális leegyszerűsítése, az információ tartalmának a minimumra csökkentése, továbbá az így kapott jelkészlettel a lehető legtöbb információ közvetítése.¹³⁷⁷ Ezekhez nyújtanak segítséget a védjegyek.

Érdekes jogértelmezési problémát vetett fel a Német Szabadalmi Bíróság az Európai Unió Bíróságánál: a kérdéses bejelentés az 1060321 nemzetközi lajstromszámmal bejegyzett háromdimenziós védjegy volt. Az Apple vállalat jelentette be a 35. osztályba tartozó szolgáltatásokra vonatkozóan tervrajz formában való ábrázolással.¹³⁷⁸ A tényállás értelmében a Német Szabadalmi illetve Védjegy hivatal (a továbbiakban: DPMA) megtagadta az oltalom elismerését azon indokkal, hogy a bármely cég áruinak értékesítésére szolgáló helyiségek ábrázolása az adott cég üzleti tevékenysége alapvető jellemzőjének az ábrázolása. A vásárló észlelheti az ilyen helyiség belső berendezését úgy is, akár az adott áruk értékére és árkategóriájára vonatkozó jelzést. Azonban az ilyen berendezés nem minősíthető az egyes termékek származására utaló jelzésnek. A jelen esetben kialakított üzlethelyiség nem tér el eléggé az elektronikai árucikkeket árusító többi kereskedő üzlethelyiségeitől. A nemzetközi védjegy bejelentője e fenti elutasító határozattal szemben keresetet adott be. Alapvető védjegy jogi kérdések tisztázása érdekében a Német Szabadalmi Bíróság előzetes döntéshozatali eljárást kérelmezett az Európai Unió Bíróságától az alábbi kérdésekkel kapcsolatosan: a védjegyirányelv¹³⁷⁹ 2. cikkét oly módon kell-e értelmezni, hogy a védjegyoltalommal részesíthető termék csomagolásának fogalma alá tartozik az a

¹³⁷⁶ MILLISITS 2017. 105. p

¹³⁷⁷ SAS István: *Reklám és pszichológia*. Kommunikációs Akadémia Könyvtár. 2007. 146. p

¹³⁷⁸ VIDA Sándor: Üzlethelyiség sajátos berendezéssel, mint védjegy. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2015. 128. p

¹³⁷⁹ 2008/95 EK sz. védjegyirányelv

megjelenítés is, amelyben a szolgáltatás megtestesül? A védjegyirányelv 2. és 3. cikkének (1) bekezdése abban az értelemben alkalmazandó, hogy védjegyoltalom adható azon megjelölésnek, amely egyezik azzal a megjelenítéssel, amelyben a szolgáltatás megtestesül? Illetve helyes-e a védjegyirányelv 2. cikkének azon értelmezése, hogy a grafikailag ábrázolhatóság feltétele csupán az ábrázolással vagy kizárólag olyan kiegészítéssel teljesül, mint például az adott megjelenítés leírása, vagy az abszolút méretek mértékegységben vagy a relatív méretek arányszámokkal való meghatározása? Megfelelő-e a védjegyirányelv 2. cikkének olyan jellegű értelmezése, hogy a kiskereskedelmi szolgáltatási védjegy hatálya a kiskereskedő által készített termékekre is vonatkozik?

Az Európai Unió Bírósága 2014 júliusában hozott ítéletében¹³⁸⁰ az alábbiakat fejtette ki. Az első két kérdésben használt „az a megjelenítés, melyben a szolgáltatás megtestesül” mondatrész arra a tényre utal, hogy az Apple a mintaüzleteinek ábrázolásából álló megjelölés védjegyként való lajstromba vételét kérte azon szolgáltatásokkal összefüggésben, amelyek álláspontja alapján a Nizzai Megállapodás szerinti 35. osztályba tartoznak, valamint céljuk, hogy a vásárlókat áruiknak a megvételére serkentsék. (Ítélet 15. pontja). Ebből kifolyólag a kérdező bíróság az első három kérdésével valójában azt kérdezi, hogy a védjegyirányelv 2. és 3. cikkét oly módon kell-e értelmezni, hogy bármely üzlethelyiség belső berendezésének a méretek valamint az arányok meghatározását nem tartalmazó, egyszerű tervrajzzal való megjelenítése védjegyként lajstromba vehető-e olyan szolgáltatások vonatkozásában, amelyek célja, hogy a vásárlókat a védjegybejelentő áruinak megvételére ösztönözzék? Ha igen, akkor az ilyen, „szolgáltatást megtestesítő megjelenítés” a termékek „csomagolásához” hasonlónak minősíthető-e? (Ítélet 16. pontja). A bejelentés tárgya a védjegyirányelv 2. cikke szerint védjegyoltalomban akkor részesülhet, ha három feltételnek megfelel, azaz megjelölésnek kell lennie, grafikailag ábrázolhatónak, és megkülönböztető-képességgel kell bírnia. E feltételek részletes leírással szerepelnek a védjegyirányelv 2. cikke¹³⁸¹

¹³⁸⁰ C-421/13 ügyszám

¹³⁸¹ A védjegyirányelv 2. cikkének szövege: „Védjegyoltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, így különösen szó – beleértve a személyneveket –, ábra, kép, alakzat, betű, szám, továbbá az áru vagy a csomagolás formája, ha e megjelölés alkalmas arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait megkülönböztessen más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól.”

Ugyanezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdése: „A megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés

b) nem alkalmas a megkülönböztetésre;

c) kizárólag olyan jelekből vagy adatokból áll, amelyeket a forgalomban az áru vagy a szolgáltatás fajtája, minősége, mennyisége, rendeltetése, értéke, földrajzi származása, előállítási vagy teljesítési ideje, illetve egyéb jellemzője feltüntetésére használhatnak;

d) kizárólag olyan jelekből vagy adatokból áll, amelyeket az általános nyelvhasználatban, illetve a tisztességes üzleti gyakorlatban állandóan és szokásosan alkalmaznak;

e) kizárólag olyan formából áll, amely

vonatkozásában: Libertel-ítélet, C-104/01, 23. pont;¹³⁸² Heidelberger Bauchemie ítélet, C-49/02, 22. pont;¹³⁸³ továbbá Dyson-ítélet, C-321/03, 28. pont¹³⁸⁴ – jelen ítélet, 17. pontja). A védjegyirányelv 2. cikkéből egyértelműen megállapítható, hogy az ábrák a grafikai ábrázolható megjelölések közé sorolandóak (ítélet, 18. pontja). Tehát az olyan kép, mint a jelen esetben szereplő, egy üzlethelyiség belső berendezését megjelenítő ábra, azaz meghatározott vonalak, kontúrok illetve alakzatok sokaságából álló tervrajz védjegynek minősülhet, ha alkalmas arra, hogy valamely cég termékeit megkülönböztesse más vállalatok termékeitől. Vagyis jelen ügy tárgyát képező megjelölés megfelel a jelen ítélet 17. pontjában megfogalmazott első, illetve második követelménynek, anélkül, hogy jelentősége lenne azon körülménynek, hogy az ábra nem tartalmaz adatokat az általa megjelenített üzlethelyiség méretét illetve arányait illetően, továbbá anélkül, hogy értékelni kéne, hogy e rajz, mint „szolgáltatást megtestesítő megjelenítés” hasonlónak minősíthető-e a termékeknek a védjegy irányelv 2. cikke szerinti „csomagolásához” (ítélet, 19. pont). Ezzel összefüggésben a felek helyesen hivatkoztak, hogy valamely üzlethelyiség belső berendezéseinek rajzzal történő ábrázolása, megfelelő lehet arra, hogy bármely cég termékeit, illetve szolgáltatásait megkülönböztesse másokétól, így ebből kifolyólag megfeleljen a jelen ítélet 17. pontjában rögzített harmadik követelménynek. Vagyis elég bizonyítani, hogy nem zárható ki, hogy e fenti üzlethelyiséget ábrázoló megjelölés alkalmas lehet arra, hogy a védjegybejelentésben rögzített termékeket, valamint szolgáltatásokat olyanokként azonosítsa, amelyek egy meghatározott cégtől származnak. A francia kormány illetve az EU Bizottsága kifejtette, hogy ilyen akkor is fennállhat, amikor az ábrázolt belső berendezés nagymértékben különbözik az érintett üzletágban használt normáktól, valamint bevett szokásoktól (lásd analógia útján az áru külsejéből álló megjelölésekkel kapcsolatban, Storck kontra OHIM-ítélet C-25/05, 28. pont,¹³⁸⁵ valamint Vuitton Malletier kontra OHIM-ítélet, C-97/12. P, 52. pont¹³⁸⁶ – jelen

-
- i. az áru jellegéből következik; vagy
 - ii. a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges; vagy
 - iii. az árunak jelentős értéket kölcsönöz.

¹³⁸² Egy önmagában vett színnek három feltételnek kell megfelelnie. Először is egy megjelölést kell képeznie. Másodsor ezen megjelölésnek grafikai ábrázolhatónak kell lennie. Harmadszor, a megjelölésnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait más vállalkozás áruitól vagy szolgáltatásaitól megkülönböztesse.

¹³⁸³ Annak érdekében, hogy a védjegyirányelv 2. cikke értelmében a színek vagy színösszetételek védjegyoltalomban részesülhessenek, három feltételnek kell megfelelniük. Először megjelölésnek kell minősülniük. Másodsor e megjelölésnek grafikai ábrázolhatónak kell lennie. Harmadszor a megjelölésnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy egy vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól megkülönböztesse.

¹³⁸⁴ A szöveg megegyezik az 1373. illetve az 1372. lábjegyzetben feltüntetett szöveggel.

¹³⁸⁵ Csak az olyan megjelölés rendelkezik megkülönböztető képességgel a KVR 7. cikke (1) bekezdésének b) pontja értelmében, amely jelentős mértékben eltér az ágazat normáitól vagy szokásaitól, és ebből eredően alkalmas a származásra utaló alapvető rendeltetésének betöltésére.

ítélet 20. pontja). A védjegy irányelv 2. cikke szerinti általános képességből, hogy a védjegyoltalom tárgya lehet egy megjelölés, nem biztos, hogy e megjelölés szükségképpen rendelkezik a védjegy irányelv 3. cikke (1) bekezdésének b) pontja szerinti megkülönböztető-képességgel (lásd a 40/94/EK sz. rendelet a közösségi védjegyről (KVR) 4. és 7. cikkét illetően, amelyek tartalmilag megfelelnek a védjegyirányelv 2. és 3. cikkének: Henkel kontra OHIM-ítélet, C-456/01 és C-457/01 32. pont,¹³⁸⁷ valamint OHIM kontra BORCO Marken Import Matthiesen-ítélet, C-265/09, 29. pont¹³⁸⁸ – jelen ítélet, 21. pont). Ez előbbi megkülönböztető-képességét egy megjelölésnek vizsgálni kell a kérdéses termékekre, szolgáltatásokra illetve az adott fogyasztói kör észlelésére tekintettel. Lásd többek között: Linde és társai-ítélet, C-53/01–C55/01, 41. pont;¹³⁸⁹ Koninklijke KPN Nederland-ítélet, C-363/99, 34. pont,¹³⁹⁰ valamint OHIM kontra BORCO Marken Import Matthiesen-ítélet, 32. és 35. pont¹³⁹¹–jelen ítélet, 22. pont. Az illetékes hatóság révén a valamely üzlethelyiség belső berendezésének rajzából álló megjelölésekből irányadó fentebbi szabályok használatakor követendő értékelési szempontok megegyeznek a más megjelöléstípusok esetében használt szempontokkal (ítélet, 24. pont). Lényeges továbbá, hogy azon szolgáltatások, amelyek célja, hogy a fogyasztókat a védjegy bejelentő áruinak megvételére ösztönözzék, a védjegy irányelv 2. cikke szerinti olyan „szolgáltatásoknak” tekinthetőek–e, amelyek vonatkozásában olyan megjelölés, mint az alapeljárás tárgyát képező, lajstromba vehető. Ha az nem ütközik a védjegyirányelvben rögzített lajstromozást kizáró okok valamelyikébe, a bármely

¹³⁸⁶ A szöveg megegyezik az 1375–es lábjegyzetben feltüntetett szöveggel.

¹³⁸⁷ E vizsgálat alkalmával az illetékes hatóság feladata, hogy figyelembe vegye a lajstromozásra bejelentett megjelölés jellegzetességeit, beleértve a védjegy fajtáját (szóvédjegy, térbeli védjegy stb.) és szóvédjegy esetén annak jelentését annak érdekében, hogy megbizonyosodjék róla, hogy a védjegyirányelv 3. cikkében felsorolt elutasítási okok valamelyike fennforog–e vagy sem.

¹³⁸⁸ Valamely megjelölés azon általános képességből, hogy védjegyoltalom tárgya lehet, nem következik, hogy e megjelölés szükségképpen rendelkezik – valamely meghatározott áru vagy szolgáltatás vonatkozásában–az említett rendelet 7. cikke (1) bekezdésének b) pontja értelmében vett megkülönböztető-képességgel.

¹³⁸⁹ A védjegy megkülönböztető jellegének elsődlegesen azon termékek vagy szolgáltatások tekintetében kell fennállnia, amelyek vonatkozásában az oltalmat igénylik, másodsorban pedig az érdekelt személyek, nevezetesen a fogyasztók feltételezett felfogását kell tekintetbe venni. Az EU Bíróságának gyakorlata értelmében a vonatkozó termékek vagy szolgáltatások tekintetében az átlagos fogyasztó elvárása irányadó. Ez az átlagos fogyasztó ésszerűen jól tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő.

¹³⁹⁰ A védjegy megkülönböztethetőségének az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének b) pontja alapján történő vizsgálata alkalmával figyelemmel kell lenni: először azokra az árukra vagy szolgáltatásokra, amelyekre azt bejelentették, másodsorban a releváns közönség felfogására, ami alatt a vonatkozó áru vagy szolgáltatás átlagos fogyasztója értendő, aki ésszerűen jól tájékozott, valamint ésszerűen figyelmes és körültekintő.

¹³⁹¹ Az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a megkülönböztető-képességet egyrészt a védjegybejelentésben szereplő árukra és szolgáltatásokra tekintettel, másrészt az érintett vásárlóközönség észlelésére tekintettel kell értékelni. Ezen kívül az EU Bírósága–ahogyan azt a BPHH a fellebbezésében elismeri–kimondta, hogy ezen értékelési módszer a kizárólag egy színből álló térbeli és a reklám jelmondatokból álló védjegyek megkülönböztető-képességének vizsgálata során is alkalmazandó (32. pont). Az EU Bíróságának a védjegyirányelvnek a KVR 7. cikkének szövegével megegyező tartalmú 3. cikkére vonatkozó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy a védjegy megkülönböztető-képességét mindig konkrétan, a megjelölt árukra és szolgáltatásokra tekintettel kell megítélni (35. pont).

termékgyártó vállalat mintaüzleteinek belső berendezését ábrázoló megjelölés lajstromba vehető e termékek tekintetében, továbbá a Nizzai Megállapodás értelmében vett szolgáltatásokra irányadó osztályok valamelyikébe tartozó szolgáltatásnyújtással összefüggésben is azon esetben, amikor e szolgáltatás nyújtások nem szerves részei ezen áruk értékesítésének. „Az előzőekben kifejtett megfontolások egészére való tekintettel az első, a második és a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a védjegyirányelv 2. és 3. cikkét úgy kell értelmezni, hogy valamely üzlethelyiség belső kialakításának a méretek és az arányok feltüntetését nem tartalmazó, egyszerű tervrajzzal történő megjelenítése (ábrája) védjegyként lajstromozható olyan szolgáltatások tekintetében, amelyek e termékekkel kapcsolatosak, de nem képezik szerves részét azok értékesítésének, amennyiben az alkalmas arra, hogy a védjegybejelentő szolgáltatásait megkülönböztesse más vállalkozások szolgáltatásaitól és nem ütközik az említett 3. cikkben felsorolt kizáró okok egyikébe sem” (ítélet, 27. pont és rendelkező rész).

Az utolsó kérdésre is válaszolva a védjegyirányelv nem zárja ki a védjegyek olyan szolgáltatások tekintetében való lajstromba vételét, amelyek a védjegybejelentő áruival kapcsolatosak (ítélet 28. pont). Kérdéses azonban az ilyen védjegy által nyújtott oltalom terjedelme, amely csupán a jelen ítélet alapjául szolgáló megjelölés védjegyként történő lajstromba vételének a Német Szabadalmi és Védjegy hivatal (DPMA) révén való megtagadásával kapcsolatos (ítélet, 29. pont). Az EU Bírósága állandó ítélkezési gyakorlata értelmében a tagállami bíróság előterjesztése az előzetes döntéshozatal iránt elutasítható, ha az uniós jog kérelmezett értelmezése nincs összefüggésben az alapügy tényállásával valamint tárgyával, így a negyedik kérdés elfogadhatatlannak tekintendő (ítélet 30. pont).

Az ítéletet kommentálva Knaak¹³⁹² abból indul ki, hogy a nemzetközi lajstromban az volt rögzítve: „a védjegy kiskereskedelmi üzlethelyiség megkülönböztető jellegét ábrázolja, valamint (berendezéseinek) elrendezését”. Az EU Bírósága a bejelentett ábrát elemezte, amely megfelelt a grafikailag történő ábrázolás feltételének. Ez után vizsgálandó, hogy a bejelentett rajz bír-e megkülönböztető-képességgel, amely megállapíthatósága felé hajlott a Német Szabadalmi Bíróság. Így újból elemeznie kellett a bejelentett rajz megkülönböztető-képességét, azzal összefüggésben, hogy az említett belső berendezés koncepciója lényegesen eltér-e más ilyen jellegű üzletek belső berendezésétől, ahol számítógépeket, laptopokat és mobiltelefonokat értékesítenek. Az Apple által benyújtott bejelentésből a bolt belső kialakításának általános koncepciója látható és nem egy meghatározott üzlet konkrét belső

¹³⁹² Roland KNAAK: Markenschutz für Raumkonzept–Apple/DPMA. In: *GRUR*. 2014. 9. sz. 866. p

berendezése. Kizárólag a Német Szabadalmi Bíróság által lefolytatott eljárásban tisztázódott megfelelően, hogy hogyan nézne ki az üzlet belső berendezése. A kommentátor értelmében egy általánosított berendezési koncepció viszont alkalmatlan arra, hogy kiskereskedelmi szolgáltatásokat megkülönböztessen egymástól. Problémás emellett, hogy a berendezési koncepció védjegyjogi oltalma, vagyis megkülönböztető-képessége alkalmazással megszerelhető-e? Knaak szerint a berendezést ábrázoló fénykép alkalmazásával a 9. áruosztályban szintén be lehetne jelenteni.¹³⁹³

Ebert–Weidenfelder¹³⁹⁴ álláspontja szerint az EU Bírósága a megkülönböztető-képesség vonatkozásában következetesen tartja a térbeli védjegyekkel kapcsolatosan kialakított állandó ítélkezési gyakorlatát. Összefoglalva kifejti, hogy a megkeresésben szereplő kérdésekből az oltalom elismerésének folyamatára következtethetünk, azonban az üzlethelyiségek belső berendezésének tervezésénél az eladási koncepció, az eladófelületek, pultok, a kínált termékek, a pénztár elhelyezése a mérvadó. Továbbá ha az Apple–nek sikerülne megszerelnie az igényelt oltalmat, attól nem biztos, hogy a jogérvényesítés lehetőségei szintén jók lennének, amely tényről Goldman¹³⁹⁵ szintén hasonló állásponton volt.

A háromdimenziós védjegyek megkülönböztető-képessége viszonylag alacsony, a többi védjegyhez képest, ami az oltalom terjedelmére szűkítően hat. Emellett probléma léphet fel a használat igazolása során, amikor a különböző üzlethelyiségek építészeti tulajdonságai különbözőek, ami az elvont, illetve a ténylegeshez eltérést jelenthet. Grabrucker¹³⁹⁶ szerint az EU Bírósága egy új védjegyformának adott teret, azaz a kiskereskedelmi üzlet belső kialakítása részére. Sajnálja azonban, hogy az EU Bírósága az előterjesztésben szereplő negyedik kérdést, vagyis, hogy kiterjedt-e a kiskereskedelmi szolgáltatási védjegy oltalma az üzletben bemutatott termékekre is? Ezt nem válaszolta meg az Európai Unió Bírósága, amely válaszra nagy szükség lett volna, mivel az újfajta védjegy oltalmának korlátai bizonytalanok. Továbbá Grabrucker is úgy gondolta, hogy rendkívül kevés olyan üzletberendezés tárgyú védjegybejelentés lesz, amely az oltalmat meg is szerzi. Később Grabrucker¹³⁹⁷ egy általa létrehozott írásban részletesebben elemezte az előzetes döntést. Vizsgálata két fő elemre oszlott, egyrészt pozitív szempontokra, másrészt problémás szempontokra. A pozitív szempontok között sorolta fel, hogy a védjegyirányelv szerint egyértelmű, hogy valamely

¹³⁹³ KNAAK 2014. 866. p

¹³⁹⁴ Andreas EBERT–WEIDENFELLER: EuGH: Markenrecht: Markenschutz für Raumkonzept. Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht. 2014. 721. p

¹³⁹⁵ M. GOLDMAN: EuGH: Eintragung der Darstellung einer Laden–Auustattung als Marke. In: *GRUR–Prax.* 2014. 349. p

¹³⁹⁶ M. GRABRUCKER: Auustattung der Verkaufsstätte als Marke für Dientsleistungen. In: *jurisPR–WettbR.* 2014. 9. sz. Anm. 5.

¹³⁹⁷ M. GRABRUCKER: Das Ladengeschäft als Marke. In: *MarkenR.* 2014. 11–12. sz. 470. p

grafikailag ábrázolható megjelölés szolgáltatások megkülönböztetésére is alkalmas. Pozitív szempont volt továbbá, hogy a grafikai ábrázolás megvalósítható egyetlen rajzzal is. A védjegyirányelv 3. cikkének (1) bekezdés e) pontja (térbeli védjegy) szerinti elemzésnek nincs helye, ha a bejelentés tárgya kiskereskedelmi üzlet berendezése. A védjegyjogosult révén létrehozott illetve az üzletben kínált áruk, továbbá az ott nyújtott szolgáltatások a 35. osztályban szerezhettek oltalmat. A megkülönböztető-képesség értékelése a szakmában az általánostól lényegesen különböző jellegre összpontosul. Ha a védjegyként bejelentett üzlethelyiség belső berendezése nagymértékben különbözik a megszokottól, abban az esetben a bejelentés költségei a belső kialakítás tervezésével kapcsolatos költségekhez arányosítva már elhanyagolható nagyságúak. Problémás szempontnak találta az alábbiakat. Térbeli védjegy a tárgyban védjegynek a térbeli védjegyhez való csatolásakor az előzetes döntés egyenlőségjelet tesz „a szolgáltatás adjusztálása” illetve „az áru adjusztálása” között, majd a termék csomagolásánál „köt ki”. Továbbá az előzetes döntés megkerüli a feltett kérdést, nem veszi figyelembe a bejelentés tárgyának sajátosságát, vagyis hogy az térbeli szolgáltatási védjegy. Az előzetes döntés 25–26. pontja nem egyértelmű, egyenesen semmitmondó az a 26. pontban, hogy „szerves része a termékek gyártásának.” Ez utóbbi pedig magyarázat nélkül marad szintén.¹³⁹⁸

B. Uphoff¹³⁹⁹ szerint az EU Bíróságának döntése értelmében a Német Szabadalmi Bíróság akár el is utasíthatta a védjegybejelentést. Örömmel jegyzi meg, hogy az üzletberendezés, mint háromdimenziós védjegy zöld utat kapott. Emiatt a cégeknek, ha eladóterük elrendezése speciális, érdemes azt védjegyként bejelenteni.¹⁴⁰⁰

Mirza¹⁴⁰¹ álláspontja értelmében ez az ítélet azért jelentős, mivel elismeri annak a lehetőségét, hogy a kiskereskedelmi boltok belső berendezésének a kialakítása védjegyoltalomban részesülhessen. Ami biztosítja a kiskereskedők részére, hogy szolgáltatásaikat, üzleti tevékenységüket, illetve imázsukat a védjeggyel összefüggésben hirdessék.

¹³⁹⁸ GRABRUCKER 2014. 470. p

¹³⁹⁹ B. UPHOFF: EuGH: Darstellung der Gestaltung einer Verkaufsfläche ist grundsätzlich markenfähig. In: *Betriebs-Berater*. 2014. 2258. p

¹⁴⁰⁰ UPHOFF 2014. 2258. p

¹⁴⁰¹ J. T. MIRZA: CJEU Expands Trademark Law to Include the Design of a Store LAYout. In: *E. I. P. R.* 2014. 813. p

A legtöbb felszólalási és törlési eljárás tárgya annak eldöntése, hogy az adott megjelölés (védjegy) összetéveszthető-e a korábbi védjeggyel.¹⁴⁰² Az alábbi eset tényállása értelmében az Environmental Manufacturing vállalat révén benyújtott közösségi védjegybejelentés tárgyát egy farkas fej ábra képezte. Ez utóbbi bejelentés ellen felszólalt a korábbi rendkívül hasonló farkas fej ábrás védjegyek francia jogosultja. A jogi problémát fokozta, hogy mindkét farkas fej formájú védjegy kerti gépekre és eszközökre volt bejelentve. A BPHH Felszólalási Osztálya elutasította a felszólalást azon indokolással, hogy nem áll fenn az összetévesztés veszélye. Határozatában kifejtette, hogy a KVR¹⁴⁰³ 8. cikk (5) bekezdése szerint lényeges, hogy a korábbi védjegyek három tagállamban is jó hírnévvel bírtak. Megállapításra került, hogy a két védjegy közt hasonlóság áll fenn, és hogy az érintett fogyasztók a korábbi védjegyek megkülönböztető-képességére és jó hírnevére, illetve a hasonlóságra tekintettel összeköthetik egymással e megjelöléseket. Továbbá megállapította, hogy a bejelentett védjegy a korábbi védjegyek arculatának felhígulását okozhatja, illetve tisztességtelenül kihasználná azok megkülönböztető-képességét valamint jó hírnevét. A bejelentő az EU Törvényszékéhez beadott keresettel támadta meg a fentebb tárgyalt határozatot. Az EU Törvényszéke 2012 májusában megszületett ítéletében¹⁴⁰⁴ az alábbiakat állapította meg: a felperes révén hivatkozott Aladin-ügyben született (T-126/03 sz.) ítéletéből az következik, hogy a részleges használat fogalmának az a funkciója, hogy azon védjegyek, amelyeket egy meghatározott áru kategória vonatkozásában nem alkalmaznak, ne legyenek foglaltak. Ez viszont nem okozhatja azt a hatást, hogy megfosztja a korábbi védjegy jogosultját az oltalom egészétől az olyan termékek vonatkozásában, amelyek szintén azon csoportba tartoztak, amely csupán önkényes módon osztható fel. A gyakorlatban nem kivitelezhető, hogy a védjegyjogosult a lajstromba vett összes termék minden lehetséges változata tekintetében bizonyítsa a védjegy használatát. Ebből kifolyólag „az áruk vagy szolgáltatások egy részének” fogalma nem terjedhet ki a hasonló termékek illetve szolgáltatások összes kereskedelmi változatára, csupán azon termékekre, amelyek megfelelően elkülöníthetőek ahhoz, hogy egységes kategóriákat vagy alkategóriákat alkossanak. (Az Aladin-ügyben született ítélet 46. pontja–jelen elsőfokú ítélet, 21. pontja). A korábbi védjegyekkel érintett kertészeti termékekkel összefüggésben lehetetlen kategóriákat valamint alkategóriákat megállapítani az alapján, hogy ezeket a termékeket professzionális használatra illetve a szélesebb fogyasztói kör részére szánják-e. Az ítélet a felperes védjegyeinek jó hírsége, az érintett

¹⁴⁰² VIDA Sándor: A védjegy megkülönböztetőképességének a sérelme. In *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2015. 39. p

¹⁴⁰³ 40/94/EK sz. rendelet a közösségi védjegyről (újradokifikálva a 207/2009/EK sz. rendelettel).

¹⁴⁰⁴ T-570/10 ügyszám.

vásárlóközönség, az összetéveszthetőség aspektusából a kereset alaptalanságát állapította meg. A felhívulás veszélyével kapcsolatban a felperes az Intel Corporation–ügyben hozott C–252/07 sz. ítélet 77. pontjára hivatkozva kifejtette, hogy az érintettnek azt kell bizonyítania, hogy a későbbi védjegy alkalmazása kihatással lesz a korábbi védjeggyel jelölt termékek vásárlóinak magatartására, továbbá, hogy fennáll a veszélye, hogy ez később így alakul (elsőfokú ítélet, 48. pontja).

A felperes kifejtette, hogy a beavatkozónak pontos érveket lett volna érdemes felhoznia azzal összefüggésben, hogy hogyan sértené őt a felhívulás. Így kizárólag a felhívulás veszélyének a megemlítése nem elég a KVR 8. cikke (5) bekezdésének igazolásához (elsőfokú ítélet 49. pont). A korábbi védjegy a KVR 8. cikkének (5) bekezdésében rögzített védelemre alapozó jogosultjának bizonyítania kell, hogy a későbbi védjegy alkalmazása sértené a korábbi védjegy alapvető funkcióját, azaz a megkülönböztető-képességét. Nem szükséges a védjegyre tényleges és aktuális sérelmének fennállásának a bizonyítása, hisz nem kötelezhető arra, hogy megvárja a sérelem külvilágban történő megvalósulását ahhoz, hogy megtilthassa az érintett használatot.¹⁴⁰⁵ Azon tények fennállását kell bizonyítani, amelyek az ilyen sérelem jövőbeni bekövetkezésének komoly veszélyét támasztják alá (a hivatkozott Intel Corporation–ügyben született ítélet 37. 38. és 71. pontja–jelen elsőfokú ítélet, 51. pontja). A beavatkozó a fellebbezési eljárás során arra hivatkozott, hogy a bejelentett védjegy alkalmazása sérti a korábbi védjegyek jó hírnevét, hisz az érintett fogyasztók az ő termékeit többé nem fogják ezekhez a védjegyekhez kapcsolni, illetve arra is kitért, hogy e védjegyek ábrás eleme szokványossá válik, és elveszíti nagymértékű megkülönböztető-képességét (elsőfokú ítélet 56. pont). A beavatkozó olyan érveket adott elő, amelyek szerint megállapítható a feltételezett veszélyen felül az is, hogy a bejelentett védjegy alkalmazása károsítja a korábbi védjegyeket (elsőfokú ítélet 57. pont). Az ítélkezési gyakorlat értelmében minél nagyobb fokú a korábbi védjegy megkülönböztető-képessége, illetve jó hírneve, annál nagyobb a valószínűsége a sérelem bekövetkezésének (az Intel Corporation–ügyben hozott ítélet 67. illetve 74. pontja, továbbá a Spa–Finders–ügyben hozott ítélet 41. pontja–jelen elsőfokú ítélet 59. pontja). A fellebbezési tanács megállapította, hogy tekintetbe kell venni a kérdéses termékek megegyező valamint hasonló jellegét is (elsőfokú ítélet 60. pontja). A fellebbezési tanács úgy vélte, hogy a bejelentett védjegy alkalmazása sértheti a korábbi védjegyek megkülönböztető-képességét. Nem helytálló a felperes azon érve, hogy bizonyítani kell az ütköző védjegyek közötti hasonlóság gazdasági hatásait (elsőfokú ítélet 66. pont). Így a fellebbezési tanács megfelelően

¹⁴⁰⁵ VIDA 2015. 40. p

alkalmazta a KVR 8. cikkének (5) bekezdését a bejelentett védjegy által létrehozott felhígulási veszély alapján, a kihasználás veszélyét már szükségtelen elemezni. A KVR 8. cikk (5) bekezdésében rögzített három veszélyeztetési típus közül egynek a fennállása is elég a szabály alkalmazásához (elsőfokú ítélet 67. pont). Ebből kifolyólag a keresetet a maga egészében el kell utasítani (elsőfokú ítélet 69. pont). A Törvényszék keresetet elutasító ítéletével szemben a felperes bejelentő fellebbezést adott be, amelyben kérte ez előbbi ítélet hatályon kívül helyezését. Az Európai Unió Bírósága a 2013 májusában tartott tárgyalás után született ítéletével¹⁴⁰⁶ hatályon kívül helyezte az elsőfokú határozatot, illetve az ügyet visszairányította a Törvényszékhez. A felperes azzal érvelt, hogy az Intel Corporation–ügyben született ítélet alapján annak bizonyítása, hogy a későbbi védjegy alkalmazása károsítja vagy károsíthatja a korábbi védjegy megkülönböztető-képességét, feltételezi annak a bizonyítását is, hogy a későbbi védjegy alkalmazása miatt megváltozott az átlagvásárló gazdasági magatartása azoknak a termékeknek a vonatkozásában, amelyekkel összefüggésben a korábbi védjegyet bejegyezték a védjegylajstromba vagy ilyen változás későbbi bekövetkezésének veszélye fennáll. A felperes Environmental Manufacturing sérelmezte, hogy a Törvényszék nem követelte meg ez utóbbi bizonyítását, amikor megállapította, hogy elég, ha meggyengül a korábbi védjegyszármazást jelző képessége (ítélet 25. pont). A BPHH álláspontja, hogy átlag fogyasztói magatartásváltozás akkor történik, amikor az átlagvásárló észlelése szerint a jó hírnévvel bíró védjegy gazdasági értéke egy későbbi megjelölés alkalmazása miatt csökken. Elég, ha a vásárló a jó hírnévvel bíró védjegyet a kérdéses későbbi megjelölés alkalmazása folytán már nem tartja annyira vonzóknak, valamint exkluzívnak (ítélet 28. pontja). Az Elmar Wolf cég, mint felszólaló kifejtette, hogy a fellebbezési tanács a kérdéses határozat 36. és 38. pontjában rögzítette, hogy a lajstromba venni kívánt védjegy alkalmazása a korábbi védjegy felhígulásának, valamint tisztességtelen kihasználásának veszélyét rejtheti magában. Emellett felhívta a figyelmet arra, hogy miután az EU Törvényszéke a megtámadott ítélet 66. pontjában azt rögzítette, hogy a bejegyeztetni kívánt védjegy károsíthatja a korábbi védjegyek megkülönböztető-képességét, takarékosági okból nem vizsgálta a megkülönböztető-képesség tisztességtelen kihasználását (ítélet 31. pontja). Az EU Bíróság álláspontjának értelmében annak bizonyítása, hogy a későbbi védjegy alkalmazása károsítja, illetve károsíthatja a korábbi védjegy megkülönböztető-képességét, megköveteli annak az alátámasztását is, hogy a későbbi védjegy alkalmazása miatt megváltozott az átlagos vásárló gazdasági magatartása azoknak a termékeknek a vonatkozásában, amelyekkel összefüggésben

¹⁴⁰⁶ C–383/12 ügyszám.

a korábbi védjegyet lajstromba vették, valamint ilyen jellegű változás későbbi bekövetkeztének a veszélye fennáll (a fentebb említett Intel Corporation–ügy lezárásaként született ítélet 77.¹⁴⁰⁷ illetve 81. pont, továbbá a rendelkező rész 6. pont¹⁴⁰⁸). „Az átlagos fogyasztó gazdasági magatartása megváltozásának” definíciója objektív feltételt hozott létre. Viszont a megváltozás ténye csupán szubjektív elemekkel bizonyítható, többek között a vásárlói észlelés, a fogyasztói szubjektum révén. Azon pusztán tény, hogy a vásárlók észlelik, hogy a korábbi védjegyhez rendkívül hasonló megjelölés tűnt fel, még kevés annak a megállapításához, hogy a korábbi védjegy megkülönböztető-képességének a KVR 8. cikkének (5) bekezdése szerinti sérelme, illetve ennek a veszélye fennáll (ítélet, 37. pontja) Az EU Törvényszéke elzárkózott e fenti körülmény vizsgálatától, így emiatt tévesen használta a jogot (ítélet, 38. pontja). A Törvényszék ítéletének 62. pontjában kifejtette, „azáltal, hogy a versenytársak azonos vagy hasonló áruk esetében bizonyos mértékben hasonló megjelöléseket használnak, veszélybe kerül az, hogy az érintett vásárlóközönség a megjelöléseket és a szóban forgó árukat közvetlenül egymáshoz társítsa, ami sértheti a korábbi védjegy arra vonatkozó képességét, hogy az említett védjegy jogosultjától származóként azonosítsa azokat az árukat, amelyek tekintetében a védjegyet lajstromozták” (ítélet, 39. pontja). Az Intel Corporation–ügyben született ítéletben az EU Bíróság kétséget kizáróan rögzítette, hogy a bizonyítottság fokával kapcsolatban magasabb mércét kell használni, annak a megállapításához, hogy fennáll-e a korábbi védjegy egyik alapvető funkciójának, azaz a megkülönböztető-képességének a KVR 8. cikkének (5) bekezdése szerinti sérelme vagy ennek a reális veszélye (ítélet, 40. pontja). A KVR valamint az EU Bíróságának ítélkezési gyakorlata elfogadja, ha az ilyen jellegű tényleges sérelem valós veszélyének a fennállását logikai következtetés révén levezetik, amelyek „valószínűségi elemzésből” származnak, „figyelembe véve az érintett kereskedelmi ágazat szokásos gyakorlatát, illetve az adott ügyre vonatkozó bármely más körülményt” (ítélet, 43. pontja) Az EU Törvényszéke viszont nem tekintette hibásnak azt, hogy nem végeztek ilyen vizsgálatot, így valójában figyelmen kívül hagyta az általa meghozott ítéletben hivatkozott ítélkezési gyakorlatot (ítélet, 44. pontja). A fellebbezés ezek fényében megalapozott volt, így a megtámadott ítéletet hatályon kívül kellett helyezni az ítélet, 47. pontja értelmében.

¹⁴⁰⁷ VIDA Sándor: *Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata II.* Miskolc. 2010. 108. p

¹⁴⁰⁸ VIDA 2010. 109. p

Hilger¹⁴⁰⁹ álláspontja értelmében az EU Bírósága egyértelműen meghatározza, hogy az első fokon eljáró Törvényszék miért használta tévesen az Intel előzetes döntésben kialakított szempontokat. Így nehéz lesz kétséget kizáróan meghatározni a jó hírű védjegy oltalmának a feltételeit, amelyek jogosítottjai nem hagyatkozhatnak arra, hogy az oltalomhoz elég lesz az a tény, hogy a későbbi védjegy emlékeztet a korábbi jó hírű megjelölésre.¹⁴¹⁰

Davies¹⁴¹¹ a megkülönböztető-képesség sérelme helyett a gyakorlatban alkalmazott felvizesítés (dilution) kifejezéssel operál, amely a legtöbb esetre helytálló, viszont a kontinentális jogászok szerint e fogalom kevésbé egzakt, mint a védjegyrányelv valamint a KVR rendelkezései. Vitatkozott emellett az Intel-ügyben született előzetes döntéssel és kifejtette, hogy sok olyan logó illetve védjegy van, amely annak saját nemzeti joga értelmében stíluszimbólum lett továbbá a fogyasztók az adott árut éppen a logó miatt veszik meg. E megállapítással személy szerint egyetértek én is. Amikor az EU Bírósága a jó hírű védjegyekkel összefüggő jogérvényesítés követelményének azt támasztotta, hogy a vásárlói magatartás megváltozzon, figyelmen kívül hagyta a védjegy legalapvetőbb elsődleges funkcióját, amely az általa megjelölt áru származásának a szavatolása. Így ha eltérő vállalatok azonos védjegyet alkalmaznak, akkor elveszik a jó hírű védjegyszármazást jelző funkciója, vagyis sérül a származás tanúsítása.¹⁴¹²

Tehát a védjegy megkülönböztető-képességének a sérelmével összefüggésben felmerülő bizonyítási kérdésre, vagyis hogy mit kell bizonyítani a védjegyjogosultnak ahhoz, hogy védjegye megkülönböztető-képességének sérelmét megállapítsák? Vajon a veszélyeztetést, magát a cselekményt vagy a kár bekövetkeztét kell bizonyítani? A válasz, hogy a veszélyeztetést. Tehát elegendő a veszélyeztetés fennállásának a bizonyítása a sérelmet szenvedett fél által. További problémát fog jelenteni ebből következően, az ehhez szükséges bizonyítási eszközök meghatározása illetve ezeknek a bíróságok által való értékelése.¹⁴¹³ A védjegy megkülönböztető-képességének méréséhez rendkívül gyors segítséget ad a Google alkalmazása.¹⁴¹⁴

¹⁴⁰⁹ Jens HILGER: Gedankliche Verknüpfung begründet für sich keine Beeinträchtigung. In: *GRUR-Prax.* 2013. 534. p

¹⁴¹⁰ HILGER 2013. 534. p

¹⁴¹¹ Colin DAVIES: Dilution revisited: a heavy handed approach by the CJEU? In: *Journal of Intellectual Property Law and Practice.* 2014. 97. p

¹⁴¹² DAVIES 2014. 97. p

¹⁴¹³ VIDA 2015. 50. p

¹⁴¹⁴ Lásd bővebben: Lisa Larrimore QUELLETTE: The Google Shortcut to Trademark Law. In: *California Law Review.* 2014/2. 351–407. p

Érdekes lehet továbbá, hogy a védjegy mikor utal földrajzi származásra. Ebből kifolyólag kérdéses, hogy mely esetekben következhet be földrajzi árujelző valamint védjegy ütközése. A földrajzi származásra vonatkozó megjelölés védjegyként történő lajstromba vételét a közösségi jog¹⁴¹⁵ továbbá a magyar jog¹⁴¹⁶ is tiltja. Ha ennek ellenére mégis lajstromba vesznek ilyen jellegű megjelölést, akkor lehetőség van annak törlésére. Az alábbi jogvitában az volt az eldöntendő jogi probléma, hogy a lajstromba vett közösségi védjegy utal-e földrajzi származásra vagy sem.¹⁴¹⁷

Az ügy tényállása szerint a Castel Fréres révén beadott közösségi védjegybejelentés értelmében a Castel kifejezést 2 678 167 lajstromszámmal, a 33. áruosztályba tartozó alkoholtartalmú italok közül a sörök kivételével az összes alkoholos italra 2004 júliusában lajstromba vették. A Fürstlich Castell'sches Domänamt Albrecht Fürst zu Castell 2007 októberében ez előbbi lajstromba vett védjegy törlését kérelmezte, azon indokolással, hogy a Castell kifejezés borokkal összefüggésben Németország, Olaszország, Franciaország, Spanyolország valamint Görögország területén védett földrajzi árujelző. E kérelem elutasításra került a BPHH törlési tanácsa által, és a fellebbezés sem volt eredményes, mivel a fellebbezési tanács kifejtette, hogy a szóvégi eltérések jelentésbeli eltérést is eredményeznek, emiatt a vásárlók nem tévesztik össze a vitatott védjegyet, valamint földrajzi árujelzőt,¹⁴¹⁸ továbbá a Castel közösségi védjegy nem leíró. Ezen elutasító határozat ellen a német jogosult keresetet nyújtott be az EU Törvényszékénél. Ez előbbi ítéletének¹⁴¹⁹ értelmében az elsőfokú bíróság előtti perben a felperes a német földrajzi árujelző jogosítottja, az alperes a BPHH és a beavatkozó a francia védjegy jogosultja volt. A francia beavatkozó a kereset elutasítását kérte, azzal, hogy a kérdéses határozat jogsértő, mivel joggal való visszaélést valósít meg, hisz a felperes a Castel kifejezés védjegyként történő lajstromozását a Német Szabadalmi és Védjegyhivatalnál csak a BPHH előtt folyt eljárás során kérelmezte.¹⁴²⁰ A felperes azzal érvelt, hogy a „castel” kifejezést a francia köznyelvben rendszeresen és szokásosan alkalmazzák, emiatt az a KVR 7. cikkének (1) bekezdésének d) pontja értelmében vett

¹⁴¹⁵ A Tanács 207/2009/EK rendelete (2009. február 26.) a közösségi védjegyről (kodifikált változat) 7. cikk (1) bek. g) pontja.

¹⁴¹⁶ Vt. 2. § (2) bek. a) pont: Ki van zárva a védjegyoltalomból a megjelölés, ha
a) nem alkalmas a megkülönböztetésre, különösen, ha kizárólag olyan jelekből vagy adatokból áll, amelyeket a forgalomban az áru vagy a szolgáltatás fajtája, minősége, mennyisége, rendeltetése, értéke, földrajzi származása, előállítási vagy teljesítési ideje, illetve egyéb jellemzője feltüntetésére használhatnak, vagy pedig amelyeket az általános nyelvhasználatban, illetve az üzleti kapcsolatokban állandóan és szokásosan alkalmaznak;

¹⁴¹⁷ VIDA Sándor: Földrajzi árujelző és védjegy ütközése: Castel. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2015/6. 97. p

¹⁴¹⁸ Castell egy bortermelésről ismert terület Bajorországban, ahol minden ősszel bortúranapot (Weinwandertag) szerveznek.

¹⁴¹⁹ T-320/10, 2013. szeptember 13.

¹⁴²⁰ VIDA 2015. 98. p

védjegyként lajstromozásra nem alkalmas. A Törvényszék szerint továbbá a fellebbezési tanács tévedett, amikor megállapította, hogy a vitatott védjegy a bejegyzett termékekkel összefüggésben nem leíró (ítélet, 38. pontja). A KVR 7. cikk (1) bekezdés c) pontja értelmében nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, ha az csupán olyan jelekből vagy adatokból áll, amelyeket a forgalomban az adott termék valamint a szolgáltatás fajtája, minősége, mennyisége, rendeltetése, értéke, földrajzi származása, előállítási vagy teljesítési ideje, továbbá egyéb jellemzője feltüntetésére alkalmazhatnak (ítélet, 39. pontja). E leíró megjelöléseket úgy minősítik, mint amelyek nem alkalmasak arra, hogy teljesítsék a védjegy egyik elsődleges, alapvető funkcióját, azaz, hogy a termékek vagy szolgáltatások kereskedelmi eredetét azonosítsák, tehát lehetővé tegyék a vásárlóközönség részére, aki az adott terméket megvette illetve a szolgáltatást igénybe vette, hogy pozitív tapasztalatai szerint ezt megismételje, továbbá amennyiben tapasztalatai negatívak, akkor ennek megfelelően ne tegye (vö. Wrigley C–191/01 ügy, 30. pont, valamint *passionately swiss* T–377/09 ügy, 27. pont – jelen ítélet, 40. pont). Ebből kifolyólag a KVR 7. cikk (1) bekezdés c) pontjában rögzített tilalom abban az esetben lép érvénybe, ha egy közvetlen és konkrét kapcsolat (specific link) van az adott megjelölés és a termékek valamint a szolgáltatások között, amely lehetővé teszi a fogyasztó részére, hogy ezt további mérlegelés nélkül rögtön érzékelje, mint amely az árukat vagy szolgáltatásokat leírja valamint azok bármely jellemzőjét meghatározza (ítélet, 42. pont). Kizárt az olyan földrajzi név védjegyként való lajstromoztatása, amely az érintett termékcsoport vonatkozásában speciális földrajzi helyre utal, illetve amelyek az adott fogyasztóközönség tudatában összefonódnak egy adott földrajzi területtel. Továbbá azért is kizárt, mivel az olyan földrajzi megjelölésekkel összefüggésben, amelyek képesek arra, hogy a különböző cégek termékeik megjelölésére alkalmazhassák azokat, az összes érdekelt cég részére biztosítani kell az ezekhez történő hozzáférést (vö. *Chiemsee*-ügy, 29. pont, *oldenburger*-ügy 31. pont; *cloppenburg* T–379/03 ügy, 34. pont – jelen ítélet, 44. pont).

A KVR 7. cikk (1) bekezdés c) pontja nem zárja ki az olyan földrajzi nevek védjegyként történő bejegyzését, amelyek az érintett vásárlóközönség tudatában nem ismertek ebből kifolyólag valószínűtlen, hogy az érintettek azt hiszik, hogy a vonatkozó árucsoportok onnan származnak valamint, hogy ott állították elő azokat (vö. analógiaként *Chiemsee*-ügy, 33. pont, *cloppenburg*-ügy, 36. pont – jelen ítélet, 45. pont). Vizsgálni kell, hogy a megjelölés az érintett fogyasztók körében az adott áru földrajzi származását jelöli-e, tisztázandó, hogy a vitatott földrajzi név az érintett vásárlói kör ismeretei értelmében a vonatkozó termékeket

összeköti–e azzal, illetve lehet arra következtetni, hogy ez a gondolati kapcsolat a jövőben létrejöhet (vö. analógiaként Chiemsee–ügy, 31. pont).¹⁴²¹

A KVR 7. cikk (1) bekezdés c) pontja értelmében elég, ha a bejelentett kifejezés minimum értelme az áruk jellemzőire utal (vö. Wrigleyügy, 32. pont, homezone–ügy T–344/07, 21. pont – jelen ítélet, 48. pont). Kérdéses, hogy a védjegy leíró jellege másként is megállapítható–e az olyan árukra illetve szolgáltatásokra való hivatkozásokkal, mint amelyekre a megjelölést lajstromozták, továbbá az érintett vásárlók érzékelését is értékelni kell (oldenburger–ügy, 34. pont, cloppenburg–ügy, 37. pont – jelen ítélet, 49. pont). A kérdéses védjegy révén megjelölt termékek „alkoholtartalmú italok.” Valójában ezek mindennapi szinten fogyasztott áruk tehát az érintett vásárlóközönség jelen esetben a lakosság egésze (general public – ítélet, 51. pont). A szóban forgó földrajzi árujelzővel összefüggésben a fellebbezési tanács kifejtette, hogy az érintett vásárlói körrel kapcsolatban a német az irányadó, ezért a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal feladata, hogy a lényeges tényeket illetve a korábbi földrajzi megjelöléssel összefüggő vásárlói észleléseket megvizsgálja, valamint mérlegelje (ítélet, 52. pont). Az alperes (BPHH) nézete értelmében csupán a népszerű földrajzi árujelzők, illetve a kérdéses termékekkel összefüggésben ismert árujelzők vannak kizárva a közösségi védjegyként való lajstromba vételből. A felperes ezek fennállását egyikkel kapcsolatban sem bizonyította (ítélet, 54. pont). Tény, hogy a „castel” kifejezést francia területeken rendszeresen alkalmazzák, és az olaszban is, továbbá a spanyol nyelvben is használatos szó. A német illetve a görög nyelvben viszont nem ismert (ítélet, 57. pont). Viszont a kétoldalú egyezményekben, amelyeket Németország kötött a többi országgal (Olaszországgal, Spanyolországgal, Franciaországgal illetve Görögországgal) ezekben a Castell kifejezést rögzítették, mint borok földrajzi árujelzője, amely a „Castell” területén lévő borvidék megjelölésére szolgál (ítélet, 58. pont).¹⁴²²

A beavatkozó ellenben arra hivatkozott, hogy e kétoldalú megállapodások már nem hatályosak a földrajzi árujelzők valamint eredet–megjelölésekkel összefüggésben kötött európai megállapodásokra (ítélet, 59. pont). „Castell” kifejezés olyan helységet jelöl, amelyet a releváns vásárlói kör, mint bortermelő területet kellőképpen ismernek (ítélet, 63. pont). A fellebbezési tanács kifejtette, hogy a kérdéses védjegy eltér az érintett földrajzi megjelöléstől, hiszen egy „l” betű van a végén és nem kettő (ítélet, 64. pont). A Törvényszék nézete értelmében viszont ez az eltérés nem elég ahhoz, hogy ellensúlyozza a két megjelölés hasonlóságát. A csekély mértékű írásbeli különbség a releváns fogyasztók szemszögéből nem

¹⁴²¹ VIDA 2015. 99. p

¹⁴²² VIDA 2015. 100. p

jelent észlelhető eltérést a szóban forgó védjegy illetve a bortermelő Castell község neve között, amely az érintett termékek eredetére utal. Ebből kifolyólag a 47. pontban említett joggyakorlat szerint a feltárt különbség nem nyújt kellő mértékű távolságot (does not create an impression sufficiently far) a vitatott földrajzi árujelzőtől (ítélet, 70. pont). A szóban forgó védjegy emellett nem rendelkezik olyan szóbeli vagy ábrás többletelemmel, amely révén esetleg enyhülne a fennálló hasonlóság (ítélet, 71. pont). A vitatott védjegynek, valamint a korábbi földrajzi árujelzőnek egymástól eltérő értelme van, amely a BPHH álláspontja értelmében észrevehető különbözőséget biztosít az előbbieket között (ítélet, 72. pont).¹⁴²³ E fenti megállapítások folytán arra a következtetésre kell gondolni, szemben a BPHH illetve a beavatkozó álláspontjával, hogy a kérdéses védjegyet a releváns fogyasztóközönség az érintett termékekkel összefüggésben oly módon fogja értelmezni, mint amely a Castell földrajzi névre utal, amelyet már a korábbi földrajzi árujelző oltalmaz. A „castel” szót, szemben a BPHH álláspontjával, a fogyasztók, mint egy frankföldi bortermelő hely nevét azonosítják, ekként fogják fel (ítélet, 76. pontja).¹⁴²⁴ Szemben a BPHH álláspontjával, ilyen tények esetén azt kell megállapítani, hogy az érdekelt fogyasztói kör tudomással bír a vitatott földrajzi árujelzőről, illetve a németországi Castell nevezetű bortermelő térségről, e borközség létezéséről, így ha a castel védjeggyel ellátott árukkal találkozik, mérlegelés nélkül arra fog következtetni, hogy olyan borfélélet lát, amely a Castell bortermelő területről származik (ítélet, 77. pontja). A Törvényszék a kérdéses védjegyről megállapította, hogy az leíró, így meg kellett semmisíteni a BPHH fellebbezési tanácsának a határozatát (rendelkező rész és ítélet, 82. pont). E fenti ítélettel szemben a beavatkozó (védjegyjogosult) fellebbezett, amely elutasításra került a másodfokon eljáró Európai Unió Bíróság végzése által.¹⁴²⁵ E 2015. április 30-án született végzés értelmében a fellebbező, vagyis a Castell Fréres védjegyjogosult arra hivatkozott, hogy a Törvényszék megváltoztatta a tényállást, azzal a megállapításával, hogy az ellenérdekű fél védjegybejelentésének a megtörténtét a fellebbezési tanács határozatának megszületését megelőző két hónappal korábban már ismerte (végzés, 38. pontja). Ezzel kapcsolatban a Bíróság kifejtette, hogy ilyen megállapítást a Törvényszék nem tett, illetve a vitatott ítélet 18. pontjában rögzítette, hogy azon körülménynek, amelyre a védjegytulajdonos hivatkozott, az ügy eldöntésekor nem releváns (végzés, 39. pontja).¹⁴²⁶

A BPHH 7. cikk (1) bekezdésének b) és c) pontja, illetve az 55. cikk (1) bekezdésének a) pontja szerint való elemzésének egyetlen szempontja a közérdek, ebből kifolyólag a törlés

¹⁴²³ VIDA 2015. 101. p

¹⁴²⁴ VIDA 2015. 102. p

¹⁴²⁵ C-622/13 ügyszám.

¹⁴²⁶ VIDA 2015. 103. p

kérelmezője felől nincs szó a joggal való visszaélésről (végzés, 44. pontja).¹⁴²⁷ Ezek alapján az a tény, hogy a törlés kérelmezője az érintett védjegyet később maga is bejelentette, nem minősül joggal való visszaélésnek (végzés, 45. pontja).¹⁴²⁸ Emellett szükséges annak a megállapítása is, hogy a KVR kifejezetten nem tilalmazza, hogy a törlési eljárást indító személy szintén alkalmazza a védjegyet, azt követően, hogy annak érvénytelensége megállapításra került. Az 51. cikk (1) bekezdése szerint amennyiben abszolút lajstromoztatási akadály áll fenn, a vitatott védjegy érvénytelensége viszontkeresettel is megállapítható, amely azt feltételezi, hogy a bitorlási ügy alperesének kérelme szerint az érvénytelenség megállapítható akkor is, ha az érintett védjegyet ő maga alkalmazta, illetve a jövőben így fog cselekedni (végzés, 46. pontja).¹⁴²⁹ Ebből kifolyólag megállapítható, hogy a Törvényszék helyesen járt el, amikor ítéletének 18. pontjában kifejtette, hogy a joggal való visszaélés nem releváns az érvénytelenség megállapítása iránti ügyben (végzés, 48. pontja).¹⁴³⁰ A védjegyjogosult azzal is érvelt fellebbezésének második pontjában, hogy a Törvényszék tévesen használta a KVR 7. cikk (1) bekezdésének c) pontját a vitatott védjegy minősítésekor, amikor ez előbbi leírónak minősítette. Ezen érvelésének a megerősítésére a Technopol-ügyben született ítéletre hivatkozott.¹⁴³¹ A fellebbezés értelmében a „castel” kifejezés nem földrajzi név és nem is utalás az áru bármely jellemzőjére. Ellenben a „Castell” földrajzi megjelölés, így közérdekből nem részesülhet védjegyjogi oltalomban (végzés, 53. pontja). A fellebbezés arra is utalt, hogy a Törvényszék ítéletének 58–59. pontjában említett kétoldalú megállapodások hatályukat veszítették emiatt a „Castell” kifejezés az európai jog szerint nem élvez védelmet (végzés, 54. pontja). Továbbá a fellebbezés értelmében az EU Bírósága által a

¹⁴²⁷ Vö. Donaldson kontra ultra air-ítélet, 42. pontjának szövegével, amely szerint: Minthogy a BPHH az értékelest kizárólag a KVR 7. cikke (1) bekezdésének b) és c) pontja, valamint 56. cikke (1) bekezdésének a) pontja mögött meghúzódó közérdekre figyelemmel végezheti, a törlés iránti kérelem benyújtója által érvényesíteni kívánt esetleges vagy tényleges gazdasági érdekeknek nincs jelentősége, és ennél fogva a törlés iránti kérelem benyújtója részéről nem lehet „joggal való visszaélésről” beszélni, amint azt a Törvényszék helyesen megállapította.

¹⁴²⁸ Vö. Donaldson kontra ultra air-ítélet, 43. pontjának szövegével, amelynek értelmében: az a körülmény, miszerint a törlést kérelmező esetleg azzal a céllal nyújtja be a kérelmét, hogy a későbbiekben saját áruin feltüntethesse a szóban forgó megjelölést, semmi esetre sem tekinthető joggal való visszaélésnek, miként azt a Törvényszék megállapította. Ugyanis a KVR 7. cikke (1) bekezdésének c) pontja által védelmezni kívánt közérdek éppen az említett megjelölés rendelkezésre állásával és szabad használatával kapcsolatos.

¹⁴²⁹ Vö. Donaldson kontra ultra air-ítélet, 44. pontjának szövege szerint: hangsúlyozni kell, a törlést kérelmező azon szándékát, hogy a szóban forgó védjegyet annak törlését követően használni akarja, a KVR nem tiltja. Ugyanis, a KVR 52. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy feltétlen kizáró okok fennállása miatt a közösségi védjegyet védjegybitorlási perben előterjesztett viszontkereset alapján is törölni lehet, ami azt feltételezi, hogy a védjegybitorlási per alperese akkor is eredményesen kérheti a törlést, ha a kérdéses védjegyet használta, és a továbbiakban is szeretné használni.

¹⁴³⁰ VIDA 2015. 105. p

¹⁴³¹ C–51/10 illetve jelen végzés 52. pontja vö. VIDA Sándor: Számjegyekből álló védjegy megkülönböztethetőségének a hiánya – az EU Bíróságának ítélete. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 8. (118.) évf. 6. sz. 2013. 138. p

hasonló védjegyek összetéveszthetőségével összefüggésben létrehozott joggyakorlat a különböző részekből összetett védjegyekre vonatkozik, emiatt nem alkalmazható borok földrajzi eredetére utaló kifejezésekkel kapcsolatosan (végzés, 55. pontja). Emellett a fellebbezés szerint a KVR 7. cikk (1) bekezdésének j) pontja tiltja a közösségi védjegyként való lajstrombavételét a borok földrajzi eredetére utaló árujelzők esetén, ha alkalmasak a vásárlók megtévesztésére. E szabállyal ellentétes a 7. cikk (1) bekezdésének c) pontjában rögzített lajstromozási akadálynak a hasonló védjegyekre való kiterjesztése (végzés, 56. pontja). A BPHH egyetért a fellebbezés azon részével, amely szerint a Törvényszék a lajstromozási akadály vizsgálatánál lényegtelen elemeket is tekintetbe vett (végzés, 57. pontja). Emellett a „Castell” földrajzi megjelölés leíró jellege a BPHH szerint sem változtatja a „castel” kifejezést leíró megjelöléssé, csupán akkor, ha bizonyítható, hogy a közönség ez utóbbit szintén a termék földrajzi eredetére utalót észleli (végzés, 58. pontja).¹⁴³²

A BPHH kifejtette, hogy a Törvényszék az általa hivatkozott Procter and Gamble-ügyben (C-383/99) született ítélet¹⁴³³ elemzésekor vizsgálta, hogy észlelhető eltérés van-e a vitatott és a köznyelvben alkalmazott megjelölés között (végzés, 59. pontja). Továbbá a Törvényszék helytelenül elemezte valamint nem vizsgálta azt a körülményt, hogy a vásárló, mint földrajzi megjelölést észleli-e a kérdéses megjelölést, illetve tudatában van-e annak, hogy az nem földrajzi megjelölés (végzés, 60. pontja). A BPHH álláspontja értelmében a Törvényszék ítéletének 74. pontjában ismételten feltűnik ez előbbi helytelenség, hisz az ítéletből hiányzik, hogy az adott vásárlói kör miként fogja fel a kérdéses megjelölést (végzés, 61. pontja). A BPHH illetve a fellebbező védjegyjogosult egyetértenek abban, hogy az ügy elbírálása során a KVR 7. cikk (1) bekezdésének j) pontját is tekintetbe kell venni (végzés, 62. pontja).¹⁴³⁴ A Bíróság megállapításai értelmében annak az elemzése, hogy a Törvényszék helytelenül használta-e a jogot a vitatott védjegy megkülönböztető-képességének vizsgálatánál, olyan jellegű jogkérdés, amelynek eldöntése az EU Bíróság hatásköre (végzés, 64. pontja) A Törvényszéknek az volt a nézete, hogy a „castel” kifejezés, amelyet közösségi védjegyként bejegyeztek, leíró jellegű. Az Európai Unió Bíróságának azt kell figyelembe vennie, hogy az első fokon eljáró bíróság a 78. cikk (1) bekezdésének c) pontját helytelenül használta-e (végzés, 65. pontja). A fellebbezéssel támadott ítélet 47. pontjában a Törvényszék kifejtette, hogy az érintett vásárlók vonatkozásában nincs olyan eltérés a közösségi védjegyként bejelentett kifejezés és az ezzel megjelölt áruk, vagy azok releváns jellemzőivel

¹⁴³² VIDA 2015. 105. p

¹⁴³³ Ez a Baby Dry-ügyben született ítélet. Vö. VIDA Sándor: *Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata II.* Miskolc. 2010. 14. p

¹⁴³⁴ VIDA 2015. 106. p

összefüggésben, amely alkalmas lenne arra, hogy annak olyan megkülönböztető jelleget nyújtson, ami alkalmassá tenné, hogy azt védjegyként lajstromba vegyék (végzés, 67. pontja).¹⁴³⁵ A fellebbezés azzal is érvelt, hogy a Törvényszék szerint hivatkozott joggyakorlat a több különböző részből összetett védjegyekre irányadó (végzés, 69. pontja).¹⁴³⁶ A Bíróság ezzel kapcsolatos állandó ítélkezési gyakorlata alapján ahhoz, hogy az ilyen jellegű védjegy a KVR 7. cikk (1) bekezdésének c) pontja szerint leírónak minősítendő legyen, nem elég, hogy a szóban forgó védjegy összes elemét leírónak minősítik, hanem magának az összetett szónak szintén leírónak kell lennie a maga összességében (végzés, 70. pontja).¹⁴³⁷ A fellebbező nem bizonyította, hogy az összetett védjegyek leíró jellegével kapcsolatos gyakorlat helyett eltérő jogi elbírálás lenne alkalmazandó az egy szavas védjegy leíró jellegének értékelésénél (végzés, 72. pont). A BPHH azért bírálta a Törvényszéket, mert a kérdéses megjelöléssel összefüggésben az érintett vásárlók észleléseit nem elemezte (végzés, 73. pontja). Ebből kifolyólag vizsgálni kell, hogy a Törvényszék a megjelölésnek az érintett vásárlói kör szerint való érzékelését megfelelően értékelte-e (végzés, 74. pontja). Ezzel kapcsolatosan az került megállapításra, hogy „figyelemmel a 'castel' és a 'Castell' szó hasonlóságára, a közönség az utóbbit, mint egy németországi, pontosabban frankföldi bortermelő hely nevét fogja fel, amelyet a német közönség, mint egy olyan földrajzi helyre vonatkozó utalást ismer, ahol ezeket a borokat termelik” (végzés, 75. pont). Látható tehát, hogy a Törvényszék mélyrehatóan vizsgálta az érintett megjelölésnek az érdekelt vásárlók révén való értékelését és ítéletének 77. pontjában kifejtette, hogy az érdekelt fogyasztói kör tudomással bír a vitatott árujelzőről, illetve a németországi Castell bortermelő terület létezéséről, így a „castel” védjeggyel megjelölt árukkal összefüggésben, egyből arra fog következtetni, hogy olyan bort lát, amely ez előbbi területről származik (végzés, 76. pontja). Mindezek alapján a Törvényszék megfelelően elemezte a kérdéses megjelölésnek az érdekelt vásárlók révén való érzékelését, illetve helyesen állapította meg, hogy hogyan fogja fel a vásárló e megjelölést, így a fellebbezés második pontja, továbbá a BPHH által emelt kifogás alaptalan (végzés, 77.

¹⁴³⁵ Vö. a Procter and Gamble-ügyben hozott ítélet, 40. pont: VIDA 2010. 15. p

¹⁴³⁶ VIDA 2015. 106. p

¹⁴³⁷ Vö. Koninklijke C-363/99 ügy, 96. pont: ez a Postkantoor-ügy vö. VIDA 2010. 24. p vö. Campina Melkunie C-265/00 ügy, 37. pont: Ha a védjegy neologizmus (új nyelvi képződmény), amely különböző elemek kombinációjából áll, akkor ahhoz, hogy a védjegyirányelv 3. cikk (1) bek. c) pontja alapján leírónak tekintendő legyen, nem elegendő, hogy egyes alkotóelemei leíróak, magának az egész megjelölésnek is leírónak kell lennie. Vö. Celltech C-273/05 ügy, 76. pont: Ahhoz, hogy egy védjegyet, amely a bejelentett védjegyhez hasonlóan több elem kombinációjából eredő szóból áll, leíró jellegűnek lehessen tekinteni a KVR 7. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében, nem elegendő, hogy valamennyi elem tekintetében megállapítást nyerjen az esetleges leíró jelleg. Ezt a leíró jelleget magára az egész szóra is meg kell állapítani [védjegyirányelv 3. cikke (1) bekezdésének c) pontja, lásd a fent hivatkozott Koninklijke KPN Nederland-ügyben hozott ítélet 96. pontját, a fent hivatkozott Campina Melkunie-ügyben hozott ítélet 96. pontját].

pont). A Törvényszék ítéletének 58. pontjában említett kétoldalú egyezmények alkalmazhatóságáról megállapítandó, hogy a fellebbezésben kizárólag olyan érvek szerepelnek, amelyek az elsőfokú eljárás alatt is kifejtésre kerültek, illetve a fellebbezés nem kifogásolta a Törvényszék ítéletének 59. pontját, amelyben az került megállapításra, hogy ez előbbi egyezmények alkalmazhatóságának hiánya lényeges lehet azzal összefüggésben, hogy mekkora lehet a terjedelme a korábbi földrajzi megjelölés oltalmának. És lényegtelen, ha annak meghatározásáról van szó, hogy az érdekelt vásárlói kör ismeri-e a Castell bortermelő vidéket, illetve, hogy az ezzel kapcsolatos fogyasztói ismeretek milyen mélységűek (végzés, 81. pontja). Továbbá mivel a fellebbezés második pontja e fentebb említett szemponton alapult, ezért evidens, hogy szintén alaptalan.¹⁴³⁸ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 256. cikke, az Európai Unió Bíróságának szabályzatából, illetve eljárási szabályzatának 168. cikk (1) bekezdés d) valamint 169. cikk (2) bekezdése értelmében a fellebbezésben konkrétan, egzakt módon kell meghatározni a támadott ítélet azon részeit, amelyeknek a hatályon kívül helyezését kérik, továbbá azon jogi érveket, amelyekre a fellebbezést alapozzák.¹⁴³⁹ Ha a fellebbezés csupán ismétli illetve szó szerint még egyszer kifejti a Törvényszék előtt korábban felhozott érveket, amelyeket ez előbbi már elutasított, ebben az esetben nem felel meg a fellebbezés a hivatkozott előírásoknak.¹⁴⁴⁰ Az efféle fellebbezésnek a célja a Törvényszékhez beadott kérelem ismételt elbírálása, amelyre az Európai Unió Bírósága nem rendelkezik hatáskörrel (végzés, 82. pont).¹⁴⁴¹ A KVR 7. cikk (1) bekezdésében rögzített j) pontnak az a célja, hogy meggátolja az olyan védjegy lajstromba vételét borokkal összefüggésben, amelyek

¹⁴³⁸ VIDA 2015. 107. p

¹⁴³⁹ Vö. Bergaden-ügy: C-352/98, 34. pont: Ami az elfogadhatatlanság kifogását illeti, amelyet a Bizottság és a francia kormány terjesztett elő, az EUSZ 225. pontjából, az Európai Bíróság Szabályzatának 51. cikk (1) bekezdéséből, valamint az Európai Bíróság eljárási szabályzata 112. cikk (1) bekezdésének c) pontjából következik, a fellebbezésben pontosan meg kell határozni a támadott ítéletnek azokat a részeit (elements), amelyek hatályon kívül helyezését kérik, valamint azokat a jogi érveket, amelyekkel ezt a fellebbezési kérelmet alátámasztják. Vö. Wessang-ügy: C-608/12, 31. pont.

¹⁴⁴⁰ Vö. Interporc-ügy: C-41/00, 16. pont: az EU Bizottságának főtárgya a bejelentés megerősítésére irányuló kérelmet (confirmatory application) a következő indoklással utasította el: A kérelem tárgyát képező valamennyi dokumentum az EU Bizottságának 1996. január 26-i határozatával kapcsolatos. E határozat érvénytelenítését Önök az EU Törvényszékétől kérték (T-50/69 ügy). Erre való tekintettel indokolt volt, hogy az illetékes főigazgatóságok a dokumentumok kiadását megtagadják, kivéve azt az esetet, ha azok kiadásához közérdek fűződne. A magatartási kódex alapján sem lehet az EU Bizottságát egy folyamatban lévő ügyben részt vevő egyik fél számára olyan dokumentumok kiadására kötelezni, amely dokumentumok a másik félre vonatkoznak.

¹⁴⁴¹ Vö. Bergaden-ügy, 35. pont: nem elégtí ki a fellebbezés a törvényes követelményeket, ha anélkül, hogy meghatározná az állítólagos jogi tévedést, arra korlátozódik, hogy megismétli az elsőfokú bíróság előtt előadottakat, amelyek szerinte az érvénytelenítés mellett szólnak. Az ilyen fellebbezés nem más, mint az elsőfokú bírósághoz benyújtott kérelem újbóli vizsgálatának kezdeményezése, ennek elbírálására pedig az EU Bíróságának nincs hatásköre. Vö. Reynolds Tobacco C-131/03, 50. pont: az a fellebbezés, amely pusztán megismétli vagy szó szerint újra előadja az Elsőfokú Bíróság elé terjesztett jogcímekeket és érveket, ideértve azokat is, amelyek az Elsőfokú Bíróság által kifejezetten elvetett tényeken alapulnak, nem tesz eleget a hatályos rendelkezésekben támasztott indoklási követelményeknek. Az ilyen fellebbezés ugyanis csak az Elsőfokú Bíróságnál benyújtott kereset újbóli megvizsgálására irányul, ami nem tartozik a Bíróság hatáskörébe.

földrajzi nevet is magukban hordoznak, és nem arról a földrajzi bortermelő vidékről származnak (végzés, 84. pontja).¹⁴⁴² Kétségtelen, hogy a „castel” kifejezés önmagában nem egy bortermelő vidéket jelöl, ahonnan az általa megjelölt termék származik, és nem minősül semmilyen bor földrajzi árujelzőjének, így a Törvényszék tevékenysége nem kifogásolható, azért mert nem használta a KVR 7. cikk (1) bekezdésének j) pontját (végzés, 85. pontja). Ebből kifolyólag a fellebbezésnek ezen érve is egyértelműen alaptalan (végzés, 86. pont). Az Európai Unió Bírósága kizárólag jogkérdésben dönt, viszont a ténykérdések megválaszolása illetve a tényállás feltárása az első fokon eljáró Törvényszék feladata.¹⁴⁴³ A Törvényszék által hozott ítélet illetve az Európai Unió Bírósága által hozott végzés is megfelel a TRIPS egyezmény 22. földrajzi megjelölések oltalmáról szóló cikkének és a 23. cikkének, amely a földrajzi megjelölések kiegészítő oltalmáról szól borokra és szeszes italokra nézve. E TRIPS megállapodásról valószínűleg azért nem esett szó, mivel a jogvita eldöntéséhez a KVR 7. cikk (1) bekezdésének c) pontja is megfelelő alapot szolgáltatott. Érdekes az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatának a formálódása, ugyanis a Gorgonzola kontra Cambozola (sajt)–ügyben született ítéletben¹⁴⁴⁴ az Európai Unió Bíróságának álláspontja értelmében a korábban Ausztria és Olaszország között a földrajzi származást jelzőkkel valamint árujelzőkkel összefüggésben született kétoldalú egyezmény az adott ügyben nem alkalmazható. Ezzel szemben a Castel–ügyben született végzésének 81. pontjában a Törvényszékkel egyetértve kifejtette, hogy mely esetekben nincs helye a korábbi kétoldalú megegyezés alkalmazásának és mikor alkalmazandó.¹⁴⁴⁵ Látható tehát, hogy milyen differenciált ítéletek születhetnek, ezért egyetértek azzal, hogy érdemes előzetes döntés iránti eljárást kezdeményezni akkor is, ha már hasonló jogkérdésben az Európai Unió Bírósága korábban állást foglalt kivéve, ha az *acte clair*,¹⁴⁴⁶ vagyis az egyértelmű korábbi döntés esete áll fenn.¹⁴⁴⁷

Újkeletű jogi problémát vethet fel, ha adott védjegy alkalmazása internetes hirdetésekön keresztül is történik. A reklámozás ilyen módját a védjegyjogosultak és az általuk jogosított személyek illetve az ő engedélyük hiányában a bitorlók is előszeretettel alkalmazzák. Érdekes

¹⁴⁴² VIDA 2015. 109. p

¹⁴⁴³ VIDA 2015. 110. p

¹⁴⁴⁴ C–87/97, 4, 14, 18. pont.

¹⁴⁴⁵ VIDA 2015. 110. p

¹⁴⁴⁶ Vö. VIDA 2010. 19. p

¹⁴⁴⁷ VIDA 2015. 111. p

kérdések merültek fel a „használ” ige nyelvtani értelmezése során.¹⁴⁴⁸ Ehhez szorosan kapcsolódik a másért való felelősség problémaköre.¹⁴⁴⁹

A védjegy használatával összefüggésben az is érdekes, hogy az mikor minősülhet komolynak és nem csupán szerénynek és lokálisnak.¹⁴⁵⁰ Ezzel összefüggésben érdekes védjegyjogi probléma merült fel. 1997. évi védjegy törvényünk már előírja az adott védjegy tényleges használatának a kötelezettségét.¹⁴⁵¹ Tehát korábbi 1969. évi IX. törvényünk által bevezetett formai használat helyett már tényleges használat szerepel. E védjegyhasználati kényszert az EK védjegyjogi irányelv¹⁴⁵² értelmében, Franciaországban 1964-ben, majd Németországban és Magyarországon is bevezették. Így szükségessé vált a tényleges használat pontos jogi meghatározása, amely az Ansul-ügy¹⁴⁵³ kapcsán merült fel.

A tényállás szerint az Ansul cég 1971 szeptember 15-én bejelentést tett a Benelux Védjegy hivatalnál a Minimax védjegyet illetően. A tűzoltó készülékek forgalmazására vonatkozó hatóság által adott engedély 1988-ban lejárt és ezek után 1994-ig tűzoltókészülékek alkatrészeit árusította, olyan személyek részére, akik ezek karbantartását, javítását végezték. Maga a holland Ansul cég is végzett ez előbbihez hasonló tevékenységet, amely során a számlákon a Minimax védjegyet használta. Az Ansul cég és leányvállalata, az Ajax cég a Minimax védjegy használatát 1994-ben kezdte. És ez utóbbi cég is bejelentette a Minimax védjegyet, amely bejegyzésre is került. Ez után az Ajax vállalat pert indított és kérelmezte az Ansul cég korábbi védjegyének a használat hiánya okán való törlését. Az Ansul cég viszont kérte az Ajax eltiltását a Minimax védjegy használatától. A Rotterdami Törvényszék elutasította a felperes keresetét, majd az Ajax így fellebbezett, amelynek eredményeként az ítéletet megváltoztatták és megállapították a használat hiányát. Ezt a Hágai Fellebbviteli Bíróság azzal indokolta, hogy a vitatott használat nem minősült rendes védjegyhasználatnak, hisz a felperes nem forgalmazott új árukat, kizárólag régebbieket javított. Így az e termékeken feltüntetett védjegyek használata nem minősíthető rendes

¹⁴⁴⁸ Lásd bővebben: VIDA Sándor: Védjegy vétlen bitorlása: Mercedes. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2016. 59–74. p

¹⁴⁴⁹ A másért való felelősség kérdéséhez lásd még: Mark BARTHOLOMEW–John TEHRANIAN: The Secret Life of Legal Doctrine: The Divergent Evolution of Secondary Liability in Trademark and Copyright Law. In: *Berkeley Technology Law Journal* 21. 2006. 1363–1419. p

¹⁴⁵⁰ Lásd bővebben: VIDA Sándor: A védjegy tényleges használatának a követelménye. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2015. 50–60. p

¹⁴⁵¹ 1997. évi tv. 18. § (1) bek.: Ha a védjegy jogosult a lajstromozás napjától számított öt éven belül nem kezdte meg belföldön a védjegy tényleges használatát az árujegyzékben szereplő árukkal, a védjegyre alkalmazni kell az e törvényben előírt jogkövetkezményeket [4. § (3) bek., 27/A. §, 30. § (1) bek. d) pont, 33. § (2) bek. a) pont, 34. §, 61/E. §, 73. § (2) bek.], kivéve, ha a védjegy jogosult a használat elmaradását kellőképpen igazolja.

¹⁴⁵² A védjegyekre vonatkozó tagállami szabályok közelítéséről szóló 89/109/EK Irányelv (Complex CD Jogtár) 10. cikke az „usage sérieux” és „genuine use” stb. kifejezéseket használja.

¹⁴⁵³ C-40/01. In: *GRUR*. 2003. 425. sz.

használatnak, mivel az nem azzal a célzattal történt, hogy új piacokat hódítson meg, vagy már meglévő versenyelőnyt megtartsa. A holland Ansul cég kérte a Fellebbviteli Bírósági ítélet megsemmisítését. A Legfelsőbb Bíróság ebből kifolyólag kérte az Európai Unió Bíróságától a „rendes használat” fogalmának a pontos értelmezését. Ítéletében a Bíróság abból indult ki, hogy az EK-irányelv értelmében: „a védjegyre való jog megszerzésére és fenntartására minden tagállamban azonos feltételek vonatkoznak” (ítélet, 28. pont). Majd hatáskörének megállapítását követően meghatározta, hogy az irányelv szerint alapvető követelmény, hogy a bejegyzett védjegyeket valóban alkalmazzák. A védjegy tényleges használata egy olyan használat, amely megfelel a védjegy alapvető funkcióinak, azaz tanúsítja az áru eredetét, a többitől való megkülönböztetését, és nem csupán olyan jellegű használat, amely célja a védjegyoltalom fenntartása (ítélet, 36. pont). Azzal kapcsolatban, hogy a védjegy használata tényleges-e azt kell vizsgálni, hogy a védjegyet az árucere-forgalomban valóban hasznosítják-e (ítélet, 38. pont).¹⁴⁵⁴

Durande¹⁴⁵⁵ úgy vélte, hogy az Európai Bíróság a francia Fellebbviteli Bíróság¹⁴⁵⁶gal összhangban, helyesen következtetett arra, hogy a forgalmazott termékek száma nem releváns a komoly használat vizsgálatánál, hisz ilyenkor az eset összes körülménye, így különösen a termék jellege illetve a piac szerkezete vizsgálandó. A „tényleges használat” köréből kizárja a két, vagy három évig tartó olyan reklámozást, amelyhez nem párosul védjegyes termék értékesítése, vagyis ez utóbbi tevékenység nem elég a védjegyoltalom fenntartásához.¹⁴⁵⁷ E megállapítással maradéktalanul egyetértek, hisz ha nincs védjegyes termék az árucere-forgalomban, akkor a védjegyoltalom értelmét veszti.

Az előbb ismertetett Ansul-ügyben született előzetes döntésre utalt vissza a felszólalási eljárás során született Gallup-határozat (ítélet, 21. pont). A tényállás értelmében a Gallup védjegyet marketingkutató és közvéleménykutató szolgáltatásokra vonatkozóan jelentette be egy harmadik személy Németország területén. E bejelentéssel szemben a Gallup védjegy valódi jogosultja felszólalási eljárást indított. A felszólaló által bejelentett védjegy már 1947 óta oltalom alatt állt Németországban. A Német Szabadalmi és Védjegy hivatal helyt adott a felszólalásnak és az előzetesen bejegyzett későbbi védjegyet törölte. E törlés ellen beadott jogorvoslati kérelem eredményes lett, így a Német Szabadalmi és Védjegy hivatal tanácsa a törlést elrendelő határozatot hatályon kívül helyezte, majd a Gallup védjegy jogosult a

¹⁴⁵⁴ VIDA 2015. 47. p

¹⁴⁵⁵ Receuil Dalloz. 2003. 2692. p

¹⁴⁵⁶ CA Paris. 2003. május 28-i ítélet: a millennium, valamint a presidente szóval ellátott cigaretta (28 doboz) értékesítése a Franciaországhoz tartozó Saint Martin-szigeteken elegendő volt a komoly használat bizonyításához.

¹⁴⁵⁷ Receuil Dalloz. 2003. 2692. p

felszólalásának elutasítását követően megváltoztatási kérelmet nyújtott be a Német Szabadalmi Bírósághoz. Ez utóbbi a felszólalást ismét elutasította, azzal az indokolással, hogy a felszólaló a valóban a korábbi védjegyjogosult, aki közvéleménykutatásokat végzett, azonban az általa használt nyomtatványokon a Gallup kifejezést nem védjegyként alkalmazta. Emellett nem minősült komoly és tényleges használatnak az évi vagy havi gyakorisággal megjelenő közvéleménykutatási nyomtatványokon: The Gallup Public Opinion, The Gallup Poll-Monthly Magazine megjelent számaiban való védjegyhasználat. A felszólaló felülvizsgálati kérelme szerint a Német Legfelsőbb Bíróság¹⁴⁵⁸ hatályon kívül helyezte a Német Szabadalmi Bíróság által hozott határozatot, és új eljárásra kötelezte, amelyben még tisztázni kell az összetéveszthetőség veszélyét. A felülvizsgálati eljárást lezáró határozat alapján a Szabadalmi Bíróságnak az volt az álláspontja, hogy a vitatott használatot nem sikerült megfelelően bizonyítani, hisz Németország területén csupán tíz könyvtár fizetett elő az érintett kiadványokra, így ezek speciális olvasóközönséggel rendelkeznek. Viszont az ötszáz tényleges megrendelő részére való terjesztés nem minősülhet „szimbolikus” jellegűnek. A közvéleménykutatásra nyújtott megbízások pont ezektől a vevőktől érkeztek. Ilyenkor figyelembe kell venni azt is a Legfelsőbb Bíróság szerint, hogy a reklámozást végző cég a közvéleménykutatás körében nemzetközileg is jelentős szerepet játszott. Vida Sándor véleménye értelmében a Gallup-ügyben született határozat a korábban szigorú¹⁴⁵⁹ és a komoly használatot megkövetelő német joggyakorlat viszonylagos enyhülését illetve eurokonformmá válását támasztja alá.¹⁴⁶⁰ Ezzel szemben eltérő állásponton volt Berlit.¹⁴⁶¹ Személy szerint Vida Sándorral vagyok egy véleményen.

A La-Mer-ügy¹⁴⁶² egyszerűsített tényállása szerint a francia alperes tengeri algakészítményekkel kapcsolatos „tengeri termékeket tartalmazó illatszerek, valamint test- és szépségápoló szerek” vonatkozásában a Laboratoire De La Mer védjegyet bejegyeztette Nagy-Britannia területén is. Így a brit felperes, aki a La Mer védjegyet szerette volna alkalmazni, kérte a Laboratoire De La Mer védjegy törlését, azon indokkal, hogy azt már a bejelentés óta több mint öt éve nem alkalmazták. Anglia Szabadalmi Hivatala kizárólag az illatszerekkel összefüggésben adott helyt a benyújtott törlési kérelemnek. Ezt követően a felperes a Törvényszékhez (High Court of Justice) adott be keresetet az Egyesült Királyság

¹⁴⁵⁸ WRP (Wettbewerb in Recht und Praxis). 2006. 102. p.

¹⁴⁵⁹ A kelly's védjegy alatt forgalomba hozott földimogyoró, chips stb. által elért heti 1100 EUR forgalmat a Legfelsőbb Bíróság nem tartotta elegendőnek a használat komolyságának bizonyításához. WRP. 2003. 1439. p

¹⁴⁶⁰ VIDA 2015. 49. p

¹⁴⁶¹ W. BERLIT: Die Ernsthaftigkeit der Markenbenutzung unter Berücksichtigung der aktuellen EuGH Rechtsprechung. WRP. 2006. 1077. p

¹⁴⁶² Magyarra fordítva: „A Tenger.”

Szabadalmi Hivatalának előbbi határozatával szemben, így a Törvényszék az Európai Bírósághoz fordult és előzetes döntését kérelmezte a tényleges használat pontos jogi meghatározását illetően. E felkérésnek eleget téve az Európai Bíróság 2004. január 27-én létrejött ítéletében¹⁴⁶³ a C-40/01¹⁴⁶⁴ ítéletére támaszkodott, amelynek értelmében a nemzeti bíróság által feltett kérdéseket úgy lehet összegezni, hogy a megkeresés szerint tisztázni kell, hogy mely feltételek és mely használati fajták alapján állapítható meg egy védjegy tényleges használata az irányelv 10. cikk 1. bekezdése és a 12. cikk 1. bekezdése értelmében. Valamint, hogy egy kismértékű használat is ténylegesnek minősülhet-e, ha a védjegyjogosult kizárólagos célja, hogy a védjeggyel megjelölt áruit értékesítse a gazdasági forgalomban. Az Ansul-ítélet 35-39. pontja alapján válaszolt a Bíróság, vagyis tényleges használatnak minősül a kismértékű használat is. Nem releváns a használat mennyisége a tényleges használat szempontjából (ítélet, 27. pont). A vizsgálandó körülmények inkább a valódi használatra utaló bizonyítékok lehetnek (ítélet, 22. pontja). Az irányelv lehetőséget teremt ugyanakkor, hogy a használat vizsgálatánál figyelmen kívül hagyjanak olyan tényeket, amelyek az oltalom megszüntetési kérelem benyújtása után realizálódtak. Az ilyen körülmények lehetővé teszik, hogy az adott védjegynek a kérdéses időszakban való alkalmazásának jelentőségét, illetve, hogy a védjegyjogosult valódi szándékait alátámasszák, esetleg akár jobb megítélését lehetővé tegyék (ítélet, 31. pontja). Ez utóbbi pont az ítélet rendelkező részében is feltüntetésre került, amely valójában már túlmutat az Ansul-ítéletben foglaltakon.

A 89/109/EK irányelv különböző fordításában a „komoly használat” (usage sérieux) jelent meg, a spanyol verzió a „tényleges használat” (uso efectivo), a holland a „rendes használat” (normal gebruik), az angol a „valódi használat” kifejezésekkel operál. Az EK-vedjegyrendelet a „tényleges használat” szavakat tartalmazza és ebből kifolyólag hazánk védjegy törvénye is ezt vette át. A fentebb elemzett ítéletekből látható, hogy a tényleges használattal kapcsolatos jogi problémák esetén legfőképp az vizsgálandó, hogy a kis mértékű védjegyhasználat üzleti céllal párosult-e és az nem csak kvázi formális, a védjegyoltalom fenntartását célzó használat. Továbbá az is vizsgálandó, hogy a kis mértékű használat elég-e a védjegy jog fenntartásához. Ennél az eset összes körülményeit tekintetbe kell venni, azonban az irányelv és az Európai Unió Bírósága is csak a vizsgálandó szempontokat sorolta fel de konkrét válasszal nem szolgált.¹⁴⁶⁵ Érdekes továbbá, hogy az irányelv 10. cikkének 1. bekezdésében annyi olvasható, hogy „a használat hiányának alapos oka” állhat fenn, ezzel

¹⁴⁶³ C-259/02.

¹⁴⁶⁴ Ansul/Ajax-ítélet.

¹⁴⁶⁵ VIDA 2015. 53. p

szemben az EK-védjegyrendelet 15. cikkének 1. bekezdésében a használat elmaradásának megfelelő igazolása szerepel: „ha a jogosult a használat elmaradását kellőképpen igazolja.” Ez viszont egyfajta kizáró feltételnek minősül.¹⁴⁶⁶

Érdekes továbbá, hogy hogyan minősül a tulajdonos azon cselekménye, amikor olyan árukat lát el védjegyével, amelyek nem lennének elláthatóak a védjeggyel.¹⁴⁶⁷

A C–223/98. számú ítélet értelmében adott védjegy kizárólagos jogosultja adatszolgáltatást kérhet a leutánczott, hamis árukkal kapcsolatosan a vámhatóságtól, amely azokat lefoglalta. Így ez alapján a közösségi jogba ütközőnek minősítette az olyan tagállami rendelkezést, amelynek értelmében a vámhatóság ezt az adatszolgáltatást megtagadhatja.¹⁴⁶⁸ Vagyis az ilyen közösségi jogba ütköző tagállami rendelkezést megváltoztatni kényszerül minden részes ország.

Svédországban az adatvédelmi törvény értelmében a különböző személyek vámhatósági eljárások során a hatóság tudomására jutott személyi és gazdasági adatai titkosak, egyedüli kivételként csupán az olyan információk képezhetnek e rendelkezés alól, amelyek közzététele az érintettre nézve nem minősülnek hátrányosnak. A tényállás értelmében ez előbb említett országban az Adidas AG az Adidas védjeggyel ellátott sporteszközökön és sportruházatokon feltüntetett Adidas védjegy kizárólagos védjegyjogosultja, aki pert indított a svéd arlandai vámhatóság, mint alperessel szemben, mivel az megtagadta az információszolgáltatást a felperes Adidas AG védjegyével ellátott árukkal jogosulatlanul kereskedő személlyel összefüggésben. Az ügyet tárgyaló svéd nemzeti bíróság az Európai Unió Bíróságához fordult azzal a kérdéssel, hogy összeegyeztethető-e a közösségi joggal az a svéd tagállami rendelkezés, ami kimondja, hogy megtagadható az információszolgáltatás abban az esetben, ha az érintettre nézve hátrányos. A Bíróság válaszában arról tájékoztatta a svéd nemzeti bíróságot, hogy: a vonatkozó közösségi jogi norma központi jelentősége és rendeltetése, hogy a leutánczott áruk, hamis alkotások és jogosulatlanul létrehozott utánzatok piacra jutását valamint azok árucseré-forgalomban való részvételét megakadályozza, így e szerint ennek a rendelkezésnek az eredményes alkalmazása feltételezi, hogy a jogosult (a felperes Adidas AG) a szükséges információ ismeretében legyen.¹⁴⁶⁹ A legnagyobb érdekeltisége ugyanis az adott védjegy jogosultjának van, hogy megakadályozza a hamis alkotások piacra jutását,

¹⁴⁶⁶ VIDA 2015. 54. p

¹⁴⁶⁷ Erről bővebben: SICHERMANN Frigyes: A saját védjegy jogellenes használata. In: *Jogtudományi Közöny.* 1914. 143-144.

¹⁴⁶⁸ <http://kuria-birosag.hu/hu/eu/c-22398-szamu-iteletenek-osszefoglalasa> (2017-05-17)

¹⁴⁶⁹ <http://kuria-birosag.hu/hu/eu/c-22398-szamu-iteletenek-osszefoglalasa> (2017-05-17)

viszont ha nem rendelkezik a hamisítóról elegendő információval, nem tud tenni semmit. Végül az Európai Unió Bírósága kifejtette 1999. október 14-én kelt, C-223/98. számú ítéletében, hogy a védjegyjogosult kizárólag olyan mértékben használhatja ezeket az adatokat, amilyen mértékben szükséges ahhoz, hogy az érintett ország vámhatóságához forduljon.¹⁴⁷⁰

A következő eset tényállása szerint 1998. március 20-án a MIP Metro közösségi védjegy bejelentést tett a Belső Harmonizációs Hivatalnál (a továbbiakban: OHIM) a „METRO” ábrás megjelölést illetően, amely megjelölés belajstromozása ellen a Tesco Stores felszólalt nemzeti védjegye miatt. Az OHIM felvilágosította a Tesco Stores-t a számára rendelkezésre álló védjegy megújítási határidőről, amelyet meg is hosszabbítottak, viszont ennek ellenére sem nyújtotta be a Tesco Stores a védjegyének megújításával kapcsolatos bizonyítékot, így az OHIM e mulasztásra történő hivatkozással elutasította a felszólalást, amely elutasító határozat ellen a Tesco Stores fellebbezett. Az OHIM fellebbezési tanácsa kifejtette, hogy amikor a felszólalás megtörtént a Tesco Stores jogai még érvényesek voltak, így nem volt szükséges azok érvényességét bizonyítani, így a tanács hatályon kívül helyezte a felszólalási osztály elutasító határozatát, amely ellen a MIP METRO indított keresetet az Európai Közösségek Elsőfokú Bíróságánál. A Bíróság T-191/04. számú ügyben hozott ítéletében kifejtette, hogy a bejelentett védjegyet csak a felszólalási eljárást követően van lehetőség lajstromoztatni, így a két védjegy párhuzamosan nem létezhet, ez alapján az Elsőfokú Bíróság az OHIM fellebbezési tanácsának határozatát hatályon kívül helyezte.¹⁴⁷¹

A T-350/04 és a T-352/04. számú egyesített ügyekben hozott ítélet értelmében megállapításra került, hogy sem az Anheuser Busch által bejelentett „BUD” szóvédjegy, sem a kétábrás védjegy nem hasonlít a „BIT” valamint a „BITTE EIN BIT” védjegyekhez a minimális mértékű vizuális illetve hangzásbeli hasonlóság ellenére sem. A Bitburger Brauerei német cég az OHIM fellebbezési tanács felszólalást elutasító határozatainak a hatályon kívül helyezését kérte. A fellebbezési tanács ugyanis úgy állapította meg, hogy az érintett védjegyeket illetően az összetéveszthetőség lehetősége nem áll fenn. Az Elsőfokú Bíróság az érintett védjegyek vizuális és fogalmi hasonlóságainak vizsgálatát követően azt állapította meg, hogy a „BIT” és a „BUD” szóvédjegyek kizárólag minimálisan hasonlítanak vizuális megjelenésükben egymásra, és az Anheuser-Busch ábrás védjegyei pedig vizuálisan nem

¹⁴⁷⁰ A fordítás az Európai Bíróság 1999. október 14-i 77/99 sz. sajtóközleménye alapján készült. A sajtóközlemény nem hivatalos dokumentum, a Bíróságot nem köti.

¹⁴⁷¹ <http://kuria-birosag.hu/hu/eu/t-19104-szamu-ugyben-hozott-iteletenek-osszefoglalasa> (2017-05-17)

hasonlóak a „BIT” német védjegyhez.¹⁴⁷² Az összetéveszthető hangzást illetően a Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy az „i” valamint az „u” magánhangzók kiejtésével a német átlagfogyasztó képes különbséget tenni e hangok között, így az Elsőfokú Bíróság végezetül úgy értékelte, hogy az ütköző védjegyek nem hasonlók, és nem áll fenn az összetévesztés veszélye, ezért a Bitburger Brauerei kereseteit elutasította. Érdekes, hogy jelen esetben is egy betű különbség volt csupán a vitatott védjegyek között, mégsem minősítette a Bíróság egymáshoz hasonlóknak e két védjegyet. Ezzel szemben a Castel-ügyben egy betű eltérés nem volt elegendő a Bíróság szerint ahhoz, hogy a két megjelölés egymástól különbözőnek minősüljön.¹⁴⁷³

A C–206/01. számú ügyben hozott ítéletében a bíróság kifejtette, hogy a védjegy kizárólagos jogosultja megakadályozhatja azt, hogy harmadik személy használja a védjegyet, ha ez a tevékenység érinti az áruk eredetének biztosítását, és ezt nem változtatja meg az a körülmény sem, hogy e használat a jogosult támogatása érdekében történik. Az Arsenal Football Club PLC kontra Matthew Reed ügy tényállása alapján az Arsenal FC 1989–ben az „Arsenal” és az „Arsenal Gunners” lajstromoztatott szövegvédjegyek és az ágyú valamint a pajzs ábrák kizárólagos jogosultja volt rengeteg áruval összefüggésben, amelyeket a labdarúgó klub saját maga tervezett, fuvarozott, kereskedett velük, rendkívül jelentős bevételt eredményezve. E mellett Matthew Reed is az Arsenal labdarúgó klub védjegyével ellátott alkotásokat árul 1970–től kezdődően, azonban a fogyasztókat tájékoztatja arról, hogy ezek nem minősülnek hivatalos alkotásoknak, ennek ellenére a labdarúgó klub védjegybitorlásért és szerződésen kívüli károkozásért pert indított Matthew ellen.¹⁴⁷⁴ Mivel a felperes nem volt képes bebizonyítani, hogy az általa illetve Matthew Reed által árusított alkotások összetéveszthetőek lennének a fogyasztók szemében, így a High Court of Justice elutasította a felperes keresetét, amelyet követően a High Court Justice Chancery Division az EK–Szerződés 234. cikke¹⁴⁷⁵ értelmében előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett és két

¹⁴⁷² <http://kuria-birosag.hu/hu/eu/t-35004-t-35204-sz-egyesített-ügyekben-hozott-iteletenek-összefoglalasa> (2017–05–17)

¹⁴⁷³ VIDA Sándor: Földrajzi árujelző és védjegy ütközése: Castel. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2015/6. 97. p

¹⁴⁷⁴ <http://kuria-birosag.hu/hu/eu/c-20601-sz-ügyben-hozott-iteletenek-összefoglalasa> (2017–05–17)

¹⁴⁷⁵ 34. cikk

(1) A 33. cikkben megfogalmazott célkitűzések elérése érdekében létre kell hozni a mezőgazdasági piacok közös szervezését.

Ez a piacszervezés, az érintett alkotástól függően, az alábbi formák valamelyikét ölti:

- a) közös versenyszabályok;
- b) a különböző nemzeti piaci rendtartások kötelező összehangolása;
- c) egy európai piaci rendtartás.

kérdést tett fel a közösségi védjegy jog értelmezésével kapcsolatban. Első kérdése arra irányult, hogy a védjegy tulajdonos meggátolhatja-e lajstromoztatott védjegyének olyan jellegű használatát harmadik személyek számára, akik a védjeggyel ellátott árukkal megegyező árukkal kereskedik, azonban a védjegy nem utal az áruk eredetére? A második kérdés arra irányult, hogy a védjegy használata a fogyasztók számára tűnhet-e a védjegy jogosult támogatásának, a vele való bármilyen kapcsolatnak? A feltett kérdésekre a Bíróság kifejtette, hogy a védjegy elsődleges és szinte a legfontosabb feladata, hogy az általa megjelölt alkotás eredetét garantálja, és, hogy kétséget kizáróan megkülönböztesse a különböző helyekről származó árukat egymástól. Garanciát kell biztosítaniuk azzal összefüggésben, hogy a védjeggyel ellátott árukat illetve szolgáltatásokat kizárólag a védjegy jogosult szervezet vagy személy ellenőrzése alatt hozták létre vagy fuvarozták, valamint garantálniuk kell, hogy a minőségükért ez a személy tartozik helytállással. Ez az eredetet igazoló garancia kizárólag akkor biztosított, ha a védjegy oltalmat élvez azon versenytársakkal szemben, akik jogtalan előnyre kívánnak szert tenni az által, hogy a védjegy már kemény munkával elért jó hírnevét felhasználva nem eredeti árukkal kereskednek. Jelen jogesetben a Matthew Reed áruival kapcsolatban a tévedés lehetősége a fogyasztók részéről egyértelműen fenn áll, ugyanis az általa használt tájékoztató jelzés nem biztosítja megfelelően azt, hogy a tévedés kizárható legyen az itt vásárló szurkolók esetében, így a legtöbben ugyanúgy eredeti Arsenal FC áruként tekinthetnek Matthew alkotásaira is. Ebből kifolyólag a védjegy jogosult meggátolhatja e jel használatát és ebből a szempontból irreleváns, hogy a szurkolók szemében a megjelölés a védjegy jogosult támogatását vagy a vele való kapcsolatot jelképezi az Európai Bíróság 2002. november 12-én a C-206/01 sz. ügyben hozott ítélete szerint.¹⁴⁷⁶

Összefoglalva megállapítható, hogy a Bíróság gyakorlatára rendkívül nagy hatással vannak az esetek során alkalmazott általános jogelvek, illetve különböző jogértelmezési technikák.¹⁴⁷⁷ Fontos alapelv, hogy a jogszabály értelmezését úgy kell végezni, hogy az a

(2) Az (1) bek. értelmében létrehozott közös piacszerzés a 33. cikkben megfogalmazott célkitűzések eléréséhez szükséges minden intézkedést magában foglalhat, így különösen árszabályozást, különböző termékek előállításához és piaci értékesítéséhez nyújtott támogatást, raktározási és készletgazdálkodási szabályokat, valamint közös mechanizmust a behozatal és a kivitel stabilizálására. A közös piacszerzés a 33. cikkben meghatározott célkitűzések megvalósítására korlátozódik, és a termelők vagy a fogyasztók közötti minden megkülönböztetést kizár a Közösségen belül. Egy esetleges közös árpolitikának közös ismérveken és egységes számítási módszereken kell alapulnia.

(3) Az (1) bekezdésben említett közös piacszerzés célkitűzéseinek elérése érdekében egy vagy több mezőgazdasági orientációs és garanciaalap hozható létre.

¹⁴⁷⁶ <http://kuria-birosag.hu/hu/eu/c-20601-sz-ugyben-hozott-iteletenek-osszefoglalasa> (2017-05-17)

¹⁴⁷⁷ BLUTMAN László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2010. 137. p

jogszabály értelmével, céljával, tartalmával összhangban történjen, ennek pedig következménye, hogy az adott értelmezés alá vont normát nem szabad megfosztani annak gyakorlati hatásától.¹⁴⁷⁸ Szintén fontos jogértelmezési alapelv, hogy az értelmezés nem eredményezhet abszurd végkifejletet, illetve, hogy a normában szereplő kivételeket szorosan kell értelmezni. Emellett kialakult az uniós jogszabályok nyelvi változatainak az egybevetésének kritériuma is.¹⁴⁷⁹

7. Külföldi védjegyek

A XIX. századtól a szellemi alkotások nemzetközi árucseré-forgalma Európában egyre nagyobb méreteket öltött, az adott államban hatályban lévő szabályozás viszont csak az adott ország területén biztosított védelmet.¹⁴⁸⁰ Az EUMSZ. 28. cikke¹⁴⁸¹ meghatározta, hogy a vámunió érvényesül a teljes árukereskedelemre vonatkozóan. Ennek során fontos körülhatárolni, hogy mely dolgok minősülnek árunak ebből a szempontból, ugyanis amire nem vonatkozik a vámunió, annak az árunak a szabad mozgása korlátozható a tagállam által.¹⁴⁸² Ezen árukon szereplő védjegy által biztosított jogosultság gyakorlatilag a tulajdon egyik formája, inkább intellektuális (szellemi) jellegű, és kereskedelmi célú.¹⁴⁸³ A védjegyek a szellemi tulajdon világában speciális feladatokat látnak el, amely az áruk eredetének az igazolása valamint az egyes áruk megkülönböztetése. A reklámok egyre növekvő használatával és a fogyasztói társadalom növekedésével a védjegyek elősegítik a termék megkülönböztetést, az áruminőség értékelését és a márkaazonosítást.¹⁴⁸⁴ Emellett az internet gyors térhódítása és a technológia dinamikus fejlődése új fejezetet nyitott meg a védjegyjog történetében nemzetközi viszonylatban is.¹⁴⁸⁵

7. 1. Németország

¹⁴⁷⁸ BLUTMAN 2010. 138. p

¹⁴⁷⁹ BLUTMAN 2010. 139. p

¹⁴⁸⁰ TATTAY 2016. 132. p

¹⁴⁸¹ Az Unió vámuniót alkot, amely a teljes árukereskedelemre kiterjed, és magában foglalja a behozatali és kiviteli vámok, valamint az azokkal azonos hatású díjak tilalmát a tagállamok között, továbbá közös vámtarifa bevezetését harmadik országokkal fenntartott kapcsolataikban.

¹⁴⁸² BLUTMAN László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2014. 420.

¹⁴⁸³ Dorothy COHEN: Trademark strategy. In: *Journal of Marketing*. Vol. 50. No. 1. American Marketing Association. 1986. 61. p

¹⁴⁸⁴ Timothy W. BLAKELY: Beyond the International Harmonization of Trademark Law: The Community Trade Mark as a Model of Unitary Transnational Trademark Protection. In: *University of Pennsylvania Law Review*. Vol. 149. No. 1. The University of Pennsylvania Law Review. 2000. 309. p

¹⁴⁸⁵ Robert P. MERGES: One Hundred Years of Solicitude: Intellectual Property Law, 1900–2000. In: *California Law Review*. Vol. 88. No. 6. *Symposium of the Law in the Twentieth Century*. California Law Review. Inc. 2000. 2206. p

A következő jogesetektől kiindulva kívánom bemutatni egyes európai államok nemzeti védjegyjogi szabályozását és az Európai Unió által lefektetett normatív kereteket, amelyek az uniós belső piac optimális működését, az áruk szabad forgalmát igyekeztek biztosítani a védjegy által garantált oltalom figyelembe vétele mellett.

Az 1999. február 23-án kelt ítéletben rögzített tényállás értelmében a jól ismert német BMW cég, illetve ennek egyik holland leányvállalata pert indított az egyik holland bíróság előtt a holland Dennik vállalat, mint alperes ellen. Felperesek állították, hogy alperes a védjegyjogot sértő magatartás tanúsított, amikor marketingjében használt BMW autók adásvételét, javítását, szervizelését, karbantartását hirdette „BMW szakemberek” és „BMW-re szakosodott emberek” kifejezéseket használva. Felperes kérte a bíróságtól, hogy állapítsa meg a jogsértést és tiltsa el az alperest e kifejezések és a BMW védjegy jogosulatlan használatától. Ugyanis a felperesi oldalon szereplő holland BMW leányvállalat rendelkezett védjegyoltalommal (BMW szerződéses partner volt), míg alperes nem.

Az uniós vagy közösségi védjegyet a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál (OHIM) van lehetőség bejegyeztetni, amely az illeték lerovását követően teljes körű védelmet nyújt az Európai Unió egész területén. A fent idézett jogesetben felmerült a kérdés, hogy ez a védjegyoltalom kiterjeszhető-e alperes sérelmezett cselekményére. A Holland Legfelsőbb bíróság jogértelmezést kért az Európai Unió Bíróságától. A Bíróság jogértelmező tevékenysége rendkívül fontos az európai uniós normákkal összefüggésben, szem előtt tartva az adott jogi norma célját végzi el általában e tevékenységét, választ adva a tagállamok által feltett kérdésekre.¹⁴⁸⁶

Jogi problémaként jelentkezett az azonos név, illetve védjegy használata két egymástól független cég között, amelyek sem gazdasági, sem kereskedelmi kapcsolatban nem állnak egymással és csupán a felperes rendelkezett védjegyoltalommal e megjelölésre vonatkozóan. További problémaként jelentkezett, hogy mivel mindkettő vállalat ugyanazt a védjegyet használta, az átlagfogyasztó joggal feltételezheti azt, hogy e két firma valamilyen kapcsolatban áll.

A kérésre a bíróság kifejtette, hogy a továbbeladó (jelen esetben az alperes) nem csak arra jogosult, hogy a védjeggyel („BMW”) ellátott árut, amelyet a védjegyjogosulttól vagy annak hozzájárulásával szerzett meg, értékesítse, hanem jogosultsága arra is kiterjed, hogy a védjegyet használja, és hogy ezeket az árukat reklámozza.

„In the context of the present case, the consequence of that decision is that it is contrary to Article 7 of the directive for the proprietor of the BMW mark to prohibit the use of its mark

¹⁴⁸⁶ BLUTMAN 2010. 136. p

by another person for the purpose of informing the public that he has specialised or is a specialist in the sale of second-hand BMW cars, provided that the advertising concerns cars which have been put on the Community market under that mark by the proprietor or with its consent and that the way in which the mark is used in that advertising does not constitute a legitimate reason, within the meaning of Article 7(2), for the proprietor's opposition."¹⁴⁸⁷
Következik ebből, hogy a BMW védjegy jogosultja nem tilthatja meg, hogy a BMW járművekre szakosodott kereskedő úgy reklámozza magát, mint „BMW szakember”, vagy hogy „azokra szakosodott”, feltéve, hogy olyan járművekről van szó, amelyeket a védjegyjogosulttól vagy annak hozzájárulásával szerzett meg.” (ítélet, 50. pont) Az irányelv 7. cikk 2. bekezdése értelmében a védjegyjogosult ezt csupán abban az esetben tilthatná meg, ha a tovább eladó a reklámozásban úgy használná a védjegyet, hogy azzal azt a benyomást keltené, hogy közöttük és a védjegyjogosult között közvetlen kereskedelmi vagy gazdasági kapcsolat áll fenn. Így különösen, hogy a továbbeladó a védjegyjogosult kereskedelmi hálózatához tartozik, vagy, hogy közöttük más, sajátos kapcsolat áll fenn: ítélet 51. pont:

„The fact that the trade mark is used in a reseller's advertising in such a way that it may give rise to the impression that there is a commercial connection between the reseller and the trade mark proprietor, and in particular that the reseller's business is affiliated to the trade mark proprietor's distribution network or that there is a special relationship between the two undertakings, may constitute a legitimate reason within the meaning of Article 7 (2) of the directive”¹⁴⁸⁸

Az ilyen reklámozás ugyanis a tovább eladói tevékenységhez szükségtelen lenne (ítélet 52. pont):

„Such advertising is not essential to the further commercialisation of goods put on the Community market under the trade mark by its proprietor or with his consentor, therefore, to the purpose of the exhaustion rule laid down in Article 7 of the directive. Moreover, it is contrary to the obligation to act fairly in relation to the legitimate interests of the trade mark owner and it affects the value of the trademark by taking unfair advantage of its distinctive character or repute. It is also incompatible with the specific object of a trade mark which is, according to the case-law of the Court, to protect the proprietor against competitors wishing to take advantage of the status and reputation of the trade mark (see, inter alia, Case C-10/89 HAG GF [1990] ECR I-3711, HAG II, paragraph 14).”¹⁴⁸⁹

Az olyan továbbeladó, aki használt BMW járműveket értékesít és ilyen áruk vonatkozásában ténylegesen szakember, aki erre specializálódott, a vevőket a BMW védjegy használata nélkül

¹⁴⁸⁷ JUDGMENT OF THE COURT 23 February 1999 (1) (Trade-marks directive □ Unauthorised use of the BMW trade mark in advertisements for a garage business) In Case C-63/97, REFERENCE to the Court under Article 177 of the EC Treaty by the Hoge Raad der Nederlanden (Netherlands) for a preliminary ruling in the proceedings pending before that court between Bayerische Motorenwerke AG (BMW) and BMW Nederland BV and Ronald Karel Deenik on the interpretation of Articles 5 to 7 of First Council Directive 89/104/EEC of 21 December 1988 to approximate the laws of the Member States relating to trademarks (OJ 1989 L 40, p. 1) Vö. Scott G. SMITH: The Trademark Law Revision Act of 1988. In: *Franchise Law Journal Vol. 8*. American Bar Association. 1989. 19–25. p

¹⁴⁸⁸ JUDGMENT OF THE COURT 23 February 1999.

¹⁴⁸⁹ JUDGMENT OF THE COURT 23 February 1999.

nem tudná tájékoztatni, és a BMW védjegy ilyen informatív használata szükséges ahhoz, hogy a tovább eladási jogot az Irányelv 7. cikke alapján gyakorolni lehessen (ítélet 54. pont):

„In that connection, it is sufficient to state that a reseller who sells second-hand BMW cars and who genuinely has specialised or is a specialist in the sale of those vehicles cannot in practice communicate such information to his customers with outusing the BMW mark. In consequence, such an informative use of the BMW mark is necessary to guarantee the right of resale under Article 7 of the directive and does not take unfair advantage of the distinctive character or repute of that trademark.”¹⁴⁹⁰

Ezek alapján a bíróság nem találta jogsértőnek az alperes magatartását. Így felperes keresetét elutasította, mivel jelen esetben más védjegyének a használata csupán a fogyasztók tájékoztatását segíti elő, ezért az ilyen védjegyhasználat nem tiltható meg. E jogeset és az ítélet rendkívül jó útmutatást nyújtanak a védjegyoltalom korlátai tekintetében, vagyis, hogy a védjegyjogosult mit köteles eltűrni.¹⁴⁹¹ Emellett az ítélet nagyon jó támpontot nyújtott, ahhoz, hogy a hazai és külföldi autókereskedések vagy autós műhelyek dolgozói ismerjék a megengedett és a tilos közötti különbséget. Az autópiacon az egyik legmeghatározóbb márkapiac, hiszen a különböző autómárkákat már az írni, olvasni nem tudó gyermekek is ismerik.¹⁴⁹²

7. 2. Amerikai Egyesült Államok

Az America's Best Franchising Inc. (ABF) vállalat használat alapján szállodaszolgáltatókkal összefüggésben kérte lajstromozni a 3 palms védjegyet, amelyet az Egyesült Államokban a Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda mindenhol használhat, Arizona területén kívül, ahol Roger Abbott egyetlen szálloda szolgáltatásaira használta a 3 palms védjegyet. Abbott hangoztatta, hogy jogai nem korlátozódnak Arizonára, mert első foglalásait az interneten keresztül nem arizonai egyénektől kapta, viszont ezzel szemben az ABF azt mondta, hogy Abbott védjegye gyenge, mert a „palms” szó használata szállodaszolgáltatókkal kapcsolatban mindenütt előfordul, és valószínűtlen lenne a védjegyek összetévesztése, ha a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások földrajzilag korlátozottak.¹⁴⁹³ Az USPTO szervezetén belül működő Védjegy-fellebbezési Tanács (Trademark Trial and Appeal Board) arra jutott, hogy nem állna fenn az összetévesztés valószínűsége, ha a lajstromozásokon földrajzi korlátozások lennének, mert a védjegyek „palms” eleme gyenge, és a szállodai szolgáltatások definíciószerűen konkrét körzetre

¹⁴⁹⁰ JUDGMENT OF THE COURT 23 February 1999.

¹⁴⁹¹ VIDA Sándor: *Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata*. Novotni Alapítvány a „Magánjog fejlesztéséért”. Miskolc. 2006. 185. p

¹⁴⁹² VIDA 2006. 186. p

¹⁴⁹³ <https://ttabcenter.com/ttabcase/americas-best-franchising-inc-v-roger-abbott/> (2017-12-21)

korlátozódnak és Abbott csupán Arizonában használta védjegyét, de a használatot nem terjesztette ki Arizona területén kívüli területekre így nem volt bizonyíték a tényleges összetévesztésre.¹⁴⁹⁴ Ez a döntés megerősíti az amerikai védjegy törvényben az egyidejű használat tanának életképességét¹⁴⁹⁵ még az internet korában is és azt, hogy egy földrajzilag sajátos szolgáltatásokra vonatkozó védjegy jogos tulajdonosának többet kell tennie annál, hogy az internetet használja egyetlen területen e szolgáltatások hozzáférhetőségének az értékesítésére, ahhoz, hogy elkerülje az Egyesült Államok másik földrajzi területén történő egyidejű használatú lajstromozást.¹⁴⁹⁶

Amerikában (és valójában világszerte) a védjegy jog arra irányul, hogy a fogyasztók a védjegyekre támaszkodhassanak az áruk minőségével kapcsolatos információk tárolóiként, ezáltal csökkentve az olyan termékek keresési költségeit, amelyek kielégítik a speciális fogyasztói igényeket.¹⁴⁹⁷

Muhammed Ali ökölvívó azzal vádolta a Kobo Inc.-et (a továbbiakban: Kobo) vállalatot, hogy engedély nélkül használta az általa kitalált „Lebegj, mint egy pillangó, szűrj, mint egy méh” szlogenjét egy, a New York Timesban kiadott, elektronikus könyvolvasó készülékeket reklámozó hirdetésben.¹⁴⁹⁸ A kereset értelmében a levédett szófordulat alkalmazása a fogyasztókban azt a téves benyomást keltette, hogy Ali személyesen ajánlja a terméket.¹⁴⁹⁹ A védjegyperben a felperes Muhammed Ali azt állította, hogy a hirdetés értékes tulajdonából kereskedelmi hasznot csinált a jogosult engedélye és megfelelő kártalanítás nyújtása nélkül, ezért a Kobo magatartása „valószínűleg csökkenti, ha nem rombolja azt a lehetőséget, hogy Muhammed Ali azonosságára licenciat adjanak versengő készülékek gyártójának, és kiküszöböli Ali cégének azt a lehetőségét, hogy az ilyen gyártó számára kizárólagos licenciat adjon.”¹⁵⁰⁰ Ezért Ali vállalata ideiglenes intézkedés elrendelésével kérte a Kobo bitorló hirdetései megsemmisítését, továbbá ügyvédi költségeinek és kárának megtérítését egyaránt.¹⁵⁰¹

Egy amerikai és magyar vonatkozású jogeset értelmében a Magyar Televízió és a zenecsatorna egyaránt használhatja az MTV nevet, hisz az egymás melletti védjegyhasználat

¹⁴⁹⁴ Vö. PALÁGYI 2014.

¹⁴⁹⁵ Vö. Siegrun D KANE: *Trademark Law: A Practitioner's Guide*. Practising Law Institute. 2004.

¹⁴⁹⁶ LI-CORREA 2009. 135. p

¹⁴⁹⁷ Mark P. MCKENNA: A consumer decision-making theory of trademark law. In: *Virginia Law Review*. Vol. 98. No. 1. Virginia Law Review. 2012. 73. p

¹⁴⁹⁸ <https://cases.justia.com/federal/districtcourts/newyork/nysdce/1:2011cv04825/381947/1/0.pdf?ts=1376973448> (2017-12-21)

¹⁴⁹⁹ Vö. PALÁGYI 2014.

¹⁵⁰⁰ <https://cases.justia.com/federal/districtcourts/newyork/nysdce/1:2011cv04825/381947/1/0.pdf?ts=1376973448> (2017-12-21)

¹⁵⁰¹ Vö. PALÁGYI 2014.

már a nemzetközi szórakoztató adó európai programjának 1987-es indulásakor fennállt.¹⁵⁰² A bíróság érvelése értelmében az átlagfogyasztók nem tévesztik össze a két televíziós csatornát¹⁵⁰³ akkor sem, ha ugyanazon a piacon, ugyanazzal a márkanévvel azonosítják a nemzeti tévétársaságot és az amerikai szórakoztató csatornát. A Magyar Televízió 2007 októberében keresetet nyújtott be a Fővárosi Bírósághoz, azzal kapcsolatosan, hogy megóvja az évtizedek óta használt betűszót. Az MTV mozaikszó a hírekben és általában a közbeszédben a vezető nemzeti közszolgálati csatornát jelzi, valamint lényeges arculati eleme a Magyar Televízió.¹⁵⁰⁴ Magyarország televíziója azt remélte, hogy elismerik kizárólagosságát az MTV védjegy használatában.¹⁵⁰⁵ A köztvé érvelése alapján az MTV megjelölés Magyarország legfontosabb közösségi fórumát jelképezi, amelynek célja a nemzeti értékek megjelenítése, a társadalmi kohézió erősítése, a közösség kulturális identitásának megóvása. Míg az amerikai, magyar nyelven is főleg külföldi tartalmakat sugárzó kereskedelmi csatorna más, gazdasági elvek alapján működik.¹⁵⁰⁶ A két csatorna a nyilvánosságban ugyanazon ábrával jelenik meg, viszont a közszolgálati és a kereskedelmi csatorna műsorszolgáltatása sem tartalmi minőségében, sem stílusában nem mérhető össze, nem állnak kapcsolatban egymással. Az MTV álláspontja szerint az azonos védjegyhasználat miatt számos olyan helyzet adódik, amelyben a két műsorszolgáltató megkülönböztetése nem evidens.¹⁵⁰⁷ Az ellentmondásra a köztvé először a kereskedelmi adó indulása előtt, személyes egyeztetések során hívta fel a Music Television vezetőinek figyelmét, és később a tárgyalás útján azonban nem volt megoldható a probléma a Magyar Televízió számára megfelelően. Ezért a köztvé bírósághoz fordult, hogy érvényesítse az MTV megjelölés használatára vonatkozó igényét, viszont a Fővárosi Bíróság 2008. április 4-én első fokon elutasította a Magyar Televízió keresetét, amely ellen a magyar csatorna fellebbezett, majd a másodfokú, jogerős határozatot 2008. december 9-én hirdette ki a Fővárosi Ítélet.¹⁵⁰⁸

7. 3. Anglia

2010-ben a Société des Produits Nestlé SA (Nestlé) az Egyesült Királyságban kérelmet adott be az ún. KitKat védjegy lajstromozásával kapcsolatosan. A védjegybejelentést a 30.

¹⁵⁰² <http://www.euroastra.hu/node/21117> (2017-01-05)

¹⁵⁰³ Vö. Irene CALBOLI-Edward LEE: *Trademark Protection and Territoriality Challenges in a Global Economy*. Edward Elgar Publishing Ltd. 2014.

¹⁵⁰⁴ <http://www.euroastra.hu/node/21117> (2017-01-03)

¹⁵⁰⁵ Vö. Mark WARDA: *How to Register Your Own Trademark*. Sphinx Publishing. 1997.

¹⁵⁰⁶ <http://www.euroastra.hu/node/21117> (2017-01-03)

¹⁵⁰⁷ Vö. Jeremy PHILLIPS: *Trade Mark Use*. Oxford University Press. USA. 2005.

¹⁵⁰⁸ <http://www.euroastra.hu/node/21117> (2017-01-03)

áruosztályban pontosan meghatározott árukkal kapcsolatban adták be, amelyek a következők voltak: csokoládé és csokoládétermékek, sütemények, cukrászsütemények, kekszek. Az Egyesült Királyság Szellemi Tulajdon-védelmi Hivatala (United Kingdom Intellectual Property Office, UKIPO) úgy vélte, hogy bár a védjegy nélkülözötte a benne rejlő megkülönböztető-képességet, viszont a kérelmező bizonyította, hogy a védjegy használat útján visszanyerte megkülönböztető-képességét.¹⁵⁰⁹ A Nestlé által benyújtott bizonyíték alapján a KitKat egyike volt az Egyesült Királyságban 2005 és 2007 között a hat legkelendőbb csokoládéterméknek, és 2005 és 2010 között évente a 40 millió fontot is meghaladta a forgalma. Majd a védjegyet a szerzett megkülönböztető-képesség alapján lajstromozták. A Cadbury UK Ltd (Cadbury) felszólalt a bejelentés ellen, azt állítva, hogy a védjegy nélkülözötte a megkülönböztető jelleget, és kizárólag olyan alakot képviselt, amely egy műszaki eredmény megvalósításához kell. Ugyanezt az elővizsgáló is megállapította, egyetlen kivétellel, vagyis, hogy a védjegy nélkülözötte a benne rejlő megkülönböztető-képességet minden áruval kapcsolatban, kivéve a kekszeket és a cukrászsüteményeket. A Nestlé és a Cadbury is fellebbezett, ez utóbbi azért, hogy a védjegy lényegileg nem bír megkülönböztető-képességgel kekszekre és cukrászsüteményekre sem. A Nestlé fellebbezésével kapcsolatban a Felsőbíróság (High Court, HC) képviselőjében Arnold bíró kijelentette, hogy ezen a területen korábban már kérdéseket intéztek az Európai Unió Bíróságához, azonban az ügyekben vagy megállapodtak, vagy pedig visszavonták azokat az Európai Unió Bíróságának döntése előtt, így a törvény tisztázatlan maradt. Arnold bíró a következő kérdéseket intézte az Európai Unió Bíróságához. „1. Annak érdekében, hogy meg lehessen állapítani, vajon egy védjegy a használat folytán megkülönböztető-képességre tett-e szert a 2008/95/EC irányelv 3 (3) cikke értelmében, elég-e, ha a bejelentő a lajstromozáskor azt bizonyítja, hogy a bejelentés időpontjában az érdekelt személyek jelentős része felismerte a védjegyet, és azt a bejelentő áruival társította. Arnold bíró véleménye szerint erre a kérdésre az a helyes válasz, hogy a bejelentőnek bizonyítania kell, hogy az érdekelt személyek jelentős része (szemben egyéb védjegyekkel), az áruk eredetét illetően a védjegyre támaszkodik. 2. Az irányelv 3 (1)(e)(ii) cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy az kizárja az olyan alakok lajstromozását, amelyek szükségesek egy műszaki eredmény eléréséhez arra a módra tekintettel, amellyel az árukat gyártják, szemben azzal a móddal, ahogyan az áruk működnek? Arnold bíró véleménye szerint ezt a kérdést igenlően kell megválaszolni. Ha a CJEU követi Arnold bíró véleményét, akkor valószínűtlennek tűnik, hogy a Nestlé KitKat alakját lajstromozni fogják védjegyként

¹⁵⁰⁹ Vö. Christopher MORCOM–Ashley ROUGHTON–Thomas ST QUINTIN: *The Modern Law of Trade Marks*. Lexisnexis UK. London. 2016.

az Egyesült Királyságban.¹⁵¹⁰ A Nestlének azonban van egy közösségi védjegylajstromozása ugyanerre az alakra, és már eredményesen folytatott egy harcot a Cadbury által e védjegy ellen benyújtott érvénytelenítési kísérlettel szemben. Ennek megfelelően, az Egyesült Királyságbeli védjegybejelentés sorsától függetlenül, a Nestlének továbbra is lesz oltalma az Egyesült Királyságban KitKat alakra vonatkozó védjegyére közösségi védjegyének lajstromozása folytán.”¹⁵¹¹

Napjainkban a védjegyek nagyon értékesek lehetnek tulajdonosaik számára szerte a világon. Az Egyesült Királyságban is nagy jelentőséggel bírnak e lajstromoztatott megjelölések.¹⁵¹² A sikeres védjegy segíthet abban, hogy a vállalat olyan erős és népszerű franchise-t vagy márkát építsen ki, amely számos gazdasági előnyt jelent utána az adott cég számára. A védjegy használatát másnak is engedélyezheti, értékesítheti, hasznosíthatja magát a megjelölést, vagy maga is használhatja.¹⁵¹³

8. Következtetések

Napjainkban a védjegy vált a vállalkozások által legkedveltebb szellemi tulajdoni formává, hisz egy védjegy rendkívül sok dolgot elárul, jellemzi az általa megjelölt alkotást és az azt gyártó vállalkozást, céget egyaránt. Ebből kifolyólag felerősödött a védjegyekkel kapcsolatos eljárásoknak, valamint az ezekre vonatkozó szabályoknak, azok reformjának a jelentősége is. A védjegyekkel kapcsolatos büncselekmények, és a jogosulatlan használat, valamint a „védjegyalózkodás” is nagy problémát jelentenek a különböző országok számára.¹⁵¹⁴ E büntetendő cselekmények következtében teljesen értéktelenné válhatnak a leutánczott árucikkek. Maga a levédetés viszonylag könnyen megy, a döntő momentum azonban az, hogy az így kapott jogvédelem a levédetett védjegy használatakor az utcán is megvalósul-e.

Következtetésként levonható, hogy a védjegy árujelző szerepe mellett rendkívüli jelentőségre tett szert a védjegy vállalatjelző szerepe is, mivel nem csupán az adott vállalat alkotását, illetőleg szolgáltatását tanúsítja, hanem jellemzi magát a gyártó céget, vállalatot is. Az ipar illetve a kereskedelem kibontakozásával sokasodtak azon eszközök is, amelyek a fogyasztókat célozzák minél szélesebb körben, viszont előfordulhat, hogy ezek használata a

¹⁵¹⁰ Vö. PALÁGYI 2014.

¹⁵¹¹ Vö. Paul LANGE: *International Trade Mark and Signs Protection. A Handbook*. Bloomsbury Publishing PLC. Oxford. 2010.

¹⁵¹² Dorothy COHEN: Trademark strategy revisited. In: *Journal of Marketing*, Vol. 55. No. 3. American Marketing Association. 1991. 46. p

¹⁵¹³ COHEN 1991. 46. p

¹⁵¹⁴ ANN 2016.

fogyasztóközönség átverését célozza.¹⁵¹⁵

¹⁵¹⁵ BÁNYÁSZ Jenő: A tisztességtelen verseny ellen való védekezéstről. In: *Szabadalmi Közlöny*. 8. szám. 1911. 1. p

Befejezés

Összefoglalva megállapítható, hogy rendkívül nagy jelentősége volt a különféle jelzéseknek az egyes árukon már az ókorban is, ahogy napjainkban is. Az is megállapítható, hogy a kereskedelem során történő jelzéshasználat egy olyan emberrel született ösztön, amely jelen van már amióta az ember kereskedelmi illetve alkotói tevékenységet folytat. A *naturalis ratió*ból¹⁵¹⁶ (természetes ésszerűségből) következik, hogy a különböző személyek saját áruikat megkülönböztessék mások termékeiktől az értékesítés során. És ez képezi a mai védjegyhasználat alapját.

A doktorimban feltett fő kérdéseket illetően, elsőként, hogy hogyan jutunk el az árujelzőktől a védjegyig továbbá, hogy voltak-e árujelzők az ókorban illetve, hogy voltak-e ókori előzményei a védjegyeknek?

Ezzel összefüggésben arra jutottam, hogy voltak ókori előzményei a védjegyeknek, csak azokat ekkor még nem nevezték sem védjegynek, sem árujelzőnek az ilyen céllal alkalmazott dolgokat (e jogi kategóriák hiányában). Viszont megjelöléseket az ókorban is alkalmaztak a kereskedeők, piaci árusok. A piacfelügyelők piaci szabályaikkal gyakorlatilag előírták az árujelzés használatát, amikor információk adására kötelezték az eladókat az áru minőségével, eredetével, származásával kapcsolatban. Tehát a védjegy információszolgáltatási, származás- és eredetjelző funkcióját betöltő szabályok megalkotásra kerültek mind a görög, mind a római piacfelügyelők által. Tehát funkcióit tekintve voltak ókori előzményei a védjegyeknek. Amely már részben választ ad azon kérdésre, is, hogy miért nem jelentek meg hamarabb a védjegyek? Ez előbbi információszolgáltatási parancsok révén előírt származás- és eredetjelzési kötelezettségnek megfelelően alkalmazott megjelölések helyettesítették a védjegyeket, így azok létrejöttére ekkor még nem volt szükség.

Azzal kapcsolatban, hogy miért csupán a XIX. században jelentek meg a védjegyek, elsőként az emberi alkotó tevékenység kibontakozását említeném, a különböző személyek által készített alkotások létrejöttét, amelyek kis- és nagykereskedelme hívta életre az árujelzők alkalmazását. Feltehetőleg azért csupán a XIX. században jelent meg a védjegy jogintézménye, mert ekkorra váltak elavulttá a korábbi rendelkezések, illetve a globalizálódás, a technikai fejlődés, a termékutánzás és a kereskedelem már akkora méreteket öltött, hogy elengedhetlenné vált e megjelöléseknek jogi oltalmat biztosítani.

¹⁵¹⁶ Peter STEIN: The Development of the notion of naturalis ratio. In: Alan WATSON: *Daube Noster, Essays in legal history for David Daube*. Edinburgh–London. 1974. 306-307. p

A védjegynek tehát sok funkciója van, amelyek az idő múlásával egyre inkább bővültek. Kérdéses, hogy ezek a funkciók mikor jelentek meg? Arra jutottam, hogy a modern védjegy egyes funkciói már az ókorban megjelentek. A védjegy mai funkciói közül egyesek, a származást jelző funkciója, eredetjelző és minőségjelző funkciója már az ókorban felbukkant. A védjegy megkülönböztető funkciója is fellelhető, amikor valaki megjelölte saját áruját, ezzel megkülönböztethetővé tette azt mások áruitól. E védjegyfunkciók közül a megkülönböztető, az információszolgáltató, és a származás-, minőség-, illetve eredetjelző funkciót ellátó jelzetek megjelentek már az ókorban és a középkorban amphora és téglapecsétek formájában, illetve az *aedilis curules* és az *agoranomoi* (római és görög piacfelügyelők) által lefektetett szabályok révén tűntek fel. Ez utóbbi a rabszolgák adásvételénél került előtérbe, amikor az eladó köteles volt közölni a rabszolga nemzetiségét a vevővel, igazolva ezzel az áru eredetét. Így gyakorlatilag a rabszolga *titulusa* védjegyként szolgált, hiszen ugyanúgy információt szolgáltatott arról a rabszolgáról, amelynek a nyakába akasztották, mint ma a védjegyek az általuk megjelölt árurol. Ezek mellett a minőségjelző funkciót hozta felszínre az ókorban az agoranomosok (athéni piacfelügyelők) tevékenysége, akik az áruhamisítást szankcionáló szabályaikkal meghatározott minőség biztosítására kötelezték az eladókat.

Halványan már észlelhető a vállalatjelző funkció is, abban a tekintetben, hogy az egyes árukön szereplő jelzések utaltak a gyártó vagy készítő személyére. Viszont itt még vállalatokról ugyan nem beszélhetünk, mégis például a középkori céhek esetében az adott cégnek a cégjelzése révén lehetett következtetni a megjelölt árut létrehozó cégre. A források vizsgálata során tehát arra a megállapításra jutottam, hogy a védjegyeknek többféle előzménye is volt. Többek között az ókori piacfelügyeleti szabályok, a cégjelzetek, a könyvnyomtatásnak köszönhetően megjelenő nyomdákkal kapcsolatos privilégiumok és a könyvnyomtatás során használt nyomdászjegyek is előzményeit képezik a napjainkban használatos védjegyeknek.

Azzal összefüggésben, hogy mit kell bizonyítani egy védjegy megkülönböztető-képességének a sérelmekor, arra jutottam, egyetértve az Európai Unió Bíróságával, hogy a veszélyeztetést. Vagyis, azt kell bizonyítani, hogy fennáll annak a reális veszélye, hogy a fogyasztók a vitatott védjegyekkel megjelölt árukat egymáshoz társítják, amivel sérülhet a korábbi védjegy megkülönböztető-képessége. Hiszen azon védjegyes áruktól már képtelen lesz megkülönböztetni saját áruit, amelyeken a kérdéses védjegyek szerepelnek, mivel a fogyasztók úgy fogják észlelni, hogy a két védjegy azonos eredetű árukat jelöl. Ezzel a származásjelző képessége is sérül a korábbi védjegynek.

Azon kérdésre is kerestem a választ, hogy az alkotó joga vagy az anyag tulajdonosának a joga „erősebb”? Vagyis melyik jogosultság rontja le a másik érvényesülését? És ehhez kapcsolódik a másik kérdésem is, vagyis, hogy a különböző korszakokban dologi jogi oldal vagy a személyiségvédelem a hangsúlyosabb e kettő jogosultság kollíziójakor? Ezzel összefüggésben megállapítható, hogy rendkívül nehéz volt áttérni az idők folyamán a dologszemléletről az értékszemléletre, amely már rendkívül modern felfogást tükröz. Ennek alapján eleinte a dologi jogi oldal volt az erősebb és a főszabály az volt az ókorban, hogy akié a dolog, azé az arra létrehozott alkotás is. Kivételesen a festményekre nem vonatkozott a főszabály és a festmények esetében az értékszemléletet szem előtt tartva a festőé lett a kép. Végül az idő előrehaladtával egyre erősödött a személyi oldal, egyre inkább elismerést nyert maga a szellemi érték annak hordozójától függetlenül.

Emellett vizsgáltam, hogy az adott szellemi alkotás megrendelőjének továbbra is tekintettel kell-e lennie az alkotást létrehozó személy, vagyis az alkotó jogaira? Mivel a megrendelés után az alkotó átruházza alkotása tulajdonát a megrendelőre, így ez utóbbi már főszabály szerint bármit megtehet sajátjával, amíg másokat nem sért.

Felhasznált irodalom

Szakirodalmi források

1. ADAMS J. N.: 'Romanitas' and the Latin Language. In: *The Classical Quarterly. New Series. Vol. 53. No. 1.* Cambridge University Press on behalf of The Classical Association. 2003. 184–205. p
2. ANN Christoph: Termékhamisítás és iparjogvédelem. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. CXIV. évf. 6. szám.* 2009.
3. ANN Christoph: Aktuelle Probleme und Entwicklung der Markenpiraterie (Védjegykalózkodás) című előadása. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. Budapest. 2016.
4. ANTAL–POMÁZI Krisztina: Vállalati érdek a versenyszabályozásban. In: *Verseny és szabályozás.* MTA KRTK Közgazdaság–tudományi Intézet. Budapest. 2016. 11–29. p
5. ATHEARN Robert G.: *The american heritage new illustrated history of the United States. Volume 6. The Frontier.* Dell Publishing Co. New York. 1963.
6. BACHER Gusztáv: A Védjegyoltalomból eredő jogok és kötelezettségek. In: *A védjegy törvény magyarázata.* HVG Orac Lap– és Könyvkiadó. Budapest. 2014. 31–499. p
7. BAKOS Gábor: A márka és a védjegy jelentősége. In: *Külkereskedelem XI. évf. 8. szám.* 1967. 241–243. p.
8. BALÁS Gábor–VÉKONY András Benjámín: *Az adórendszer hatása a vállalkozás szabadságára – Egy lepapírozott adórendszer költségei.* Közjó és Kapitalizmus Intézet. 2009. 1–34. p
9. BALOGH Elemér: *A modern büntetőjog és a polgári átalakulás kapcsolata.* Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2005.
10. BAPPERT Walter: *Wege zum Urheberrecht.* Klostermann. Frankfurt am Main. 1962.
11. BARNA Attila–HORVÁTH Attila–MÁTHÉ Gábor–TÓTH Zoltán József: *Magyar Állam– és Jogtörténet.* Nemzeti Közszerzői Egyetem. Budapest. 2014.
12. BARTHOLOMEW Mark– TEHRANIAN John: The Secret Life of Legal Doctrine: The Divergent Evolution of Secondary Liability in Trademark and Copyright Law. In: *Berkeley Technology Law Journal 21.* 2006. 1363–1419. p
13. BÁNYÁSZ Jenő: *Az áruvédjegy és mintaoltalmi jog kézikönyve.* Franke Pál kiadásában. Budapest. 1910.
14. BÁNYÁSZ Jenő: *A védjegy törvény módosítása.* ([http:// mt daportal. extra.hu / ADATTAR / cikktar/b_cikk/banyasz_jeno_a_vedjegytorveny_modositasa_2.pdf](http://mt.daportal.extra.hu/ADATTAR/cikk/b_cikk/banyasz_jeno_a_vedjegytorveny_modositasa_2.pdf))
15. BÁNYÁSZ Jenő: A tisztességtelen verseny ellen való védekezésről. In: *Szabadalmi Közlöny 8. szám.* 1911. 1–2. p
16. BAUER András–BERÁCS József: *Marketing.* Budapesti Közgazdasági Egyetem Kiadója. Budapest. 1998.
17. BECHER Vilmos: *A szellemi tulajdon jogi védelme és a Ptk. PJK.* 2000/3. 23–32. p
18. BECK Salamon: *Magyar védjegy jog.* Budapest. 1934.
19. BENACCHIO Giannantonio: *Az Európai Közösség magánjoga.* Osiris Kiadó. Budapest. 2003. Fordította: FÖLDI András és CSIZMAZIA Norbert.
20. BENEDEK Ferenc: *Római magánjog. Dologi és kötelmi jog.* 2. kiadás. Pécs. JPTE–ÁJK. 1995.
21. BENEDEK Ferenc–PÓKECZ KOVÁCS Attila: *Római magánjog.* Dialóg Campus Kiadó, 2013.
22. BERTRAND André R.: Histoire, évolution et nature du droit d'auteur. In: *Dalloz Droit d'auteur.* Chapitre 101. Éditions Dalloz. 2011/2012.
23. BESSENYŐ András: *Római magánjog II. A római magánjog az európai jogi gondolkodás történetében.* Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs. 1999.
24. BENTLY Lionel – GINSBURG Jane C.–DAVIS Jennifer: *Trade Marks and Brands. An Interdisciplinary Critique.* Cambridge University Press. Cambridge. United Kingdom. 2011.
25. BIRCH Samuel: *History of Ancient Pottery II.* John Murray Albemarle street. London. 1858.

26. BIRKS Peter: *English Private Law*. University Press. Oxford. 2000.
27. BLACKSTONE William: *Commentaries on the Laws of England*. II. kötet. 1765.
28. BLAKELY Timothy W.: Beyond the International Harmonization of Trademark Law: The Community Trade Mark as a Model of Unitary Transnational Trademark Protection. In: *University of Pennsylvania Law Review*. Vol. 149. No. 1. The University of Pennsylvania Law Review. 2000. 309–354. p
29. BLUTMAN László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. 2014.
30. BLUTMAN László: Nemzetközi szerződések ’kihirdetése’. Fogalmi zavar a közjogban. In: *Iustum Aequum Salutare* IX. 2013. 185.–203. p
31. BLUTMAN László: Az Alapjogi Charta és az uniós jog határai. In: *Ünnepi kötet Dr. Czucz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged. 2016. 103–109. p
32. BOGNÁR Istvánné: A „márka” és a „védjegy” fogalma. In: *Külkereskedelem* XI. évf., 1967/8. szám. 239–240. p
33. BOGNÁR Istvánné: A védjegy és ipari minta oltalom 75 éve. In: *A magyar iparjogvédelem 75 éve* (szerk.: Himer Zoltán, dr. Szilvássy Zoltán). Budapest. 1970.
34. BONE Robert G.: Enforcement Costs and Trademark Puzzles. In: *Virginia Law Review*, Vol. 90. No. 8. Virginia Law Review. 2004. 2099–2185. p
35. BÓNIS György: A magyar büntető törvénykönyv első javaslata 1712-ben (Az Angyal szeminárium kiadványai 26. Budapest, 1934.
36. BORSA Gedeon: *Könyvtörténeti írások I. A hazai nyomdászat 15–17– századig*. Országos Széchényi Könyvtár. Budapest.
37. BOWMAN Alan– WILSON Andrew: Quantifying the Roman Economy: Integration, Growth, Decline? In: *Quantifying the Roman Economy: Methods and Problems*. Oxford University Press. 2009. 3–84. p
38. BOYTHA György: *A szellemi alkotások joga és az új Ptk*. HVG–Orac Lap– és Könyvkiadó, Budapest. 2012.
39. BOYTHA Györgyné: *Versenyjog*. Szent István Társulat. Budapest. 2007.
40. BRANSCOMB E. Sanford: Trademarks: Caveat Scriptor. In: *Technical Communication Vol. 40*. Society for Technical Communication. 1993. 97–99. p
41. P. BRESTYÁNSZKY Iona: *A kerámia és a porcelán története*. Gondolat. Budapest, 1966.
42. BRÓSZ Róbert–PÓLAY Elemér: *Római jog*. Budapest. 1974.
43. BRÓSZ Róbert: *Gaius Institutiói – négy kommentár*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 1996.
44. BUINICKI Martin T.: *Negotiating copyright, Authorship and the discourse of literary, Property rights in nineteenth – century*. America, Routledge series. New York. 2006.
45. BURNHAM B.C.– KEPPIE L. J. F.– CLEARY A. S. Esmonde– HASSAL M. W. C.– TOMLIN R. S. O.: Roman Britain in 1993. In: *Britannia*. Vol. 25. Society for the Promotion of Roman Studies. 1994. 245–291. p+293–314. p
46. BURNHAM B.C.– KEPPIE L. J. F.– CLEARY A. S. Esmonde– HASSAL M. W. C.– TOMLIN R. S. O.: Roman Britain in 1995. In: *Britannia*. Vol. 27. Society for the Promotion of Roman Studies. 1996. 389–457. p
47. BÜRGE Alfonz: Der mercennarius und die Lohnarbeit. In: *Savigny–Zeitschrift Rom. Abt.* 107. 1990. 80–136. p
48. GINSBURG Jane C: *Trademark and Unfair Competition Law: Cases and Materials*. Carolina Academic Press. Portsmouth. NH. USA. 2017.
49. CALBOLI Irene–LEE Edward: *Trademark Protection and Territoriality Challenges in a Global Economy*. Edward Elgar Publishing Ltd. 2014.
50. CALLENDER M.H.: *Roman Amphorae, with index of stamps*. Oxford University Press for the University of Durham. London. 1965.
51. CALLMANN Rudolf: *Industrial Property and Trade Regulation in the European Common*

- Market. In: *Virginia Law Review*. Vol. 49. No. 3. Virginia Law Review. 1963. 462–477. p
52. CAMPBELL James W. P.–PRYCE Will: *A téglá világtörténelme*. Kossuth Kiadó. Budapest. 2004. Fordította: BÉRESI Csilla.
53. BAER CAPITMAN Barbara: American Trademark Designs. In: *A survey with 732 marks, logos, and corporate–identity symbols*. Dover–Publications. New York. 1976.
54. CARTER Stephen L.: The Trouble with Trademark. In: *The Yale Law Journal*. Vol. 99. No. 4. The Yale Law Journal Company Inc. 1990. 759–800. p
55. CASSON L.: *Ancient Trade and Society*. Detroit. 1984.
56. CASAS VALLÉS Ramón: *La ley de propiedad intelectual en Espana. Incidencia tecnológica en la utilización y explotación de las obras*. Lerko Print S. A. Madrid. 2007.
57. CASELLES FORNÉS Juan José: *Derecho de marcas y proceso penal*. 2017.
58. COHEN Edward E.: Commercial Law. In: Michael GAGARIN–David COHEN: *Ancient Greek Law*. Cambridge university Press. Cambridge. 2005. 290–302. p
59. COHEN JEHORAM Tobias– VAN NISPEN Constant– HUYDECOPER Tony: *European Trademark Law. Community Trademark Law and Harmonized National Trademark Law*. Kluwer Law International. Zuidpoolingel. 2010.
60. COHEN Dorothy: Trademark strategy. In: *Journal of Marketing*. Vol. 50. No. 1. American Marketing Association. 1986. 61–74. p
61. COHEN Dorothy: Trademark strategy revisited. In: *Journal of Marketing*. Vol. 55. No. 3. American Marketing Association. 1991. 46–49. p
62. COLLINGWOOD R. G.–WRIGHT R. P.: *The roman inscriptions of Britain*. Volume II. Instrumentum domesticum. Fascicule 6. Dipinti and Graffiti on Amphorae, Dipinti and Graffiti on Montaria, Inscriptions in white barbotine, Dipinti on Coarse Poetry, Samian barbotine or moulded inscriptions. (RIB 2492–2500) Alan Sutton Publishing. 1994. RIB I 2492: *Amphorae: Painted Inscriptions*.
63. CSÁSZÁR Mátyás: Az irányelvek közvetlen hatálya. In: *Acta Universitatis Szegediensis: Acta iuridica et politica*. József Attila Tudományegyetem Állam– és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága. Szeged. 1998. 1–14. p
64. CSÉCSY György: A magyar védjegy jog kialakulása és fejlődésének főbb állomásai. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis*. Sectio Juridica et Politica. IX. évf. 1994. 5–24. p
65. CSÉCSY György: *A szellemi alkotások joga*. Novotni Kiadó. Miskolc. 2002.
66. CSÉCSY György: A magyar védjegy jog helyzete a „negatív tendenciák korszaka” (1949–1969) idején. In: *Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére*. Eötvös József Könyv–és Lapkiadó Bt. Budapest–Győr. 2015. 13–23. p
67. CSIZMADIA Andor–KOVÁCS Kálmán–ASZTALOS László: *Magyar állam– és jogtörténet*. Budapest. 1981.
68. CSORBA Csaba: Tulajdonjegyek, mesterjegyek, polgári címerek a középkorban. In: *Hermann Ottó Múzeum Évkönyve* 13–14. Miskolc. 1975. 147–148. p
69. DARVILL Tim–MCWHIRR Alan: Brick and Tile Production in Roman Britain: Models of Economic Organisation. In: *World Archaeology*. Vol. 15. No. 3. Ceramics. 1984. 239–261. p
70. DEICHSEL Alexander: *Markensoziologie*. Deutscher Fachverlag GmbH. Frankfurt am Main. 2004.
71. DELI Gergely: *A jó erkölcsről*. Medium Kiadó. Budapest. 2013.
72. DELI Gergely: *Salus rei publicae. A helyes döntés kritériumai a római magánjogban*. Gondolat Kiadó. Budapest. 2014.
73. DELI Gergely: A magánjog stílusáról. In: *Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére*. Eötvös József Könyv és Lapkiadó Bt. Budapest. 2015. 45–57. p
74. DENICOLA Robert C.: Some Thoughts on the Dynamics of Federal Trademark Legislation and the Trademark Dilution Act of 1995. In: *Law and Contemporary Problems*. Vol. 59. No. 2. *The Lanham Act after Fifty Years*. Duke University School of Law. 1996. 75–92. p

75. DÍAZ SOLOAGA Paloma: *Comunicación y gestión de marcas de moda*. 2014.
76. DILLENZ Walter: Warum Österreich–Ungarn nie der Berner Übereinkunft beiträt. In: Elmar WADLE: *Historische studien zum urheberrecht in Europa. Entwicklungslinien und Grundfragen*. Duncker & Humbolt. Berlin. 1993. 167–191. p
77. ECKMANN James K.: Antitrust Problems in Trademark Franchising. In: *Stanford Law Review*. Vol. 17. No. 5. Stanford Law Review. 1965. 926–941. p
78. EGGERT Astrid: Der Rechtsschutz der Urheber in der römischen Antike. In: *UFITA–Archiv für Urheber–, Film– Funk–, und Theaterrecht*. 1999. 183–217. p
79. EMBER Alex: A versenytilalmi megállapodás. In: *Debreceni Jogi Műhely*. 2015. 3–4. p
80. EÖRSI Gyula: *Összehasonlító polgári jog*. Budapest. 1975.
81. EPERJESSY Géza: *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686–1848)*. Budapest. 1967.
82. FALUDI Gábor: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója. II. rész. In: *Polgári jogi kodifikáció*. V. évf. 3. sz. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest. 2012. 3–14. p
83. FAZEKAS Judit: *Fogyasztóvédelmi jog*. Novotni Kiadó. Miskolc. 2003.
84. FÄBLER Peter E.: Streitobjekt „Warenzeichen”. Deutsch–deutscher Wettbewerb um Tradition, Vertrauen und Legitimation. In: *Vierteljahrschrift für Sozial–und Wirtschaftsgeschichte*. 93. Bd. H. 3. Franz Steiner Verlag. 2006. 283–303. p
85. FEATHER John: *A history of British publishing*. Second edition. Routledge. New York. 2006.
86. FEBVRE Lucien–Henri– MARTIN Jean: *A könyv születése*. Osiris Kiadó. Budapest. 2005.
87. FISHMAN Stephen: *Trademark: Legal Care for Your Business & Product Name*. NOLO. 2016.
88. FRERE S. S.: *Britannia*. 1987. ch. 10.: M. MILLETT: *The Romanization of Britain* 199. p. 157–164. p
89. FRERE S. S.– HASSALL M. W. C.– TOMLIN R. S. O.: Roman Britain in 1982. In: *Britannia*. Vol. 14. Society for the Promotion of Roman Studies. 1983. 279–356. p
90. FRERE S. S.– HASSALL M. W. C.– TOMLIN R. S. O.: Roman Britain in 1983. In: *Britannia*. Vol. 15. Society for the Promotion of Roman Studies. 1984. 265–356. p
91. FRERE S. S.– HASSALL M. W. C.– TOMLIN R. S. O.: Roman Britain in 1984. In: *Britannia*. Vol. 16. Society for the Promotion of Roman Studies. 1985. 251–332. p
92. FRERE S. S.– HASSALL M. W. C.– TOMLIN R. S. O.: Roman Britain in 1985. In: *Britannia*. Vol. 17. Society for the Promotion of Roman Studies. 1986. 363–454. p
93. FRERE S. S.– HASSALL M. W. C.– TOMLIN R. S. O.: Roman Britain in 1986. In: *Britannia*. Vol. 18. Society for the Promotion of Roman Studies. 1987. 301–377. p
94. BARBIER Frédéric: *A könyv története*. Osiris Kiadó. Budapest. 2005.
95. FÖLDI András–HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó. Budapest. 2016.
96. FÖLDI András: *Kereskedelmi jogintézmények a római jogban*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1997.
97. FÖLDI András–KELEMEN Miklós–KISTELEKI Károly–MÁRKUS Eszter–POMOGYI László–SCHWEITZER Gábor–SIKLÓSI Iván: *Összehasonlító jogtörténet*. Elte Eötvös Kiadó. Budapest. 2012.
98. FUNKE Fritz: *Könyvismeret*. Osiris Kiadó. Budapest. 2005.
99. GARNSEY Peter: *Thinking about property: From Antiquity to the Age of Revolution*. University of Cambridge. 2007.
100. GAO Guodong (Gordon)– HITT Lorin M.: Information Technology and Trademarks: Implications for Product Variety. In: *Management Science*. Vol. 58. No. 6. INFORMS. 2012. 1211–1226. p
101. GÁCS János: Védjegy–tükrözés. In: *Budapest, a városlakók folyóirata*. 34. évf. 1. szám. 2011. 2–5. p
102. GÁL Lajos: *A római jog definitióinak betűsoros jegyzéke*. Polizter Zsigmond és fia.

- Budapest. 1902.
103. GEDEON Magdolna: Az arany- és ezüstérek adásvételének szabályozása Magyarországon a XVIII. században. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXII.* 2014. 65–72. p
104. GELLÉN Klára: A gazdasági és társadalmi érdek konvergálása a reklámokban. In: *In medias res: Folyóirat a sajtószabadságról és a médiaszabályozásról.* 2016. 17–32. p
105. KOCHER Gernot: *Szimbólumok és jelek a jogban, Történeti ikonográfia.* Publikon Kiadó. Pécs. 2008.
106. GONDA Imre: Közösségi és tagállami védjegy az Európai Unióban. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* CIX. évf. 2. szám. 2004.
107. GÖDÖLLE István: A jó hírű védjegy mint kizáró ok a védjegyjogban. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle.* CXVIII. évf. 6. szám. 2013. 148–169. p
108. GÖRÖG Márta: Szabályozási állandók és változók a know how/ üzleti titok védelme körében. In: *Infokommunikáció és jog.* 2014. 159–162. p
109. GÖRÖG Márta: A technológia-, tudástranszfer jogi eszközei. In: BAJMÓCY Zoltán–ELEKES Zoltán: *Innováció: a vállalati stratégiától a társadalmi stratégiáig.* JATEPress. Szeged. 2013. 270–281. p
110. GRAD–GYENGE Anikó: *Búcsú a szellemi alkotások jogától.* 2013.
111. GREENWAY J.: The Neronian stamped tile from Little London, near Silchester. In: *Britannia* 12. 1981. 290–291. p
112. GREW F. O.– HASSALL M. W. C.– TOMLIN R. S. O.: Roman Britain in 1980. In: *Britannia. Vol. 12.* Society for the Promotion of Roman Studies. 1981. 313.–396. p
113. GRIFFIN Miriam T.: *Seneca on Society: A Guide to De Beneficiis.* Oxford. 2013.
114. GRISMORE Grover C.: Fraudulent Intent in Trade Mark Cases. In: *Michigan Law Review* 27. 8. szám. 1929. 857-868. p
115. GROSSCHMID Béni: *Magánjogi Előadások.* Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.–Társulat. Budapest. 1905.
116. GOLDSCHMIDT Levin: *Handbuch des Handelsrechts Enke.* Stuttgart. 1875.
117. GULYÁS Pál: A könyvkiadás Magyarországon a XVI.–XVIII. században (1527–1773). In: *Magyar Könyvszemle.* 1944. 131–132. p
118. HAJNIK Imre: *A királyi könyvek a vegyes házakbeli királyok korszakában.* Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó–Hivatala. Budapest. 1879.
119. HAMZA Gábor: *Az ügyleti képviselő.* Rejtjel Kiadó Kft. Budapest. 1997.
120. HAMZA Gábor–FÖLDI András: *Az európai magánjog fejlődésének főbb útjai.* Savaria University Press. Szombathely. 1998.
121. HAMZA Gábor: *Az európai magánjog fejlődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 2002.
122. HARMATHY Attila: The Hungarian Law of Credit Security in Property. In: *European Business Law Review.* 1998. 394-399. p
123. HARMATHY Attila: Jogpolitika – polgári jog. In: *Magyar Jog.* 2010. 705–719. p.
124. HARTMAN John: *The history of the illustrated book. The western tradition.* Thames and Hudson Ltd. London. 1981.
125. HAUSMANINGER Herbert–SELB Walter: *Römisches Privatrecht.* 9. kiadás. Wien. Böhlau. 2001.
126. HERMAN Leonhard: *Die Heraldik der Wirtschaft. Geschichte, Gestaltung und Wirkung moderner Warenzeichen. Mit 680 abgebildeten Schutzmarken u. Sachregister.* 1. Aufl. Düsseldorf/Wien. Econ. 1971.
127. HÉBERGER Ádám: Védjegybitorlás az internetes árverések során. In: *Infokommunikáció és Jog.* 33. szám. 2009. 117-125. p
128. HODGSON N.: The British Expedition of Septimius Severus. In: *Britannia. Vol. 45.*

- Society for the Promotion of Roman Studies. 2014. 31–51. p
129. HOFFMANN Zsuzsanna–T. HORVÁTH Ágnes: *Könyv és könyvtár az ókorban*. JATEPress. Szeged. 2016.
130. HOLUB József: Nyomdásztörténeti adalék a XVI. század derekáról. In: *Magyar Könyvszemle. A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának Közlönye*. Kiadja a M. N. Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára. 1928.
131. HOMOKI–NAGY Mária: Das Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch in der ungarischen Rechtpraxis der Richter. In: BÉLI Gábor–DUCHONOVÁ Diana–FUNDÁRKOVÁ Anna–KAJTÁR István–PERES Zsuzsanna: *Institutions of legal history eith special regard to legal culture and history*. Bornus 2009 Ltd. Bratislava–Pécs. 2011. 137–151. p
132. HOMOKI–NAGY Mária: A védjegy magyarországi történetéről. In: GÖRÖG Márta–MEZEI Péter: *A szellemi tulajdonvédelem és a szabadkereskedelem aktuális kérdései*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2018. 68–77. p
133. HORVÁTH István Károly: *Irodalmi élet a régi Rómában*. Budapest. 1962.
134. HORVÁTH Attila: A szellemi alkotások jogának története, a szerzői jogi védelem kialakulása, a jogalkotás kezdetei Magyarországon. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2016. 4. szám. 93–123. p
135. ILLÉS József: *A magyar czimer és a királyi czim története 1804-től kezdve*. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest. 1917.
136. IVÁNYI Béla: Címeres és egyéb pecsétek a keszthelyi hercegi levéltár tolnai részében. In: *Magyar Családtörténeti Szemle*. Genealogiai és heraldikai szaklap. Budapest. 1943.
137. International Trademark Registrations In: *Scientific American*. Vol. 120. No. 20. Scientific American, a division of Nature America. Inc. 1919. 504. p
138. JAKAB Éva: A kommerciális csere állami kontrolljának megnyilvánulása az agoranomosok piacrendészeti tevékenységében az i. e. V–VI. századi Athénban. In: TÓTH Károly: *Emlékkönyv Meznerics Iván egyetemi tanár születésének 80. évfordulójára*. JATEPress. Szeged. 1988. 103.–112. p
139. JAKAB Éva: Archaikus adásvételi előírások. In: TÓTH Károly: *Emlékkönyv dr. Antalffy György egyetemi tanár oktatói működésének 40. és születésének 70. évfordulójára*. JATEPress. Szeged. 1990. 73–94. p
140. JAKAB Éva: Aediles curules: Róma rendészeti igazgatása és ennek hatása a magánjog fejlődésére. In: TÓTH Károly: *In memoriam dr. Kovács István akadémikus, egyetemi tanár*. JATEPress. 1991. 131–155. p
141. JAKAB Éva: *Borvétel és kockázat. Jogtudomány és jogélet a Római Birodalomban, Értekezések a jogtudomány köréből*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 2011.
142. JAKAB Éva: *Szerzők, kiadók, kalózok: A szellemi alkotások védelmének kialakulása Európában*. Akadémiai kiadó. Budapest. 2012.
143. JAKAB Éva: William Blackstone és a szellemi tulajdon gondolata a 18. századi Angliában. In: *Forum: Acta Juridica et politica*. 2012. 119–134. p
144. JAKAB Éva: *Humanizmus és jogtudomány. Brissonius szerződési formulái I*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2013.
145. JAKAB Éva: Sale and community from the Roman World. In: JAKAB Éva: *Sale and community. Documents from the Ancient World*. EUT Edizioni Università di Trieste. Trieste. 2015. 213–229. p
146. JANEIRO Manuel: *La historia del libro espanol*. Madrid. 1998.
147. JENNINGS Jonathan S.: Trademark Counterfeiting: An Unpunished Crime. In: *The Journal of Criminal Law and Criminology Vol. 80. No. 3*. Northwestern University School of Law. 1989. 805–841. p
148. JOHNSTON A. W.: Trademarks on Greek Vases. In: *Greece & Rome 21. 2. szám*. 1974. 138–152. p

149. LÓPEZ Juan Manuel Fernández: *Propiedad Industrial*. Lerko Print. Madrid. 2004.
150. JUHÁSZ Zsuzsanna–NAGY Ferenc–KARSAI Krisztina–SZOMORA Zsolt–MARÁZ Vilmosné–VIDA Mihály: *A magyar büntetőjog különös része*. HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest. 2009.
151. KAJDNÉ SUHAJDA Zsuzsanna – KARDOS Lea: *Reklámjogi és reklámetikai kézikönyv*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1998.
152. KAJTÁR István: *Bevezetés a jogi kultúrtörténetbe*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest. 2004.
153. KANE Siegrun D.: *Trademark Law: A Practitioner's Guide*. Practising Law Institute. 2004.
154. KARSAI Krisztina: *Áru hamis megjelölése. Egy bűncselekmény analízise*. Tanulmány az OTKA K 72692 nyilvántartási számú kutatás („Fogyasztóvédelmi büntetőjog” 2008–2011) résztanulmánya. 301–337. p
155. KARSAI Krisztina–SZOMORA Zsolt–VIDA Mihály: *Anyagi büntetőjog. Különös rész II*. Iuris peritus Bt. Szeged. 2013.
156. KASER Max–KNÜTEL Rolf– LOHSSE Sebastian: *Römisches Privatrecht*. Vergrössern. 2014
157. KASER M.: *Das römische Privatrecht I*. München. 1974.
158. KECSKÉS László: *A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszerében*. HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest. 2009.
159. KELLER H.: *Römisches Recht II*. Wien. 1950.
160. KERTÉSZNÉ VÁRADI Szilvia: Fogyasztóvédelem. In: *Bevezetés az Unió versenyjogába*. JATEPress Kiadó. 2014. 107–123. p
161. KESERŰ Barna Arnold: Tulajdon-e a védjegy? In: *Diskurzus*. 2011. 12–20. p
162. KESERŰ Barna Arnold–SZALAI Péter: Árujegyzék és jogbiztonság, avagy a védjegyek osztályozásának dilemmái. In: SZOBOSZLAI–KISS Katalin–DELI Gergely: *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Universitas–Győr Nonprofit Kft. Győr. 2013. 268–282. p
163. KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Harmadik átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó. Budapest. 2014.
164. KÉKI Béla: *Az írás története a kezdetektől a nyomdabetűkig*. Vince Kiadó. Budapest. 2000.
165. KLIPPEL Diethelm: Die Idee de geistigen Eigentums in Naturrecht und Rechtsphilosophie des 19. Jahrhunderts. In: Elmar WADLE: *Historische studien zum urheberrecht in Europa. Entwicklungslinien und Grundfragen*. Duncker & Humbolt. Berlin. 1993.
166. KLOB Theodor: *Selbstanmeldung von Patenten und Schutzmarken im In- und Auslande*. Verlag von Oskar Leiner. Leipzig. 1926.
167. KLUPATHY Antal: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve*. Athenaeum. Budapest. 1904.
168. KOHLER Josef: *Das Autorrecht*. Fischer. Jena. 1880
169. KOHLER Josef: *Das Recht des Markenschutzes*. Kessinger Legacy Reprints. Würzburg. 1885.
170. KÓKAY György: *A könyvkereskedelem Magyarországon*. Balassi Kiadó. Budapest. 1997.
171. KÓSA Zsigmond: *A magyar védjegy-, mustra- és modell-oltalomról szóló törvények*. Budapest. 1899.
172. KRAFT Kurt Siegfried–PRÜGET Herbert: *Die Schutzmarke*. 1970.
173. KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi- és váltójog vázlata. I. rész: A kereskedő vállalata és a kereskedelmi társaságok*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata. Budapest. 1922.
174. KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi- és váltójog vázlata 2. I. Grill K. Budapest.*

- 1928.
175. KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi- és váltójog vázлата. II. rész: A kereskedelmi ügyletek (a biztosítás és fuvarozás kivételével); váltó és csekk.* Grill Károly Könyvkiadó Vállalata. Budapest. 1929.
176. KUNCZ Ödön–NIZSALOVSKY Endre: *Hiteljog, Kereskedelmi törvény.* Magyar törvények Grill-féle kiadása. Grill Károly Könyvkiadó Vállalat. Budapest. 1942.
177. LATOURNERIE Anne: *Petite histoire des batailles du droit d'auteur.* Multitudes. 2001.
178. LANDES William M.–POSNER Richard A.: Trademark Law: An Economic Perspective. In: *The Journal of Law & Economics. Vol. 30. No. 2.* The University of Chicago Press for The Booth School of Business, University of Chicago and The University of Chicago Law School. 1987. 265–309. p
179. LANGE Paul: *International Trade Mark and Signs Protection. A Handbook.* Bloomsbury Publishing PLC. Oxford. 2010.
180. LANGNER Lawrence: The international trademark question. In: *The Annals of the American Academy of Political and Social Science. Vol. 83. International Economics.* Sage Publications, Inc. in association with the American Academy of Political and Social Science. New York. 1919. 133–140. p
181. LEGEZA Dénes: Egy paragrafus margójára–Adalékok a munkaviszonyban létrehozott művek szabályozásához. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle.* 9. (119.) évfolyam 2. szám. 2014. 107–124. p
182. LEGEZA Dénes: A plágium kérdéséhez: az utánnyomástól az etikai eljárásig. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői jogi Szemle.* 2015. 98–112. p
183. LEGEZA Dénes: „Egyszer mindenkorra és örökáron” A szerzői jog és forgalomképessége a reformkortól 1952–ig. PhD értekezés. Szeged. 2017.
184. LENDVAI Zsófia: Szerzői jog az ókorban. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle.* 113. évf. 3. szám. 2008. 57–79. p
185. LI Xuan–CORREA Carlos M.: *Intellectual Property Enforcement. International Perspectives.* Edward Elgar Publishing. 2009.
186. LIPPMANN Robert D.: American Business Interests and a Uniform Common Market Trademark Law. In: *The American Journal of Comparative Law. Vol. 12. No. 2.* Oxford University Press. 1963. 255–265. p
187. LIPPÓCZY Miklós: *A tisztességtelen versenyről szóló 1923: V. t. c. méltatása.* Jogtudományi doktori értekezés a kereskedelmi jogból. Debrecen. 1938.
188. LONTAI Endre: *Polgári Jog. Szellemi alkotások joga. (Szerzői jog és iparjogvédelem).* Egységes jegyzet. Kézirat. 11. változatlan kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 1994.
189. LONTAI Endre–FALUDI Gábor–GYERTYÁNFY Péter–VÉKÁS Gusztáv: *Magyar polgári jog, szerzői és iparjogvédelem.* Eötvös József Könyvkiadó. Budapest. 2011.
190. LOPES Teresa da Silva–CASSON Mark: Brand Protection and the Globalization of British Business. In: *The Business History Review. Vol. 86. No. 2.* The President and Fellows of Harvard College. 2012. 287–310. p
191. LYDORF Claudia: Gibt es ein recht auf fabre? In: JAKAB Éva: *Geistiges Eigentum und Urheberrecht aus der historischen Perspektive.* International Kongress. Pólay Elemér Alapítvány. Generál Nyomda Kft. Szeged. 2012.
192. MACDOWELL Douglas Maurice: *The Law in classical Athens.* Cornell University Press. 1986.
193. MARTON Géza: *A furtum, mint delictum privatum.* Hegedüs és Sándor Könyvkiadóhivatala. Debrecen. 1911.
194. MARTON Géza: *A Római Magánjog Elemeinek Tankönyve. Institutiók.* „Méliusz” Könyvkereskedés Bizománya. Debrecen. 1922.
195. MARTON Géza: *A római magánjog elemeinek tankönyve. Institutiók.* Budapest. 1960.

196. MARTONYI János: A világkereskedelem szabályozásának dilemmái. In: *Külgügyi Szemle*. 15. évf. 2. sz. 2016. 49.–70. p
197. MARVEL Howard P.– YE Lixin: Trademarksales, entry and the value of reputation. In: *International Economic Rewiew*. Vol. 49. No. 2. Wiley for the Economics Department of the University of Pennsylvania and Institute of Social and Economic Research, Osaka University. 2008. 547–576. p
198. MATHÉLY P.: *Le droit français des signes distinctifs*. Párizs. 1984.
199. MCCHESENEY Fred S.: Deception, Trademark Infringement, and the Lanham Act: A Property–Rights Reconciliation. In: *Virginia Law Review*. Vol. 78. Virginia Law Review. 1992. 49–56. p
200. MCKENNA Mark P.: A consumer decision–making theory of trademark law. In: *Virginia Law Review*. Vol. 98. No. 1. Virginia Law Rewiev. 2012. 67–141. p
201. MENDENHALL John: *British Trademarks of 1920s & 1930s*. Angus & Robertson. London. 1989.
202. MERGES Robert P.: One Hundred Years of Solitude: Intellectual Property Law, 1900–2000. In: *California Law Review*. Vol. 88. No. 6. *Symposium of the Law in the TwentiethCentury*. California Law Review. Inc. 2000. 2187–2240. p
203. MEZEI Péter: *Digitális sampling és fájlcsere*. Szegedi Tudományegyetem Állam– és Jogtudományi Kar Összehasonlító Jogi Intézet. 2010.
204. MEZEI Péter: A szerzői jog jövője (is) a tét–gondolatok a Google Books könyvdigitalizálási projektről. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 5. szám. 2011. 5–47. p
205. MEZEY Barna: *A szimbólumok üzenete. A jogi kultúra jelképei: eljárások, szokások, formák és tárgyak*. Elte Eötvös Kiadó. Budapest. 2011.
206. MILLER Stephen G.: Architecture as evidence for the identity of the early Polis. In: *Sources for the Ancient Greek city state*. Copenhagen. 1995.
207. MILLISITS Endre: Térbeli védjegy megkülönböztető–képességének feltételei–Az Európai Bíróság ítélete a Rubik–kocka–ügyben. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2017. 34–39. p
208. MILLISITS Endre: Kit Kat, avagy a térbeli védjegy oltalomképességének újabb határvitái az Európai Bíróság előtt. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2017. 96–106. p
209. MOLNÁR Imre–JAKAB Éva: *Római jog*. hetedik átdolgozott kiadás. Copyright LEGES DILIGENS. Szeged. 2015.
210. MOLNÁR Imre: Fejezetek a klasszikus kori *locatio conductio* köréből. In: *Acta Juridica et Politica*. Szeged. 1982.
211. MOLNÁR Imre: *A locatio conductio a klasszikus kori római jogban*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged. 2013.
212. MONIER R.: La date d’apparition du dominium et la distinction juridique des res en corporales et incorporales. In: *Studi in onore di Siro Solazzi*. Nápoly. 1948. 357–374. p
213. MORCOM Christopher– ROUGHTON Ashley– QUINTIN Thomas ST: *The Modern Law of Trade Marks*. Lexisnexis UK. London. 2016.
214. MORGAN Fred W.: Product Liability Developments and the Nonmanufacturing Franchisor or Trademark Licensor. In: *Journal of Public Policy & Marketing*, Vol. 6. 1987. 129.–141. p
215. MÖLLER Cosima: *Die mercennarii in der römischen Arbeitswelt*. SZ Rom. Abt. 110. 1993. 296–330. p
216. NAGY Anna–SZAKMÁNY György: Savariában talált rhodosi amphorák petrográfiai elemzése. *Archeometriai Műhely* 2015/XII./3.

217. NAGY Csongor István: A tagállami árszabályozás keretei az európai unió jogában, különös tekintettel a liberalizált piacokra. In: *Verseny és Szabályozás*. MTA KRTK Közgazdaság–Tudományi Intézet. Budapest. 2014. 121–144. p
218. NAGY Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. I.* Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Bt. Budapest. 1913. 479–483. p
219. NÉMETH György–HEGYI W. György: *Görög–római történelem*. Osiris Kiadó. Budapest. 2011.
220. NÓTÁRI Tamás: *A magyar szerzői jog fejlődése*. Lectum kiadó, Szeged, 2010.
221. NÓTÁRI Tamás: *Tényálláskezelés és szónoki taktika Cicero védőbeszédeiben*. Lectum Kiadó. Szeged. 2010.
222. OLINS Wally: *El libro de las marcas*. Océano Ambar. 2009.
223. OSWALD E.: *Index of Potters' Stamps on Terra Sigillata 'Samian Ware'*. East Bridgford. 1931.
224. PACZOLAY Péter: Különvélemények a tulajdonhoz való jog alkotmányos korlátairól. In: *Alkotmánybírósági Közlöny*. 2006. 557–572. p
225. PALÁGYI Tivadar: Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi szemle*. 119. évfolyam 3. szám. 2014. 142–181. p
226. PAPP László: Rendes bíróság–különbíróság, A szabadalmi jogszolgáltatás megszervezésének elméleti kérdései a századfordulón. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 3. 2016. 142–152. p
227. PAPP László: A szabadalmi bíráskodás szervezeti kérdései. In: *Jogtörténeti Szemle*. Gondolat Kiadó. Budapest. 2007. 104–111. p
228. PAPP László: *A szabadalmi jogvédelem történeti perspektívái*. Gondolat Kiadó. Budapest. 2015.
229. PAPP László: Új tendencia vagy múló szeszély? A szellemi tulajdon–védelmi bíráskodás általános áttekintése. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 12. (122.) évfolyam 3. szám 2017.
230. PAPP–VÁRY Árpád: *A márkanév ereje, Szempontok a sikeres brandépítéshez*. Dialóg Campus. Budapest. 2013.
231. PEACOCK David P. S.: Roman amphorae: Typology, fabric and origins. In: *Méthodes classiques et méthodes formelles dans l'étude typologique des amphores*. Actes du colloque de Rome, 27–29 mai 1974. Rome: École Française de Rome. 1977. 261–278. p
232. PEACOCK David P. S– WILLIAMS D. F.: *Amphorae in the Roman Economy. An Introductory Guide* (Longman Archaeology Series). Longman Pub Group. 1986.
233. PECHÁR Kornél: Védjegy. In: *Magyar Jogi Szótár VI. Pallas*. Budapest. 1907.
234. PFISTER Laurent: *L'auteur, propriétaire de son oeuvre. La formation du droit d'auteur du XVIe siècle à la loi de 1957*. Strasbourg. 1999.
235. PFISTER Laurent: Author and work in the French Print Privileges System. In: *Privilege and Property Essays on the history of Copyright*. Open Book Publishers. 2010.
236. PHILLIPS Jeremy: *Trade Mark Use*. Oxford University Press. USA. 2005.
237. PÓKECZ KOVÁCS Attila: A *locatio conductio* tagolódásának problematikája a modern romanisztikában. In: *Jogtörténeti Tanulmányok VII.* Aguti Nyomda. Pécs. 2001. 337–361. p
238. PÓKECZ KOVÁCS Attila: A *locatio conductio operis* eredete. In: *JURA*. Pécs. 2008. 183–196. p
239. POKOL Béla: *Középkori és újkori jogtudomány*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs. 2008.
240. RADVÁNYI László: A védjegy, a reklám és az iparművészet. In: *Magyar Iparművészet* XXXI. évfolyam. 5–6. szám. 1928. 121–132. p
241. REIF Heinrich: *Handbuch der Schutzmarkentechnik*. Wien. Gerold. 1937.

242. REKETTVE Gábor: *Multidimenzionális árazás*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 2011.
243. ROGERS Edward S.: Some Historical Matter concerning Trade-Marks. In: *Michigan Law Review* 9. 1910. 29-43. p
244. RUDER David S.: Intellectual Property Law: The fallacy of trademark residual goodwill. In: *GP SOLO. Vol. 21*. American Bar Association. 2004. 38–39. p
245. SANDON John: *Antik Porcelán*. Régiséggyűjtők kézikönyve. SubRosa Kiadó. Hungarian translation. Fordította: KOVÁCS Zsuzsa, LENGYEL András, MOLNÁR Tünde, 1998.
246. SÁIZ Patricio–FERNÁNDEZ PÉREZ Paloma: Catalan Trademarks and the Development of Marketing Knowledge in Spain, 1850–1946. In: *The Business History Review. Vol. 86. No. 2*. The President and Fellows of Harvard College. 2012. 239–160. p
247. SCHAPS David M.: *The invention of Coinage and the monetization of Ancient Greece*. The University of Michigan Press. Michigan. 2007.
248. SCHICKERT Katharina: *Der Schutz literarischer urheberschaftim Rom der klassischen Antike*. Berlin. 2004.
249. SIBER H.: *Römisches Verfassungsrecht*. Lahr. 1952.
250. SICHERMANN Frigyes: A saját védjegy jogellenes használata. In: *Jogtudományi Közlöny*. 1914. 143-144.
251. SOÓS Edit–FEJES Zsuzsanna: A határon átnyúló együttműködések intézményesülése Magyarországon. In: *Európai Tükör*. Pharma Press Kft. 2007. 100–114. p
252. STEIN Peter: *A rómag jog Európa történetében*. Osiris Könyvtár. Budapest. 2005. Fordította: FÖLDI Éva.
253. SÜLYÖK Márton–GYENGE Balázs: Jog és nyelv kapcsolata egy nem mindennapi vállalkozásban. In: *Közjogi Szemle*. 3. szám. 2009. 49–60. p
254. SPECK Ernst: *Handelsgeschichte des Altertums III. 1*. Leipzig. 1905
255. SWYSTUN Jeff: *El glosario de las marcas*. LID Editorial Empresarial. 2008.
256. SZABÓ Béla: Haszontalan dolgok tudománya? A római jog a harmadik évezred tükrében. In: *Debreceni Szemle*. 1999. 608.–612. p
257. SZALAI Péter: *A megkülönböztető-képesség jelentése a védjegyjogban*. PhD értekezés. Győr. 2014.
258. SZARKA Ernő: Iparjogvédelem Magyarországon, 100 éves a Magyar Szabadalmi Hivatal. In: *Iparjogvédelmi Szemle*. 101. évf. 2. sz. 1996.
259. SZÁDECZKY Lajos: *Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon*. Ranschburg Jakab. Budapest. 1913.
260. SZÁSZ János: *Védjegyjogi Döntvénytár*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részv. Társulat. Budapest. 1911.
261. SZÁSZ János: *Szabadalom– és védjegybitorlás*. Budapest. 1913.
262. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. Kiadta Balassa József. Budapest. 1981.
263. SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlata*. Grill Károly Kiadó. Budapest. 1917.
264. SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlata*. Grill Károly Kiadó. Budapest. 1933.
265. TAMURA Yoshiyuki: Rethinking Copyright Institution for the Digital Age. In: *WIPO Journal*. 1. sz. 2009. 66–68. p
266. TATTAY Levente: *Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban*. Wolters Kluwer Kft. Budapest. 2016.
267. TATTAY Levente: *A szellemi alkotások joga*. 3. kiadás. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest. 2007.
268. TATTAY Levente: *A szellemi alkotások teljes körű újraszabályozása Magyarországon*. Budapest. 2009.
269. TATTAY Levente: Az EU legfejlettebb iparvédelmi integrációja: a közösségi védjegy. In: *Külgazdaság*. 7–8. szám. 2005. 65–84.
270. TATTAY Levente: *Iparjogvédelmi kézikönyv*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Az

- Országos Találmányi Hivatal kiadványa. Budapest. 1994.
271. TATTAY Levente: *Védjegyekről vállalkozóknak*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1995.
272. TOMLIN R. S. O.: III. Inscriptions. Roman Britain in 2007. In: *Britannia. Vol 39*. The Society for the Promotion of Roman Studies. 2008. 369–389. p
273. TOMLIN R. S. O.–HASSAL M. W. C.: Roman Britain in 2005. In: *Britannia. Vol 37*. III. Inscriptions. The Society for the Promotion of Roman Studies. 2006. 467–488. p
274. TOMLIN R. S. O.: III. Inscriptions. Roman Britain in 2009. In: *Britannia Vol 41*. Published by The Society for the Promotion of Roman Studies. 2010. 441–496. p
275. TOMLIN R. S. O.: III. Inscriptions. Roman Britain in 2011. In: *Britannia Vol. 43*. Published by The Society for the Promotion of Roman Studies. 2012. 395–421. p
276. TÓSZEGI Zsuzsanna: A magyar szellemi tulajdon–védelmi rendszer, valamint a hatósági feladatkör kialakulása és fejlődése a milleniumtól napjainkig. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 1. szám. 2017. 67–107. p
277. TREECE James M.: Trademark Licensing and Vertical Restraints in Franchising Arrangements. In: *University of Pennsylvania Law Review. Vol. 116. No. 3*. The University of Pennsylvania Law Review. 1968. 435–467. p
278. TWEDE Diana: *Commercial Amphoras: The earliest consumer packages?* Journal of Macromarketing. Sage Publications. 2002.
279. ÚJVÁRI Emese: A nemzetközi terrorizmus és a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem. In: *Debr. jogi műh.* 2008.
280. VARGA Norbert: Az Osztrák–Magyar Monarchia középcímere. In: MEZEY Barna: *A szimbólumok üzenete*. Elte Eötvös Kiadó. Budapest. 2011. 555–570. p
281. VÁRKONYI Nándor: *Az írás és a könyv története*. Széphalom Könyvműhely Budapest. 2001.
282. VÉCSEY Tamás: *A római jog külső története és institúciói*. Franklin–Társulat. Budapest. 1888. 325. p
283. VÉCSEY Tamás: *A római jog institúciói*. Budapest. 1902.
284. VÉKÁS Lajos: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest. 2013.
285. VIDA Sándor: A magyarországi védjegyoltalom története. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. CXVII. évf. 4. szám. 2012. 52–58. p
286. VIDA Sándor: A védjegybitorlás elkövetésének motivációja. In: *Magyar Jog*. 5. szám. 1994. 266–272. p
287. VIDA Sándor: A védjegyoltalom története Magyarországon 1858–1969. In: <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=30115> (2015–12–14). 149–158. p
288. VIDA Sándor: A védjegy jelentősége a demokratikus piacokon. In: *Külkereskedelem*. 9. szám. 1958. 9–18. p
289. VIDA Sándor: A védjegy megkülönböztetőképességének a sérelme. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2015.
290. VIDA Sándor: A védjegy mint a fejlődő országok exportja előmozdításának egyik eszköze. In: *Külgazdaság*. XX. évf. 7. szám. 1976. 526–534. p
291. VIDA Sándor: *A védjegy és az ipari termékek értékesítése*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1962.
292. VIDA Sándor: A védjegy tényleges használatának a követelménye. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2015. 50–60. p
293. VIDA Sándor: *Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata*. Novotni Alapítvány a „Magánjog fejlesztéséért”. Miskolc. 2006
294. VIDA Sándor: Bírósági gyakorlat az NSZK–ban: fogyasztói vélemény–kutatás védjegy és versenyügyekben. In: *Külgazdaság*. XXXIV. évf. 12. szám. 1990.
295. VIDA Sándor: Földrajzi árujelző és védjegy ütközése: Castel. In: *Iparjogvédelmi és*

- Szerzői Jogi Szemle*. 2015.
296. VIDA Sándor: Védjegy vétlen bitorlása: Mercedes. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2016. 59–74. p
297. VIDA Sándor: Számjegyekből álló védjegy megkülönböztethetőségének a hiánya – az EU Bíróságának ítélete. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 8. (118.) évf. 6. sz. 2013.
298. VIDA Sándor: Üzlethelyiség sajátos berendezéssel, mint védjegy. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2015.
299. VIDA Sándor: Védjegy és kartelljog az USA-ban, NSZK-ban és az Európai Közösségben. In: *Külgazdaság*. XXXV. évf. 10. szám. 1991. 155–156. p
300. VIDA Sándor: Védjegy a fejlődő országokban. In: *Gazdaság és jogtudomány–a MTA gazdaság- és jogtudományi osztályának közleményei* 9. kötet. 1.–2. szám. 1975. 241–268. p
301. VIDA Sándor: *Védjegy és vállalat*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1982.
302. VIDA Sándor: Védjegyek és védjegyügyek 1945–1969 között. In: CXVI. évf. 5. szám, 2011. 75–87. p
303. VILÁGHY Miklós: *A szellemi alkotások joga*. Kézirat. Tankönyvkiadó. Budapest. 1975.
304. VILÁGHY Miklós: *Gazdaságirányítás és polgári jog*. Budapest. 1978.
305. VISKY Károly: Festők, szobrászok és alkotásaik a római jog tükrében. In: *Antik Tanulmányok*. 2. szám. 1968.
306. VISKY Károly: Geistiges Eigentum im römischen Recht? – unter besonderer Berücksichtigung des Urheberrechts. In: *Seoul Law Journal* Vol. 52 No. 2010. 1–35. p
307. VISKY Károly: *Geistige Arbeit und die „artes liberales“ in den Quellen des Römischen Rechts*. Akadémia Kiadó. Budapest. 1977.
308. WADLE Elmar: *Historische studien zum urheberrecht in Europa. Entwicklungslinien und Grundfragen*. Duncker & Humboldt. Berlin. 1993.
309. WADLE Elmar: *Geistiges Eigentum. Bausteine zur Rechtsgeschichte*. VCH Verlagsgesellschaft mbH. Weinheim. 1996.
310. WALDSTEIN Wolfgang: Mandat und operae libertorum. In: Dieter Nörr–Shiego Nishimura: *Mandatum und Verwandtes*. Springer–Verlag. Berlin. 1993. 339–352. p
311. WATSON Alan: *Contract of mandate in roman law*. Clarendon Press. Oxford. 1961.
312. WATSON Alan: *Law of Property*. Clarendon Press. Oxford. 1968.
313. WERNER Klaus– WEISS Hans: *El libro negro de las marcas. El lado oscuro de las empresas globales*. Sudamericana. Buenos Aires. 2003.
314. WIDSCHIED Bernard: *Lehrbuch des Pandektenrechts*. 9. kiadás. Stuttgart. Rütten & Loening. 1906.
315. WILLIAMS David–CARRERAS César: North–African Amphorae in Roman Britain: A Re–Appraisal. In: *Britannia*. Vol 26. 1995. 231–252. p
316. WRIGHT R. P.: Tile stamps of the Sixth Legion found in Britain. In: *Britannia* 7. 1976. 224–235. p
317. WRIGHT R. P.: Tile stamps of the Ninth Legion found in Britain. In: *Britannia* 9. 1978. 379–382. p
318. ZIMMERMANN Ernst: Bemerkungen über einige marken des meissner porzellans: 3. Marke (Fortsetzung). In: *Monatshefte für Kunstwissenschaft* Vol. 1. Deutscher Kunstverlag GmbH Munchen. Berlin. 1908. 951–952. p
319. ZLINSZKY János: *Ius Privatum. A római magánjog története*. Osiris Könyvtár. Budapest. 1998.
320. *Justinianus császár institutiói négy könyvben*. Fordította: MÉSZÖLY Gedeon. Tankönyvkiadó. Budapest. 1991.

Ókori Források

321. ARISZTOTELESZ: *Politika*. Fordította: SZABÓ Miklós és HORVÁTH Henrik. Budapest. 1969.
322. ARISZTOPHANÉSZ: *Három komédia*. Fordította: ARANY János. Budapest. 1954.
323. ARISZTOPHANÉSZ: *Az Acharnaebeliék*. Fordította: ARANY János. Budapest. 1954.
324. CATO: *De Agricultura*. Fordította: KUN József. Budapest. 1966.
325. CICERO: *De officiis*. Cicero: A kötelességekről. Fordította: HAVAS László. In: HAVAS László: *Cicero válogatott művei*. Budapest. 1987.
326. CICERO: *De finibus*. A legfőbb jóról és rosszról. Fordította: VEKERDI József. Budapest. 2007.
327. GAIUS: *Institutiones*. Fordította: BRÓSZ Róbert. Budapest. 1996.
328. GELLIUS: *Noctes Atticae*. Attikai éjszakák: latinul és magyarul. Fordította: BARCZA József és SOÓS József. Budapest. 1905.
329. HOMÉROSZ: *Iliász*. Fordította: DEVECSERI Gábor. Budapest. 1957.
330. HORATIUS: *Ars Poetica*. Fordította: H. R. FAIRCLOUGH. London. 1926.
331. IUSTINIANI: *Institutiones*. Justinianus császár Institúciói négy könyvben. Fordította: Ifj. MÉSZÖLY Gedeon. Budapest. 1997.
332. PLATÓN: *Törvények*. Fordította: BOLONYAI Gábor és KÖVENDI Dénes. Budapest. 2008.
333. PLAUTUS: *Rudens*. Fordította: DEVECSERI Gábor. Budapest. 1977.
334. PLINIUS Secundus Caius: *Naturalis historia. A természet története. A növényekről*. Részletek a XII–XXI. Könyvekből. Fordította: TÓTH S. Veszprém. 1987.
335. Marcus Fabius QUINTILIANUS: Szónoklattan. Fordította: ADAMIK Tamás. Budapest. 2008.
336. Lucius Annaeus SENECA: *De Beneficiis*.
337. VARRO: *De Re Rustica. A mezőgazdaságról*. Fordította: KUN József. Budapest. 1971.

Jogsabályok

338. az 1858. évi osztrák védjegy törvény.
339. 1867. évi XVI. törvénycikk, A magyar korona országai és Ő Felsége többi királyságai és országai közt vám- és kereskedelmi szövetség.
340. 1872. évi XXIV. törvénycikk az 1873. évi bécsi világkiállításon kiállítandó tárgyak ideiglenes oltalmáról.
341. 1875. évi XXXVII. törvénycikk, kereskedelmi törvény.
342. 1878. évi V. törvénycikk a Büntető törvénykönyvről.
343. 1978. évi IV. törvénycikk, a Büntető törvénykönyvről.
344. 1888. évi XXIII. törvénycikk a cukoradóról.
345. az 1890. évi II. törvénycikk a védjegyek oltalmáról.
346. az 1895. évi XLI. törvénycikk a védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről.
347. 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről.
348. az 1925. évi XII. törvénycikk a védjegyek oltalmáról rendelkező törvények módosításáról és kiegészítéséről.
349. az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről.
350. az 1969. évi IX. törvény a Védjegyről.
351. a Közösség egyes országai védjegyjogának harmonizációját elrendelő 40/89. számú direktíva.
352. A közösségi védjegyről szóló, 1993. december 20-i 40/94/EK tanácsrendelet.
353. az 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról.
354. az 1997. évi XI. törvény a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról.

- 355. 2012. évi II. törvény a Szabálysértésekről.
- 356. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
- 357. a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.
- 358. Az ipari tulajdon oltalmára létesült, 1883. március 20-án Párizsban aláírt, azóta már többször is módosított és felülvizsgált Párizsi Unió Egyezmény.
- 359. A védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz kapcsolódó 1989. évi Jegyzőkönyv.
- 360. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.
- 361. Magyarország Alaptörvénye.
- 362. Az Európai Unió Alapjogi Chartája.
- 363. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6799> (2015-06-02)
- 364. [http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97000018.TVR\(2016-08-09\)](http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97000018.TVR(2016-08-09))
- 365. [http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=96700007.TVR\(2016-08-11\)](http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=96700007.TVR(2016-08-11)).
- 366. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32003R1992\(2016-08-10\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32003R1992(2016-08-10)).
- 367. [http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7208\(2016-08-15\)](http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7208(2016-08-15)).

Joggyakorlat

- 368. Fővárosi Bíróság 51. Pf. 28. 877/1970
- 369. Gf. II. 30. 15./1984.
- 370. 1908 B. III. 234. sz. (1908. április 27.).
- 371. LB Pfv. IV. 21. 311/1994.
- 372. BH 394/1995.
- 373. 2.G.40.095/2011/9.
- 374. Fővárosi Ítéltábla14. Gf. 40.549/2011/7.
- 375. C-63/97. ügyszám.
- 376. 3.G.40.080/2011/7. szám.
- 377. C-53/11. P sz. ügy OHIM kontra Nike International.
- 378. C-488/10. sz. ügy Celaya Emparanza y Galdos Internacional kontra Proyectos Integrales de Balizamientos.
- 379. C-191/11. P sz. ügyYorma's kontra OHIM,.
- 380. C-90/11. és C-91/11. sz. egyesített ügyekStrigl és Securvita kontra Deutsches Patent- und Markenamt és Öko-Invest.
- 381. C-90/10. sz. ügyGénesis kontra Boys Toys és Administración del Estado.
- 382. C-334/11. P sz. ügy Lancôme kontra OHIM.
- 383. C-223/98. sz. ügy.
- 384. T-191/04. sz. ügy.
- 385. T-350/04 sz. ügy.
- 386. T-352/04. sz. ügy.
- 387. C-206/01. sz. ügy.
- 388. T-225/06. sz. ügy
- 389. T-255/06. sz. ügy
- 390. T-257/06. sz. ügy
- 391. T-309/06. sz. ügy